VILNIAUS UNIVERSITETAS
LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS

Daiva
MILINKEVIČIŪTĖ

Imperatoriškojo Vilniaus universiteto (1803–1832) profesorių ir adjunktų kolektyvinė biografija

DAKTARO DISERTACIJA

Humanitariniai mokslai,
Istorija ir archeologija H 005

VILNIUS 2020

Disertacija rengta 2015–2019 metais Lietuvos istorijos institute.

Mokslinė vadovė:
prof. habil. dr. Tamara Bairašauskaitė (Lietuvos istorijos institutas, humanitariniai mokslai, istorija – H 005)

TURINYS

ĮVADAS

XIX a. pradžioje didžioji dalis buvusios Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės (toliau – LDK) teritorijos priklausė Rusijos imperijai, kuri švietimo ministerijos pastangomis bandė organizuoti vieningą švietimo sistemą visoje imperijoje. Imperatoriaus Aleksandro I iniciatyva buvo reorganizuoti imperijos universitetai: 1802 m. – Dorpato (Tartu), 1803 m. – Vilniaus, 1804 m. – Maskvos, Kazanės, Charkovo ir 1819 m. Sankt Peterburgo. Visus juos vienijo ne tik aukštosios mokyklos valstybinis imperinis statusas, bet ir tai, kad jie turėjo vystytis nauja, bendra kryptimi – tapti moderniomis mokslo ir studijų institucijomis su atnaujintu paskaitų turiniu, metodine medžiaga, puikiai įrengtais mokslo kabinetais, aukštos kvalifikacijos dėstytojais. Šiam tikslui valdžia ne tik rėmė ir prižiūrėjo universitetus, bet ir suteikė jiems autonomiją ir privilegijas.

Imperijos universitetai turėjo skirtingas ištakas ir tradicijas, pasižymėjo savita specifika: Dorpato universitetas buvo grynai vokiškas–per visą XIX a. dauguma jo profesūros buvo vokiečiai, dėstę gimtąja kalba; Vilniaus akademiją kaip atsaką reformacijai 1579 m. įkūrė jėzuitų ordinas, tačiau tik Maskvos universitetas, įsteigtas 1755 m., buvo pirmasis klasikinis rusiškas universitetas. Tolimiausiame Rusijos imperijos pakraštyje, kuriame daugumą sudarė totorių kilmės gyventojai musulmonai, įkurtas Kazanės universitetas apjungė periferiją su centru, o Charkovo universitetas turėjo stiprią diduomenės paramą. Sankt Peterburgo universitetas išsiskyrė glaudžiu ryšiu su Sankt Peterburgo mokslų akademija. XIX a. pr. universitetai buvo įsteigti panaudojus Tautinės edukacinės komisijos (Komisja Edukacji Narodowej) švietimo principus. Nepaisant to, kad imperinė valdžia diegė naujas švietimo modernėjimo ir studijų organizavimo tendencijas, universitetai vystėsi savaip. Tai buvo susiję ne tik su skirtingomis jų ištakomis, bet ir mokslinių idėjų perimamumo, jų cirkuliacijos tempais bei srautais. Rusijos imperijos valdžia rėmė universitetų bendradarbiavimą imperijos viduje, bet netrukdė švietimo tikslais komunikuoti su Vakarų Europos universitetais. Tiesa, instituciniu lygmeniu tokia komunikacija nebuvo sisteminga ir itin produktyvi, priešingai nei mokslo komunikacija, grįsta asmeniniais ryšiais ir iniciatyva: universiteto dėstytojai buvo daugelių prestižinių mokslo draugijų nariais. Tokioje aplinkoje vykstančios mokslinės diskusijos skatino naujus tyrimus, technologinį ir metodologinį proveržį. Be to, aptariamuoju laikotarpiu jokioje kitoje srityje Vilnius nebuvo toks tarptautiškas, kaip akademiniame lygmenyje.

Šiame švietimo reformos įgyvendinimo ir mokslo sklaidos procese svarbų vaidmenį atliko Imperatoriškojo Vilniaus universiteto (toliau – IVU) profesoriai ir adjunktai, kuriems teko susidurti su akademiniame pasaulyje vykstančiais pokyčiais ir iššūkiais, metodologiškai pagrįsti savo požiūrį į mokslą, diegti švietimo reformą praktikoje. Iki šiol nebuvo žinomi visų šių mokslo vyrų vardai, netirta jų mokslinė veikla platesniame europiniame kontekste, nėra susiformavęs bendras šios reikšmingos mokslininkų ir dėstytojų kaip modernios grupės, atsiradusios luominės visuomenės sąlygomis, vaizdas.

XIX a. universitetų profesoriai ir adjunktai sudarė atskirą akademinės bendruomenės grupę, gyvavusią pagal savas taisykles ir turėjusią tik jai būdingus bruožus. Šiame tyrime pagrindinis dėmesys skiriamas tiems universiteto mokslininko formavimosi aspektams, kurie leistų profesorius ir adjunktus traktuoti kaip akademinę grupę, peržengusią vieno universiteto rėmus ir įsitraukusią į europinį mokslo tinklą. Kolektyvinė biografija konstruojama aplink šios akademinės grupės tarptautiškumą ir mobilumą, kurie atsiskleidžia nagrinėjant mokslo keliones, darbus, kontaktus.

1803–1832 m. IVU akademinę bendruomenę sudarė administracija, studentai, profesoriai, jų padėjėjai adjunktai ir prozektoriai, profesoriai emeritai ir specialių pamokų (kalbų, šokio, jojimo, fechtavimo, muzikos) mokytojai – vadinamieji metrai. Visi jie jungėsi į specifinę visuomenės grupę, turėjusią savitą gyvenimo būdą, mąstymą ir vertybes. Juos (išskyrus studentus) vienijo formalus valstybės tarnautojo statusas, veiklos pobūdis (moksliniai tyrimai ir dėstymas), išskirtinė imperinės valdžios globa ir teisės.

Profesorių ir adjunktų grupė buvo tas universiteto branduolys, kuris vykdė mokslinius tyrimus ir per kurį įvairiomis formomis vyko švietimo idėjų, mokslo žinių mainai bei sklaida, mezgėsi ryšys su kitų šalių universitetais, mokslo akademijomis ir draugijomis. IVU profesoriai ir adjunktai savo tyrimus skelbė užsienyje, vyko į mokslo keliones, priklausė užsienio mokslo draugijoms, taip įsitraukdami į europinį akademinį tinklą, orientuotą į tarptautiškumą. Todėl svarbu išsiaiškinti, kaip atrodė akademinis žmogus, kuris turėjo mokslo laipsnį ir atliko mokslinį bei pedagoginį darbą, XIX a. pirmajame ketvirtyje pavertęs IVU europinio mokslo židiniu.

Šioje disertacijoje pagrindinis dėmesys skiriamas profesoriams ir adjunktams kaip mokslo žmonėms, nenagrinėjama jų pedagoginė veikla ir indėlis į Lietuvos švietimo sistemą. Šie klausimai galėtų būti atskiro tyrimo objektu. Į tyrimą neįtraukti metrai, kurie nedalyvavo mokslinėje veikloje ir neskaitė paskaitų.

Tyrimo objektas. Šio tyrimo objektas yra IVU profesorių ir adjunktų grupės, kurią sudarė 115 universiteto mokslininkų ir pedagogų, atlikusių mokslinius tyrimus, dalyvavusių mokslo žinių sklaidoje, dėjusių pastangas integruotis į europinį akademinį tinklą, kolektyvinė biografija ir jos tarptautiškieji aspektai.

Tyrimo tikslas. Darbo tikslas yra ištirti IVU profesorių ir adjunktų kolektyvinę biografiją prozopografiniu (socialinės ir akademinės charakteristikos) aspektu, o iš tiriamosios grupės (sudėties) išskirti atskirus atvejus – žmones ir jų veiklą bei nagrinėti jų įsitraukimo į europinį akademinį tinklą formas (mokslo kelionės ir narystė užsienio mokslo draugijose).

Tyrimo uždaviniai:

1. Pasitelkus prozopografijos įrankius, analizuoti IVU profesorių ir adjunktų sudėtį, socialinę ir teritorinę kilmę, religinę priklausomybę, išsilavinimą ir akademines pareigas kaip kolektyvinės biografijos sociokultūrinį pamatą.
2. Visapusiškai nagrinėti mokslininkų užsieniečių integraciją į IVU profesorių ir adjunktų grupę.
3. Tirti mokslo keliones kaip akademinės karjeros kriterijų ir mokslinių ryšių užsienyje radimosi sąlygą.
4. Analizuoti IVU mokslininkų priklausymą europinėms mokslo draugijoms, akademijoms ir institutams kaip įsitraukimo į europinį mokslo tinklą sąlygą.

Temos aktualumas. 1803–1832 m. veikusio IVU istorija tyrinėta gana plačiai ir įvairiais aspektais. Tyrėjus domino ir universiteto mokslininkų biografijos, veikla, santykiai ir kasdienybė.

Prieš daugiau nei šimtą metų gydytojas ir istorikas mėgėjas Józefas Bielińskis išsikėlė ambicingą tikslą parašyti IVU istoriją. Jis buvo pirmas autorius, išsamiai aprašęs universiteto darbuotojų gyvenimus ir veiklą, pateikęs daug jų biografijų duomenų[1]. Prancūzų istorikas Danielis Beauvois ne tik pataisė ir patikslino savo pirmtako surinktus faktus ir teiginius, bet ir parašė kompleksišką IVU profesorių biografiją[2]. Jo darbo vertimas į lenkų kalbą buvo papildytas ir perleistas kitu pavadinimu, akcentuojant Vilniaus

---

[1] J. Bieliński, *Uniwersytet Wileński (1579–1831),* t. 1–3, Kraków, 1899–1900.
[2] D. Beauvois, *Szkolnictwo polskie na ziemiach litewsko-ruskich, 1803–1832*, Rzym, Lublin, 1991.

kultūrinę reikšmę Rusijos imperijoje[3]. Jo atliktą tyrimą galima priskirti kolektyvinės biografijos žanrui. Minėti autoriai sukūrė ilgalaikę IVU tyrinėjimų tradiciją, kuri remiasi ne tiek kokybiškai išnagrinėta archyvine medžiaga ar naujų šaltinių įvesdinimu į probleminį lauką, kiek pasikartojančios problematikos perrašymu. Atrodytų, kad nuo tada, kai pasirodė monumentalūs jų veikalai, IVU istorijoje nebeliko tiriamų problemų ir pakanka tik papildyti autorius naujai rasta medžiaga. Aktualu yra tirti IVU žmones, pasitelkiant kitokius aspektus ir prieigas.

Abu autoriai mažai dėmesio atkreipė į tokį svarbų IVU aspektą, kaip imperinio laikotarpio Lietuvos mokslininkų įsitraukimas į europinį ir Rusijos imperijos mokslo tinklą, naudojant įvairias komunikavimo formas. XIX a. pr. IVU profesoriai ir adjunktai palaikė ryšius su Vakarų Europos akademiniu pasauliu, per mokslo draugijas ir publikacijas dalyvavo mokslo žinių mainuose, mokslinių tyrimų rezultatų sklaidos ir populiarinimo procese, prisidėjo prie Lietuvos mokslo įeuropietinimo, ne tik savęs kaip mokslininko profesionalo, bet ir universiteto vardo garsinimo – per IVU tampama Europos ir Rusijos akademinės bendruomenės dalimi. Tad prasminga yra įsigilinti ir į kitokios tradicijos, nagrinėjančios imperinius universitetus, istoriografijos keltus klausimus. Neprisirišimas prie vienos tradicinės linijos, šią disertaciją padaro aktualia ne tik lietuvių ar lenkų XIX a. mokslo ir kultūros istorijos specialistams, bet ir priartina darbą apie IVU mokslo žmones prie Vakarų Europos ir kitų buvusių imperinių Rusijos universitetų tyrimų.

Temos naujumas. Šioje disertacijoje pirmą kartą istoriografijoje, remiantis prozopografinio metodo kriterijais, sukurtas visų IVU profesorių ir adjunktų biografinis žinynas (biogramos), kuris derinamas su kolektyvine biografija, leidžia apibūdinti tipinį IVU akademinį žmogų – profesorių ir adjunktą. Dėl tokios naujos prieigos, kuomet prozopografija derinama su kolektyvine biografija, galima išskirti tyrimo problemas ir ypatingus atvejus, kurie iki šiol nebuvo plačiai ištirti; pastebėti netipinius akademinės karjeros kelius, mokslinį potencialą, sąveiką su kitais mokslo žmonėmis. Be to, XIX a. mokslo idėjų sklaida tiriama per mokslinių ryšių problemą, nagrinėjamos IVU įsitraukimo į europinio mokslo tinklą formos, akcentuojamos IVU modernėjimo tendencijos, bendrų europinių mokslo procesų ir idėjų sklaida bei kaip ji veikė IVU.

---

[3] D. Beauvois, *Wilno polska stolica kulturalna zaboru rosyjskiego 1803–1832*, Wrocław, 2012.

Disertacijoje panaudoti nauji šaltinai: į mokslinę apyvartą įvesti iki šiol kompleksiškai nenagrinėti IVU profesorių ir adjunktų tarnybos lapai, kelionių instrukcijos ir ataskaitos. Pirmą kartą plačiai panaudota XVIII a. pab.–XIX a. pr. užsienio spauda italų, anglų, vokiečių, prancūzų kalbomis, kuri leido kelti iki šiol nenagrinėtas problemas, naujai pažvelgti į aptariamojo laikotarpio universiteto mokslininkų veiklą, apibūdinti jos kontekstą ir atsekti ryšius su užsienio mokslo pasauliu. Novatoriškas disertacijos dėmuo yra tyrimo prieiga: remiantis pirminiais šaltiniais, sudarytas 115 profesorių ir adjunktų prozopografinis žodynas (biogramos), kuriame pateikti svarbiausi jų gyvenimo ir mokslinės veiklos faktai, sistemingai analizuoti empirinėje dalyje ir leidę pastebėti iki šiol nenagrinėtas mokslines problemas: mokslo keliones į užsienį, priklausymą europinėms mokslo draugijoms, ryšius su garsiais tyrėjais ir pedagogais, naujausių mokslo žinių recepcijas. Be to, prozopografinis žodynas suteikia vertingos informacijos esamiems ir būsimiems tyrėjams apie IVU akademinį personalą ir jų pasiekimus.

Tyrimo metodas. Disertacijos problema reikalauja atitinkamų metodų, kurie padeda nagrinėti žmonių grupes ir jų gyvenimus, parinkimo. Nuo XVI a. žinomas prozopografijos metodas, taikomas gerai dokumentuotų išskirtinių žmonių grupių tyrimuose. Lietuvos istoriografijoje yra žinomi prozopografiniai Aivo Ragausko ir Rimvydo Petrausko tyrimai, kurių objektu buvo miesto elitas ir diduomenė; parengtas ir išleistas katalikų dvasininkų prozopografinis žinynas[4]. A. Ragauskas, pasirėmęs prozopografiniu metodu ir mikroistorijos nuostatomis, išanalizavo miesto savivaldos institucijų veiklą, per kurią pateikė valdančiojo elito kolektyvinį portretą, parodė jo reikšmę mieste ir valstybėje. R. Petrauskas, nagrinėdamas stambios didikų žemėvaldos vystymąsi, Vytauto laikų diduomenės kilmę ir jos geografiją, pasinaudojo genealoginiu metodu, o norėdamas visapusiškai suprasti vieno ar kito asmens veiklą, surinko duomenis apie visą jo aplinką, kuriuos įvertinti jam padėjo prozopografinis metodas. Darbo pabaigoje autorius pateikė XV a. Lietuvos didikų prozopografiją, kurios duomenis naudojo analitinėje darbo dalyje.

Pastaraisiais dešimtmečiais Lietuvos moksliniame diskurse pasigirdo raginimų tirti akademines grupes, nors pripažįstama, kad tokie tyrimai

[4] A. Ragauskas, *Vilniaus miesto valdantysis elitas XVII a. antrojoje pusėje (1662–1702 m.),* Vilnius, 2002; R. Petrauskas, *Lietuvos diduomenė XIV a. pabaigoje–XV a: sudėtis, struktūra, valdžia.* Vilnius, 2003; *Lietuvos katalikų dvasininkai XIV–XVI a.*, parengė V. Ališauskas, T. Jaszczołt, L. Jovaiša, M. Paknys, (ser. Bažnyčios istorijos studijos, II), Vilnius, 2009.

reikalauja didžiulės šaltinių bazės ir konkrečios metodologinės prieigos[5]. Svarbų impulsą tokiems akademinių grupių tyrimams suteikė sociologo Pierre‘o Bourdieou paradigminis veikalas *Homo academicus*[6]. Juo remiasi Valdas Selenis, parašęs monografiją apie tarpukario Lietuvos istorikų bendriją, kurioje žymiausi Lietuvos istorikai, taikant prozopografinį metodą, tiriami istorikų bendrijos lauke[7]. Šiuo metu tai yra vienintelis akademinės grupės tyrimas Lietuvoje.

Šioje disertacijoje pasinaudota prozopografinio metodo pamatiniais principais: atrinkta tiriamųjų žmonių imtis ir sukurtas IVU profesorių ir adjunktų prozopografinis žinynas (biogramos). Tiesa, reikia pažymėti, kad IVU profesorių ir adjunktų imties nustatymas buvo komplikuotas. Remdamasis J. Bielińskiu, Augustinas Janulaitis monografijoje apie Ignacijų Danilavičių (Ignacy Daniłowicz) konstatavo, kad XIX a. 2-jame deš. IVU buvo 32 profesoriai ir 12 adjunktų, pabrėždamas, kad „taip buvo parašyta įstatyme, bet tikrovė ne visuomet jį atitiko“[8]. *Vilniaus universiteto istorijoje* minimos 95 profesorių pavardės[9]. D. Beauvois pastebėjo, kad vienintelis mokslininkas, pamėginęs sudaryti IVU darbuotojų žodyną, buvo Ludwikas Janowskis, tačiau jis supainiojo profesorius su garsesniais mokytojais ir studentais, todėl žodyną reikėtų vertinti kritiškai[10]. Nepaisant kai kurių trūkumų, jis yra vertingas, nes L. Janowskis nurodė profesorių gyvenimo datas, mokslines publikacijas ir literatūrą apie juos, pateikė duomenis ir apie IVU pavaldžių gimnazijų mokytojus[11]. Remdamasis juo, D. Beauvois apskaičiavo, kad 1803–1832 m. universitete dėstė 150 asmenų: profesorių, adjunktų, emeritų, metrų ir išskyrė 135 profesorius (įskaitant adjunktus, mokytojus ir padėjėjus)[12].

---

[5] A. Gieda, Kolektyvinės biografijos ištekliai istoriografiniame tyrime, *Istorija*, Mokslo darbai, t. 67, 2007, p. 66–70. [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 gegužės 10 d.], Prieiga per internetą: http://www.istorijoszurnalas.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=72&Itemid=82.

[6] P. Bourdieu, *Homo academicus*, Cambridge, 1990.

[7] V. Selenis, *Lietuvos istorikų bendrija 1918–1944 metais: kolektyvinės biografijos tyrimas*, Vilnius, 2007.

[8] A. Janulaitis, *Ignas Danilavičius Lietuvos bei jos teisės istorikas*, Kaunas, 1932, p. 19.

[9] M. Jučas, Imperatoriškasis Vilniaus universitetas (1803–1832), *Vilniaus universiteto istorija 1579–1994*, Vilnius, 1994.

[10] D. Beauvois, *Szkolnictwo polskie na ziemiach litewsko-ruskich*, t. 1, s. 89.

[11] L. Janowski, *Słownik bio-bibliograficzny dawnego Uniwersytetu Wileńskiego*, Wilno, 1939.

[12] D. Beauvois, *Szkolnictwo polskie na ziemiach litewsko-ruskich*, t. 1, s. 90. Prozopografijoje tiriamųjų skaičius iš pradžių dažniausiai nėra žinomas, nes grupė yra

Šiame tyrime IVU profesorių ir adjunktų skaičius buvo nustatytas remiantis jų tarnybos lapais. Tyrimo objektą sudaro visi profesoriaus pareigas užėmę asmenys (įskaitant emeritus ir viceprofesorius), adjunktai ir adjunktų pareigas atlikę mokytojai, kurie skaitė paskaitas. Kiti praktinių dalykų (užsienio kalbų, jojimo, muzikos, fechtavimo, šokių) mokytojai nebuvo adjunktais, todėl į tyrimo imtį neįtraukti. Nedėstantis, tačiau pagalbinę funkciją atliekantis kitas IVU personalas, t. y. bibliotekininko ar astronomijos observatorijos padėjėjai, Medicinos skyriaus padėjėjai prozektoriai, administracijos darbuotojai, vykdę panašias į adjunkto pareigas, į šią imtį taip pat nepatenka, nes apie juos trūksta duomenų tarnybos lapuose. Vienintelė išimtis yra bibliotekininko padėjėjas adjunktas Kazimieras Kontrimas (Kazimierz Kontrym), per kurį buvo derinami bemaž visi universitetą liečiantys klausimai (mokslinių išvykų organizavimas, stipendijos ir atlyginimai, knygų supirkimas, kabinetų komplektacija, profesūros įdarbinimas ir t. t.). Taigi tyrimas apima 115 asmenų, kurie buvo įrašyti į tarnybos lapus kaip profesoriai ir adjunktai bei skaitė paskaitas IVU.

Identifikavus tiriamąją grupę, buvo apibrėžta naudojamų šaltinių bazė ir suformuluotas klausimynas. Kuriant klausimyną, skirtą mokslininkų grupei, P. Bourdieu siūlo naudoti kultūrinio ir socialinio, išsilavinimo, akademinės galios, mokslinės galios, mokslinio prestižo, „intelektinio žinomumo“, politinės ar ekonominės galios, politinio disponavimo plačiąja prasme, indikatorius[13]. Prozopografijos metodo šalininkai, taikydami tokį klausimyną savo tyrimuose, jį supaprastino. V. Selenis sukūrė tokį klausimyną: pavardė ir vardas, gyvenimo datos (gimimo, santuokos, mirties), teritorinė kilmė, socialinė kilmė, gyvenama ir palaidojimo vieta, konfesija (įšventinimo į dvasininkus data), tautybė, giminė (tėvai, broliai/seserys, žmona/vyras, vaikai), išsilavinimas (pradinis, vidurinis, aukštasis), mokslinė veikla (moksliniai interesai ir svarbiausios publikacijos, disertacijos, habilitaciniai darbai, darbas archyvuose, darbas mokslo institucijose), darbas kitų profesijų baruose, turtinė padėtis, literatūra[14]. Prozopografijos pradininko Teodoro

pasirinkta kaip atskaitos taškas tam, kad ją būtų galima tirti. Verta pridurti, kad nežinodamas tikslaus tiriamojo objekto skaičiaus tyrimo pradžioje, John Gascoigne analizavo 614 mokslininkų, gyvenusių 1660 – 1760 m. ir nagrinėjo XVIII a. mokslinės bendruomenės poveikį gamtos filosofijos disciplinos laipsniškai kaitai į gamtos istoriją prozopografinio metodo pagalba. Šių mokslininkų atrankai jis, kaip ir D. Beauvois, naudojo žinynus. J. Gascoigne, The Eighteenth-Century Scientific Community: A Prosopographical Study. *Social Studies of Science*, vol. 25, no. 3 (Aug., 1995), p. 575–581.

[13] P. Bourdieu, *Homo academicus*, Cambridge, 1990, p. 39.

[14] V. Selenis, min. veik., p. 110

Momseno teigimu, susikoncentravus ties karjeromis galima ištirti motyvus ir veiklas už karjeros ribų, atsekti plačius socialinius ryšius ir dominuojančius grupės lyderius, atsakyti į socialinio ir geografinio mobilumo klausimus, nustatyti koreliaciją tarp amžiaus ir ryšių, vietos ir veiklos; patikrinti, ar moksliniai ryšiai buvo plėtojami tarp panašaus amžiaus, bendrų interesų, tos pačios geografinės kilmės ar finansinės padėties asmenų[15]. Disertacijoje taikomas prozopografijos metodas ir pagal jo principus sudarytos biogramos atskleidė tokias netirtas problemas kaip akademinis prestižas ir mokslinės galios balansas, kuris susijęs su dalyvavimu mokslo draugijose. Tarnybos lapuose buvo privaloma nurodyti mokslo draugijas ir jos, kaip P. Bourdieu įvardintas akademinės galios ir mokslinio prestižo indikatorius, yra biogramų dalis. Šiuo atveju prozopografija suveikia, analizuojant laipsnišką karjeros augimą ir kaitą, mokslinių laipsnių gavimą, profesorių ir adjunktų pedagoginę veiklą. Visgi gera prozopografija neapsiriboja tik faktine informacija apie žmogų: svarbi ne tik asmenų rodyklė ar biogramos, bet istoriografija, kurioje būtų atskleistas epochos kontekstas – laukas, kuriame veikė žmonės. Šioje disertacijoje IVU profesorių ir adjunktų veikimo lauku tampa mokslinė, kultūrinė ir visuomeninė erdvė. Lauko teorija P. Bourdieu sociologijoje atlieka pagrindinį vaidmenį ir leidžia paaiškinti, kaip tiriamasis objektas sąveikauja su kitais objektais, kokie jų ryšiai ir padėtis priklausomai nuo jų veiklos erdvės. Teoretikas išskiria politinės galios lauką ir intelektinį-mokslinį lauką[16]. Pastarojo autonomija XIX a. buvo itin ryški ir turėjo savo logiką: mokslinį-intelektinį lauką apibrėžė specialūs įstatymai, akademinis žmogus laikėsi savitų taisyklių ir normų.

Šios disertacijos empirinei daliai prozopografinio metodo tyrimo problemas formuojantis konstruktas tinka tik iš dalies, nes šiuos prozopografiniam metodui būdingus rodiklius (šeimyninė padėtis, amžius, geografinė ir socialinė padėtis, profesorių sudėtis) išsamiai ištyrė D. Beauvois, kuris taip pat nagrinėjo globėjo ir rektorių vaidmens universiteto gyvenime problemas, mokslininkų vaidmenį intelektinėje erdvėje, pirmas istoriografijoje kėlė klausimą dėl materialinės profesorių padėties (ji buvo susijusi su nepriklausomybe ar integracija)[17]. Nagrinėjant pavienių individų biografinius duomenis visumoje su kitais, galima nustatyti trūkstamus jų gyvenimo faktus ir sukurti tipinio akademinio žmogaus paveikslą – tokiu

---

[15] K. Verboven, M. Carlier, J. Dumolyn, A short manual to the art of prosopography*, Prosopography Approaches and Applications*, Oxford, 2007, p. 43.
[16] P. Bourdieu, min. veik., p. 13.
[17] D. Beauvois, *Szkolnictwo polskie na ziemiach litewsko-ruskich*, t. 1, s. 107–134.

atveju suveikia prozopografijos metodas. Tačiau šioje disertacijoje išsamiai analizuotos ir kitos problemos (priklausymas mokslo draugijoms, profesorių ryšiai su akademiniu pasauliu), atkreiptas dėmesys ir į mokslo naujienų mainus, mokslo idėjų vystymąsi, kurių analizei prozopografijos metodas tinka tik iš dalies ir yra derinamas su kolektyvinės biografijos, kuri tyrinėja individų gyvenimus, prieiga. Tad mokslininkų užsieniečių atvykimo į IVU, stažuočių užsienyje, karjeros darymo problemoms atskleisti, pasitelkiama kolektyvinė biografija.

Kolektyvinės biografijos metodas turi savo objektą ir metodologines procedūras, kuriomis priartėja prie prozopografijos metodo, tačiau, anot Zuzannos Zbróg, yra visiškai arba beveik nežinomas Centrinėje ir Rytų Europoje[18]. Kolektyvinė biografija yra bendrų interesų žmonių grupės gyvenimo aprašymas, o prozopografija, daugumos teoretikų teigimu, yra geriau žinoma kaip kolektyvinė biografija, apibūdinanti išorinius, bendrus grupės bruožus, parodo socialinį kontekstą ir sukuria tobulą pagrindą istoriniam žmogaus biografijos tyrimui; leidžia apibrėžti žmogaus tipiškumą ir palyginti jo gyvenimą kitų grupės, kuriai jis priklauso, narių gyvenimo atžvilgiu[19]. Biografija tiria individus, o prozopografija – individų visumą. Reziumuojant reikia pažymėti, kad prozopografijos metodo dėka buvo apskaičiuota žmonių imtis, sudarius prozopografinį žodyną – pastebėtos ir iškeltos dar niekada istoriografijoje kompleksiškai netirtos problemos, kurios toliau analizuojamos kolektyvinės biografijos pagalba.

Taikant prozopografinį metodą, galima konkretizuoti sunkiai apčiuopiamus akademinio gyvenimo aspektus, pavyzdžiui, mokslinį prestižą, mokslinę galią, idėjų cirkuliaciją, kartų konfliktą, tačiau šis metodas turi savo ribas – neatskleidžia subjektyvių individo išgyvenimų, neklausia, kaip asmuo jautėsi, priklausydamas konkrečiai bendruomenei ar kolektyvui, ką galvojo apie jį supančius žmones ir aplinką, neatsako į šiuos klausimus. Šioje disertacijoje nepretenduojama to padaryti, veikiau nužymėti gaires ateities tyrimams. Prozopografijos ir kolektyvinės biografijos sąveika ir panaudojimas modeliuoja pačios disertacijos problemas, tačiau nėra pakankamas jas išnagrinėti: juos papildys grupių analizė per kasdienybės istorijos prizmę. Žinoma, šaltiniai susiję su kasdienybės istorija tik iš dalies naudingi ir reikalingi pozopografiniam tyrimui, nes šį metodą domina ne

---

[18] Z. Zbróg, Collective Biography Writing – Theoretical Foundations, Methods and Outline of the Research Procedure, *The new educational review*, 2016, vol. 43, no. 1, p. 287–294.

[19] K. Verboven, M. Carlier, J. Dumolyn, min. veik., p. 37–40.

asmuo, bet asmenų grupė, kuri yra susijungusi savo interesais į platesnį tinklą. Tokiu atveju pasinaudojama aprašomuoju ir probleminės analizės metodais, bandoma plačiau pažvelgti į asmeninį žmogaus gyvenimą ir jo socialinę aplinką per kasdienybės istoriją, kuri papildo prozopografiją ir kolektyvinę biografiją. Pasirinktų metodų derinimas leidžia suformuluoti naujas tyrimo problemas ir suteikia kriterijus, pagal kuriuos visapusiškai analizuota IVU profesorių ir adjunktų grupė.

Istoriografija. Imperatoriškojo Vilniaus universiteto istorija tyrinėta įvairiais aspektais. Mokslininkai rašė apie universiteto organizavimą ir veiklą, gilinosi į mokslo istoriją, universiteto įtaką kultūrai ir švietimui, paskelbė dalies profesorių ir adjunktų biografijas. IVU skirta istoriografija yra itin gausi, bet nevienodai svarbi disertacijoje nagrinėjamoms problemoms. Istoriografijos ištyrimas šioje disertacijoje yra platus, nes aptariami darbai, susiję su vienu ar kitu kolektyvinės biografijos tyrimo aspektu – ieškoma net ir menkiausių užuominų apie disertacijoje nagrinėjamas problemas.

Pastaruoju metu universitetų profesūra tapo pastebimu socialinės istorijos tyrimo objektu. Mokslininkai atkreipė dėmesį į praeityje susiformavusią profesūrą kaip atskirą visuomenės grupę, kuri sudarė akademinę bendruomenę, siekė mokslinio laipsnio ir karjeros, aktyviai dalyvavo visuomeninėje veikloje, bendravo ir tobulėjo, darė įtaką mokslo ir kultūros raidai. Šie darbai pasižymi modernia prieiga prie socialinių grupių tyrimų problemos, yra svarbūs ir kolektyvinių biografijų problematikai atskleisti, todėl disertacijos temai reikšmingą istoriografiją galima suskirstyti į *probleminius klausimus nagrinėjančią istoriografiją* ir *profesorių ir adjunktų biografijas*. Papildomi yra mokslo ir IVU istorijai skirti darbai.

Probleminius klausimus nagrinėjanti istoriografija. Pastaruoju metu istorikai intensyviai domisi Rusijos ir Vokietijos universitetų socialine istorija. Vokiečių istorijos institutas Maskvoje leidžia knygų seriją *Ubi universitas, ibi Europa*, kurioje 2012 m. paskelbta kolektyvinė monografija apie XVIII a. – XIX a. pr. Rusijos imperijos universitetus. Joje analizuojamos aptariamojo laikotarpio universitetų idėjos ir jų adaptacijos, Rusijos imperijos universitetų raida lyginama su bendraeuropinėmis tendencijomis[20]. Šiame veikale nagrinėjamos disertacijai aktualios problemos: universitetinių pareigybių adaptacija; Maskvos, Kazanės ir Charkovo universitetuose dirbusių užsienio profesorių kolektyvinis portretas; profesorių ir studentų

[20] *Университет в Российской империи XVIII–первой половины XIX века*, А. Ю. Андреева, С. И. Посохова (ред.), Москва, 2012.

komunikatyvinės praktikos. Šioje serijoje publikuoti Trude Maurer rinktiniai straipsniai, bendru pavadinimu *Visuomenės „barometrai" ar „švyturiai"?* analizuoja naują prieigą socialinei universiteto istorijai tirti – profesorių kolektyvinę biografiją; tiria būsimų rusų profesorių stažuotes Vokietijoje, gvildena jų padėtį tarp inteligentijos ir valstybės tarnautojų[21].

Lietuvos istoriografijoje mokslinės karjeros tema yra nagrinėta fragmentiškai per įdarbinimo ir mokslo laipsnių teikimo klausimą. *Vilniaus universiteto istorijoje* tai trumpai aptarė Mečislovas Jučas[22]. Mokslinių laipsnių teikimą Fizikos ir matematikos skyriuje išsamiau nagrinėjo Ieva Šenavičienė. Jos manymu, neaptarus mokslo laipsnių suteikimo kituose skyriuose yra sunku įvertinti universiteto mokslinį lygį ir reikšmę[23]. Panaudojusi Vilniaus Universiteto bibliotekos Rankraščių skyriuje (toliau – VUB RS) saugomus mokslo laipsnius gavusių asmenų sąrašus, egzaminų dienoraščius ir kitus pirminius šaltinius, autorė tyrinėjo mokslo laipsnių suteikimo specifiką, bandė apskaičiuoti suteiktus laipsnius ir tokiu būdu nustatyti bendrą Fizikos ir matematikos skyrių baigusiųjų skaičių bei magistro ir daktaro laipsnius gavusių asmenų sudėtį.

Apie egzaminus ir mokslinių laipsnių gavimą Rusijos imperijos universitetuose XIX a. pirmoje pusėje rašė Jekaterina Žarova, tačiau apie IVU tik užsiminė[24]. Jos straipsnyje tiriama Rusijos aukštojo mokslo egzaminų ir mokslinių laipsnių gavimo tvarka, neintegruojant IVU, neleidžia daryti tvirtų išvadų apie unifikuotą visos Rusijos imperijos universitetų egzaminų vertinimo sistemą, bet tokiame kontekste parodo aukštą Vilniaus mokslo lygį. Pažymėtina, kad mokslinių laipsnių teikimo problema rusų istoriografijoje yra itin aktuali, jai netgi buvo skirta ilgalaikė doktorantūros studijų mokslo istorijos ir technikos specializacijos tyrimų programa *Mokslinių laipsnių Rusijoje XVIII a. pab.–1918 m. istorija*, 1995 m. vykdyta Stavropolio universitete[25]. Pagal šią programą, vadovaujant profesoriui Aleksandrui

---

[21] Т. Маурер, *«Барометры» или «маяки» общества? Избранные статьи по социальной истории русских и немецких университетов*, Москва, 2015.

[22] M. Jučas, Imperatoriškasis Vilniaus universitetas (1803–1832); *Vilniaus universiteto istorija: 1579–1994*, Vilnius, 1994, p. 127–168.

[23] I. Šenavičienė, Moksliniai laipsniai Vilniaus universitete Fizikos–matematikos mokslų fakultete 1803–1832 m., *Lituanistica*, 1991, nr. 4, p. 43–57.

[24] Е. Жарова, Экзамены в университетах Российской империи в первой половине XIX в., *Вопросы образования*, 2014, № 4, с. 246–259.

[25] S. Parka, Stopnie naukowe w Cesarskim uniwersytecie Warszawskim (1869–1915), *Rozprawy z Dziejów Oświaty*, t. XXXIX, 2000, s. 129–146.

Jakuševui, buvo apgintos kelios daktaro disertacijos[26]. Tokio pobūdžio darbai koncentruojasi ties studentams suteikiamais moksliniais kandidato, tikrojo studento, magistro, daktaro laipsniais, pedagoginių vardų analize. Nagrinėjant universiteto profesūros mokslinės karjeros kelius, svarbu atsižvelgti į mokslinius ir pedagoginius viceprofesoriaus, ordinarinio ir ekstraordinarinio, garbės profesorių vardus, mokslinių laipsnių gavimo dinamiką, aplinkybes, prielaidas ir sąlygas. Su tuo susijusios dėstomų dalykų specializacijos ir vakuojančių katedrų problemos. Detaliau katedrų užėmimo klausimas buvo analizuojamas per pavienius, platesnės reakcijos sulaukusius atvejus, pavyzdžiui, sudėtingas konkursų, kuriuose dalyvavo Euzebijus Slovackis (Euzebiusz Słowacki), Gottfriedas Ernestas Groddeckas, Joachimas Lelevelis (Joachim Lelewel) ir Ignacijus Onacevičius (Ignacy Onacewicz), aplinkybes[27].

Istoriografijoje IVU dėstytojų mokslo kelionės nėra visiškai nauja tema: apie jas naujos medžiagos pateikia Daniel Beauvois[28]. Julianas Dybiecas paskelbė labai svarbų straipsnį apie vilniečių mokslininkų keliavimą (1803–1831), taip pat reikšmingą publikaciją apie XIX a. lenkų mokslininkų keliones į Prancūziją[29]. Jis trumpai paminėjo 25 išvykusius mokslininkus, tarp kurių buvo ne tik adjunktai, profesoriai, bet ir studentai. Autoriaus teigimu, kelionės į užsienį tarnavo sistematingam vietinių kadrų paruošimui katedroms užimti. Jis pastebėjo mokslo kelionių organizavimo ir reikalavimų tvarkos pasikeitimus Jono Sniadeckio (Jan Śniadecki) rektoriavimo metu ir radikalius pokyčius po Filomatų ir filaretų studentų draugijų bylos[30]. Witoldo Więsławo manymu,

---

[26] Н. В., Ловянникова, *История присуждения ученых степеней в Российской империи: Разработка и реализация отечественных программ научных исследований*, диссертация кандидата исторических наук, Невинномысск, 2003; Т. И. Каграманова, *История присуждения ученых степеней в Российской империи: анализ источников и научной литературы*: диссертация кандидата исторических наук, Невинномысск, 2004; О. П. Мелешко, *Развитие законодательства о производстве в богословские ученые степени в Российской империи:* диссертация кандидата юридических наук, Пятигорск, 2009.

[27] T. E. Modelski, *Sprawa powołania J. Lelewela na Katedrę Historii w Wilnie*, Wilno, 1929.

[28] D. Beauvois, *Szkolnictwo polskie na ziemiach litewsko-ruskich*, t. 1, s. 237–241.

[29] J. Dybiec, Zagraniczne studia naukowe stypendystów wileńskich (1803–1831), *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego, Prace Historyczne*, z. 64, 1979, s. 101–121; J. Dybiec, *Dziewiętnastowieczne podróże do Francji i tworzenie się stereotypu francuskiego w Polsce. Nauka i oświata a społeczności lokalne na ziemiach polskich w XIX i XX wieku.* Prace ofiarowane profesorowi Adamowi Massalskiemu w sześćdziesiątą rocznicę urodzin, Kielce, 2003, s. 19–28:

[30] J. Dybiec, Zagraniczne studia naukowe, s. 101.

J. Sniadeckio rektoriavimo laikais jaunieji mokslininkai pradėti siųsti į užsienio keliones, kad tobulėtų moksluose, todėl 1820 m. ženkliai padidėjo kadrų skaičius ir pagerėjo jų pasirengimas mokslinei veiklai[31]. J. Dybiec taip pat publikavo 1809 m. Jono Znoskos (Jan Znosko) ataskaitas iš Leipcigo ir Berlyno.

Lietuvos istoriografijoje universiteto fizikų Stepono Stubelevičiaus (Stefan Stubielewicz) ir Felikso Dževinskio (Feliks Drzewiński) keliones tyrė I. Šenavičienė, kurios teigimu, tokios kelionės turėjo didelę įtaką Lietuvos fizikos raidai[32]. Autorės skaičiavimu, per visą IVU gyvavimo laikotarpį išvyko daugiau nei 20 žmonių, tačiau tikslus skaičius liko nežinomas[33]. Matyt, jis priklausė nuo to, ką autorė norėjo tirti: tik mokslo darbuotojų ar ir studentų išvykas. Remdamasis gausia istoriografine medžiaga, publikuotais XIX a. pr. lenkų mokslininkų kelionių aprašymais, Čartoriskių bibliotekoje saugomais kelionių dokumentais, straipsnį apie lenkų studijas užsienyje paskelbė Stanisławas Wiśniewskis. IVU dėstytojų mokslines keliones jis nagrinėjo bendrame lenkų mokslininkų kelionių kontekste ir apsiribojo tik asmenų įvardijimu, sugrupavimu pagal specialybę ir studijų Prancūzijoje specifikos aptarimu[34].

Sekdamas medicinos daktaro Ludwigo Heinricho Bojanaus pėdsakais, Piotras Daszkiewiczius teigia, kad viešnagė Paryžiuje suvaidino lemiamą vaidmenį mokslininko karjeroje: dėka kelionės į užsienį jis gavo profesoriaus vietą IVU[35]. Autorius rėmėsi pirminiais šaltiniais: L. H. Bojanaus ir žymaus prancūzų gamtos mokslininko Georges Cuvier korespondencija. Pastebėtina, kad lenkų autoriai koncentruojasi tik ties mokslinėmis kelionėmis į Prancūziją, o juk jų būta ir į Angliją, Vokietiją, Italiją, keliauta ir Rusijos imperijos viduje[36].

[31] Z. Rewkowski, *Pamiętniki*, z oryginału do druku przygotował, wstępem i przypisami opatrzył Witold Więsław, Wrocław, 2011, t. 1: Wilno. *Ostatnie lata uniwersytetu*, s. 7.
[32] I. Šenavičienė, Vilniaus universiteto fizikos profesorių mokslinės kelionės (XIX a.), *Istorija*, Vilnius, 1994, t. 33, p. 99–115.
[33] Ten pat, p. 101.
[34] S. Wiśniewski, Studia Polaków we Francji od końca XVIII w. do 1830 r., *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska*, sectio F., Historia 50, 1995, p. 157–181.
[35] P. Daszkiewicz, Poszukiwanie śladów pobytu Ludwika Henryka Bojanusa w Paryżu, *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki,* r. 47, 2002, nr. 4, s. 63–67.
[36] Aptariamuoju laikotarpiu (1803–1832 m.) Italijos ir Vokietijos teritorijos susidėjo iš atskirų, savarankiškų kunigaikštysčių. Italijos kunigaikštystės susivienijo į bendrą valstybę 1861 m., o Vokietijos – 1871 m., todėl šie valstybių pavadinimai tekste naudojami sąlyginai.

Ramūnas Kondratas savo disertacijoje apie Josepho Franko mokslinę veiklą pažymi, kad grįžę iš užsienio mokslininkai gaudavo vietą Vilniaus arba kituose imperijos universitetuose, tokiu būdu plėtojo perimtas idėjas ir institucinius modelius iš Vakarų ir Rytų Europos, tačiau ši problema plačiau nagrinėjama nebuvo[37]. Minėti tyrimai leidžia pagrįsti teiginį, kad mokslo kelionės turėjo dvejopos naudos: iš vienos pusės padėjo mokslininkams daryti karjeras; iš kitos – kėlė institucijos mokslo lygį, žinomumą. Keliaudami mokslininkai turėjo galimybę prisijungti prie mokslo draugijų, asmeniškai prisistatyti mokslo pasauliui, save reklamuoti, viešinti savo darbus.

Knygos *Senojo Vilniaus universiteto matematikos istorija* autoriai atkreipė dėmesį į tai, kokiu būdu ir už kokius nuopelnus IVU mokslininkai matematikai tapdavo europinių mokslo draugijų nariais, tačiau plačiau šio klausimo neaptarė[38]. Neabejojama, kad kandidatų atrankai mokslo kelionėms darė įtaką universiteto globėjas. Jacekas Goclonas nagrinėjo IVU globėjo Adomo Jurgio Čartoriskio (Adam Jerzy Czartoryski) vaidmenį, plėtojant Vilniaus ir Anglijos mokslinius ryšius 1803 – 1824 m.[39] Aptardamas būdus, kuriais siekta pakelti IVU mokslo lygį, autorius pastebėjo, kad kelionės į Angliją veikė A. J. Čartoriskio pasaulėjautą, todėl šis, tapęs IVU globėju, rėmė ir skatino studentų ir profesorių mokslo išvykas, manydamas, kad tai atneš naudos ne tik universitetui, bet ir visam kraštui. Tiesa, autorius nagrinėjo ne tik IVU profesūros kontaktus su Anglija, bet ir šiokį tokį šios šalies mokslininkų dėmesį IVU. Tačiau neturint pakankamai šaltinių sunku nustatyti, kaip jis pasireiškė. Šio autoriaus straipsnis yra pirmas novatoriškas bandymas pažvelgti į tarptautinius IVU ryšius XIX a. pr. per vieno asmens veiklą.

Istoriografijoje netrūksta darbų apie 1805 m. įkurtą Imperatoriškąją Vilniaus medicinos draugiją (toliau – Vilniaus medicinos draugija) – pirmąją Lietuvos mokslo draugiją ir vienintelę mokslinių tyrimų instituciją. Šios draugijos istorija (organizacinė struktūra, veiklos pobūdis) istoriografijoje yra neblogai ištirta: dar XIX a. pab. apie Vilniaus medicinos draugiją rašė Józefas

---

[37] R. Kondratas, *Joseph Frank (1771–1842) and the development of clinical medicine: a study of the transformation of medical thought and practice at the end of the 18th and the beginning of the 19th centuries*, Doctoral thesis, Cambridge, 1977, p. 6

[38] B. Riauba, N. Vasiliauskaitė, Senojo Vilniaus universiteto matematikos istorija: Jėzuitų kolegija (1570–1579), *Vilniaus universitetas (1579–1832)*, Vilnius, 2012, p. 12.

[39] J. Goclon, The role of prince Adam Jerzy Czartoryski in developing the contacts between the Vilna scientific district and England (1803–1824), *Słupskie Studia Historyczne,* nr. 17, r. 2011, s. 93–116.

Bielińskis ir Władysławas Zahorskis, yra išleisti ir dviejų tomų draugijos darbai[40]. Henrika Ilgiewicz paskelbė svarbų tyrimą apie visas Vilniaus mokslo draugijas, veikusias 1805–1915 m., užsiminė ir apie tarptautinius draugijų kontaktus[41]. Lietuvos ir Lenkijos istoriografijoje mokslo draugijų veiklos tyrimai daugiausia apėmė XIX a. pab.–XX a. Tuo tarpu IVU profesūros dalyvavimas užsienio mokslo draugijose netyrinėtas. Nors, reikia pažymėti, kad Dominique Triaire savo straipsnyje nagrinėjo chronologiškai ankstesnius Martyno Počobuto (Marcin Poczobutt) ir jo padėjėjo Andriejaus Stšeckio (Andrzej Strzecki) ryšius su Prancūzijos mokslų akademijos mokslininkais[42]. Autorius panaudojo VUB RS ir Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyriuje (toliau – LMAVB RS) saugomus šaltinius – 12 prancūzų kalba 1778 m. rašytų laiškų. Šioje disertacijoje chronologiškai ankstesnių europinių mokslo ryšių analizė taip pat svarbi, nes paankstina IVU modernėjimo procesus ir parodo pirmtakų, kurie išliko autoritetinga IVU profesorių ir adjunktų grupės dalimi, mokslo veiklos svarbą ir indėlį vėlesniems XIX a. pr. aukštojo mokslo organizacijos procesams. Antanas Girnius bandė pažvelgti į M. Počobuto siekius ir nuopelnus mokslinėje, pedagoginėje ir organizacinėje veikloje, akcentavo ryšius su kitais kraštais ir pažymėjo, kad jo išsimokslinimo lygis matomas iš ryšių su kitų kraštų mokslo draugijomis ir mokslininkais[43].

Nėra nė vieno darbo, kuris būtų skirtas IVU profesorių dalyvavimui užsienio mokslo tyrimų ar populiarinimo draugijose ir akademijose, o tokią problemą liečianti informacija yra itin fragmentiška. Dėl to šiai disertacijai yra naudingi mokslinių tyrimų įstaigų (institutų, draugijų, akademijų) istoriją analizuojantys darbai, kuriuose tiriami nuostatai, priėmimo sąlygos, publikacijos, pristatomi svarbiausi nariai. Nors mokslo draugijų tematikai

---

[40] J. Bieliński, *Cesarskie Towarzystwo Lekarskie Wileńskie, jego prace i wydawnictwa (1805–1864*), Warszawa, 1890; W. Zahorski, *Zarys dziejów Cesarskiego Towarzystwa Lekarskiego w Wilnie, (1805–1897*), Warszawa, 1898; Wileńskie Towarzystwo Lekarskie, *Pamiętniki Towarzystwa Lekarskiego Wileńskiego*, Wilno, 1818–1821.

[41] H. Ilgiewicz, *Wileńskie towarzystwa i instytucje naukowe w XIX wieku*, Toruń, 2005.

[42] D. Triaire, Lalande, Bernoulli, Poczobut... Letters from Western Scholars to Astronomers of the East, *Revue d'histoire des sciences*, 2012/1 (Volume 65), [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019-02-28], Prieiga per internetą: https://www.cairn-int.info/focus-E_RHS_651_0159--lalande-bernoulli-poczobut-letters-from.htm#re61no61.

[43] A. Girnius, Martynas Počobutas – žymusis astronomas ir geodezininkas *Lietuvių katalikų mokslo akademijos suvažiavimo darbai*, t. 11, Roma, 1987, p. 173–202.

skirtų darbų nedaug, to negalima pasakyti apie seniausias draugijas ir jų aprašymus jubiliejiniuose, progiņiuose, apibendrinamojo pobūdžio darbuose. Tokią paradoksalią draugijų tyrimų formą gerai iliustruoja Jurijus Čaikovskis, rašydamas apie *Maskvos gamtos tyrėjų draugiją* ir jos svarbą evoliucijos tyrimuose. Anot jo, ši draugija yra „žymi, bet tuo pat metu beveik nežinoma“[44]. Autorius mano, kad tai yra stebinantis fenomenas ir nuogąstauja, kad draugija gali būti pamiršta.

Henri Leridon savo straipsnyje rekonstruoja pasikeitimus Paryžiaus mokslų akademijos sudėtyje nuo 1666 m. ir lygina juos su kitų Nacionalinio instituto akademijų narių skaičiumi. Savo tyrimui autorius panaudojo Gaulthier Villars sudarytą biografinį Paryžiaus mokslų akademijos narių indeksą[45]. James E. McClellan III teigia, kad akademijų ir joms priklausančių vyrų bendruomenės tyrimai yra gana iškreipti, o akademija yra šis tas daugiau nei visų jos narių visuma, dėl to akademijos istorija nėra narystės joje istorija[46]. Pastarojo autoriaus pagrindinis šaltinis taip pat yra minėtas biografinis indeksas. Andrew Butrica teigimu, šiandieną yra mažai žinoma apie Paryžiaus pramonės rėmėjų draugiją ir jos funkcionavimą, o dar labiau apie jos turtingą biblioteką ir archyvinius lobius: kaip antai 1892 m. ten buvo saugoma per 14 000 draugijos rankraščių[47]. Autorius teigia, kad šie dokumentai yra sunkiai prieinami ir mažai tyrinėti.

Nagrinėdama Sankt Peterburgo mokslų akademijos įsteigimo peripetijas, Varvara Ponomariova klausė, kas yra akademikas arba profesorius XVIII a. pirmoje pusėje ir viduryje. Jos manymu, tai buvo „žmogus su neapibrėžtu socialiniu statusu“[48]. Reikia pripažinti, kad toks apibrėžimas nieko nepasako – nesvarbu, kad tuo metu rusų akademikų buvo, kaip pati autorė teigia, „vienas iš milijono“, socialinis mokslininko statusas negali būti

---

44 Ю. В. Чайковский, Старейшее общество и его библиотека, *Москва научная*, Москва, 1997, с. 392.

45 Institut de France, *Index biographique des membres et correspondants de l'Académie des Sciences*, du 22 décembre 1666 au 15 décembre 1967, Paris, 1968.

46 J. E. McClellan III, The Académie Royale des Sciences, 1699–1793: A Statistical Portrait, *Isis*, vol. 72, no. 4 (Dec., 1981), p. 542.

47 A. J. Butrica, Historical Collections in Jeopardy: The Societe d'Encouragement pour l'Industrie Nationale, *Isis*, vol. 88, 2 (Jun., 1997), p. 298.

48 XIX a. pr. akademikais buvo vadinta studentija, tačiau ilgainiui šis pavadinimas pakeitė prasmę ir dabar akademikais vadinami mokslų akademijos nariai. Šioje disertacijoje akademikų sąvoka vartojama mokslininkams, kurie priklausė akademijoms, apibūdinti. В. В. Пономарева, К 275-летию Российской академии наук, Академия наук и становление научного знания в России, *Общественные науки и современность*, 1999, № 5, с. 7.

apibrėžiamas kiekybiškai. Mokslininko visuomeninę padėtį nusako jo pareigos ir teisės, išsilavinimas, profesija, darbo pobūdis.

Dabartinėje istoriografijoje naują požiūrį į Rusijos imperijos aukštąjį mokslą pateikė Andriejus Andrejevas, kuris atseka XIX a. pr. švietimo reformų kelius, tiria jų ištakas, ieško Rusijos imperijos universitetų bendrumų ir skirtumų šaltinių. Autorius nagrinėja Rusijos universitetų atsiradimą, jų sistemos ypatumus, bene pirmas ir iki šiol vienintelis kompleksiškai analizuoja mokslinių idėjų cirkuliaciją ne tik iš vakarų į rytus, bet ir iš šiaurės į pietus (iš Dorpato universiteto į Vilnių ir t. t.) Jis akcentavo, kad 1804 m. naują prancūzišką švietimo sistemą perėmė buvusios Abiejų Tautų Respublikos (toliau – ATR) universitetai, iš kurių idėjos paplito į Rusiją, o ne priešingai[49]. Tokiu nauju kampu – per globalias tendencijas ir reformas, kurios vyko XVIII a. pab.–XIX a. pr. visoje Europoje ir atsispindėjo 1803 m. Rusijos imperijos universitetų reorganizavime, universitetų istorija iki šiol analizuota nebuvo.

Profesorių biografijos. Pastaruoju metu istoriografijoje pasirodo vis daugiau darbų, kuriuose įvairiapusiškai tiriamos mokslo žmonių grupės. Pavyzdžiui, panašiai kaip ir V. Selenis tik kitame kontekste, Anna Bażenowa analizavo istorikų bendriją Imperatoriškame Varšuvos universitete 1869–1915 metais[50]. Autorė ne tik ištyrė jos prozopografinį portretą, bet ir per istorikų profesionalų veiklą parodė istorijos mokslo vystymąsi. Savo tyrime ji naudojo mokslininkų biografijas.

Aktualumo ir reikšmės neprarado paradigminis trijų tomų J. Bielińskio darbas, kuris kartu su IVU profesorių ir adjunktų tarnybos lapais tapo pagrindu šioje disertacijoje sudarytai IVU profesorių ir adjunktų prozopografijai ir leido palyginti istoriografijoje pastebėtas faktines klaidas ir jas pataisyti, pavyzdžiui, profesorių ir adjunktų gimimo, mokslinių laipsnių gavimo ir įstojimo į draugijas datas[51]. Šiame monumentaliame veikale pateiktas menkai tirtas IVU mokslininkų darbų sąrašas ir biografijos. Išsamiausią ir artimiausią prozopografiniam tyrimui veikalą apie IVU 1803–1832 m. parašė minėtas D. Beauvois, kuris pirmą kartą istoriografijoje ne tik rašė apie atskirus IVU

---

49 А. Ю. Андреев, Русско-немецкие университетские связи во второй половине XVIII–первой четверти XIX в., *Диссертации по гуманитарным наукам*, Москва, 2006.

50 A. Bażenowa, *Historycy Cesarskiego Uniwersytetu Warszawskiego 1869–1915: nauka i polityka*, Lublin, 2016.

51 J. Bieliński, *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), Kraków, t. 1, 1899; J. Bieliński, *Uniwersytet Wileński (1579–1831),* Kraków, t. 2, 1900; J. Bieliński, *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), Kraków, t. 3, 1899.

mokslininkus, bet ištyrė juos kaip visumą, išnagrinėjo iki tol menkai nagrinėtas problemas, kurios disertacijos įvade jau buvo aptartos[52].

Minint 190-ąsias IVU metines, Joana Kuryłło-Omelianiuk parašė nedidelį biografinio žodyno pobūdžio veikalą, kuriame pateikė 59 asmenų trumpus gyvenimo ir veiklos aprašymus[53]. Autorė aptarė mažiau žinomus IVU profesorius, įraukė asmenis, kurie nebuvo IVU dėstytojai, bet, anot jos, darė jam įtaką (A. J. Čartoriskis, Tadas Čackis (Tadeusz Czacki), Tomas Zanas (Tomasz Zan) ir buvo reprezentatyviausia IVU profesūros dalis[54]. Darbe daugiausia remtasi D. Beauvois tyrimais, tačiau buvo susisteminti ir patikslinti faktai: sudarytas chronologinis IVU rektorių sąrašas, trumpai apibūdintas kiekvieno jų indėlis į universiteto veiklą, patikslinti mokslo skyriai ir jiems priskirtos katedros, dėstomi dalykai.

Vis dėlto, nepaisant J. Bielińskio ir D. Beauvois įdirbio, IVU profesorių ir adjunktų kaip akademinės grupės kolektyvinė biografija nėra parašyta. Pagrindinė esamos istoriografijos tendencija – atskirų IVU profesorių biografijos. Atkreiptinas dėmesys, kad vieniems profesoriams skirti šimtai darbų, apie kitus nėra nei vieno. Daugiausia rašyta apie Josephą Franką, Juozapą Goluchovskį (Józef Gołuchowski), G. E. Groddecką, J. Lelevelį, J. Sniadeckį, Andriejų Sniadeckį (Jędrzej Śniadecki), Jeronimą Stroinovskį (Hieronim Stroynowski) [55]. Įžymi J. Sniadeckio biografė Kalina Bartnicka

---

[52] D. Beauvois, *Szkolnictwo polskie na ziemiach litewsko-ruskich* t. 1.
[53] J. Kuryło-Omelianiuk, Profesorowie Uniwersytetu Wileńskiego w latach 1803–1832, *Rozprawy Uniwersytetu Warszawskiego*, Białystok, 1993.
[54] Ten pat, s. 8.
[55] A. F. Adamowicz, *Józef Frank*, Wilno, 1843; *Иосиф Франк в Вильне как профессор и общественный деятель: читано в 1000-м заседанiи Императорскаго Виленскаго медицинскаго общества 12 ноября 1899 года*, составил В. Загорскiй, Вильна, 1900; R. Kondratas, min. veik.; A. Prašmantaitė, Jozefas Frankas ir jo „Atsiminimai“, *Vilnius XIX amžiuje.* Kn. 1*, Atsiminimai / Josephas Frankas*; iš prancūzų kalbos vertė Genovaitė Dručkutė, Vilnius, 2013, p. 5–19; S. Harassek, *Józef Gołuchowski: zarys życia i filozofji*, Kraków, 1924; K. Rickevičiūtė, J. Goluchovskio veikla Vilniaus universitete, *Problemos,* 1972, nr. 9, p. 57–63; S. Schneider, *Godfryd Ernest Groddeck: w setną rocznicę powołania jego do Wilna na Katedrę Literatury Greckiej*, We Lwowie, 1904; J. Oko, *Seminarjum filologiczne Godfryda Ernesta Grodka,* Wilno, 1933; A. Szantyr, *Działalność naukowa Godfryda Ernesta Grodka*, Wilno, 1935; S. Młodecki, Gotfryd Ernest Groddeck, studium biograficzne na podstawie notat Mikołaja Malinowskiego, *Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej*, 1958, z. 6, s. 301–350; K. Mężyński, *Gotfryd Ernest Groddeck Profesor Adama Mickiewicza: próba rewizji*, Gdańsk, 1974; K. Chodynicki, *Lata uniwersyteckie Lelewela (1804–1808),* Wilno, 1929; I. Chrzanowski, *Joachim Lelewel człowiek i pisarz*, Warszawa, 1946; З. В. Намавичюс, *Лелевель*, Москва, 1991; S. Kieniewicz, *Joachim Lelewel*,

rašė ir apie Mykolą Pelką-Polinskį (Michał Pełka-Poliński)[56]. Mokslinių tyrimų objektu tapo ne visi amžininkų vertinti profesoriai, pavyzdžiui, nėra parašyta atskirų darbų apie retorikos profesorių Leoną Borovskį (Leon Borowski), tačiau jo veikla pristatyta, nagrinėjant estetinės minties raidą Lietuvoje[57].

Amžininkus ir mokslininkus domino istorijos mokslui itin nusipelniusio J. Lelevelio gyvenimas. Apie jo universitetinius laikus rašė lenkų istorikas Kazimierzas Chodynickis. Autorius konstatuoja, kad laiškuose J. Lelevelis retai prisiminė universitete praleistus metus, o jo vilnietiško gyvenimo laikotarpis nėra visapusiškai ištirtas[58]. XIX a. Lenkijos istorijos specialistas Stefanas Kieniewiczius rašė apie J. Lelevelį keliais aspektais: kaip apie savamokslį mokslininką ir profesorių, kaip lenkų pasipriešinimo inspiratorių[59]. S. Kieniewiczius tyrinėjo J. Lelevelio kaip mokslininko tobulėjimą nuo pirmųjų, ne itin vykusių bandymų rašyti mokslinius darbus

---

Warszawa, 1990; P. L. Wilczyński, *Joachim Lelewel's geographical ideas and heritage*, EJG, 1, 2013, p. 95 – 108, [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. rugpjūčio 19 d.], Prieiga per internetą: http://ptg.edu.pl/wp-content/uploads/2015/03/Nr_1_-__artyku%C5%82_4_Wilczy%C5%84ski.pdf; J. Bieliński, *Pamiętniki o Janie Śniadeckim, jego życiu prywatnym i publicznym i dziełach jego*, t. 1–2, Wilno, 1864–1865; K. Bartnicka, *Działalność edukacyjna Jana Śniadeckiego*, Wrocław, 1980; S. Zabieglik, Od antykantyzmu do „szkoły szkockiej": przyczynek do filozofii Jana Śniadeckiego, *Wokół archeologii słów i ich funkcjonowania. Księga jubileuszowa ofiarowana Prof. Andrzejowi Bańkowskiemu*, red. S. Podobiński i M. Lesz-Duk, 2001; W. Więsław, *Jan Śniadecki, 1756-1830 - uczony, mąż stanu, patriota*, Wrocław, 2007, s. 173–197; J. Harabaszewski, *Jędrzej Śniadecki: nauczyciel chemii i pisarz rzeczy chemicznych,* Lwów, Warszawa, 1938; J. Strojnowski, *Psychofizjologia Jędrzeja Śniadeckiego*, Wrocław, 1968; B. Railienė, *Andrius Sniadeckis*, Vilnius, 2005; I. Stasiewicz, *Rzecz o Jędrzeju Śniadeckim,* Warszawa, 1970; *Życie i dzieło Jędrzeja Śniadeckiego*, opracowali Jerzy Andrzejewski i Lucyna Sułkowska, Łódź: XVIII L. O. im. J. Śniadeckiego: Dzielnicowa Bibl. Publiczna Łódź-Polesie, 1990; J. Bartoszewicz, Hieronim Stroynowski, *Tygodnik Ilustrowany,* nr. 95, t. IV, 1861, s. 21; A. Marchwiński, *Poglądy filozoficzno-prawne Hieronima Strojnowskiego*, Warszawa, 1930; K. Opałek, Hieronim Sroynowski-przedstawiciel postępowej myśli prawniczej polskiego oświecenia, *Państwo i Prawo,* 1952, r. 7, s. 9–33.

[56] K. Bartnicka, Człowiek uniwersytetu: Michał Pełka-Poliński (1784–1848). Kariera akademicka ubogiego szlachcica na Uniwersytecie Wileńskim, *Rozprawy z Dziejów Oświaty*, t. 41, 2002, s. 75–91.

[57] V. Drėma, Estetinės minties raida Lietuvoje 1770 – 1832 m., *Problemos*, 1978, nr. 2 (22), p. 52–59; 1979, nr. 1 (23), p. 94–100.

[58] K. Chodynicki, min. veik., s. 2.

[59] S. Kieniewicz, *Joachim Lelewel*, Warszawa, 1990.

1807 m. iki mokslinės ir pedagoginės brandos, taip pat paskelbė kelis kartus perleistą veikalą apie J. Lelevelio gyvenimą emigracijoje[60].

Jau minėta, kad monografiją apie J. Lelevelio politines pažiūras veikusį J. Goluchovskį parašė lenkų filosofijos istorikas Stefanas Harassekas[61]. Autorius aptarė J. Goluchovskio biografiją, analizavo mokslinę veiklą, socialines ir filosofines idėjas; nurodė kitų autorių klaidas ir jas ištaisė. Disertacijai svarbios yra universiteto katedros gavimo, profesoriavimo, ryšių su mokslinėmis draugijomis ir išvykimo į užsienį problemos, kurias taip pat nagrinėjo autorius. Be to, jis ne tik susistemino visą iki tol parašytą medžiagą apie J. Goluchovskį, bet ir sudarė jo darbų bei laiškų sąrašą, svarbesnių paminėjimų bibliografinę rodyklę, įvedė į apyvartą iki tol nežinomus šaltinius iš Sankt Peterburgo archyvų, Krokuvos Jogailaičių universiteto ir Čartoriskių bibliotekų, rėmėsi publikuotais Otono Slizienio (Otton Śliźień) ir Mikolajaus Malinovskio (Mikołaj Malinowski) atsiminimais ir pastarojo dienoraščiu[62], gausia istoriografija ir šaltiniais vokiečių kalba. Atrodytų, autorius išsamiai aprašė J. Goluchovskio biografiją ir darbus. Tačiau ir čia liko neaptartų problemų. Antai analizuodamas XIX a. pirmos pusės filosofijos mokslo ypatumus Vilniuje, Dalius Viliūnas itin nuodugniai ir išsamiai ištyrė istoriografijoje primirštą 1820 m. IVU paskelbtą viešą konkursą teorinės ir moralinės filosofijos katedrų profesoriaus vietai užimti, kuriame dalyvavo ir J. Goluchovskis[63]. Priešingai nei S. Harassekas ir Tadeuszas Kozaneckis[64], kuriuos konkursas domino kaip J. Goluchovskio biografijos epizodas, D. Viliūnas detaliai išnagrinėjo konkurso aplinkybes, jam sukurtų tekstų turinį, rado archyvinę medžiagą apie dėl konkursinių darbų kilusias diskusijas. D. Viliūno tyrimas yra toks svarbus, kad inspiravo J. Galuchovskio konkursinio darbo publikaciją lenkų kalba[65].

---

60 S. Kieniewicz, *Samotnik brukselski: opowieść o Joachimie Lelewelu*, Wyd. 2., Warszawa, 1964.

61 S. Harassek, min. veik.

62 *Z Pamiętników Ottona Śliźnia*, Pamiętnik Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza, Lwów, 1888; *Księga wspomnień M. Malinowskiego*, Kraków, 1907; *Dziennik Mikołaja Malinowskiego*, z rękopisu Biblioteki Ordynacyi Krasińskich wydał, z oryginału łacińskiego przełożył, wstępem i objaśnieniami opatrzył Manfred Kridl. *Album promienistych*, opracował J. Hodi (Tokarzewicz), Wilno, 1914.

63 D. Viliūnas, *Filosofija Vilniuje XIX amžiaus pirmoje pusėje,* Vilnius, 2014, p. 201–219.

64 T. Kozanecki, Rozprawa konkursowa (1821) Józefa Gołuchowskiego, *Archiwum Historii Filozofii i Myśli Społcznej*, t. 8, Warszawa, 1963, p. 261–270.

65 Konkurs na katedrę filozofii w Uniwersytecie Wileńskim w 1820 roku, *Recepcja filozofii Immanuela Kanta w filozofii polskiej w początkach XIX wieku*, cz. 4,

Trumpą L. H. Bojanaus biografiją parašė lenkų zoologas Zygmuntas Fedorowiczius, taip pat neseniai pasirodė 240-osioms L. H. Bojanaus gimimo metinėms skirta knygelė prancūzų kalba bei jos vertimas į lietuvių kalbą[66]. Z. Fedorowiczius aptaria L. H. Bojanaus mokslinius pasiekimus anatomijos ir embriologijos srityje, įvertina L. H. Bojanų kaip veterinarijos profesorių ir evoliucionistą, be to, pateikia svarbiausias jo gyvenimo datas ir darbų bibliografiją, kuri sudaryta chronologine seka nuo 1801 iki 1846 m. Autorius pateikė savo nuomonę apie 1812 m. įvykius, kuomet keli profesoriai iš Vilniaus pasitraukė į Sankt Peterburgą. Jo manymu, profesorių išvykimas iš krašto neparodo jų opozicijos Prancūzijai ar Lenkijos valstybės nepriklausomybės siekiui, tačiau yra savita vokiečių lojalumo išraiška Rusijos imperijai, kurios tarnautojais jie buvo[67]. Šis epizodas buvo likusių Vilniuje profesorių nepasitenkinimo priežastimi. Apskritai istoriografijoje pastebėta konfliktų problemą, universiteto žmonių pasidalijimas į priešiškas grupeles, bet išsamiau tai neanalizuota. Taip pat autorius pastebėjo Vienos mediko Josepho Gallo įtaką L. H. Bojanui, tačiau jos nedetalizavo; įvertino L. H. Bojanaus pedagoginę veiklą, teigdamas, kad ji netrukdė profesoriaus moksliniams tyrimams ir publikacijoms.

Philippe Edel gausiai iliustruotas, plačiajai visuomenei skirtas darbas, kuriame pateikta svarbiausių L. H. Bojanaus gyvenimo etapų chronologija, patikslintos įstojimo į įvairias mokslo draugijas datos; paaiškinta ir detalizuota mokslininko socialinės ir tautinės tapatybės problema, kuri yra svarbi, analizuojant mokslininko atvykimą į Vilnių; pastebėti ryšiai su mokslinio žurnalo *Isis* leidėjais ir jų įtaką L. Bojanaus filosofinėms pažiūroms; jis įvertintas kaip veterinarinės medicinos pradininkas[68].

Dalies reikšmingų universiteto profesorių mokslinis indėlis istoriografijoje apskritai nebuvo tinkamai įvertintas. Augusto Liudviko Bécu biografai ieškojo atsakymo į klausimą, kodėl šio produktyvaus ir pažangaus mediko nuopelnai nesulaukė mokslo istorikų dėmesio, tačiau atrodo, į jį atsakyta taip ir nebuvo[69]. Remdamasi 1805–1806 m. profesorių tarnybos

---

opracowanie naukowe Tomasz Kupś, Dalius Viliūnas; przekład i opracowanie tekstów łacińskich Joanna Usakiewicz, Toruń, 2017

[66] Z. Fedorowicz, *Ludwik Henryk Bojanus*, Wrocław-Warszawa, 1958; Ph. Edel, *Louis Henri Bojanus*, Strasbourg, 2015; Ph. Edel, *Louis Henri Bojanus,* [iš prancūzų kalbos vertė Rima Meškutė], Vilnius, 2016.

[67] Z. Fedorowicz, min. veik., p. 9.

[68] Ph. Edel, min. veik., p. 15.

[69] A. Jakubowska, M. A. Brzuchalski, M. Pliszkiewicz, Cz. Jeśman, Profesor August Becu – Doktor z Dziadów. *Przyczynek do rozważań nad początkami medycyny*

lapais, apie italų abatą, lotynų ir graikų literatūros profesorių Paolo Tarenghi rašė Zofja Abramowiczówna[70], tačiau daugiau darbų apie jį nėra.

Pagal Rusijos imperijos švietimo sistemą dvasinės mokymo institucijos (akademijos, seminarijos) buvo atskirtos nuo universitetų, tačiau visoje Rusijos imperijoje vienintelis IVU ruošė teologus ir turėjo savo atskirą teologijos skyrių – Vyriausiąją dvasinę seminariją. Joje teologijos kursą skaitė IVU profesoriai dvasininkai Andriejus Benediktas Klongevičius (Jędrzej Benedykt Kłągiewicz), Joannes Skidell ir kiti. Apie IVU teologijos skyriaus profesorių veiklą rašė rusų istorikas Platonas Žukovičius[71]. Remdamasis tarnybos lapais, be ankščiau minėtų IVU profesorių dvasininkų, autorius pateikė Augusto Tomaševskio (Augustyn Tomaszewski), Antano Fijalkovskio (Antoni Fijałkowski), Jono Chodanio (Jan Chodani), Platono Sosnovskio (Platon Sosnowski), taip pat pasauliečio italo Aloisio Luigi Cappelli biografijas. Straipsnių rinkinyje apie rusų ir bulgarų santykius knygų leidybos veikloje rašyta apie teologijos ir Rytų kalbų profesorių Mykolą Bobrovskį (Michał Bobrowski), kuris pirmasis atkreipė dėmesį į 1651 m. išleistą pirmą spausdintą knygą šiuolaikine bulgarų kalba *Abagaras*[72]. Pavelas Bobrovskis biografiniame esė išskyrė M. Bobrovskį kaip vieną ryškiausių unitų Bažnyčios atstovų[73]. Autorius apibūdino, kaip jis pats teigė, M. Bobrovskio charakterio ypatumus, veiklą, bendrais bruožais aprašė jo indėlį į bažnyčių sujungimą, analizavo M. Bobrovskio Supraslio vienuolyno rankraščio tyrimus, 1825–1826 m. susirašinėjimą su unitų dvasininkais, mokslo kelionę 1817–1822 m. bei peripetijas, susijusias su M. Bobrovskio Šv. Rašto ir biblinės archeologijos katedrų užėmimu Vyriausiojoje dvasinėje seminarijoje. Be to, P. Bobrovskis išryškino M. Bobrovskio išrinkimo į mokslo draugijas problemą, nagrinėjo studentų požiūrį į savo dėstytoją. Apie šį teologijos profesorių slavistą yra ir daugiau darbų[74].

---

nowożytnej na Wileńszczyźnie, Forum Bibliotek Medycznych, 2015, r. 8, nr. 2 (16), s. 272.

[70] Z. Abramowiczówna, X. Paweł Tarenghi, *Z dziejów filologji klasycznej w Wilnie: studjum zbiorowe*, Wilno, 1937, s. 357–395.

[71] П. Жукович, О профессорах богословского факультета Виленского университета в настоящем столетии, *Христианское чтение*, 1888, ч. I, с. 390.

[72] Ю. Лебедынцев, Михаил Бобровский – первый исследователь болгарского «Абагара» 1651 г., *Русско-болгарские связи в области книжного дела:* сборник научных трудов, Москва, 1981, с. 82.

[73] П. О. Бобровский, *М. К. Бобровский (1785–1848), учёный славист ориенталист*, Санкт Петербург, 1889.

[74] Ж. Б. Яго, *К биографии М. К. Бобровского (славянского филолога ориенталиста)*, Санкт Петербург, 1890; В. А. Б. Францев, *Польское*

Taigi biografai pateikia svarbesnius profesorių gyvenimo faktus, semdamiesi informacijos daugiausia iš tarnybos lapų ir korespondencijos. Autoriai pastebi laikotarpio įtaką IVU profesorių ir adjunktų mokslinei veiklai, tačiau jos nedetalizuoja, nepateikia platesnio europinio konteksto, apie Apšvietos idėjų poveikį užsimena rezervuotai, nors dažnai pažymi, kad vienas ar kitas mokslininkas rėmėsi tam tikra to meto pasaulėžiūros filosofine sistema. Istoriografijoje pastebėtas IVU viduje buvęs priešiškumas idėjiniame lygmenyje tarp skirtingų tautybių – vokiečių ir lenkų – profesorių konfliktas, tačiau išsamesnė šios problemos analizė nėra atlikta. Neaiškus konflikto pobūdis ir konkrečios priežastys, ar apskritai tokio būta ir kaip jis reiškėsi.

Biografijose ypatingas dėmesys skiriamas mokslinės veiklos analizei. Kaip klasikinės filologijos pradininkas Lenkijoje, naujojo literatūrinio požiūrio pionierius, romantinių idėjų puoselėtojas yra pripažintas G. E. Groddeckas. Jo mokslinę ir pedagoginę veiklą bene išsamiausiai išanalizavo Antonis Szantyras[75]. Autorius rėmėsi G. E. Groddecko korespondencija su motina, A. J. Čartoriskiu, Julianu Ursynu Nemcewicziumi (didžioji dalis laiškų parašyta 1798 ir 1803 m.) bei universiteto profesorių 1807 m. tarnybos lapais. Ne mažiau svarbus šaltinis buvo Getingeno teisės profesoriaus Johano Stefano Pütter (1725–1807) sudarytas Getingeno universiteto narių sąrašas[76]. Autorius nagrinėja G. E. Groddecko teorines pažiūras, metodologijas, veiklą (ypač recenzento ir redaktoriaus) universitete. Kiti autoriai šiuo aspektu jo biografijos netyrė. A. Szantyr analizavo G. E. Groddecko tekstus, mokyklinius vadovėlius, mokslinius interesus ir konstatavo, kad G. E. Groddeckas atnaujino klasikinę filologiją, naudojo tarpdisciplininį metodą, populiarino mokslą. Autorius pastebi šio žymaus filologo įtaką studentams ir jo indėlį į mokslą dviem aspektais: kaip gabių įvairių specialybių mokslininkų edukatorių ir Apšvietos idėjų jaunimui

---

славяноведение конца XVIII и первой четверти XIX ст., Прага, 1906; Ю. А. Лабынцев, Издания Франциска Скорины и других славянских первопечатников в библиотеке Супрасльского монастыря, *Белорусский просветитель Франциск Скорина и начало книгопечатания в Белоруссии и Литве,* Москва, 1979; Ж. Б. Яго, Первая книга, напечатанная глаголицей, и её исследователь Михаил Бобровский: (К 500 летию начала книгопечатания глаголическим шрифтом), *Советское славяноведение*, Москва, 1983, № 4; Н. Н. Улащик, *Введение в изучение белорусско-литовского летописания*, Москва, 1985, с. 38, 40.

[75] A. Szantyr, *Działalność naukowa Godfryda Ernesta Grodka*, Wilno, 1935.

[76] Versuch einer akademischen Gelehrtengeschichte von der Georg-Augustus Universität zu Göttingen; Bd. I, II, Göttingen 1765–1788; Bd. III v. Friedr, Saalfeld, Hannover, 1820; Bd. IV v. Dr. Oesterley, Göttingen, 1832, t. II, p. 245.

skiepytoją. Tiesa, kaip ir būdinga daugumai biografijų, platesnis Apšvietos kontekstas liko neaptartas. Autorius ištyrė G. E. Groddecko asmenybę kaip mokslininką, pedagogą ir administratorių, kurio viso gyvenimo tikslas buvo humanistinis švietimas ir ištaisė daug ankstesnės istoriografijos faktinių klaidų[77].

Adomo Mickevičiaus tyrėjo polonisto Kazimierzo Mężyńskio knygos tikslas buvo parodyti mokytojo ir mokinio ryšį, todėl G. E. Groddeckas pristatytas tik vienu aspektu – kaip žymaus poeto profesorius ir mentorius[78]. Tačiau jis mokė ne tik „lenkų Baironą“, bet išugdė visą profesionalių mokslininkų kartą: gabiausi G. E. Groddecko mokiniai buvo istorikai J. Lelevelis, I. Onacevičius ir I. Danilavičius. Apie du pastaruosius rašyta mažiau nei apie žymųjį mazūrą, tačiau ir jie susilaukė atskirų biografijų. Išsamiausią I. Onacevičiaus biografiją parašė lenkų istorikas ir archyvaras Janas Iwaszkiewiczius, išleidęs ir J. Lelevelio atsiminimus[79]. Autorius panaudojo dokumentus, kurie buvo sunaikinti arba dingo per Pirmąjį ir Antrąjį pasaulinius karus. J. Iwaszkiewiczius pateikia devynių I. Onacevičiaus darbų bibliografiją ir teigia, kad visi jo darbai sudarytų tik nedidelę knygutę, o tai yra per mažai žmogui, nugyvenusiam 65 metus[80]. Tačiau Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje yra saugomi netyrinėti I. Onacevičiaus rankraščiai – medžiaga istorijai tirti, istoriniai konspektai ir užrašai, tad iki šiol jo veikla nėra deramai ištirta ir ankstesnė neigiama autoriaus išvada yra nepagrįsta. A. Šidlausko teigimu I. Onacevičiaus „poveikis istorijos mokslui Lietuvoje ne menkesnis, o gal net didesnis negu kitų jo amžininkų istorikų“[81], mat jis glaudžiai bendradarbiavo su kolegomis, teikė jiems pagalbą, patarimus ir archyvinę medžiagą.

Pažymėtina, kad vokiečių profesoriai, atkeliavę į Vilnių 1804 m., išugdė daug vietinių mokslininkų, o turėti savus profesorius buvo didžiausias rektoriaus J. Sniadeckio tikslas. Istorikai prieštaringai vertina jo mokslinę ir administracinę veiklą, o knygos *Mokslas senajame Vilniaus universitete* autoriai pastebėjo istoriografijos (ypač lenkų) tendenciją aukštinti

---

[77] Ten pat, p. 3.
[78] K. Mężyński, *Gotfryd Ernest Groddeck Profesor Adama Mickiewicza: próba rewizji*, Gdańsk, 1974.
[79] J. Lelewel, *Pamiętnik z roku 1803–31*: przedmową i przypisami zaopatrzyl Janusz Iwaszkiewicz, Warszawa, 1924.
[80] J. Iwaszkiewicz, Ignacy Żegota Onacewicz – historyk Litwy: Z dziejów dawnego Uniwersytetu Wileńskiego, *Studia i Materiały z Dziejów Nauki Polskiej.* Seria A, 1961, z. 4, s. 41–126.
[81] A. Piročkinas, A. Šidlauskas, *Mokslas senajame Vilniaus universitete*, Vilnius, 1984.

J. Sniadeckio nuopelnus[82]. Tačiau bene geriausios J. Sniadeckio biografės K. Bartnickos monografija apie jo edukacinę veiklą pateikia kitokį vaizdą[83]. Autorės darbas yra skirtas J. Sniadeckio asmenybės, darbų ir jo aplinkos pažinimui: analizuojama jo įtaka mokyklinio lavinimo pasaulietinimui, profesionalios pragmatikos dominavimas, mokytojų apmokymų organizacija ir metodai. K. Bartnicka kreipė dėmesį į J. Sniadeckio indėlį, formuojant taisykles ir įstatus aukštosioms mokykloms, bendradarbiavimą ir kompetencijų įtakas tarp aukštųjų, pagrindinių mokyklų ir centrinio valstybinio aparato. Šioje monografijoje taip pat bandoma ieškoti prancūzų enciklopedistų idėjų sklaidos formų, kurias taikė Tautinė edukacinė komisija. Autorės indėlis į J. Sniadeckio biografiją yra didelis, nes ji susistemino iki tol parašytą istoriografiją ir išskyrė J. Sniadeckio biografijos problemas. Iš tokių jį paminėjo J. Sniadeckio pedagoginę veiklą Krokuvoje, sekretoriavimą Vyriausioje Karūnos mokykloje, rektoriavimą IVU, romantizmo kritiką.

K. Bartnickos pagrindinis naudotas šaltinis yra protokolai ir raportai iš Karališkosios vyriausiosios mokyklos (Jogailaičių universitetas), plati J. Sniadeckio korespondencija, parodanti oficialią, administracinę jo veiklos pusę; taip pat jo publikacijos. Autorės teigimu, J. Sniadeckis yra vienas iš labiausiai per 250 metų nusipelniusių lenkų: idėjų, kurioms suteikdavo savas formas, įgyvendintojas, reformatorius, realistas, ištikimas Apšvietos ideologijai ir lenkiškumui; kaip žmogus jis suprato savo vertę, netoleravo prieštaravimų – tai apsunkino jo gyvenimą, pagimdė daug atvirų ir slaptų priešų, o jo rektoriavimo laikais įvyko staigus perėjimas nuo tradicinio viduramžiško kooperatyvo prie šiuolaikinių akademinių santykių tarp mokslinio kolektyvo ir valdžios[84]. Ši autorės įžvalga yra svarbi tuo, kad užsimena apie universiteto modernėjimo tendencijas. Nors reikia pažymėti, kad nei lenkiška, nei lietuviška istoriografija jų detaliau neištyrė. Išties autorė, kaip būdinga lenkiškai istoriografijos tradicijai, linkusi įvertinti šią personaliją itin teigiamai, nepaisant amžininkų, kurie buvo ne tokios geros nuomonės apie šį, „sunkaus charakterio“ lenkiškumo šalininką.

J. Sniadeckio brolio chemiko Andriaus Sniadeckio veiklą nagrinėjo chemijos mokytojas ir chemijos metodikos mokykloms kūrėjas Janas Harabaszewskis[85]. Autoriaus teigimu, A. Sniadeckis „sulenkino“ mokslą, nes dėstė gimtąja lenkų kalba, tą patį Krokuvos akademijoje padarė ir jo brolis[86].

---

82 Ten pat, p. 251.
83 K. Bartnicka, *Działalność edukacyjna Jana Śniadeckiego*, s. 5.
84 Ten pat, p. 8.
85 J. Harabaszewski, min. veik.
86 Ten pat, p. 5.

Šiame veikale autorius iškėlė mintį, kad chemijos mokslas tuo metu buvo madingas, bet ne savarankiškas ir tokiame kontekste ieškojo A. Sniadeckio susidomėjimo chemija ištakų, klausė, ar galėjo revoliucingi Antoine Lavoisier chemijos atradimai pasiekti A. Sniadeckį dar mokyklos laikais[87]. Šis klausimas taip ir liko neatsakytas. Knygos *Andriaus Sniadeckio gyvenimas ir veikla* autoriai rėmėsi J. Sniadeckio laiškais iš Krokuvos, jo redaguojamu satyriniu laikraščiu *Wiadomości Brukowe* (Gatvės žinios) ir *Dziennik Wileński* (Vilniaus laikraštis), korespondencija su A. J. Čatoriskiu, M. Balinskio atsiminimais. Autoriai atkreipė dėmesį į A. Sniadeckio santuokos, specialybės pasirinkimo ir priklausymo masonų (arba kitaip laisvųjų mūrininkų) ložei, problemas[88]. Jų teigimu, A. Sniadeckio santuokos klausimas yra kontraversiškas dėl to, kad šis nebuvo patenkintas savo žmona: ji buvo itin dievobaiminga, atsidavusi vaikams ir namams, tačiau netaktiška, nenoriai lankydavosi salonuose[89]. Tiesa, asmeninis IVU profesorių ir adjunktų gyvenimas ne itin domina mokslininkus[90].

Visus iki tol parašytus darbus apie A. Sniadeckį savo knygoje apibendrino Birutė Railienė, siekusi pristatyti A. Sniadeckio gyvenimą, atskleisti jo santykį su akademine aplinka ir sudėtinga to meto politine situacija Vilniuje[91]. B. Railienė atliko ypač didelį darbą – surinko visą istoriografiją – net 687 pozicijas apie A. Sniadeckį, į lietuvių kalbą išvertė ir pirmą kartą paskelbė daugelį A. Sniadeckio tekstų fragmentų, kruopščiai suregistravo jo darbus. Esminis B. Railienės pasiekimas ir įnašas į A. Sniadeckio veiklos tyrimą yra tas, kad autorė visapusiškai išanalizavo A. Sniadeckio veikalą apie organines būtybes ir jo indėlį į metodologiškai pagrįsto Lietuvos chemijos mokslo atsiradimą.

Neliko nepastebėtas ir privataus gyvenimo ir jo įtakos mokslininkų darbo našumui, bendrai emocinei savijautai klausimas. Privatus gyvenimas stipriai veikė mokslininkus, jų sveikatą, mokslinius rezultatus ir pasiekimus, tačiau labiau siejasi su kasdienybės istorijos problemomis. Apie privatų IVU profesorių gyvenimą 1804–1830 m. straipsnį paskelbė Maria Korybut-

---

[87] Ten pat, p. 17.

[88] *Życie i dzieło Jędrzeja Śniadeckiego,* opracowali Jerzy Andrzejewski i Lucyna Sułkowska, Łódź: XVIII L.O. im. J. Śniadeckiego: Dzielnicowa Bibl. Publiczna Łódź-Polesie, 1990, s. 41.

[89] Ten pat, p. 39.

[90] A. Wrzosek, *Jędrzej Śniadeki: życiorys i rozbiór pism*, t. 1–2, w Krakowie, 1910.

[91] B. Railienė, min. veik., p. 20.

Marciniak[92]. Autorės tyrimas leido užpildyti disertacijos biogramų spragas apie santuokas ir papildė istoriografiją naujomis įžvalgomis, pavyzdžiui, kad būdamas rektoriumi J. Sniadeckis, spręsdamas kadrų klausimą, teikė pirmenybę vedusiems vyrams. Anita Magowska ištyrė lenkų medikų kasdienybę Rusijos tarnyboje ir bandė nagrinėti jų santykio su valdžia, turtinės padėties, šeimyninės situacijos ir laisvalaikio leidimo problemas[93].

Istorikus itin domino Josepho Franko visuomeninis ir mokslinis gyvenimas[94]. Vilniaus medicinos draugijos, kurios vienas iš steigėjų buvo J. Frankas, 100-osioms metinėms skirto posėdžio metu, Władysławas Zahorskis išsamiai aptarė jo asmeninį gyvenimą, bandė pateikti psichologinį portretą ir netgi įvertinti jo poelgius, kritikavo per didelį ambicingumą ir pažinčių pervertinimą[95]. Nors V. Zahorskis ir akcentavo J. Franko indėlį reformuojant universitetą, tačiau pastebėjo, kad tai tapo nuolatinių jo ir kitų profesorių konfliktų priežastimi. Paties J. Franko atsiminimuose yra įvadinis Aldonos Prašmantaitės straipsnis, kuriame pristatoma šio žymaus gydytojo profesinė veikla ir jo atsiminimų sukūrimo aplinkybės bei rankraščio likimas[96].

Aptartos mokslinės biografijos turi trūkumų: jose nepateikiamas platesnis europinis kontekstas, nėra visapusiškai ištirta, kokiomis idėjomis savo mokslinėje ir pedagoginėje veikloje vadovavosi profesoriai. Nors autoriai ir pastebi mokslinius ryšius tarp IVU profesorių ir žymių to meto Europos mokslininkų, tačiau apsiriboja tik jų konstatavimu, nesusistemina duomenų apie konkrečius tokių ryšių būdus ir perimamas idėjas. Dažniausiai biografijos apsiriboja tik žmogaus gyvenimo aprašymu.

Mokslo istorijos darbai, kuriems priskiriami tyrimai apie atskiras mokslo disciplinas, taip pat yra naudingi kolektyvinei biografijai, nes visos XIX a. pr. mokslinės žinios ir naujovės buvo gautos konkrečių asmenų ir jų

---

92 M. Korybut-Marciniak, Życie prywatne profesorów Uniwersytetu Wileńskiego w latach 1804–1830, *Życie prywatne Polaków w XIX wieku,* pr. zb. pod red. M. Korybut-Marciniak i M. Zbrzeźniak, Olsztyn, 2013, s. 41–53.

93 A. Magowska, Życie codzienne polskich lekarzy w służbie Rosji w XIX w. w świetle ich listów, *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej*, r. 61, nr. 3, 2013, s. 423–434.

94 *Иосиф Франк в Вильне как профессор и общественный деятель: читано в 1000-м заседании Императорскаго Виленскаго медицинскаго общества 12 ноября 1899 года*, составил В. Загорскій, Вильна, 1900.

95 Ten pat, p. 3.

96 A. Prašmantaitė, Jozefas Frankas ir jo „Atsiminimai“, *Vilnius XIX amžiuje. Kn. 1, Atsiminimai / Josephas Frankas;* iš prancūzų kalbos vertė Genovaitė Dručkutė, Vilnius: Mintis, 2013, p. 5–19.

mokslinio darbo dėka. Iš svarbiausių šiai disertacijai minėtini botanikų Vytauto Galinio, Wandos Grębeckos, Alfonso Merkio, Witoldo Sławińskio, Povilo Snarskio darbai[97]. Taip pat sovietmečiu nemažai buvo rašoma apie mediciną Lietuvoje, ypač leidinyje *Iš mokslų istorijos Lietuvoje*[98]. Priešingai nei gamtos ir medicinos mokslai, matematikos dėstymas ir matematikos profesorių veikla istoriografijoje ištirta gana prieštaringai ir vis dar stokoja gilesnio pažinimo[99]. Apskritai, apie tiksliųjų mokslų atstovus rašyta daugiau

---

[97] V. Galinis, Jonas Fridrichas Volfgangas – Lietuvos floros tyrinėtojas, *Biologija*, 1964, t. 4, p. 5–21; W. Grębecka, *Stanisław Bonifacy Jundziłł - wybitny uczony polskiego oświecenia (1761–1847),* Warszawa, 19--; W. Grębecka, *Wilno-Krzemieniec: botaniczna szkoła naukowa (1781–1841)*, Warszawa, 1998; *Wkład Wileńskiego Ośrodka Naukowego w przyrodnicze poznanie kraju (1781–1842),* Praca zbiorowa pod redakcją J. Babicza, W. Grębeckiej, Wrocław, 1988; A. Merkys, S. B. Jundzilo mokslinė ir pedagoginė veikla, *Iš mokslų istorijos Lietuvoje*, Vilnius, 1960, t. 1, p. 61–78; A. Merkys, Botanikos ir žemės ūkio mokslų raida Vilniaus universitete XVIII–XIX a., ten pat, p. 50–59; W. Sławiński, X. Stanisław Bonifacy Jundziłł profesor historii naturalnej wszechnicy wileńskiej, *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska*, suplementum I, sectio E, Lublin, 1947; P. Snarskis, S. B. Jundzilo floristiniai darbai ir jų reikšmė Lietuvos floros tyrimui, *Iš mokslų istorijos Lietuvoje*, t. 1, p. 78–84.

[98] A. F. Adamowicz, min. veik.; V. Baronas, Vilniaus aukštosios mokyklos akušerijos katedra pirmojoje XIX a. pusėje, *Mokslo darbai*. Medicinos mokslų serija, 1958, t. 4, p. 86; V. Baronas, Akušerija Vilniaus aukštojoje mokykloje XIX a. pirmoje pusėje, *Iš mokslų istorijos Lietuvoje*, t. 1, p. 97–104; S. Biziulevičius, Anatomijos ir fiziologijos mokslų raida Vilniaus universitete XVIII a. pabaigoje ir XIX a. pirmoje pusėje, *Iš mokslų istorijos Lietuvoje*, t. 1, p. 88–96; A. Dirsė, Chirurgijos vystymasis Lietuvoje iki Didžiosios Spalio socialistinės revoliucijos, *Medicinos mokslų istorijos Lietuvoje klausimai*, Vilnius, 1958, p. 73–81; Z. Fedorowicz, Katedra historii naturalnej w dawnej Wszechnicy Wileńskiej, *Studia i Materiały z Dziejów Nauki Polskiej*. Seria B, *Historia nauk biologicznych i medycznych*, Warszawa, 1957, z. 1, p. 73– 126; D. Sabat, The Historical Outline of Vilnius Pathological Anatomy in the First Half of the 19th Century, *Polish journal of pathology*, 2004, vol. 55, no 2, p. 75–81.

[99] Apybraižoje apie matematikos mokslo istoriją Baltarusijoje matematikos raida analizuojama ne izoliuotai, bet bendrame kontekste su Europine matematikos raida, tyrime išskiriamas 1780–1832 m. IVU laikotarpis: Н. Д. Беспамятных, *Математическое образование в Белоруссии. Исторический очерк*, Минск, 1975; Apie ekonomines teorijas rašė A. Makarevičius, Ekonominės teorijos Vilniaus universitete 1783–1832 m., *Ekonomika*, 1960, t. 1, p. 119–129. Matematinės minties raidą nuo priešistorės iki XIX a. pirmosios pusės, aptariant svarbiausius matematikos profesorius ir jų skaitytas paskaitas IVU, matematikos kursų programas ir profesorių mokslinius darbus, ištyrė J. Banionis, *Matematinė mintis Lietuvoje: (istorinė apžvalga iki 1832 m.*), Vilnius, 2001. Svarbūs yra Zigmo Žemaičio atradimai apie jauniausią IVU matematiką Z. Revkovskį ir tikimybių teorijos pradžią IVU: З. Жямайтис, Профессор Вильнюсского университета З. Ревковский (1807–1893) и математическое исследование производственных процессов, *Литовский математический сборник*, 1963, т. 3 (1), с. 291.

nei humanitarus, todėl svarbūs yra darbai skirti istorijai, filologijai, orientalistikai[100].

Mokslo istorijai skirti darbai su jiems būdinga specifine terminologija aiškiai parodo mokslininko indėlį į konkrečią mokslo sritį, jos raidą vietiniu mastu. Šiuose darbuose pasitaiko įdomių įžvalgų ir faktų, išryškinamas mokslo ir mokslininko ryšis, tačiau išskyrus kelis naujausius tyrimus, jie yra gana riboti: tokiuose darbuose trūksta visuminio požiūrio, apimančio mokslo šakos padėties ištyrimą XIX a. pr. žymiausiose Europos universitetuose. Toks palyginimas leistų įvertinti IVU mokslo padėtį platesniu mastu, nustatyti mokslo raidos tendencijas, pristatyti žymius užsienio mokslo atstovus ir jų idėjų recepcijas, naujovių tendencijas ir poveikį IVU specialistams.

Be darbų apie konkrečias mokslo sritis, taip pat yra visą IVU istoriją apibendrinančių veikalų, skirtų plačiai visuomenei arba naudojamų kaip vadovėliai[101]. Šie universiteto istorijai skirti darbai buvo ne kartą papildyti, perrašyti ir virto istoriografine tradicija, kas ypač pastebima minint šiuolaikinio Vilniaus universiteto metines, kuomet išleidžiami proginiai, svarbias universiteto datas žymintys darbai[102]. *Vilniaus universiteto istorijose*, aptariant 1803–1832 m. laikotarpį, buvo apžvelgta bendra universiteto raida,

---

[100] M. Bednarczuk, Wielojęzyczność w kontekście akademickim: sieci naukowe, samodoskonalenie i polityka w Wilnie (w końcu XVIII i pierwszych dekadach XIX wieku), *Wielogłos*, 2016, nr. 2 (28), s. 27–62; S. Glixelli, O nauce języków romańskich w Wilnie 1781–1832, *Rocznik Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Wilnie.* Wilno, 1922, s. 152–166; M. Mejor, Early history of Oriental studies at Vilnius University, *Acta Orientalia Vilnensia,* t. 10, nr. 1–2, 2009, p. 15–28; V. Mikalauskas, Lietuvos arabistika XIX-XX a., *Acta orientalia Vilnensia*, nr. 1, 2000, p. 224–247; E. Vengrienė, Apie kalbų dėstymą senajame Vilniaus universitete (1579–1831), *Kalbotyra*, t. 10, 1964, p. 237–243.

[101] *Роль Вильнюсского университета в развитии науки: тезисы докладов XII Прибалтийской конференции по истории науки и техники (23-26 октября 1979 г.),* ред. М. Ючас, Вильнюс, 1979.

[102] Die Universitäten Dorpat/Tartu, Riga und Wilna/Vilnius 1579–1979 = The universities in Dorpat/Tartu, Riga and Wilna/Vilnius, 1579–1979: Beiträge zur ihrer Geschichte und ihrer Wirkung im Grenzbereich zwischen West und Ost / herausgegeben von Gert von Pistohlkors [et al.], Köln, 1987; *Vilniaus universiteto sukaktis: 1579–1989: mokslinės konferencijos, skirtos VU 410 metų sukakčiai pažymėti medžiaga*, A. Šidlauskas (ats. red.) [et al.], Vilnius, 1989; Vilniaus universiteto Medicinos fakultetas: kasdienis ir modernus: Vilniaus universiteto Medicinos fakultetas 1781–2006 metais: jubiliejinis 225-ųjų metų leidinys = Faculty of Medicine at Vilnius University: it's modern everyday life: Faculty of Medicine at Vilnius University in 1781–2006: publication dedicated to the 225th anniversary year, red. Z. A. Kučinskienė [et al.]; į anglų kalbą vertė Justinas Vancevičius], Vilnius, 2006; *Vilniaus universitetas. Filosofijos fakultetas, 1579–1989–2009*, [sud.: V. Jakutienė, Z. Norkus, G. Šopaitė-Šilinskienė], Vilnius, 2009.

keturi tuometiniai mokslo skyriai, analizuojamas mokslo laipsnių gavimas, mokymo proceso tobulinimas per mokslines išvykas, mokslinių laipsnių gavimo tvarka[103]. Tokiuose veikaluose analizuojama universiteto raida nuo jo reorganizavimą reglamentavusių nuostatų, kas leido pagrįstai išskirti universiteto gyvavimo etapus; aprašoma nuostatais paremta keturių skyrių (fakultetų) sudėtis. Iš esmės tokia prieiga eliminuoja platesnį europinį modernėjimo ir švietimo reformų tendencijų suvokimą, neleidžia susidaryti platesnio vaizdo – akcentuojamos reformos tik Rusijos imperijos viduje, netgi imperijos paribyje. Visgi ir šie Vilniaus universiteto istorijai skirti veikalai yra svarbūs.

Reziumuojant istoriografiją, reikėtų pabrėžti, kad disertacijoje, taikant socialinės istorijos prieigas ir metodus, pirmiausia tiriama IVU akademinį branduolį sudaranti profesorių ir adjunktų grupė. Dėl to universiteto ir mokslo istorija šiame tyrime atlieka antraeilį vaidmenį. Rašant šią disertaciją, buvo pasinaudota keliais šimtais istoriografijos pozicijų, pirmą kartą į mokslinę apyvartą įtraukti anglų autorių ir naujausi rusų autorių darbai, leidę itin plačiai pažvelgti į didelį XIX a. pr. universitetinio pasaulio lauką, ieškoti mokslo ryšių už Vilniaus akademinės bendruomenės ribų. Aptarti mokslo darbai leidžia atsekti su kokiomis problemomis susidūrė autoriai, nustatyti nenagrinėtas problemas, taip pat problemas, kurių tyrimas leidžia naujai apibūdinti ne tik universiteto žmones, bet iš dalies ir patį universitetą. Didelis istoriografijos kiekis neleido visiapusiškai palyginti, sugretinti visų autorių pozicijų konkrečiais tyrimo klausimas, todėl įvade siekta aprašyti ir pristatyti,

---

[103] XX a. pr. tuometiniame Stepono Batoro universiteto Humanitariniame fakultete imta skaityti Vilniaus universiteto istorijos paskaitas, kurias universiteto auklėtiniai studijų įvado kurse turi iki šiol. Nuo 1921 m. filosofas Piotras Marianas Massoniusas skaitė paskaitas, kurių pagrindu parašė knygą: P. M. Massonius, *Dzieje Uniwersytetu Wileńskiego 1781–1832*: notatki z wykładów w roku akademickim 1924/1925, do druku przygotowali, przypisami, szkicami uzupełniającymi i posłowiem opatrzyli Anna Supruniuk, Mirosław Adam Supruniuk, Toruń, 2005; *Vilniaus universiteto istorija 1579–1803*, J. Kubilius, V. Merkys et al., Vilnius: Mokslas, 1976; *История Вильнюсского университета, (1579–1979*), ред. Й. Кубилюс, С. Лазутка, Вильнюс, 1979; *Vilniaus universiteto istorija: 1579–1994*, [įžanga R. Pavilionio], Vilnius, 1994; *Alma Mater Vilnensis: Vilniaus universiteto istorijos bruožai*: kolektyvinė monografija, [A. Bumblauskas [et al.], Vilnius, 2009; *Alma Mater Vilnensis: Vilniaus universiteto istorijos bruožai*, kolektyvinė monografija, [A. Bumblauskas [et al.], 2-asis pataisytas ir papildytas leidinys, Vilnius, 2012; Paskutinė išleista VU istorija – Vyginto Broniaus Pšibilskio parengta solidi knyga apie VU materialųjį turtą ir jo likimą*: Alma Mater Vilnensis: Vilniaus universiteto turtai istorijos skersvėjuose (XVI–XXI amžiai*), red. Vygintas Bronius Pšibilskis, Vilnius, 2016.

kas apskritai yra padaryta ir kaip galima toliau operuoti surinkta itin gausia medžiaga akademinių grupių tyrimuose. Šios disertacijos istoriografijos analizė – tai tik bandymas apibendrinti IVU ir jo mokslininkams skirtus darbus, ieškant net ir mažiausių detalių apie tiriamąjį objektą – IVU profesorius ir adjunktus.

Šaltiniai. Disertacijos šaltinių bazę sudaro publikuoti ir archyviniai dokumentai. Publikuotus šaltinius pagal jų pobūdį galima suskirstyti į 1) atsiminimus ir 2) korespondenciją. Atskirą skelbtų šaltinių grupę sudaro aptariamojo laikotarpio mokslinė spauda. Be minėtų šaltinių taip pat buvo panaudoti įvairūs kitokio pobūdžio šaltiniai, tokie kaip publikuoti IVU profesorių ir adjunktų mokslo veikalai, paskaitos, viešos kalbos, panegirikos, disertacijos, polemikos, šventiniai posėdžių aktai. Rusijos istorijos draugija paskelbė XVIII–XIX a. Rusijos istorijos šaltinių rinkinius (148 tomai). 139-ame tome yra 1812 m. iš Vilniaus į Sankt Peterburgą išvykusių profesorių Andreas Loebenweinno ir L. H. Bojanaus tarnybos lapai[104], tačiau daugiau tarnybos lapų nėra publikuota.

Atsiminimai. Yra išlikę kelių IVU profesorių atsiminimai. Anksčiausiai išleista J. Lelevelio brošiūra apie N. Novosilcevą, kurioje apibūdintas krizinis laikotarpis, palietęs bemaž kiekvieną universiteto aplinkos žmogų – vadinamasis filomatų procesas[105]. Pirmą leidimą lenkų kalba parengė I. Onacevičius ir 1831 m. išleido Varšuvoje, atsiminimų vertimą į rusų kalbą 2008 m. paskelbė Aleksandras Feduta[106]. Taip pat yra publikuoti J. Lelevelio atsiminimai iš universiteto uždarymo laikotarpio, tačiau jie šiam tyrimui nėra naudingi[107]. IVU globėjo A. J. Čartoriskio atsiminimai taip pat pasirodė gana anksti ir papildė 1803–1832 m. IVU kasdienybės paveikslą, parodė neformalią universitete vykstančių procesų pusę, neoficialias diskusijas apie jo veikimą, pokyčius, planus[108]. 1905 m. publikuoti S. B. Jundzilo atsiminimai, apimantys 1761–1835 m., yra svarbūs dėl to, kad garsusis botanikas priklausė senosios

---

[104] Список иностранцев Лобенвейна и Боянуса, прибывших в С.-Петербург из Вильны, профессоров тамошнего университета, *Сборникъ Русскаго историческаго общества*, Томъ сто тридцать девятый, СПб, 1912, с. 378.
[105] J. Lelewel, *Nowosilcow w Wilnie, w roku szkolnym 1823/1824*, przez I. Onacewicza, Warszawa, 1831.
[106] И. Лелевель, Новосильцов в Вильне*, Вильна 1823–1824: Перекрестки памяти*, сост. Федута А. И., Минск, 2008, с. 19–71.
[107] J. Lelewel, *Pamiętnik z roku 1830–31*, przedmową i przypisami zaopatrzył Janusz Iwaszkiewicz, Warszawa, 1924.
[108] A. J. Czartoryski, *Pamiętniki ks. Adama Czartoryskiego i korespondencya jego z cesarem Aleksandrem* I, słowo wstępne Lubomira Gadona; przedmowa Karola de Mazade, z francuskiego wydania przełożył K. Scipio, t. 1–2, Kraków, 1905.

profesūros kartai, vadinasi, prisiminė ankstesnius jo laikus ir Apšvietos epochos įvykius[109]. Jo atsiminimai buvo šališki, griežti, jis dažnai neigiamai vertino savo pažįstamus, ypač profesorius užsieniečius. Matyt, S. B. Jundzilas tiesiog nesuprato jaunosios kartos, naujųjų, pasikeitusių laikų, buvo neimlus permainoms. Jis parašė dar vienus atsiminimus, bet jų likimas nėra žinomas.

Žinomiausi yra J. Franko, aktyviai dalyvavusio viešajame Vilniaus gyvenime, atsiminimai[110]. Juose autorius pateikė, kartais pašiepiamai ir kiek šaržuotai, pažįstamų profesorių ir kitų kolegų apibūdinimą. Tokią asmenų charakteristiką reikia vertinti atsargiai, nes dalies kolegų jis nemėgo dėl konkurencijos ar nesutarimo moksliniais klausimais ir skirtingų pažiūrų. Kritišku požiūriu į juos J. Frankas bandė pateisinti ir ne visada tinkamą savo elgesį.

Atvykusio iš Sankt Peterburgo Ivano Loboikos atsiminimai gana optimistiškai nušvietė jo paties asmenybę ir gyvenimą Vilniuje. Rusų kalbos profesoriaus manymu, per mokslą ir jaunosios kartos ugdymą jis bandė sutaikyti rusus ir lenkus, domėjosi LDK istorija ir teise, diskutavo su savo kolegomis mokslinėmis temomis[111]. Jo memuarinis palikimas yra labai svarbus dėl to, kad parodo imperinės valdžios šalininko požiūrį, fiksuoja smulkias detales ir įvykius, liečiančius universiteto profesūrą, jos santykį su valdžia ir studentais.

Palyginus neseniai pasirodė matematiko Zigmanto Revkovskio dviejų dalių atsiminimai, apimantys 1815–1866 metus[112]. Pirmoji dalis yra skirta gyvenimui Vilniuje iki 1834 m., antroji – karinei tarnybai Kaukaze. Pirmajame tome aptarta ne tik politinė situacija buvusiose ATR žemėse, bet ir autoriaus studijų laikotarpis IVU, studentų santykiai su profesoriais. Z. Revkovskis prisimena beveik visų savo profesorių dėstymo būdą, paskaitų skaitymo stilių, pateikia įdomias ir intriguojančias jų charakteristikas ir savo įžvalgas. Taip pat svarbus studentų kunigo Tomo Dobševičiaus, Karolio Kačkovskio (Karol Kaczkowski) ir Stanislovo Moravskio požiūris į savo

[109] *Pamiętniki ks. Stanisława Jundziłła profesora uniw. wileńskiego*, wydał dr. Antoni M. Kurpiel, W Krakowie, 1905.

[110] J. Frank, *Vilnius – XIX amžiuje: atsiminimai*, iš prancūzų kalbos vertė Genovaitė Dručkutė, Kn. 1, Vilnius: Mintis, 2013.

[111] И. Лобойко, Мои воспоминания, *Вильна 1823–1824: Перекрестки памяти*, сост. Федута А. И, Минск, 2008, с. 81–179; Лобойко И. Н. *Мои воспоминания. Мои записки*, Сост. А. И. Рейтблата, Москва, 2013.

[112] Z. Rewkowski, *Pamiętniki*, z oryginału do druku przygotował, wstępem i przypisami opatrzył Witold Więsław, t. 1: *Wilno. Ostatnie lata uniwersytetu*; t. 2: *Zesłanie. W sołdaty na Kaukaz*, Wrocław, 2011.

dėstytojus[113]. Jų atsiminimuose yra puikių IVU profesūros ir studentų bendravimo pavyzdžių.

Nepaisant to, kad yra publikuoti tik penkių profesorių ir kelių studentų atsiminimai, didelis jų privalumas yra toks, kad jie parašyti skirtingų tautybių (vokiečio, ruso, lietuvių) ir kelių kartų atstovų (S. B. Jundzilas – senosios, J. Frankas ir I. Loboika – viduriniosios, Z. Revkovskis – jaunosios). Tai suteikia galimybę palyginti ne tik skirtingų asmenybių požiūrius, bet ir pajausti perėjimą iš vienos Apšvietos epochos į kitą XIX a. dvasią bei paprasčiausiai gyvai iliustruoja praeities įvykius.

Korespondencija. Profesorių korespondencijos paskelbta nedaug. Didžiausią jos dalį iš aptariamojo laikotarpio sudaro J. Lelevelio ir jam 1809–1829 m. rašyti Simono Felikso Žukovskio (Szymon Feliks Żukowski) laiškai, kurių originalai saugomi Jogailaičių bibliotekoje Krokuvoje[114]. Nemažai yra publikuota J. Sniadeckio laiškų: du tomai, apimantys 1780–1787, 1787–1807 m. ir 1788–1830 m., pastarasis skirtas korespondencijai apie viešus reikalus, taip pat korespondencija su T. Čackiu bei susirašinėjimas su IVU globėju[115]. Jo korespondencija rodo apie universiteto grupių interesus, karjeros darymo peripetijas, tvyrojusią konfliktišką atmosferą. IVU administracinius reikalus, liečianti yra universiteto globėjo A. J. Čartoriskio

---

[113] T. Dobszewicz, *Wspomnienia z czasów, które przeżyłem*, Kraków, 1883; *Wspomnienia z papierów pozostałych po ś.p. Karolu Kaczkowskim, generał sztab-lekarzu wojsk polskich*, Lwów, 1876; S. Moravskis, *Keleri mano jaunystės metai Vilniuje: atsiskyrėlio atsiminimai (1818–1825)*, iš lenkų kalbos vertė Reda Griškaitė, Vilnius, 1994.

[114] *List ks. Adama Kaz. Czartoryskiego do J. Lelewela i odpowiedź J. Lelewela (1808–1809*), T. E. Modelski, Wilno, 1930; *Korespondencya Joachima Lelewela z Karolem Sienkiewiczem*, Poznań, 1872; *Listy emigracyjne Joachima Lelewela,* wydała i wstępem poprzedziła Helena Więckowska, t. 1–6, Kraków, 1948–1956; *Listy Joachima Lelewela. Oddział pierwszy: Listy do rodzeństwa pisane*, Poznań, 1878–1879; K. Żukowska, *Wychowankowie Uniwersytetu Wileńskiego w świetle korespondencji, wspomnień, dokumentów*: *Joachim Lelewel i Szymon Żukowski*, Warszawa, 2008.

[115] *Korespondencja Jana Śniadeckiego: listy z Krakowa,* do druku przygotował Ludwik Kamykowski, Kraków, 1932, t. 1: 1780–1787, t. 2: 1787–1807, Kraków, 1932; *Listy Jana Śniadeckiego w sprawach publicznych od roku 1788 do 1830*: pisane z autografów, wstęp i przypiski J. I. Kraszewskiego, Poznan, 1878; B. Gubrynowicz, *Z nieznanej korespondencji Jana Śniadeckiego z Tadeuszem Czackim, (1806–1811),* Wilno, 1929; *Listy Jędrzeja Śniadeckiego do księcia Adama Czartoryskiego, kuratora Wileńskiego Okręgu Naukowego:* z autografów, znajdujących się w Archiwum XX. Czartoryskich w Krakowie*,* odpisał oraz wstępem i uwagami zaopatrzył Adam Wrzosek, Warszawa, 1903.

korespondencija su rektoriumi ir jo statytiniu J. Tvardovskiu[116]. Pastarųjų susirašinėjimas rodo jų nuomonių sutapimą dėl universiteto reikalų, apima sudėtingą universiteto gyvenimo laikotarpį atvykus N. Novosilcevui. Laiškuose jie aptarė klausimus dėl beneficijų ir algų skyrimo, naujų institutų ir paskaitų finansavimo, paskaitų planų ir projektų, įvairius smulkius dalykus. Svarbi yra Richardo Sokoloskio ir Sergejaus Nikolajevo parengta A. J. Čartoriskio 1805 m. korespondencija (40 laiškų) su Vilniaus profesūra[117]. Įdomu yra tai, kad šioje korespondencijoje aptariami ne tik universiteto vidaus iššūkiai, paaiškinami motyvai ir priežastys, įdarbinant vokiečius profesorius, bet kreipiamas dėmesys ir į kitus imperijos universitetus (pavyzdžiui, Maskvos). Tai parodo valdžios susirūpinimą vieningu ir kompleksišku švietimo sistemos gerinimu visoje imperijoje.

Neseniai išėjo šaltinių publikacija apie G. E. Groddecką, kurioje paskelbtas ir susirašinėjimas su Adomu Kazimieru ir J. A. Čartoriskiais, Juozapu Saundersu, Kristijonu Danieliu Becku, Gottliebu Hufelandu ir kitais Vakarų Europos mokslininkais[118].

Spauda. Atskirą šaltinių grupę sudaro mokslinė Vilniaus ir užsienio spauda. 1805 m. balandį IVU aplinkoje išėjo pirmasis *Dziennik Wileński* numeris, kurio redaktoriais buvo S. B. Jundzilas, A. Sniadeckis, G. E. Groddeckas ir K. Kontrimas. Su pertrauka šis visuomeninis ir kultūrinis laikraštis buvo leidžiamas iki 1830 m. 64-iuose jo tomuose spausdinti IVU profesorių ir adjunktų straipsniai, kitų Europos mokslininkų ir literatų darbai, poezija, grožinių kūrinių ir kelionių aprašymų ištraukos, įvairios aktualijos ir naujienos, garsesnių IVU aplinkos žmonių gyvenimo aprašymai. G. E. Groddecko ir K. Kontrimo 1806 m. leista ir redaguota *Gazeta Literacka Wileńska* (Vilniaus literatūrinis laikraštis) ėjo vienerius metus. Jame spausdintos recenzijos apie naujausius veikalus, įsigytų knygų aprašymai, aptariama IVU tarybos veikla, pristatomas paskaitų tvarkaraštis.

IVU dėstytojų tarnybos lapuose dažnai buvo nurodomi neformalūs mokslo draugijų pavadinimai arba miestas, kuriame jos veikė. Dėl šios priežasties identifikuoti, kurioms tiksliai draugijoms priklausė Vilniaus

---

[116] *Książe Adam Czartoryski i Józef Twardowski: korespondencya, 1822–24,* do druku ułożył J. Ogończyk, Poznań, 1899.

[117] *Adam Jerzy Czartoryski, Letters to Vilna 1805 = Adam Jerzy Czartoryski, Listy do Wilna 1805*, Edited and translated, with an introduction Richard Sokoloski, foreword Sergej Ivanovich Nikolaev, Ottawa, 1999.

[118] *Gottfried Ernst Groddeck und seine Korrespondenten – Gesamter Band*, Rothe H., Abhandlungen der Akademie der Wissenschaften zu Göttingen, Neue Folge, Band 38, Walter de Gruyter GmbH: Berlin, 2015.

mokslininkai, ne visada įmanoma. Bandant nustatyti vilniečių tarptautinės mokslinės veiklos pėdsakus, buvo nagrinėjama užsienio mokslo draugijų leidžiama periodika: Karališkosios Londono akademijos užrašai – *Philosophical Transactions of the Royal Society* (Filosofiniai karališkosios draugijos darbai), *Memoirs of the Royal Astronomical Society* (Karališkosios astronominės draugijos atsiminimai) ir *Monthly Notices of the Royal Astronomical Society* (Mėnesiniai Karališkosios astronominės draugijos užrašai), *Memoirs of the Wernerian Natural History Society* (Vernerio draugijos atsiminimai), Karališkosios Paryžiaus akademijos darbai *Mémoires de l'Académie des Sciences* (Mokslų akademijos atsiminimai), Karališkosios medicinos draugijos darbai *Bulletin de l'Académie nationale de médecine* (Valstybinės medicinos akademijos biuletenis), *Bulletin de la Société d'encouragement pour l'industrie nationale* (Pramonės rėmėjų draugijos biuletenis), *Bulletin de la Société Philomathique de Paris* (Paryžiaus mokslo mylėtojų draugijos žurnalas), Paduvos mokslų ir menų akademijos spauda *Nuovi saggi* (Naujosios esė) ir kiti[119]. Buvo panaudota vokiškų draugijų periodika: Leopolodino akademijos naujieji aktai *Nova Acta Leopoldina*, enciklopedinis leidinys *Isis*, Karališkosios Getingeno mokslo draugijos naujienos *Göttingische Gelehrte Anzeigen* ir Bavarijos mokslų akademijos darbai *Denkschriften der Königlichen Akademie der Wissenschaften zu*

[119] *Notes and Records of the Royal Society of London*, vol. 50, no. 1, [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. balandžio 4 d.]. Prieiga per internetą: http://rsnr.royalsocietypublis hing.org/content/1/1/40; *Philosophical Transactions of the Royal Society of London,* For th year 1804, part II.; *Memoirs of the Royal Astronomical Society,* vol. 1, London, 1822; *Monthly Notices of the Royal Astronomical Society*, volume 1, issue 1, 9 february 1827. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2018 m. rugsėjo 4 d.] Prieiga per internetą: https://doi.org/10.1093/mnras/1.1.1; *Memoirs of the Wernerian Natural History Society*, volume 1 for the years 1808,–9,–10; 1811; *Statuts de la societe royale academique des sciences,* Paris, 1825; Inventaire détaillé des archives de la Société royale de médecine, *Bibliothèque de l'Académie de Médecine,* [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. balandžio 4 d.]. Prieiga per internetą: http://bibliotheque.academie-medecine.fr/static/SRM/; *Bulletin de la Société d'encouragement pour l'industrie nationale,* v. I, 1803– 1805, [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. balandžio 4 d.]. Prieiga per internetą: https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=mdp.39015056698932;view=1up ;seq=15; *Bulletins de la Société Philomathique de Paris*, 1823, Paris, 192 p. [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. balandžio 4 d.]. Prieiga per internetą: http://www.archive.org/stream/bulletindesscien22soci#page/n213/mode/2up/search/ Polinski; *Nuovi saggi della Imperiale regia Accademia di scienze, lettere ed arti in Padova*, volume IV, Padova, 1838; *Costituzioni della imperiale e reale Accademia economico-agraria dei Georgofili di Firenze*, Firenze, 1817;

München[120]. Draugijų spaudoje publikuoti mokslo draugijų narių sąrašai leido identifikuoti joms priklausiusius asmenis. Tiesa, yra sudarytos ir atskirai paskelbtos Romos Arkadijos draugijos biogramos bei Karališkosios Londono draugijos narių sąrašas su tūkstančiai narių vardų[121]. Kitais atvejais, reikėjo atlikti kruopščią IVU asmenų paiešką, kam itin padėjo šių draugijų skaitmenizuota ir laisvai internete prieinama spauda.

Nepublikuoti šaltiniai. Rankraštinius šaltinius sudaro Lietuvos valstybės istorijos archyve (toliau – LVIA), Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyriuje (toliau – LMAVB RS) ir Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyriuje (toliau – VUB RS) saugomi dokumentai, taip pat dokumentai iš Rusijos valstybinio istorijos archyvo (toliau – РГИА). Pagal dokumentų pobūdį šaltiniai skirstomi į 1) profesorių ir adjunktų tarnybos lapus, 2) korespondenciją, 3) mokslo kelionių formalius (instrukcijos ir keliaujančių mokslininkų ataskaitos universitetui) ir neformalius (kelionių dienoraščiai, užrašai) dokumentus.

Tarnybos lapai. Didžioji dalis disertacijoje panaudotų šaltinių yra saugoma VUB RS Vilniaus švietimo apygardos globėjo kanceliarijos (A. Čartoriskio kuratoriumo) fonde (F2). Šiame fonde yra saugomos 28 bylos – IVU profesorių ir adjunktų bei švietimo apygardai priklausiusių mokytojų tarnybos lapai, kuriuos buvo privalu dėti į asmens bylą. Tarnybos lapai buvo svarbus Rusijos imperijos raštvedybos ir jos tarnautojų (ne tik valstybės institucijų pareigūnų, bet ir dvasininkų) surašymo apskaitos elementas, tačiau nėra vieningos IVU profesorių ir adjunktų tarnybos lapų komplektacijos – jie įrišti į dideles kelių šimtų lapų apimties knygas, todėl sisteminga šių šaltinių paieška ir analizė yra svarbus disertacijos naujumo aspektas. Pavienių tarnybos lapų ar jų kopijų aptinkama kituose dokumentuose, kaip antai paskaitų konspektuose, tarp mokslinių užrašų ir juodraščių. Tarnybos lapai buvo svarbiausias šaltinis, sudarant profesūros biogramas (biografinį žodyną). Juose surašyti pagrindiniai biografiniai duomenys apie gyvenimą ir mokslinę veiklą, šeimyninę padėtį, luomą,

---

[120] *Nova Acta Physico medica academiae caesareare Leopoldino – Carolinae naturae curiosorum*, voluminis quinti decimi pars posterior, cum tabulis aeneis et lithographicis, Vratislaviae et Bonnae, 1831; *Isis*: encyclopädische Zeitschrift, vorzügl. für Naturgeschichte, [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. balandžio 4 d.]. Prieiga per internetą: https://zs.thulb.uni- jena.de/receive/jportal_jpjournal_00000024;jsessionid=7858355FDE3B919F4D3215D174260205?lang=en; *Göttingische gelehrte Anzeigen*, t. 1, Göttingen, 1786; *Denkschriften der Königlichen Akademie der Wissenschaften*, München, 1809.

[121] *Arcadia. Accademia letteraria italiana 1690–1800*, Onomasticon, Aces a cura di Anna Maria Giorgetti Vichi, Roma, 1977.

reikšmingus apdovanojimus. Tai buvo asmens bylos, leidusios atsekti mokslininkų tarnybos eigą ir apjungti profesorius ir adjunktus į vieną socialinę grupę.

Korespondencija. Nepublikuota korespondencija yra gana sporadiška, išsibarsčiusi po saugyklas ir jos nėra daug. Žinoma, to negalima pasakyti apie garsiausių IVU profesorių korespondenciją. Pavyzdžiui, vien tik M. Počobuto nepublikuotų laiškų, saugomų VUB RS, yra keletas tūkstančių, tačiau dauguma jų apima XVIII a. pab. laikotarpį ir nėra aktualūs šiam darbui. Šiuo atžvilgiu vertingesni yra mažai arba beveik netyrinėti, „neatrasti“, privataus pobūdžio asmeniniai laiškai. Tarp tokių yra Z. Nemčevskio 1803–1805 m. rašyti itin gyvi, kai kuriais atvejais netgi pikantiški, humoro ar ironijos nestokojantys laiškai kolegai T. Žickiui[122]. Juose autorius aprašo istorinius epochos mokslo įvykius, pavyzdžiui, pirmąjį skrydį oro balionu, kurio liudininku jam teko būti; pasakoja apie jį pasiekusias žinias dėl profesorių užsieniečių išrinkimo darbui Vilniuje ir įvairius gandus. Nemažai laiškų rašė S. Malevskio rektoriavimo metu išsiųsti į užsienio kelionę 9 IVU jaunieji mokslininkai: M. Pelka-Polinskis rašė K. Kontrimui apie dalyvavimą užsienio draugijų posėdžiuose, pateikė juose išgirstus pasakojimus, susirašinėjo su vienu metu išvykusiais kolegomis[123]; F. Dževinskis rašė rektoriui ir tėvui apie sunkią materialinę padėtį, apie savo planus sukurti ateityje ketinamą dėstyti kursą[124]. Taip pat yra išlikę Valerijono Gurskio (Walerian Górski) 1817 m. laiškai broliui apie blogą sveikatos būklę, mažai apmokamą korepetitoriaus darbą Vilniuje, kelionės metu rašyta korespondencija, kurioje įvairias aspektais lyginami anglai ir prancūzai[125]. Petras Slavinskis (Piotr Sławiński) savo laiškuose M. Pelkai-Polinskiui iliustratyviai palygino gyvenimą Londone ir Paryžiuje, ragino kolegas čia neskubėti dėl didelių pragyvenimo išlaidų ir didelio žmonių tankumo. Matyt, tai labai stebino vilnietį, nes jis pateikė ir lentelę apie demografiją ir kriminalinių nusikaltimų skaičių šiuose

[122] Z. Nemčevskio laiškai T. Žickiui, 1803 m., LMAVB RS, f. 273–1826; Z. Nemčevskio laiškai prof. T. Žickiui, 1805–1806, ten pat, f. 273–1828; T. Žickio rankraščiai, ten pat, b. 2804, Z. Niemcevičiaus biografija, 1820, ten pat, f. 273–2830.

[123] Dzienniki podróży zagranicznej Michała Polińskiego w latach 1817–19, obejmujący koncepty listów do dziekana Niemczewskiego, raporty do Wil. Uniw. i inne pisma, 1817–1819, VUB RS, f. 2, b. DC–134.

[124] Vilniaus mokslo ir meno draugijos posėdžių protokolai, 1912, LMAVB RS, f. 151–294.

[125] Aštuoni V. Gurskio laiškai žmonai, sūnui Česlovui, Januševskiui ir kt., 1812–1833, VUB RS, f. 15, b. 35; Gurskių šeimos susirašinėjimas, 1815, ten pat, f. 15, b. 42; V. Gorskio laiškų, rašytų iš Londono ir Paryžiaus S. Malevskiui, M. Pelkai-Polinskiui, L. Gorskiui, P. Slavinskiui, nuorašai, 1820, LMAVB RS, f. 151–294.

Europos didmiesčiuose[126]. Dažnai tokiuose laiškuose kalbama apie sveikatos būklę ir kitus kelionės vargus bei rūpesčius, asmeninius dalykus. Šioje disertacijoje taip pat buvo panaudoti įvairių asmenų laiškai rektoriams ir Universiteto tarybai[127]. Apskritai, korespondencija gyvai perteikia mokslininkų aplinkos, žmonių, kultūrų subjektyvų suvokimą, leidžia pajausti laiko dvasią iš „pirmų lūpų“, parodo su kokiomis problemomis susidūrė universiteto žmonės ir kokios buvo jų prerogatyvos ir priedermės universitetui.

Mokslo kelionių dokumentai (instrukcijos, ataskaitos, dienoraščiai). IVU mokslinės kelionės buvo griežtai reglamentuotos nuostatais ir turėjo savo organizacinę tvarką: išvykstantiems mokslininkams jų skyriaus dekanai privalėjo surašyti kelionės eigą numatančias ir užduotis apibrėžiančias instrukcijas. LVIA saugomos instrukcijos dėl mokslo kelionių, kuriose nurodyti konkretūs punktai ką daryti, pamatyti, su kuo susitikti išvykstančiam mokslininkui, į mokslinę apyvartą kaip visuminis šaltinis kompleksiškai įvedamos pirmą kartą. Tai - rektoriaus J. Sniadeckio instrukcija Jonui Znoskai, Fizikos-matematikos skyriaus dekano Z. Nemčevskio instrukcija V. Gurskiui, T. Žickio instrukcija M. Pelkai-Polinskiui, J. Franko instrukcija Vincentui Herberskiui (Wincenty Herberski), S. B. Jundzilo instrukcija Juozapui Jundzilui (Józef Jundziłł) ir kt.[128] Mokslo kelionių ataskaitos, ypač saugomos

[126] M. Pelkai-Polinskiui rašyti laiškai, 1817–1825, LMAVB RS f. 151–714.
[127] M. Pelkai-Polinskiui rašyti laiškai. Nemčevskis 1818, ten pat, f. 151–700, f. 273–1571; V. Gurskiui rašyti laiškai: S. Malevskis, S. Moniuška, 1821–1823, ten pat, f. 151–802; Drobne akta tyczące prof. Tomasza Życkiego z lat 1809–24 oraz listy i kopie listów Michała Polińskiego, VUB RS, f. 2, b. KC–346; Listy różnych osób do rządu Imp. Wileńskiego uniwersytetu z lat 1803–1832, ten pat, f. 2, b. 312; Listy mgr. Ignacego Abłamowicza pomocnika prof. chemii do Nowosilcowa i rektora Twardowskiego oraz akta jego tyczące z lat 1822–27, ten pat, f. 2, b. KC–351.
[128] Сборник бумаг, оставшихся после профессора Виленсского Университета Ивана Зноско, LMAVB RS, f. 18–193; Drobne akta tyczące prof. Tomasza Źyckiego z lat 1809–24 oraz listy i kopie listów Michała Polińskiego, VUB RS, f. 2, b. KC–346; O wojażu adjunkta Drzewinskiego do Francyi, i Anglii dla udoskonalenia się w Fizyce, LVIA, f. 721, ap. 1, b. 103; O wojażu adjunkta Herberskiego do Niemiec, Francyi i Anglii dla udoskonalenia się w medycynie szczególnie w Oftalnice, ten pat, b. 97; O wojażu doktora folozofii Ołdakowskiego do Uniwersytetu Götingskiego dla udoskonalenia się w naukach prawa, ten pat, b. 109; O wojażu magistra Sobolewskiego do Francyi i Anglii dla udoskonalenia się w nauce Klasycznej starożytneya pożniej do Puław, Wiednia, Krakowa, i Petersburga dla obeyrzenia bibliotek, ten pat, b. 100; O wojażu doktora folozofii Sławinskiego do Niemiec, Francyi, i Anglii dla udoskonalenia się w nauce astronomii, ten pat, b. 109; O wojaźach magistra Jundziłła w przedmiocie botaniki za granicą i w kraju, ten pat, b. 101.

VUB RS Čartoriskio kuratoriumo fondo bylose Nr. 320 ir Nr. 319, mokslininkams yra žinomos ir naudotos tyrimuose[129]. Šioje disertacijoje panaudotos visos išlikusios 1803–1832 m. išvykusių į Vakarų Europą mokslininkų ataskaitos. Buvo peržiūrėta keli šimtai bylų ir pavyko surinkti visų S. Malevskio rektoriavimo metu (1817–1822) į užsienį išsiųstų 9 mokslininkų ataskaitas[130].

Išsiųstas tobulintis į užsienį universiteto darbuotojas rašė ataskaitas apie kelionės eigą, aplankytus kraštus ir institucijas, tai buvo privaloma ir svarbi studijų bei mokslinio gyvenimo dalis. Ataskaitos – formalūs kelionių aprašymai, pateikiantys aktualią informaciją universitetui, o kelionių dienoraščiai atskleidžia kitokią – subjektyvią, neformalią, asmeninę patirtį ir suteikia informacijos, kuria nebuvo reikalo ir tikslo dalintis su *Alma Mater*. XIX a. pr. akademinis žmogus buvo skatinamas domėtis jį supančiu pasauliu tam, kad ateityje atsivertų didesnės karjeros galimybės, kad taptų visaverčiu mokslininkų bendruomenės nariu. Taigi dviejų rūšių keliones ir jų skirtingus raiškos būdus (ataskaitos universitetui ir kelionės dienoraščiai) lydėjo skirtingi motyvai: pirmuoju, formaliu atveju, buvo aprašoma tai, ko tikėjosi ir reikalavo siunčianti į mokslinę kelionę institucija, antruoju – tai kas domino patį žmogų, dažnai – poilsiniai ir pažintiniai kelionių aspektai. Kelionių dienoraščiuose dažniausiai užfiksuota priešingybė tarp to kas yra sava ir svetima, aprašomi kultūrų skirtumai kasdieninio gyvenimo srityje.

Skiriasi išlikusių šaltinių apimtis (nuo keliolikos iki keliasdešimties lapų), tačiau jie yra itin detalūs ir turi gana standartizuotą struktūrą: aprašomos vietos, per kurias keliaujama, būtinai apibūdinama šalies švietimo sistema. Ypatingas dėmesys skiriamas bibliotekų botanikos sodų, laboratorijų, įvairių mokslo kabinetų ir observatorijų lankymui. Įvardytos lankytinos paskaitos ir aprašomas kabinetų įrengimas, pažymima, su kokiais asmenimis bendrauta visos kelionės metu. Mokslininkai beveik netyrė mokslo kelionių dienoraščių, kurie priklauso kitokiam žanrui nei instrukcijos ar ataskaitos universitetui, be to, juose užfiksuota informacija yra unikali. Tokių dienoraščių yra trys: kunigo, Rytų kalbų specialisto M. Bobrovskio, matematiko M. Pelkos-

[129] Sprawozdania z podróży naukowych profesorów i stypendystów Uniwersytetu, t. I, 1817–1818, VUB RS, f. 2, b. KC–319; Sprawozdania z podróży naukowych profesorów i stypendystów Uniwersytetu, t. II, 1828, ten pat, b. KC–320.
[130] O wojażu magistra Podczaszyńskiego do Francyi i Włoch dla udoskonalenia się w architekturze, LVIA, f. 721, ap. 1, b. 106; Akta dotyczące Waleriana Górskiego, adjunkta mechaniki z 1818–24 r., VUB RS, f. 2, b. KC–348.

Polinskio ir teisininko Ignacijaus Oldakovskio (Ignacy Ołdakowski)[131]. M. Pelka-Polinskis yra rašęs ir asmeninį dienoraštį, suteikiantį nemažai žinių apie IVU studijas ir tolimesnę karjerą. Jo dienoraštį sudaro kelios dalys: pirmoji datuojama 1802–1813 m., kita apima 1814–1825 m.[132]. Tai nedidelės apimties – 41 lapo knygelė, kurioje trumpai, pagal metus, mėnesį ir dieną surašyti svarbiausi įvykiai, daugiausia liečiantys darbą.

Išlikę ir kelionių užrašai, kurie savo turiniu labiau primena užsienyje lankytų paskaitų konspektus. Tokie yra keturių dalių medicinos adjunkto V. Herberskio kelionių užrašai, tačiau be paskaitų konspektų, juose yra pateikiami adresai, įvairūs receptai, paskaitų tvarkaraštis[133]. Palyginti su kitų mokslininkų kelionių užrašais, jie yra „meniškesni“, puošniau iliustruoti: juose pavaizduoti įvairūs įrenginiai, buitiniai rakandai, žmogaus kūno dalys ir įrankiai joms pjauti. Yra ir daugiau dokumentų apie jo kelionę[134]. Kelionių dienoraščiai yra itin vertingas asmeninės patirties liudininkas, papildantis oficialias kelionių ataskaitas, instrukcijas, užrašus, kurie iki šiol moksliniame diskurse kompleksiškai ištirti nebuvo.

Be išvardintų šaltinių, darbe buvo panaudoti ir paskaitų tvarkaraščiai, planai, konspektai, diplomai, įvairūs dokumentai (biografinės žinios) iš vadinamųjų „Teki Polińskiego“, Vilniaus medicinos draugijos fondo (f. 26) dokumentai, saugomi VUB RS.

Darbo struktūra. Darbą sudaro įvadas, keturi skyriai, šaltinių ir literatūros sąrašas, priedas – IVU profesorių ir adjunktų biogramos (prozopografija). Įvade aptartas disertacijos naujumas ir aktualumas, apibūdinti tyrimo metodai, istoriografijos problemos ir šaltinių panaudojimas.

Pirmame disertacijos skyriuje, taikant prozopografinį metodą, nagrinėjami biogramų duomenys – IVU profesorių ir adjunktų socialiniai

---

131 Rzeczy większej uwagi w podróży z Wilna do Austryi i Włoch nadarzające się od r. 1817 do 1820 dla własnej pamięci napomknięte przez X. Michała Bobrowskiego kan. kat. Brzeskiego, LMAVB RS, f. 18–107; Dziennik podróży zagranicznej Michała Polińskiego w latach 1817–19, obejmujący koncepty listów do dziekana Niemczewskiego, raporty do Wil. Uniw. i inne pisma, 1817–1819, VUB RS, f. 2, b. DC–134; I. Oldakowski, Dalszy ciąg podróży po Niemczech, 1821 rugsėjo 21 d., LMAVB RS, f. 9–809.

132 M. Polinskis-Pelka, [Dienoraštis], 1802–1813, VUB RS, f. 14, b. 13; M. Pełka-Poliński, „Spis rozmaitych zdarzeń...“. [Dienoraštis], 1814–1825, ten pat, f. 14, b. 14.

133 Notaty za granicą w czasie woiażu, cz. I, ten pat, f. 26, b. 3697; Notaty za granicą w czasie woiażu, cz. II, ten pat, b. 3698; Notaty za granicą w czasie woiażu, cz. III, ten pat, b. 3699; Notaty za granicą w czasie woiażu, cz. IV, ten pat, b. 3700.

134 O wojażu adjunkta Herberskiego do Niemiec, Francyi i Anglii dla udoskonalenia się w medycynie szczególnie w Oftalnice, LVIA, f. 721, ap. 1, b. 97.

aspektai: kilmė, išpažįstamas tikėjimas, amžius, šeimyninė padėtis ir tai, ką ji pasako apie universiteto žmogų. Tiriama mokslo laipsnių ir pareigų gavimo dinamika, pareigybių struktūra, aiškinamasi, kas buvo IVU profesoriai ir adjunktai, koks jų amžius ir kaip jis koreliuoja su moksline karjera. Šiame skyriuje analizuojami moksliniai laipsniai, akademinių pareigų dinamika, nes moksliniai laipsniai buvo svarbus ir privalomas indikatorius, užimant universiteto katedrą. Nagrinėjama, kaip formavosi savi kadrai, su kokiais iššūkiais teko susidurti IVU, komplektuojant kolektyvą. Kompleksiškai aptariamas publikacijų srautas. Plačiau ir išsamiau analizuojamas profesorių karjeros darymas, jų hierarchija ir ką apie ją gali pasakyti paskaitų tvarkaraštis.

Antras skyrius apima pradinį naujai reformuoto universiteto etapą, aiškinamasi į jį atvykusių profesorių užsieniečių problema, aptariamos sąlygos, dėl kurių į Vilnių atvyko užsienio mokslininkai, analizuojama, kokioje aplinkoje formavosi jų mokslinės pažiūros ir kaip jos atsiskleidė vilnietišku laikotarpiu, kaip čia vystėsi jų karjera. Šiame skyriuje apibūdinama užsienio mokslininkų karjera, išryškinami jų nuopelnai IVU. Be to, tiriant užsienio mokslininkų atvykimo į IVU klausimus, išryškėjo ypatingas A. L. Bécu atvejis. Jo pavyzdys ne tik atskleidžia daugybę IVU vidaus gyvenimo aspektų, bet ir paraleliai parodo platesnį IVU žmonių ir jų mokslinės aplinkos paveikslą, paaiškina kokiomis aplinkybėmis atsirado naujos mokslo šakos, kaip buvo specializuojamasi dalykuose, kokia buvo skirtingų pažiūrų raiškos ir diskusijų išdava. Iš esmės vieno žmogaus santykio su artimiausia mokslo aplinka analizė atskleidė iki šiol menkai žinomus, svarbius IVU mokslo pasiekimus.

Universiteto žmogus išsiskyrė ne tik savo moksline veikla, bet ir pasaulėžiūra, intelektu ir temperamentu. Tai smalsus, stebintis, aktyvus, veiklus, nemaža dalimi avantiūristiškas ir nebijantis iššūkių asmuo. Tokiam žmogui privalu įgyti gilesnio pažinimo patirties, dėl to profesoriai ir adjunktai neapsiribojo tik savo artimiausia aplinka – jie keliavo. Trečiame skyriuje analizuojamos IVU darbuotojų mokslo kelionės, tiriami formalūs mokslo kelionės į Vakarų Europos kraštus aspektai bei neformali jos raiška. Šiame skyriuje nagrinėjama, kaip buvo organizuojama mokslinė kelionė, kokiais kriterijais vadovautasi atrenkant ir siunčiant asmenį į užsienį, kokį vaidmenį organizuojant mokslines keliones atliko universitetas, mokslo skyrių dekanai ir universiteto globėjas. Svarbiausia, tiriama, kokią reikšmę mokslo kelionė turėjo mokslininko profesionalėjime, kokias galimybes ji suteikė ir kaip jomis buvo pasinaudota, kokį vaidmenį užsienio patirtis suvaidino universiteto žmogaus karjeroje.

Ketvirtame skyriuje ieškoma vilniečių mokslininkų pėdsakų Vakarų Europos mokslo draugijose ir analizuojama visiškai nauja, iki šiol istoriografijoje niekada netirta IVU profesorių ir adjunktų priklausymo Europos mokslo draugijoms problema. Šiame skyriuje glaustai pristatomos svarbiausios draugijos ir jų funkcijos, priėmimo į draugijas sąlygos, draugijų veiklos raiška. Bandoma ieškoti IVU profesorių ir adjuktų darbų šiose draugijose, per asmenis atsekti ryšį tarp žmonių ir institucijų. Nagrinėjama, kokią vietą užsienio draugijose užėmė IVU profesūra ir koks buvo jų indėlis į mokslą europiniame lygmenyje. Šiame skyriuje nagrinėjama Vilniaus mokslininkų tarptautinė mokslinė tiriamoji veikla, analizuojama, kaip jie ir jų darbai atrodė Europos mokslininkų kontekste.

Darbo struktūra yra probleminė, tačiau siekiama išlaikyti ir chronologines ribas, kurias apsprendė ryškūs pasikeitimai IVU viduje: naujų kadrų iš užsienio atvykimas ir jų įdarbinimas 1803–1805 m. bei su tuo susiję procesai – užsienio mokslininkų įsitvirtinimas ir jų veiklos charakteristika; mokslo kelionių organizavimas, suintensyvėjęs 1816–1822 m., kuomet išsiųsta daugiausia mokslininkų į užsienį ir išryškėjo didžiausias universiteto pagyvėjimas, mokslo bendruomenės konsolidacija, kuomet visos pajėgos buvo skirtos universiteto žmogaus tobulėjimui ir mokslinio tiriamojo universiteto kūrimui. Po 1824 m. prasidėjusi universiteto stagnacija sąlygojo profesorių ir adjunktų, kaip bendros visumos, ryšių su išoriniu pasauliu už Rusijos imperijos ribų mažėjimą.

Disertacijoje naudojamos užsieniečių, kilusių ne iš LDK žemių, asmenvardžių formos originalo kalba.

1. IMPERATORIŠKOJO VILNIAUS UNIVERSITETO PROFESORIŲ IR ADJUNKTŲ PROZOPOGRAFINIS PORTRETAS

1. 1. Universiteto dėstytojų skaičius ir pareigybių sistema

Pagal 1803 m. gegužės 18 d. IVU nuostatus, jį sudarė keturi skyriai, arba fakultetai: Fizikos ir matematikos, Medicinos, Moralinių ir politinių mokslų, Literatūros ir laisvųjų menų. Kiekvienam skyriui vadovavo kas trejus metus renkamas dekanas, į skyriaus sudėtį įėjo profesoriai, adjunktai ir kitokie specializuoti padėjėjai (pavyzdžiui, bibliotekos, Botanikos sodo, įvairių kabinetų aptarnaujantis personalas). Dekano pareigos taip pat buvo įtvirtintos 1803 m. nuostatais ir numatė, kad dekanas ne tik vadovauja savo skyriui, bet ir reprezentuoja jį įvairiose iškilmėse ir šventėse. Tokiu būdu išlaikomas simbolinis ankstesnių laikų šios pareigybės pobūdis. Visų skyrių dekanai įėjo į Universiteto tarybą, kuri atliko savo darbą pagal nuostatais apibrėžtą kompetenciją ir tiesiogiai dalyvavo jo valdyme.

IVU dėstytojų pareigybinę struktūrą ir hierarchiją sudarė ordinariniai, ekstraordinariniai profesoriai, viceprofesoriai, profesoriai emeritai arba ištarnauti profesoriai ir adjunktai. Tik ordinariniai profesoriai galėjo užimti vadovaujančias pareigas – iš jų tarpo buvo renkami katedros vadovai. Ekstraordinariniai profesoriai nuo ordinarinių skyrėsi savo kvalifikacija – pareigas ėjo laikinai. Be to, ordinariniai profesoriai buvo išlaikomi iš įprastinio, paskirto valstybės biudžeto, o ekstraordinariniai – iš specialių atlyginimų, fondo ar iš kitokių finansavimo šaltinių, pavyzdžiui, universiteto globėjo asmeninių lėšų. T. Maurer taip paaiškina ordinarinių ir ekstraordinarinių profesorių pareigybių skirtumus: ordinarinis profesorius buvo pakviestas užimti katedrą kaip pagrindinę savo darbo vietą, o ekstraordinarinio profesoriaus pareigybė atsirado vėliau ir buvo apspręsta tuo, kad ordinariniai profesoriai nesutiko užimti papildomos katedros[135]. Į ekstraordinarinio profesoriaus pareigas galėjo pretenduoti universiteto adjunktai, kurie atliko žemesnes mokslines pareigas. Pagal IVU nuostatus galėjo būti 12 adjunktų, tuo tarpu ekstraordinarinių profesorių skaičius nebuvo reglamentuotas. Jie buvo įdarbinami tuomet, kai trūkdavo konkretaus dalyko specialisto ir ėjo pareigas laikinai, pavyzdžiui, išvykus ordinariniam profesoriui į mokslinę kelionę, pavaduojant dėl ligos ar laikinai vakuojant katedrai ir nesant konkretaus dalyko specialisto. Analizuojant tarnybos lapus

[135] Т. Маурер, min. veik., s. 122.

pastebėta, kad pasitaikė ir viceprofesorių pareigų. Viceprofesoriaus pareigybė buvo įsteigta dar Tautinės edukacijos komisijos laikais ir nebuvo numatyta naujuose 1803 m. universiteto nuostatuose. Tad XIX a. pr. ji buvo naudojama remiantis tradicija ar dėl paprasčiausio įpročio ir ilgainiui išnyko iš oficialios dokumentacijos.

25 metus ir daugiau universitete atidirbęs profesorius vadinosi ištarnautu arba profesoriumi emeritu. Nuo kitų profesorių jis skyrėsi privilegija gauti pensiją iki gyvenimo pabaigos. Be to, tik ištarnauti profesoriai emeritai kartu su ordinariniais profesoriais galėjo priklausyti Universiteto tarybai, kuri sprendė svarbius mokymo metodų taikymo paskaitose, kandidatų parinkimo į vakuojančias vietas, švietimo ministro potvarkių vykdymo ir kitus su universitetu ar jam pavaldžiomis gimnazijoms susijusius klausimus. Universiteto tarybą sudarė visi ordinariniai profesoriai, todėl jos narių skaičius nebuvo apibrėžtas ir kito priklausomai nuo ordinarinio profesoriaus pareigas einančių žmonių skaičiaus. Tad tik šios dvi dėstytojų pareigybių kategorijos turėjo teisę tiesiogiai dalyvauti universiteto valdyme.

Visa universiteto profesorių ir adjunktų grupė buvo pavaldi universiteto vadovui – rektoriui, kuris prižiūrėjo paskaitų tvarkaraščio sudarymą, egzaminų procesą, sklandų mokymo programų taikymą, buvo atsakingas už visos tvarkos palaikymą, akademinės bendruomenės pareigų vykdymą, bendravimą su universiteto globėju dėl lėšų ir kadrų paskirstymo. Rektorius buvo universiteto vyriausias administratorius, jo žinioje turėjo būti visi universiteto reikalai.

Be šių pagrindinių akademinių pareigų, universitete taip pat dirbo praktinių dalykų mokytojai. Jie įsidarbindavo pagal abiem šalims tinkančią sutartį, bet tik kalbų mokytojai, kurie pasižymėjo moksle, galėjo gauti adjunktų ar netgi ekstraordinarinių profesorių pareigas. Kiti mokytojai, pavyzdžiui, šokių, jojimo ar fechtavimo metrai, tokios galimybės neturėjo, nes mokė papildomų fizinių dalykų.

Aptarus IVU pareigybių struktūrą yra tikslinga apibrėžti svarbiausią prozopografinės analizės dėmenį – tiriamojo objekto – profesorių ir adjunktų kiekybinę išraišką. Pagal universiteto nuostatus jame turėjo dėstyti 32 profesoriai, nes tiek buvo numatyta katedrų, tačiau D. Beauvois suskaičiavo, kad 1803 m. universitete dirbo 19 profesorių, 14 adjunktų ir 8 metrai[136]. Toks profesorių skaičiaus neatitikimas nuostatų reikalavimams faktiškai būdingas daugeliui perorganizuotų Rusijos imperijos universitetų. 1805 m. Kazanės

[136]. D. Beauvois, *Szkolnictwo polskie na ziemiach litewsko-ruskich,* t. 1, s. 90.

universitete buvo tik 7 profesoriai ir 5 adjunktai, iš jų pusę sudarė vokiečiai[137]. Nedidelio kadrų skaičiaus universitetų perorganizavimo pradžioje pakako. Kituose Europos universitetų profesorių buvo ne ką daugiau. Palyginimui, 1800 m. Oksforde buvo 12 profesorių ir tik 1854 m. jų skaičius išaugo dvigubai[138]. Dėl IVU organizacinės plėtros profesorių skaičius nuolat augo: 1819–1830 m. Fizikos ir matematikos skyriuje buvo įsteigtos 5 naujos katedros, 1808–1826 m. Medicinos skyriuje atsirado dar 7 katedros, 1808–1824 m. Moralinių ir politinių mokslų skyriuje – 4, 1822–1826 m. Literatūros ir laisvųjų menų skyriuje - 4[139]. Didesnis profesorių ir katedrų skaičius reiškė didesnį disciplinų pasirinkimą ir jų įvairovę. Iš viso, per beveik 30 IVU veiklos metų jame darbavosi apie 135 mokslo vyrų (profesorių, adjunktų ir mokytojų). Jų skaičius buvo nustatytas tokiu būdu: iš tritomio J. Bielińskio *Vilniaus universiteto istorijos* ir L. Janowskio biografinio žodyno buvo surinkti duomenys apie 1803–1832 m. IVU mokslo darbuotojus. Apibrėžus tyrimo objektą, kuriuo tapo visi profesoriai ir adjunktai, turimi duomenys buvo tikslinami remiantis tarnybos lapais. Apskaičiuota grupės imtis sutapo su D. Beauvois tyrime išskirtos grupės imtimi, tačiau prancūzų istorikas nepateikė viso asmenų sąrašo ir grupės atrankos kriterijų. Užpildžius šią spragą, buvo sudarytas IVU profesorių ir adjunktų biografinis žodynas (biogramos) – vardinis universiteto profesorių ir adjunktų sąrašas su prozopografiniam tyrimui tinkamais duomenimis. Taigi toks buvo 1803–1832 m. IVU akademinis personalas: pasirinkta tirti 115 profesorių ir adjunktų, eliminuojant mokytojus, kurių duomenys nėra tikslūs ir galėjo iškreipti tyrimo rezultatą.

---

[137] А. Ю. Андреев, min. veik., p. 505.

[138] Willliamas Clarkas parašė svarbų darbą apie modernaus universiteto kaip tyrimų institucijos ištakas ir tai, ką jis vadina akademine charizma, t. y. dėstytojo mokslinį statusą ir prestižą. Mikroistorijos lygiu autorius nagrinėja akademinio gyvenimo tradicijų ir praktikų kilmę ir raidą: paskaitų kursų ir bibliotekų katalogus, vertinimo sistemas, egzaminus žodžiu ir raštu, pokalbio vaidmenį seminaruose, daktaro disertacijų rašymą ir gynimą, recenzijas. Autorius analizuoja universiteto modelius ir jų perimamumą Europoje ir už Atlanto, mokslo laipsnių raidos kaitą, pedagoginius vardus ir jų reikšmę; išskiria akademinės charizmos požymius ir apskritai pažvelgia į universitetą ir jo žmones labai plačiame kontekste ir laike, paaiškinančiame ir kai kuriuos individualius Europos universitetų bruožus. У. Кларк, *Академическая харизма и истоки исследовательского университета,* Москва, c. 606.

[139] D. Beauvois, *Szkolnictwo polskie na ziemiach litewsko-ruskich,* t. 1, p. 81.

1. 2. Universiteto dėstytojų socialinė charakteristika

Pagrindinė tyrimo atrama yra 115 IVU profesorių ir adjunktų prozopografinis žodynas, kurio indeksai – gyvenimo datos, trukmė, vieta, socialinė kilmė, konfesija, giminė, išsilavinimas, akademinė ir mokslinė veikla yra empiriškai analizuojami šioje dalyje. Jau disertacijos pavadinime užkoduotas savitas tiriamos grupės išskyrimas į du pogrupius: profesoriai asocijuojasi su aukštos kvalifikacijos, didelę mokslo patirtį turinčiais asmenimis, o adjunktai – jaunais mokslininkais, dėstytojais. Ir išties IVU dėstytojų bendruomenėje pastebimas ryškus vyresniosios ir jaunesniosios mokslininkų kartos išsikristalizavimas. Iš biogramų pastebima, kad tarp IVU profesorių ir adjunktų tik labai nedidelis skaičius asmenų buvo iki 35 m. amžiaus, dauguma jų gimė Apšvietos laikais. Tarp 1740–1750 m. gimė 6 asmenys, o vyriausias M. Počobutas gimė 1728 metais. Įdomu tai, kad 4 iš jų buvo jėzuitai, tiksliųjų mokslų – matematikos ir fizikos atstovai. Vadinasi, IVU įsteigimo pradžioje jiems buvo gerokai per 50 metų, o link universiteto uždarymo – per 80. Tarp 1770–1780 m. gimė 20 IVU dėstytojų, po 1790 m. – 34 dėstytojai. Jie buvo aktyviausias, energingiausias ir entuziastingiausias universiteto profesorių ir adjunktų branduolys. Reikia pažymėti, kad vidutinė IVU profesorių ir adjunktų gyvenimo trukmė buvo 62 metai, o tai yra gana aukštas rodiklis net ir šiais laikais.

Bene svarbiausias kriterijus, leidžiantis apibūdinti IVU profesorius ir adjunktus, yra jų socialinė kilmė ir gimimo vieta. Taigi IVU profesoriai ir adjunktai yra profesinė grupė, socialine prasme daugiausia bajorų kilmės asmenys. Atvykėliai iš Vakarų Europos save įvardindavo miestiečiais. Sudarant IVU profesorių ir adjunktų biogramas, didžiausią problemą kėlė teritorinės kilmės klausimas, mat XVIII a. pab.–XIX a. pr. Europos valstybių sienos ir regionų administracinė ir teritorinė priklausomybė smarkiai keitėsi, atsirado naujos politinės valdymo sistemos. Duomenys apie IVU profesorių ir adjunktų teritorinę kilmę leidžia išskirti užsieniečius ir Rusijos imperijos, kuriai priklausė buvusios LDK teritorijos gyventojai, valdinius, prisiekusius ištikimybę imperatoriui.

Reorganizavus universitetą trūko vietinių mokslininkų, į buvusios Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės vyriausios mokyklos (toliau – LDKVM) profesorių vietas reikėjo pritraukti naujus specialistus, išugdyti savus kadrus, todėl universitetas kvietė dėstytojus iš užsienio. 1804 m. į universitetą atvyko 3 profesoriai iš Italijos kunigaikštysčių, 4 iš Prancūzijos, 7 iš vokiškų žemių. Tuo metu tai buvo ryškiausia ir aktyviausia mokslininkų užsieniečių banga. Tais metais jie sudarė 34 procentus visų anuometinių universiteto dėstytojų.

Pagal onomastikono duomenis per visą IVU veikimo laikotarpį dirbo 29 mokslininkai užsieniečiai, o tai sudarė 25 procentus visų profesorių ir adjunktų. Kelių dėstytojų tėvai atvyko į ATR iš užsienio kraštų, o jų vaikai jau gimė čia. Jonas Chodanis buvo kilęs iš sulenkėjusių ir nusigyvenusių italų, 12 metų amžiaus buvo atiduotas į laterano reguliariųjų kanauninkų vienuolyną Krokuvoje[140]. A. L. Bécu tėvas buvo prancūzas, apsigyvenęs Gardine. Nėra aišku, ar jų tėvų statusas buvo įteisintas ATR ir ar jie gavo indigenato teisę, t. y. tapo visateisiai ATR piliečiai. Daugiausia (70) vietinių profesorių kilo iš buvusių LDK žemių, iš Lenkijos Karalystės buvo tik 24. Iš viso 94 asmenys.

Jau minėta, kad pagal socialinę kilmę dauguma profesorių buvo bajorai, o užsienio profesoriai save identifikavo kaip miestiečius, jais pasivadino 10 asmenų. Neaiškiai apibrėžta Simono Malevskio socialinė kilmė. Tarnybos lape parašyta, kad jo tėvas buvo laisvasis valstietis. Apie jo kilmę užsimena T. Dobševičius, kurio teigimu, rektorius buvo kilęs iš Kauno pavieto valstiečių. Gabiausią jų Antanas Tyzenhauzas išsiuntė mokytis į Vilnių[141]. Galbūt tai galėjo būti S. Malevskio tėvas. Atrodo, A. B. Klongevičius buvo pirmas valstietiškos kilmės dvasininkas, o J. F. Niškovskio kilmė irgi valstietiška, tačiau nėra patikimų šaltinių šiems duomenims pagrįsti. Juolab, kad valstietiška IVU dėstytojų kilmė yra išimtinis, unikalus atvejis.

Nėra žinomas visų IVU profesorių ir adjunktų išpažintas tikėjimas, bet pagal turimus duomenis absoliuti dauguma (51) IVU profesorių buvo Romos katalikai, netrūko ir evangelikų liuteronų (12). Tai pat buvo po 8 unitus ir stačiatikius. Mykolas Bobrovskis buvo unitas, bet vėliau perėjo į stačiatikybę. Tarp IVU profesorių ir adjunktų buvo 13 dvasininkų: 6 jėzuitai, 3 bazilijonai, 3 pijorai, 1 kunigas misionierius. 11 žmonių baigė mokslus pas jėzuitus – Polocko jėzuitų akademiją, Gardino ir Varšuvos jėzuitų kolegijas, 15 – mokėsi pas pijorus Drohičine, Liubešive, Lomžoje, Lužkuose, Mogiliave, Podolynece, Raštate (Austrijos imperija), Ščiutine, Varšuvoje ir Zločeve. Pijorai turėjo platų mokyklų tinklą ir stipriai išaugo, panaikinus jėzuitų ordiną. Jų auklėjimas pasižymėjo naujais mokslo metodais ir studijų dalykais, novatoriška studijų sistema, o pijorų mokyklų absolventai buvo geri humanitarai, lingvistai. Mokslus pijorų mokyklose baigė IVU istorijos ir teisės specialistai I. Danilavičius, Aleksandras Korovickis (Aleksander Korowicki), J. Lelevelis, I. Oldakovskis, Adomas Povstanskis (Adam Powstański). Apie šiuos žmones ir jų ankstyvą mokslo aplinką daugiau atskleistų pijorų ugdymo sistemos analizė, tačiau ji netelpa į šio tyrimo rėmus. IVU profesoriai ir

140 П. Жукович, min. veik., p. 563.
141 T. Dobszewicz, min. veik., s. 92.

adjunktai gavo skirtingą vidurinį išsilavinimą: 6 žmonės (L. Borovskis, Angelas Daugirdas (Anioł Dowgird), Benjaminas Hausteinas, Pranciškus Smuglevičius (Franciszek Smugliewicz), J. Stroinovskis, Johannas Friedrichas Wolfgangas pradinius mokslus ėjo namuose, 15 baigė Vilniaus gimnaziją. Biogramos rodo, kad dauguma IVU profesorių ir adjunktų aukštąjį išsilavinimą įgijo savo *Alma Mater*: net 52 buvo IVU, o 18 – LDKVM auklėtiniai, 6 aukštąjį mokslą baigė Krokuvos Karališkoje vyriausioje mokykloje, 4 Romoje, po 2 Jėnos, Paryžiaus ir Vienos universitetuose, po vieną Berlyno, Charkovo, Erfurto, Erlangeno, Getingeno, Gyseno, Haidelbergo, Karaliaučiaus, Pavijos, Pizos, Strasbūro ir Varšuvos universitetuose. Iš tokio pasiskirstymo matyti, kad užsienio mokslininkai IVU niekada nedominavo, preferencija buvo rodoma saviems auklėtiniams.

Biogramose užfiksuoti duomenys ne tik apie akademinę karjerą, bet ir apie asmeninį gyvenimą. Kaip šeimyninė padėtis gali charakterizuoti universiteto žmogų? Mokslininkai buvo linkę susikurti šeimą ar likti vienišiais? IVU profesorių ir adjunktų šeimyninė padėtis labai skyrėsi. D. Beauvois pastebėjo, kad dauguma jų nesukūrė šeimos: 1803 m. duomenimis šeimą sukūrė tik 13 asmenų, 1805 m. duomenimis, be profesorių, priklausiusių dvasininkų luomui, nebuvo vedę septyni 30–40 metų amžiaus vyrai[142]. Vis dėlto, per visą IVU periodą jame dirbo 55 vedę mokslo vyrai. Atrodo, Vilniaus mokslo vyrų vedybinis ratas buvo gana uždaras: IVU dėstytojų santuokinei elgsenai būdinga tai, kad jie neretai vesdavo savo kolegų ar auklėtinių giminaites. Pavyzdžiui, G. E. Groddeckas vedė savo auklėtinio Juozapo Senkovskio (Józef Sękowski) motinos seserį[143], raižybos profesorius Izidoras Weissas – studento ir vėlesnio raižybos katedros adjunkto Gottliebo Kisslingo seserį, V. Gurskio žmona buvo M. Pelkos-Polinskio žmonos sesuo, A. L. Bécu vedė E. Slovackio našlę, Mykolas Očapovskis (Michał Oczapowski) - fizikos profesoriaus S. Stubelevičiaus dukrą, astronomijos profesoriaus Ignacijaus Reškos (Ignacy Reszka) dukra Albina buvo ištekėjusi už universiteto šokių metro Ksavero Daideno, Ignacijus Fonbergas vedė IVU spaustuvininko dukrą Mariją Zavadskytę (Maria Zawadzka). Atrodo, IVU profesorių ir adjunktų asmeninis gyvenimas taip pat buvo glaudžiai susijęs su universiteto aplinkos žmonėmis, jie buvo linkę susigiminiuoti, o 8 dėstytojai buvo vedę antrą kartą. Taigi, universiteto mokslininkai nebuvo atsiskyrėliai: šeimos žmonių ir vienišių buvo beveik po lygiai.

---

[142] D. Beauvois, *Szkolnictwo polskie na ziemiach litewsko-ruskich*, t. 1, p. 105.
[143] V. Mikalauskas, Lietuvos arabistika XIX–XX a., *Acta orientalia Vilnensia*, 2000, 1, p. 229.

Universiteto kolegos dažnai tapdavo santuokos liudininkais: 1828 m. tuokiantis A. F. Adamovičiui liudininkais buvo M. Pelka-Polinskis, F. Dževinskis ir Vilniaus medikas Karolis Justas Muyschelis. Dažniausiai universiteto profesorius sutuokdavo jų kolegos kunigai, pavyzdžiui, F. Dževinskį ir Kamilę Lomanaitę (Kamila Lomanówna) sutuokė Tadas Kundzičius (Tadeusz Kundzicz), o liudininkais buvo T. Žickis ir Z. Nemčevskis – ne šiaip pažįstami ar draugai, bet universiteto kolegos. Asmeninius santykius jie palaikė ir po universiteto uždarymo. 1834 m. sutuoktiniai sveikino T. Žickį su Naujais metais, linkėjo sveikatos ir kvietė sausio 1 d. pas save į svečius. T. Žickis tuo metu buvo F. Dževinskio žmonos tėvo reikalų patikėtinis[144]. E. Slovackis testamentu paskyrė J. Franką savo žmonos ir sūnaus Julijaus Slovackio (Juliusz Słowacki) globėju[145], o pastarojo krikšto liudininkas, motinai antrą kartą ištekėjus už A. L. Bécu, tapo Vaclovas Pelikanas (Wacław Pelikan) su žmona[146]. Taigi IVU profesūrą siejo ne tik darbiniai, bet ir giminystės ryšiai, kas liudija tam tikrą grupės socialinį uždarumą. Atsekti, kaip giminystės ryšiai veikė oficialią profesūros elgseną, nėra lengvas uždavinys, tačiau šios problemos egzistavimą gali iliustruoti toks pavyzdys: vienintelis A. L. Bécu balsavo už V. Pelikaną rektoriaus rinkimuose ir nors jo balsas nieko pakeisti negalėjo, tačiau liudijo apie giminaičio simbolinį lojalumą darbo aplinkoje.

IVU profesorių ir adjunktų šeimos narių skaičius yra įvairus: buvo bevaikių santuokų, šeimų su vienu, dviem ir daugiau vaikų: F. Dževinskis turėjo net 11 vaikų, G. E. Groddeckas – 9. Tiesa, ne visi jie sulaukė pilnametystės, nes buvo didelis kūdikių mirtingumas. K. Jelskis turėjo nesantuokinį sūnų, J. Frankas ir L. H. Bojanus – įvaikius. Nepastebėta koreliacijos tarp vaikų skaičiaus ir mokslinio pajėgumo rodiklių. Tokią problemą detaliau galima analizuoti atskiruose tyrimuose, taip pat pasvarstyti ką reiškia augti mokslo vyrų šeimose, kokias profesijas rinkosi IVU dėstytojų vaikai, kokie jų likimai ir pan.

Taigi, iš tokios IVU profesorių ir adjunktų socialinės charakteristikos tipinį mokslo vyrą, dirbusį universitete 1803–1832 m., galima apibūdinti taip: bajoras, Romos katalikas, kilęs iš buvusios LDK teritorijos, dar ankstyvojoje vaikystėje kryptingai auklėjamas ir tęsęs mokslus, dažniausiai IVU (ar jo pirmtako) auklėtinis, pradėjęs darbą universitete maždaug apie 30-sius

[144] F. Dževinskio asmenį liečią raštai, 1820, LMAVB RS, f. 273–956, l. 2.
[145] *Polski słownik biograficzny*, Wrocław, t. 39/1, z. 160, 1999, s. 87.
[146] A. Kierzek, Wacław Pelikan (1790–1873) oraz jego zmagania się z problemami otorynolaryngologicznymi, *Otorynolaryngologia*, 2014, 13 (4), s. 191–196.

gyvenimo metus, vedęs ir turintis vaikų. Tokia charakteristika leidžia kelti hipotezę, kad IVU žmogus turėjo pakankamai jėgų ir energijos vykdyti mokslo reformas ir mokslinius tyrimus įsteigus IVU, tačiau paskutiniais metais iki jo uždarymo, prisiminus, kad vidutinė gyvenimo trukmė buvo 62 metai, asmeninis žmogaus potencialas seko, neužteko jaunos ir kvalifikuotos akademinio darbo jėgos, susidūrus su universitetinio gyvenimo primestais iššūkiais ir krizėmis.

1. 3. Mokslo laipsniai

Aukštasis išsilavinimas yra vienas svarbiausių kriterijų, jungiančių tiriamosios grupės narius į bendrą visumą, o mokslo laipsniai apsprendė jų mokslinę karjerą, žymėjo profesionalumo lygį, kompetencijas. Nagrinėjant IVU mokslo laipsnių sistemą, galima kelti klausimą, ar visi mokslininkai turėjo specialią kvalifikaciją – daktaro laipsnį? Kokioms pareigoms užimti reikėjo daktaro laipsnio, o kokioms ne? Kaip vystėsi mokslininkų, neturėjusių daktaro laipsnio, karjeros? Šiuo požiūriu svarbi ir studijų vieta, nes XIX a. pr. Europoje nebuvo unifikuotos aukštojo mokslo sistemos.

Analizuojant IVU profesorių ir adjunktų prozopografijos duomenis, galima pastebėti, kad dalis asmenų nuosekliai darė akademinę karjerą, įveikdami visas mokslo laipsnių gavimo pakopas, gaudami kandidato, bakalauro, magistro ir daktaro laipsnius – tokia buvo unifikuota Rusijos imperijos mokslo laipsnių sistema nuo 1803 m. I. Šenavičienės teigimu, ypač pasižymėję moksle studentai galėjo vienu metu gauti kandidato ir magistro arba iš karto magistro laipsnį[147]. Šį teiginį pagrindžia M. Mianovskio atvejis. 1800 m. jis įstojo į Vilniaus vyriausiąją mokyklą (toliau – VVM), o 1804 m. birželio 21 d. jau IVU gavo medicinos kandidato, tais pačiais metais – medicinos ir chirurgijos magistro laipsnį. Iš viso jo mokslai tęsėsi 7 metus ir buvo vainikuoti medicinos ir chirurgijos daktaro laipsnio suteikimu 1807 m. sausio 31 d. Vėliau jis ėjo adjunkto, ekstraordinarinio profesoriaus, ordinarinio profesoriaus, galiausiai, Medicinos skyriaus dekano pareigas.

Kaip rodo minėtas pavyzdys, IVU teikė visų pakopų mokslo laipsnius. Kandidato laipsnis buvo suteikiamas antraisiais studijų metais už išlaikytą egzaminą ir reiškė, kad asmuo yra pasirengęs tęsti aukštesnius mokslus, turi tam visas reikalingas minimalias žinias ir įgūdžius. Rusų mokslininkai pastebėjo, kad iš neformalaus XVIII a. Maskvos universiteto bakalauro laipsnio išsirutuliojęs kandidato laipsnis buvo suteikiamas išlaikius

[147] I. Šenavičienė, min. veik., p. 43.

egzaminus, bet pažymi, kad juos laikė tik tie, kurie pareiškė norą gauti šį laipsnį[148]. Galimai, vis mažiau studentų siekė įgyti kandidato laipsnio ir dėl to jis ilgainiui buvo eliminuotas iš mokslo sistemos[149]. Formaliai bakalauro laipsnio nebuvo, bet tarnybos lapuose toks laipsnis kartais sutinkamas. Magistro laipsnis buvo suteikiamas išlaikius egzaminus ir apgynus magistro darbą praėjus dvejiems metams po kandidato (ketvirti studijų metai) laipsnio suteikimo, o daktaro laipsnis – praėjus trejiems metams po magistro laipsnio gavimo. IVU teikė filosofijos, teologijos, medicinos ir teisės daktaro laipsnius. Bendra studijų trukmė buvo 6–7 metai[150]. Mokslinių laipsnių teikimo terminai nebuvo apibrėžti, todėl mokslai galėjo užsitęsti ir iki 10 metų.

IVU profesorių ir adjunktų biogramų duomenys rodo, kad kandidato laipsnį turėjo 32 asmenys. Iš jų 3 įgijo po du kandidato laipsnius: Aleksandras Viktoras Bohatkevičius (Aleksander Wiktor Bohatkiewicz) 1814 m. liepos 30 d. gavo filosofijos kandidato, o 1819 m. birželio 30 d. antrą filosofijos kandidato laipsnį už filologijos žinias; K. Krasovskis 1806 kovo 9 d. buvo filosofijos kandidatas, o 1816 m. teisės kandidatas. Tiesa, 1810 m. liepos 20 d. jis tapo filosofijos daktaru. Konstantinas Porcijanka (Konstanty Porcyanko) 1815 m. gavo filosofijos ir medicinos kandidato laipsnius. Iš šių trijų pavyzdžių aiškėja, kad kandidato laipsnis galėjo žymėti tam tikrą profiliavimą ir mokslo kryptį, kurią ateityje galėjo rinktis studentas, t. y.jis galėjo pasirinkti ką mokytis, į kurią mokslo kryptį kandidatuoti.

Iš visų 115 IVU profesorių ir adjunktų magistro laipsnį turėjo 50 asmenų, kas sudaro 43 procentus: 22 buvo filosofijos, 7 – teisės, 5 – medicinos, 5 – teologijos, 2 – meno magistrai. Taip pat iš tarnybos lapų paaiškėjo, kad po vieną asmenį save įvardijo kaip farmacijos ir matematikos magistrus, po du – chirurgijos ir meno, trys yra nežinomi, o M. Bobrovskis turėjo net tris magistro laipsnius: 1811 m. gegužės 15 d. gavo filosofijos magistro, 1812 m. birželio 14 d. – teologijos, 1814 m. – teisės magistro laipsnius.

Daktaro laipsnį turėjo 69 asmenys, kas sudarė 60 procentų visų IVU profesorių ir adjunktų, tačiau net 10 iš jų turėjo po du daktaro laipsnius, o S. Malevskis net tris. A. L. Bécu 1789 m. birželio 29 d. gavo filosofijos daktaro, o 1793 m. sausio 6 d. medicinos daktaro diplomus; Benediktas

---

[148] *Университет в Российской империи*, c. 358.

[149] Bandant integruoti Imperatoriškąjį Varšuvos universitetą į Rusijos aukštojo mokslo sistemą 1865 m., buvo raginama atsisakyti kandidato laipsnio, nes nebuvo aišku kam ir kur kandidatuojama – laipsnis nerodė jokios kvalifikacijos, kėlė smaištį bendroje sistemoje. S. Parka, min. veik., p. 130.

[150] D. Beauvois, *Szkolnictwo polskie na ziemiach litewsko-ruskich,* t. 1, s. 329.

Borsukas (Benedykt Borsuk) 1799 m. buvo Filosofijos daktaras LDKVM, o 1806 birželio 22 d. IVU medicinos mokslų daktaras; Pavijos universiteto auklėtiniai J. Frankas ir A. Sniadeckis gavo filosofijos ir medicinos daktaro laipsnius. Atrodo, kad Italijos universitete buvo suteikiamas vienas diplomas, priešingai nei IVU, kur norint tapti medicinos ar kitokiu daktaru, prieš tai reikėjo gauti filosofijos daktaro laipsnį. Be įprastų medicinos, filosofijos, teologijos ir teisės daktarų laipsnių, vienas asmuo buvo laisvųjų menų daktaras.

Iš 115 dėstytojų net 52 buvo IVU arba jo pirmtakės LDKVM auklėtiniai, iš jų visi turėjo daktaro laipsnį. Po vieną dėstytoją apsiginė daktaratą Erfurte, Erlangene, Getingene, Haidelberge, Pizoje, Romoje, Vienoje, po du – Jėnoje ir Pavijoje, trys – Krokuvoje, taip pat buvo po vieną Charkovo, Sankt Peterburgo ir Paryžiaus universitetų absolventą. Įprastai daktaro laipsnis buvo suteikiamas už apsigintą mokslinį darbą – disertaciją, tačiau ordinarinis visuotinės istorijos ir statistikos profesorius J. Lelevelis jį gavo už atliktus mokslinius tyrimus, kuriuos aktyviai publikavo užsienio mokslo žurnalai. Šiuo atveju mokslinių tyrimų vykdymas apsprendė mokslinio laipsnio ir profesoriaus katedros gavimą. Su reta išimtimi mokslininkai gaudavo katedras neturėdami daktaro laipsnio.

Naujai pertvarkytame universitete liko dirbti senieji LDKVM dėstytojai, tačiau jų buvo nedaug – 27 asmenys ir jie nebuvo itin aukštos kvalifikacijos, nes dauguma užėmė adjunktų ir viceprofesorių pareigas. Tik 6 asmenys ėjo profesoriaus pareigas. Siekiant užimti profesoriaus katedrą, reikėjo atitikti konkrečius reikalavimus, t. y. turėti kvalifikaciją įrodantį mokslinį daktaro laipsnį, tačiau pasitaikydavo ir išimčių. Iš LDKVM profesorių tik Jacques Briôtet neturėjo medicinos daktaro laipsnio, todėl rektorius M. Počobutas prieštaravo, kad jam būtų leista vykdyti profesoriaus pareigas[151]. Tautinės edukacinės komisijos patentas ordinarinio Vilniaus akademijos profesoriaus vietai užimti jam buvo suteiktas tik tuomet, kai 1787 m. iškviestas į Varšuvą slaugė nepagydoma liga sergančią pakananclerio ir šios komisijos nario žmoną Konstanciją Chreptavičienę (Konstancja Chreptowicz). Vadinasi, ordinarinio profesoriaus statusas jam buvo suteiktas už paslaugą, įvertinant jo indėlį aukšto rango asmens šeimos nario gydyme.

A. Belkevičius buvo gerai pasiruošęs anatomijos specialistas, todėl jį paskyrė žmogaus ir patologinės anatomijos ekstraordinariniu profesoriumi

[151] „Teki Polińskiego“. Notaty do biografii profesorów, uczniów i urzędników Uniwersytetu. Wileńskiego. A-G, [182-], VUB RS, f. 2, b. DC-175, l. 117.

taip pat be daktaro laipsnio[152]. Daktaro laipsnio neturėjęs I. Loboika 1821 m. spalio 21 d. aukščiausiosios valdžios nutarimu buvo paskirtas ordinariniu Rusų kalbos profesoriumi, o 1824 m. tapo rusų kalbos ir literatūros katedros dekanu. Beje, K. J. Muyschelis, 1829 m. apgynęs daktaro disertaciją *Synonymiam myologicam equini generis* (apie arklio raumenų sinonimus), universitete negavo net adjunkto vietos[153]. Tiesa, vėliau jis tapo Vilniaus medicinos ir chirurgijos akademijos profesoriumi.

Iš atvykusių užsienio mokslininkų nereikalauta turėti daktaro laipsnio, nes buvo manoma, kad jų parengimo lygis ir be jo yra aukštas. W. Clarkas nustatė svarbų dalyką, paaiškinantį, kodėl užsienio mokslininkams nereikėjo daktaro laipsnio. Autorius ištyrė, kad universitetų nuostatuose filosofijos ir jai artimų humanitarinių ir gamtos mokslų daktaro laipsnis atsirado gana vėlai – XVIII a. pab.–XIX a. pr. Filosofijos daktaro laipsnis anksčiausiai pradėtas teikti vokiečių universitetuose apie 1789 metus, o Didžiojoje Britanijoje pirmą kartą buvo suteiktas tik XIX a. pabaigoje[154]. A. Szantyras nežinojo šio fakto ir stebėjosi, kad nėra žinių apie G. E. Groddecko mokslo laipsnį ir nesuprato, kodėl 1786 m. birželio 9 d. laiške sūnui motina neva juokais jį vadina magistru[155]. XVIII a. pab. ir net XIX a. pr. Getingeno universitetas neturėjo griežtų taisyklių dėl magistro ir daktaro mokslo laipsnių įvardijimo - galėjo būti naudojami, dažnai sinonimiškai, abu laipsniai, o mokslininkai patys juos painiojo. W. Clarko atradimas paaiškina, kaip ir kada buvo įtvirtinti ir perimti aukščiausi mokslo laipsniai, bei leidžia panaikinti senosios lenkų istoriografijos klaidas. Taigi, ne visi Vakarų universitetai XIX a. pr. teikė daktaro laipsnį, todėl IVU dėl objektyvių priežasčių negalėjo reikalauti iš mokslininkų užsieniečių turėti mokslo laipsnio, kurio nenumatė jų šalies aukštojo mokslo sistema. Tuo tarpu XIX a. pr. Rusijos imperijoje daktaro laipsnis ne tik suteikė galimybę siekti universiteto dėstytojo pareigų, bet ir, anot rusų autorių, daktaro laipsnis buvo „išskirtinumo ženklas“[156]. Tad Rusijos imperijos universitetuose daktaro laipsnis buvo privalomas, norint užimti ordinarinio ir ekstraordinarinio profesoriaus, katedros dekano pareigas.

Žinoma, visur buvo savos išimtys ir unikalūs atvejai. Daktaro laipsnio nereikalauta iš konkretaus, siauro dalyko specialisto, arba tiesiog dėl imperinės valdžios poreikių T. Maurer taip pat pastebėjo šį faktą: jos manymu, formalių kriterijų atitikimas, pirmiausia mokslo laipsnių gavimas, buvo tik

---

[152] A. Piročkinas, A. Šidlauskas, min. veik., p. 226
[153] Ten pat, p. 244.
[154] У. Кларк, min. veik., p. 257.
[155] A. Szantyr, min. veik., s. 21.
[156] *Университет в Российской империи*, c. 334.

viena iš oficialių sąlygų gauti profesoriaus katedrą[157]. Tačiau iš visų dėstytojų reikalauta mokslinės kvalifikacijos įrodymo, kuriu vienas – daktaro laipsnis. Neturintis gabumų ir nevykdantis mokslinių tyrimų profesorius negalėjo jo tikėtis, nebuvo pilnavertiškai pripažintas tarp akademinės bendruomenės narių. Kita vertus, XIX a. pr. IVU dar neturėjo nusistovėjusio požiūrio į daktaro laipsnio taikomąją reikšmę formuojant pareigybių sistemą, o turinčių ir neturinčių daktaro laipsnį mokslininkų paskyrimas į katedras dažnai priklausė nuo universiteto administracijos, nors universiteto nuostatai ir apibrėžė formalius reikalavimus katedrų kadrų komplektavimui.

1. 4. Akademinė karjera

Akademinė karjera priklausė ne tik nuo žinių, bet ir gebėjimo užmegzti socialinius ryšius, kūrė savitą akademinių vertybių sistemą, tam tikras nerašytas taisykles ir tradicijas. Taip atsirado įvairūs karjeros darymo būdai ir konkurencija dėl darbo vietų, mat profesorių rinkimas ir kandidatų paieška šioms pareigoms didžiąja dalimi priklausė nuo IVU rektoriaus ir globėjo sprendimų. Katedrų atskyrimo ir užėmimo klausimai, tokios procedūros neskaidrumas, prie kitokios akademinės tvarkos ir laisvių pratusių užsienio profesorių atvykimas, taip pat imperinės valdžios kišimasis, nesuderintas su IVU administracija, sąlygojo nesusipratimus profesorių ir adjunktų grupės viduje. Ypač jie ryškūs tapo tuomet, kai į IVU atvyko gausus užsienio profesorių būrys, nes vietiniai profesoriai tikėjosi, kad naujos katedros bus aprūpinamos kadrais pirmiausia iš savų tarpo. Pirmaisiais universiteto gyvavimo metais kadrų komplektavimas labiau rūpėjo administracijai, todėl akademinę karjerą IVU dėstytojai pradėjo skirtingai. Ilgainiui aktyvesni profesoriai pedagoginėmis žiniomis ir intelektinėmis nuostatomis dalijosi su savo mokiniais, tikėdamiesi išugdyti naujus kadrus. D. Beauvois pastebėjo, kad žymesni profesoriai buvo suinteresuoti turėti asistentų[158]. IVU dėstytojų mokslinį statusą, karjerą, prestižą ir kitus sunkiai apčiuopiamus padėties universitete aspektus galima įvertinti pasitelkiant tris indikatorius: startinę poziciją mokslinės karjeros pradžioje, profesorių rinkimą ir katedrų užėmimo klausimą, kaip papildomą indikatorių – dėstomųjų dalykų vietą paskaitų tvarkaraštyje.

Profesorių mokiniams ar asistentams, įdarbintiems iš universiteto auklėtinių, karjeros pradžia buvo lengvesnė. Remiami savo profesorių, jie

[157] T. Маурер, min. veik., p. 101.
[158] D. Beauvois, *Szkolnictwo polskie na ziemiach litewsko-ruskich,* t. 1, s. 86.

gaudavo adjunkto pareigas ir tolygiai kilo karjeros laiptais: savo karjerą nuo adjunktų pradėjo 56 mokslininkai, jauni 20–30 metų vyrai. Adjunktais galėjo tapti daktaro laipsnio neturėję asmenys, tokiu atveju pakakdavo magistro laipsnio. Akademinę karjerą nuo adjunkto pareigų pradėjo Liudvikas Sobolevskis (Ludwik Sobolewski), į kurį filologijos seminare atkreipė dėmesį G. E. Groddeckas. 1815 m. adjunktu lotynų kalbos katedroje tapo Andriejus Levickis (Andrzej Lewicki). L. H. Bojanus protegavo J. K. Muyschelį, Fortunatą Jurevičių (Fortunat Jurewicz) ir Adomą Ferdinandą Adamovičių; J. Frankas – V. Herberskį ir F. Rimkevičių. Dalis mokslininkų aukščiau adjunkto pareigų nepakilo: nuo 1800 m. B. Borsukas buvo chemijos viceprofesorius ir adjunktas; 1797 m. Benjaminas Koža (Benjamin Korza), Cezaris Kaminskis (Cezary Kamiński) buvo LDKVM astronomijos adjunktais, vėliau šias pareigas ėjo Vincentas Karčevskis (Wincenty Karczewski), o nuo 1819 m. Mykolas Hlušnevičius (Michał Hłuszniewicz). Nuo 1805 m. bibliotekos adjunktu buvo K. Kontrimas, tačiau jis buvo pagalbininkas bemaž visuose universiteto reikaluose. Gabrielis Holztas (Gabryel Holtz) pradėjo karjerą kaip anatomijos prozektorius, o 1811 m. paskirtas adjunktu. A. V. Bohatkevičius 1828 m. gruodžio 10 d. kaip adjunktas skaitė viešas bibliografijos paskaitas, buvo bibliotekininko padėjėjas, Literatūros ir laisvųjų menų skyriaus sekretorius. 1828 m. G. Kisllingas buvo raižybos katedros adjunktas, S. F. Žukovskis - hebrajų kalbos dėstytojas adjunktas. Viceprofesoriai paprastai skaitė papildomus, pagalbinius kursus ir pavadavo išvykusį ar trūkstamą dalyko specialistą, tuo tarpu adjunktai turėjo platesnes pareigas. Adjunktai ne tik skaitė paskaitas, bet ir prižiūrėjo kabinetus, įrenginius, asistavo profesoriams, vykdė jų nurodymus. A. Andrejevas pastebėjo įdomią tendenciją Charkovo universitete adjunktais skirti užsieniečius, o Kazanėje priešingai – adjunktai įdarbinami iš baigusių universitetą vietinių gyventojų[159]. Galbūt tokiu būdu Charkovo universitete buvo siekiama integruoti užsienio mokslininkus, suteikti jiems karjeros augimo galimybes, nenorėta atimti aukštesnių postų iš vietinės profesūros. Kazanė buvo tolimas kraštas, užsieniečiai nenoriai ten vyko, todėl siekta išlaikyti talentingus jaunuosius mokslininkus ir sudaromos sąlygos jų karjerai vietoje. Tokia tendencija pastebima ir IVU, kuris buvo imperijos paribyje.

Universiteto dėstytojo kelias nuo adjunkto iki profesoriaus buvo įprasta praktika. 1803 m. buvo įkurta Mineralogijos katedra ir mineralogiją, kaip papildomą discipliną greta botanikos ir zoologijos iki pat mirties 1813 m. dėstė adjunktas Romanas Simonavičius (Roman Symonowicz). Tiesa,

[159] А. Ю. Андреев, *Русско-немецкие университетские связи*, с. 508.

1804 m. jis išvyko į užsienį ir susitiko su Abrahamu Werneriu, kuriam turėjo perduoti rektoriaus J. Stroinovskio laišką su prašymu užimti IVU Mineralogijos katedrą[160]. Iš pradžių mokslininkas pasiūlymą priėmė, tačiau vėliau atsisakė ir vietoj savęs rekomendavo patį R. Simonavičių, nes šis, jo teigimu, buvo gerai pasiruošęs. Po jo kursą iki 1817 m. skaitė F. Dževinskis. 1822 m. balandžio 27 d. buvo įsteigta savarankiška Mineralogijos katedra, kurios profesoriumi paskirtas Chemijos katedros adjunktas Ignacijus Horodeckis (Ignacy Horodecki). Kartais katedros buvo įsteigiamos neturint tinkamo profesoriaus, kuris galėtų jas užimti. Taip 1823 m. buvo įsteigta Vaizduojamosios geometrijos katedra, kurios profesoriumi tapo magistras I. Rumbovičius. 1820 m. įsteigtos Geodezijos katedros pirmasis ir paskutinysis profesorius buvo tuometinis adjunktas Antanas Šahinas. Jos atsiradimas susijęs su praktiniais imperijos poreikiais – tirti savo teritoriją, nustatyti jos ribas, matuoti žemę. Visgi dažniausiai asmenys buvo ruošiami užimti katedrą pamažu, iš pradžių skiriant profesoriaus pavaduotoju (viceprofesoriumi), vėliau gavus oficialias adjunkto, ekstraordinarinio ir galiausiai ordinarinio profesoriaus pareigas. A. Piročkinas klaidingai nurodo datas, kuomet J. Jundzilas gavo magistro laipsnį ir tapo adjunktu[161]. Magistro laipsnį jis gavo ne 1817, bet 1815 metais, o adjunktu tapo ne 1825, o anksčiau, nes tarnybiniame lape 1825 m. jis jau buvo ordinarinis profesorius[162]. Atrodo, dėdės padedamas, jis karjerą universitete pradėjo gana anksti – būdamas 20 metų tapo padėjėju Botanikos sode, o eidamas 31 metus jau vadinosi profesoriumi. Antai 1822 m. kovo 6 d. laiške T. Žickiui, M. Pelka-Polinskis rašė, kad dėl ligos negali dalyvauti Fizikos skyriaus posėdyje, kuriame buvo siūloma adjunktus pakelti į profesorius. Žinodamas jų uolumą jis tam visiškai pritaria[163]. Adjunktai atliko daug darbų ir profesoriaus vardas jiems garantavo ne tik aukštesnį statusą, bet ir geresnę algą – jų darbų įvertinimą.

Visgi akademinės karjeros laiptais kilo ne visi adjunktai, kai kurių karjera ties šiomis pareigomis nutrūko. Dalis jų neužėmė aukštesnių pareigų dėl įvairių priežasčių: vieni dėl sveikatos būklės (A. Bohatkevičiui 1831 m. sutriko psichika, jis buvo paguldytas į bonifratrų vienuolyno psichiatrinę ligoninę, L. Sobolevskį kankino liga su epilepsijos požymiais) arba dėl ankstyvos mirties (F. Jurevičius nusiskandino Vilnioje, A. Šahinas nusižudė, I. Horodeckis mirė staiga), kitiems mokslinis darbas buvo trumpalaikis ir jie

---

[160] Ten pat, p. 5.
[161] Piročkinas A., Šidlauskas A., Mokslas senajame Vilniaus universitete, p. 208.
[162] Opisy służbowe uniwersyteckie, 1816–1818, VUB RS, f. 2, b. KC–133, l. 270
[163] M. Pelkos-Polinskio laiškai ir depozito raštelis profesoriui T. Žickiui, LMAVB RS, f. 273–1953, l. 1.

darė karjerą valstybės tarnyboje. Dar viena dalis nespėjo padaryti aukštesnės akademinės karjeros dėl universiteto uždarymo, o adjunktai buvo paskirti į kitus Rusijos imperijos universitetus: Ignacijus Ablamovičius (Ignacy Abłamowicz) 1808–1810 m. buvo Fizikos kabineto adjunktas, nuo 1817 m. ir chemijos adjunktas, o 1834 m. tapo Kijevo universiteto ordinariniu profesoriumi. A. Korovickis, kuris nuo 1822 m. buvo IVU adjunktas, krašto ir rusų civilinės teisės dėstytojas, nuo 1845 m. tapo ordinariniu Lenkijos teisės profesoriumi Maskvos universitete.

Atskirai aptartinos ordinarinių profesorių pareigos, įsteigiant naujas katedras. Ordinariniai profesoriai dėl didelio darbo krūvio ne visada galėjo jas užimti, todėl nuolat augo tinkamų šiam darbui specialistų poreikis. 1829 m. Z. Revkovskis buvo pakviestas užimti specialiai jam įsteigtą Tikimybių teorijos katedrą ir tapo jauniausiu ordinariniu profesoriumi būdamas vos 22 metų amžiaus, o kitais metais užėmė šios katedros vedėjo vietą[164]. Tačiau Fizikos ir matematikos skyriuje svarbiausius dalykus toliau dėstė senieji profesoriai eks-jėzuitai: taikomąją matematiką – T. Kundzičius, fiziką – J. Mickevičius, elementariąją matematiką ir algebrą – Mykolas Tomaševskis (Michał Tomaszewski).

Mokslinės ir pedagoginės karjeros siekimas universitete – nuolatinis procesas, ne visada buvo sklandus. Pasitaikė ir tokių atvejų, kad Universiteto tarybai išrinkus kandidatą dėstyti dalyką, Švietimo ministerija jo nepatvirtindavo, nes specialisto reikėjo kitiems imperijos universitetams. Taip atsitiko su J. Senkovskiu, kuris 1822 m. balandį buvo išrinktas Rytų kalbų katedros ekstraordinariniu profesoriumi, tačiau Švietimo ministerija jį paskyrė Sankt Peterburgo universiteto arabų ir turkų kalbos profesoriumi[165]. Visus universitete nustebino, kad Jonas Karolis Berkmanas (Baerkman, Bärkman) turėjo slaptų užtarėjų ir buvo rekomenduotas Nikolajui Novosilcevui, kuris įsakė rektoriui išrinkti J. K. Berkmaną ordinariniu universiteto profesoriumi. Taigi, teismo medicinos profesoriumi Universiteto taryba jį išrinko formaliai pagal nuostatais reglamentuotą procedūrą, bet be asmeninio pritarimo[166]. J. Bielińskis stebėjosi, kaip Universiteto taryba galėjo toleruoti faktą, kad V. Pelikanas 1820 m. užėmė chirurgijos klinikos, teorinės ir praktinės

---

[164] M. Bochenek, Zygmunt Rewkowski – nieznany polski ekonomista i statystyk, *Acta universitatis Nicolai Copernici*, Ekonomia XXXVIII, Nauki humanistyczno społeczne, z. 388, Toruń, 2008, s. 241.
[165] V. Mikalauskas, min. veik, p. 229.
[166] „Teki Polińskiego“. Notaty do biografii profesorów, uczniów i urzędników Uniw. Wileńsk. A-G, [182-], VUB RS, f. 2, b. DC–175, l. 47.

klinikos, anatomijos ir teismo medicinos profesoriaus vietas?[167] Visų šių dalykų jis negalėjo tinkamai dėstyti, nes tuo pat metu buvo Medicinos skyriaus dekanas ir iždo išlaikomų mokinių prefektas. Visos šios pareigos buvo apmokamos atskirai, todėl piktino kolegas. Nepaisant to, Universiteto taryba leido egzistuoti tokiems dalykams, nes jie neprieštaravo universiteto nuostatams.

Pastebimas universiteto globėjo, rektoriaus, dekanų vaidmuo, renkant vienokius ar kitokius asmenis į katedros vietas. 1817–1822 m. būdamas mokslo kelionėje Vakarų Europoje, M. Pelka-Polinskis sužinojo, kad pavasarį universiteto globėjas lankysis Vilniuje, todėl ryžosi prašyti, kad būtų patvirtintas ekstraordinariniu profesoriumi, ko laukė jau beveik du metus, nors dar 1814 m. rektorius pasiūlė jam T. Žickio vietą[168]. Atrodo, kurį laiką jis delsė rašyti pačiam A. J. Čartoriskiui šiuo klausimu, tačiau tikėjosi, kad nenuskriaus šiuo prašymu nei savęs, nei universiteto. Mokslininkas skundėsi ir labai pergyveno dėl to, kad paskelbus konkursą Fizikos katedroje jis nebuvo patvirtintas ir nukentėjo jo reputacija, o kolegos galvojo, kad yra visiškai netinkamas fizikas[169]. Taigi jo sprendimas kreiptis į aukščiausią valdžią pasiteisino. 1817 m. vasario 6 d. laiške M. Pelkos-Polinskio bičiulis kunigas Jonas Slivskis (Jan Sliwski) sveikino jį užėmus profesoriaus vietą ir dėkojo Dievui už M. Pelkai-Polinskiui suteiktą malonę; linkėjo, kad einant šiuo pradėtu mokslo keliu, pasiektų tokios šlovės kaip „mūsų Kopernikai, Počobutai ir Sniadeckiai, o jei leis sveikata, duok Dieve, Dekartai, Niutonai, Leibnicai, Laplasai, Euklerai ir t.t“[170]. Iš šios trumpos citatos paaiškėja, kad profesoriaus pareigos akademinėje bendruomenėje ir visuomenėje buvo aukštai vertinamos, tokie žmonės buvo itin gerbiami. Išrinkimas profesoriumi vainikavo M. Pelkos-Polinskio pastangas, įvertino jo pasiekimus ir darbus. M. Pelka-Polinskis buvo vienintelis Fizikos ir matematikos skyriaus profesorius, kuris uždarius IVU, gavo darbą Medicinos ir chirurgijos akademijoje, mat visi kiti buvo išsiųsti į kitus imperijos universitetus[171].

---

[167] J. Bieliński, *Uniwersytet Wileński (1579–1831),* t. 3, s. 256.
[168] Dzienniki podróży zagranicznej Michała Polińskiego w latach 1817–19, obejmujący koncepty listów do dziekana Niemczewskiego, raporty do Wil. Uniw. i inne pisma, 1817–1819, VUB RS, f. 2, b. DC–134, l. 225.
[169] Ten pat.
[170] M. Pelkai Polinskiui rašyti laiškai, 1817–1825, LMAVB RS, f. 151–714, l. 1.
[171] W. Więsław, Matematyka wileńska za czasów Adama Mickiewicza, Archiwalia. *Rocznik Polskiego Towarzystwa Matematycznego*, seria II: Wiadomości matematyczne XLII, 2006, s. 137.

Siekiant įsidarbinti universitete ieškota protekcijų. Tai puikiai iliustruoja ir Ignacijaus Jakovickio atvejis. Anksčiau jis teikė savo kandidatūrą Universiteto tarybai, siekdamas dėstyti matematiką Vilniaus gimnazijoje ir nemokamai skaityti geognozijos paskaitas IVU[172]. I. Jakovickis žinojo, kad savo kandidatūrą į tą pačią vietą siūlė Kražiuose mokytojavęs L. Sobolevskis, todėl įtikinėjo Universiteto tarybos narį, kad yra tinkamesnis kandidatas universiteto pareigoms dėl kelių priežasčių: L. Sobolevskis yra už jį jaunesnis (taigi, mažiau patyręs), savo gimnazijoje L. Sobolevskis buvo mažiau naudingas nei I. Jakovickis savojoje, L. Sobolevskis turi geresnę vietą Kražiuose, nei jis Maladečinoje ir prašo protekcijos taryboje, kuomet bus iškeltas I. Jakovickio įdarbinimo klausimas[173]. Galima kvestionuoti tokį savęs ir savo padėties palyginimą su kolegos kaip neetišką ir desperatišką, juolab tokie argumentai neįtikino ir universiteto. I. Jakovickis geidžiamos vietos negavo, bet toliau siekė dėstyti Vilniuje, todėl ieškojo protekcijos. Tai rodo jo 1823 m. gegužės 26 d. laiškas, rašytas iš Maladečinos neišaiškintam profesoriui[174]. Atrodo, adresatas buvo įtakingas asmuo, galbūt netgi Universiteto tarybos narys, greičiausiai jo buvęs profesorius, nes laiške I. Jakovickis užsiminė, kad šis padarytų paslaugą tam, kuris turėjo garbės būti jo mokiniu. I. Jakovickis savo tikslą pasiekė ir nuo 1824 m. IVU dėstė mineralogiją.

Juozapui Tvardovskiui buvo suteiktos profesoriaus pareigos A. J. Čartoriskio pastangomis tik tam, kad galėtų užimti naujo rektoriaus vietą. Kandidatais į universiteto rektoriaus vietą buvo L. H. Bojanus, A. L. Bécu ir V. Pelikanas, o J. Tvardovskis apskritai nepriklausė IVU profesorių ir adjunktų grupei, bet buvo IVU auklėtinis. Karolis Podčašinskis (Karol Podczaszyński), M. Očiapovskis ir J. F. Wolfgangas pažadėjo A. J. Čartoriskiui paremti jo siūlymą[175]. Taip pat globėjas prašė remti jo kandidatūrą ir J. Sniadeckio, ragino pasitikėti jo sprendimu idant būtų išvengta didesnių nemalonumų, todėl J. Tvardovskis buvo išrinktas rektoriumi 21 balsu už, o V. Pelikanas gavo tik vieną balsą iš A. L. Bécu. J. Tvardovskio tapimas rektoriumi sukėlė didelį nepasitenkinimą universitete, nes į šias pareigas ketino pretenduoti kiti dėstytojai ir globėjo įsikišimas iš anksto nulėmė jų rezultatą.

---

[172] Ten pat.
[173] Ten pat.
[174] Jakovickio Ignacijaus, vėliau Vilniaus universiteto profesoriaus ir veikalų apie mineralogiją autoriaus laiškas tūlam įtakingam asmeniui – profesoriui, 1823. V. 26, LMAVB RS, f. 273–1223, l. 2.
[175] J. Bieliński, *Uniwersytet Wileński*, t. 3, 1899, s. 78.

Naujų profesorių išrinkimui Universiteto tarybos susirinkimuose kolegos ne visada pritardavo. Taip atsitiko R. Simonavičiui, taip pat M. Očapovskiui, kurio nenorėta paskirti ordinariniu profesoriumi – tam prieštaravo pats rektorius S. Malevskis. 1806 m. kovo 24 d. Universiteto tarybos sesijoje į kurią atvyko net pats 77 metų amžiaus M. Počobutas, buvo perskaitytas ir giriamas neseniai iš mokslo kelionės grįžusio R. Simonavičiaus darbas. Tačiau S. B. Jundzilui pateikus neigiamas pastabas, dalis profesorių pasipriešino tam, kad būtų įsteigta nauja Mineralogijos katedrą. Tarp jų buvo A. L. Bécu, J. Sniadeckis, J. Frankas, A. L. Cappellis, A. Matusevičius, G. E. Groddeckas, Mykolas Šulcas (Michał Szulc), S. Stubelevičius. Balsavimo taisyklės numatė, kad kandidatas yra išrenkamas daugumos balsais. Po balsavimo, kuriame buvo penki neigiami balsai, rektorius vis vien išrinko R. Simonavičių mineralogijos profesoriumi. Kovo 25 d. susirinkę pas G. E. Groddecką nepatenkinti profesoriai parašė laišką universiteto globėjui ir šis R. Simonavičiaus kandidatūros nepatvirtino. 1810 m. gegužės 1 d. adjunkto R. Simonavičiaus laiško universitetui kopijoje teigiama, kad mokiniai negauna jokios naudos iš viešų mineralogijos paskaitų dėl per didelio mokinių ir nepakankamo paskaitoms skirtų valandų skaičiaus, nes mineralogijos moksle reikia pamatyti ir atpažinti mineralus, o tam neužtenka kelių sekundžių[176]. Per kelis mėnesius jis turėjo 110 mokinių ir tam, kad jie visi suspėtų apžiūrėti mineralus reikėjo pasilikti po paskaitų arba ateiti valandą anksčiau, tad mineralogijai turi būti skirtos mažiausiai tris, dar geriau penkios valandos. R. Simonavičius norėjo, kad kiekviena grupė turėtų mažiausiai dvi dviejų valandų paskaitas per savaitę ir, kad mineralogijos rinkiniai būtų laisvai prieinami mokiniams keletą valandų per savaitę. Jis priminė Universiteto tarybai imperatoriaus Aleksandro I nuostatus, kuriuose teigiama, kad universitete visi mokslai turi duoti naudos mokiniams. Anot jo, be mineralogijos negali būti dėstoma medicinos studentams reikalinga chemija, o žemdirbystei mineralogija yra tas pats kas farmacija medicinai ar chemijai. Jis spėliojo, kieno bus kaltė, jei mokiniai negalės atpažinti mineralų ir čia pat atsakė, kad tikrai ne jo ir ne pačių mokinių: „didžioji dalis mokinių stropiai klausosi mano paskaitų, o aš dėstau uoliausiai, taip kaip priklauso ir reikia, nepraleidžiu nė minutės, skirtos paskaitai“[177]. Galbūt dėl to, kad negavo pakankamai valandų paskaitoms buvo kaltas priešiškai jo atžvilgiu nusiteikęs

[176] Papiery tyczące się Uniwersytetu Wileńskiego r. 1815–1819, VUB RS, f. 2, b. KC–2, l. 257.
[177] Ten pat, l. 261.

S. B. Jundzilas, tačiau akivaizdu, kad savo pareigas tinkamai paruošti studentus jis suprato ir darbo nesikratė, jam teko atlaikyti didelį darbo krūvį.

Buvo ir toks atvejis, kad konkursas ordinarinio profesoriaus vietai užimti paskelbtas, nepaisant akademinės etikos. J. Stroinovskio rektoriavimo laikais nebuvo Lenkų kalbos katedros ir profesoriaus, jos nenumatė ir 1803 m. nuostatai, tad tokią padėtį nutarė pakeisti naujasis rektorius J. Sniadeckis. Į paskelbtą konkursą Lenkų kalbos ir literatūros katedrai užimti, atsiųstą E. Slovackio darbą Literatūros ir laisvųjų menų skyrius pripažino netinkamu, tačiau Universiteto taryba vis vien patvirtino jo kandidatūrą. Tai sukėlė didelį skyriaus dekano G. E. Groddecko, be kurio žinios buvo paskelbtas konkursas, nepasitenkinimą[178]. Be to, į konkurso vertintojus rektorius pakvietė žmones iš kitų skyrių, kuriems lenkų kalba buvo gimtoji - savo brolį Andriejų, kunigus S. B. Jundzilą ir J. Chodanį[179]. Visas šis reikalas pasiekė patį švietimo ministrą ir parodė, kad universitetas ne visada gebėjo taikiai spręsti savo vidinius reikalus. Laiške švietimo ministrui J. Sniadeckis rašė, kad G. E. Groddeckas, pats vokietis būdamas ir neišmanydamas lenkų kalbos, neturi teisės vertinti lenkų iškalbos ir poezijos, kad Literatūros ir laisvųjų menų skyrius, kurio daugumą sudarė lenkų kalbos nemokantys užsieniečiai, neturi teisės vertinti konkursinio darbo ir tam neprieštarauja universiteto nuostatai[180]. Šiuo klausimu nuostatai turėjo akivaizdžią spragą. Taigi paskyrimas į vakuojančias vietas konkurso būdu buvo gana problematiškas, tačiau svarbiausius rinkimų kriterijus – atitikti universiteto nuostatus buvo išlaikytas.

Visi šie minėti pavyzdžiai liudija tai, kad tarp universiteto žmonių buvo tam tikra hierarchija, vieni turėjo stiprų, autoritetingą balsą, kiti – ieškojo atramos įvairiais kanalais ir būdais. Paskyrimas į pareigas universitete ne visada buvo grįstas mokslininko gabumais ir darbais – administracija įvertindavo bendrą situaciją ir galėjo numatyti kokio dalyko dėstytojo reikės. Be to, renkant vieną ar kitą žmogų į adjunkto ar profesoriaus pareigas, procedūra turėjo griežtai atitikti formalius kriterijus ir universiteto nuostatus. Tai reiškia, kad universitete buvo itin stiprus biurokratinis aparatas.

1. 4. 1. Akademinės hierarchijos elementai paskaitų tvarkaraštyje

W. Clarkas, tyrinėjęs Europos ir Jungtinių Amerikos Valstijų universitetų modernizacijos problemas, pastebėjo, kad iki modernių

[178] J. Bieliński, *Uniwersytet Wileński*, t. 2, s. 714.
[179] Ten pat, p. 714.
[180] Ten pat, s. 715.

universitetų paskaitų tvarkaraščiuose profesorių pavardės ir jų dėstomi dalykai surašyti ne abėcėlės, bet hierarchine tvarka ir kėlė klausimą, kas apsprendžia tokį eiliškumą? Pasak jo, tradicinėje akademinėje bendruomenėje tokią hierarchiją galėjo apspręsti akademiniai laipsniai bei jų ir profesoriaus pareigų gavimo laikotarpis[181]. Akademinė hierarchija tradicinėje universiteto bendruomenėje užėmė labai svarbią vietą. Juolab ir Rusijos imperijoje bei apskritai monarchijose hierarchinė tvarka socialiniame lauke buvo itin svarbi ir žmonės siekė aukštesnio statuso ten, kur dirbo. Universitetuose statusą dėstytojai susikurdavo savo žiniomis, mokslo darbais, kvalifikacija, darbu, kopdami karjeros laiptais pagal nustatytas taisykles. Todėl šiame poskyryje keliama hipotezė, kad IVU paskaitų tvarkaraštis rodo mokslo klasifikacijos ir profesorių bei adjunktų hierarchijos dalykus.

IVU dėstytojų skaitomi dalykai neįtraukti į prozopografijos tyrimui parengtą prozopografiją, tačiau šie duomenys leidžia patikrinti W. Clarko hipotezę apie paskaitų tvarkaraštyje atsispindintį dėstytojo statusą pagal jo užimamą vietą šiame tvarkaraštyje. Informaciją apie IVU dėstomus dalykus ir dėstytojus 1806 m. vasario 10 d. paskelbė *Gazeta Literacka Wileńska* viešų paskaitų, skaitytų 1805 m. rugsėjo 1 d. – 1806 m. birželio 30 d., tvarkaraštyje lotynų ir lenkų kalbomis.

Fizikos ir matematikos skyriuje prof. S. Stubelevičius skaitė eksperimentinės fizikos dalyką, profesorius J. Sniadeckis – chemiją, profesorius S. B. Jundzilas – augalų fiziologiją, botanikos terminologiją, zoologiją; profesorius Pranciškus Norvaiša (Franciszek Narwojsz) skaitė funkcijų teoriją pagal Izaoką Niutoną, profesorius Karlas Langsdorfas dėstė hidromechaniką, specialių mašinų teoriją, technologiją pagal savo konspektus, išleistus už universiteto lėšas. Profesorius I. Reška skaitė astronomiją ir sferinę trigonometriją, profesorius M. Šulcas – civilinę ir karinę architektūrą, adjunktas R. Simonavičius mineralogijos paskaitose skaitė oriktognozijos ir geognozijos dalį, adjunktas Z. Nemčevskis – aukštosios matematikos įvadą, adjunktas Mykolas Kado (Michał Kado) – topografinio piešimo ir žemėlapių braižymo būdus civiliniu, ekonominiu, kariniu požiūriu.

Medicinos skyriuje dekanas profesorius A. Loebenweinnas dėstė žmogaus anatomiją, profesorius A. L. Bécu – patologiją, higieną ir medicinos policiją, profesorius J. Frankas – specialią terapiją, profesorius Ferdynandas Szpicnagielis – bendrąją terapiją, medicinos materiją, receptų rašymo dalyką ir toksikologiją; profesorius J. Briôtet – vidaus ligų kursą ir chirurgiją, profesorius A. Matusevičius – akušeriją ir jos praktiką Šv. Jokūbo ligoninėje.

[181] У. Кларк, min. veik., c. 66.

Moralinių ir politinių mokslų skyriuje profesorius J. H. Abichtas dėstė logiką, metafiziką ir proto kritiką, profesorius S. Malevskis – prigimtinę, politinę ir tautų teisę, taip pat politinę ekonomiją pagal J. Stroinovskio darbą; profesorius A. L. Cappelli – civilinę romėnų teisę ir kriminalinės teisės įvadą; kunigas profesorius Nerijus Golianskis (Neriusz Golański) baigė dėstyti Šv. Rašto kursą, o kunigas profesorius Augustinas Tomaševskis – dogminės teologijos kursą ir Bažnyčios istoriją; adjunktas B. Koža – moralinę teologiją.

Literatūros ir laisvųjų menų skyriuje dekanas prof. G. E. Groddeckas skaitė graikų literatūros istoriją, viešą archeologijos (įvadas į atminties istorijos senovės meną) paskaitą, kunigas profesorius Paolo Tarenghi – iškalbos ir lotynų poezijos kursą; kunigas profesorius Jonas Černiavskis (Jan Czerniawski) – rusų kalbos taisykles; profesorius P. Smuglevičius – dailę, ekstraordinarinis profesorius André-Jeanas Lebrunas (de Bruyn, de Bruyne) mokė skulptūros, kunigas profesorius N. Golianskis – pamokslų iškalbos, kunigas adjunktas Ferdinandas Serafinovičius (Ferdynand Serafinowicz) – lenkų kalba skaitė Cicerono, rinktines Horacijaus ir Ovidijaus elegijas; adjunktas J. Rustemas mokė piešimo, kunigas adjunktas S. F. Žukovskis – graikų kalbos pradmenų, adjunktas Jeanas Pinabelis – prancūzų kalbą, adjunktas Benjaminas Hausteinas – vokiečių, Johanas Davidas Holandas (Johann David Holland) supažindino su muzikos teorija ir praktika[182]. 1806 m. rugsėjo 1 d.–1807 m. birželio 30 d. mokslo metais ne daug kas pasikeitė: profesorius L. H. Bojanus pradėjo skaityti veterinarijos kursą, adjunktas B. Borsukas – teismo mediciną, I. Weissas mokė graviravimo.

Galima atkreipti dėmesį į kelis dalykus, kuriuos rodo šis sąrašas. Pirmiausia, tai universiteto skyrių subordinacija: didžiausias pagal dėstytojų skaičių Literatūros ir laisvųjų menų skyrius pristatytas pačioje pabaigoje, o mažiausias – Medicinos skyrius buvo antras. Iš to aiškėja, kad fizikos ir matematikos bei medicinos mokslams buvo teikiama didesnė reikšmė už moralės, politikos, literatūros ir menų mokslus. Kitą svarbų dalyką, kuris atitinka paskaitų tvarkaraščio formą, pastebi R. Konradas, anot kurio, pagal 1803 m. statutą Fizikos ir matematikos skyrių sudarė dvi gamtos mokslų katedros – Gamtos istorijos ir Botanikos, kurias užėmė S. B. Jundzilas[183]. Autorius ištyrė, kad reorganizavus universitetą 1803 m., botanika ir chemija buvo atskirtos nuo Medicinos skyriaus ir dėstomos Fizikos ir matematikos skyriuje dviejų profesorių (S. B. Jundzilo ir A. Sniadeckio), kai Vienos

[182] *Gazeta Literacka Wileńska*, Wilno: u Józefa Zawadzkiego, r. 1, nr. 6 (1806 styczeń-grudzień), 1806, s. 81–85.
[183] Ten pat, p. 3.

universitete tokios reformos įvykdytos tik 1838 m., kas sulėtino chemijos mokslų raidą Austrijoje[184]. Ši įžvalga rodo, kad IVU anksti įvyko modernios mokslų klasifikavimo reformos, mat šiandien chemija ir biologija, kaip matematika ir fizika priskiriami gamtos, o ne medicinos mokslams. Vadinasi, XIX a. pr. chemiją ir biologiją priskirti Fizikos ir matematikos skyriui buvo progresyvus žingsnis.

Antra, viešųjų paskaitų tvarkaraštyje pagal subordinaciją įrašyti 36 dėstytojai. Paskaitų tvarkaraščio pradžioje surašyti dekanai arba daugiausia dalykų skaitantys profesoriai, po jų seka profesoriai, adjunktai, mokytojai minimi sąrašo pabaigoje. Tik vienu atveju įrašytos ekstraordinarinio skulptūros profesoriaus pareigos. Taip pat M. Šulcas įvardintas profesoriumi, kas papildo jo biogramos duomenis, mat iki šiol buvo žinoma tik tai, kad 1798 m. jis užėmė adjunkto pareigas. Ordinarinis profesorius N. Golianskis dėstė dvejuose mokslo skyriuose du skirtingus dalykus, todėl antrą kartą paminėtas po žemesnio statuso ekstraordinarinio profesoriaus. Pagal 1803 m. nuostatų 27 punktą profesoriai, dėstantys papildomą kursą kitame mokslo skyriuje, tampa lygiaverčiais jo nariais. Vadinasi, dalyvauja abiejų mokslų skyrių veikloje. Metrai ir kalbų dėstytojai tvarkaraštyje užimdavo paskutines vietas, tad, remiantis W. Clarko siūlomu principu, šios disciplinos nebuvo visiškai integruotos į dėstymo planą ir į profesorių katedrų sistemą. Pagal 1803 m. nuostatus, jų dalykai buvo dėstomi privačiai už papildomą mokestį.

Pamažu į paskaitų planą buvo įvedami nauji dalykai, kurie atsispindi 1818–1819 m. mokslo metų paskaitų tvarkaraštyje. Fizikos ir matematikos skyriuje profesorius M. Pelka-Polinskis pradėjo dėstyti algebrą, profesorius Z. Nemčevskis – aukštąją matematiką ir mechaniką, adjunktas F. Dževinskis – fiziką, profesorius S. B. Jundzilas – zoologiją ir botaniką, profesorius A. Sniadeckis – chemijos pradmenis, adjunktas I. Horodeckis – mineralogiją, filosofijos daktaras A. Virvičius – trigonometriją, filosofijos magistras K. Podčašinskis – bendrąją architektūrą; adjunktas K. Krasovskis – žemdirbystės pradmenis; Medicinos mokslo skyriuje profesorius A. Loebenweinnas dėstė žmogaus anatomiją ir teismo mediciną, medicinos daktaras M. Homolickis – fiziologiją, profesorius A. L. Bécu – patologiją, higieną ir medicinos policiją, profesorius J. F. Wolfgangas – farmakologiją ir farmaciją, profesorius F. Szpicnagielis – bendrąją terapiją ir medicinos

[184] R. Kondratas, *Joseph Frank (1771–1842) and the development of clinical medicine: a study of the transformation of medical thought and practice at the end of the 18th and the beginning of the 19th centuries*, Doctoral thesis, Cambridge: Harvard Univ. 1977, p. 25.

materiją, profesorius J. Frankas – klinikinę terapiją, profesorius V. Pelikanas – chirurgiją ir chirurginę kliniką, profesorius M. Mianovskis – akušeriją ir praktiką, profesorius L. H. Bojanus – lyginamąją anatomiją ir galvijų gydymą; Pranciškus Vrublevskis (Franciszek Wróblewski) pavadavo išvykusį V. Herberskį. Moralinių ir polinių mokslų skyriuje profesorius A. Daugirdas skaitė logiką ir psichologiją, adjunktas I. Oldakovskis – įgimtą, politinę, tautų teisę ir diplomatiką; profesorius L. A. Cappelli – civilinę, kriminalinę ir kanonų teisę; civilinės teisės magistras adjunktas I. Danilavičius – kriminalinę rusų teisę, profesorius J. Znoska – politinę ekonomiją, filosofijos magistras I. Onacevičius – visuotinę istoriją, profesoriai J. Černiavskis – Rusijos istoriją, Jonas Chrizostomas Gintyla (Jan Chryzostom Gintyłło) – bendrą biblijinę hermeneutiką ir Evangeliją, kunigas profesorius A. Klongevičius – dogminę teologiją ir bažnyčios istoriją, adjunktas S. F. Žukovskis – hebrajų kalbą. 1815 m. buvo įvesta pagalbinė disciplina kanonų teisė, kurią su specialia Švietimo ministerijos 1813 m. liepos 23 d. rezoliucija ir atlygiu dėstė A. L. Cappelli[185]. 1803 m. universiteto nuostatais buvo numatyta įsteigti agronomijos katedrą, tačiau naujoji mokslo šaka pradėta mokyti tik 1820 metais. Agronomijos mokslas iki tol nebuvo dėstomas jokiose universitetuose. Tad XIX a. 2 deš. naujovės paskaitų tvarkaraštyje siejasi su į dėstymo programą įtrauktais moderniais diplomatijos ir žemdirbystės dalykais.

Skelbiamas spaudoje paskaitų tvarkaraštis atliko ir reklaminę funkciją, supažindino visuomenę su profesoriais ir disciplinomis, ragino tėvus siųsti vaikus mokytis aukštojo mokslo. *Dziennik Wileński* publikavo IVU paskaitų tvarkaraštį. Redaktoriai manė, kad tvarkaraštis gali tapti reikalinga medžiaga krašto švietimo istorijai ir norėjo informuoti visuomenę apie tai, kaip 1819 m. rugsėjo 1 d.–1820 m. birželio 30 d. mokslo metais išaugo katedrų skaičius, kuriose dėsto tėvynainiai ir pasitobulinę kituose Europos kraštuose universiteto auklėtiniai[186]. Paskaitų tvarkaraštis ne tik suteikė duomenų apie to meto švietimo istoriją, mokslo raidą, bet ir apie pačius universiteto žmones. Paskaitų tvarkaraščiai liudija, kad IVU specialistų poreikis nuolat augo, nes didėjo katedrų ir kadrų skaičius, atsirado nauji mokslo dalykai. Dėstytojų eiliškumas tvarkaraštyje parodo jų hierarchiją, be to, jame atsispindi kaip išsigrynina pagrindiniai ir pasirenkamieji dalykai, nurodoma jų svarba. Be to, tvarkaraštyje pastebimas ir užsienio profesūros skaičiaus mažėjimas. 1816 m.

[185] П. Жукович, min. Veik., c. 589.
[186] *Dziennik Wileński*, Wilno: nakładem i drukiem Józefa Zawadzkiego, 1819, t. II, p. 441.

A. J. Čartoriskis rašė švietimo ministrui, kad į Vilnių nebevažiuoja profesoriai iš užsienio[187]. Taip paaiškinama bendra Rusijos imperijos valdžios pozicija švietimo klausimu – vokiečių profesūra atliko savo darbą – išugdė naują vietinių mokslininkų kartą, todėl užsieniečių paslaugų paprasčiausiai nebereikėjo. Visi šie dalykai – profesorių užsieniečių skaičius, vietinių kardų paruošimas ir pagausėjimas, dalykų įvairovė atsispindėjo IVU paskaitų tvarkaraščiuose.

1. 5. Universiteto dėstytojų moksliniai darbai

Biogramose yra pateikti duomenys apie IVU profesorių ir adjunktų publikacijas, todėl mokslinio darbo aktyvumo, indėlio į mokslo kryptį, publikavimo dažnumo ir strategijos analizė detaliau atskleistų IVU mokslininkų paveikslą. Šiame poskyryje bandoma analizuoti, kokia buvo publikavimo strategija ir intensyvumas, ar buvo „rašoma į stalčių“, ar turėjo dėstytojai savo mokinių, o gal net sukūrė tyrėjų mokyklą. XVIII a. pab.–XIX a. pr. laikoma eksperimentų ir stebėjimų amžiumi, todėl mokslo darbai įgavo naujas tiriamųjų darbų formas ir struktūras, pasikeitė jų turinys. Remiantis biogramų duomenimis, galima išskirti kelias profesorių ir adjunktų publikacijų rūšis: disertacijas, vadovėlius, recenzijas, mokslinius straipsnius, mokslo populiarinimo pranešimus.

Pagal universiteto nuostatus, kiekvienais metais vyko viešos sesijos, kurių metu buvo skaitomi naujausi mokslo ir literatūros pranešimai. Be to, kiekvienas pretenduojantis į profesoriaus vietą, privalėjo konkursui pateikti savo spausdintiną ar rankraštinį darbą. Norint užimti profesoriaus katedrą konkurso būdu, buvo privaloma turėti daktaro laipsnį (išimtis taikoma užsieniečiams ir Rusijos universitetų profesoriams) ir atitikti konkurso programos, skelbiamos šalies ir užsienio spaudoje sąlygas: pateikti mokslinį darbą, duomenis apie dėstomojo dalyko apimtį, to mokslo pažangą, autorius, kuriais remiasi dėstomas dalykas[188]. 1803 m. IVU nuostatai numatė, kad konkursiniuose darbuose turi atsispindėti tai, kas iki tol nuveikta, išleista, ištirta konkrečiame moksle, svarbiausi autoriai ir tyrėjai. Atrodo, kad tyrimo apimtis nebuvo apibrėžta, o daktaro disertacijos galėjo būti vos nuo keliolikos iki kelių šimtų puslapių. Nebuvo nustatytas ir laikas per kurį privalo būti parašyta disertacija. M. Jučas pastebėjo, kad disertacijos buvo rašomos greitai,

[187] *Vilniaus universiteto istorija*: 1579–1994, [įžanga R. Pavilionio], Vilnius, 1994, p. 150.
[188] Ten pat, p.153.

per kelis mėnesius Universiteto tarybos nustatyta tema[189]. Nebuvo numatytas konkretus laikas per kurį turi būti paruoštas darbas, tačiau 1815 m. gruodžio 26 d. pristatęs darbą apie hidrauliką fizikos profesoriaus katedrai užimti, F. Dževinskis rašė, kad jam buvo skirta 10 mėnesių. To laiko visiškai užteko, nes buvo gerai susipažinęs su mokslu ir turėjo surinkęs pakankamai šaltinių[190]. Po metų mokslininkas išleido mineralogijos vadovėlį, kuris buvo gerai sutiktas universiteto bendruomenės ir apdovanotas 300 sidabro rublių suma. Tarp jaunųjų mokslininkų darbų buvo labai inovatyvių ir progresyvių tyrimų: 1828 m. Z. Revkovskis, remdamasis XVIII a. pab. atliktais statistiniais J. Sniadeckio tyrimais, parašė magistro darbą apie tikimybių teoriją ir įėjo į mokslo istoriją kaip tikimybių teorijos pradininkas[191].

Savo mokslo darbų pagrindais IVU profesoriai ir adjunktai, matydami mokslinių darbų stygių, rašė vadovėlius mokykloms ir universiteto studentams. Vadovėlius išleido J. K. Chodanis, I. Fonbergas, G. E. Groddeckas, J. Jundzilas, K. Langsdorfas, J. Lelevelis, M. Očapovskis, M. Pelka-Polinskis, K. Podčašinskis, I. Rumbovičius, A. Siadeckis, J. Znoska, S. F. Žukovskis. A. Sniadeckis išleido pirmąjį chemijos vadovėlį lenkų kalba. 1819 m. J. Znoska į lenkų kalbą išvertė 1781 m. pasirodžiusį prancūzų filosofo Étienne Bonnot de Condillaco vadovėlį *La Logique, ou Les premiers développements de l'art de penser*[192]. S. Stubelevičius išvertė trumpą prancūzų fiziko, kurį asmeniškai pažino mokslinės kelionės metu, Étienne-Marie Barruel fizikos rinkinį[193].

Kai kurių darbų vertimai buvo tokie svarbūs, kad netgi užtikrino reputaciją ir turėjo reikšmės karjerai. Taip atsitiko P. Kukolnikui, kuris, išvertęs Louis Philippe de Ségur veikalą *Histoire Universelle*, ėmė skaityti istorijos paskaitas Rusijos aukštosiose mokyklose, o vėliau, remiantis minėtu

---

[189] *Alma Mater Vilnensis: Vilniaus universiteto istorijos bruožai*: kolektyvinė monografija, [A. Bumblauskas et al.], Vilnius, 2009; *Alma Mater Vilnensis: Vilniaus universiteto istorijos bruožai*, kolektyvinė monografija, [A. Bumblauskas et al.], 2-asis pataisytas ir papildytas leidinys, Vilnius, 2012, p. 505

[190] Rozprawa z hydrauliki (hydrostatyki) z 1815 r. konkursowa do katedry fizyki, VUB RS, f. 2, b. KC–361.

[191] W. Ostasiewicz, Rozwój myśli statystycznej w Polsce w XIX wieku, *Przegląd Statystyczny*, numer specjalny 1, t. 59, 2012, s. 36

[192] E. B. de Condillac, *Logika czyli pierwsze zasady sztuki myślenia*, przeł., uzup. i oprac. Jan Znosko, Wilno, 1802, 246 s.

[193] S. Stubielewicz, *Zbior krotki początkow fizyki,* Wilno, 294 s.

vertimu, IVU dėstė visuotinę istoriją[194]. A. Šidlauskas, ištyręs amžininkų atsiminimus ir P. Kukolniko spausdintus darbus, nurodė, kad paskaitose jis rėmėsi daugiausia šio ir XVII a. mokslininko Jacques-Bénigne Lignel Bossuet darbais[195]. Irina Čikalova įsitikinusi, kad pagrindinė P. Kukolniko pedagoginė atrama buvo minėtas vertimas[196]. A. Šidlauskas detaliai ištyrė abiejų prancūzų pirmtakų darbus, kurie liudija apie P. Kukolniko klasikinę istorijos koncepciją, mat nėra išlikę jo paskaitų konspektų. Detalesnė tokios koncepcijos analizė, kaip ir kitų IVU profesorių ir adjunktų mokslinė mintis, galėtų būti tiriama mokslo istorijos kontekste.

Pretenzijas į istorikų mokyklą pareiškė IVU istorikai, buvę A. L. Cappelli ir S. Malevskio studentai. A. L. Cappelli nemokėjo vokiečių kalbos, todėl jam padėjo tuometinis studentas I. Danilavičius. Jis specializavosi teisės istorijoje, aktyviai rinko šaltinius ir 1827 m. paskelbė darbą *Latopisiec Litwy i kronika ruska*[197]. Šį darbą A. Šidlauskas laiko Lietuvos metraščių publikavimo pradžia[198]. J. Lelevelis kartu su I. Onacevičiumi redagavo ir iš naujo perleido Teodoro Wagos vadovėlį *Historia książąt i królów polskich*[199]. Taip pat I. Onacevičius išleido J. Albertrandi veikalą *Panowanie Henryka Walezyusza i Stefana Batorego.* Nors dauguma I. Onacevičiaus darbų liko rankraščiuose, jis aktyviai rinko šaltinius, o savo įžvalgomis ir patarimais padėjo ne tik IVU istorijos ir jai artimų mokslų dėstytojams, bet ir Simonui Daukantui, Teodorui Narbutui, M. Balinskiui.

Be mokslo tiriamųjų darbų IVU profesoriai ir adjunktai rašė spaudai, užsiėmė mokslo populiarinimo darbais. IVU aplinkoje pradėti leisti laikraščiai *Gazeta Literacka Wileńska* ir *Dziennik Wileński*[200]. Pastarąjį redagavo G. E. Groddeckas, S. B. Jundzilas ir A. Sniadeckis. Kai kurie profesoriai, kaip

---

194 Л. Ф. Сегюр, *Сокращенная всеобщая история древняя и новая для употребления юношества*. В 5 ч. Ч.1–4, пер. с фр. [П.В. Кукольника]. Санкт-Петербург, 1818.

195 A. Šidlauskas, min. veik., p. 116.

196 И. Р. Чикалова, *Великобритания: осмысление исторического опыта в Российской империи (XIX–начало XX в.)*, Минск, 2018, с. 374.

197 I. Daniłowicz, *Latopisiec Litwy i Kronika Ruska*: z rękopisu sławiańskiego przepisane, wypisami z wremennika sofiyskiego pomnożone, przypisami i objaśnieniami dla czytelników polskich potrzebnemi opatrzone, Wilno, 1827.

198 A. Šidlauskas, min. veik., p. 153.

199 T. Waga, *Historia książąt i królów polskich*, Wilno, 1824.

200 Jakubauskaitė G., *Vilniaus universiteto bibliotekininkas Kazimieras Kontrimas. Gyvenimas, bibliotekinė ir visuomeninė veikla*, diplominis darbas, Vilnius, 1959, p. 59.

antai A. Bécu, I. Danilavičius, G. E. Groddeckas, S. Jundzilas, broliai Sniadeckiai, buvo raštiškai įsipareigoję parūpinti leidiniui straipsnių, tačiau be jų rašė ir L. Borovskis, M. Bobrovskis, M. Očapovskis, A. Loebenweinnas[201]. Nemažai prie laikraščių leidybos prisidėjo ir adjunktas K. Kontrimas. Universiteto medikai 1806 m. gegužės 26 d. profesorių J. Franko ir A. Sniadeckio iniciatyva įsteigė pirmąją Rusijos imperijoje medicinos draugiją Vilniuje, kuri ėmė leisti mokslinę spaudą, skirta medicinai: *Pamiętniki Towarzystwa Lekarskiego Wileńskiego*, *Pamiętnik Farmaceutyczny Wileński*, *Dziennik Medycyny, Chirurgii i Farmacyi*. Čia straipsnius rašė J. Frankas, V. Pelikanas, M. Malinovskis, M. Homolickis, J. F. Wolfgangas. Mokslo populiarinimo leidiniai buvo savita diskusijų platforma, kurioje mokslininkas galėjo pasisakyti jam aktualiomis temomis: pavyzdžiui, J. Lelevelis dviejuose straipsniuose pagrindė istoriją, kaip savarankišką mokslo sritį, taip polemizuodamas su J. Sniadeckio istorijos menkinimu, mat ši jo nuostata buvo gerai žinoma visuomenėje[202]. *Tygodnik Wileński* G. E. Groddecko pastangomis, publikavo L. Sobolevskio, P. Sosnovskio eiles, kuomet tie buvo paskutiniai kursų studentai[203]. Tad spaudoje reiškėsi ir jaunieji talentai.

Kai kurių IVU profesorių ir adjunktų darbai niekada nebuvo išspausdinti, išliko tik jų juodraščiai. J. Jundzilas paliko užrašus apie botaniką, datuotus 1833–1834 m.[204] Mokslininkas rašė, kad pradedantysis dėstyti botaniką pirmiau turi užsiimti terminologija, pažinti visas augalo dalis, augalų rūšis, toms rūšims būdingus bruožus. Autorius aprašo augalų vidaus sandarą ir jų dalių funkcijas, nagrinėja augalų ligas, apibendrintai pristato botanikos mokslą. Atrodo, šiame rankraštyje autorius apibendrino visas savo botanikos žinias ir mokslo patirtį, leidusią diskutuoti apie tai, kaip naudingai dėstyti botaniką. I. Oldakovskio rankraštinis palikimas apima didžiules keturias įrištas knygas ir kelis sąsiuvinius apie visuotinę istoriją bei liudija apie gilų šio dalyko išmanymą. G. E. Groddecko mokinis L. Sobolevskis, būdamas vos 18 metų Vilniaus spaudoje ėmė leisti straipsnius, pavydžiui, 1814 m. papildė

---

[201] V. Životkevičiūtė, *Vilniaus periodinė spauda ir visuomenė 1797–1832,* magistrinis darbas, Vilnius, 2005, p. 24–26.
[202] A. Šidlauskas, min. veik., p. 51.
[203] W. Czernianin, *Wokół „Tygodnika Wileńskiego“ 1815–1822: studia i szkice*, Wrocław, 2011, s. 58.
[204] J. Jundzilo „Užrašai apie botaniką“, LMAVB RS, f. 18, b. 210/1; J. Jundzilo „Užrašai apie botaniką“, LMAVB RS, f. 18, b. 210/2, l. 2.

Felikso Bentkovskio *Historia literatury polskiej* spragas ir taip pat paliko didelį rankraštinį palikimą[205].

A. Šidlausko teigimu, kai kurių IVU profesorių – J. Franko, L. H. Bojanus, G. E. Groddecko organizacinė veikla bei mokslo sričiai skirti darbai duoda pagrindo kalbėti apie savarankiškas mokyklas (pavyzdžiui, Vilniaus medikų ar klasikinės filologijos mokyklą)[206]. Nors XIX a. 2 d. IVU ir susiformavo ryškios lyderiaujančios mokslo kryptis ir buvo išugdyta nauja profesionalių vietinių mokslininkų karta, tačiau atskiros mokyklos dėl universiteto uždarymo tęstinumo neturėjo. XIX a. pr. IVU profesoriai ir adjunktai daugiausiai publikavo XVIII a. pab. darbus, kurie neprarado aktualumo, bet to neužteko. Norint suformuoti tiriamąjį universitetą, kokie buvo garsiausi universitetai vokiečių žemėse, Prancūzijoje ar Didžiojoje Britanijoje, reikėjo originalių autorinių darbų. IVU profesoriai ir adjunktai turėjo didelį potencialą pretenzijoms į tiriamąjį universitetą po 1816–1822 m., kuomet dalis daug žadančių jaunųjų mokslininkų išvyko į užsienį.

[205] A. Navickienė, Dokumentas apie pasirengimą knygos mokslų studijoms Vilniaus universitete ir bibliotekos komplektavimo strategijas pirmaisiais XIX a. dešimtmečiais, *Knygotyra*, t. 60, 2017, p. 218.
[206] A. Šidlauskas, min. veik., p. 29.

2. MOKSLININKŲ UŽSIENIEČIŲ ĮSITVIRTINIMAS IMPERATORIŠKAJAME VILNIAUS UNIVERSITETE XIX A. PIRMAJAME DEŠIMTMETYJE

2. 1. Palankios sąlygos užsienio profesūros įdarbinimui

Prieš tapdamas specialistu ir užimdamas profesoriaus vietą universitete, mokslininkas susidurdavo su įvairiais sunkumais: jam reikėjo daug mokytis ir siekti gerų rezultatų, vystyti ir įrodyti savo gabumus, stropiai dirbti tam, kad darbas būtų apčiuopiamas ir įvertintas mokslinės bendruomenės. Moksliniai darbai geriausiai atspindėdavo mokslininko žinias ir galėjo nulemti jo karjerą. Tačiau buvo įvairių kelių ir galimybių siekti mokslinės karjeros universitete: dalis tapdavo adjunktais ir profesoriais dėl savo gabumų, dalis dėl socialinių ryšių ar protekcijos, kiti – sudalyvavę ir laimėję konkursą, kurį numatė 1803 m. balandžio 4 d. nuostatai. Dažnai profesoriais tapdavo ir atvykėliai iš užsienio, garsūs ir susiformavę mokslininkai, tačiau jų karjeros kelias buvo kitoks nei vietinių mokslininkų. Ligšiolinėje istoriografijoje užsienio mokslininkų karjera nagrinėjama nebuvo, o darbe apie Rusijos imperijos universitetų profesorius užsieniečius XVIII a. antroje–XIX a. pirmoje pusėse IVU net nepaminėtas[207]. Rusų istoriografijoje, priešingai nei lietuvių ir lenkų, užsienio profesorių klausimas nagrinėtas ir apskaičiuota, kad Maskvos, Charkovo, Kazanės ir Sankt Peterburgo universitetuose aptariamuoju metu dirbo 104 profesoriai užsieniečiai[208]. Ypač svarbu išsiaiškinti būdus, kuriais užsieniečiai įsitvirtindavo universitete. Tai leis įvertinti jų veiklą, aktyvumą, indėlį į IVU mokslą ir studijas.

1803 m. nuostatais, anot M. Jučo, buvo pabrėžtas IVU integralumas su kitais imperijos universitetais Sankt Peterburge, Maskvoje, Dorpate, Kazanėje ir Charkove[209]. Su šiuo teiginiu galima visiškai sutikti – visų imperijos universitetų atžvilgiu buvo vykdoma bendra švietimo politika, kurios pagrindu kviečiami užsienio mokslininkai. Autoriaus nuomone, ne visi iš Vakarų atvykę profesoriai rėmė Rusijos imperijos siekius, tačiau valdžios

[207] А. М. Феофанов, *Профессора-иностранцы в российских университетах во второй половине XVIII первой половины XIX века,* [Interaktyvus], [Žiūrėta 2018 m. balandžio 3 d.], Prieiga per internetą: http://cyberleninka.ru/article/n/professora-inostrantsy-v-rossiyskih-universitetah-vo-vtoroy-polovine-xviii-pervoy-poloviny-xix-veka.

[208] *Университет в Российской империи*, c. 493.

[209] *Vilniaus universiteto istorija*: 1579–1994, p. 128.

interesai juos mažiausiai domino – mokslininkai vyko ten, kur jiems buvo suteikiamos palankios sąlygos. Sovietinėje istoriografijoje vyrauja teiginys, kad universiteto reorganizavimo pradžioje trūko savų specialistų, dėl to rektoriaus J. Stroinovskio ir globėjo A. J. Čartoriskio iniciatyva palengvintomis sąlygomis buvo kviečiami mokslininkai iš užsienio. Tačiau vokiškos profesūros dominavimą negalima aiškinti vien įsisenėjusia istoriografine kliše apie universiteto vadovybės simpatijas vokiečiams. T. Maurer pastebėjo, kad per visą XIX a. I p. trūko žmonių, kurie būtų susidomėję dėstymo galimybėmis ir tuo pat metu būtų pakankamai kvalifikuoti[210]. Net ir skeptiko, visiško lenkofilo S. B. Jundzilo teigimu, krašte buvo sunku rasti gabių dėstytojų reikalingiausioms katedroms, todėl reikėjo ieškoti užsienyje tų, kurių nebuvo vietoje[211]. Taigi vokiečių profesūros atvykimas į Vilnių siejasi su visuotiniais procesais: pirmiausia, su visoje Europoje vykusiomis permainomis aukštajame moksle XVIII a. pab., antra, su bendru vokiškų universitetų pakilimu, trečia, su Rusijos aukštojo mokslo tendencija pritraukti specialistus iš užsienio, ypač iš vokiškų universitetų.

1803 m. perorganizuotas IVU susidūrė su vakuojančių katedrų problema. Herbertas Butterfieldas taikliai pastebėjo, kad intelektinės galios balansas Apšvietos epochoje stipriai nukrypo į Šiaurės ne katalikiškus Rusijos ir Prūsijos kraštus, su kuo siejasi protų mainai[212]. Kaip ir Rusijos imperijoje, taip ir visoje Vakarų Europoje, valdžia kontroliavo švietimą, sekė politinį ir kai kur religinį universitetų lojalumą, nustatė mokslinį procesą ir dėstytojų atranką. Vokiečių kraštuose 1816 m. įvyko švietimo reforma, kuri numatė mokslinių laipsnių suteikimo, disertacijų gynimo taisykles, įteisino ordinarinio ir ekstraordinarinio, garbės profesorių laipsnių suteikimą[213]. Halės, Getingeno, Jėnos ir Leipcigo universitetai buvo didžiausi vokiečių žemėse, pagal jų modelį kūrėsi ne tik Europos, bet ir mažesni universitetai (pavyzdžiui, Erlangeno). Getingeno universitetas garsėjo aukštu ne tik humanitarinių, bet ir gamtos mokslų lygiu. S. Młodeckio teigimu, pirmiausia vyraujanti šiame universitete tolerancijos dvasia paskatino naujų mokslo

---

[210] Т. Маурер, min. veik., p. 100.

[211] *Zbiór ułamkowych wiadomości o osobach i zakładach naukowych w dawniejszym i obecnym (1829) stanie wileńskiego uniwersytetu*, przez X. Stanisława Jundziłła, Pismo zbiorowe wileńskie na rok 1859, Wilno, 1859, s. 127.

[212] H. Butterfield, *The origins of modern science*, 1300–1800, Rev. ed., New York, 1966, p. 193.

[213] М. Дёмин, Немецкий университет XIX века и дисциплинарная специализация философии, *Логос*, Москва, 1 (91), 2013, с. 254.

metodų raidą[214]. Maksimas Diominas iškelia vieningos universiteto korporacijos idėją, anot kurios, vieningų normų įvedimas vokiškų universitetų pavyzdžiu skatino akademinių ryšių tinklo atsiradimą, iš to išsirutuliavusį naujų tyrimų ciklą bei naujos kartos mokslininkų paruošimą, konkurenciją dėl ribotų katedrų vietų[215]. Todėl viena iš išorinių priežasčių, kodėl į Rusijos imperijos universitetus vyko užsieniečiai, pirmiausia vokiečiai, buvo universitetų skaičiaus mažėjimo tendencijos Vakarų Europoje: 1798–1818 m. vokiški kraštai neteko net 18, t. y. pusės visų universitetų[216]. Šiai idėjai nedrąsiai pritartų ir apibendrinanti, gan diplomatiška D. Beauvois mintis, kad 1803–1806 m. profesorių įdarbinimas buvo orientuotas į išorę, kas žymi XVIII a. būdingą kosmopolitišką charakterį[217]. Nagrinėjant M. Diomino teorines prieigas, išaiškėja, kad universiteto kadrų politika negali būti grindžiama vien tik per vienos asmenybės prizmę, kaip tai daroma ligšiolinėje lenkų ir lietuvių istoriografijoje, nes ji buvo bendra europinio švietimo proceso dalimi ir išdava. Pavyzdžiui, M. Diominas iškelia novatorišką mintį, kad didelė konkurencija skatino lokalinių specializacijų sukūrimą, universitetai buvo suinteresuoti suteikti darbo vietą tokiam mokslininkui, kuris pritrauktų gabius studentus, galėtų, autoriaus žodžiais tariant, „transliuoti“ savitą mokslinį stilių, o galbūt netgi inicijuoti naują mokslo šaką[218]. Būtent taip ir atsitiko IVU, kai 1803 m. nuostatais buvo reglamentuotos naujų katedrų (pavyzdžiui, Politinės ekonomijos, Agronomijos) sukūrimas. Tada dėmesys nukrypo pirmiausia į vokiškos profesūros įdarbinimą. Nenuostabu, kad veikiamas tokių globalių aplinkybių ir etatų mažinimo politikos Vakarų Europos universitetuose, didėjo mokslininkų tarptautinis mobilumas ir suinteresuotumas darbu toje institucijoje, kurioje diegiamos palankios sąlygos naujų mokslo šakų vystymui, skatinamas jų poreikis ir didinamas naujų etatų skaičius, kas būtent vyko IVU ir kitų Rusijos imperijos universitetų atveju.

1803–1832 m. išryškėja tam tikra mokslininkų iš užsienio karjeros darymo IVU dinamika ir tendencijos, kurias veikė, kaip jau išsiaiškinta, iš vienos pusės universiteto rektoriaus asmeninės pažiūros ir iniciatyvos, iš kitos – bendros europinės švietimo tendencijos. Pagal pirmą „tradicinį“

---

214 S. Młodecki, Gotfryd Ernest Groddeck, studium biograficzne na podstawie notat Mikołaja Malinowskiego, *Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej*, 1958, z. 6, s. 317.
215 M. Дёмин, min. veik., p. 240–261
216 *Университет в Российской империи*, c. 501.
217 D. Beauvois, *Szkolnictwo polskie na ziemiach litewsko-ruskich*, t. 1, s. 81.
218 M. Дёмин, min. veik., p. 255.

istoriografijoje įtvirtintą kriterijų galima išskirti mokslininkų iš užsienio atvykimo į universitetą periodizaciją ir charakteristiką.

Pirmasis etapas siejasi su mokslininkais užsieniečiais, kurie dėstė universitete dar nuo LDKVM laikų ir sklandžiai darė karjerą reorganizuotame universitete. Tai buvo prancūzų kilmės patologijos profesorius A. L. Bécu, chirurgijos ir anatomijos profesorius J. Briôtet, vokiečiai terapeutas toksikologijos profesorius F. Szpicnagielis, anatomijos ir fiziologijos profesorius A. Loebenweinnas.

1803–1804 m. į universitetą atvyko naujų užsienio mokslininkų banga: J. H. Abichtas, L. H. Bojanus, Johanas Frankas su sūnumi Josephu Franku, E. G. Groddeckas, B. Hausteinas, A. L. Cappelli, K. Langsdorfas ir P. Tarenghi. Vietiniai mokslininkai nebuvo patenkinti užsienio mokslininkų gausėjimu ir bijojo užleisti jiems savo pozicijas, tačiau studentų skaičius paskaitose rodo, kad tokia baimė nebuvo pagrįsta – jie mieliau rinkosi vietinius dėstytojus. 1807 mokslo metais daugiausia (158) studentų Fizikos ir matematikos skyriuje klausėsi S. Stubelevičius paskaitų ir 157 – S. B. Jundzilo, o mažiausiai – tik po 3 studentus turėjo A. Lebrunas ir I. Weissas, 4 – S. F. Žukovskis ir L. H. Bojanus. 1808 m. daugiausia studentų ir toliau klausėsi S. Stubelevičiaus ir S. B. Jundzilo paskaitų, mažiausiai studentų turėjo P. Norvaiša – 5 ir J. Reška – 8. Medicinos skyriuje daugiausiai (80) studentų klausėsi A. Loebenweinnas, 37 A. Matusevičiaus paskaitų, o mažiausiai studentų turėjo L. H. Bojanus (4) ir Josephas Frankas (5). Kitais metais A. Matusevičius užleido poziciją A. L. Bécu, kuris turėjo 44 mokinius, o L. H. Bojanus ir J. Frankas (sūnus) toliau turėjo mažiausiai studentų, atitinkamai 6 ir 4. Moralinių ir politinių mokslų skyriuje daugiausia studentų turėjo S. Malevskis (24), o mažiausiai A. L. Cappelli (5) ir F. Golianskis (6). 1808 m. F. Golianskis jau turėjo daugiausia studentų, net 48, tiek pat turėjo ir J. Chodanis, mažiausiai (7) – adjunktas B. Koža, po 12 studentų mokėsi pas J. H. Abichtą ir A. Tomaševskį. Literatūros ir laisvųjų menų skyriuje daugiausia studentų buvo pas J. Rustemą (32), J. Pinabelį (31) ir G. E. Groddecką (26)[219]. Tokie duomenys rodo, viena vertus lėtą užsienio profesorių populiarumo augimą, kita vertus – jų mokslinio vardo ir profesionalumo įtvirtinimo poreikį. Galbūt tokia padėtis susiklostė dėl kalbos barjero, naujų ir sudėtingų mokslo dalykų, paprasčiausiai menko užsienio mokslininkų žinomumo studentų tarpe.

IVU liko dirbti ir senieji LDKVM laikų specialistai, taip pat užsieniečiai. Kas jie tokie ir kaip vystėsi jų karjera? Apgynusį doktoratą

[219] J. Franko gyvenimo aprašymas, LMAVB RS, f. 273–1320, l. 7.

Vienoje mediko sūnų F. Szpicnagielį IVU, Juzefo Laupmano pastangomis, pakvietė užimti Georgo Forsterio gamtos mokslų katedrą ir dėstyti botaniką bei gamtos istoriją[220]. Mirus praktinės medicinos profesoriui Johnui O‘Connorui, F. Szpicnagielis tapo praktinės medicinos, 1800 m. terapijos, 1803 m. toksikologijos profesoriumi, o atvykus Frankams ėmė dėstyti bendrąją terapiją ir medicinos materiją, 1807 m. buvo Medicinos skyriaus dekanas[221]. S. B. Jundzilas pateikė tokią F. Szpicnagielio charakteristiką: „Šis medicinos profesijos žmogus, Vengrijos kunigaikščio dvaro gydytojas, niekada nieko nerašė, jokios gamtos istorijos dalies kaip pagrindinio dalyko nesimokė; jokio botanikos sodo, išskyrus blogiausios būklės Vienos akademijos, nematė; apie turtingiausius Schönbruno rinkinius, kaip kiekvienas Vienos studentas, beveik negirdėjo; nesistengė pastatyti oranžerijų, mineralus pažinojo tik tiek, kiek matė Vienos vaistininko Wello geriausiame kabinete viešų paskaitų metu; senosios chemijos silpnai ir paviršutiniškai mokėjo, apie naujausią net menkiausio supratimo neturėjo; žodžiu mažiau nei kuris nors geras šiandieninis universiteto studentas žinojo“[222]. Toks profesorius, pasak S. B. Jundzilo, užėmė garbingą Jeano Emmanuelio Giliberto ir G. Forsterio katedrą ir ėmė dėstyti gamtos istoriją, auklėti būsimus mokytojus, įsteigė botanikos sodą, didino bibliotekos rinkinius, pirko mineralus ir t .t., o kolegos vilniečiai pašaipiai vadino jį „didžiuoju mokslininku“. S. B. Jundzilo nuomone, F. Szpicnagielio dėstymas jokios naudos studentams nedavė ir buvo ne tik pajuokos, bet ir garsesnių skundų objektu[223]. Tuo tarpu nuo F. Szpicnagielio, kurio mokiniu priverstinai tapo pats S. B. Jundzilas, priklausė pastarojo išrinkimas viceprofesoriumi ir išsiuntimas į užsienį.

Instituciniame lygyje F. Szpicnagielio pastangomis įvyko teigiami pokyčiai, nes jis ėmė dėstyti toksikologiją kaip atskirą objektą. Vakarų Europoje toksikologija tapo savarankiška disciplina tik 1815 m., kuomet Paryžiaus universiteto profesorius Mathieu Orfila metodologiškai pagrindė biologijos ir chemijos mokslų žinių su visais žinomais nuodais koreliaciją, išsprendė moralines chemijos ir teisės problemas, kas ir padėjo pagrindus toksikologijos mokslo šakos atsiradimui[224]. 1815 m. kovo 15 d.

[220] J. Bieliński, *Uniwersytet Wileński*, t. 3, s. 340.
[221] Opisy służbowe uniwersyteckie, 1821–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–141, l. 30.
[222] *Pamiętniki ks. Stanisława Jundziłła,* s. 20.
[223] Ten pat, p. 122.
[224] J. R. Bertomeu-Sánchez, A. Nieto-Galan, Chemistry, Medicine, and Crime. Mateu J. B. Orfila (1787–1853) and His Times, *Science History Publications*, 2006, Molecular, Clinical and Environmental Toxicology, volume 1: *Molecular Toxicology,*

F. Szpicnagielis skaitė pranešimą apie akivaizdžius medicinos dalykų prieštaravimus *De rerum medicarum contradictionibus apparentibus*[225], epidemijos metu vyko į kaimus gydyti žmones ir galvijus, už ką buvo apdovanotas aukso medaliu; buvo poliglotas - mokėjo turkų kalbą, labai mėgo gamtos istoriją ir turėjo nepaprastą atmintį. Galbūt jo dėka į Vilnių atvyko A. Loebenweinnas, kuris 1778 m. gruodžio 12 d. apsiginė chirurgijos magistrą Vienos universitete, o po dviejų metų 1780 m. kovo 8 d. tapo šio universiteto medicinos daktaru akušeriu[226]. Visai tikėtina, kad F. Szpicnagielis pažinojo dvejais metais vyresnį A. Loebenweinną dar studijų Vienoje laikais – apie jų ilgametę ir tvirtą draugystę liudija studento K. Kačkovskio atsiminimai[227]. A. Loebenweinnas kartu su savo chirurgijos profesoriumi, vėlesniu imperatoriškuoju gydytoju akušeriu, rusų istoriografijoje vadinamu „Rusijos imperijos pasididžiavimu" Juozapu Morenheimu (Joseph Jacob von Mohrenheim) 1783 m. išvyko į Sankt Peterburgą, kur du metus dėstė chirurgiją Jekaterinos II įkurtoje chirurgijos mokykloje, 1785 m. rugsėjo 30 d. apsiginė doktoratą Jėnoje su darbu *De paracentesi thoracis* (Krūtinės ląstos punkcija)[228] ir apsigyveno Rygoje, kol 1787 m. rektorius M. Počobutas jį pakvietė tapti LDKVM profesoriumi[229]. Tuo pat metu sulaukė ir kvietimo iš Sankt Peterburgo, tačiau patarus farmakologijos profesoriui Josephui Langmayeriui, pasirinko Vilnių ir čia ėmė daryti karjerą: 1787 m. buvo išrinktas anatomijos ir fiziologijos profesoriumi, 1799 m. tapo Medicinos skyriaus dekanu ir pirmuoju dekanu reformuotame universitete, kandidatavo į rektoriaus vietą; 1815 m. spalio 13 d. buvo rektoriaus pavaduotoju, o vėliau ėjo rektoriaus pareigas. J. Frankas ne itin mėgo A. Loebenweinną, nes šis nesugebėjo įsteigti Anatomijos kabineto ir fragmentiškai dėstė anatomijos kursą, kuriam išeiti prireiktų penkerių ar šešerių metų[230]. Apskritai, tiek J. Frankas, tiek S. B. Jundzilas manė, kad A. Loebenweinnas yra intrigantas ir stipriai kvestionavo jo darbų patikimumą.

2009 Birkhäuser Verlag/Switzerland; Hayes A. N., Gilbert S. G., Historical milestones and discoveries that shaped the toxicology sciences. *Molecular, Clinical and Environmental Toxicology*. Experientia Supplementum, vol 99, 2009, p. 1–35

[225] *Dziennik Wileński*, 1815, t. 1, s. 47.

[226] Jan Andrzej Lobenwein. Autografy. LMAVB RS, f. 9–1488.

[227] *Wspomnienia z papierów pozostałych po ś.p. Karolu Kaczkowskim*, generał sztab-lekarzu wojsk polskich, Lwów: Nakł. księgarni Gubrynowicza i Schmidta, 1876, s. 75

[228] J. A. Lobenwein, *De Paracentesi Thoracis*, LeiFickelscherr-Stranckmann, 1782.

[229] Р. Ш. Бахтияров, *Достояние Российской империи:* Моренгеймы = The Mohrenheims: national treasure of the Russian empire, Санкт-Петербург, 2016.

[230] J. Frankas, min. veik., p. 62.

Verta atkreipti dėmesį, kad net 16 metų A. Loebenweinnas pats ruošė anatominius preparatus ir atlikdavo viešus skrodimus anatomijos teatre, tačiau savo anatomijos kurso dėstymą iš tiesų ištęsdavo net iki trijų metų[231]. 1812 m. pasitraukęs į Sankt Peterburgą, A. Loebenweinnas universitetui atsiuntė darbą *Opisanie nowych postrzeżeń i doświadczeń w medycynie, uczynionych w Petersburgu, a mianowicie skuteczności w gorączkach nerwowych octu i zamaczania chorego w wodzie zimney, oraz o użytku w febrach piepszycy gruzowey* ir nuo tada pasižymėjo moksliniu produktyvumu[232]. 1814 m. jis parašė komentarus apie sunkią genitalijų deformaciją ir skeltą nugarą (*De monstrosa genitalium deformitate et spina bifida commentatio*), 1818 m. veikalą apie šalutinių momenų būklę gimdymo metu (*De fontanellis lateralibus admonitio anatomico-obstetricia*), 1820 m. rašė apie lengvą būdą atverti stuburkaulį kaltu ir mediniu plaktuku (*De Rochiotomia*). Jo dėka Oksfordo universiteto pavyzdžiu IVU 1803 m. buvo įvestas iškilmingas medicinos magistrų pakėlimas į daktaro laipsnį, kuris buvo praktikuojamas iki V. Pelikano rektoriavimo laikų.

Pirmuoju reorganizuoto universiteto veiklos dešimtmečiu tiek seniems LDKVM laikų profesoriams, tiek atvykėliams iš užsienio reikėjo įtvirtinti savo pozicijas pirmiausia pedagoginiais, o vėliau ir moksliniais darbais. Kadangi buvo aktualu kuo greičiau paruošti vietinius dėstytojus, šiam tikslui kviečiami geriau pasiruošę mokslininkai užsieniečiai. Jie turėjo palankesnes sąlygas diegti ir toliau gilinti savo žinias, tačiau pradžioje buvo nepopuliarūs tarp studentų, susidūrė su vietinių kolegų priešiškumu, todėl jų mokslinis darbas buvo produktyvesnis ir labiau atsiskleidė antrame IVU veiklos dešimtmetyje.

2. 2. Iššūkiai vietiniams dėstytojams: Augusto Liudviko Bécu atvejis

Atvykus naujiems profesoriams iš užsienio, senoji profesūra jautėsi nesaugi dėl darbo vietų ir turėjo įtvirtinti savo kompetencijas, tačiau IVU auklėtiniui A. L. Bécu atiteko didžiausia našta ir krūvis – jam reikėjo pagrįsti savo mokslinius pasiekimus ir įrodyti, kad yra tinkamai pasirengęs, vietoje išugdytas mokslininkas. Lietuviškoje istoriografijoje menkinamas A. L. Bécu indėlis į mokslą: jis vadinamas salonų ir draugijų žmogumi, o tai, kad dėstė net kelis dalykus vienu metu buvo smerkiama, be gilesnės analizės įvardijama

[231] R. Kondratas, min. veik., p. 28.
[232] *Dziennik Wileński*, 1815, t. 1, nr. 1, s. 47.

kaip „blogas reiškinys“[233]. A. L. Bécu kilmė neleido jam visavertiškai pritapti nei prie vietinių, nei prie užsienio kolegų – istoriografijoje jis taip ir liko tiesiog prancūzas. Maža to, labai įdomią įžvalgą iliustruojantį analogišką atvejį pateikia *Ubi universitas, Ibi Europa* projekto autoriai, anot kurių, vietiniai Rusijos imperijos mokslininkai dažnai pasišaipydavo iš Prancūzijos ateivių slaviškuose žemėse ir priskirdavo juos vadinamajai „vokiečių partijai“[234]. A. L. Bécu atvejis detaliai atskleidžia ne tik jo asmeninius iššūkius, bet kas svarbiau, parodo su kokiomis problemomis susidūrė IVU, sprendžiant mokslo programų, dėstomų dalykų, naujausių tyrimų taikymo, mokslinių diskusijų ir panašius klausimus ankstyvuoju veiklos laikotarpiu. Visa tai analizuojama ir atskleidžiama šiame poskyryje per vieno mokslininko santykį su darbo aplinka bei kaip per vieną išskirtinį atvejį ir sąveiką su kitais atsiskleidžia detalesnis mokslo žmonių ir jų aplinkos vaizdas.

Biografų nuomone, A. L. Bécu galėjo būti vienas pirmųjų vietinių, tačiau prancūzų kilmės IVU Medicinos skyriaus auklėtinių[235]. Vitalijos Miežutavičiūtės ir Rimanto Stuko manymu, vietinės kilmės gydytojų, tinkamų pedagoginiam darbui universitete, nebuvo[236]. Ar galima sutikti su šiuo drąsiu teiginiu? A. L. Bécu gimė ir užaugo ATR, mokslus LDKVM baigė aukso medaliu, 1797 m. būdamas 26 m. amžiaus gavo viceprofesoriaus vietą, o nuo 1799 m. kaip ekstraordinarinis profesorius dėstė patologiją, terapiją, farmaciją, 1812 m. dar ir higieną, medicinos policiją[237]. Kas liudija, jog pakankamai specialistų tuo metu dar nebuvo ir jam teko didelis krūvis. Yra išlikę jo pagal Christophą Wilhelmą Hufelandą dėstytos patologijos paskaitų konspektai, kuriuos 1820 m. surašė A. F. Adomavičius. Iš jų sužinoma, kad

---

233 *Alma Mater Vilnensis: Vilniaus universiteto istorijos bruožai*, p. 464.

234 *Университет в Российской империи*, c. 494.

235 A. Jakubowska, M. A. Brzuchalski, M. Pliszkiewicz, Cz. Jeśman, Profesor August Becu – Doktor z Dziadów, *Przyczynek do rozważań nad początkami medycyny nowożytnej na Wileńszczyźnie*, Forum Bibl. Med., 2015, r. 8, nr 2 (16), s. 271.

236 V. Miežutavičiūtė, R. Stukas, Higienos dėstymo pradžia Vilniaus universitete, *Medicinos teorija ir praktika,* 2013, t. 19 (nr. 3), p. 312.

237 XVIII a. pab. kelis kartus perleistą šešių tomų veikalą apie Medicinos policiją (vok. *Medicinische Policey*) 1783 m. Leipcige išleido gydytojas, farmacininkas Johannas Christianas Friedrichas Scherfas (1750–1818). Galbūt nuo šio veikalo atsirado medicinos policijos dalykas, kuris turėjo apibrėžti gydytojų ir pacientų pareigas, etiką, gydymo taisykles. J. Ch. F. Scherff, *Archiv der medizinischen Polizey und der gemeinnützigen Arzneikunde: Erster Band*, in der Weygandschen Buchhandlung, 1783. Vokiškoje wikipedijoje minimi trys šios mokslo srities atstovai: Johanas Peteris Frankas, Wolfgangas Tomas Rau, Gottfriedas Wilhelmas Leibnizas. Galimai A. L. Bécu asmeninė pažintis su J. P. Franku, šiam atvykus į Vilnių, išgrynino medicinos policijos dalyko atsiradimą IVU.

A. L. Bécu aiškino ligos ir sveikatos definiciją, ragino ieškoti ligos priežasčių, kalbėjo apie mechaninius, cheminius, gyvybinius ir dvasinius (intelektinius) procesus, nagrinėjo, kaip susergama ir kaip liga veikia žmogų; taip pat apie įgimtą būklę ir temperamentą, apie ligos eigą ir ligų skirtumus[238]. Aiškinantis A. L. Bécu paskaitų kokybės klausimą, pravartu jas palyginti su vėlesnio patologijos profesoriaus Adolfo Abichto paskaitomis, nes yra išlikę ir 1826/1827 m. A. Abichto po A. L. Bécu skaityto patogenijos ir nozologijos kurso Mikalojaus Nalevaikos (Mikołąj Nalewajko) užrašai, taip pat Jono Berkmano 1831 m. A. Abichto bendrosios patologijos paskaitų konspektai, kurie leidžia sugretinti abiejų mokslininkų dėstymo būdą ir metodus[239].

Priešingai nei jo pirmtakas, A. Abichtas savo dalyką aiškina moderniau: pradeda nuo konkretesnio patologijos definicijos apibrėžimo ir išskiria disciplinos šakas, klausia, ar apskritai reikalinga teorija, t. y. patologija, pateikia argumentus už ir prieš, savo išvadas ir literatūros sąrašą[240]. Jis taip pat naudojosi Ch. V. Hufelando darbais, tačiau paskaitų medžiagą papildė ir naujausia literatūra: Johanno Wilhelmo Heinricho Conradi *Handbuch der allgemeinen Pathologie* (1822), Kurto Sprengelio *Pathologiae generalis* (1819), Georgo Wilhelmo Christopho Consbrucho veikalais. Kaip ir jo pirmtakas, A. Abichtas aiškina ligos definiciją, jos priežastis ir eigą, tačiau jo paskaitos pobūdis labiau primena modernias paskaitas, o A. L. Bécu stilius yra pasenęs, būdingas „prietarų amžiui“. A. L. Bécu savo paskaitose rėmėsi plačiai įtvirtintu ir pagrįstu, tačiau senu modeliu, nes Ch. V. Hufelando darbai XVIII a. pab. buvo kritikuojami[241]. Per nozologijos [mokslas apie ligų skirtumus ir panašumus – D. M.] paskaitas A. Abichtas kalbėjo apie fundamentinių ligų klases, išskyrė trijų rūšių ligas: „nenormalių jėgų ligos“, t. y. psichinės, kraujo ir kūno skysčių ligos[242]. R. Kondrato teigimu, XIX a. pr. ligų klasifikacija pagal biologinius simptomus buvo atgyvena, o ligos diagnozuojamos pagal organus[243]. A. Abichtas taip pat skaitė etiologijos kursą, kuriame pasakojo apie kūno sandarą ir jo kaitą nuo pat vaisiaus atsiradimo, vaikystės ir paauglystės laikotarpio iki mirties, t. y. apima visus

---

[238] Treść patogenii Hufelanda dawaney p. Aug. Bécu, 1820 m., LMAVB RS, f. 9–256.
[239] Patogenia, Część 1, 1826–1827. LMAVB RS, f. 9 – 284; Nosologia. 1826–1827, LMAVB RS, f. 9–200; A. Abicht, Praelectionum pathologiae generalis, libri duo, Vilnae, 1831–1833.
[240] Patogenia, Część 1, 1826–1827. LMAVB RS, f. 9 – 284, l. 15.
[241] R. Kondratas, min. veik., p. 217.
[242] Nosologia, 1826–1827, LMAVB RS, f. 9–200.
[243] R. Kondratas, min. veik., p. 17.

žmogaus raidos etapus; aiškino vyrų ir moterų ligų skirtumus; akcentavo kūno pasikeitimus nėštumo laikotarpiu, apibūdino nėštumo simptomatiką, nagrinėjo temperamentų (sangviniko, choleriko, flegmatiko, melancholiko) tipų, taip pat tradicijų, religijos, klimato, miego, šviečiančių kūnų, paros, maisto ir gėrimų, drabužių ir būsto, emocijų poveikį kūnui ir ligai. A. Abichto paskaitų turiniui turėjo reikšmės ir jo pirmtako pedagoginis indėlis, nes A. L. Bécu dėstė jam daugelį pagrindinių dalykų: anatomiją, anatomijos disekciją, patologiją, farmaciją, chirurginę operaciją, teorinę chirurgiją, akušeriją, veterinariją, fiziologiją, higieną ir medicinos policiją[244].

Fiziologijos disciplinos anksčiau universitete nebuvo, nes XVIII a. fiziologija buvo dėstoma arba anatomijos profesorių, arba kartu su bendrąja patologija, kaip ir bendroji patologija – kartu su bendrąja terapija ir tik XIX a. pr. šiuos mokslus buvo bandoma atskirti[245]. Atrodo, nuopelnus už fiziologijos kurso atsiradimą IVU J. Frankas priskyrė sau, nes A. L. Bécu užleido Frankams Patologijos katedrą su sąlyga, kad universitetas finansuos jo mokslinę kelionę, kurioje jis tobulintųsi šioje disciplinoje[246]. A. L. Bécu biografų teigimu, jo talentas vystėsi greta J. Franko dėl kolegialios konkurencijos ir didelių ambicijų[247]. J. Franko atsiminimuose tokia konkurencija atsiskleidžia kaip itin priešiška: atrodo, J. Franko pastangomis A. L. Bécu negavo po medicinos daktaro B. Borsuko mirties vakuojančios Teismo medicinos katedros, kuri atiteko A. Loebenweinnui, nes, anot J. Franko, A. L. Bécu buvo tinginys ir melagis[248]. S. B. Jundzilo manymu, kai kurie kolegos pavydėjo A. L. Bécu ir buvo šališki, tačiau jis „giliai išmanė medicinos mokslą, bendravime buvo pilnas sąmojų, malonus, geras vyras ir tėvas, uolus ir nepamainomas bičiulis, užjaučiantis visų luomų ligonius ir nusiteikęs jiems padėti medikas“[249]. Galbūt skirtingų gydymo metodų taikymas sukiršino A. L. Bécu ir J. Franką, kurie 1807 m. gydė sergantį A. Sniadeckį. A. L. Bécu ir Jokūbas Šimkevičius (Jakub Szymkiewicz) pasipiktino J. Franko gydymo metodais ir stimuliuojančių vaistų nenaudojimu: trečias iškviestas gydytojas padarė išvadą, kad karštis nenuslūgo dėl tokių vaistų perdozavimo, o pasveikus A. Sniadeckiui, ginčas

[244] Papiery tyczące się Uniwersytetu Wileńskiego r. 1815–1819, VUB RS, f. 2, b. KC–2, l. 37.
[245] R. Kondratas R., min. veik., p. 25.
[246] J. Frankas, *Vilnius XIX amžiuje*: atsiminimai, Kn. 1, Vilnius: Mintis, 2013, p. 62.
[247] A. Jakubowska, M. A. Brzuchalski, M. Pliszkiewicz, Cz. Jeśman, min. veik., s. 272.
[248] J. Frankas, min. veik., p. 196.
[249] *Pamiętniki ks. Stanisława Jundziłła*, s. 114.

neteko savo pagrindo[250]. Sveika konkurencija tarp šių dviejų mokslininkų skatino juos aktyviai dirbti mokslinį ir pedagoginį darbą, vykdyti tyrimus, praktikuotis.

Nagrinėjat A. L. Bécu veiklą, iškyla itin produktyvaus ir aktyvaus mokslininko paveikslas: 1805 m. jis buvo Fiziologijos katedros dekanas, nuo 1806 m. vadovavo Patologijos ir higienos katedrai, buvo praktikuojantis gydytojas, o 1803 m. grįžęs iš Škotijos, kur buvo universiteto išsiųstas tobulintis, vienas pirmųjų Lietuvoje ėmė praktikuoti vaikų skiepijimą nuo raupų. Jo studentas K. Kačkovskis teigė, kad visa Lietuva turėjo būti jam už tai dėkinga[251]. Deja, istoriografijoje jo nuopelnas liko primirštas, todėl pravartu detaliau išsiaiškinti, ką iš tiesų nuveikė A. L. Bécu ir kaip jo mokslinė veikla paveikė medicinos mokslo raidą IVU.

XIX a. pr. gydymas vakcina buvo inovatyvus ir aktualus, nes visoje Europoje siautė galvijų maras. Tuo metu – 1803 m. A. L. Bécu Vilniuje paskelbė darbą O *wakcynie czyli tak nazwaney ospie krowiey*, kuris reikalauja detalesnės analizės[252]. Ši knyga buvo skirta „besirūpinantiems savo vaikų auklėjimu tėvams“, joje nagrinėjamos užkrečiamos ligos ir raupų gydymas iki vakcinos atradimo (mokslininkas aprašė neseniai atrastas ir anksčiau nežinomas ligas; ligas, kuriomis buvo nebesergama; ligas, kuriomis persirgus vieną kartą, daugiau nesusergama; apie skirtingų ligų susijungimą ir naujos ligos iš to atsiradimą), pateikė argumentus už ir prieš skiepus nuo raupų, taip pat raupų atsiradimo ir paplitimo pasaulyje istoriją; aprašė medikų pastangas atrasti vaistą nuo raupų, komunikacijos galimybes tarp sveikų ir užsikrėtusiųjų. Autorius puikiai išmanė medicinos istoriją - pateikė senovės graikų, romėnų, arabų medicinos žinias; samprotavo ties klaidingais įsitikinimais, lydinčiais žinojimą apie raupus[253]. Net ir po 200 metų šie įsitikinimai išlieka aktualūs. Knygos autorius remiasi XVIII a. medicinos pionierių darbais: austrų gydytoju, Vienos universiteto absolventu Antonu de Haenu, kuris vienas pirmųjų ligonių gydyme ėmė naudoti termometrą ir teigė, kad temperatūra yra vienas iš ligos indikatorių[254]; moderniosios pediatrijos tėvu Nilsu Rosén von Rosensteinu, kurio 1764 m. dešimčia kalbų išleistas

---

[250] Ten pat, p. 234.
[251] *Wspomnienia z papierów pozostałych po ś.p. Karolu Kaczkowskim*, s. 79.
[252] A. Becu, *O wakcynie czyli tak nazwaney ospie krowiey*, Wilno, 1803; A. Jakubowska, M. A. Brzuchalski, M. Pliszkiewicz, Cz. Jeśman, min. veik., p. 268–279.
[253] A. Becu, min. veik., p. 13.
[254] J. M. S. Pearce, A brief history of the clinical thermometer, *An International Journal of Medicine*, volume 95, issue 4, 1 april 2002, p. 251–252.

darbas apie vaikų ligas ir vaistus joms gydyti yra laikomas pirmuoju moderniu pediatrijos vadovėliu ir Švedijoje naudotas iki 1900 metų[255]; anglų gydytoju Richardu Meadu, kuris tyrė užkrečiamas ligas[256] ir kt. A. L. Bécu ištyrė vakcinos ir skiepijimo atsiradimą, klasifikavimą, skiepijimo procedūros eigą; aiškino kaip atskirti tikrą vakciną nuo netikros, kaip vakcinuojama, kada laukti rezultatų ir pan., pateikė argumentus už ir prieš vakcinavimą, pristatė „imunologijos tėvo“ Edwardo Jennerio ir Wialliamo Woodwillio tyrimus, Londono vakcinacijos instituto įkūrimą, Paryžiaus centrinį vakcinacijos komitetą, vakcinos atvežimą į Sankt Peterburgą ir Vilnių. W. Woodwillis iki 1799 m. gegužės buvo surinkęs virš 600 vakcinos pavyzdžių, iš jų 400 buvo žmogaus, vėliau šis skaičius užaugo iki 1000.

Apskritai šio mokslininko ir jo kolegos George Paersono pastangomis 1802 m. buvo paskiepyta per 7500 žmonių ir vakcina sėkmingai plito po pasaulį[257]. A. L. Bécu buvo puikiai susipažinęs su naujausiais atradimais šioje srityje, t. y. E. Jennerio 1798 m. veikalu *An Inquiry into the Causes and Effects of the Variolæ Vaccinæ*, kuriame buvo pagrįsti trys itin svarbūs teiginiai: kad vakcina yra ta pati liga, tik įvesta į žmogaus organizmą jo valia, todėl negali jam pakenkti; kad vakcinacijos perduota liga yra labai lengvos formos ir sveikam žmogui negali pakenkti, kad ja persirgus visam laikui apsaugoma nuo raupų[258].

Vilnietis medikas knygos autorių pažinojo asmeniškai, o E. Jenneris šią bičiulystę labai vertino. Šį teiginį patvirtina V. Herberskio mokslinės kelionės metu parašytas laiškas, kuriame teigiama, kad su E. Jenneriu jam padėjo susipažinti ne tiek išskirtiniai rekomendaciniai laiškai, kiek žinia, jog yra iš IVU ir džiaugsmas dėl draugystės su profesoriais J. Franku ir A. L. Bécu[259]. Ši trumpa žinutė reiškia, kad IVU medicinos profesoriai buvo gerbiami ir

---

[255] I. Sjögren, Nils Rosén von Rosenstein - The Father of Paediatrics, *Upsala Journal of Medical Sciences*, 2006, 111:1, p. 3–16.

[256] A. Zuckerman, Plague and contagionism in eighteenth century England: the role of Richard Mead, *Bulletin of the history of medicine*, 78 (2), 2004, p. 273–308.

[257] A. Becu, min. veik., p. 70.

[258] S. Riedel, Edward Jenner and the history of smallpox and vaccination, *Proceedings,* Baylor University Medical Center. 18 (1), p. 21–25; A. Becu, min. veik., p. 63.

[259] Orig.: „Takowa introdukcyja byla dostateczna do pozyskania nie tylko znajomości tego męża, lecz nawet do wyiednania podchlebney dla mnie przyjaźni”. Žr.: Listy i raporty do Wincentego Herberskiego adjunkta Uniw. Wil. z podróży zagranicznej w latach 1818–23 do Rządu Uniw. i do dziekana Oddz. Nauk lekarskich, 1817–1823. VUB RS, f. 2, b. KC–399, l. 44.

vertinami užsienio kolegų, turėjo autoritetą, mokslinį svorį ir gerą vardą tarp užsienio mokslininkų.

H. Iłgiewicz vienodai vertina A. L. Bécu ir J. Franko pastangas diegti vakciną ir teigia, kad šiam tikslui – susipažinti su vakcinos atradimu – jie išvyko į Angliją[260]. Istoriografijoje pabrėžiamas J. Franko indėlis į skiepijimą nuo raupų ir Vakcinacijos instituto įsteigimą 1808 m. Vienintelis R. Kondratas mini, kad be J. Franko vakcinaciją taikė taip pat A. L. Bécu ir A. Loebenweinnas [261]. Būtent pastarųjų medikų pastangomis Vilnių pasiekė pirmoji vakcina, o ta, kuri čia buvo gaminama kaip itin kokybiška įvertinta E. Jennerio[262]. Paties A. L. Bécu teigimu, nors kai kurių Medicinos skyriaus narių pastangomis nenorėta naudoti vakcinos, tačiau visgi 1802 m. balandžio 2 d. ji buvo atsiųsta iš Sankt Peterburgo[263]. Savo darbe autorius akcentavo, kad remiasi ne tik užsienio kraštų tyrėjais, bet ir tūkstančiais savarankiškai atliktais stebėjimais, kurių padarytų dar daugiau, jei ne tėvų baimė iš nežinojimo ir dėkojo tiems, kurie skiepijo savo valstiečius (Balinskiai, Grambovskiai, Kosakovskiai, Morikoniai, Pociejai, Straševičiai ir kt.)[264]. 1804 m. rugpjūčio 10 d. laiške iš Paryžiaus Z. Nemčevskis rašė, kad kartu su J. F. Niškovskiu pristatė A. L. Bécu darbą apie vakciną centriniame Vakcinacijos komitete (*au Comite central de la Vaccine*) jos prezidentui Jeanui Antoine Chaptaliui per akademijos draugijos narį Jacquesą Louisą Doussiną Dubreuilį. Šio reikalo dėka A. L. Bécu buvo išrinktas minėto komiteto nariu korespondentu. Susumavus visus jo nuopelnus, galima drąsiai teigti, kad A. L. Bécu buvo pirmuoju ir itin aktyviu vakcinos šalininku ir vakcinavimo praktiku ne tik IVU, bet ir Rusijos imperijoje.

Verta pridurti, kad 1815 m. darbą apie vakciną išleidęs Motiejus Barankevičius įžangoje, norintį daugiau sužinoti apie skiepijimą nuo raupų skaitytoją, nukreipia būtent į analizuotą mokslinį A. L. Bécu tyrimą, kas liudija jo svarbą ir nesumažėjusį aktualumą netgi praėjus dešimtmečiui. Apie tai, kad minėtas darbas turėjo ilgalaikės sėkmės ir poreikį liudija 1823 m. gegužės 9 d. kvietimas M. Pelkai-Polinskiui dalyvauti viešoje, valdininkams skirtoje paskaitoje *Apie raupus ir vakciną* ir ragina pakviesti į ją mokytojus[265].

---

260 H. Ilgiewicz, *Wileńskie towarzystwa i instytucje naukowe w XIX wieku*, s. 68.
261 R. Kondratas, min. veik., p. 246.
262 Ten pat, p. 287.
263 *Gazeta Literacka Wileńska*, Wilno, r. 1, nr. 37 (1806 styczeń-grudzień), 1806, s. 175.
264 A. Becu, min. veik., p. 77.
265 Mykolui Pelkai Polinskiui rašyti laiškai. LMAVB RS, f. 151–677, l. 2.

Taigi A. L. Bécu vakcinacijos darbas buvo populiarinamas ir už IVU mokslinės aplinkos ribų.

Mokslinėje spaudoje A. L. Bécu buvo ne ką mažiau produktyvus. 1817 m. žurnale *Dziennik Wileński* M. Barankevičius recenzavo brošiūrą, kurioje A. L. Bécu prieštaravo kolegos J. F. Niškovskio pranešimo, skaityto viešame universiteto susirinkime, išvadoms[266]. Recenzento ironišku teigimu ir griežta kritika, A. L. Bécu konstravo visiškai naują šiems laikams medicinos mokslų sistemą, vienus medicinos mokslus iškėlė virš kitų, teigė, kad buvimas geru mediku ir chirurgu vienu metu yra „platoniška svajonė“, kad medicina ir chirurgija neturi ir negali būti atskirtos, nes abi sritys gydo, o geras chirurgas privalo gerai žinoti ligų sistematiką – tai ko ir moko medicinos mokslas. M. Barankevičius prikiša A. L. Bécu „daugiau nei diktatorišką toną“, jam nepatiko ir per ilgas (dviejų puslapių) J. F. Niškovskio darbo citavimas; neramus, neaiškus rašymo stilius; netinkamas sąvokų, tokių kaip dogmatizmas, empirizmas, skepticizmas, idealizmas naudojimas, kuris neturi nieko bendro su autoriaus dalyku ir neparodo jo erudicijos[267]. Iš tiesų, A. L. Bécu tekstas nebuvo nukreiptas prieš J. F. Niškovskį, bet veikiau prieš J. Franką, kurio tikslas buvo sujungti medicinos praktiką ir chirurgiją[268]. M. Barankevičiaus nuomone, jeigu autorius savo mokslo aiškinimą pradėtų nuo ligoninių ir ligonių žaizdų apžiūrėjimo, taip nerašytų. Tačiau jis pamiršo, kad A. L. Bécu taip pat dirbo viešose ligoninėse, 1807 m. išleido publikaciją apie jų gerinimą[269]. Jo teigimu, kiekvienas medikas mokosi chirurgijos ir išmano ją gerai, nors ir nepraktikuoja. M. Barankevičius oponuodamas klausė, kaip nepraktikuojant šio dalyko, galima jį gerai išmanyti, nes teoriją lengva pamiršti. Juolab, kad paskaitų metu J. Frankas nuolat mokiniams kartodavo, kad medicina ir chirurgija yra tas pats mokslas ir atskirti jų negalima. Ankstyvoji medicininė J. Franko mintis susiformavo veikiama monistinių ir spekuliatyvių medicininių sistemų (tokių kaip Johno Browno)[270], su kuriomis nesutiko net ir jo tėvas, todėl atrodo, kad A. L. Bécu priklausė tradicinės medicinos, vyravusios XVIII a. šalininkams.

---

[266] M. Barankiewicz, *Na pismo O łączeniu medycyny z chirurgią przez Augusta Bécu, profesora patologii i higijeny, w Dzien. Wileń. Nr 31 umieszczone, odpowiedź*, Warszawa, 1817.
[267] Ten pat, p. 5–11.
[268] R. Kondratas, min. veik., p. 129.
[269] A. Becu, *Rozprawa o doskonałości szpitalów miana na publiczném posiedzeniu przy rozpoczęciu kursów rocznych w Imperatorskim Wileńskim Uniwersytecie dnia 15. 7bra 1807 roku*, w Wilnie.
[270] R. Kondratas, Min. veik., p. 171

XIX a. pr. atsirado svarbūs instituciniai pasikeitimai, kuriais buvo siekiama suvienyti medicinos teoriją su praktika, o tam, beje, labai svarbios buvo ir tarp medikų kilusios diskusijos. Johanas Frankas gerai pastebėjo, kad visi medicinos dalykai siejasi tarpusavyje: anatomijos profesorius, mokinąs disekcijos turi daryti pastabas ir mokinti fiziologijos; fiziologas, aiškindamas apie organų veikimą, ruošia studentus būsimiems patologijos kursams; patologijos profesorius neturi apsiriboti žodiniu ligų apibūdinimu, o jas parodyti ir parengti studentus terapijai[271]. Tokia polemika tarp IVU medikų buvo labiau susijusi su A. L. Bécu ir J. Franko konkurencija, nes pirmasis kritikavo vokiečius, o „Franko mokyklai“ priklausęs M. Barankevičiaus norėjo apginti savo draugą J. F. Niškovskį ir iškelti Frankus[272]. Ne visai konstruktyvią kritiką, kuri kvestionuoja A. L. Bécu mokslinį autoritetą, autorius pateisina tuo, kad savo tekstu norėjo gražiai pajuokauti, nes ir apie rimtus dalykus galima rašyti linksmai[273]. Atkeipiamas dėmesys, kad ši polemika vyko viešoje visuomeninėje erdvėje – spaudoje, vadinasi, ją galėjo sekti ir ne mokslinės aplinkos žmonės.

Visgi tokia pašaipa nebuvo pelnyta: juk A. L. Bécu pastangomis 1812 m. prancūzų ir rusų karo metu buvo išvengta didelės epidemijos, mat medikui teko spręsti ką daryti su 40 000 mirusių karių palaikais, už ką vėliau buvo apdovanotas IV laipsnio šv. Vladimiro ordinu[274]. Nors J. Frankas ir čia sugebėjo pašiepti gydytoją, „gavusį apdovanojimą už tai, kad palaidojo tiek žmonių“, tačiau mieste, kuriame lavonų buvo daugiau nei gyventojų, ši problema buvo labai rimta ir galėjo sukelti neigiamų padarinių. H. Iłgiewicz pažymi, kad gydytojai dirbdami ekstremaliomis sąlygomis, nestabdė mokslinių tyrimų, o jų surinkti duomenys pasitarnavo geresniam užkrečiamų ligų pažinimui ir gydymui[275]. K. Kačkovskis prisimena, kad paskaitų metu J. Frankas negailėjo kritikos savo kolegoms, buvo nepatenkintas jų dėstymo kokybe, o pastariesiems sužinojus, tarp jų įsitvirtino nedraugiški santykiai, pasireiškiantys atviru susipriešinimu[276].

Olgos Mastianicos teigimu, tik IVU profesorius A. L. Bécu, kurio dukterys baigė mokslus Deybelių šeimos privačiame mergaičių pensione,

---

[271] Ten pat, p. 22.
[272] M. Barankiewicz, min. veik., p. 36.
[273] Ten pat, p. 38.
[274] A. Jakubowska, M. A. Brzuchalski, M. Pliszkiewicz, Cz. Jeśman, min. veik., s. 273.
[275] H. Ilgiewicz, min. veik., p. 70.
[276] *Wspomnienia z papierów pozostałych po ś.p. Karolu Kaczkowskim*, s. 68.

atkreipė dėmesį į pensionų buitį[277]. Savo pastebėjimus jis išsakė 1815 m. straipsnyje apie mergaičių higieną[278]. Šiuo darbu autorius norėjo atkreipti tėvų, pensionų valdytojų, mokytojų dėmesį į pensionų gyvenimo sąlygas, klausė, kada ir kokiais tempais reikia šviesti jaunimą, ragino tėvus ir mokytojus nelyginti jaunų žmonių su suaugusiais, nes jaunuoliai yra subtilesni, delikatesni, švelnesni, jautresni[279]. Savo darbe jis rašė apie bendrąją higieną (auklėjimo arba fizinė higiena), būstą, aprangą, mitybą, judėjimą, poilsį, miego režimą, bausmes ir apdovanojimus, ligas, moralinę higieną, akcentavo laikotarpio, kuomet reikia pradėti edukaciją, svarbą; išskyrė namų ir viešojo auklėjimo berniukams ir mergaitėms skirtumus ir naudą.

Įdomu, kad A. L. Bécu atkreipė dėmesį į tinkamą mitybą ir pateikė savo rekomendacijas: draudė vartoti kavą, arbatą pusryčiams ir pavakariams (vietoj to rekomendavo pieną, košes, karštą alų), pavakarių meniu esą turėtų būti sausas (sūris, duona, sviestas, vaisiai), o pusryčių – šiltas, virtas. Agitavo vengti bet kokio valgymo ne laiku. Jo teigimu, nėra nieko sveikesnio kaip jausti alkį iki tam tikro valgymo meto, pasninkauti: per pietus reikia valgyti sočiai, vakarienė privalo būti lengva, maistas turi būti itin šviežias (rūkytus gaminius valgyti retai, vengti aštrių ir sūrių prieskonių, padažų, marinatų). Dėl tokių modernių ir šiais laikais itin aktualių patarimų A. L. Bécu galima drąsiai vadinti dietologijos pradininku Lietuvoje. Taip pat jis mokė, kad skalauti burną ir valytis dantis reikia kiekvieną dieną visą gyvenimą, teatrai ir viešos pramogos, pokyliai ir visokie vakariniai pasibuvimai moraline prasme jaunam amžiui kenkia, nes gadina kasdienybės reguliarumą, netenkama jėgų ir sveikatos. Autorius suprato režimo svarbą – kas šiais laikais yra moksliškai pagrįstas faktas[280]. Nepaisant šio svarbaus A. L. Bécu darbo, daugiausia nuopelnų higienos srityje priskiriama J. Frankui.

Apibendrinant pateiktą atvejį, reikia konstatuoti, kad A. L. Bécu pastangomis IVU ėmė diegti raupų skiepijimą praktikoje, neatsiliko nuo kitų Europos kraštų. Šis jo milžiniškas darbas yra itin reikšmingas ir teigiamas indėlis į mokslo plėtrą Lietuvoje. Be to, pažymėtina, kad XVIII a. pab. Vilniuje labai trūko gerų gydytojų ir medicininės literatūros, dėl ko jo veikla, apimanti tiek medicinos praktiką, tiek teoriją yra labai svarbi ir gali būti

[277] O. Mastianica, *Privatūs mergaičių pensionai Lietuvoje XIX a. pirmoje pusėje*, Magistro darbas, Vilnius, 2005, p. 86.
[278] O Hygienie wieku młodzienczego z wyłożeniem jednego tey nauki rozdziału o edukacyi panien na pensyi przez
Augusta Becu, *Dziennik Wileński*, 1815, t. I, nr. 4, s. 282.
[279] Ten pat, p. 155.
[280] Ten pat, p. 164.

lyginama su žymiųjų Frankų, kurie, beje, turėjo nepalyginamai geresnes sąlygas tobulėti užsienyje, nei A. L. Bécu Vilniuje, darbais. 1803 m. IVU jau turėjo gerai paruoštą vietinį medicinos specialistą, kuris savo kompetencijas sugebėjo atskleisti ir mokslo darbais reaguoti į iškilusius iššūkius, atvykus profesionalams iš Vakarų.

2. 3. Naujoji užsienio profesorių banga 1803 metais

2. 3. 1. Profesoriai italai ir jų mokslinės kompetencijos klausimas

1803 m. į IVU profesorių vietas kandidatavo mokslininkai iš Berlyno, Berno, Dresdeno, Edinburgo, Frankfurto, Getingeno, Jėnos, Kembridžo, Krokuvos, Leipcigo, Milano, Monpeljė, Paduvos, Paryžiaus, Rintelno, Romos, Štutgarto, Varšuvos, Vienos, Ženevos ir tik du kandidatai, kurių vienas atsiuntė eilėraštį lotynų kalba, buvo iš Vilniaus, po vieną iš Minsko ir Žytomiro. 1804 m. birželio 3 d. universitetas nepritarė net 15 kandidatūroms[281]. Universiteto tarybos neeiliniame posėdyje birželio 13 d. į vakuojančias katedras pretendavo ir globėjo patvirtinimo laukė K. Langsdorfas, L. H. Bojanus su disertacija *De Arte Veterinaria* (*Apie gyvulių gydymo meną*), E. G. Groddeckas, J. H. Abichtas ir A. L. Cappellis[282].

1803 m. reorganizavus universitetą, jame pasikeitė tiek organizacinė struktūra ir dėstymo sistema, tiek profesorių kvietimo katedroms užimti tvarka. J. Bielińskio teigimu, nors individualios protekcijos vaidino svarbų vaidmenį (čia jis pateikė J. H. Abichto pavyzdį, kuris buvo proteguojamas Sankt Peterburgo akademiko Nicola Fusso), bet daugiau dėmesio buvo skiriama mokslinei kvalifikacijai ir pedagoginiams gabumams[283]. Visgi kandidatų į vakuojančias katedrų vietas sąrašas liudija priešingai: į kalbų ir lotynų literatūros katedros vietą pretendavo 1784–1804 Štadės (Žemutinė Saksonija) gimnazijos rektorius Georgas Alexanderis Rupertis ir abatas iš Romos Paolo Tarenghi[284]. Pirmasis kandidatas aptariamuoju laikotarpiu dirbo

---

[281] D. Beauvois, *Szkolnictwo polskie na ziemiach litewsko-ruskich,* t. 1, s. 80.
[282] Lista kandydatów podających się do katedr wakujących w Uniwersytecie i na różne place po szkołach w Wydziale Imp. Wil. Uniwersytetu, 1805, VUB RS, f. 2, b. KC–277, l. 3, l. 4.
[283] J. Bieliński, *Uniwersytet Wileński,* t. 2, s. 8.
[284] Lista kandydatów podających się do katedr wakujących w Uniwersytecie i na różne place po szkołach w Wydziale Imp. Wil. Uniwersytetu, 1805, VUB RS, f. 2, b. KC–277, l. 10.

ties teologijos komentarais ir Pūnų karų paskaitų konspektais, o P. Tarenghi kūrė odes ir elegijas, kurias birželio 19 d. buvo išsiuntęs A. J. Čartoriskiui[285]. Anot Z. Abramowiczównos, 1803 m. paskelbus konkursą Lotynų kalbos katedrai užimti, į jį pretendavęs P. Tarenghi neatsiuntė daug darbų, nes paprasčiausiai jų neturėjo, tačiau galbūt rektorių patraukė jo rašymo stilius[286]. Toks argumentas nėra pakankamas ir parodo asmeninių pažinčių klausimo aktualumą, juolab ir pati autorė pridūrė, jog rektorius J. Stroinovskis 1804 m. birželio 19 d. laiške globėjui atvirai rašė, kad P. Tarenghi buvo rekomenduojamas įvairių asmenų Romoje į IVU Graikų ir lotynų literatūros katedrą[287]. Taigi pastarojo išrinkimą IVU profesoriumi lėmė asmeninės pažintys, o ne moksliniai gabumai, nes jo konkurentas G. A. Ruperti buvo solidesnis mokslininkas ir pedagogas. Apie tai liudija jo prarašyti darbai ir pedagoginė veikla. Beje, *Gazeta Literacka Wilenńska* neblogai įvertino G. A. Ruperti 1773 m. išleistą romėnų klasikų rinkinį, kas taip pat liudija jo ankstyvą mokslinio darbo kompetenciją ir žinomumą Vilniuje[288].

Būdamas 20 metų amžiaus seminaristu, P. Tarenghi mokė iškalbos Pesaro diecezinėje seminarijoje, vėliau popiežiaus nuncijus kardinolas Petras Gravina pasiėmė jį į Liucerną nunciatūros sekretoriumi[289]. Būsimasis Palermo kardinolas buvo paskirtas nuncijumi Šveicarijoje nuo 1794 m. rugsėjo 1 d. iki 1803 m. kovo 1 d.[290], todėl greičiausiai per visą šį laiką P. Tarenghi išbuvo jo sekretoriumi, o grįžęs ėmė skaityti iškalbos paskaitas Todyje, Perudžos provincijoje. Greičiausiai tuo laikotarpiu ir susidomėjo profesoriavimo galimybe Vilniuje. Gavęs 100 rublių kelionpinigių čia atvyko 1805 m. vasario 26 d., o kovo 15 d. bibliotekos salėje perskaitė prakalbą ir atidarė savo kursą[291]. Priešingai nusistovėjusiai nuomonei, susidariusiai dėl amžininkų atsiminimų apie nederamą abato elgesį, J. Bielińskis palankiai vertino jo mokslinę kompetenciją ir teigė, kad savo dalyką jis išmanė gerai ir dėstė

---

[285] Online books by Georg Alexander Ruperti, [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019-08-20]. Prieiga per internetą: http://onlinebooks.library.upenn.edu/webbin/book/lookupname ?key=Ruperti%2C%20Georg%20Alexander%2C%201758-1839.
[286] Z. Abramowiczówna, X. Paweł Tarenghi, *Z dziejów filologji klasycznej w Wilnie: studjum zbiorowe*, Wilno, 1937, s. 359.
[287] Ten pat, p. 359.
[288] *Gazeta Literacka Wileńska*, Wilno, r. 1, nr. 43 (1806 październik), 1806, p. 257
[289] Z. Abramowiczówna, min. veik., p. 358.
[290] Di Marco Maiorini, *Dizionario Biografico degli Italiani*, volume 58 (2002), [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019-08-20]. Prieiga per internetą:
http://www.treccani.it/enciclopedia/pietro-gravina_res-45dade06-87ee-11dc-8e9d-0016357eee51_(Dizionario-Biografico)/
[291] Mykolas Polinskis-Pelka, [Dienoraštis], 1802–1813, VUB RS, f. 14, b. 13, l. 8.

aiškiai, o tai, kad paliko Vilnių, jo žodžiais tariant, „neturi nieko bendro su mokslu“[292].

Kaip teigiama *Gazeta Literacka Wileńska*, P. Tarenghi buvo žinomas kaip išsimokslinęs poetas, garsėjo savo darbais, ypatingai tuo, kad pirmasis Italijoje atliko dvigubą Kvinto Smirniečio (Quintus Calaber) vertimą į lotynų ir italų kalbas, 1800 m. išleido savo pirmą knygą Romoje, tačiau jo darbą nutraukė pakvietimas į Vilnių. Recenzentas tautietis A. L. Cappelli taip pat giria P. Tarenghi eilių detalumą, prikaustantį skaitytojo dėmesį stilių, kas liudija apie didelį poeto talentą, energiją ir dvasią, lotynų kalbos švarumą ir grynumą[293]. Autoriaus išverstos į italų kalbą eilės apie Achilo mirtį taip pat buvo išgirtos. Recenzento teigimu, bemaž vienu metu P. Tarenghi ir Paryžiaus mokslų akademijos narys René Tourlet išleido Smirniečio vertimą, tačiau R. Tourlet versti į prozą buvo nepalyginamai lengviau; pabrėžta, kad P. Tarenghi praturtino puikiu įnašu ne tik italų, bet ir lotynų literatūrą[294]. Tuo tarpu A. J. Čartoriskis nebuvo patenkintas tuo, kad P. Tarenghi dedikuoja savo kūrybą monarchui, juolab kai jo darbai „nepasižymi geru skoniu ir talentu“[295]. Poezija, juolab prasta, nebuvo vertinama kaip mokslas.

Nors mokslininko asmeninis gyvenimas turėtų likti nuošalyje, tačiau jis kenkė universiteto reputacijai. Iš 1807 m. J. Sniadeckio laiško aiškėja, kad universitetas ragino P. Tarenghį elgtis atsakingai ir ilgai netoleravo jo, Vilniuje neigiamai pagarsėjusio gyvenimo būdo. Iš pradžių J. Sniadeckis draugiškai perspėjo P. Tarenghį, vėliau pagrasino, kad praneš apie jo būdą švietimo ministrui ir jis praras vietą[296]. P. Tarenghi nederamu elgesiu A. J. Čartoriskiui skundėsi ir poeto kaimynystėje gyvenęs J. Frankas, tad neilgai trukus abatas buvo pašalintas iš darbo ir grįžo į Italiją. Šis atvejis rodo, kad universitetas nebuvo abejingas savo profesorių įvaizdžiui ir viešajai opinijai apie juos.

Kito italo karjera IVU klostėsi nepalyginamai sėkmingiau. Priešingai daugumos autorių istoriografijoje pateiktiems teiginiams, Pizos universiteto bibliotekos šaltiniai patvirtino, kad A. L. Cappellis niekada neužėmė Pizos

---

292 J. Bieliński, *Uniwersytet Wileński,* t. 2, s. 690.

293 *Gazeta Literacka Wileńska*, Wilno, r. 1, nr. 5 (1806 styczeń-grudzień), 1806, s. 71.

294 „Obowiązani atoli jesteśmy wyznać przez miłość prawdy, że przekład X. Tarenghi nie równie iest pięknieyszym i dokładnieyshym niż P. Tourlet“, *Gazeta Literacka Wileńska*, s. 229.

295 *Adam Jerzy Czartoryski, Letters to Vilna 1805 = Adam Jerzy Czartoryski, Listy do Wilna 1805*, Edited and translated, with an introduction Richard Sokoloski, foreword Sergej Ivanovich Nikolaev, Ottawa, 1999, p. 106.

296 Z Wilna 26 maja 1807 v. s., Gubrynowicz B., *Z nieznanej korespondencji Jana Śniadeckiego z Tadeuszem Czackim*, (1806–1811), Wilno, 1929, s. 10.

universiteto Teisės katedros profesoriaus vietos: 1799 m. jis tapo *utroque iure* (abiejų teisių) daktaru, o kanonų teisės paskaitas skaitė 1797–1798 m. kaip ekstraordinarinis dėstytojas, būdamas studentu[297]. Tarnybos lapuose 1797 m. jis save įvardijo teisės profesoriumi Pizos universitete[298]. Ir tikrai teisę jis dėstė, tačiau kaip studentas, nes profesoriaus vardo neturėjo. Šį faktą pagrindžia ir J. Franko teiginys, kad „Pizos universitete šis toskanietis yra skaitęs kanoninę teisę“[299]. Taigi, J. Bielińskio pateiktas faktas, kad 1797 m. gegužės 23 d. A. L. Cappelli užėmė Pizos universiteto Teisės katedrą yra klaidingas[300]. Greičiausiai autorius rėmėsi 1888 m. rusų istoriko Platono Žukovičiaus straipsniu apie IVU profesorius, kuriame užfiksuota ši klaida[301]. Verta atkreiptį dėmesį ir į tai, kad 1804 m. priimtas į IVU A. L. Cappellis buvo jaunas, 28 metų amžiaus mokslininkas, tad 1797 m. eidamas 21 gyvenimo metus jis negalėjo būti katedros vedėju. Atrodo, A. L. Cappellis gavo vietą Vilniuje ryšių dėka: jį, kaip talentingą teisininką J. Stroinovskiui rekomendavo Gamtos istorijos muziejaus direktorius Giovanni Fabbroni[302]. Apie A. L. Cappelli‘o gyvenimą iki 1804 m. nieko nežinoma. 2016 m. gruodžio 31 d. duomenimis, nedidelėje Pistojos bendruomenėje Cappelli pavardę turėjo 107 asmenys, todėl šio profesoriaus gimimo metrikų galima būtų ieškoti būtent ten[303].

1804 m. neeilinėje birželio 13 d. sesijoje apie A. L. Cappelli‘o atsiųstą darbą buvo atsiliepta itin teigiamai: savo disertacijoje autorius parodė gilų dalyko išmanymą ir pristatė aiškų dėstymo būdą[304]. Dažnas autorius užsimena apie tai, kad J. A. Čartoriskiui nepatiko A. L. Cappelli‘o ir K. Langsdorfo kandidatūros, tačiau istoriografijoje netirti konkretūs tokio nepasitenkinimo

---

297 Lauree dell'Università di Pisa 1737–1861, a cura di D. Barsanti, *Commissione rettorale per la storia dell'Università di Pisa*, Università degli Studi di Pisa, Pisa 1995, p. 204; Storia dell'Università di Pisa, *a cura della Commissione rettorale per la storia dell'Università di Pisa*, Edizioni Plus, Università di Pisa, p. 329, p. 498

298 Opisy służbowe uniwersyteckie, 1822–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–143, l. 482.

299 J. Frankas, min. veik., p. 61.

300 J. Bieliński, *Uniwersytet Wileński*, t. 3, s. 149.

301 П. Жукович, О профессорах богословского факультета Виленского университета в настоящем столетии. *Христианское чтение*, 1888, ч. I, с. 390.

302 Дело о присвоении профессорских звании Л. Капелли, Я. Г. Абихту, П. Таренги, Г. Е. Гродеку, Л. Боянусу, 1804–1805, LVIA, f. 721, ap. 1, b. 382, l. 5; J. Frankas, min. veik., p. 61.

303 Statistica in Pillole, Comune di Pistoia, [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019-08-20]. Prieiga per internetą: https://www.comune.pistoia.it/media/74/lac_2014/2017_cognomi_finito.pdf

304 Дело о присвоении профессорских звании Л. Капелли, Я. Г. Абихту, П. Таренги, Г. Е. Гродеку, Л. Боянусу, 1804–1805, LVIA, f. 721, ap. 1, b. 382, l. 5

pavyzdžiai[305]. A. Janulaičio manymu, galimai globėjas buvo girdėjęs apie A. L. Cappelli‘o darbus, kurie pasižymėjo laisvamanybe ir Bažnyčios kritika[306]. Švietimo ministrui pateiktame A. L. Cappelli'o kandidatūros pristatyme, A. J. Čartoriskis pabrėžė, kad iš atsiųstos konkursui italo abiejų teisių daktaro disertacijos matoma, kad jis savo dalyko neišmano iki galo, bet jo jaunas amžius suteikia pagrindo manyti, kad yra daug žadantis mokslininkas ir savo būsimais darbais atneš universitetui naudos[307]. Tokia buvo oficiali universiteto globėjo pozicija, kuriai prieštaravo jo abejonės laiške J. Stroinovskiui, bet džiaugėsi, kad jos buvo nepagrįstos[308]. Tokiu būdu, mandagiu laišku ministrui A. J. Čartoriskis bandė išvengti nepatogiai susiklosčiusios situacijos, nes Tarybos išrinktos kandidatūros atšaukimas universitetui neatneštų gero vardo ir nebūtų naudingas, liudytų apie tam tikrą institucijų nesusikalbėjimą, dialogo nebuvimą, prastą vadovavimą.

Su A. L. Cappelli komplikuotu išrinkimu siejasi ir kitas reikalas – jo mokslinės kelionės problema, kuri patvirtina mintį apie nesusikalbėjimą tarp universiteto struktūrų. Jau patvirtinus A. L. Cappelli‘o kandidatūrą, A. J. Čartoriskis sumąstė, kad prieš atvykstant į Vilnių, jaunajam teisininkui bus naudinga aplankyti Angliją ir Vokietiją – tai suteiks jam mokslinio svorio. Tačiau italas Vilniuje pasirodė ir pradėjo dėstyti anksčiau, o J. Stroinovskis manė, kad toliau reikia vykdyti globėjo planą ir rūpinosi A. L. Cappelli mokslo kelionės organizavimu. Tai sukėlė didelį profesorių nepasitenkinimą ir birželio 30 d. Tarybos posėdyje, kuriame buvo beveik visi užsieniečiai, toks pasiūlymas buvo atmestas. Tik senasis Frankas, nesuprasdamas kas įvyko, jo sūnaus teigimu, pakilo iš vietos ir pradėjo rėkti: „le professeur! italien!“, o „ šis projektas pažadino pačius užsieniečius, kad iš jų atsirado toks, kuris iš užsienio atvykęs turi į užsienį išvykti“[309]. A. J. Čartoriskis asmeniškai nusiuntė pasiaiškinimo laišką dėl šio reikalo senajam Frankui.

Apskritai, istoriografijos nuomonė apie A. L. Cappellį yra prieštaringa. Anot A. Janulaičio, pateiktos „estetų literatų, pripuolamų klausytojų“ nuomonės, jis buvo „tinginys, menko būdo, ateidavęs nepasiruošęs, mėgęs

---

[305] J. Oko, *Z dziejów filologji klasycznej w Wilnie: studjum zbiorowe*, Wilno, 1937, s. 360; D. Beauvois, *Szkolnictwo polskie na ziemiach litewsko-ruskich,* t. 1, s. 80.
[306] A. Janulaitis, *Ignas Danilavičius Lietuvos bei jos teisės istorikas*, Kaunas, 1932, p. 21.
[307] Дело об утверждении профессором Виленского университета А.В. Капелли, 8 октября 1804 г.–14 декабря 1804 г., РГИА, ф. 733, оп. 62, д. 30, л. 1.
[308] *Adam Jerzy Czartoryski, Letters to Vilna 1805 = Adam Jerzy Czartoryski, Listy do Wilna 1805*, p. 134.
[309] *Pamiętniki ks. Stanisława Jundziłła*, s. 55.

paskaitose drastiškus anekdotus“[310]. Tačiau tokia kritika neturi pagrindo. Atrodo, savo paskyrimu A. L. Cappellis labai džiaugėsi, asmeniškai dėkojo valdžiai už jo išrinkimą ir parašė sonetą Aleksandro I garbei, kuris buvo atspausdintas dviem egzemplioriais – vienas ant rožinio atlaso, kitas ant balto audinio, išverstas į rusų kalbą ir popieriniu variantu įteiktas imperatoriui. Per visą IVU gyvavimo laikotarpį A. L. Cappellis pasižymėjo kaip talentingas pedagogas, rašė ne tik teisės dalykui skirtus darbus, bet ir filologijai, nes buvo vienintelis italų kalbos dėstytojas universitete. Per visą laiką jis išleido tokius darbus: *Scelta di poesie italiane per uso dicoloro che si dedicano allo studio della lingua italiana nell'Universita Imperiale di Vilna*, kurio išėjo du leidimai 1806 ir 1809 m. 1816 m. išleistas *Petrarch uważany jako poeta, filolog i moralista*, 1819 m. – teisės veikalas, tiksliau lentelės *Manuale juris canonici, quod in usum auditorum quinquaginta tabulis synopticis*. 1827 m. rugsėjo 15 d. jis skaitė viešą paskaitą *O wykładzie nauki prawa rzymskiego w ogólności, a w szczególności o dziele elementarnem w tymże przedmiocie, które mogłoby się przydać w uniwersytetach państwa*[311]. 1805 m. birželio 28 d. viešame IVU posėdyje skaitęs kalbą apie romėnų kriminalinės teisės ištakas, *Gazeta Literacka Wileńska* buvo sukritikuotas. Recenzijos autorius klausė, ar galima ieškoti baudžiamosios teisės tobulumo pas graikus ir romėnus, t. y. epochoje, kurioje apie žmogaus teisę net įsivaizduojama nebuvo?[312] Atrodo, recenzentas nesuprato, kaip teisė gali ginti kaltus žmones.

Tokią teisinę procedūrą A. L. Cappellis nagrinėjo remdamasis „civilizuoto pasaulio“ teisininkais (Antonio Azevedo, Cesare Beccaria, Jeremy Bentham, Scipion-Jérôme Bexon, Pedro Rodríguez Conde de Campomanes, Jean-Baptiste Mercier Dupaty, Henry Fielding, Pierre Louis de Lacretelle, Charles de Montesquieu, Mario Pagano, Filippo Maria Renazzi, Paolo Rizzi, Joseph Michel Antoine Servan, Joseph Freiherr von Sonnenfels, Jacques Pierre Brissot de Warwille ir kt.), kurie padėjo pagrindus kriminalinės teisės normoms. A. L. Cappelli'o autorių pasirinkimas, tarp kurių sutinkame ne tik pripažintų teisės teoretikų, bet ir radikalų, slaptų draugijų-iliuminatų lyderių raštus, rodo jį buvus naujoviškų pažiūrų, savo laikmečio dvasios žmogumi, kas galėjo sustiprinti jo kaip liberalo įvaizdį. 1806 m. rugsėjo 15 d. viešame susirinkime A. L. Cappellis skaitė darbą apie prigimtinės romėnų teisės ištakas *De Origine legum Romanorum quoad Successionem*

[310] A. Janulaitis, *Ignas Danilavičius Lietuvos bei jos teisės istorikas*, p. 23.

[311] OCLC WorldCat identities, [Interaktyvus],[Žiūrėta 2019-08-20]. Prieiga per internetą: http://www.worldcat.org/identities/viaf-30288074/

[312] *Gazeta Literacka Wileńska*, Wilno, r. 1, nr. 2 (1806 styczeń-grudzień), 1806, p. 21.

haereditatis[313]. Būtent iš romėnų autorius kildino paveldėjimo teisę ir lygino ją su kinų paveldėjimo tradicijomis, tuo tarpu recenzentas kritikavo tokį teiginį pašiepiančiai vadindamas jį „zabobon“ (prietaras), o patį autorių „didžiuoju rašytoju“. Visgi toks ironiškas tonas nemenkina jaunojo dėstytojo kompetencijos, o atvirkščiai, rodo jo, kaip oratoriaus gabumus. Juk A. L. Cappellis nevengė skaityti paskaitas viešai – buvo retorikos katedros dekanas, rašė recenzijas, nepasižymėjo kaip tyrėjas, tačiau buvo aktyvus ir geras pedagogas, ištikimas universitetui iki pat jo uždarymo. Tad, atrodo, kad italų profesoriai, priešingai nei vokiečių ar senieji vietiniai, nebuvo itin produktyvūs mokslininkai, tačiau paliko ryškų pėdsaką universitete[314].

2. 3. 2. Vokiškų universitetų auklėtinių indėlis Imperatoriškajam Vilniaus universitetui

Per užsienio, ypač vokiečių mokslininkus, Rusijos imperijos universitetuose buvo taikomi ne tik pedagogikos ir aukštojo mokslo organizacijos pakeitimai, bet ir naujos akademinio bendravimo formos. Mažėjant universitetų skaičiui Vakarų Europoje, mokslininkai buvo priversti palikti savo namus ir ieškotis darbo svetur. Tokiu būdu jie įvardijami kaip mobili socialinė grupė. Neprisirišę prie vietos ir vienos valstybės, jie tarnavo tam, kas užtikrino palankias sąlygas ir buvo lojalūs imperijos, kuri suteikė darbą ir juos maitino, valdiniai. Be to, tokie mokslininkai buvo tolerantiški ir diskretiški, tačiau suvokė savo išskirtinumą. Kaip jis pasireiškė tarp IVU vokiečių mokslininkų? Kuo jie buvo išskirtiniai iš visos IVU profesorių ir adjunktų grupės?

Didžiausią užsieniečių grupę sudarė profesoriai vokiečiai, kurių neabejotinai garsiausi buvo tėvas ir sūnus Frankai. Atkreiptinas dėmesys, kad Frankai atvyko į Vilnių ne tik dėl to, kad susidomėjo viliojančiu pasiūlymu (geras atlyginimas, darbo sąlygos ir t. t.), bet ir dėl blogėjančios padėties Vienoje: R. Kondrato teigimu, būdamas žemiausioje savo karjeros padėtyje Johanas Peteris Frankas sutiko mineralogijos studijuoti atvykusį adjunktą R. Simonavičių, kuris įteikė jam universiteto garbės diplomą[315]. Atrodo, būtent R. Simonavičiaus dėka, Frankų kandidatūros buvo pristatytos IVU, tad Frankų pritraukimas į Vilnių buvo susijęs ne tik su puikiomis sąlygomis (jiems

---

[313] Ten pat, p. 87.
[314] S. Glixelli, O nauce języków romańskich w Wilnie 1781–1832, *Rocznik Towarzystwa Przyjaciół Nauk*, t. VII, 1922.
[315] R. Kondratas, min. veik., p. 268.

paskirta alga buvo trigubai didesnė už kitų profesorių), bet ir su tuo, kad Vienoje senasis Frankas neteko savo aukšto statuso: nebebuvo gerai vertinamas ir netgi sukompromituotas dėl savo klinikoje vykdomos monetarinės politikos, perdėto vyno naudojimo gydyme, didelio mirtingumo, taikant kraujo nuleidimą. Atrėmęs visą kritiką ir jam primestus kaltinimus, jis nebesusigrąžino prarastos reputacijos ir jam teko išvykti.

Nepaisant trumpo J. P. Franko buvimo Vilniuje, jo dėka Pavijos ir Vienos universitetų pavyzdžiu medicinos studijos buvo prailgintos iki šešerių metų, o Vilniuje atsirado nauja klinikinė medicina. J. P. Frankas pasiūlė atskirti patologiją ir terapiją į bendrąją (teorinę) ir specialią (praktinę). Nors Vilniuje buvo tik 10 mėnesių, spėjo reformuoti Medicinos skyrių Vakarų universiteto pavyzdžiu[316]. Jo sūnus buvo ne tik Getingeno universiteto auklėtinis, bet ir šio universiteto klinikinės medicinos profesorius, Vilniuje ėmęs dėstyti patologiją ir 1805 m. išrinktas vidaus ligų ir terapijos profesoriumi. 1808 m. sūnaus J. Franko dėka Vilniuje pradėtas leisti pirmasis medicinos žurnalas *Acta Instituti Clinici Caesareae Universitatis*, jo iniciatyvai priskiriamas ir pirmasis mokslo draugijos įsteigimas [317]. Sūnaus Franko moksliniai darbai, ypač *Praxeos medicae praecepta universa*, turėjo atgarsį Europoje ir buvo palankiai įvertinti prancūzų gydytojų[318]. Tačiau J. Frankas nebuvo linkęs intensyviai naudoti naujausios diagnostinės technikos, pavyzdžiui stateskopo, kurį tarp IVU medikų aktyviai naudojo J. F. Niškovskis. R. Kondrato teigimu, nenoras naudoti diagnostinių įrankių riboja Franko gydymo patikimumą[319]. Verta minėti, kad moksliniai tėvo ir sūnaus interesai nesutapo, nes pastarasis rėmėsi tuo metu laikytu eksperimentiniu Browno doktrina pagrįstu gydymu. Viename iš laiškų, kurį cituoja R. Kondratas, J. Frankas rašo tėvui apie jo ir Browno doktrinos panašumus: abu laiko naudingu vyno naudojimą terapijoje, abu atakuoja antiplogistinį metodą gydyme[320]. IVU tapo puikia terpe diegti ir išbandyti šios teorijos pranašumus praktikoje, juolab tuomet, kai J. Stroinovskis patvirtinto klinikos prie IVU įsteigimą. 1805 m. kovą atverta klinika, J. Franko teigimu, galėjo lygintis tik su Berlyno[321].

---

[316] A. Jakubowska, M. A. Brzuchalski, M. Pliszkiewicz, Cz. Jeśman, min. veik., p. 272.
[317] H. Ilgiewicz, min. veik., p. 57.
[318] R. Kondratas, min. veik., p. 182.
[319] Ten pat, p. 184.
[320] Ten pat, p. 207.
[321] Ten pat, p. 228.

Be garsiųjų Vienos medikų į Vilnių atvyko ir žymūs kitų specialybių mokslininkai. Matematikos profesoriui Tadui Kundzičiui tapus emeritu, jo katedros vietai užimti buvo paskelbtas konkursas, kurį, dėl specialios universiteto globėjo dotacijos ir N. Fusso protekcijos, laimėjo Erlangeno mašinų konstrukcijų profesorius K. Langsdorfas, tapęs pirmuoju mechanikos ir technologijų profesoriumi IVU[322]. 1804 m. gegužės 14 d. raštu A. J. Čartoriskiui, kuriame rašoma, kad išrinkimo procedūra įvyko pagal universiteto 22 nuostatų punktą, buvo oficialiai pristatytas K. Langsdorfo išrinkimas slaptu balsavimu – 14 balsų už ir vienas prieš[323]. Turimas dokumentas nurodo sąlygas, kuriomis jis įsidarbino: K. Langsdorfui paskirta 2000 sidabro rublių metinė alga – 1000 sidabro rublių už aukštosios matematikos kursą ir 1000 sidabro rublių už du papildomus matematinių technologijų kursus[324]. Įdomus yra antras dokumento punktas, nurodantis, kad K. Langsdorfo mirties atveju (net jeigu jis nespėtų atvykti iš Erlangeno į Vilnių), jo žmona ir vaikai gaus kasmetinę 400 sidabro rublių išmoką iki žmonos mirties arba kol jauniausias vaikas sulauks pilnametystės[325]. Kelionės išlaidos – 1200 sidabro rublių, apgyvendinimo aprūpinimas, kasmetinė 300 sidabro rublių suma patogaus būsto nuomai iš universiteto iždo.

Šio profesoriaus išrinkimas tokiomis sąlygomis sukėlė didelį kolegų pasipiktinimą: Z. Nemčevskis 1804 m. rugpjūčio 10 d. laiške T. Žickiui rašė, kad žinios apie K. Langsdorfą nenustebino ir jis visad žavėjosi jo talentais, nors apie jį ir jo darbus užsienyje niekas nežinojo, tai jam netrukdė būti blogesniam už kažkokį sarmatą. K. Langsdorfo išrinkimas buvo dideliu reikalu, apie tai dar anksčiau S. Malevskis rašė laiške S. Stubelevičiui, nors tada dar nebuvo aišku, ar K. Langsdorfas priims pasiūlymą[326]. Apskirtai, Z. Nemčevskio sarkastiškas tonas leidžia spręsti apie nepasitenkinimą vokiečių profesoriais: „Esu įsitikinęs, kad tas vokietis nieko naujo neparašė, tik tai, ką visi žino, o universitetas naujausius darbus gali turėti iš užsienio ir be užsieniečių. Problema tik ta, kaip surasti žmones, kurie tuos darbus suprastų ir kitiems paaiškintų. Tam atsirastų nemažai gabių lenkų, kurie gimtąja kalba paskaitas skaitydami, labiau suprantami būtų studentams.

---

322 J. Bieliński, *Uniwersytet Wileński*, t. 2, s. 198.

323 Дело об избрании профессора К. Х. Лангсдорфа на должность профессора прикладной математики Виленского университета, а также об его увольнении о указанной должности. 1804–1806, LVIA f. 721, ap. 1, b. 385.

324 Ten pat.

325 Ten pat.

326 Nemčevskio Zacharijaus, Vilniaus universiteto profesoriaus laiškai profesoriui T. Žickiui, 1804, LMAVB RS, f. 273–1827.

Matydamas, kad užsieniečiai turi persvarą, nutariau negalvoti apie konkursą: būsiu tik paprastas viso to stebėtojas. Prašau niekam apie tai nepasakoti“[327]. Laiško pabaigoje klausė, ar profesoriai yra vieningi. Tai liudija apie konsolidaciją ir priešiškumą atvykėliams. Šios naujienos paskatino Z. Nemčevskį ilgiau pasilikti užsienyje.

Apskritai apie K. Langsdorfą buvo susidariusi dvejopa nuomonė: vienų teigimu, jis buvo sutiktas labai palankiai, bet dėl šeimyninių aplinkybių turėjo palikti Vilnių ir 1806 m. grįžo į Vokietiją, kur tapo Haidelbergo universiteto rektoriumi. Remiantis kitokia versija, jis liepė studentams mokėti po 10 rublių už išspręstą matematinę užduotį, kas kenkė jo reputacijai[328]. Iš tiesų jis davė privačias mokamas pamokas studentams, buvo jų korepetitorius. Šį klausimą laiške rektoriui J. Stroinovskiui dar 1805 m. balandžio 22 d. iškėlė A. J. Čartoriskis, kuris iš Liudviko Platerio sužinojo apie K. Langsdorfo reikalavimą leisti jam verstis privačiomis pamokomis ir samprotavo, kad iš vienos pusės blogai, jog studentai turės išlaidų, iš kitos – tai yra neprivaloma galimybė ir mažiau pažengę galės pasivyti stipresniuosius[329]. Tačiau tai, kad IVU profesorius duotų privačias pamokas ir imtų pinigus buvo visiškai negirdėtas dalykas Vilniuje. 1805 m. M. Pelka-Polinskis tris kartus per savaitę lankė privačias K. Langsdorfo pamokas už 5, o vėliau ėjo už 7 sidabro rublius[330]. Neaišku, ar tuometinis studentas paprasčiausiai norėjo gilinti mokslo žinias, ar paskaitų metu medžiaga universitete buvo dėstoma neaiškiai, tačiau matematiką jis išmoko puikiai.

Dar kitaip apie K. Langsdorfą manė J. Frankas: „Pagarsėjęs Vokietijoje, Lietuvoje laukė šilto priėmimo. Taip neįvyko. Mudviejų su tėvu atvykimas jį užtemdė. Nepamilęs nei šalies, nei gyventojų, jis greit atsistatydino ir persikėlė į Haidelbergo universitetą. Tai buvo didelis nuostolis Vilniaus universitetui ir visai Lietuvai“[331]. Tiesa, nors Vilniuje buvo tik dvejus metus, spėjo išleisti technologijų paskaitų kursą – du vadovėlius *Principia staticae et mechanicae corporum solidorum ac fluidorum* (*Statikos ir standžiųjų bei skystųjų kūnų dinamikos pagrindai*, 1806) ir *Institutiones technologicae* (*Technologiniai įrengimai*, 1806), kurie tapo kitų dėstytojų mokymo programa. 1806 m. birželio 28 d. viešoje universiteto sesijoje buvo atsisveikinta su K. Langsdorfu, įteikiant jam garbės nario diplomą. Vien tai,

[327] Ten pat, l. 1
[328] D. Beauvois, *Szkolnictwo polskie na ziemiach litewsko-ruskich*, t. 1, s. 80.
[329] *Adam Jerzy Czartoryski, Letters to Vilna 1805 = Adam Jerzy Czartoryski, Listy do Wilna 1805*, p. 89.
[330] M. Polinskis-Pelka, [Dienoraštis], 1802–1813, VUB RS, f. 14, b. 13, l. 6.
[331] J. Frankas, min. veik., p. 60.

kad išvykęs tapo seniausio Vokietijos Haidelbergo universiteto rektoriumi, rodo, kad buvo didelis praradimas Vilniui.

1798–1804 m. Erlangeno universitete K. Langsdorfas dėstė mechaninę inžineriją. Galbūt ten jam teko susidurti su kolega J. H. Abichtu, kuris 1786 m. apgynė filosofijos doktoratą, 1790 m. tapo šio universiteto adjunktu ir ekstraordinariniu, o po šešerių metų ordinariniu filosofijos profesoriumi. J. Franko teigimu, rektorius jį pasikvietė iš Erlangeno, rekomendavus A. J. Čartoriskio draugui grafui L. Plateriui, tačiau jo paskaitos neturėjo pasisekimo[332]. Cituodamas J. Bieliński, S. Tunaitis teigė, kad J. H. Abichtas buvo primestas universitetui įsakymu ir protekcija iš Sankt Peterburgo[333]. J. H. Abichtas aktyviai susirašinėjo su A. J. Čartoriskiu ir Sankt Peterburgo mokslų akademijos nariu N. Fussu dėl galimybės IVU dėstyti ne tik paskirtą logikos ir metafizikos kursą, bet ir papildomus dalykus – mokslą apie dvasines jėgas, moralinį žmogaus būdą, filosofinę antropologiją, estetiką. A. J. Čartoriskis nebuvo tikras, ar tokie dideli užmojai atitinka J. H. Abichto talentą ir ar jie bus naudingi studentams[334]. Būdamas produktyvus ir savarankiškas mokslininkas, 1804 m. rugsėjį J. H. Abichtas atvyko į Vilnių skaityti logikos ir metafizikos paskaitų ir pasiliko čia iki pat savo mirties 1816 m. Nors J. H. Abichtas skaitė logikos, psichologijos, metafizikos, moralinės filosofijos paskaitas, apie jas žinoma nedaug. S. Tunaitis pažymi, kad „šio laikotarpio J. H. Abichto filosofinis palikimas – 24 filosofiniai veikalai, daugybė straipsnių filosofiniuose ir kituose to meto leidiniuose ir periodikoje“, tačiau Lietuvoje jo kūrybinis laikotarpis nenagrinėtas, nesurasti visi jo kūriniai[335]. Jo sūnus Adolfas Abichtas baigė Vilniaus gimnaziją ir buvo IVU auklėtinis. Būdamas medicinos magistras, 1816 m. išleido trumpą 20 puslapių disertaciją daktaro laipsniui gauti apie žarnyno susitraukimą ir chroninės diarėjos sukėlimo priežastis, kurioje lotynų kalba rašė apie plaučių uždegimą, juodligę, tuberkuliozę, kokliušą ir kitas infekcines ligas[336]. Vėliau tapo patologijos profesoriumi, o po IVU uždarymo dirbo Imperatoriškoje Vilniaus medicinos ir chirurgijos akademijoje, vertėsi privačia praktika.

---

[332] Ten pat, p. 61.
[333] S. Tunaitis, min. veik., p. 56.
[334] *Adam Jerzy Czartoryski, Letters to Vilna 1805 = Adam Jerzy Czartoryski, Listy do Wilna 1805*, p. 104.
[335] S. Tunaitis, min. veik, p. 53.
[336] A. Abicht, *De Intestinorum coarctatione: diarrhoeae chronicae causa minus vulgata*: specimen inaugurale medicum, quod in Caesarea Litterarum Universitate Vilnensi ad gradum doctoris medicinae legitime capessendum, publico medicorum judicio submittet auctor Adolphus Abicht Erlangensis, medicinae magister anno MDCCCXVI Junii XXX. Die, Vilnae, 1816.

1803 m. atitarnavęs pas Darmštato lengrafą, Prancūzijos vokietis L. H. Bojanus buvo pakviestas užimti IVU ordinarinio veterinarijos profesoriaus vietą. Nors į Vilnių atvyko jau būdamas solidus mokslininkas ir sukūręs savo mokyklą, tačiau priėmimo komisija susidėjusi iš „senosios“ profesūros – A. L. Bécu, S. B. Jundzilo, A. Loebenweinno, F. Szpicnagielio norėjo atmesti jo darbą, kaip nepraktišką[337]. Atrodo, vėliau tą patį jam prikišo ir J. Frankas: „Bojanus, kad ir koks didelis lyginamosios anatomijos žinovas, neturėjo pakankamai veterinarinės praktikos įgūdžių“, o savo kaip veterinaro ribotumą jis parodė vos tik atvykęs į Vilnių ir netinkamai gydydamas gyvulius[338]. Nepaisant šios nedidelės užuominos, konkrečių duomenų apie neadekvačius jo gydymo metodus nėra. Įsikišus rektoriui J. Stroinovskiui, jis visgi buvo priimtas ir 1806 m. gegužės 20 d. atvyko užimti veterinarijos profesoriaus pareigas.

1806 m. rugsėjo 15 d. viešame posėdyje L. H. Bojanus pirmą kartą skaitė savo darbą, kuriame suskirstė galvijų gydymą į tris dalis: mokslą, meną ir amatą. Iš jų pirmasis priklausė akademijoms, antras – praktinėms prie akademijų prijungtoms institucijoms, trečias – galvijų gydymo mokykloms[339]. 1810 m. Vilniuje ir Varšuvoje išleistas ir J. Stroinovskiui dedikuotas veikalas *O ważniejszych zarazach bydła rogatego i koni* buvo išverstas iš originalo vokiečių kalba ir apibendrino kelis metus atliktus galvijų ligų stebėjimus[340]. Šių ligų nežinojimas galėjo būti pavojingas ir žmonėms, o visi iki tol išleisti darbai, anot teksto autoriaus, buvo klaidinantys arba menki, todėl jis pateikė detalius ligų aprašymus, ligos pagerėjimo ir pablogėjimo simptomus, ligos ženklus ant lavonų, ligų priežastis, taisykles ką ir kaip daryti užsikrėtus didelėms galvijų bandoms, praktinių patarimų kaip gydyti ir prižiūrėti gyvulius ir su jais kontaktavusius asmenis, kaip teisingai skiepyti, maitinti ir girdyti[341]. Galima teigti, kad šis darbas skatino humanišką elgesį su gyvūnais. Knygoje autorius įvardijo žinomas galvijų ligas lenkų, rusų, vokiečių ir lotynų kalbomis, kas suaktualino ir padarė šį darbą universaliu, nes leido pritaikyti įžvalgas ir patarimus kitiems kraštams. Autorius palygino penkias dažniausias gyvulių ligas (užkrečiamas ligas, blužnies uždegimą, karbunkulus, plaučių ir kvėpavimo takų uždegimus) ir pateikė receptus jų gydymui prieduose.

---

[337] A. Piročkinas, A. Šidlauskas, *Mokslas senajame Vilniaus universitete*, p. 213.
[338] J. Frankas, min. veik., p. 390.
[339] *Gazeta Literacka Wileńska,* Wilno, r. 1, nr. 42 październik, 1806, p. 250
[340] L. H. Bojanus, *O ważniejszych zarazach bydła rogatego i koni*, Wilno, Warszawa, 1810, s. 98–127.
[341] Ten pat.

Autorius gerai išmanė gyvulių gydymą ir ypač gydymo teoriją, nes jis, kaip ir jo kolega A. Loebenweinnas, buvo apsiginęs savo doktoratą Jėnos universitete, kuris XVII–XVIII a. sandūroje išgyveno stiprų pakilimą medicinos, fiziologijos, terapijos srityse[342]. Lyginamoji anatomija ir zoologija šiame universitete turėjo gilias tradicijas[343]. Tačiau IVU zoologija, kaip atskira mokslo šaka, pradėta dėstyti daug anksčiau nei Jėnoje, kurioje šis mokslas tapo mažiau priklausomas nuo lyginamosios anatomijos tik apie 1865 m., kuomet Ernstas Haeckelis tapo pirmuoju jos profesoriumi[344]. J. P. Franko siūlomu ir L. H. Bojanus įgyvendintu sprendimu IVU pirmasis Rusijos imperijoje ir visoje Rytų Europoje įvedė lyginamosios anatomijos kursą kaip savarankišką discipliną[345]. Pavyzdžiui, Vienoje tai padaryta tik 1850 metais. Tiesa, reikia pripažinti, kad lyginamosios anatomijos disciplina kaip savarankiškas mokslas Vakarų Europoje atsirado prieš gerą šimtmetį, tačiau tik XVIII a. atradimai šioje srityje padarė lemiamą poveikį evoliucijos teorijos atsiradimui ir šio mokslo plėtrai[346]. Dėl to galima teigti, kad IVU mokslininkų darbai šioje srityje buvo vienalaikiai, pionieriški ir netgi ankstyvesni nei pažangiausiuose to meto vokiškuose universitetuose, rėmėsi mokslo naujovėmis ir jas inspiravo, diegė šalyje.

Vokiečių medikų grupėje išsiskiria E. G. Groddeckas, kuris studijavo filologiją Getingeno universitete 1782 m. Čia nuo 1763 m. Heinrichas Heine skaitė filologijos seminarą, kurį kartu su kitais 8 universiteto stipendistais (Maskvos universiteto filologijos profesoriumi Johannu Gottliebu Buhle, žymiais filologais Friedrichu Iacobsu ir Johannu Friedrichu Hennicke, žymiu gamtininku Karlu Friedrichu Augustu Meisneriu, būsimu senovės literatūros ir iškalbos profesoriumi Carlu Franzu Christianu Wagneriu ir kt.) nuo 1784 m. sausio 6 d. lankė G. E. Groddeckas[347]. Panašiu metu vienas paskui kitą Vokietijos universitetuose buvo organizuojami pažangūs filologijos seminarai, kurie jungė senąsias paskaitų formas su praktinėmis užduotimis ir skatino savarankišką mokslinį tiriamąjį darbą, išstūmė tradicinės filologijos discipliną į lyderiaujančias mokslo pozicijas: be H. Heine‘s seminaro,

---

342 W. F. Bynum, *William Hunter and the Eighteenth-Century Medical World*, Cambridge University Press, 2002, p. 182.
343 U. Hoßfeld, L. Olsson, *The history of comparative anatomy in Jena – an overview*, May 2003, volume 122, issue 2–3, p. 109–126.
344 Ten pat, p. 109.
345 A. Piročkinas, A. Šidlauskas, min. veik., p. 214.
346 F. J. Cole, *A History of Comparative Anatomy: From Aristotle to the Eighteenth Century,* London, 1944.
347 J. Oko, *Z dziejów filologji klasycznej w Wilnie: studjum zbiorowe,* s. 48.

Leipcigo universitete seminarą vedė Johannas Gottfriedas Jakobas Hermannas, Halėje - Augustas Wolfas[348]. Manoma, kad filologijos seminarų dėka, XIX a. pr. Friedrichas Alexanderas von Humboltas sukūrė savo holistinę aukštojo mokslo švietimo reformą[349]. Istoriografijoje per menkai įvertintas filologijos seminaro vaidmuo, kuris iš esmės pakeitė filologijos mokymo metodologiją ir praktiką.

A. Szantyro teigimu, 1785 m. sudalyvavęs teologijos katedros konkurse ir pelnęs pirmą vietą, apdovanotą aukso medaliu ir 1786 m. apsiginęs doktoratą, G. E. Groddeckas ėmė galvoti apie akademinį kelią[350]. S. Młodeckis pažymi, kad šiame konkurse G. E. Groddeckas aplenkė vėlesnį Danijos ir Norvegijos karalienės gydytoją ir Kopenhagos universiteto lektorių Joachimą Friedrichą Brandis; filosofą, nuo 1804 m. Maskvos universiteto profesorių ir kalbų skyriaus dekaną J. G. Buhle, istorinės teisės mokyklos steigėją, Getingeno universiteto auklėtinį ir profesorių, vėlesnį Halės universiteto daktarą Gustavą Hugo[351]. Asmeninė pažintis su H. Haine pasitarnavo G. E. Groddeckui, nes būtent tarp jo seminaro mokinių kunigaikštis Adomas Kazimieras Čartoriskis ėmė ieškoti naujausiais metodais skaitančio senovės literatūrą mokytojo savo sūnums. Neabejojama, kad kunigaikščiui G. E. Groddeckas buvo pasiūlytas būtent H. Haine‘s[352].

Vilnietiškas G. E. Groddecko gyvenimo laikotarpis, anot S. Młodeckio, lenkų istoriografijoje yra ištirtas labai plačiai ir detaliai[353]. A. Szantyras patikslino jo atvykimo į Vilnių datą, dėl kurios klydo J. Bielińskis. Remdamasis G. E. Groddecko laišku rektoriui J. Stroinovskiui, autorius nustatė, kad Graikų literatūros katedra jam buvo paskirta 1804 m. gegužės 29 d., o 1804 m. birželio 13 d. profesorių susirinkimas jį išrinko graikų kalbos ir literatūros profesoriumi, 1804 m. birželio 13 d. G. E. Groddeckas buvo patvirtintas IVU graikų kalbos profesoriumi, o nuo rugsėjo 3 d. ir bibliotekos prefektu[354]. Savo protektoriaus dėka su darbu *Antiquarische Versuche*

---

[348] M. Дёмин, min. veik., p. 247.
[349] Ten pat, p. 248.
[350] J. Oko, *Z dziejów filologji klasycznej w Wilnie,* s. 52.
[351] S. Młodecki, Gotfryd Ernest Groddeck, studium biograficzne na podstawie notat Mikołaja Malinowskiego, *Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej*, 1958, z. 6, s. 325.
[352] J. Oko, *Z dziejów filologji klasycznej w Wilnie*, s. 59.
[353] S. Młodecki, min. veik., p. 336; K. Mężyński, *Gotfryd Ernest Groddeck Profesor Adama Mickiewicza: próba rewizji*, Gdańsk, 1974, s. 211; S. Schneider, Godfryd Ernest Groddeck. W setną rocznicę powolania jego do Wilna na katedrę literatury greckiej, *Muzeum*, 1904, s. 685–700
[354] J. Oko, *Z dziejów filologji klasycznej w Wilnie,* s. 71.

(*Senovės eksperimentai*)[355], kurį gerai įvertino graikų kalbą mokėjęs profesorius F. Szpicnagielis, G. E. Groddeckas gavo darbą IVU.

1805 m. jis tapo Literatūros ir laisvųjų menų skyriaus dekanu, o 1807 m., P. Tarenghi, kurio G. E. Groddeckas ne itin mėgo, pasitraukus į Romą, užėmė Lotynų literatūros katedrą. Verta pridurti, kad dar apie 1784 m. G. E. Groddeckas susipažino su P. Tarenghi konkurentu dėl katedros G. A. Ruperti, o 1791 m. su juo, kaip žurnalo *Magazin für öffentliche Schulen und Schullehrer* redaktoriumi, atnaujino savo kontaktus. Galbūt tokio bendradarbiavimo vaisiumi tapo 1806 m. G. E. Groddecko iniciatyva pradėta leisti *Gazeta literacka*. G. Jakubauskaitė pastebėjo, kad jis pirmas į Vilniaus žurnalistiką įvedė recenziją[356].

Savo pedagoginiuose metoduose vokietis filologas akcentavo objektyvumą, senovės istorijos pažinimą, klasikinių tekstų suvokimą per hermeneutiką ir kritiką, intensyvų kalbų mokymąsi mintinai ir analizuojant sakinių reikšmes bei verčiant juos į gimtą kalbą ir atvirkščiai, didelį dėmesį skiriant gramatikai, leksikai, metrikai. Buvo itin mėgstamas studentų ir išaugino visą kartą jaunųjų romantikų, lankiusių jo seminarą 1810 iki 1824 m. ir kitų gabių studentų bei vėlesnių profesorių, mokslininkų: J. Lelevelį, L. Borovskį, L. Sobolevskį, J. Ježovskį, J. S. Hrinevičių. Taip pat G. E. Groddeckas aktyviai dalyvavo viešuose universiteto posėdžiuose, skaitė savo pranešimus, leido vadovėlius. Be to, jam kaip geriausiam lotynų kalbą išmanančiam profesoriui vadovaujant, buvo sudaromas paskaitų tvarkaraštis[357]. Būtent G. E. Groddecko motininiame universitete Getingene XVIII a. pab. įvyko esminiai paskaitų planų pokyčiai – imti spausdinti tvarkaraščiai lotynų ir gimtąja vokiečių kalba. Šį modelį – spausdinti tvarkaraštį lotyniškai ir lenkiškai – galėjo sugalvoti ir pasiūlyti būtent jis. Be to, G. E. Groddeckas redagavo visus universiteto žinioje lotyniškai leidžiamus darbus[358].

G. E. Groddeckas buvo labai aktyvus žmogus ir vos atvykęs į Vilnių ėmėsi pertvarkyti įprastą akademinį gyvenimą: IVU biblioteką atvėrė visuomenei, organizavo mokslinį tiriamąjį seminarą, aktyviai pasireiškė Universiteto tarybos veikloje, redagavo ir leido laikraščius. A. Szantyro įvertinimu, G. E. Groddeckas priklausė tai užsieniečių kategorijai, kurie visą gyvenimą liko jiems paskirtose pareigose ir dėl to pelnė vieno iš pagrindinių

---

[355] Ten pat, p. 9
[356] G. Jakubauskaitė, min. veik., p. 29.
[357] У. Кларк, min. veik., p. 61.
[358] Wspomnienia z papierów pozostałych po ś.p. Karolu Kaczkowskim, s. 121.

Vilniaus atgimimo kūrėjų šlovę[359]. Pastebima, kad vokiečių profesoriai išsiskyrė savo energingumu, moksliniu produktyvumu, tiriamąja prieiga, jie buvo IVU kaip tiriamojo universiteto branduolys.

Profesorių užsieniečių įdarbinimas ankstyvuoju reorganizuoto universiteto metu, įgalino naujų katedrų atsiradimą vėlesniais laikais ir vietinių mokslininkų paruošimą jas užimti, profesoriai užsieniečiai sėkmingai diegė savo gimtųjų universitetų akademines praktikas ir naujoves IVU. Naujo tipo tiriamojo universiteto sistema atsirado vokiškuose universitetuose ir buvo diegiama jų mokslininkų Vilniuje. Reikia pažymėti, kad šie dėstytojai buvo visai kitokio mentaliteto, nei vietinė profesūra: dažniausiai miestiečiai, dauguma evangelikai liuteronai su jiems būdingu precizišku ir perfekcionistišku, netgi smulkmenišku požiūriu į darbą ir mokslą. Šie mokslininkai atvyko į Vilnių jau nebe pirmos jaunystės – suteikė naujam universitetui žinomumo, konkurencingo impulso, išjudino universiteto bendruomenę ir jos smalsumą.

[359] J. Oko, *Seminarjum filologiczne Godfryda Ernesta Grodka,* Wilno, 1933, s. 73.

3. FORMALIOS MOKSLO KELIONIŲ Į VAKARŲ EUROPĄ APLINKYBĖS IR JŲ ORGANIZAVIMAS

3. 1. Mokslinių išvykų periodizacija ir išvykstančių mokslininkų atrankos klausimas

IVU profesorių ir adjunktų mokslo kelionių problema leidžia atsekti indėlį į mokslininko kvalifikacijos kėlimą, tobulėjimą, naujų mokslo formų perimamumą, jų diegimo tendencijas, dinamiką. Viena vertus, mokslo kelionės didino asmeninę saviugdą, praplėtė pasaulėžiūrą, atvėrė didesnes galimybes, kita vertus, turėjo ilgalaikės naudos universitetui. Pagal 1803 m. nuostatus IVU galėjo išsiųsti adjunktus ir profesorius mokslinėms kelionėms. J. Bielińskio teigimu, gabiausi universiteto auklėtiniai kelerius metus ruošėsi specialiems dalykams užsienio mokslo institucijose ir grįžę į Vilnių gaudavo katedrą: dėl tokios praktikos užsieniečių skaičius nuolatos mažėjo, o prieš universiteto uždarymą beveik visas katedras, autoriaus manymu, užėmė lenkai[360]. Tai buvo susiję su, kaip teigia J. Dybiec, sistematiniu savų auklėtinių paruošimu katedroms užimti, kurioms taranavo užsienio kelionės – „svarbiausias universiteto personalinės politikos įrankis“[361]. A. Piročkinas pagrindžia šį teiginį ir pastebi, kad galimybė siųsti į užsienį specializuotis būsimuosius profesorius lėmė savų mokslo kadrų ugdymą[362]. Šiuos teiginius patvirtina detalesnė kelionių periodizavimo analizė ir profesorių biogramos.

Remiantis išvykstančiųjų skaičiaus augimu, universiteto administracijos ir bendra Rusijos imperijos švietimo politika dėl aukštųjų mokyklų užsienio kelionių, visas IVU mokslininkų keliones galima suskirstyti į tris etapus. Pirmasis buvo universiteto perorganizavimo pradžioje, tarp 1802–1808 metų, kuomet išvyko trys mokslininkai – matematikas Z. Nemčevskis, fizikas S. Stubelevičius ir medikas J. F. Niškovskis. *Dziennik Wileński* akcentuota, kad iki 1810 m. į keliones buvo išsiųsti 5 adjunktai ir 1 profesorius[363]. 1803 m. išvykti į Vienos klinikas ir mokyklas norėjo adjunktas medicinos daktaras B. Borsukas, tačiau į Vilnių atvykus Frankams jo kelionė

[360] J. Bieliński, *Uniwersytet Wileński*, t. 3, s. 182.
[361] J. Dybiec, Zagraniczne studia naukowe stypendystów wileńskich (1803–1831), *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego, Prace Historyczne*, z. 64, 1979, s. 101.
[362] A. Piročkinas, A. Šidlauskas, min. veik., p. 187.
[363] O osobach wysyłanych z uniwersytetu wilenskiego w podróże naukowe do cudzych krajów, *Dziennik Wileński*, 1817, t. 6, nr. 33, s. 245.

neteko pagrindo[364]. Pirmoji kelionių banga pasižymėjo tuo, kad mokslininkai keliavo savo lėšomis, o sugrįžę į universitetą bandė jas atgauti.

Reikėtų patikslinti S. Wiśniewskio teiginį, kad visi šie mokslininkai turėjo profesoriaus laipsnį[365]. Pirmasis, prieš išvykdamas, tarp 1797–1802 m. buvo taikomosios matematikos adjunktas ir vėliau T. Kundzičiaus asistentas viceprofesorius, o ekstraordinarinio profesoriaus laipsnį gavo tik 1809 m. gegužės 15 d., po metų – ir ordinarinio profesoriaus vietą[366]. J. F. Niškovskis nuo 1797 m. buvo chirurgijos viceprofesorius, 1799 m. adjunktas, o 1808 m. chirurgijos ekstraordinarinis profesorius[367]; S. Stubelevičius 1797 m. buvo fizikos viceprofesorius, 1803 m. fizikos adjunktas, o nuo 1807 m. fizikos profesorius[368]. Tad visi jie skaitė paskaitas, buvo adjunktai, tačiau oficialius profesoriaus vardus gavo tik grįžę iš mokslo kelionių. Nėra išlikusių jų ataskaitų originalų, tačiau Rusijos valstybiniame istorijos archyve yra ataskaitų vertimų kopijos, pagal kurias išaiškėja pirmųjų mokslo kelionių detalės. S. Stubelevičius atvyko į Paryžių 1802 m. rugsėjo 7 d. ir ėmė mokytis mineralogijos Politechnikos mokykloje – klausėsi dailės paskaitų pas Tommaso Bartoletti, fizikos pas Jeaną Henri Hassenfratzą, chemijos pas Sylvestre François Lacroix. Savo raporte jis pabrėžė, kad gerus mokslo pagrindus turi dėl S. B. Jundzilo ir F. Szpicnagielio paskaitų[369]. Z. Nemčevckis Paryžiaus politechnikos mokykloje lankė tris kursus – aukštąją ir mišriąją matematiką, teorinę geometriją, dvejus metus klausėsi jaunojo Luis Poinsot paskaitų. Vilnietis džiaugėsi, kad matematiką suprato neblogai ir dėkojo savo profesoriams P. Norvaišui ir T. Kundzičiui. Paryžiaus Politechnikos mokykloje užsienio studentus kuravo speciali iš universiteto profesorių sudaryta taryba. Z. Nemčevskio mentoriais buvo S. F. Lacroix, Gaspard Monge, Gaspard de Prony, mokyklos direktorius ir mineralogijos

364 Woiaż adiunkta Borsuka 1804, LVIA, f. 721, ap. 1, b. 455, l. 3

365 S. Wiśniewski, Studia polaków we Francji od końca XVIII w. Do 1830 r., *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska.* Sectio F., Historia 50, 1995, s. 167.

366 Z. Nemčevskio laiškai profesoriui T. Žickiui, 1805–1806, LMAVB RS, f. 273–1828, l. 1–10; Opisy służbowe uniwersyteckie, 1816–1818, VUB RS, f. 2, b. KC–133, l. 326; Z. Nemčevskio biografija, 1820, LMAVB RS, f. 273–2830; T. Žickio rankraščiai, ten pat, f. 273–2804, l. 11–16.

367 J. Bieliński, *Uniwersytet Wileński*, t. 3, s. 276–277.

368 S. Stubelevičiaus vedybų indultas, LMAVB RS, f. 273–2252, l. 1.

369 Дело о командировании адъюнктов Виленского университета З. Я. Немчевского, Ф. П. Нишковского, С. З. Стубелевича за границу с научной целью, РГИА, ф. 733, оп. 62, д. 13, л. 13v.

profesorius Louis Bernard Guyton Morveau taip pat rūpinosi atvykėliu – suteikė jam leidimą įeiti į mokyklą[370].

Iš ataskaitų kopijų paaiškėja ne tik kam, bet ir kokiu tikslu jos buvo skirtos. Tai buvo oficialūs dokumentai Rusijos imperijos Švietimo ministerijai. Priešingai nei vėlesnėse universitetui skirtose ataskaitose, jose pabrėžtinai, perdėtai akcentuojami savų profesorių nuopelnai ir padėka jiems, pataikavimas. Neaišku, koks buvo ataskaitų universitetui pirminis turinys, bet tikėtina, kad jos buvo pakeistos ir papildytos pagal universiteto interesus.

Antruoju kelionių etapu galėtų būti 1808–1816 m., kurie grindžiami J. Sniadeckio rektoriavimo periodu. Tuomet, atskirų profesorių ir Universiteto tarybos dėka į užsienį buvo išsiųsti tik du asmenys: Jonas Znoska ir M. Mianovskis. Pastarasis išvyko stažuotis po to, kai 1815 m. tapo ekstraordinariniu fiziologijos profesoriumi[371]. J. Znoska taip pat gavo šias pareigas 1815 m., tačiau jau po kelionės. Šis periodas išsiskiria tuo, kad asmeninis rektoriaus nusistatymas lėmė mažą išsiųstųjų skaičių, be to, parodė, kaip veikia kelionių organizavimo mechanizmas, kuo jis grindžiamas ir kaip universitetas susidoroja su tokio organizavimo spragomis, kokią vietą užima šiame procese. Visa tai paaiškėja detaliau aptariant M. Mianovskio atvejį.

IVU išsiųstų į užsienį mokslininkų skaičiaus nustatymą apsunkina ne tik instrukcijų ar ataskaitų nebuvimas, bet ir tai, kad kai kurie mokslininkai keliavo savo lėšomis (pavyzdžiui, 1802 m. Z. Nemčevskio mokslinė kelionė), neužėmė pareigų universitete (Mykolui Očapovskiui profesoriaus vieta universitete buvo parūpinta protekcijų dėka, apeliuojant į jo mokslinę patirtį, įgytą individualios kelionės metu). 1809 m. atostogų metu į Varšuvos Kunigaikštystę mokslo tikslais išvyko universiteto adjunktas M. Kado, tačiau neaišku dėl kokių priežasčių iš kelionės jis nesugrįžo ir prašė būti atleidžiamas iš pareigų[372].

Trečias etapas sietinas su 1817–1820 metais, kuomet išvyko daugiausia, net 9 Vilniuje tuo metu buvusio J. A. Čartoriskio patvirtinti mokslininkai, o universitetas jau buvo patyręs organizuoti tokias išvykas. Iš Fizikos ir matematikos skyriaus buvo atrinktas F. Dževinskis, turėjęs įsisavinti fiziką; K. Podčašinskis – architektūrą; J. Jundzilas – gamtos istoriją; V. Gurskis – mechaniką; M. Pelka-Polinskis – grynąją (teorinę) matematiką.

---

370 Ten pat, l. 6.

371 Opisy służbowe uniwersyteckie, 1816–1818, VUB RS, f. 2, b. KC–133, l. 212, l. 380; Opisy służbowe uniwersyteckie, 1821–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–141, l. 173–179; Opisy służbowe uniwersyteckie, 1822–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–143, l. 177–183.

372 Bawienie się za granicą adjunkta Kado, LVIA, f. 721, ap. 1, b. 454, l. 9

Iš Politinių ir moralinių mokslo skyriaus I. Oldakovskis buvo paskirtas įsisavinti prigimtinę ir kanonų teisę, I. Danilavičius – krašto teisę, kun. M. Bobrovskis – Šv. Raštą; Literatūros ir laisvųjų menų skyriaus atstovas L. Sobolevskis – senovės literatūrą. Universiteto globėjas patvirtino visus kandidatus.

Šis etapas detaliai parodo, kokiu būdu vyko mokslininkų atranka kelionėms. Savo 1817–1818 m. dienoraštyje M. Pelka-Polinskis rašė, jog tikėjosi, kad universitetas, gavęs lėšų iš globėjo, parems jo ir kolegos V. Gurskio kelionę, todėl gali atrodyti, kad tokia išvykos iniciatyva kilo iš jų pačių. Tačiau dar 1814 m. kovą rektorius patarė stengtis M. Pelkai-Polinskiui užimti T. Žickio vietą – suteikta viltis gauti vakuojančią katedrą turėjo motyvuoti jaunąjį mokslininką[373]. Be to, rektorius jam pasiūlė dėstyti astronomijos kursą vietoj atsistatydinti žadančio Cezario Kaminskio[374].

Iš pradžių M. Pelka-Polinskis ir V. Gurskis buvo įrašyti į atrinktų mokslinėms kelionėms sąrašą ir turėjo prisistatyti globėjui[375]. 1817 m. birželio 27 d. IVU rektorius laiške A. J. Čartoriskiui prašė, kad neseniai konkurso būdu išrinktą ekstraordinariniu profesoriumi M. Pelką-Polinskį jis patvirtintų profesoriumi ir leistų išsiųsti jį į užsienį[376]. D. Beauvois teigimu, kandidatų pasirinkime globėjas visuomet dalyvavo ir jam priklausė iniciatyva[377]. Liepos 17 d. M. Pelka-Polinskis gavo raštišką leidimą išvykti su pažadu, kad jam liks ta vieta, kurią užima universitete. Dar 1815 m. buvo paskelbtas konkursas Fizikos katedrai užimti, tačiau tuo metu tinkamo specialisto neatsirado[378]. 1817 m. F. Dževinskis laimėjo šį konkursą ir viena iš privilegijų buvo mokslinė kelionė[379]. Universitetas skatino ir rėmė savo mokslininkų iniciatyvas, todėl 1818 m. pradžioje kolegos kartu išvyko į Paryžių[380].

---

[373] M. Pełka-Poliński, „Spis rozmaitych zdarzeń...“. [Dienoraštis], 1814–1825, VUB RS, f. 14, b. 14, l. 1.
[374] Drobne akta tyczące prof. Tomasza Życkiego z lat 1809–24 oraz listy i kopie listów Michała Polińskiego, VUB RS, f. 2, b. KC–346, l. 70.
[375] Dzienniki podróży zagranicznej Michała Polińskiego w latach 1817–19, obejmujący koncepty listów do dziekana Niemczewskiego, raporty do Wil. Uniw. i inne pisma, 1817–1819, VUB RS, f. 2, b. DC–134, l. 30.
[376] Drobne akta tyczące prof. Tomasza Życkiego z lat 1809–24 oraz listy i kopie listów Michała Polińskiego, VUB RS, f. 2, b. KC–346, l. 65.
[377] D. Beauvois, *Szkolnictwo polskie na ziemiach litewsko-ruskich*, t. 1, s. 302.
[378] *Vilniaus universiteto istorija: 1579–1994*, [įžanga R. Pavilionio], Vilnius, 1994, p. 131.
[379] I. Šenavičienė, Vilniaus universiteto fizikos profesorių mokslinės kelionės (XIX a.), *Istorija*, Vilnius, 1994, t. 33, p. 101.
[380] Prof. Mykolas Pelka-Polinskis. Jo laiškai K. Kontrimui, VUB RS, f. 14, b. 18, l. 3.

Tuo metu, kai F. Dževinskis buvo nukreiptas įsisavinti fizikos mokslo ir prieš kelionę patvirtintas profesoriumi, kiti atliko įvairius padėjėjų darbus universitete ir kelionė jiems turėjo užtikrinti aukštesnes pareigas sugrįžus, ką ir teigė anksčiau minėtas J. Bieliński. Štai kokia informacija apie karjeros ritmus išryškėja iš mokslininkų biogramų ir patvirtina minėto autoriaus teiginį: K. Podčašinskis nuo 1817 m. sausio 20 d. skaitė architektūros paskaitas, bet adjunkto laipsnį gavo tik 1820 m. Jau 1814 m. M. Pelka-Polinskis savo dienoraštyje rašė, kad Podčašinskis taps adjunktu grįžęs iš mokslinės kelionės, tad greičiausiai ši vieta jam buvo pažadėta. Nors kolegos spėliojimas nepasitvirtino ir K. Podčašinkis gavo adjunkto laipsnį tik po 6 metų. V. Gurskis nuo 1816 m. prižiūrėjo Fizikos kabinetą, skaitė fizikos ir mineralogijos paskaitas, adjunkto pareigas pradėjo eiti tik 1824 metais. 1818 m. laiške K. Kontrimui M. Pelka-Polinskis klausė ar reikia parašyti kunigaikščiui ir paprašyti, kad būtų patvirtintas ekstraordinariniu profesoriumi, ar atidėti tai ilgesniam laikui[381]. Po mokslinės kelionės toks prašymas buvo pagrįstas. 1820 m. gegužę grįžęs po kelionės, 12 balsų *affirmative*, 3 balsais *negative* M. Pelka-Polinskis išrinktas grynosios matematikos ordinariniu profesoriumi[382]. Z. Revkovskio teigimu, pradėjęs dėstyti po T. Žickio, M. Pelka-Polinksis turėjo gerą reputaciją, tačiau mažai užsiėmė mokslu ir dėstė tik tai ką iš tiesų gerai mokėjo[383]. Tuo tarpu I. Oldakovskis nespėjo padaryti didesnės karjeros universitete, nes 1821 m. mirė. Jis dėstė civilinę teisę dar nuo 1814 m., o 1819 m. tapo adjunktu. Panašiais tempais vystėsi ir M. Bobrovskio karjera – Šv. Rašto paskaitas jis skaitė nuo 1814 m., o 1822 m. tapo ekstraordinariniu profesoriumi; L. Sobolevskis išrinktas adjunktu 1821 m.

Šiame etape paaiškėja, kad mokslininko paskyrimas brangiai kainuojančiai kelionei nebuvo susijęs vien tik su universiteto poreikiais. Viena vertus, konkrečių asmenų atranka siejosi su asmeniniais rektorių arba dekanų interesais: D. Beauvois manymu, J. Sniadeckis savo viltis siejo su V. Herberskiu, todėl norėjo jį išsiųsti mokslams į Vieną arba Paryžių, o vėliau savo įpėdiniu į astronomijos observatoriją pasirinko P. Slavinskį, kurį 1819–1820 m. išsiuntė tobulintis į Londoną[384]. Be to, universitetui reikėjo pasiuntinio į astronomijos prietaisų gamybos centrus, nes Vilniaus

---

[381] Mykolas Polinskis-Pelka, Laiškai (4) Kazimierui Kontrimui. Paryžius, Krokuva, 1818–1819, VUB RS f, 14, b. 18, l. 5.
[382] Michał Pełka-Poliński, „Spis rozmaitych zdarzeń“, [Dienoraštis], 1814–1825, VUB RS, f. 14, b. 14, l. 12.
[383] Z. Rewkowski, *Pamiętniki*, t. 1, p. 53.
[384] D. Beauvois, *Szkolnictwo polskie na ziemiach litewsko-ruskich*, t. 1, s. 225, s. 240.

observatorijai labai trūko gero astronominio laikrodžio žvaigždžių laikui matuoti bei paralaktinės montuotės vienam iš teleskopų[385]. G. E. Groddeckas protegavo L. Sobolevskį, o savo įpėdiniu pasirinkęs ir į užsienį stažuotis išsiuntęs I. Ablamovičių, A. Sniadeckis turbūt nebuvo patenkintas, nes tas į Vilnių grįžti neskubėjo ir bet kokius kolegų raginimus siųsti universitetui ataskaitas ar paprasčiausiai atsakyti į laiškus, ignoravo[386]. Tas pats V. Herberskis, J. Franko pastangomis, 1817 m. buvo išsiustas į Vienos okulistų mokyklą, tačiau tai labai nepatiko universitetui: abejota ar stažuotė apskritai atneš kokios naudos ir ar V. Herberskis bus vertas užimti katedrą po J. Franko; manyta, kad tai viso labo J. Franko užgaida[387]. Mat jis ir pats labai domėjosi oftalmologija, nes sirgo amblyopija [prastas matymas viena akimi, kai vaikystėje neišsivystė normalus regėjimas – D. M.] ir akių ligos Lietuvoje buvo itin paplitusios. Tačiau ne tik šios priežastys lėmė tokį sprendimą. Universiteto tarybos posėdyje spalio 1 d. buvo skaitomas išrašas iš Medicinos skyriaus protokolo, kuriame kalbama apie J. Franko inicijuotą projektą dėl naujo oftalmikos kurso įsteigimo ir šiam tikslui reikia J. Herberskį išsiųsti į užsienį[388]. 1819 m. laiške A. J. Čartoriskiui rašoma, kad Medicinos mokslų skyriaus dekanas A. Loebenweinnas leido V. Herberskiui pasilikti užsienyje dar metus, nes jis mokosi ne tik oftalmologijos, bet ir kitų medicinos specialybių, kurios bus naudingos universitetui. Dar 1814 m. J. Frankas karštai tikėjo, kad „Jo [t. y. Herberskio – D. M.] amžiaus ir gabumų vyras turi teisę į nuolatinę tarnybą, sudarančią palankias sąlygas karjerai“[389]. Be to, V. Herberskis dar 1804 m. būdamas studentu, su trimis kolegomis, Aleksandro Pociejaus (Aleksander Pociej) finansuojamas, išvyko į Sankt Peterburgą įsisavinti pavyzdinio anglų agronomijos mokslo tam, kad galėtų grįžęs būti universiteto adjunktu[390]. Atrodo, jis buvo gabus daugelyje sričių,

---

385 L. Klimka, Astronomo Petro Slavinskio 220 m. gimimo sukaktį pažymint, [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. gegužės 28 d.]. Prieiga per internetą: http://www.etnokosmomuziejus.lt/lt/astronomo-petro-slavinskio-220-m-gimimo-sukakti-pazymint-prof-libertas-klimka/

386 Listy mgr. Ignacego Abłamowicza pomocnika prof. chemii do Nowosilcowa i rektora Twardowskiego oraz akta jego tyczące z lat 1822–27, VUB RS, f. 2, b. KC–351, l. 3–5; „Teki Polińskiego“. Notaty do biografii profesorów, uczniów i urzędników Uniw. Wileńsk. A-G, VUB RS, f. 2, b. DC–175, l. 11.

387 J. Bieliński, *Uniwersytet Wileński (1579–1831),* t. 3, s. 193–194.

388 O wojażu adjunkta Herberskiego do Niemiec, Francyi i Anglii dla udoskonalenia się w medycynie szczególnie w Oftalnice. LVIA, f. 721, ap. 1, b. 97.

389 J. Frank, min. veik., p. 495.

390 *Zbiór ułamkowych wiadomości o osobach i zakłdach naukowych w dawniejszym i obecnym (1829) stanie wileńskiego uniwersytetu, prze X. Stanisława Jundziłła*, Pismo zbiorowe wileńskie na rok 1859, Wilno, 1859, s. 121.

todėl profesoriai jį rėmė ir siekė nukreipti savo linkme. Jo mokslinė išvyka truko dvejus metus, o grįžęs V. Herberskis ėmė mokytis medicinos. Akivaizdu, kad palankias sąlygas Frankas jam sudarė ir inicijavo kitą mokslo kelionę. Dar daugiau, tokia pažintis labai pasitarnavo V. Herberskiui jau būnant užsienyje. Ataskaitoje universitetui jis rašė, kad daugiausia dėl J. Franko užtarimo, bet kuriuo metu turėjo laisvą priėjimą visose valstybinėse institucijose ir buvo naudingas pačiam mokslui[391]. 1818 m. J. Frankas prisiminė, kad daktaras V. Herberskis „kilmingų rusų ir lenkų akivaizdoje operavo kataraktą ir pritaikė dirbtinę akį“[392]. Nors tokios operacijos buvo daromos seniai, bet būtent XIX a. pr. Vokietijoje, kur tuo metu stažavosi V. Herberskis, jos buvo pakeltos į visiškai naują techninį lygį – panaudota tuščiavidurio stiklo technika paplito į Jungtines Amerikos Valstijas ir kitus Europos kraštus[393]. Vadinasi, vilnietis mokslininkas, būdamas užsienio kelionėje, išbandė vieną naujausių to meto mokslo ir medicinos technikos naujovę ir buvo puikiai įvertintas mokslininko oftalmologo Georgo Josepho Beero su kuriuo susipažino vos atvykęs į Vieną 1817 m. gruodį[394]. Beje, G. J. Beeras buvo J. Franko bendrakursis. Maža to, kaip tik mokslinėje kelionėje V. Herberskis susipažino su Rene Laënen sukurto stetoskopo panaudojimu ir atvežė naują prietaisą į Vilnių[395]. Tiesa, vyresnieji kolegos nesuprato šio įrenginio paskirties, studentai žiūrėjo keistai ir dėl to ėmė pravardžiuoti mokslininką „dūda“. Ne be reikalo, J. Frankui išvykus, V. Herberskis gavo adjunkto laipsnį ir užėmė jo vietą. Tokia dviejų itin didelį svorį turinčių profesorių – J. Sniadeckio ir J. Franko protekcija Herberskiui neatsirado be pagrindo, jis buvo to vertas ir į jį dedamos viltys, todėl 1824 m. lapkričio 1 d. universiteto iškilmingame susirinkime 18 balsų už ir tik 1 prieš jis buvo išrinktas bendrosios ir klinikinės terapijos profesoriumi[396].

---

391 Listy i raporty do Wincentego Herberskiego adjunkta Uniw. Wil. z podróży zagranicznej w latach 1818–23 do Rządu Uniw. i do dziekana Oddz. Nauk lekarskich..., 1817–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–399, l. 56.

392 J. Frank, min. veik., p. 586.

393 A Brief History of Ocular Prostheses, [Interaktyvus], [Žiūrėta 2017 m. gruodžio 11 d.] Prieiga per internetą: http://www.dallaseye.net/history-of-artificial-eyes.php.

394 J. Frank, min. veik., p. 586; Listy i raporty do Wincentego Herberskiego adjunkta Uniw. Wil. z podróży zagranicznej w latach 1818–23 do Rządu Uniw. i do dziekana Oddz. Nauk lekarskich, VUB RS, f. 2, b. KC–399; Plačiau apie šį mokslininką – D. M. Albert, F. C. Blodi, Georg Joseph Beer: A review of his life and contributions, *History of Ophthalmology* 1, *Academiae Ophthalmologicae Internationalis*, vol. 1, p. 79–103.

395 J. Dybiec, Zagraniczne studia naukowe, s. 104.

396 M. Pełka-Poliński, Spis rozmaitych zdarzeń...[Dienoraštis], 1814–1825, VUB RS, f. 14, b. 14, l. 27.

Daugiausiai kelionėms buvo atrenkami gabūs, darbštūs, reikalingi konkrečios disciplinos vystymui ir konkrečiai katedrai užimti, mokslininkai. Nors mokslines keliones organizavo net kelios grandys – išvykstantis mokslininkas, jį rekomenduojantis ir remiantis aukštesnio statuso profesorius, Universiteto taryba, rektorius ir universiteto globėjas, tačiau J. Franko atsiminimuose yra užfiksuotas ypatingas atvejis, paaiškinantis asmeninį tokios išvykos motyvą. Situacija buvo tokia: 1816 m. rugsėjo 3 d. netikėtai mirė J. Franko ir M. Mianovskio geras draugas ir kolega profesorius J. F. Niškovskis. Greičiausiai dėl šios netekties M. Mianovskis, nepranešęs universitetui, nutarė išvykti: „Man nieko kito nelieka [...] kaip vykti Vienon klausytis profesoriaus Bojerio paskaitų. Išvažiuosiu tyliai, niekam nieko nesakęs, nes gėda prašyti universitetą atostogų“[397]. Nors J. Frankas manė, kad IVU profesoriui sėsti į studento suolą Vienoje ir mokytis pagrindo to mokslo, kurį pats dėstė netinka, bet tokiam kolegos sprendimui pritarė ir netgi įteikė jam rekomendacijas. Suprantama, be leidimo išvykusį M. Mianovskį, universitetas nubaudė ir liepė pasilikti Vienos akušerių mokykloje, kol nuspręs ką su juo daryti[398]. 1816 m. spalio 14 d. Universiteto tarybai buvo pristatyta M. Mianovskio kandidatūra mokslinei išvykai ir motyvuojama, kad netekus profesoriaus J. F. Niškovskio, medicinos skyriui stinga padidėjimo, o Mianovskis pasižymi tinkama kvalifikacija. Tad Medicinos skyriaus dekanas leido jam išvykti ir *post factum* prašė Universiteto tarnybos paskirti jo kelionei finansavimą iš jo Fiziologijos katedros etato[399]. Neaišku ar sprendžiant šią situaciją buvo įsikišęs K. Kontrimas, bet užuominų amžininkų prisiminimuose yra. S. Moravskio teigimu, jis padėjo baigti mokslus „nenuilstančiam kompiliatoriui“ J. F. Wolfgangui bei „piktam niekšeliui“ M. Mianovskiui[400]. Tuo tarpu kunigaikštis Aleksandras Golicynas (Александр Николаевич Голицын) – švietimo ministras 1816–1824 m., 1816 m. lapkričio 21 d. buvo informuotas apie šią išvyką ir prašė paaiškinti kuo ji yra motyvuojama tam, kad galėtų išrūpinti jam leidimą ir kelionės pasus[401]. Šis neeilinis mokslinės kelionės atvejis liudija apie vidinę profesorių konsolidaciją ir savo kolektyvo nario palaikymą, nepaisant to, kad jis pasielgė ne pagal universiteto nuostatus.

---

[397] J. Frank, min. veik., p. 539.
[398] Ten pat.
[399] Дело о поездке в г. Вену для совершенствование в повивальной науке М. Мяновского, 1816–1817, LVIA, f. 721, ap. 1, b. 94, l. 2.
[400] S. Moravskis, min. veik., p. 165.
[401] Дело о поездке в г. Вену для совершенствование в повивальной науке М. Мяновского, 1816–1817, LVIA, f. 721, ap. 1, b. 94, l. 4.

1817 m. sausio 4 d. rektoriaus pavaduotojo A. Loebenweinno pasirašytas dokumentas, kuriame nurodyta, kad tų metų 1 d. susirinkime buvo skaitomas gruodžio mėn. Medicinos mokslų skyriaus sesijos protokolas, kuriuo buvo informuotas A. J. Čartoriskis ir rašoma, jog 1816 m. spalio 2 d. ekstraordinarinis fiziologijos profesorius M. Mianovskis buvo išleistas 4 mėnesių kelionei į Vieną, kad tobulėtų praktiniuose gydymo dalykuose. Pažymima, kad jis yra pirmasis kandidatas, kurį Medicinos skyrius pristatė kelionei akušerijos dalyko tobulėjimui[402]. Tačiau 4 mėnesių kelionėje ne tik buvo atliekama akušerijos praktika, bet ir susipažįstama su įvairiais šio dalyko metodais. Reikėjo aplankyti žymiausius universitetus ir praktinio gydymo įstaigas, kad galima būtų palyginti su savais, perimti geriausius metodus, stebėti įvairias operacijas, lankytis įvairiose naudinguose vietose. Buvo vienbalsiai prašoma leisti pratęsti jo kelionę dar 8 mėnesiams, t. y. ilgiausiai iki 1817 m. spalio 1 d., kad jis galėtų aplankyti gydytojų praktines ypač akušerijos mokyklas Viurcburge, Getingene ir Berlyne. Taip pat, kad kelionės išlaidoms ir išsilaikymui užsienyje, reikalingų knygų ir akušerinių instrumentų supirkimui jam būtų duota tam tikra pinigų suma, kurią galima paimti iš tuo metu vakuojančios akušerijos katedros etatui skirtos sumos <...> t. y. už septynis mėnesius 1000 sidabro rublių ir įrangos supirkimui 300 sidabro rublių[403]. 1817 m. kovo 4 d. Universiteto taryba nusprendė, kad naujais mokslo metais, grįžęs iš kelionės, M. Mianovskis turės skaityti akušerijos kursą. Taip pat jis gali aplankyti Vokietijos žemes (Viurcburgą, Strasbūrą), bet kelionę privalo organizuoti taip, kad laiku spėtų į Vilnių[404]. Tokia netikėta ir ne pagal taisykles susidariusi situacija išėjo universitetui ir pačiam M. Mianovskiui į naudą: 1819 m. jis buvo išrinktas ordinariniu akušerijos profesoriumi, o vėliau ir Medicinos skyriaus dekanu.

Ketvirtasis 1821–1829 m. laikotarpis, kuomet pakartotinai išvyko anksčiau keliavę mokslininkai, tačiau priešinga kryptimi – į Rusijos imperijos mokslo institucijas (pavyzdžiui, F. Dževinskis ir L. Sobolevskis arba naujų mokslo šakų atstovai (veterinaras A. F. Adomavičius 1825 m., matematikas tikimybių teorijos pionierius Z. Revkovskis 1829 m.) Atrodo, 1829 m. K. J. Muyschelis kartu su A. F. Adomavičiumi turėjo būti išsiųstas mokslinei

---

402 Дело о лицах отправленных за границу для совершенствования в науках. Переписка между литовским военным губернатором и заграничными посланниками по поводу пребывания студентов за границей и запрета посещать им некоторые университеты, 1816–1823, LVIA, f. 721, ap. 1, b. 93, l. 5, l. 6.

403 Ten pat, l. 5, l. 6.

404 Дело о поездке в г. Вену для совершенствование в повивальной науке M. Мяновского, 1816–1817, LVIA, f. 721, ap. 1, b. 94, l. 10.

kelionei tobulėti gyvulių gydyme, bet šių kelionių patvirtinančių šaltinių neaptikta[405].

Taigi, užsienio kelionės buvo labai svarbi mokslinio kelio dalis, o aptartaisiais kelionių periodais išryškėjo jų specifika (išvykos asmeninėmis lėšomis; pavienių asmenų pakartotinų išvykų klausimai; neeilinės išvykos asmenine iniciatyva). Jų formalūs reikalai rodė universiteto pajėgumą spręsti organizacinius klausimus ir problemas, gebėjimą dinamiškai rasti problemų sprendimo būdus ir konstruktyviai panaudoti jas universiteto labui.

3. 2. Universiteto žmogaus pažinimas per mokslo kelionių instrukcijas

Išvykstantiems mokslininkas jų skyrių dekanai surašydavo instrukcijas – veiklos planus ir užduotis. Kadangi mokslininkų laukė daug kelionės rūpesčių, šios instrukcijos reglamentavo mokslinę veiklą ir akcentavo svarbiausius, būtinus įvykdyti užsienyje darbus. Ar visos instrukcijos buvo panašaus formato ir turinio? Kokią reikšmę jos vaidino praktikoje? Ar mokslininkai jų laikėsi? Kaip per instrukcijas atsispindi IVU požiūris į mokslą ir mokslo idėjų cirkuliaciją? Instrukcijų analizė leidžia visiškai naujai pažvelgti į universiteto žmogų.

Atrodo, universitetas ėmė naudoti instrukcijas išvykstantiems mokslininkams J. Sniadeckio rektoriavimo metu. Tačiau šie pasikeitimai susiję ne su pačiu jo rektoriavimu, kaip teigia J. Dybiec[406], o su tuo, kad atsirado pirmieji oficialūs Rusijos imperijos Švietimo ministerijos lėšomis keliaujantys mokslininkai; imtas praktiškai ir kas svarbiau teisiškai taikyti universiteto nuostatų punktas, leidžiantis mokslininkas išvykti. 1817 m. Universiteto taryba svarstė apie instrukcijų turinį ir numatė, kad instrukcijose būtų nurodyti dalykai kuriuose reikia tobulėti; žymūs žmonės, mokytojai ir jų darbai; kad instrukcijų užduotys formuotų jaunuosius kandidatus, kurie ne tik savo dalyką išmanytų, bet ir būtų paruošti krašto naudai, katedroms užimti. Instrukcijose reikėjo nurodyti ne tik kur, bet ir kaip išsiųstasis gali tobulintis, kad taptų profesoriumi. Ypač svarbu pažymėti, kokius kursus rinktis, o kurių ne. Akcentuota, kad didaktikos ir pedagogikos metodų yra labai daug skirtingose šalyse ir ne kiekvienas tiks savam kraštui, tad būtų gerai išvykstantiems duoti paruoštukes kaip rinktis dalyką ir jam pasiruošti, bei kaip patiems suformuoti, kad grįžę savo kraštui pasitarnautų. Be to, raginama, kad grįžę mokslininkai ateityje pateiktų mokslų skyriams savo pačių instrukcijų

[405] *Pamiętniki ks. Stanisława Jundziłła*, s. 128.
[406] J. Dybiec, Zagraniczne studia naukowe, s. 101.

projektus – iš to galima būtų suprasti, kaip įsisavino ir ištobulėjo moksle ir kaip instrukcijų užduočių vykdymas pasiteisino praktikoje[407].

1808 m. rektoriaus J. Sniadeckio instrukcijoje J. Znoskai surašyti penki punktai, kaip elgtis užsienyje. Pirmajame liepta kiekvieną mėnesį prisistatyti Rusijos imperijos ministrui ar konsului, kad ir kur šis bebūtų: parodyti pasą ir pasakyti kokiu tikslu yra užsienyje; antrame punkte rašoma, kad reikia pranešti universitetui iš kiekvienos vietos, kurioje mokslams ilgiau užsiliktų; trečiame punkte – kas pusę metų aprašyti savo užsienyje nuveiktus darbus: įvardinti, kokių paskaitų klausėsi, kokius autorius skaitė, mokslo žmones su kuriais susitiko ir mokslo draugijas kuriose lankėsi, žymius ar naujus mokslininkų ar užsienio draugijų mokslinius darbus; 4 punktas reikalavo per užsienyje praleistą laiką parašyti darbą, kuris parodytų, kaip išsiplėtė mokslo, kurio mokėsi, žinios; kaip vykdomi ankstesni punktai, kas yra daugiausia nuveikta. Reikia rašyti taip, kad matytųsi ne tik žinios ir supratimas, ką rašo, bet ir pažiūros į sunkiausią tų mokslų medžiagą. 5 punkte liepta buvimo užsienyje laikotarpiu atlikti bet kokią universiteto pavestą užduotį[408]. Tokią ataskaitą turi parašyti savo kelionės metu, kad grįžus sulauktų darbo, kurį universitetas jam paskirs. 1809 m. lapkričio 1 d. ataskaitoje iš Leipcigo J. Znoska teisinosi, kad karas pertraukė komunikaciją ir dėl to metus laiko negalėjo pranešti apie savo kelionėje nuveiktus darbus[409]. 1810 m. kovo 25 d. ataskaitoje iš Berlyno rašė, kad prieš penkis mėnesius buvo išsiuntęs dar vieną ataskaitą, kas liudija jų buvus daugiau nei vieną[410]. Iš turimos ataskaitos galima spręsti, kad J. Znoska buvo susipažinęs su tuometine politinės ekonomijos dalyko padėtimi ir pristatė pagrindinius politinės ekonomijos veikalus. Tai buvo Getingeno profesoriaus Georgo Friedricho Sartorius disertacija *O elementach bogactwa narodowego i ekonomiki politycznej*, 1798 m. išleista Thomas Robert Malthus knyga *An essay on the principle of population* ir 1802 m. išleistas anglų ekonomisto Henry Thornton darbas *An Enquiry into the Nature and Effects of the Paper credit of Great Britain*[411].

---

[407] O wojażu magistra Sobolewskiego do Francyi i Anglii dla udoskonalenia się w nauce Klasycznej starożytney a poźniej do Puław, Wiednia, Krakowa, i Petersburga dla obeyrzenia bibliotek, LVIA, f. 721, ap. 1, b. 100, l. 3.

[408] Сборник бумаг, оставшихся после профессора Виленсского Университета Ивана Зноско, LMAVB RS, f. 18–193, l. 44.

[409] J. Dybiec, min. veik., p. 107.

[410] Listy różnych osób do rządu Imp. Wileńskiego uniwersytetu z lat 1803–1832, VUB RS, f. 2, b. 312, l. 144.

[411] H. Thornton, *An Enquiry into the Nature and Effects of the Paper credit of Great Britain*, Reprints of economic classics, New York, 1965; R. T. Malthus, *An essay on the principle of population*, London,1798, [Interaktyvus], [Žiūrėta 2017 m. gruodžio

Šių knygų perskaitymas ir įsigijimas buvo vienos iš instrukcijų užduoties įvykdymas. Taip pat J. Znoska, kaip jam buvo instrukcijoje nurodyta, įvardijo su kuo susipažino, susitiko, bendravo: tai buvo Halės-Vitenbergo teologijos profesorius Augustas Hermannas Niemeyeris, poetas Johannas Heinrichas Vossas, humanistas Christianas Gottfriedas Schützas, bibliografas Johannas Samuelis Erschas, rašytojai Karlas Wilhelmas Friedrichas Schlegelis ir Johannas Wolfgangas von Goethe, Getingeno universiteto bibliotekos direktorius Christianas Gottlobas Heyne ir jo auklėtinis, vėlesnis bibliotekos direktorius Georgas Friedrichas Benecke, Victoras Hugo, Getingeno istorijos mokyklos nariai orientalistas Johannas Gottfriedas Eichhornas ir istorikas Christophs Meinersas, technologijos termino pradininkas Johannas Friedrichas Beckmennas ir kiti[412]. J. Dybiec pastebi, kad prieš išvykdamas J. Znoska nerodė didesnio susidomėjimo mokslo tiriamuoju darbu, tačiau tai, kad užsienyje susipažino su naujausiais mokslininkų tyrimais, buvo labai vertinga, o jo pasiruošimas dėstyti itin pagerėjo[413]. Neaišku, kuo grindžiamas šis autoriaus teiginys, mat dar 1805 m. buvęs LDKVM auklėtinis, teisės komisijos narys Adomas Povstanskis prašė atleisti J. Znoską nuo adjunkto pareigų universitete, tam, kad padėtų šios komisijos darbui Sankt Peterburge[414]. Šis faktas liudija apie J. Znoskos kompetenciją ir apie jo dalyko išmanymo poreikį. Mokslinių ryšių ir praktikos dėka, grįžęs į universitetą ir remdamasis naujausiomis žiniomis, galėjo skaityti politinės ekonomijos kursą. Beje, jo kelionė buvo svarbi ir prof. S. B. Jundzilui, mat, tarpininkaujant kunigaikščiui Repninui, Getingeno profesorius Heinrichas Adolfas Schraderas perdavė Vilniaus Botanikos sodui reikalingas retas sėklas[415]. Tad, J. Znoska pasitarnavo ir kaip tarpininkas.

---

11 d.]. Prieiga per internetą: http://www.esp.org/books/malthus/population/malthus.pdf; Listy różnych osób do rządu Imp. Wileńskiego uniwersytetu z lat 1803–1832, VUB RS, f. 2, b. 312, l. 145.

412 Listy różnych osób do rządu Imp. Wileńskiego uniwersytetu z lat 1803–1832, VUB RS, f. 2, b. 312, l. 146.

413 J. Dybiec, min. veik., p. 106.

414 *Adam Jerzy Czartoryski, Letters to Vilna 1805 = Adam Jerzy Czartoryski, Listy do Wilna 1805*, s. 108.

415 Nėra aišku kurį kunigaikštį Repniną mini autorius. Greičiausiai tai bus Nikolajus Repninas-Volkonskis (Николай Григорьевич Репнин-Волконский), žymaus rusų politinio veikėjo Nikolajaus Repnino (1734–1801) vaikaitis. J. Dybiec, min. veik., p. 115.

V. Herberskiui parašytų instrukcijų originalas prancūzų kalba yra saugomas LVIA[416], tačiau J. Frankas jas mini atsiminimuose: „Universitetas mane įpareigojo parašyti Herberskio studijų Vienoje taisykles. Pacituosiu kai kurias pastraipas, nes tai gali būti naudinga kitiems jauniems jo padėties gydytojams“[417]. J. Franko instrukcijos parašytos jam būdingu literatūriniu stiliumi ir suteikia praktiškų patarimų, kurie gali padėti svečioje šalyje: niekad nepamiršti svarbiausio savo išvykos tikslo – studijuoti akių ligas ir vengti visko, kas nuo jo atitrauktų; būtinai pramokti vokiečių kalbos austriško dialekto, nes ligoniai kitaip nekalba; vengti Vienos lenkų draugijos ir neieškoti savo tėvynainių, nes kelionės užduotis yra susipažinti su lankomos šalies gyventojais: „Daugelis garsių įvairių tautų gydytojų lanko Bėro [Georgo Josepho Beero] paskaitas. Pasistenkite su jais susipažinti, kad vėliau galėtumėt susirašinėti“[418]; universiteto bibliotekai nupirkti Johanno Gottfriedo Zinno ir Samuelio Thomaso von Soemmeringo vadovėlius[419]; per pirmus tris mėnesius paruošti visų regos organo dalių anatominius preparatus ir svarbiausius jų atsivežti į Vilnių; rašyti oftalmologijos dienoraštį; pateikti universitetui svarų apibendrinimą; aplankyti Vienos aklųjų institutą ir susipažinti su aklųjų mokymo metodais; svarbiausia užduotis – prieš išvykstant iš Vienos, paprašyti leidimo operuoti viešai kataraktą, pasikvietus kilmingų rusų ir lenkų dalyvauti šioje operacijoje[420]. Kaip išsiaiškinome, V. Herberskis tai sėkmingai padarė ir pateikė 7 liudijimus iš kurių keli buvo paties G. J. Beer rašyti laiškai lotynų ir vokiečių kalbomis, taip pat jo asistento, vėlesnio Paduvos universiteto oftolmologijos klinikos direktoriaus ir Vienos universiteto oftolmologijos profesoriaus Antono von Rosas atsiliepimai. V. Herberskiui taip pat teko asmeniškai bendrauti su vakcinos atradėju

[416] O wojażu adjunkta Herberskiego do Niemiec, Francyi i Anglii dla udoskonalenia się w medycynie szczególnie w Oftalnice, LVIA, f. 721, Ap. 1, b. 97.
[417] J. Frank, min. veik., p. 571.
[418] Ten pat.
[419] Turima omenyje Johanno Gottfriedo Zinno darbą *Descriptio anatomica oculi human*, kuriame pirmą kartą detaliai pavaizduota ir aprašyta žmogaus akies anatomija. Greičiausiai kalbama apie Samuelio Thomaso von Soemmeringo – geltonosios dėmės akies tinklainėje atradėją, darbus. Daugiau apie šiuos du mokslininkus žr.: Р. И. Коровенков, Открытия Иоганна Цинна – мифы и реальность Российская офтальмология онлайн № 21, *Из истории офтальмологии*. [Interaktyvus], [Žiūrėta 2017 m. gruodžio 11 d.]. Prieiga per internetą: http://www.eyepress.ru/article.aspx?20614; I. Aly, S. R. Tubbs, M. M. Shoja, M. Loukas, Samuel Thomas von Söemmerring (1755–1830), *International Journal of History and Philosophy of Medicine,* 2016, [Interaktyvus], [Žiūrėta 2017 m. gruodžio 11 d.]. Prieiga per internetą: http://www.ijhpm.org/index.php/IJHPM/index.
[420] J. Frank, min. veik., p. 571.

E. Jenneriu, kuris panaikino jo abejones dėl vakcinos nuo raupų efektyvumo ir panaudojimo[421]. Universiteto globėjas buvo informuotas, kad V. Herbeskis keliaus dar vienus metus, o J. Frankas buvo įpareigotas papildyti ankstesnes instrukcijas, kurios tarnautų kaip taisyklės[422]. V. Herberskis akcentavo, kad jo pirmtako J. Franko kelionė ir autoritetas jam yra didžiausias rodiklis ir atsakingai vykdė pavestą darbą[423].

Korespondencija, priešingai nei formalios ataskaitos universitetui, atskleidžia įdomesnių detalių apie mokslines keliones. 1821 m. spalio 15 d. V. Herberskis per J. A. Čartoriskį su kuriuo dažnai matėsi Paryžiuje, siuntė laišką J. Frankui. Atrodo, universiteto globėjas žodžiu liepė V. Herberskiui aplankyti Monpeljė gydytojų mokyklą. Apie tokį neformalų prašymą V. Herberskis informavo J. Franką ir užduotį įvykdė. 1823 m. sausio 20 d. laiške rektoriui J. Tvardovskiui, J. A. Čartoriskis nerimavo, kad V. Herberskis ilgai neatvyksta ir nerašo: „kas žino, ar tik neapsistos Paryžiuje, ar krašte neliks savarankiškai praktikai, kuria taip džiaugiasi“[424]. Tokio talentingo mokslininko ir naujausias žinias įsisavinusio specialisto, kurį taip skatino ir rėmė profesoriai su J. Franku priešakyje, IVU nenorėjo netekti, jo sugrįžimas į Vilnių rūpėjo visoms universiteto grandims.

Kelionės metu, vakuojant V. Herberskio adjunkto vietai, J. A. Čartoriskis kartu su rektoriumi norėjo inicijuoti konkursą jai užimti, jeigu išvykęs mokslininkas kartais susiviliotų darbu Vakarų Europoje. Visgi rektorius gavo V. Herberskio laišką, patvirtinantį jo grįžimą į Vilnių. Kaip rašė 1823 m. gegužės 1 d. laiške J. A. Čartoriskis: „Vilniaus nuomonę, kad nebus geras profesorius, dar reikia patvirtinti, nes aš girdėjau daug pagyrimų jo uolumui ir stropumui, ir dažnai pats susidūriau su jo tikru mokslo išmanymu. Užsienyje visur net tarp žymiausių mokslininkų geriausią reputaciją turėjo. Paryžiuje rado didelę protekciją, kur neturint jokio talento

---

[421] Od Jennera życzyłem mieć szczęscie poznać dobrodzieju narodu ludzkiego i bydz oswieconym w wątpliwośći czyli wakcyna może ochronić zawsze od ospy zwyczyney lub nie? Ieżeli nie, więc w iakich przypadkach. Listy i raporty do Wincentego Herberskiego adjunkta Uniw. Wil. z podróży zagranicznej w latach 1818–23 do Rządu Uniw. i do dziekana Oddz. Nauk lekarskich..., 1817–1823.VUB RS, f. 2, b. KC–399, l. 44.

[422] O wojażu adjunkta Herberskiego do Niemiec, Francyi i Anglii dla udoskonalenia się w medycynie szczególnie w Oftalnice. LVIA, f. 721, ap. 1, b. 97, l. 95.

[423] Listy i raporty do Wincentego Herberskiego adjunkta Uniw. Wil. z podróży zagranicznej w latach 1818–23 do Rządu Uniw. i do dziekana Oddz. Nauk lekarskich..., 1817–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–399, l. 44.

[424] *Książe Adam Czartoryski i Józef Twardowski*: korespondencya, 1822–24, do druku ułożył J. Ogończyk, Poznań, 1899, s. 61.

būtų sunku išsilaikyti“[425]. Tačiau J. A. Čartoriskis norėjo asmeniškai tai patikrinti ir skirti po J. Franko vakuojančią vietą, kurią pastarasis buvo pažadėjęs ir laikęs V. Herberskiui.

IVU taip pat buvo labai reikalingas žmogaus, kuris puikiai išmanytų įvairias mašinas, todėl nutarta išsiųsti V. Gurskį 3 metams į užsienį[426]. Užduotis aiškiai apibrėžia instrukcija V. Gurskiui ir ją papildantis jo paties rašytas kelionės planas[427]. Pirmame instrukcijos punkte rašoma, kokiu tikslu jis yra siunčiamas į užsienį, t. y., kad gerai išmoktų ir susipažintų su statybų būdais ir mechanikos panaudojimu fabrikuose, žemės ūkyje, ypač su vandens, oro ir žemės įtaisais, garo mašinomis, kanalais ir popieriaus gamyba. Visą tai turėjo pažinti per naudojimą, modelius, piešinius, ypač dėmesį skirti toms mašinoms, kurios reikalingos kraštui. Antrame punkte pabrėžiama, kad reikia nagrinėti mašinų dalis; trečias punktas ragino mokytis statikos, mechanikos, hidrostatikos dėsnių, kad galima būtų gaminti ir panaudoti mašinas praktikoje; labai konkretus ketvirtas punktas nurodė apsilankyti viešoje Paryžiaus mašinų konservatorijoje (*Conservatorium Machine*), Tiltų ir kelių mokykloje (*Des ponts et chaussées)*. Kiti punktai taip pat buvo skirti įrenginių pažinimui ir įsisavinimui, o paskutinis septintas punktas reikalavo, kad rašytų Fizikos ir matematikos skyriaus dekanui kas šešis mėnesius apie savo mokslus ir darbus, apie naujausias knygas, kurias universitetas nusipirks, jų kainas ir sąmatą[428].

Atrodo, V. Gurskis buvo sudaręs precizišką 16 dalių planą, ką ir kaip turi kelionėje vykdyti. Apie tai liudija jo paties žodžiai: „Savo kelionę bandysiu atlikti tokia tvarka: vyksiu į pietų kraštus, kaip antai į Vieną, kur apžiūrėsiu įvairius kabinetus; po to į Veneciją, kur apžiūrėsiu statinius ant vandens; atvykęs į Prancūziją apžiūrėsiu popieriaus fabrikus ir malūnus Avinjone; Paryžiuje ketinu mokytis mechanikos teorijos ir jos panaudojimo praktikoje; reikia sudaryti kelionės į Angliją planą ir surasti žmones, kurie padėtų krašte, būsiu ten kuo trumpiau; Vokietijoje pirmiausia atvyksiu į Haidelbegą, išklausysiu K. Langsdorfo praktinės mechanikos kursą; Berlyne išstudijuosiu visus hidraulinius veikalus, mašinas perpiešiu, pridėsiu jų sąrašą,

---

[425] Ten pat, p. 117.

[426] O wojażu doktora filozofii Górskiego do Niemiec, Anglii, i Francyi dla wydoskonalenia się w nauce teoretyczney i praktyczney mechaniki i oraz do Petersburga dla obeyrzenia mechanicznych zakładów i fabryk, LVIA, f. 721, ap. 1, b. 108, l. 65

[427] Akta dotyczące Waleriana Górskiego adjunkta mechaniki z 1818–24 r., VUB RS, f. 2, b. KC–348, l. 1.

[428] Ten pat, l. 2.

o svarbiausias jų aprašysiu ir perpiešiu ataskaitoje universitetui“[429]. Taigi, V. Gurskis buvo užsibrėžęs daug tikslų, visus juos energingai vykdė ir netgi bandė įgytą patirtį panaudoti kur kas plačiau: tai rodo jo prašymas IVU dėl 1821 m. amatininkų mokyklos projekto įgyvendinimo, o tiksliau noras būti išgirstam, nes be finansavimo jis negalėjo sukurti amatininkams taip reikalingų įrenginių. 1822 m. jis skundėsi universiteto globėjui, o 1824 m. Universiteto tarybai, kad jo gabumai ir laikas praleistas užsienyje, nėra tinkamai panaudojami[430]. 1823 m. jis, remiamas M. Pelkos-Polinksio, pateikė Universiteto tarybai projektą dėl mokslinės kelionės į Sankt Peterburgą, tačiau tarybos nariai jį atmetė. J. Tvardovskio teigimu, tai buvo padaryta be pagrindo, nes tam, kas jau buvo užsienyje, nėra reikalo sėdėti savame krašte[431]. Rektorius neabejojo, kad V. Gurskis gerai išmano savo dalyką ir jei būtų ne toks geras profesorius, galėtų būti puikus praktikas, arba tokiu tapti dėl didesnės patirties: „maži darbai, kuriuos iki šiol darė, jam sekėsi puikiai; jis yra energingas, uolus ir smalsus“[432]. Sankt Peterburge mokslininkas galėjo daug ką pamatyti ir aplankyti, todėl rektorius asmeniškai prašė A. J. Čartoriskio paramos ir V. Gurskio kelionės patvirtinimo. Pasikeitus politinei konjunktūrai, pastarasis ne daug ką galėjo padaryti ir teigė, kad jo kelionę patvirtinti privalo jei ne Fizikos ir matematikos skyriaus taryba, tai bent jau Universiteto taryba pagal 11 universiteto nuostatų punktą[433]. Iš vėlesnio V. Gurskio pedagoginio įvertinimo aiškėjo, kad turėjo pakankamą išsilavinimą, tačiau dėstė be talento, neaiškiai, be sistemos, sporadiškai ir nenaudingai studentams[434]. Pats mokslininkas tikėjosi, kad jo įgyta svetur praktika bus naudinga ne tik mokslui ir universitetui, bet ir Vilniaus miesto gyventojams.

M. Pelkai-Polinskiui 1817 m. liepą surašytoje instrukcijoje pabrėžiama, kad universitete skaitomas matematikos kursas privalo būti papildytas gilesniu požiūriu nei tas, kuris dėstomas gimnazijose ir mokyklose, todėl jo pareiga buvo, kiek tik jėgos leido mokytis iš matematinių traktatų aukštosios matematikos, algebros ir jų taikymo mechanikoje bei hidraulikoje, gilintis į fizinės astronomijos problemas. Šiam tikslui turėjo pasitarnauti instrukcijoje įvardytų matematikų Jean-Baptiste le Rond d'Alemberto, Alexiso Claude

[429] Ten pat.
[430] Listy różnych osób do Rządu Uniw. Wileńskiego, cz. I, A-M, 1803–1832, VUB RS, f. 2, b. KC–311, l. 66.
[431] A. J. Czartoryski, min. veik., p. 111.
[432] Ten pat, s. 111.
[433] A. J. Czartoryski, min. veik., p. 117.
[434] Z. Rewkowski, *Pamiętniki*, t. 1, s. 55.

Clairaut, Victoro Cousin, Leonhardo Eulerio, Josepho Louiso Lagrange, Pierre-Simono Laplace veikalai. Kita užduotis buvo apžiūrėti ir už IVU lėšas Nimo matematikos institute (Monpeljė universitete) įsigyti leidžiamą matematinę periodiką[435].

Periodinis žurnalas *Annales de mathématiques pures et appliquées* (*Matematikos analai*) buvo pradėtas leisti 1810 m. Josepho Diazo Gergonne dėka ir daugiausiai apėmė naujoves geometrijos srityje[436]. Kuomet į užsienį buvo išsiųstas M. Pelka-Polinksis, žurnalas buvo leidžiamas beveik dešimtmetį, tačiau vien tai, kad apie jį buvo žinoma Vilniuje, rodo mokslinių idėjų cirkuliaciją ir suinteresuotumą jas perimti ir naudoti. Kitas M. Pelkos-Polisnkio atpasakoto žurnalo *Journal de l'ecole Politechnique* turinys taip pat liudija apie mokslinių naujienų svarbą ir sklaidą[437]. Iš tokios instrukcijoje pateiktos užduoties galima spręsti apie tai, kad Vilniaus mokslininkai sekė mokslines naujoves ir aktualijas, buvo suinteresuoti su jomis susipažinti.

Instrukcijų laikymasis ir jų užduotys buvo labai svarbus dalykas ne tik keliaujančiam žmogui, bet ir visam universitetui, kuris aktyviai sekė naujienas. Tai rodo ir trumpas įrašas M. Pelkos- Polinskio kelionių dienoraštyje: „Man įteiktoje instrukcijoje nėra liepta, kad raportuočiau apie savo veiklą kelionės metu, bet spėju, kad reikia“[438]. 1818 m. laiške K. Kontrimui jis rašė, kad netrukus V. Gurskis atsiųs savo kelionės raportą, o tada ir jis atsiųs trumpą savo kelionės aprašymą, kuris, jei bičiulis to panorės, gali būti išspausdintas *Dziennik Wileński*[439]. M. Pelka-Polinskis suteikia jam visišką laisvę keisti tekstą – ištrinti, pridėti, pakeisti, žodžiu viską, kas reikalinga redaktoriui. Kitame gegužės mėn. laiške K. Kontrimui jis teiravosi V. Gurskio vardu, ką universitete kalba apie V. Gurskio kovo mėnesį atsiųstą raportą ir ar padidins jam atlyginimą, nes be jo nieko daryti negali[440].

1817 m. rugsėjo 21 d. universiteto adjunktas F. Dževinskis prisiekė prisistatyti, kai tik bus pakviestas ir vykdyti visas universiteto pavestas

---

[435] Drobne akta tyczące prof. Tomasza Źickiego z lat 1809–24 oraz listy i kopie listów Michała Polińskiego, VUB RS, f. 2, b. KC–346, l. 69.
[436] Plačiau apie Monpeljė universitetą, jame leidžiamą periodiką ir Joseph Diaz Gergonne žr.: N. A. Kolmogorov, A. A. P. Yushkevich, *Mathematics of the 19th Century: Geometry, Analytic Function Theory*, Birkhäuser Basel, 1996, p. 27– 35.
[437] *Journal de l'ecole Politechnique*, II Cahier, t. IV, AN x, p. 359, [Mokslinio žurnalo turinio atpasakojimas], VUB RS, f. 14, b. 70, l. 1.
[438] Teki Polińskiego. Różne notaty i materiały do chronologicznej bibliografii druków r. 1817–1842, VUB RS, f. 2, b. DC–212, l. 113.
[439] Mykolas Polinskis-Pelka, Laiškai (4) Kazimierui Kontrimui, Paryžius, Krokuva, 1818–1819, VUB RS, f. 14, b. 18, l. 3.
[440] Ten pat, l. 6.

užduotis[441]. Taip pat jis akcentavo, kad būdamas kelionėje kas mėnesį rašė rektoriui, dekanui ir skyriaus nariams apie vykdomus darbus ir mokslo sunkumus. Tad siųsti ataskaitas universitetui buvo labai svarbu, nes Vilniuje likę mokslininkai dalinosi ataskaitose užfiksuota informacija ir nekantriai laukė sugrįžtančių kolegų. Rektoriui negavus laiškų iš M. Pelkos-Polinskio ir jo kolegų, Z. Nemčevskis 1818 m. vasario 7 d. buvo įpareigotas jiems parašyti. Reformuotame universitete jis buvo vienas pirmųjų, išvykusių į užsienį, XIX a. 2 deš. buvo Fizikos ir matematikos skyriaus dekanas, todėl turėjo patirties ir suprato ką tenka patirti išvykusiems kolegoms. Laiško autorius siunčia linkėjimus V. Gurskiui ir prašo jį informuoti, kad lankytų tas paskaitas, kurios nesiskirtų nuo objekto, kuriam įsisavinti išvyko: tegu tobulėja piešime, kas bus naudinga geometrijos piešimo paskaitai; tegu nelanko mechanikos ir astronomijos; siunčia linkėjimus F. Dževinskiui ir K. Podčašinskiui, iš kurių atėjo universitete gerai įvertinti raportai ir visi tiki, kad jiems kelionė išeis į naudą[442].

Karolis Podčašinskis išvyko būdamas 28 m. amžiaus. Jo mokslinės kelionės instrukcijoje užfiksuotas tikslas buvo susipažinti su teorija, metodais ir technologijomis, kurių dėka galima pastatyti patvarius, patogius ir gražius statinius. Daug dėmesio buvo skiriama medienos ir akmens (kurių buvo gausu savame krašte) panaudojimo ir apdirbimo technologijų įsisavinimui. Paryžiuje, kur fizikos ir matematikos mokslų lygis buvo labai aukštas ir buvo gera architektūros mokykla, jis turėjo klausyti pagrindinių ir papildomų kursų, kas užtruko pusę metų. Iš ten pajudėjo į Turiną, Milaną, Veroną, Florenciją, Romą, čia pabuvęs keliavo į Riminį, Veneciją ir Vieną. Po pirmų metų turėjo parašyti ir išsiųsti universitetui darbą, pavyzdžiui, išdėstyti ir palyginti įvairias skliauto pusiausvyros teorijas, paaiškinti, kuri iš jų yra teisinga ir kodėl[443].

Instrukcijoje F. Dževinskiui buvo konstatuota, kad fizikos profesorius ruošia studentus į kitas katedras, todėl jis turi būti labai gerai pasirengęs ir išmanąs savo dalyką. Dėl šios priežasties F. Dževinskis privalėjo vykti į universitetus, aplankyti įvairius kabinetus, susipažinti su mokslininkais ir iš jų rinkti naujienas, kurios pasitarnautų fizikos ir kitų pagalbinių mokslų pagrindui. Taigi jis privalėjo: 1) eksperimentinės fizikos dalyje pažinti visas

[441] Felikso Dževinskio ataskaita 1817 m. rugsėjo 21 d., Sprawozdania z podróży naukowych profesorów i stypendystów Uniwersytetu, t. I, VUB RS, f. 2, b. KC–319, l. 27.
[442] Mykolui Pelkai Polinskiui rašyti laiškai. Nemčevskis 1818; LMAVB RS, f. 151, b. 700, l. 1.
[443] O wojażu magistra Podczaszynskiego do Francyi i Włoch dla udoskonalenia się w architektórze, LVIA, f. 721, Ap. 1, b. 106, l. 87.

mašinas ir aparatus, jų panaudojimą, sukūrimą ir priežiūrą; 2) gilintis į šviesos poliarizaciją ir kūnų kapiliarumą; 3) tobulėti aukštojoje matematikoje, ypač hidrodinamikoje, optikoje, magnetizme, voltuose; 4) turėti tvarkingus konspektus, pagal kuriuos paruoštų ateityje universitete skaitomą mokslo kursą; 5) Paryžiuje klausytis garsiausių mokslininkų fizikos, chemijos, matematikos, gamtos istorijos paskaitų, stengtis susipažinti su kursų dėstytojais; 6) susipažinti su amatininkais, kuriančiais mašinas ir instrumentus; 7) Paryžiuje sau į priekį sudėlioti planą dalykų, kurių privalo mokytis, kad apimtų visas fizikos kurso dalis ir apskaičiuoti laiką, kiek tai užtruks; 8) per pirmus metus parašys darbus apie įvairias šviesos poliarizacijos teorijas ir bandys išsiaiškinti kuri ir dėl kokių priežasčių yra teisingiausia ir juos išsiųs universitetui; 9) skyriaus dekanui rašys mažiausiai kartą per keturis mėnesius; 10) stengsis savo mokslą pritaikyti krašto naudai[444]. W. Rüeggo teigimu, Paryžiuje studijavusių užsieniečių pagalba buvo reformuojamas švietimas jų šalyse, ypač matematikos, fizikos ir chemijos srityse, o tarp lenkų ir rusų mokslininkų, studijavusių Politechnikos mokykloje, autorius mini Z. Nemčevskį, kuris buvo ten 1802–1808 m., o grįžęs ėmė dėstyti matematinę analizę pagal Sylvestre François Lacroix[445]. Taigi, F. Dževinskis turėjo gerą pavyzdį į ką turi lygiuotis, klostėsi išvykų į Paryžiaus aukštąsias mokyklas tradicija, atsirado kontaktai.

1822 m. vasario 24 d. prašyme Fizikos ir matematikos skyriui F. Dževinskis suminėjo visus savo nuopelnus (tobulėjimas mineralogijoje per ketverius metus, darbo apie mineralogiją publikacija, Fizikos kabineto priežiūra, nuo 1819 m. fizikos paskaitų skaitymas, fizikos studentų skaičiaus augimas (nuo 170 iki 212), naujausios įrangos parūpinimas, laboratorijos įrengimas, kaip vienas iš kelionės tikslų ir rezultatų buvo Jeano Baptiste Bioto paskaitų kurso vertimas) ir prašė pristatyti jo kandidatūrą Universiteto tarybai dėl ordinarinio profesoriaus vardo[446]. A. J. Čartoriskis 1822 m. gruodžio 22 d. laiške J. Tvardovskiui džiaugėsi, kad „Dar turime Dževinskį! Ar negalime jo vėliau prie mineralogijos gražinti? Praneškite, kaip klostosi reikalai su Mineralogijos kabinetu, ar sudaromas ir kada šis darbas bus baigtas? Šios

---

[444] O wojażu adjunkta Drzewinskiego do Francyi, i Anglii dla udoskonalenia się w Fizyce, LVIA, f. 721, ap. 1, b. 103, l. 3.
[445] W. Rüegg, A History of the University in Europe: Volume 3, *Universities in the Nineteenth and Early Twentieth Centuries (1800–1945*), 2004, 776 p.
[446] Felikso Dževinskio ataskaita 1817 m. rugsėjo 21, Sprawozdania z podróży naukowych profesorów i stypendystów Uniwersytetu, t. I, VUB RS, f. 2, b. KC–319, l. 99–101.

kolekcijos būklė daro gėdą universitetui“[447]. Nepaisant to, kad F. Dževinskis ruošėsi dėstyti fiziką, ši citata atskleidžia svarbią problemą – universiteto valdžia neturėjo konkretaus suvokimo, ką daryti su visais besistažuojančiais mokslininkais, kai baigsis jų kelionės laikas ir kokias pareigas jiems paskirti. Universiteto globėjas ir rektorius gerai nežinojo, kam tinka F. Dževinskis – geologijai ar fizikai, ką jis studijavo, todėl negalėjo tinkamai įvertinti jo gabumus ir polinkius. Greičiausiai tokia buvo mokslo skyriaus dekano užduotis, kuris pirmasis gaudavo ataskaitas ir tiesiogiai prižiūrėjo planų vykdymo eigą, asmeniškai bendravo su išvykusiuoju.

Juozapas Jundzilas ataskaitoje taip pat pažymėjo, kad stengiasi visas užduotis atlikti pagal instrukcijas ir teisinosi, kad dėl judraus gyvenimo būdo ir paskaitų kaitos negali pabaigti veikalo, kurį kitą kartą atsiųs su ataskaita[448]. Labai konkreti užduotis buvo paskirta ir M. Bobrovskiui – mokytis rytų kalbų: biblinių kalbų paskaitas pagal instrukcijas turėjo klausytis dvejus metus Austrijoje ir metus Romoje[449]. 1819 m. spalio 6 d. laiške švietimo ministrui buvo pristatytas I. Oldakovskis, kuris 1817 m. buvo išsiųstas į Getingeną tobulėti teisės moksle, tačiau turėjo grįžti atgal dėl šeimos reikalų. 1818 m. gegužės 7 d. Universiteto taryba nutarė jam leisti pusę metų likti Getingene ir priminė tokį instrukcijų punktą, pagal kurį per 8 mėnesius turėjo paruošti darbą apie įgimtos teisės ir teisės filosofijos ryšius, kokie jų tikslai, metodai ir autoriai[450]. Vėliau tarybos posėdyje buvo skaitomas I. Oldakovskio prašymas leisti likti ilgiau Getingene, kad išklausytų visus mokslus, kurie nurodyti pagal instrukcijas, nes einamuoju semestru kai kurių kursų lankyti negalėjo. Taip pat universitetas norėjo sužinoti, ar I. Oldakovskis mokosi anglų kalbos ir kaip joje ištobulėjo, nes norima jį išsiųsti į Angliją, kad galėtų ten praktikuotis.

Petro Slavinskio instrukcijoje buvo užfiksuotos tokios užduotys: 1) susipažinti su institucijomis ir observatorijomis; 2) pažinti instrumentus ir jų gamybą, mikronometrus; 3) susipažinti su amatininkais, gaminančiais astronominius instrumentus ir gauti iš jų praktinius patarimus apie instrumentų gamybą ir klaidingą žvaigždžių išdėstymui skirtų instrumentų

[447] *Książe Adam Czartoryski i Józef Twardowski: korespondencya, 1822–24,* do druku ułożył J. Ogończyk, Poznań, 1899, s. 41.
[448] Akta tyczące prof. ks. Stanisława i Józefa Jundziłłów z lat 1818–30 oraz drobne akta tyczące prof. Eichwalda, VUB RS, f. 2, b. KC–352, l. 24.
[449] Rzeczy większej uwagi w podróży z Wilna do Austryi i Włoch nadarzające się od r. 1817 do 1820 dla własnej pamięci napomknięte przez X. Michała Bobrowskiego kan. kat. Brzeskiego, LMAVB RS, f. 18–107, l. 29.
[450] O wojażu doktora folozofii Ołdakowskiego do Uniwersytetu Götingskiego dla udoskonalenia się w naukach prawa. LVIA, f. 721, ap. 1, b. 109, l. 6.

naudojimą; 4) susipažinti su žymiųjų astronomų darbais; 5) tobulėti sferinėje ir fizikinėje teorijoje, bei detaliau pažinti dalyką[451]. Pradžioje jis išvyko į Berlyną, Getingeną, Hamburgą, Anglijoje prisistatė Rusijos pasiuntiniui ir išklausė jo pastabas. Vėliau ilgesniam laikui apsistojo Grinviče ir apžiūrėjo instrumentus, studijavo anglų išleistus darbus, Londone bendravo su amatininkais, kurie gamino instrumentus Grinvičo observatorijai ir išsiaiškino įvairius panaudojimo būdus, kainą, sąmatą, naudingumą kraštui, taip pat darbų, sandėliavimo ir transportavimo kaštus.

IVU observatorijai buvo labai reikalingi trys instrumentai: geras laikrodis, ratas su mikrometrais mažiausiomis padalomis ir nešiojamu teleskopu, taip pat lunetė. P. Slavinskis turėjo atidžiai susipažinti su Friedricho Wilhelmo Herschelio darbais, aplankyti Kembridžą, Oksfordą, Vindzorą, pranešti apie naujus ir senus observatorijų rinkinius, išklausytus studijų dalykus, perskaitytas knygas; išvykti į Dubliną ir ilgiau pasilikti Airijoje, tam, kad pažintų Trejybės koledžo observatoriją ir Franciso Andrewso bei Johno Mortimero Brinkley darbus. Tad P. Slavinskiui buvo nurodyta ne tik susipažinti su naujovėmis stebėjimų metodikos srityje, bet ir užsakyti reikiamus prietaisus, pasirūpinti jų išbandymu[452]. Po to jis vyko į Paryžių ir lankė dangaus mechanikos kursą, kad gerai išmoktų aukštąją geometriją ir galėtų sudaryti planetų judėjimo lentelę. Tam reikėjo astronominių kūnų judėjimo lentelių, knygų, vadovėlių, kurias nusipirko. Toliau vyko į Miuncheną, Manheimą, Vieną ir per lenkiškas žemes grįžo į Vilnių. P. Slavinskis sėkmingai įvykdė rektoriaus užduotį: jam pavyko išrinkti ir nupirkti gerą žymaus Londono meistro William Hardy laikrodį, kuriame buvo įtaisytas naujos konstrukcijos inkaras ir gyvsidabrinė kompensacinė švytuoklė, išlyginanti eigos pokyčius kintant temperatūrai; paralaktinę montuotę teleskopui P. Slavinskis užsakė garsiausioje Dolondų firmoje ir išsiuntęs prietaisus į Vilnių, 1820 m. rugpjūtį iškeliavo į Paryžių klausytis profesoriaus J. B. Bioto dangaus mechanikos paskaitų[453]. Grįžęs į Vilnių 1825 m., užėmė ordinarinio astronomijos profesoriaus pareigas.

Liudvikas Sobolevskis išvyko 1817 m. kovo 5 d., būdamas 26 metų amžiaus, kuomet dirbo mokytoju. Universiteto taryba nusprendė, kad reikia jį

---

451 O wojażu doktora folozofii Sławinskiego do Niemiec, Francyi, i Anglii dla udoskonalenia się w nauce astronomii, ten pat, l. 101

452 L. Klimka, Astronomo Petro Slavinskio 220 m. gimimo sukaktį pažymint, [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. birželio 9 d.]. Prieiga per internetą: http://www.etnokosmomuziejus.lt/lt/astronomo-petro-slavinskio-220-m-gimimo-sukakti-pazymint-prof-libertas-klimka/

453 Ten pat.

išsiųsti mažiausiai trejiems metams į Prancūziją, Italiją ir Angliją, kad būtų tinkamai paruoštas klasikinės filologijos srityje[454]. Įdomu tai, kad oficialiame L. Sobolevskio pristatyme universiteto globėjui rašoma apie jo ligą ir sveikatos būklę: tarybos nariai pastebėjo, kad nors apie jo gabumus žinoma ir jis suteikia vilčių, kad taps geru pedagogu, tačiau kartais jam „aptemdavo protas“ ir keli gydytojai nustatė, kad reikia palaukti kol liga praeis. Tuo tarpu kiti tarybos nariai, remdamiesi mokyklos direktoriaus ir vizitatorių ataskaitomis, teigė, kad jau keletą metų L. Sobolevskis nerodė jokių šios ligos ženklų ir kad pati kelionė gali pasitarnauti jo sveikatai, todėl nereikia galvoti, kad jį išsiuntęs į užsienį universitetas turės nuostolių. Šis klausimas buvo išspręstas balsavimu, kurio metu 13 tarybos narių pasisakė už L. Sobolevskio išsiuntimą kelionei, 4 prieš. Taigi, universitetas buvo suinteresuotas turėti sveiką ir darbingą mokslininką.

1817 m. liepą instrukcijoje L. Sobolevskiui teigiama, kad klasikinis senovės mokslas apima du didelius dalykus – literatūrą ir meną[455]. Vieninteliu senovės tyrėjo tikslu yra senovės pažinimas ir aiškinimas visais jos aspektais ir požiūriais: per kalbas, geografiją, istoriją, mitologiją, politiką, mokslą, meną, amatus, teisę, tradicijas. Instrukcijoje buvo akcentuotas kritinis mąstymas. Nuo kitų instrukcijų pastaroji išsiskiria tuo, kad joje fiksuojamas noras padaryti universitetą centriniu, žmonių mąstymą formuojančiu švietimo punktu. Instrukcijoje išsakyta mintis buvo asmeninė instrukcijos autoriaus G. E. Groddecko pozicija ir asmeninis įpareigojimas būsimam profesoriui, jo dėstymo prasmės nurodymas. Šiam užmojui pasiekti reikėjo, kad jaunieji filologai, kurie baigia bendruosius mokslus ir turi talentą, žinias, estetinį skonį, būtų siunčiami į užsienio kraštus idant lavintų savo gabumus, plėstų žinias, siektų aukštesnių tikslų ir būtų tinkamai paruošti užimti Senovės literatūros profesoriaus katedrą, kas anksčiau ar vėliau jų laukė savo krašte.

Dėl šių priežasčių L. Sobolevskis turėjo ne mažiau kaip per trejus metus aplankyti Augsburgą, Berlyną, Dresdeną, Florenciją, Getingeną, Kembridžą, Leideną, Leipcigą, Milaną, Miuncheną, Neapolį, Oksfordą, Paryžių, Romą, Veneciją ir Vieną. Visur eiti į viešas žymiausių profesorių paskaitas, lankyti ir rinkti medžiagą garsiausiose bibliotekose, užmegzti pažintį su karališkosios bibliotekos rankraščių konservatoriumi Paryžiuje. Gerai išmokęs skaityti ir

---

[454] O wojażu magistra Sobolewskiego do Francyi i Anglii dla udoskonalenia się w nauce Klasycznej starożytneya pożniej do Puław, Wiednia, Krakowa, i Petersburga dla obeyrzenia bibliotek LVIA, f. 721, ap. 1, b. 100, l. 5.

[455] Instrukcyja dla pana Ludwika Sobolewskiego magistra filozofii przeznaczonego z uniwersytetu imperatorskiego wileńskiego w uczoną podróż do cudzych krajów, *Dziennik Wileński*, 1817, t. 6, nr. 31, s. 247.

šifruoti rankraščius, L. Sobolevskis privalėjo išsirinkti autorius, kurių yra rankraštinis tekstas lotynų ar graikų kalbomis ir atlikti savarankišką tyrimą. Jei pasisektų ir atrastų iki tol nepublikuotą rankraštį, pasidarytų kopiją ir pasistengtų jį išleisti. Klasikinių autorių skaitymas turėjo būti tęstinė kiekvienos dienos linksmybė. Instrukcijoje buvo pateiktas sąrašas autorių, kuriuos privalo skaityti. Tai buvo Isaacas Casaubonas, François Hemsterhuis, Aldus Pius Manutius, Davidas Ruhnkenas, Johannas Schweighäuseris, Danielis Albertas Wyttenbachas, Christianas Wolffas, Lodewijkas Casparas Valckenaeris ir kt. Šie autoriai yra svarbūs ir reikšmingi, nes savo darbuose nagrinėjo ir publikavo senuosius ir retus graikų ir romėnų tekstus, kurių originalai buvo išnykę; padėjo pagrindus tolesnių mokslo šakų (pavyzdžiui, estetikos, pedagogikos) ir metodų (hermeniautikos, kritikos, dedukcijos, semiotikos) vystymuisi, bei moderniam kalbos mokslo studijavimui. Taip pat keliautojas turėjo peržiūrėti bibliotekų rankraščių katalogus, kuriuos išleido bibliotekininkai Angelo Maria Bandinis, Peteris Lambekas, Adamas Kollaras, Antonio Maria Zanettis, Jacobas Morelli ir kt. Antroji kelionės užduotis buvo mokytis apie paminklus ir senovės meno istoriją pas IVU garbės profesorius ir Paryžiaus instituto narius Aubin-Louisą Milliną bei Ennio Quirino Viscontį, kurie skaitė archeologijos kursą Paryžiaus universitete.

Instrukcijos autoriaus G. E. Groddecko teigimu, reikia kalbėtis su įvairiais mokslo žmonėmis, nes vienas toks pokalbis su išmintingu asmeniu gali sutrumpinti ištisus studijavimo metus ir užvesti ant kelio, kurio pats nerastų arba eitų labai ilgai. Dėl to jis rekomendavo pasikalbėti su Berlyno universiteto filosofijos profesoriumi Augustu Immanueliu Bekkeriu, Ch. G. Heyne studentu ir karališkosios Berlyno bibliotekos pirmuoju bibliotekininku Philippu Karul Buttmannu, archeologu Karlu Augustu Böttigeriu Dresdene, Jėnoje su Heinrichu Karlu Abrahamu Eichstädtu, archeologu ir numizmatiku Francesco Fontani Florencijoje, Johannu Gottfriedu Jakobu Hermannu Leipcige, Christophu Wilhelmu Mitscherlichu Getingene, Christianu Lobecku Karaliaučiuje, Carlo Fea ir Bartholdu Georgu Niebuhru Romoje, Johannu Gottlobu Theaenusu Schneideriu Vroclave, Bonu Josephu Dacieru Paryžiuje, Danieliu Albertu Wyttenbachu Leidene ir kt.[456] Keli iš išvardintų asmenų buvo G. E. Groddecko studijų laikų Getingeno universitete bičiuliai.

Prisistatymas mokslo pasaulio vyrams, jaunuolis iš Vilniaus privalėjo užsiminti ir apie savo studijų vadovą, tai buvo mandagumo išraiška ir savita komunikacijos, ryšio tarp autoritetingų mokslininkų palaikymo forma. Komunikuodamas su šiais mokslininkais, L. Sobolevskis plėtė savo mokslinio

---

[456] Ten pat, p. 255.

pažinimo akiratį: sužinojo apie naujausius tekstų kritikos metodus, archeologinius atradimus, pagilino eilėdaros principų išmanymą, grynino lotynų kalbą, įsisavino naujas gramatikos ir sintaksės gaires. Galiausiai jis turėjo stengtis apžiūrėti archyvus, susipažinti su garsiais ir išsimokslinusiais slavais su kuriais galėtų susirašinėti ateityje. Paskutiniu instrukcijos punktu išvykstantysis kiekvienais metais privalėjo siųsti Literatūros ir laisvųjų menų skyriui savo ataskaitą apie tai, kaip jam sekasi, ką nuveikė ir pamatė.

Nepaisant žinojimo apie mokslininko blogą sveikatos būklę, Universiteto taryba išsiuntė jį tobulintis į užsienį. Tai parodo ne tik, kad universitetas investavo į mokslininką lėšas, bet ir kolektyvo pasitikėjimą, paramą, norą išugdyti ir turėti gerus specialistus. Deja, 1818 m. A. J. Čartoriskis informavo švietimo ministrą, kad Paryžiuje L. Sobolevskis gulėjo ligoninėje ir jo gydymui Rusijos pasiuntinybė Paryžiuje skyrė lėšų[457]. Jį gydė psichiatras Jean-Étienne Dominique Esquirolis, kurio specialybė buvo lunatizmas ir haliucinacijos.

1819 m. kovą L. Sobolevskis dėl sveikatos būklės grįžo į Vilnių. Neaišku, ar jis pateisino visus universiteto lūkesčius, nes 1820 m. rašte IVU senatui, remiantis 26 universiteto nuostatų 26 punktu aiškinama, kodėl adjunktas L. Sobolevskis neskaitė ir negalės skaityti paskaitų, t. y. dėl ligos ir silpnos sveikatos. Pagal šį nuostatų punktą paskaitos neskaitomos, kai nesusidaro studentų skaičius ar dėl kitos priežasties. Tuomet profesorius privalo pranešti rektoriui ir Universiteto tarybai kokiu kitu moksliniu darbu nori užsiimti. L. Sobolevskis išreiškė norą rinkti medžiagą lenkų literatūros istorijai Pulavuose, kuriuose prieš tai buvo praleidęs tris mėnesius. Šiuo reikalu prašo paskirti jam piniginių lėšų – 150 sidabro rublių mokslinei kelionei į Pulavus, kur jis tęstų dokumentų paiešką – užsiimtų grynai moksliniu darbu[458]. Šis noras buvo patenkintas, bet 1830 m., būdamas 38 metų amžiaus, L. Sobolevskis mirė.

Mykolas Bobrovskis prieš išvykdamas į mokslinę kelionę trejus metus pavadavo Šv. Rašto paskaitų dėstytoją. Būdamas 30 metų amžiaus, mokėjo lotynų, graikų kalbas, turėjo hebrajų kalbos pradmenis ir rodė gabumus egzegetikoje: dar 1811 m. jis buvo apdovanotas 100 sidabro rublių už pasiekimus moksle. M. Bobrovskiui įteiktoje instrukcijoje buvo iškelti du

---

457 Дело о командировании магистров Виленского университета М. К. Бобровского, К.И. Подчашинского, адьюнкта Ф.М. Джевинского, учителя Волынской гимназии И.Ф. Ольдаковского и других за границу с научной целью, 14 ноября 1816 г.-21 ноября 1821 г., РГИА, ф. 733, оп. 62, д. 353, л. 22.

458 „Do Przeswietney Rady Cesarskiego Wileńskiego Uniwersitetu...“ [Raštas], VUB RS, f. 19, b. 23, l. 1.

tikslai: Šventojo Rašto supratimas ir teisingas, aiškus jo dėstymas[459]. Tam reikėjo gerai mokėti biblines hebrajų, chaldėjų ir graikų kalbas, turėti geografijos, istorijos, chronologijos, religijos žinias, išmanyti religinių srovių skirtumus, filosofiją, viešus ir privačius papročius, apeigas, politinius ryšius ir viską, kas apima biblinę archeologiją. Pirmus metus Vienos universiteto teologijos skyriuje M. Bobrovskis turėjo mokytis hebrajų kalbos, susipažinti su chaldėjų, persų, arabų kalbomis, kad galėtų naudotis XVI–XVII a. mokslininkų orientalistų, vertėjų Sebastiano Castellio ir Jacobo Goliuso žodynais, kuomet skaitys Isaaco Abarbanelio, Abeno Ezros, Davido Ben Melecho ir kitų rabinų veikalus. Dėl to privalėjo lankyti Vienos rytų kalbų profesorių Leopoldo Ackermanno ir Franzo Xavero Oberleitnerio paskaitas. Taip pat turėjo parašyti darbą, kuris parodytų, kaip išmoko ir supranta biblines kalbas. Antrais kelionės metais turėjo mokytis graikų kalbos dialektus, klausytis įvado į Naująjį Testamentą, biblinės hermeneutikos, archeologijos ir kritikos, praktinio Šv. Rašto dėstymo ir išmokti įvairių teologinės literatūros traktuotės būdų. Taip pat privalėjo gerai išmanyti antikinę istoriografiją ir kritiškai ją vertinti. Po dviejų metų Vienoje turėjo aplankyti artimus kraštus: Čekiją, Dalmatiją, Galiciją ir Slavoniją. Grįžęs iš kelionės 1822 m. rugsėjį jis tapo ekstraordinariniu Šv. Rašto profesoriumi, o 1823 m. gruodžio 14 d. – ordinariniu profesoriumi.

S. B. Jundzilo padėjėjas Botanikos sode 23 metų amžiaus Juozapas Jundzilas norėjo keliauti trejiems metams asmeninėmis lėšomis, tačiau išsaugant savo darbo vietą. S. B. Jundzilas nenorėjo būti apkaltintas šališkumu savo padėjėjo atžvilgiu, todėl pats finansavo jo kelionę. Tokia asmeninė profesoriaus iniciatyva buvo patvirtinta Universiteto tarybos ir A. J. Čartoriskio, o J. Jundzilui leista išvykti, nepaisant rektoriaus pavaduotojo A. Loebenweinno nepasitenkinimo[460]. Pagal instrukciją savo kelionės metu jis turėjo: 1) rinkti mineralus ir žolynus; 2) lankyti fizikos, chemijos, mineralogijos, botanikos, zootomijos paskaitas universitetuose, pažymint, kad Vokietijoje turi klausytis paskaitų vokiškai, Prancūzijoje – prancūziškai, o jei pavyks ir angliškai pasimokyti nepakenks; 3) žiemą būdamas Halėje turėjo klausytis žymaus medicinos ir botanikos profesoriaus Kurto Polycarpo Joachimo Sprengelio paskaitų, pavasarį išvykti į Freiburgo mineralogijos mokyklą, iš ten į Mückenberg Lauchhammer vietovę, kur apžiūrės kunigaikščio Detlevo Carloo Graf von Einsiedelio geležies fabriką;

---

[459] O wojażu xiędza Bobrowskiego do Wiednia i Rzymu dla udoskonalenia się w Exegetyce i językach biblijnych, LVIA, f. 721, ap. 1, b. 106, l. 30.
[460] *Pamiętniki ks. Stanisława Jundziłła*, s. 85.

4) pajudės tuo pačiu tikslu į Hanoverį, vėliau į Getingeną, kad žiemos metu klausytų panašių kaip Halėje paskaitų; 5) 1819 m. pavasarį per Olandiją keliaus į Paryžių; 6) Paryžiuje klausysis gamtos istorijos ir kitų fizikos, chemijos, zootomijos kursų; 7) dienoraščio formoje pateiks savo ataskaitas, visas pastabas kas šešis mėnesius siųs universitetui[461].

Svarbiausias kelionių tikslas buvo nauda keliautojui ir universitetui, todėl tai turėjo numatyti instrukcijos, o ataskaitos – prižiūrėti kaip vykdomos užduotys. I. Šenavičienės teigimu, raportai teikė smulkią informaciją apie nuveiktus darbus ir atliko mokslininko priežiūrą, kad kelionėje nepageidaujamai leidžiantys laiką būtų atšaukti atgal į Vilnių[462]. T. Maurer priėjo panašios išvados: jos teigimu, per visą XIX a. instrukcijos, ataskaitos ir priežiūra buvo svarbiausias išvykusiųjų kontrolės instrumentas[463]. Taigi, instrukcijos išvykstantiems buvo skirtingos, pritaikytos prie konkretaus mokslo ir tuomečių universiteto poreikių, asmeninės mokslininko padėties ir netgi sveikatos būklės. Su tuo buvo susijęs kandidatų išvykoms pasirinkimas ir jų tolimesnė mokslinės karjeros eiga.

Mokslo kelionių instrukcijų ir ataskaitų detali analizė svarbi IVU profesorių ir adjunktų pažinimui dviem aspektais: instrukcijos parodo, kaip jų autoriai (ordinariniai profesoriai, dekanai, moksliniai vadovai) mato IVU mokslo lygį, trūkumus (kokios paskaitos skaitomos Vakarų Europoje, o kokių dalykų trūksta IVU, kokie metodai ir dalyko pažinimo įrankiai naudojami, naujausi pasiekimai mokslo srityse) ir kokiais būdais įmanoma sustiprinti universitetą, ataskaitos – konkrečius vykdomus būdus šiam tikslui pasiekti. Šių šaltinių bloko analizė itin vertinga, nes papildo išvykusių mokslininkų prozopografijos rodiklius: paaiškina, kokiomis aplinkybėmis buvo užsitarnautos mokslinės pareigos ir jų gavimo tempus, kokia publikuotų darbų parašymo priešistorė, sukurimo aplinkybės. Be to, ji leido giliau ir gyviau pažinti foną, kuriame vystėsi ir galiausiai atsiskleidė jaunų IVU mokslininkų potencialas, suprasti kuo jie gyveno ir siekė.

---

[461] O wojażach magistra Jundziłła w przedmiocie botaniki za granicą i w kraju, LVIA, f. 721, Ap. 1, b. 101, l. 3.

[462] I. Šenavičienė, min. veik., p. 102.

[463] T. Маурер, min. veik., p. 57.

3. 3. Neeilinis atvejis: kaip chemikas Ignacijus Ablamovičius ignoravo universitetą

1806 m. viešai apdovanotam Fizikos ir matematikos skyriuje studentui, 1808–1810 m. IVU Fizikos kabineto padėjėjui (būdamas magistras jis skaitė fizikos paskaitas), o nuo 1817 m. chemijos adjunktui, filosofijos magistrui I. Ablamovičiui kaip ir jo kolegoms 1818 m. mokslinė išvyka turėjo garantuoti profesoriaus vietą. Jau 1818 m. Rusijos imperijos dignitorius, švietimo ministras žinojo apie blogą IVU chemijos profesorius sveikatos būklę ir artėjantį atsistatydinimą, tad buvo numatyta į jo katedros vietą paskirti daug žadantį Chemijos katedros adjunktą I. Ablamovičių[464]. 1818 m. kovo 8 d. S. Malevskio laiške universiteto globėjui pristatomas I. Ablamovičius ir paaiškinta, kodėl jis yra vertas dviejų metų trukmės mokslinės kelionės[465]. Prašoma jam prie 500 sidabro rublių algos pridėti 100 rublių metams ir 200 rublių kelionei pirmyn ir atgal. 1818 m. viduryje I. Ablamovičius susisiekė su Rusijos imperijos diplomatu, kurį imperatoriui dar 1804 m. buvo pristatęs pats A. J. Čartoriskis, Carlo Andrea Pozzo di Borgo ir prašė jo užtarimo bei pagalbos kelionės į Prancūziją metu[466]. I. Ablamovičiaus kelionė užsitęsė ilgiau nei kitų – net šešerius metus ir nedavė tokių rezultatų, kokių buvo tikimasi: išvykęs į mokslinę kelionę, chemikas neskubėjo informuoti universiteto apie savo veiklą užsienyje ir, kad ir kaip buvo proteguojamas įvairių asmenų, pats apsunkino savo karjerą.

I. Ablamovičiui buvo įteikta instrukcija, kurioje įrašyti du tikslai: pirma, kad 31 metų amžiaus mokslininkas tobulėtų chemijos srityje; antra, kad gebėtų paruošti įrenginius Chemijos kabinetui, juos apžiūrėtų ir smulkiai aprašytų[467]. I. Ablamovičius privalėjo pagilinti teorines žinias šiais būdais: klausydamasis žinomų užsienio profesorių paskaitų, apžiūrėdamas laboratorijas, stengdamasis susipažinti ne tik su mokytojais ir jų adjunktais, bet ir laborantais. I. Ablamovičius iš Vilniaus nuvyko tiesiai į Paryžių, kur didžiausią dėmesį turėjo skirti paskaitų dėstymo metodams ir kas keturis

---

[464] Дело о командировании магистра философии Виленского университета И. К. Абламовича за границу с научной целью, РГИА, ф. 733, оп. 62, д. 393, л. 1.
[465] Дело о командировании магистра И. Абламовича в г. Париж для совершенствования знаний в области химии, LVIA, f. 721, ap. 1, b. 110, l. 128.
[466] Дело о командировании магистра философии Виленского университета И. К. Абламовича за границу с научной целью, РГИА, ф. 733, оп. 62, д. 393, л. 6.
[467] Listy mgr. Ignacego Abłamowicza pomocnika prof. chemii do Nowosilcowa i rektora Twardowskiego oraz akta jego tyczące z lat 1822–27, VUB RS, f. 2, b. KC–351, l. 3.

mėnesius siųsti pastebėjimus IVU rektoriui. Matyt universitetas buvo itin suinteresuotas stebėti, kaip I. Ablamovičius įsisavina chemijos mokslą, nes jo kolegos buvo įpareigoti siųsti ataskaitas rečiau nei jis – kas pusę metų. Be to, I. Ablamovičiui buvo uždrausta, net jei laikas leis, domėtis fizika ar mineralogija, jam liepta gilintis tik į chemiją. Fizikos ir mineralogijos specialistą F. Dževinskį universitetas jau turėjo. Pagal instrukciją I. Ablamovičius turėjo per Briuselį, Leideną ir Amsterdamą keliauti į Šiaurės Vokietiją – Getingene atidžiai apžiūrėti universitetą, ypač laboratorijas ir Chemijos kabinetą; tuo pačiu tikslu vykti į Erfurtą, iš ten į Jėną susipažinti su profesoriumi Johannu Wolfgangu Döbereineriu ir jo paskaitų metodais, tada vykti į Freiburgą ir Berlyną[468]. Jam grįžus universitetas nuspręstų, ar išvyka buvo sėkminga ir galbūt leistų išvykti į Sankt Peterburgą[469]. Tačiau ne viskas vyko pagal planą.

1822 m. A. Sniadeckis išėjo į pensiją, todėl reikėjo greitai spręsti, ką daryti su vakuojančia Chemijos katedra. 1822 m. spalio 15 d. Universiteto tarybos posėdis buvo įtemptas, nes jo metu buvo sprendžiama, ką daryti su I. Ablamovičiumi, kuris savavališkai užtruko užsienyje ir nesiteikė apie tai pranešti universitetui, o jo visa kelionės eiga ir instrukcijos užduočių vykdymas buvo problemiškas. M. Pelkai-Polinskiui pristačius situaciją, buvo sprendžiama ką su tuo daryti toliau: vieni tarybos nariai už tai, kad I. Ablamovičius ilgiau leisto termino užsibuvo užsienyje ir nesiteikė pranešti viršenybei, siūlė jį pašalinti iš universiteto; kiti – atšaukti jo kelionę ir grįžusį į Vilnių panaudoti pagal gabumus mokslo reikmėms universitete, licėjuje arba bet kurioje gimnazijoje[470]. M. Pelka-Polinskis buvo vienas iš dviejų Universiteto tarybos narių, kuris norėjo atšaukti I. Ablamovičių iš užsienio ir grąžinti atgal į Vilnių, nes, jo manymu, nesugrąžinti I. Ablamovičiaus į Vilnių būtų tas pats kas pasakyti, kad universitetui jis nereikalingas, o tai gali jį visiškai eliminuoti iš tarnybos[471]. Nors taryba buvo pasidalinusi į dvi grupes, tačiau vadovavosi universiteto interesais, todėl buvo nutarta paskelbti konkursą Chemijos katedrai užimti; tuo tarpu chemiją turėjo dėstyti vienas iš

---

[468] Johann Wolfgang Döbereiner – Jėnos universiteto chemijos ir farmacijos profesorius, G. B. Kauffman, From Triads to Catalysis: Johann Wolfgang Döbereiner (1780–1849) on the 150th Anniversary of His Death, *The Chemical Educator,* October 1999, vol. 4, issue 5, p. 186–197.

[469] Listy mgr. Ignacego Abłamowicza pomocnika prof. chemii do Nowosilcowa i rektora Twardowskiego oraz akta jego tyczące z lat 1822–27, VUB RS, f. 2, b. KC–351, l. 3–5.

[470] Ten pat.

[471] Ten pat.

mokinių. Jeigu paskelbus konkursą, atsirastų geresnis kandidatas už I. Ablamovičių, tai bus naudingiau universitetui, jei ne – I. Ablamovičius bus visada tinkamas ir per dvejus metus daug geriau pasiruošęs[472]. Tad visiškai pašalinti iš universiteto keliaujančio mokslininko taryba nenorėjo, bet nubausti privalėjo. M. Pelka-Polinskis pažymėjo, kad I. Ablamovičiui didelė bausmė buvo tai, kad pastoviai rašant universitetui, galėjo užimti Chemijos katedrą be konkurso, kaip kiti jo kolegos išsiųsti į užsienį tobulintis moksluose sugebėjo padaryti arba padarys. Tačiau ketvirtus metus likti užsienyje savo lėšomis taip pat buvo nemenka bausmė.

1823 m. kovą rektorius J. Tvardovskis rašė I. Ablamovičiui, kad kuo greičiau grįžtų arba kas mėnesį apie save praneštų, nes kitaip neteks vietos, bet atrodo, kad Vilniaus chemikas iš savo klaidos nepasimokė ir neketino jos taisyti[473]. 1823 m. gegužės 23 d. laiške IVU rektoriui I. Ablamovičius informavo, kad Rusijos pasiuntinybėje Prancūzijoje gavo notą, kad Vakarų gubernijų Rusijos imperijos tarnautojams įsakoma grįžti iš užsienio ir prašo iš universiteto 1500 frankų šiam reikalui[474]. Birželio 29 d. posėdyje Universiteto taryba sutiko išmokėti jam šią sumą su sąlyga, kad grįžęs jis atliks universiteto pavestą darbą[475]. 1823 m. liepos 5 d. rektoriaus pavaduotojas, Fizikos ir matematikos skyriaus dekanas, profesorius emeritas T. Žickis laiške A. J. Čartoriskiui skundėsi, kad pagal I. Ablamovičiui duotą instrukciją jis turėjo raportuoti apie savo darbus, tačiau net kelis kartus ragintas ankstesnio rektoriaus S. Malevskio to nepadarė, todėl išskyrus 500 sidabro rublių metinės algos, universitetas jam daugiau pinigų neduos[476].

Nepaisant visų nemalonumų, ši istorija išsisprendė I. Ablamovičiui palankiausiu būdu. 1823 m. balandžio 15 d. buvo paskelbtas konkursas Chemijos katedrai užimti, kurio terminas pratęstas iki 1824 m. vasario 15 d. Konkursui buvo pateiktas tik vienas darbas, kuriame autorius bandė išsiaiškinti, kokios reikšmės turėjo chemijos praturtinimui ir kaitai Alessandro Volta atradimai, kaip geriausiai galima dėstyti viešą chemijos kursą, kokie ir kieno atradimai pakeitė chemijos mokslą, kurie autoriai geriausiai aiškina šį

---

472 Ten pat.
473 „Teki Polińskiego“. Notaty do biografii profesorów, uczniów i urzędników Uniw. Wileńsk, VUB RS, f. 2, b. DC–175, l. 11.
474 Дело о командировании магистра философии Виленского университета И. К. Абламовича за границу с научной целью, РГИА, ф. 733, оп. 62, д. 393, л. 9об.
475 Дело о командировании магистра И. Абламовича в г. Париж для совершенствования знаний в области химии, LVIA, f. 721, ap. 1, b. 110, l. 105.
476 Ten pat.

mokslą[477]. 77 lapų darbe autorius pristatė, kaip reikia dėstyti chemiją: jo manymu, pagrindinė teorija turi būti pateikta aiškiausiu būdu: supažindinus su visais paprastaisiais kūnais, reikia mokytis jų sąveikos ir lydinčių fenomenų, turi būti panaudoti aiškūs ir suprantami pavyzdžiai. Ankstesnė chemijos dėstymo problema buvo ta, kad nežinomi ir sunkiai įsimenami cheminiai pavadinimai, sąvokos. Galbūt tai, kad konkursinis darbas turėjo tik vienintelę pastabą, liudija apie jo kokybę ir naujumą. Galiausiai 1824 m. kovo 31 d. įvyko ekstraordinarinis Fizikos ir matematikos skyriaus posėdis, kuriame dalyvavo dekanas T. Žickis, profesoriai emeritai A. Sniadeckis ir I. Reška, ordinariniai profesoriai J. Jundzilas, M. Očapovskis, K. Podčašinskis ir F. Dževinskis, kurie turėjo nutarti, ką toliau daryti su penkerius metus užsienyje besistažuojančiu I. Ablamovičiumi[478]. Pagaliau buvo pristatytos jo ataskaitos ir išklausytų paskaitų liudijimai, todėl nutarta, kad jis gali skaityti chemijos technologijų paskaitas, kuriose aiškins kaip apdirbti odą, dažyti medžiagas, balinti audinius, išgauti cukrų iš runkelių ir kitų praktinių dalykų. Šios išvados buvo pateiktos Universiteto tarybai. 1824 m. balandžio 1 d. eiliniame Universiteto tarybos posėdyje 14 klausimu skaitytas išrašas iš protokolo I. Ablamovičiaus reikalu – jis buvo vienintelis kandidatas chemijos profesoriaus vietai užimti. Rektorius buvo raginamas skirti jam pareigas ir darbus, kuriems jis ir buvo išsiųstas į užsienį. Galbūt dėl valdžios pasikeitimo (1823 m. sausio 21 d. rektoriumi paskirtas J. Tvardovskis) ir paaštrėjusios situacijos (universitetas buvo įsitraukęs į vadinamąją filomatų ir filaretų bylą, profesoriai buvo atleidžiami arba patys paliko darbą) universitetas nepaisė ankstesnio nederamo I. Ablamovičiaus elgesio.

Fizikos ir matematikos skyrius, pristatęs Universiteto tarybai Ablamovičiaus ataskaitą, iš kurios paaiškėjo, kad jis penkerius metus praleido mokslinėje kelionėje ir mokėsi Paryžiuje – klausėsi Louiso Jacques Thénardo, Louiso Nicolas Vauquelino, André Laugiero, Pierre Louiso Dulongo, Josepho Louiso Lagrange, Mathieu Josepho Bonaventure Orfila ir kt. žymių chemikų paskaitų ir, kaip rodo 10 iš jų gautų liudijimų, nutarė, kad jis yra pakankamai pasirengęs skaityti chemijos technologijos arba kitokį chemijos kursą. Buvo prašoma Universiteto tarybos paskirti jam, kai grįš į Vilnių, 500 sidabro rublių

---

477 „Chemia tak się w naszych czasach stała ulubionem zatrudnieniem iż pielęgnowana we wszystkich częśćiach wykształconego świata i w tysiącznym przerabiana ręku doskonali się i wygładza bez pszerwy a odmienia niemal codziennie“. Rozprawa konkursowa z chemii, 1824, VUB RS, f. 2, b. KC–360, l. 1.

478 Listy mgr. Ignacego Abłamowicza pomocnika prof. chemii do Nowosilcowa i rektora Twardowskiego oraz akta jego tyczące z lat 1822–27, VUB RS, f. 2, b. KC–351, l. 16.

algą[479]. Universiteto taryba nutarė, kad I. Ablamovičius vietoj chemijos technologijos skaitys cheminės analizės kursą iki mokslo metų pabaigos kartu su profesoriumi J. F. Wolfgangu. Tai turėjo patvirtinti universiteto globėjas. 1824 m. lapkričio 13 d. Vilniaus švietimo apygardos globėjui buvo pristatytas paskaitų planas, kuriame I. Ablamovčiaus vardo nėra[480], bet tolesni įvykiai rodo, kad jis sėkmingai sugrįžo į Vilnių ir užėmė jam taip ilgai saugomą Chemijos katedros profesoriaus vietą. Z. Revkovskis prisimena, kad I. Ablamovičius grįžo labai išsimokslinusiu technologu ir chemiku, greitai susipyko su rektoriumi V. Pelikanu ir nuolat jautė kolegų priekabes[481].

Po IVU uždarymo I. Ablamovičius tapo profesoriumi Kijevo universitete. Rusų autorių pastebėjimu, jis buvo talentingiausias, bet mažiausiai naudingas profesorius: dirbo mažai, rašė dar mažiau, visiškai apleido Fizikos kabinetą[482]. Kijeve jis ir baigė savo gyvenimą. Jo atvejo analizė parodo, kad universitetas atlaidžiai žiūrėjo į savo gabių mokslininkų abejingumą formalioms taisyklėms (siųsti ataskaitas), visais kanalais ragino ir skatino susiimti (siuntė laiškus ne tik kolegos, skyriaus dekanas, bet ir rektorius bei pats globėjas), galiausiai pasirinkdavo tai, kas bus naudingiausia universitetui ir, nors visada galėjo paprasčiausiai atleisti I. Ablamovičių nuo pareigų, bet to nepadarė. Paradoksalu, bet pakrikus studentų drausmei ir ištikus slaptų studentų draugijų sąlygotai universiteto krizei, arogantiškas chemikas tapo paskutiniuoju universiteto keliautoju į Vakarų Europą.

3. 4. Adomo Jurgio Čartoriskio vaidmuo mokslo kelionių organizavime

Universiteto globėjo institucija išsirutuliojo iš XVIII a. buvusios kuratoriaus pareigybės kaip Europos universitetų modernėjimo produktas[483]. Negalima dėti lygybės ženklo tarp šių dviejų institucijų: skyrėsi ne tik kuratoriaus ir globėjo funkcijos ir pareigos, skyrėsi jų ištakos ir reikšmė[484].

---

479 Protokoły oddziału Uniwersyteckiego, 1824, VUB RS, f. 2, b. KC–229c, l. 28.

480 Дело о проведении дополнительных лекций и курсов в Виленском университете и других учебных заведениях учебного округа, LVIA, f. 721, ap. 1, b. 255, l. 3.

481 „Powrócił nie przędko, bardzo uczonym technologiem i chemikiem. Pokłócil się z Rektorem Pelikanem, był prześladowany". Z. Rewkowski, *Pamiętniki*, t. 1, s. 29.

482 С. А. Венгеров, Абламович, Игнатий Карлович, *Критико-биографический словарь русских писателей и ученых (от начала русской образованности до наших дней),* СПб., 1889, с. 11.

483 *Университет в Российской империи*, с. 233.

484 Šių sąvokų turinį itin plačiai aiškinasi rusų kolektyvinės monografijos autoriai. Jų teigimų, perėjimas nuo „kuratoriaus" pareigybės pavadinimo prie „globėjo",

Kuratorius buvo mecenatas, nepriklausomas aristokratijos atstovas, o globėjas – savitas tarpininkas tarp universiteto, Švietimo ministerijos ir imperatoriaus, jis tiesiogiai, t. y. valstybiniu lygiu jungė šias struktūras ir taip atliko svarbią funkciją: parinkdavo kadrus į laisvas ar naujas katedras, prižiūrėjo universiteto nuostatų vykdymą, išgaudavo įvairių privilegijų universiteto aplinkos žmonėms (pavyzdžiui, dėl mokslo kelionių), rūpinosi biudžetu, kabinetų įrengimu, pristatydavo ministerijoms universiteto posėdžių protokolus, ataskaitas, rūpinosi neeiliniais reikalais ir kt. Jo žinioje turėjo būti visi, ne tik universitetą, bet ir jam paskirtą švietimo apygardą, liečiantys reikalai.

A. J. Čartoriskis buvo paskirtas IVU globėju 1803 m. sausio 24 d. ir išbuvo šiose pareigose per 20 metų – iki 1824 m. balandžio 5 d.[485]. Jis turėjo tiesioginį priėjimą prie imperatoriaus dvaro – buvo Aleksandro I jaunystės laikų draugas, kartu su kitų imperijos universitetų globėjais nuo pat pradžių dalyvavo švietimo sistemos reorganizavimo procese ir buvo vienas iš 1803 m. švietimo reformos projekto bendraautorių, todėl jo laikais IVU klestėjo.

Viena itin aktyvi A. J. Čartoriskio veiklos forma IVU buvo dalyvavimas mokslininkų išvykų organizavimo procese, kuris glaudžiai siejosi su finansavimo klausimais. 1803 m. nuostatai numatė kasmet skirti po 3000 sidabro rublių universiteto personalui tobulintis užsienyje[486]. Tačiau reorganizavus universitetą, nebuvo nusistovėjusios siuntimo į užsienį praktikos, todėl pirmieji trys adjunktai išvyko savo lėšomis. 1803 m. A. J. Čartoriskio laiške grafui švietimo ministrui Petrui Zavadovskiui (Пётр Завадовский) buvo prašoma išmokėti adjunktams kelionių išlaidas ir kiekvienam į Paryžių išsiųsti po 600 sidabro rublių ir po 100 sidabro rublių naujų mašinų, prietaisų ir įrangos įsigijimui; taip pat globėjas prašė rekomendacinių laiškų iš užsienio reikalų ministro Ivano Markovo (Иван Марков), kad šis padėtų keliauninkams laisvai judėti Paryžiuje[487]. Atsakydamas į laišką P. Zavadovskis užtikrino, kad I. Markovas globos

---

nepaisant artimos žodžių reikšmės, nebuvo paprastas lingvistinis pervardijimas. *Университет в Российской империи*, c. 248.

[485] Istoriografijoje globėjo ir kuratoriaus sąvokos dažnai vartojamos sinonimiškai, tačiau Rusijos imperijoje kuratoriaus pareigos egzistavo nuo XVIII a. vid. iki 1803 m., kuomet buvo įsteigta globėjo institucija, gyvavusi iki pat 1917 m. Taigi 1803–1832 m. universiteto kuratoriaus pareigybės nebebuvo. *Университет в Российской империи*, c. 231; J. Goclon, min. veik., s. 97.

[486] *Vilniaus universiteto istorija: 1579–1994*, p. 150

[487] Дело о командировании адъюнктов Виленского университета З. Я. Немчевского, Ф. П. Нишковского, С. З. Стубелевича за границу с научной целью, РГИА, ф. 733, оп. 62, д. 13, л. 1.

universiteto adjunktus užsienyje. Vėliau A. J. Čartoriskis informavo, kad adjunktai atsiuntė savo ataskaitas apie veiklą užsienyje, jų vertimai buvo pridėti prie laiško.

1817 m. viduryje A. J. Čartoriskis rašė švietimo ministrui Aleksandrui Golicynui ir vidaus reikalų ministrui Osipui Kozodavlevui (Осип Козодавлев), kad IVU yra daug vakuojančių katedrų ir talentingų jaunų mokslininkų, galinčių jas užimti, tačiau prieš tai juos reikėtų išsiųsti į užsienį pasitobulinti[488]. Jis kreipėsi į ministrus dėl rekomendacinių raštų išvykstantiems mokslininkams. Šis prašymas motyvuotas 1803 m. universiteto nuostatų 11 punktu. Savo ruožtu A. Golicynas rugpjūtį pristatė šį pasiūlymą užsienio reikalų ministrui Karlui Neselrodei (Карл Нессельроде) ir pažymėjo, kad universitetas siunčia į užsienį geriausius studentus, kurių dalis turi mokslo vardus. Švietimo ministras informavo visas imperijos ministerijas užsienio kraštuose, kad juos globotų, suteiktų laisvą priėjimą prie reikalingų institucijų ir žmonių, ir visais įmanomais būdais palengvintų jų būvimą bei mokslo įsisavinimą užsienyje. Mat jaunų žmonių elgesio ir gyvenimo būdo priežiūra buvo Rusijos imperijos pavaldinių misija, t. y. imperijos aukščiausieji pareigūnai, esantys tame krašte, turėjo stebėti imperijos pavaldinių elgesį. 1817 m. liepos 20 d. dokumente A. J. Čartoriskis rašė Švietimo ministerijai, kad beveik 10 metų niekas nebuvo išsiųstas ir 3000 sidabro rublių kasmet ėjo į universiteto kasą, todėl ženkliai padidėjo biudžetas, kuris, nors ir tikslingai naudojamas katedroms, tačiau remiantis 1803 m. universiteto nuostatų 11 punktu, turi būti skirtas mokslininkų stažuotėms užsienyje[489].

Švietimo ministro nurodymu A. J. Čartoriskis buvo įpareigotas visiems keliaujantiems išrūpinti pasus. 1817 m. A. Golicynas, atsakydamas į laišką, atsižvelgęs į visus argumentus ir dokumentą, kuriuo remiasi, t. y. į universiteto nuostatus, nematė priežasčių, kodėl gabūs jaunuoliai netūrėtų būti išsiųsti į užsienį, tik prašė informuoti, kur tiksliai yra siunčiamas adjunktas F. Dževinskis, nes tai nebuvo paminėta, o gavus patikslinimą reikalas bus

---

488 Дело о командировании магистров Виленского университета М. К. Бобровского, К. И. Подчашинского, адьюнкта Ф.М. Држевинского, учителя Волынской гимназии И.Ф. Ольдаковского и других за границу с научной целью, 14 ноября 1816 г.-21 ноября 1821 г., РГИА, ф. 733, оп. 62, д. 353, л. 1.

489 Дело о лицах отправленных за границу для совершенствования в науках. Переписка между литовским военным губернатором и заграничными посланниками по поводу пребывания студентов за границей и запрета посещать им некоторые университеты, 1816–1823, LVIA, f. 721, ap. 1, b. 93, l. 10.

sutvarkytas[490]. Taigi, siunčiami mokslininkai turėjo ypatingą imperinės valdžios globą. A. Golicyno 1817 m. rugpjūčio 24 d. laiške K. Neselrodei buvo prašoma suteikti laisvą atvykimą į užsienio kraštus ir visas lengvatas išvykstantiems mokslininkams, kad galėtų tobulėti savo mokslo kryptyje, ir pakartojo, kad valdžios misija yra prižiūrėti šiuos jaunuolius, ypač jų elgesį ir gyvenimo būdą. Analizuodama būsimų Rusijos imperijos universitetų profesorių keliones į Vokietiją XIX a. pr., T. Maurer pastebėjo, kad atvykusius į užsienį mokslininkus ypatingai globojo profesoriai, Sankt Peterburgo universiteto garbės nariai, korespondentai arba Rusijos dvaro pasiuntiniai[491]. Tai yra labai svarbi detalė, liudijanti apie imperijos požiūrį ne tik į sostinės, bet ir periferinius universitetus, kokiu laikytas ir IVU – šiuo požiūriu visi imperiniai universitetai buvo lygūs.

1817 m. liepos 10 d. Universiteto taryba informavo A. J. Čartoriskį, kuris turėjo atsiskaityti vidaus reikalų ir švietimo ministrams apie kelionėms į užsienio kraštus skirtas lėšas ir jų paskirstymą: nuo 1803 iki 1817 m., t. y. per 14 metų į universiteto kasą buvo įnešama po 3000 sidabro rublių per metus, iš viso 42 000 sidabro rublių. Iš šios sumos per visą aptariamąjį laiką kelionėms buvo skirta 12 519 rublių, 90 kapeikų ir liko 29 485 rub. 10 kap. kitoms reikmėms[492]. Visa suma išdalinta nebuvo – išduota 12 000 rublių. 1803 m. adjunktui R. Simonavičiui buvo skirta 800 rublių, S. Stubelevičiui, J. F. Niškovskiui ir Z. Nemčevskiui – po 700 (iš viso 2900) sidabro rublių; 1804 m. A. L. Bécu – 2000, R. Simonavičiui – 1000, S. Stubelevičiui – 100, iš viso 3100; 1805 m. A. L. Bécu – 1500, 1808 m. J. Znoskos kelionei – 2000, 1811 m. Makarui Bogotkai kelionei į Maskvą – 300, 1816 m. M. Mianovskiui 600 ir 1817 m. 1000 rublių[493]. IVU kasmet iš valstybės iždo buvo skiriama po 105 000 sidabro rublių, todėl tai buvo gana turtingas universitetas. A. J. Čartoriskiui pritarus, IVU kasmet skyrė 3000 sidabro rublių savo mokslininkų stažuotėms į užsienį, nes tokia suma buvo numatyta nuostatuose. Finansų klausimas buvo griežtai derinamas su globėju, todėl D. Beauvois manymu, nuo 1819 m. nustatyta 15 000 sidabro rublių kvota kelionėms buvo paskirstoma netolygiai, kas patvirtina subjektyvų finansavimo pobūdį[494].

---

490 Ten pat, l. 12.
491 Т. Маурер, min. veik., p. 51.
492 Дело о лицах отправленных за границу для совершенствования в науках. Переписка между литовским военным губернатором и заграничными посланниками по поводу пребывания студентов за границей и запрета посещать им некоторые университеты, 1816–1823, LVIA, f. 721, ap. 1, b. 93, l. 8.
493 Ten pat, l. 9.
494 D. Beauvois, *Szkolnictwo polskie na ziemiach litewsko-ruskich*, t. 1, s. 304.

Apskritai, skirtos lėšos netenkino išvykusiųjų poreikių ir dažnas skundėsi dėl sunkios finansinės padėties. Pavyzdžiui, M. Pelkai-Polinskiui patvirtinta metų trukmės kelionė į Italiją ir Prancūziją, o V. Gurskiui trejų metų kelionė į Vokietiją, Prancūziją, Olandiją ir Angliją; pirmajam metams paskirta 700 sidabro rublių stipendija, o antrajam pirmiems ir antriems metams po 400 sidabro rublių, tretiems – 700, iš viso 1600 sidabro rublių. Savo ataskaitoje M. Pelka-Polinskis skundėsi, kad tiems, kurie buvo siunčiami į vieną šalį dviem ar trims metams, buvo mokama mažesnė bendra suma, nei tiems, kurie išvyksta į kelias šalis tam pačiam laikotarpiui; tokiu būdu pastarieji pasididino savo stipendijas, tuo tarpu jam paskirta suma negalėjo padengti vienerių metų kelionės ir apgyvendinimo išlaidų[495]. Dėl sunkios finansinės padėties stažuotės ataskaitoje iš Paryžiaus 1818 m. dekanui skundėsi F. Dževinskis: per 8 mėnesius Paryžiuje jis išleido 200 dukatų, o jam teliko 30 raudonųjų auksinų ir iki metų pabaigos jis turės gyventi iš asmeninių lėšų, kurios yra labai menkos ir jų neužteks, todėl prašo dekano užtarimo, kad universitetas paskirtų jam dar 375 sidabro rublius už mineralogijos dėstymą ir atsiųstų jo metinę algą[496]. Sunki finansinė padėtis ir nepakeliamos gyvenimo sąlygos Paryžiuje slėgė L. Sobolevskį, kuris ne tik negalėjo įsigyti knygų ir spaudos (taip įvykdyti paskirtos instrukcijų užduoties), bet dėl tokio skurdaus gyvenimo būdo – tikėtis užmegzti kontaktų su svarbiais mokslo žmonėmis; jam teko gyventi kartu su staliumi, plieno suvirintoju ir kalviu, todėl intelektinis darbas buvo neįmanomas; be to, jis gavo šimtu sidabro rublių mažesnę stipendiją nei du jo kolegos, kas buvo neteisinga[497]. Tik tuomet, kai mokslininką pakirto liga, A. J. Čartoriskis padidino stipendiją, o rektorius S. Malevskis išsiuntė 800 sidabro rublių. Globėjas buvo informuotas, kokia suma buvo skirta ir kiek papildomai reikėjo pridėti kelionei. 1817 m. Mykolui Pelkai-Polinskiui, metams išvykus taisyti sveikatos į pietų Prancūziją, buvo paskirta 700 sidabro rublių ir to užteko; F. Dževinskiui dviems metams buvo skirta po 600, pridėta dar po 100 iš viso 1400 sidabro rublių, V. Gurskiui pirmiems metams skirta 300, antriems 400 ir tretiems 600, iš viso 1300 sidabro rublių, po to pridėta 500; J. Jundzilui trims metams po 300, vėliau išsilaikė prof. S. B. Jundzilo lėšomis, todėl jam nieko nepridėjo, o K. Podčašinskis dviem metams gavo po 600 sidabro rublių. Vėliau buvo pridėta pirmiems metams 200, antriems 500, iš viso 600. M. Bobrovskis gavo po 600 sidabro

---

495 Sprawozdanie prof. Pełki Polińskiego z podróży naukowej po Niemczech i Francji, 1818, VUB RS, f. 2, b. KC–347, l. 25.

496 Akta tyczące się adjunkta i prof. fizyki Feliksa Drzewińskiego, VUB RS, f. 2, b. KC–350, l. 7.

497 D. Beauvois, *Szkolnictwo polskie na ziemiach litewsko-ruskich*, t. 1, s. 304.

rublių tris metus ir buvo pridėta atitinkamai 200, 200, 400 iš viso 800 sidabro rublių, L. Sobolevskiui – 600 ir 800, pridėta 200, 400 ir 200. I. Oldakovskiui – metams 600, pridėta 200 ir 100; V. Herberskiui metams 500 ir kelionės išlaidoms 300, I. Ablamovičiui dviem metams po 600, vėliau prideda po 200 kasmet. Tad kelionėms gavo 8400 ir dar papildomai 4400 sidabro rublių.[498] Taigi, finansiškai išsilaikyti mokslinėje kelionėje nebuvo lengva.

Reikia pažymėti, kad kelerių metų kelionei buvo labai atsakingai ruoštasi: A. J. Čartoriskis privalėjo parūpinti kelionės pasus, rekomendacijas ir metinę stipendiją; keliautojas privalėjo išsikeisti pinigus (sidabro rubliai buvo keičiami į auksinus) ir turėti įvairios valiutos, o atvykęs į užsienį būtinai atsižymėti policijoje arba diplomatinėje atstovybėje. Atvykęs į užsienį M. Pelka-Polinskis, išsiuntė pasą rektoriui S. Malevskiui, prašydamas, kad jis būtų atžymėtas[499]. Tokiu būdu universitetas galėjo žinoti, kur ir kaip ilgai yra mokslininkas, ypatingu atveju laišku ar per pažįstamus paraginti grįžti ar neužsibūti kelionėje. Paso žymėjimas buvo svarbus ir kitu aspektu: mokslininkas be papildomo muito mokesčio galėjo parsivežti savo daiktus ir įgytą universitetui mokslinę medžiagą (knygas, įrengimus).

Universiteto globėjas suteikdavo mokslininkams taip reikalingas galimybes, rūpinosi jų finansine padėtimi ir ne tik: jis neformaliais paliepimais papildydavo universiteto pavestas užduotis. Tai iliustruoja į kelionę pajudėjusių Vilniaus mokslininkų susitikimo su A. J. Čartoriskiu aprašymas: tik išvykę M. Pelka-Polinskis ir V. Gurskis sužinojo, kad viename arti jų buvimo vietos esančiame Sapiegų giminės miestelyje yra apsistojęs A. J. Čartoriskis ir nutarė jį aplankyti. Atrodo, jų vizitu kunigaikštis labai apsidžiaugė, skyrė savo užduotis ir davė paliepimus, taip pat norėjo pamatyti V. Gurskio instrukciją, kurią įdėmiai perskaitė ir liepė pranešti, kai atvyks į Angliją – globėjas duos pažįstamų asmenų adresus; taip pat akcentavo, kad V. Gurskis privalo jį informuoti apie mokyklas ir jaunuolių elgesį įvairiuose lankytinuose kraštuose; už universiteto lėšas įsigyti reikalingas knygas[500]. I. Šenavičienės teigimu, būtent A. J. Čartoriskis rekomendavo universitetui

---

[498] Дело о лицах отправленных за границу для совершенствования в науках. Переписка между литовским военным губернатором и заграничными посланниками по поводу пребывания студентов за границей и запрета посещать им некоторые университеты, 1816–1823, LVIA, f. 721, ap. 1, b. 93, l. 17.
[499] Dzienniki podróży zagranicznej Michała Polińskiego w latach 1817–19, obejmujący koncepty listów do dziekana Niemczewskiego, raporty do Wil. Uniw. i inne pisma, 1817–1819, VUB RS, f. 2, b. DC–134, l. 37.
[500] Ten pat, l. 39.

instrukcijose nurodyti, su kuriais asmenimis reikia susitikti išvykusiam asmeniui[501].

Mokslines išvykas A. J. Čartoriskis asmeniškai labai skatino. Šį teiginį pagrindžia J. Lelevelio išrinkimas istorijos katedros profesoriumi, kuomet globėjas nuolat ir visais įmanomais būdais, netgi prieš mokslininko valią, ragino jį išvykti stažuotis į užsienį[502]. J. Lelevelis buvo atsidėjęs moksliniam darbui, todėl manė, kad tokia kelionė bus tik laiko švaistymas. Šiam teiginiui pritarė ir M. Pelka-Polinskis, kuris ataskaitoje rašė, kad „norint parašyti kokį traktatą, reikia ilgesnio laiko, o aš keliauju“[503].

Taigi universiteto globėjas rėmė mokslininkus ne tik finansiniu atžvilgiu, bet ir komunikuodamas su imperine valdžia įvairiais mokslines keliones liečiančiais klausimais; susitikdavo su IVU keliaujančiais mokslininkais užsienyje, juos užtardavo ir tiesiog geru žodžiu paskatindavo. Kaip tikras Apšvietos žmogus jis puikiai suprato, kad investicija į mokslininko kelionę yra investicija į universiteto ir viso krašto gerovę. Šią nuostatą puikiai iliustruoja T. E. Modelskio pateikta kuratoriaus citata, kurią galima šitaip perfrazuoti: „profesoriumi tampama keliaujant[504]“.

Pablogėjus politinei vidaus situacijai IVU neteko numatytos pagal nuostatus galimybės siųsti savo mokslininkus į Vakarų Europą. 1823 m. balandžio 27 d. Vilniaus gubernatoriaus Aleksandro Rimskio-Korsakovo laiške rektoriui J. Tvardovskiui liepta atšaukti visas išvykusių jaunuolių keliones, pateikti visų išvykusiųjų sąrašus ir išvykimo datas. Atrodo, buvo turima omenyje magistrą, buvusio rektoriaus sūnų, įsipainiojusį į filomatų reikalus Pranciškų Malevskį (Franciszek Malewski). Nurodoma, kad V. Herberskiui ir I. Ablamovičiui draudžiama išvykti į Angliją ir Prancūziją, o jei jie ten randasi, privalo nedelsiant sugrįžti. Jeigu jie nepraneš universitetui kur yra ir kodėl užtruko, rektorius turės viską smulkiai aprašyti, paaiškinti ir atleisti juos iš universiteto tarnybos[505]. Įdomu paminėti, kad net ir pats rektorius J. Tvardovskis ruošėsi vykti į užsienio kelionę lankyti mokslines institucijas Austrijoje ir Prūsijoje, bent jau šiam reikalui buvo inicijuotas

---

501 I. Šenavičienė, min. veik., p. 102.
502 T. E. Modelski, min. veik., s. 110.
503 Sprawozdanie prof. Pełki Polińskiego z podróży naukowej po Niemczech i Francji, 1818, VUB RS, f. 2, b. KC–347, l. 4.
504 „Jak nie może być majstrem, nie wędrując, tak i profesorem nie wojażując“. T. E. Modelski, min. veik., p. 86
505 Дело о лицах отправленных за границу для совершенствования в науках. Переписка между литовским военным губернатором и заграничными посланниками по поводу пребывания студентов за границей и запрета посещать им некоторые университеты, 1816–1823, LVIA, f. 721, ap. 1, b. 93, l. 59.

projektas[506]. Iš tiesų jis norėjo išvykti dėl ligos, pridėjo medicinos išrašus ir prašė atostogų mažiausiai 4 mėnesiams.

1823 m. tapo kertiniais metais universiteto vidaus gyvenime: radikaliai pasikeitė dialogas su valdžia, o naudingos ir itin vaisingos universitetui iniciatyvos, tokios kaip mokslininkų kelionės į užsienį, kurios priklausė jiems pagal paties imperatoriaus patvirtintus universiteto nuostatus, pasibaigė. Visgi mokslo kelionės buvo naudingos ne tik dėl to, kad adjunktai tobulėjo ir ruošiesi užimti jiems Vilniuje saugomas po savo profesorių mokslo katedras, užsienyje pirko reikalingą universitetui inventorių, bet ir kitais aspektais – jų metu mokslininkai galėjo laisviau prieiti prie mokslo draugijų aplinkos ir prisistatyti tarptautinei mokslo rinkai.

[506] Projekt wojażu rektora Twardowskiego za granicę dla azwiedzenia zakładów naukowych w Austryji i Prussach, i razem dla kuracyi, LVIA, f. 721, ap. 1, b. 149.

4. *„SCIENTIA TERRAM NON NOSCIT“:* UNIVERSITETO PROFESORIAI IR ADJUNKTAI EUROPOS MOKSLO DRAUGIJŲ NARIAI

4. 1. Imperatoriškojo Vilniaus universiteto profesoriai ir adjunktai mokslo draugijose

XVIII a. pab.–XIX a. pr. Apšvietos epochoje atsirado keli šimtai mokslinių susivienijimų, todėl ne veltui ji yra vadinama draugijų epocha. Tuo metu universitetai, kaip mokslinių tyrimų centrai, prarado savo dominuojančią poziciją. Rusų autoriaus M. Diomino teigimu, visoje Europoje universitetai buvo naikinami arba reorganizuojami, o Napoleono karų laikais toks procesas įgavo stiprų pagreitį: 1789 m. Vakarų Europoje buvo 143 universitetai, 1815 m. liko tik 83; Prancūzijoje buvo panaikinti 24 universitetai ir 12 pertvarkyti į specialiąsias aukštąsias mokyklas, iš 34 vokiškų universitetų liko 18[507]. Ženkliai sumažėjus universitetų skaičiui, jų vietą užėmė mokslo draugijos ir akademijos. Anot Ulricho Im Hofo, akademijos pirmiausia kėlė mokslinius tikslus: ko negali pasiekti universitetai, turi būti nuveikta savanoriškai triūsiant akademijoje[508]. Mokslo draugijos siekė būti naudingos visuomenei, rūpintis mokslo ir technikos išradimų propagavimu, tolesniu jų plėtojimu ir pritaikymu visuomeninėms reikmės. Tiek mokslo draugijos, tiek akademijos kvestionavo mokslines hipotezes ir teorijas, inspiravo naujus atradimus, aiškino kontraversiškus tyrimus, skatino mokslinės pažangos procesą ir efektyvumą. Jų aplinkoje vietoj senovinių disputų atsirado naujos akademinio prestižo formos – publikacijos ir recenzijos, kurios peraugo į mokslinę spaudą. Dalyvaudamas mokslo draugijose, mokslininkas susipažindavo su naujienomis ir galėjo jas perduoti platesniu mastu, turėjo galimybę pristatyti save ir savo darbus visuomenei.

IVU profesoriai ir adjunktai taip pat priklausė mokslo draugijoms ir akademijoms, tačiau nėra analizuota, kokiomis sąlygomis jie buvo priimami ar kokius kriterijus turėjo atitikti, kad taptų jų nariais. Neaiškūs ir vilniečių mokslininkų veiklos draugijose raiškos būdai ir formos, narystės prielaidos. Universiteto žmogus priklausomai nuo savo talentų, gebėjimų ar paprasčiausiai nuo asmeninių tikslų ir norų galėjo save realizuoti keliose sferose. Vieni profesoriai buvo gabūs mokslo tyrėjai (F. Dževinskis, V. Gurskis), kiti garsėjo pedagoginiais talentais (J. Goluchovskis), tretieji

---

[507] М. Дёмин, min. veik., p. 242.
[508] U. Im Hof, *Švietimo epochos Europa*, Vilnius, 1996, p. 92.

derino abu dalykus (L. H. Bojanus, J. Lelevelis), ketvirtieji prie mokslinio ir pedagoginio darbo rasdavo laiko ir aktyviai visuomeninei veiklai (J. Frankas). IVU mokslo vyras suvokė save mokslinio pasaulio dalimi ir buvo suinteresuotas prisidėti prie mokslo draugijų. J. Sniadeckis 1803 m. rugpjūčio 14 d. laiške T. Čackiui rašė: „Tobulinti mokslą yra visai kas kita, nei šviesti žmones, tai yra skleisti tarp jų iš kitur žinomus dalykus. Pirmas yra akademijų ir rašančiųjų draugijų, o antras – universitetų ir mokančiųjų susibūrimų objektas“[509]. Mokslininkas suprato akademijų ir universitetų skirtingą tikslą ir pobūdį. Anot jo, mokslo tobulėjimas priklausė akademijų sferai, o žmonių švietimas – ugdymo institucijoms.

Remdamasis 1816 m. IVU profesorių tarnybos lapais, D. Beauvois nustatė, kad iš 18 tikrųjų arba ordinarinių profesorių, 15 priklausė užsienio akademijoms. *Akademijos* sąvoką autorius taiko ne tik profesionalioms mokslo tyrimų institucijoms kaip Paryžiaus mokslų ar Pizos akademijoms apibrėžti, bet ir mėgėjiškoms mokslo draugijoms (pavyzdžiui, gamtos ar mokslo mylėtojų draugijoms)[510]. Per visą laikotarpį IVU profesūra priklausė daugiau nei 40 įvairių Europos mokslo draugijų ir akademijų, iš kurių daugiausia (9) buvo Italijoje, 8 – Prancūzijoje, 5 – Vokietijoje, 4 – Didžiojoje Britanijoje. 31 IVU profesorius ir adjunktas (beveik ketvirtadalis visos IVU profesūros) priklausė bent vienai Europos mokslo draugijai, tačiau toks skaičius nėra visiškai tikslus, nes apie visų IVU mokslininkų dalyvavimą mokslo draugijose paprasčiausiai nėra duomenų.

IVU profesoriai ir adjunktai taip pat buvo Rusijos imperijos bei Lenkijos Karalystės mokslo draugijų nariais. 1805 m. Imperatoriškosios Sankt Peterburgo mokslų akademijos valdybos komitetas prašė, kad būtų atsiųstas IVU narių sąrašas su turimais garbės ženklais (turima omenyje mokslo vardais ir laipsniais)[511]. Galbūt akademija norėjo priimti kai kuriuos IVU profesorius į savo tarpą, mat visos akademijos buvo suinteresuotos turėti narių korespondentų iš kuo daugiau įvairių šalių. 1811 m. gegužės 22 d. J. Sniadeckis tapo akademijos nariu korespondentu, 1814 m. rugpjūčio 17 d.

---

509 „Co inszego jest doskonalić nauki, a co inszego oświecać ludzi, to jest szerzyć między nimi już gdzie indziej znane wiadomości. Pierwsze jest obiektem akademii i towarzystw piszących, drugie obiektem universitatum i zgromadzeń uczących“. J. Śniadecki, *Korespondencja Jana Śniadeckiego: listy z Krakowa*, do druku przygotował Ludwik Kamykowski, Kraków, 1932, t. 2: 1787–1807, XX, s. 368.

510 D. Beauvois, *Szkolnictwo polskie na ziemiach litewsko-ruskich*, t. 1, p. 208.

511 Предложения и предписания, поступившие в Виленский университет. Попечитель Виленского университета, министерство народного просвещения, частные лица, 1804, LVIA, f. 721, ap. 1, b. 10, l. 1.

nariu korespondentu išrinkti L. H. Bojanus ir A. Loebenweinnas, 1826 gruodžio 24 d. iškilmingai išrinktas Eduardas Eichvaldas[512]. Įdomu, kad 1828 m. gruodžio 29 d. į akademiją buvo priimtas ir IVU auklėtinis, garsus orientalistas J. Senkovskis. Narių korespondentų skaičius nebuvo ribojamas. Jie buvo išrenkami balsų dauguma akademijos susirinkime pasiūlius prezidentui, arba, jam leidus, pristačius kandidatūrą ordinariniams arba ekstraordinariniams nariams[513]. Šeši nariai korespondentai gaudavo iš akademijos pensiją – 100 rublių per metus už tai, kad privalėjo siųsti akademijos sekretoriui disertacijas, naudingas naujienas apie visus naujausius atradimus ir apskritai apie viską kas vyko mokslo pasaulyje. Tokio nario, kuriam būtų mokama pensija, išrinkimas buvo susijęs su: pirma, gyvenamąja vieta, kurioje turėjo būti akademija, universitetas arba kuri nors kita mokslo institucija, nes toks mokslininkas turėjo daugiau galimybių suteikti naudingų naujienų; antra, su mokslininko specializacija, t. y. mokslo šaka. Mat akademijai buvo reikalingi kuo įvairesni specialistai. Tad akademija skirtingose šalyse turėjo savo literatūros tiekėjus, kurie nuolat sekė naujausius mokslo leidinius, juos supirkdavo ir siuntė į Sankt Peterburgą. Tarp jų labiausiai pasižymėjo Vokietijos mokslininkai, Imperatoriškosios mokslų akademijos garbės nariai - vilniečiams gerai pažįstamas Johannas Elertas Bode Berlyne ir keliautojas geografas Eberhardtas Augustas Wilhelmas von Zimmermannas.

Akademikai rinkosi į eilinius susirinkimus kiekvieną savaitės pirmadienį 10 valandą ryte ir dirbo dvi valandas, neeilinis susirinkimas vyko reikalui esant, o kiekvienais metais buvo švenčiamas akademijos gimtadienis, kuomet vyko iškilmingas susirinkimas, vadinamas konferencija. 1826 m. gruodžio 29 d. 11 valandą buvo švenčiamas akademijos 100 jubiliejus, kuriame dalyvavo visa imperatoriškoji šeima, išrinktųjų narių deputacija, žymūs Sankt Peterburgo žmonės: dvasininkai, diplomatai, akademijos garbės nariai. 12 valandą atvyko pats imperatorius. Akademikas ir draugijos sekretorius N. Fussas perskaitė iškilmingą kalbą apie draugijos istoriją, garbės narių ir vienbalsiai išrinktų narių sąrašą, tarp kurių buvo korespondentas imperijos viduje, zoologijos profesorius Kazanės universitete

---

512 *Список членов Императорской академии наук, 1725–1907*, сост. Б. Л. Модзалевский, Санкт-Петербург, 1908, VIII, с. 170, с. 171, с. 179, [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. balandžio 4 d.]. Prieiga per internetą: https://www.prlib.ru/item/451270.

513 Российская академия наук, Регламент Академии Наук 1803 г., [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. balandžio 4 d.]. Prieiga per internetą: http://www.opentextnn.ru/history/historiografy/institut/ran/index.html@id=3503

E. Eichvaldas[514]. Pastarojo iškilmingas išrinkimas akademijos nariu, stebint pačiam imperatoriui, buvo neeilinis įvykis.

E. Eichvaldas buvo Berlyno universiteto auklėtinis, 1819 m. apsigynė doktoratą IVU su darbu *Selachis Aristotelis*, kuriame itin smulkiai aprašė chordinių gyvūnų žuvų tipus, jų geografinį paplitimą, biologinius požymius ir kt.[515] 1817 m. jis pėsčiomis keliavo po Europą, siekdamas ištirti Tiūringijos ir Šveicarijos kalnus. Dėl savo darbų *Ideen zu Einer Systematischen Oryktozoologie* (1820) ir *De regnis animalis limitibus atque evolutionis grabidus* (1821) E. Eichvaldas išrinktas aktyviuoju *Maskvos Gamtos tyrėjų draugijos* nariu ir *Sankt Peterburgo mineralogijos draugijos* nariu[516]. Naujienos apie pastarojo darbo pasirodymą buvo paskelbtos ir Jėnos moksliniame žurnale[517]. 1826–1827 m. jis išvyko į ekspediciją Kaukaze, tyrinėjo Kaspijos jūros vietovės geologiją, florą ir fauną. Grįžęs į Kazanės universitetą, kur tuo metu dirbo, papildė Gamtos istorijos ir Mineralogijos kabinetų kolekcijas, įsteigė Lyginamosios anatomijos kabinetą, o 1827 m. įsidarbino IVU zoologijos profesoriumi. Šis faktas liudija apie tai, kad IVU buvo geros sąlygos dirbti profesionaliems tyrėjams ir taip pat juos ruošti. Juk E. Eichvaldas buvo šio universiteto auklėtinis ir profesorius, išrinktas Imperatoriškosios akademijos nariu korespondentu ir garsiausių imperijos žmonių akivaizdoje įvertintas, kaip nusipelnęs tyrėjas.

Pirmųjų Sankt Peterburgo akademijos narių veikla nesiskyrė nuo kitų Europos akademijų: skaityti naujausią užsienio mokslinę literatūrą, populiarinti mokslines žinias – versti naujus veikalus, skaityti viešas paskaitas, metų pradžioje išsikelti tyrimų uždavinius ir pan. IVU pasiekė naujiena, kad Imperatoriškosios mokslų akademijos narys korespondentas 1821 m. dr. Cinseris, kuris buvo Vengrijoje, surinko mineralus iš

---

514 *Собрание актов торжественного заседания Императорской Санктпетербургской академии наук бывшего по случаю празднования столетнего ее существования 29 декабря 1826 года*, Санктпетербург, 1827, с. 7.

515 *Dissertatio inauguralis zoologica De selachis Aristotelis*: quam in Caesarea Litterarum Universitate Vilnensi ad gradum doctoris medicinae legitime capessendum publico medicorum judicio submittit Eduardus Eichwald, medicinae magister, Mitavia-Curonus, Vilnae, 1819.

516 *Идеи А. А. Иностранцева в геологии и археологии*, *Геологические музеи:* Материалы научной конференции, Под ред. В. В. Аркадьева, Санкт-Петербург, Санкт-Петербургский государственный университеет, 2009, с. 8.

517 *Jenaische allgemeine Literatur-zeitung*, numero 50, november, 1822, p. 445.

seriktogeognozijos dalies už ką jam išreiškiamas dėkingumas[518]. Moksliniam pasauliui buvo svarbūs net iš pažiūros nedideli atradimai.

Savo šventinėje kalboje akademijos sekretorius akcentavo, kad yra abejojama mokslo draugijų, kurios neužsiima dėstymu, nauda[519]. Jo manymu, abejojimas kyla iš nesugebėjimo atskirti akademijų nuo edukacinių įstaigų: universitetai siekia savo tikslų dėstydami mokslus tokiame pavidale, kokiame jie yra tuometiniu metu; akademijos privalo juos ištobulinti, praturtindami naujausiais atradimais. Tokie mokslai reikalauja daugybės mokslininkų bendradarbiavimo, kuris viršija vieno žmogus jėgas. Viena iš tokių bendradarbiavimo formų, būdingų tik akademiniam žmogui, buvo akademinė spauda. Akademija išleido 72 tomus darbų, kuriuose paskelbta per 2500 tyrimų[520]. Nuo 1817 m. Londone leidžiamame žurnale *The Literary Gazette, and Journal of Belles Lettres, Arts, Sciences* buvo pristatyti Sankt Peterburgo mokslų akademijos atsiminimų du tomai, kurie, anot žurnalo autorių, Londone nebuvo gerai žinomi[521]. Žurnale pažymima, kad tarp įdomiausių tyrimų yra L. H. Bojanaus darbas apie šunų gemalus ir botaniko Carl Friedrich von Ledebour naujausių Sibiro augalų aprašymas[522].

Mokslo draugijos leido savo spaudą ir taip kūrė ypatingą mokslinės veiklos lauką savo nariams, mat akademijos spauda buvo privaloma pasidalinti su kitomis imperijomis mokslo tyrimų institucijomis. Be to, pagal 1803 m. Sankt Peterburgo mokslų akademijos nuostatų 7 punktą, akademija privalėjo pranešti valdžiai ir mokslo bendruomenei apie bet kuriuos jos arba užsienio narių atradimus, kurių pritaikymas galėjo būti naudingas žmonių sveikatai, pramonės gerinimui, menui, prekybai, jūreivystei ir pan.[523] Pavyzdžiui, 1808 m. A. Sniadeckis informavo apie naujo cheminio elemento *vestium* atradimą Sankt Peterburgo akademiją ir Paryžiaus institutą[524]. Apie

---

518 Дело о книгах, монетах подаренных Виленскому университету и Волынскому лицею, 1817–1824, LVIA, f. 721, ap. 1, b. 87, l. 18.

519 *Собрание актов торжественного заседания Императорской Санктпетербургской академии наук бывшего по случаю празднования столетнего ее существования 29 декабря 1826 года*, с. 34.

520 Ten pat, p. 33.

521 *The Literary Gazette and Journal of the belles lettres*, no. 1, Saturday, Jan. 25, 1817, p. 296.

522 „Among the most interesting researches must be reckoned those of Mr. Bojanus, on the envelopes of the foetus of the dog“, *The Literary Gazette, and Journal of the belles lettres*, no. 1, Saturday, Jan. 25, 1817, p. 296.

523 Российская академия наук, Регламент Академии Наук 1803 г., [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. balandžio 4 d.]. Prieiga per internetą: http://www.opentextnn.ru/history/historiografy/institut/ran/index.html@id=3503

524 D. Beauvois, *Szkolnictwo polskie na ziemiach litewsko-ruskich,* t. 1, p. 231.

žinių mainų svarbą liudija ir tai, kad visi akademijos antspauduoti laiškai ar siuntos imperijos viduje buvo siunčiamos iki pūdo svorio (apie 16 kg) nemokamai. 1806 m. Imperatoriškosios mokslų akademijos valdyba jos prezidento vardu siuntė IVU dovanų po vieną egzempliorių senų ir naujų komentarų, akademinių aktų, mėnesinį 8 dalių žurnalą ir eiles su graikiškais vertimais[525]. Vilniaus universiteto bibliotekoje yra išlikę Imperatoriškosios mokslų akademijos leisti ir IVU dovanoti leidiniai: 1805 m. dviejų dalių Carlo von Linné *Systema Naturae*, algebros pagrindai, matematiniai N. Fusso ir kiti veikalai apie gyvulių gydymą, mineralogiją[526]. Iš Imperatoriškosios mokslų akademijos konferencijos t. y. valdybos, IVU buvo atsiųsti 6 tomai aktų *Memoires del'Akademie Imeriale de science de St. Peterbourg*[527]. Sankt Peterburgo mokslų akademijos aktualusis narys ir IVU garbės narys chemikas ir geologas Vasilijus Severginas padovanojo Universitetui darbą apie 1802–1803 m. mineralogines keliones po vakarines imperijos gubernijas *Продолжение Записок путешествия по Западным провинциям Российского государства*[528].

Išanalizavus Sankt Peterburgo mokslų akademijos bibliotekos metraštį, galima teigti, kad bendradarbiavimas tarp mokslinių institucijų buvo vienpusis: IVU ne itin dalinosi savo veikalais su Rusijos vyriausiąja mokslo tyrimų institucija[529]. Tik 1811 m. įraše sutinkame pirmąjį IVU paminėjimą, kuriame skelbiama, kad universitetų cenzūros komitetai numatė būtinybę

---

[525] Входящая корреспонденция, поступившая в Виленский университет, 1806, LVIA, f. 721, ap. 1, b. 12, l. 14.
[526] C. von Linné, *Система природы*, Санктпетербург: Императорская академия наук, ч. 1: Царство животных, 1804; C. von Linné, *Система природы*, Санктпетербург: Императорская академия наук, ч. 2: Царство животных, 1805, с. 377–728; L. Euler, *Оснований алгебры*, Санктпетербург: Императорская академия наук, ч. 1, т. 1, отд. 1–2, 1812; Н. И. Фусс, *Начальные основания чистой математики*, Санктпетербург, ч. 3, отд. 1, *Приложение алгебры к геометрии*, 1817; *Начальные основания прикладной математики*, сочиненная Авраамом Готгельфом Кестнером. Ч. 1, Санктпетербург, 1802; И. И. Лепехин, *Способы к отвращению в рогатом скоте падежа и средства к излечению сея болезни служащие*, Санктпетербург, 1800; *Опыт минералогического землеописания Российского Государства*: в двух частях, изданный трудами Василья Севергина, ч. 1–2, С.-Петербург, 1809.
[527] Материалы (рапорты, письма, выписки из протоколов заседаний физико-математического факультета и др., 1818, LVIA, f. 721, ap. 1, b. 492, l. 49.
[528] Dziennik rozmaitych czynności biblioteki uniwersytetu imperatorskiego wileńьkiego, Xięga 2 ga od dnia 31 marca 1823 roku, LVIA, f. 721, ap. 2, b. 74, l. 21.
[529] *Летопись Библиотеки Российской академии наук*, т. 1: 1714–1900, Науч. рук. В. П. Леонов; отв. ред. Н. В. Колпакова; отв. сост. Г. В. Головко, Санкт-Петербург, 2004.

atsiųsti egzempliorių akademijos bibliotekai, kadangi pagal cenzūros nuostatus kiekviena tipografija privalėjo siųsti egzempliorius ne tiesiogiai bibliotekai, o švietimo centrui. Vienas pirmųjų savo apygardoje atspausdintas knygas ėmė siųsti IVU cenzūros komitetas, juo sekė Maskvos, Dorpato ir Charkovo universitetai[530].

Sankt Peterburgo mokslų akademija nebuvo vienintelė imperijos mokslo institucija, kuriai priklausė IVU profesoriai. Viena seniausių Rusijos imperijos, o kaip teigia rusų autorius Eduardas Mirzojanas ir viena seniausių pasaulio mokslo draugijų – *Maskvos gamtos tyrėjų draugija* – buvo įsteigta prie Maskvos universiteto 1805 metais ir veikė prancūzų, vėliau rusų kalbomis[531]. Draugijos įstatus kūrė vokiečių universitetų auklėtinis Johannas Gotthelfas Fischeris von Waldheimas, kuris nuo 1804 m. pradėjo dėstyti gamtos mokslus (zoologiją ir mineralogiją) Maskvos universitete ir siekė sukurti laisvą nuo universiteto draugiją bei atsikratyti perdėto universiteto globėjiškumo draugijos atžvilgiu, mat mokslininkai norėjo bendrauti neprižiūrimi valdžios[532]. J. Čaikovskio manymu, tokia draugija buvo įkurta dar ir dėl kitų priežasčių: keliavimo būtinybės ir noro turėti grynai mokslo tiriamaisiais darbais užsiimančią draugiją ne tik Sankt Peterburge, bet ir Maskvoje[533].

1806 m. draugija turėjo apie 300 narių, iki XIX a. 4 d. jų skaičius pasiekė 1000[534]. Ordinarinis narys negyvenantis Maskvoje buvo S. B. Jundzilas; botanikos profesorius, kaip įvardinta šaltinyje, F. Szpicnagielis; garbės nariais buvo tėvas ir sūnus Frankai. S. B. Jundzilas vienbalsiai buvo išrinktas *Maskvos gamtos tyrėjų draugijos* nariu 1807 m. birželio 29 d. ir gavo atsiųstą draugijos sekretoriaus Johanno Gotthelfo Fischerio von Waldheimo pasirašytą diplomą, kuriuo didžiavosi savo atsiminimuose. 1811 m. publikuoto draugijos leidinio duomenimis tarp

---

530 Ten pat, p. 206.

531 Э. Н. Мирзоян, *Московское общество испытателей природы: 200 лет служения России (1805 – 2005 гг.)*, Доклады Московского общества испытателей природы. Том 37, Москва, 2005. [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. balandžio 4 d.]. Prieiga per internetą: http://viperson.ru/articles/moskovskoe-obschestvo-ispytateley-prirody-200-let-sluzheniya-rossii-1805-2005-gg;
Московское о-во испытателей природы (до 1917 г.), *Общий алфавитный список членов Императорского Московского общества испытателей природы*, Москва, 1838, [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. balandžio 4 d.], Prieiga per internetą: https://dlib.rsl.ru/viewer/01003813504#?page=12

532 Ten pat, p. 392.

533 Ten pat, p. 393.

534 Ю. В. Чайковский, min. veik., p. 394.

ordinarinių draugijos narių randama R. Simonavičiaus, priimto 1806 m. lapkričio 16 d., pavardė[535]. Neaišku kada draugijos nariais tapo A. F. Adamovičius ir J. F. Wolfgangas, tačiau jų pavardės sutinkamos aktyviųjų draugijos narių sąraše tik 1855 m.[536]

Naujų narių priėmimas buvo reglamentuotas tokiais punktais: 1) narys kandidatas turi būti pristatytas kito už jį laiduojančio nario; 2) pristatyti draugijai kokius nors samprotavimus arba žinomą mokslo pasaulyje autorinį darbą; 3) pristatyti savo kandidatūrą balsavimui ir surinkti ¾ balsų[537]. Kiekvienas narys privalo perskaityti kokį nors darbą rusų, lotynų, prancūzų, anglų, italų ar vokiečių kalbomis, atsakyti į draugijos klausimus. Draugijos nuostatuose prancūzų ir rusų kalbomis reglamentuota, kad draugija užsiims gamtos istorija ir jai artimais mokslais: anatomija, lyginamąja anatomija, chemija, fizika, žemės ūkio ekonomika. Svarbiausias draugijos uždavinys – plėsti gamtos pažinimą Rusijos imperijoje buvo numatytas 1805 m. liepos 25 d. nuostatais. Priešingai nei kitos Europos mokslo draugijos, pastaroji nebuvo suskirstyta į jokius skyrius. 4 nuostatų punktas skelbė, kad draugija stengsis susirašinėti su visais žymiais mokslo vyrais, kurie gali pasidalinti savo stebėjimais; ves stebėjimų, kurie gali pasitarnauti kokios nors teorijos sukūrimui, užrašus; draugija kvietė visus narius dalintis naujausiomis mokslo žiniomis[538]. Ji rinkosi kartą per savaitę ir skaitė užsienio korespondenciją, atsakinėjo į klausimus, pranešė apie naujienas ir atradimus, o kiekvienas narys turėjo teisę į draugijos susirinkimus atsivesti pažįstamus.

1817 m. draugijos spaudoje buvo publikuotas L. H. Bojanus straipsnis apie žuvų žiaunas ir senovės Romos botaniko Antonius Castor tyrime apie

---

535 *Mémoires de la Société Impériale des Naturalistes de l'Université Impériale de Moscou*, Moscva, 1811, 2. éd. imprimés aux frais des frères zosima, t. 1. [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. balandžio 4 d.]. Prieiga per internetą: p.https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=chi.085960065;view=1up;seq=1
https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=chi.085960065;view=1up;seq=67

536 *Bulletin de la Société impériale des naturalistes de Moscou*, t. 29: no. 1–2, Moscou, p. 56, (1856); [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. balandžio 4 d.]. Prieiga per internetą: https://archive.org/details/bulletindelasoci2912mosk/page/n63

537 *Mémoires de la Société Impériale des Naturalistes de l'Université Impériale de Moscou,* Moscva, 1811, 2. éd. imprimés aux frais des frères zosima, t.1. [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. balandžio 4 d.]. Prieiga per internetą: https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=chi.085960065;view=1up;seq=26

538 *Mémoires de la Société Impériale des Naturalistes de l'Université Impériale de Moscou*, Moscva, 1811, 2. éd., t. 1. [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. balandžio 4 d.]. Prieiga per internetą: https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=chi.085960065;view=1up ;seq=26

žarnyno kirmėles pastebėtas klaidas[539]. Žurnalo *Memoirese de la societe imperiale des naturales de Moscou* Zoologijai skirtame skyriuje buvo L. H. Bojanaus; botaniko, Sibire atradusio didžiausius mamuto palaikus Michael Friederich Adams; Sibiro gamtos tyrėjo Friderici Gebler straipsniai, tačiau publikuoti ne tik žymių mokslininkų darbai. Pavyzdžiui, vėlesniame 1840 m. numeryje aptinkamas Eduardo Miramo – Vilniaus medicinos ir chirurgijos akademijos adjunkto ir prozektoriaus tyrimas. 1829 m. žurnalo numeryje rašyta, kad sausio 25 d. buvo gautos Jozefo Heltzelio, Boleslovo Dobrovolskio (Bolesław Dobrowolski), Anatano Baranovskio (Antoni Baranowski), Antano Lanevskio (Antoni Łaniewski), Mikalojaus Levickio (Mikołaj Lewicki) disertacijos iš IVU[540]. Iš kitų naujienų buvo skelbiama, kad Vasario 18 d. prof. Eichvaldas išvyko į kelionę Rusijos pietuose. Kitur jis minimas tarp žymių vabzdžių tyrėjų su šalia pavardės nurodytų vietovardžiu „iš Vilniaus“. Žurnalas skatino vabzdžių tyrimus, akcentavo, kad jais domisi vis daugiau mokslininkų, ragino jų bendradarbiavimą šia tema. Buvo rašoma, kad nepaminėtas ar praleistas mokslininkas turėtų pateikti skundą, kad taptų žinomas“[541]. Leidinyje buvo pranešta ir apie ekspedicijas, pavyzdžiui, apie IVU profesorius E. Eichvaldo kelionę prie Juodosios jūros, kur jis surinko daug naujų ir įdomių pastabų, kurias paskelbs toms šalims, kurios bus suinteresuotos[542].

Priklausydamas Rusijos imperijos mokslo draugijoms, mokslininkas galėjo pristatyti save platesnei visuomenei, o aktyviai dalyvaudamas jų veikloje susilaukti didesnio žinomumo, plėsti ryšius. Imperijos mokslo draugijos buvo suinteresuotos bendradarbiavimu tarp institucijų, ragino IVU dalintis net ir menkiausiomis mokslo naujienomis, aktyviai siuntė savo

---

539 L. Bojanus, Observations sur l opercule branchial des poissons, *Memoirese de la societe imperiale des naturales de Moscou*, tome cinquieme, p. 264–270; 1 Description d‘un ver de la famille des vers à sucoirs Tremmfoda trouvé dans les g os infestins du Castor (Castor fiber L.) Par le Professeur et Chevalier de Bojanus, ten pat, p. 270–277.
540 Ios. Heltzl, de ani fistula. Vilnae, 1827. 8, Cas. Bolesl. Dobrovolsky, de frequentioribus cordis morbis, Vilnae. 1828. 8, Ant. Barañovsky, de moxa japonica ac sinensi. Vilnae, 1828. 8; Ant. Laniewsky, de herpete. Vilnae. 1828. 8; Nicol. Lawicki, de Laparotomía. Vilnae. 1828. 8; *Bulletin de la Société Impériale des Naturalistes de Moscou*, priemiére annëe, Moscou, 1829. [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. balandžio 4 d.]. Prieiga per internetą: https://archive.org/details/bulletindela soci2912mosk/page/n63
541 *Bulletin de la Société Impériale des Naturalistes de Moscou*, priemiére annëe, Moscou, 1829, p. 43. [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. balandžio 4 d.]. Prieiga per internetą: https://archive.org/details/bulletindelasoci2912mosk/page/n63
542 Ten pat, p. 24.

leidžiamą spaudą. Tačiau tik nedaugelis IVU profesorių įsitraukė į vidaus draugijų veiklą. Galbūt atsakymą į klausimą, kodėl jie nepanoro tapti aktyvia Rusijos imperijos mokslo draugijų dalimi, padės surasti Vakarų Europos mokslo draugijų analizė.

4. 2. *Nullius in verba:* Imperatoriškojo Vilniaus universiteto mokslininkų ryšiai su Didžiosios Britanijos mokslo draugijomis

Vakarų Europos mokslo draugijos susikurdavo dažniausiai kelių asmenų iniciatyva, kuriuos idealistinis vienijantis motyvas buvo meilė mokslui ir noras jį plėtoti. Kai kurias draugijas protegavo valstybių valdovai ir jos peraugdavo į stambesnius darinius – akademijas, o kai kurios, laikui bėgant, nesugebėdavo išsilaikyti ir išnykdavo. Apskaičiuota, kad Didžiojoje Britanijoje XVIII a. buvo per 25 000 įvairiausių klubų ir draugijų[543]. Seniausia pasaulyje mokslo institucija yra Karališkoji Londono draugija. Įkurta 1660 m. XVIII a. pradžioje ji išgyveno savo aukso amžių: tuo metu jai vadovavo Isaakas Newtonas, pradėtas leisti laikraštis *Filosofiniai karališkosios draugijos darbai* (*Philosophical Transactions of the Royal Society),* ženkliai išaugo narių skaičius, draugija tapo modeliu kitų mokslo draugijų sukūrimui. Draugijos augimo tendencijas iliustruoja tokia statistika: 1739 m. draugijos narių skaičius nuo 110 padidėjo trigubai, palyginimui, 1830 m. jis išaugo net šešis kartus – draugija turėjo 662 narius; tačiau iki 1801 m. jai priklausė tik 77 nariai užsieniečiai[544]. Pažymėtina, kad 1770–1775 m. draugijoje buvo atitinkamai 2 ir 4 dvasininkai, 2 ir 3 užsieniečiai[545]. M. Počobutas buvo išrinktas šios draugijos nariu 1771 m. gegužės 30 d.[546], o priimtas į ją 1771 m. gruodžio 5 d.[547] Savo straipsnyje W. Pawlikowska-Butterwick ir R. Butterwick-Pawlikowskis, o knygoje A. Udias, klaidingai nurodo

---

[543] J. Marjanen, Economic societies in the eighteenth century: remarks on the swedish case, *Discussions*, vol. 7, 2012, p. 1–16

[544] H. G. Lyons, The Growth of the Fellowship, *Notes and Records of the Royal Society of London*, The Royal Society. 1 (1): 40. [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. balandžio 4 d.]. Prieiga per internetą: http://rsnr.royalsocietypublishing.org/content/1/1/40

[545] R. Sorrenson, Towards a History of the Royal Society in the Eighteenth Century, *Notes and Records of the Royal Society of London*, vol. 50, no. 1 (Jan., 1996), p. 36.

[546] List of Fellows of the Royal Society 1660–2007, *The Rotal Society Library and Information Services*, [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. balandžio 4 d.]. Prieiga per internetą: https://royalsociety.org/~/media/Royal_Society_Content/about-us/fellowship/Fellows1660-2007.pdf

[547] T. Thomson, *History of the Royal Society from Its Institution to the End of the Eighteenth century*, London, 1812, p. liv.

M. Počobuto įstojimo į draugiją 1769 metus, A. Gricius nurodo 1770 ir 1771 m.[548] Tuo metu nariu M. Počobutas nebuvo, nors ir lankėsi draugijos susirinkimuose 1768 gruodį ir 1769 m. sausį[549]. A. Udias pastebi, kad XVIII a. tik du jėzuitai buvo priimti į draugiją: kitas narys jėzuitas be M. Počobuto buvo 1761 m. į draugiją priimtas Romos koledžo profesorius Rogeras Josephas Boscovichius[550]. 1762 m. kartu su anglų ambasadoriumi jis keliavo pro Lenkiją ir apsistojo Pulavuose, kur, atrodo, susipažino su būsimu Lenkijos karaliumi Stanislovu Augustu Poniatovskiu, pažinojo Adomą Kazimierą Čartoriskį[551]. Galbūt R. Boscovichius prisidėjo prie mokslininkų iš Lenkijos įstojimo į užsienio mokslo draugijas ir padėjo įvesdinti M. Počobutą į Karališkąją Londono draugiją, o J. Stroinovskį į Romos Arkadiją, kuriai jis pats priklausė. Įdomu tai, kad Vilniaus universiteto bibliotekos rankraščių skyriuje yra minėto mokslininko 1778 m. laiškas Šelburno Lordui Williamui Petty, kurio prašo globoti IVU pirmtakės LDKVM astronomą, M. Počobuto kolegą, bendradarbį ir padėjėją Andriejų Stšeckį Londone ir supažindinti jį su žymiuoju M. Presley[552]. A. Stšeckis buvo išvykęs ten studijuoti ir įsigyti prietaisų įrenginėjamai observatorijai.

Turint gerų užtarėjų mokslininkui, vienam iš savo srities lyderių, geriausiam savo šalies (Abiejų Tautų Respublikos) astronomu, tapti karališkosios draugijos nariu nebuvo itin sudėtinga. Kaip pažymi R. Sorrensonas: „Aukšto socialinio statuso [žmonės] įstodavo lengvai, vidutinio – sunkiau, o žemo visai neįstodavo“[553]. Kandidatus rekomenduodavo keli draugijos nariai, kurie pasirašė ir viešai perskaitė vadinamuosius „sertifikatus“. Juose buvo pagrindžiamos priežastys, kodėl žmogus turi būti priimtas į draugiją. Kiekvienas narys turėjo vieną balsą: nuo 1730 m. kandidatas buvo priimamas 2/3 susirinkusiųjų narių balsų dauguma, o prieš tai sprendė draugijos taryba[554]. Savo 1819–1820 m. kelionių

---

548 A. Udias, *Jesuit Contribution to Science: A History*, Springer, 2014, p. 32–33; A. Girnius, min. veik., p. 177, 181.
549 A. McConnell, *Jesse Ramsden (1735–1800): London's Leading Scientific Instrument Maker (Science, Technology and Culture, 1700–1945),* Routledge, 2016.
550 A. Udias, min. veik., p. 5.
551 W. Roszkowska, Polacy w rzymskiej „Arkadii“. (1699–1766). *Pamiętnik Literacki: czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce literatury polskiej*, r. 56, z. 3, 1994, s. 25.
552 R. J. Boscovich Laiškas (juodraštis?) ponui Šelburnui į Londoną, Paryžius, 1778, VUB RS, f. 2, b. DC53_8, l. 1.
553 R. Sorrenson, min. veik., p. 29–46.
554 M. C. Jacob, Scientific culture in the Early english Enlightenment, *Anticipations of the enlightenment in England, France and Germany*, Philadelphia, 1987, p. 145.

ataskaitoje IVU adjunktas V. Herberskis pateikia trumpą ištrauką iš Karališkosios Londono akademijos statuto 14 puslapio, kurioje rašoma, kad karališki asmenys ir jų sūnūs buvo priimami į draugiją be svarstymo; asmenys, kurie gyveno Didžiojoje Britanijoje ne mažiau kaip pusę metų arba buvo jos piliečiai ir troško įstoti į draugiją tokiu pačiu būdu ir sąlygomis kaip vietiniai nariai, turėjo sumokėti nario mokestį. Toliau sąlygos buvo tokios: būti pasiūlytu ir rekomenduotu susirinkime trijų ar daugiau narių, pateikti sekretoriui pasirašytą dokumentą su rekomenduotu asmens vardu, rangu, profesija, kvalifikacija, gyvenamąja vieta; po 10 ordinarinių susirinkimų su rekomendacijomis buvo susipažinta ir dalyvaujant bent 21 nariui kandidatas išrenkamas 2/3 balsų persvara; vėliau taryba paskelbia verdiktą[555]. Išsiųstiems į užsienį tobulintis mokslininkams buvo privalu rinkti bet kokią su mokslu susijusią informaciją, todėl V. Herberskis pateikė ir įstojimo į svarbiausios britų tyrimų institucijos taisykles. Tokią procedūrą perėjo M. Počobutas, kurį draugijai rekomendavo jos garbės narys karalius Stanislovas Augustas Poniatovskis. Z. Libiszowskos teigimu, karalius įteikė laišką per vykusį į Angliją jėzuitų kolegijos geografą Karolį Virvičių (Karol Wyrwicz) britų diplomatui ir Varšuvos „Dorybingojo sarmatos“ masonų ložės nariui Thomui Wroughtonui su prašymu padėti įvesdinti M. Počobutą į karališkąją draugiją[556]. Su tuo pačiu prašymu karalius kreipėsi ir į draugijos sekretorių, Britų muziejaus bibliotekininką Matthew Maty[557]. 1767 m. karalius suteikė M. Počobutui karališkojo astronomo vardą. Toks simbolinis įvertinimas turėjo užtikrinti, kad jo kandidatūra bus patvirtinta karališkoje draugijoje.

Buvo ir kitų, svarbesnių prielaidų, leidusių M. Počobutui kandidatuoti į draugiją. Anot Pawlikowskių, 1760–1764 m. grįžęs iš kelionių po Vakarų Europą, M. Počobutas jau buvo tarptautinio garso mokslininkas dėl Merkurijaus planetos tyrimų, Veneros tranzito 1769 m., saulės ir mėnulio užtemimų stebėjimų[558]. Verta pažymėti, kad net ir šiais laikais Merkurijus yra mažiau ištirtas nei kitos planetos, o savo metu M. Počobutas atliko per 120 jo stebėjimų. 1763 m. jėzuitas mokytojas Aime Henri Paulian publikavo jo atliktų tyrimų *Žvaigždės Skorpiono Alfos (Antares) okultacija* dalį[559]. Mokslininkas stebėjo, kaip vieną dangaus kūną uždengia kitas. A. Gricius pažymi, kad M. Počobuto priešingai nei kitų to meto mokslininkų

---

555 Notaty za granicą w czasie woiażu, cz. 1, VUB RS, f. 26, b. 3697, l. 105.
556 Z. Libiszowska, *Życie polskie w Londynie w XVIII wieku*, Warszawa, 1972, s. 54.
557 Ten pat, p. 246.
558 W. Pawlikowska-Butterwick, R. Butterwick-Pawlikowski, min. veik., p. 90.
559 A. H. Paulian, *Traité de paix entre Descartes et Newton*, 3 t., Avingnon, 1763; A. Girnius, min. veik., p. 173–202

astronominių dangaus kūnų stebėjimai išsiskyrė tikslumu[560]. 1773 m. pastebėjęs keistą žvaigždyno formą pavadino ją „Poniatovskio Tauras“ (*lot. Taurus Poniatovii*) ir savo tyrimus paskelbė moksliniame žurnale, o straipsnį išsiuntė karališkosios draugijos nariams: karališkajam astronomui, kuris pirmasis moksliškai apskaičiavo žemės svorį Neviliui Maskelynui į Londoną, Urano planetos atradėjui J. E. Bode į Berlyną, į Manheimą jėzuitui dvinarių žvaigždžių tyrėjui Christianui Mayeriui, į Sankt Peterburgą vėlesniam pastarojo bendradarbiui ir Rusijos mokslų akademijos nariui Andersui Johanui Lexseliui, taip pat į Getingeną ir Vieną[561]. Darbas vadinosi *Astronominiai stebėjimai Vilniuje*, o vienas žurnalo egzempliorius kartu su prancūziška dedikacija Mokslų akademijos direktoriui Sergejui Domašnevui yra rastas Sankt Peterburgo mokslų akademijoje. Šis M. Počobuto darbas sulaukė amžininkų reakcijos: J. Bode 1781 m. laiške M. Počobutui prašė „Poniatovskio Tauro“ žvaigždžių stebėjimo rezultatų, kuriuos panaudotų savo efemeridėms[562]. Michailo Lomonosovo tarptautinio projekto, kurio tikslas buvo apskaičiuoti atstumą iki saulės, dalyvis Guillaume Le Gentil de la Galaisière žavėjosi tuo, kiek daug stebėjimų atliko M. Počobutas ir gerai įvertino jo išleistą darbą[563]. Tie stebėjimai buvo išspausdinti 1774 m. Paryžiuje meteorologo Louis Cotte žurnale *Traité de météorologie*[564]. Nors su nauju atradimu sutiko tuometiniai astronomai J. Bode ir Jerome Lalandas, jis gyvavo didžiąją XIX a. dalį, nepaisant to, žvaigždyno pavadinimas neprigijo, o galiausiai ir visai išnyko[565]. Johnas C. Berentine cituoja *Džentelmenų draugijos* žurnalą (*The Critical rewiev or annals of literature*, 1778), kuriame buvo pasirodžiusi nedidelė M. Počobuto knygos apžvalga ir teigta, kad pats karalius atsisakė garbės pavadinti žvaigždyną jo vardu, bet kaip padėką

---

[560] A. Girnius, min. veik., p. 177

[561] Kopia listu do astronomow niektorych a do innych po lacinie i po wlosku, Paryžius, 1778, VUB RS, f. 16, b. 8_2, l. 1.

[562] Efemeridės yra kosminių kūnų koordinačių dangaus sferoje lentelės. Laiškas Martynui Počobutui, Paryžius, 1781 09 28, VUB RS, f. 2, b. DC53_7, l. 1.

[563] S. H. Hogg, Out of Old Books (Le Gentil and the Transits of Venus, 1761 and 1769), *Journal of the Royal Astronomical Society of Canada*, vol. 45, 1951, p. 44.;

[564] *Observations faites à l'Observatoire royal de Wilna* […] depuis le mois d'Avril 1770, jusqu'au mois de Mars 1771, par le P. Poczobut, observations published by Louis Cotte, Traité de météorologie, Paris, 1774, p. 365–68. [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 balandžio 4 d.]. Prieiga per internetą: https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k948 63w/f664.image

[565] J. Green, *Astronomical recreations, or, Sketches of the relative position and mythological history of the constellations*, Philadelphia, 1824.

suteikė M. Počobutui karališkojo astronomo titulą[566]. Autorius atseka ankstyviausias publikacijas apie „Poniatovskio Taurą“ iš kurių sužinome, kad apie šį žvaigždyną pirmą kartą buvo rašyta 1778 m. Jeano Fortino atlase *Atlas Celéste* ir jis buvo pažymėtas ant Lalando gaublio 1779 m., pakartotinai pažymėtas 1795 m. Fortino atlase ir 1801 m. J. E. Bode *Uranografijoje*[567]. Tyrimas buvo paskelbtas ir Deniso Diderot enciklopedijoje. Savo keliuose laiškuose M. Počobutui Maximilianas Hellas taip pat rašė apie „Poniatovskio Taurą“, pateikė Mayerio atsiliepimą[568]. P. Kosmoč teigimu, šis atradimas turėjo svarbų mokslinį tikslą: ragino mokslininkus atkreipti dėmesį į įdomią, netirtą dangaus skliauto dalį ir žvaigždes, iš kurių susideda jo atrastas žvaigždynas, padėtį[569]. A. Girnius padaro gana pesimistinę išvadą, kad „nepasisekusi karališka užmatis“ praturtinti dangų nauju žvaigždynu mokslui neturi reikšmės[570]. Su tokiu teiginiu galima nesutikti, nes nors ilgalaikės mokslinės reikšmės šis atradimas ir neturėjo, tačiau savo šimtmetyje ir XIX a. funkcionavo ir buvo didžių mokslininkų susidomėjimo objektu. Apskritai, M. Počobutas išleido 34 tomus savo tarp 1771–1806 m. atliktų stebėjimų[571]. Nepaisant to, kad Karališkoji Londono draugija XVIII a. itin domėjosi astronomijos, navigacijos, kartografijos tyrimais ir, anot R. Sorrensono, visaip skatino savo narių astronomų, matematikų, optinių ir kitokių įrankių gamintojų darbą, leidinyje *„Philosophical Transactions“* nepaskelbė nė vieno M. Počobuto tyrimo[572]. Tiesa, reikia pripažinti, kad grynai astronominių darbų tarp 1760–1770 m. žurnale sumažėjo trigubai.

Akivaizdu, kad buvimas Londone buvo produktyvus M. Počobutui ne tik dėl susidomėjimo jo darbais, bet ir dėl rekomendacijų, ryšių plėtros, naudingų pažinčių ir vėlesnio įstojimo į svarbiausią Paryžiaus mokslo tyrimų instituciją. Juk karališkų draugijų ir akademijų vienas iš tikslų buvo sujungti įvairaus rango ir išsilavinimo mokslininkus.

Londone Vilniaus astronomas susipažino ne tik su Karališkosios draugijos aplinkos žmonėmis, bet ir meistrais, kurie parūpindavo mokslininkų

566 *The Critical Review: Or, Annals of Literature by a society of gentlemen*, Volume the fourty-sixth, London, 1778, p. 146; J. C. Barentine, *The Lost Constellations – A History of Obsolete, Extinct, or Forgotten Star Lore,* Springer, 2015, p. 387.
567 Ten pat.
568 Laiškas Martynui Počobutui į Vilnių, Viena, 1790 03 22, VUB RS, f. 2, b. DC-54/2a, l. 4, 7.
569 П. Г. Космач, Научные связи М. Почобута-Одляницкого с французскими и английскими учеными, *Гісторыя і грамадазнаўства*, 2012, № 11, с. 61.
570 A. Girnius, min. veik, p. 181.
571 A. Udias, min. veik., p. 32.
572 R. Sorrenson, min. veik., p. 38.

darbui reikalingą įrangą. A. Girniaus teigimu, daugumos instrumentų, naudojamų observatorijoje kokybė neatsiliko nuo geriausių Europos astronominių observatorijų[573]. Tiesą pasakius, atsilikti negalėjo, nes instrumentai buvo užsakomi pas geriausius to meto meistrus, neretai asmeniškai pažinojusius M. Počobutą. Jam teko bendrauti su geriausiu Londono mokslinių instrumentų meistru Jesse Ramsden, vakarieniauti kartu su laikrodžių gamintoju John Holmes (kuris nerimavo, kad kiti svečiai nekalba prancūziškai, bet galės susikalbėti lotyniškai, nors dėl visa ko rekomendavo M. Počobutui pasikviesti kartu vertėją), civiliniu inžinieriumi Jamesą Smeatoną ir kt[574]. Kita vertus, atrodo, kad Karališkojo astronomo bendradarbiavimas su pačia Karališkąja Londono draugija buvo rezervuotas: tokį karališkosios draugijos narių santykį su draugija R. Sorrensonas aiškina tuo, kad jie save suvokė mokslo globėjais ir tyrėjais, o ne reguliariais mokslo praktikais: jie darė tik tai ką privalo daryti draugijos atžvilgiu, pavyzdžiui, skaityti jos leidžiamą žurnalą, retsykiais lankytis draugijos susirinkimuose, susirašinėti, idant draugija suteiktų šviežiausių mokslinių naujienų[575]. *Philosophical Transactions* M. Počobuto darbų nėra, tačiau yra įrašas apie dovanojimus tarp 1803 m. lapkričio iki 1804 m. birželio – vilnietis astronomas įteikė draugijai naujausią savo veikalą prancūzų kalba apie Egipto zodiaką[576]. Taip pat draugija turėjo jo veikalą apie astronominius stebėjimus[577]. Reikia pripažinti, kad M. Počobutas nebuvo aktyvus draugijų dalyvis, mažai bendradarbiavo draugijų reikalais, draugijų spaudoje nebuvo publikuojami jo veikalai. D. Triaires šį faktą paaiškina paprastai: Počobutas daugiau nebėra akis prie teleskopo pridėjęs astronomas, bet didis žmogus, pastatęs garbingą observatoriją[578]. Tiesa, Vilniaus astronomas dangaus kūnus stebėjo per teleskopą iki pat gyvenimo galo. Autorius konstatuoja, kad priklausymas mokslo draugijoms padėjo M. Počobutui populiarinti astronomiją savo krašte ir įtikinti karalių remti mokslą[579]. Galų gale mokslininkui nebuvo privaloma

---

[573]A. Girnius, min. veik., p. 178.
[574] A. McConnell, min. veik., p. 80.
[575] R. Sorrenson, min. veik., p. 33.
[576] *Philosophical Transactions of the Royal Society of London*, For th year 1804, part II, p. 434; M. Poczobut, *Essai sur l'époque de l'antiquité du Zodiaque de Denderah (Tinthyris),* À Vilna, 1803.
[577] Cahiers des observations astronomiques faites à l'observatoire royal de Vilna, en 1773, présentés au Roi, par l'abbé Poczobut, fol. Vilna, 1777.
[578] D. Triaire, min. veik., [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. balandžio 4 d.], Prieiga per internetą: https://www.cairn-int.info/focus-E_RHS_651_0159--lalande-bernoulli-poczobut-letters-from.htm#re61no61
[579] Ten pat.

komunikuoti su draugija, užteko bendrauti su jos nariais, ką astronomas ir darė itin aktyviai visą savo gyvenimą taip atverdamas kelią į Europos mokslo bendruomenę kitiems IVU profesoriams ir adjunktams.

M. Počobuto darbą IVU tęsė J. Sniadeckis ir P. Slavinskis. Minint 220 m. P. Slavinskio gimimo sukaktį, Libertas Klimka pakiliai rašė žiniasklaidoje, kad 1820 m. sausio 12 d. Londone susirinkus 13 džentelmenų, tarp kurių buvo ir vienintelis svetimšalis vilnietis profesorius „prisistatymo metu minėjęs senąjį Vilniaus universitetą, ten 1753 m. įkurtą astronomijos observatoriją", buvo nutarta įkurti karališkąją astronomijos draugiją[580]. Autorius operuoja unikalia medžiaga, leidžiančia teigti, kad 25 metų jaunuolis greta astronomijos mokslo korifėjų prisidėjo prie šios mokslo draugijos įkūrimo. Tačiau ar tikrai taip buvo?

Pataisant L. Klimką, Karališkoji astronomijos draugija buvo įkurta masoniškoje 14 vyrų aplinkoje 1820 m. kovo 10 d. Londone[581]. Jos pirmaisiais nariais įkūrėjais buvo Charles Babbage, nominalus draugijos prezidentas Williamas Herschelis, karališkosios akademijos prezidentas Josephas Banksas. 1822 m. draugija ėmė leisti žurnalą *Memoirs of the Royal Astronomical Society*, nuo 1827 m. taip vadinamuosius „Mėnesinius pastebėjimus" – *Monthly Notices of the Royal Astronomical Society.* Pastaruosiuose buvo publikuoti ir 17 punktų draugijos nuostatai: pirmasis punktas reglamentavo draugijos objektą ir tikslą – astronomijos tyrimų skatinimą ir rėmimą, o antras punktas numatė sudėtį iš narių ir partnerių[582]. Draugija rinkosi antrąjį kiekvieno mėnesio penktadienį nuo lapkričio iki birželio mėnesių imtinai aštuntą valandą vakaro, generaliniai susirinkimai vyko kartą per metus vasarį, 3 valandą po pietų. Ketvirtas punktas numatė įstojimo sąlygas: kiekvienas kandidatas turėjo būti žinomas mažiausiai trims nariams (vienas privalėjo paliudyti, kad asmeniškai pažįsta kandidatą, pristatyti prašymą su kandidato vardu, pavarde, rangu, profesija ir nuolatine gyvenamąja vieta). Kiekviena naujo nario rekomendacija turėjo būti pristatyta į sekretoriatą ir perskaityta eiliniuose draugijos susirinkimuose, o nutarimas

---

580 L. Klimka, Astronomo Petro Slavinskio 220 m. gimimo sukaktį pažymint. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2018 m. rugsėjo 3 d.]. Prieiga per internetą: http://www.etnokosmomuziejus.lt/lt/astronomo-petro-slavinskio-220-m-gimimo-sukakti-pazymint-prof-libertas-klimka/

581 *A brief history of Royal astronomical society*, Advancing astronomy and geophysics. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2018 m. rugsėjo 3 d.]. Prieiga per internetą: https://www.ras.org.uk/about-the-ras/a-brief-history

582 *Memoirs of the Royal Astronomical Society*, vol. 1, London, 1822, p. 1–9.

dėl išrinkimo skelbiamas kito susitikimo metu, tačiau išimtis daroma karališkoms personoms ir užsienio ambasadoriams. Kandidatas išrenkamas ¾ balsų persvara ir informuojamas laišku. Sumokėjus nario mokestį ir atvykus į draugijos susirinkimą, draugijos prezidentas viešai pristato naująjį narį tokiais žodžiais: „In the name of the Astronomical society of London, i admit you a member thereof“. Draugijos nariais partneriais tapdavo tie žmonės, kurie negyveno Didžiojoje Britanijoje ar jos kolonijose ir neturėjo nuolatinės gyvenamosios vietos. Tokius kandidatus rekomendavo keturi tikrieji nariai, raštu liudijantys apie asmens žinomumą astronomijoje, t. y. kad yra asmeniškai susipažinę su kandidatu ir jo darbais. Nariai partneriai turėjo tokias pačias teises ir privilegijas kaip tikrieji nariai, tačiau negalėjo užimti prezidento, viceprezidento, iždininko ir sekretorių, kurie kartu su kitais nariais sudarė vadybos tarybą, pareigybių. 1827 m. draugija iš viso turėjo 244 narius: 212 tikruosius ir 32 partnerius[583].

Pirmaisiais draugijos įkūrimo metais ji atliko profesinio klubo vaidmenį – jos nariai rinkosi vakarienėms, kurių metu diskutuodavo apie astronomiją ir tolesnių mokslinių susitikimų organizavimą. Vienoje tokių vakarienių dalyvavo P. Slavinskis, kuris tarp 1820–1822 m. būdamas Londone, tapo jaunesniuoju draugijos nariu arba nariu partneriu (angl. *associates).* Jo vardą randame sąraše, kuriame buvo 21 draugijos narys partneris: Prancūzijos Respublikos ministras pirmininkas François Arago, pirmasis oro baliono keleivis Jeanas Baptistas Biotas, vienas žymiausių visų laikų matematikų Carlas Gaussas, vienas didžiausių Prancūzijos mokslininkų Pierras Simonas Laplacas ir kt.[584] P. Slavinskis tuo metu nebuvo nei profesorius, nei observatorijos direktorius, viso labo gabus jaunuolis, pavadavęs IVU astronomijos profesorių ir 1819 m. išsiųstas tobulintis į užsienį. Galima tik spėti, kad priimtas į draugiją buvo savo profesoriaus J. Sniadeckio, kurio pastangomis ir išvyko į užsienį, dėka. Nors J. Sniadeckis draugijos nariu nebuvo, tačiau J. Dybiec teigimu, jo rekomendaciniai laiškai atvėrė prieš P. Slavinskį visų svarbiausių observatorijų duris ir leido plėsti mokslinius ryšius su žymiausiais astronomais[585].

[583] Report of the Council of the Society to the seventh Annual General Meeting this Day, *Monthly Notices of the Royal Astronomical Society*, vol. 1, issue 1, 9 February 1827, p. 1–11. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2018 m. rugsėjo 4 d.]. Prieiga per internetą: https://doi.org/10.1093/mnras/1.1.1

[584] *Memoirs of the Royal Astronomical Society,* London, 1822, p. 231, p. 530. [Interaktyvus], [Žiūrėta 2018 m. rugsėjo 4 d.]. Prieiga per internetą: https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=chi.51130951;view=1up;seq=1

[585] J. Dybiec, min. veik., s. 103.

Priklausymas draugijai suteikė jam mokslinio svorio, o jo darbui mokslinės vertės bei liudijo apie darbų reikšmę ir reikalingumą mokslo pasauliui. 1826 m. birželio 9 d. buvo perskaitytas ir draugijos žurnale išspausdintas P. Slavinskio tyrimas apie žemės meridiano lanko matavimus *Summary of the observations made for the Determination of the Latitute of the Observaory of Wilna*[586]. Pranešime pateiktos lentelės su stebėjimų datomis, žvaigždžių pavadinimais, stebėjimų skaičiumi, gautų platumų rezultatai pagal M. F. Beselio katalogą ir 1827 metams *Nautical Almanac* pateiktų žvaigždžių padėtį. Šiame nedideliame pranešime P. Slavinskis mini savo pirmtakus M. Počobutą ir J. Sniadeckį, kurie buvo nustatę kitokį platumos laipsnį, nei gavo jis. Tyrėjas pasikliovė jų rezultatais, kurie buvo pasiekti ilgamečių stebėjimų dėka, kai tuo tarpu P. Slavinskis savo stebėjimus vykdė tik nuo 1824 m. Eitintuose netoli Telšių. Ši stebėjimų stotis buvo sujungta su Vilniaus observatorija ir prižiūrima generolo Karlo Tennerio, kuris koordinavo ir vadovavo Friedricho Georgo Wilhelmo von Struvės geodeziniams darbams. Horizontalaus linkio stebėjimų rezultatai Vilniuje ir Eitintuose nesutapo, tačiau nuolatos buvo tikslinami. P. Slavinskio aiškinimu tai galėjo atsitikti dėl skirtingų stebimų žvaigždžių, todėl jų padėtis davė skirtingas paklaidas; antra – dėl menko atliktų stebėjimų Vilniuje skaičiaus; trečia, dėl to, kad horizontalus linkis yra didesnis vasarą nei rudenį, kai temperatūra žemesnė[587]. Pagerėjus oro sąlygoms, autorius ketino toliau tęsti savo stebėjimus.

1827 m. *Memoirs of the Astronomical society of London* buvo pateikta kitų trejus metus trukusių P. Slavinskio stebėjimų medžiaga – dvi nedidelės lentelės su Jupiterio palydovų keliavimu aplink planetą žvaigždiniu laiku[588]. Tais pačiais metais draugija džiaugėsi 5 naujų kometų atradimu: Marselio observatorijos astronomas Mathieu Gambartas apskaičiavo, kad viena tokių keliaus aplink saulės diską lapkričio 18 d. ir iš karto pranešė visiems Europos astronomams, kad jie stebėtų reiškinį iš kuo daugiau pasaulio taškų. Jis taip pat pastebėjo dar vieną kometą, kurią matė Wilhelmas von Biela 1772 ir 1805 m. ir nustatė, kad ateinantį kartą ji pasirodys tik 1832 m.: abu

---

[586] Summary of the observations made for the Determination of the Latitute of the Observatory of Wilna; *Memoirs of the Astronomical society of London*, vol. II, London, 1826, p. 523–527.

[587] Ten pat.

[588] Žvaigždinis laikas (angl. Sideral time) yra laiko skaičiavimo sistema, kurios pagrindą sudaro žvaigždinė para, kuri žemėje trunka 23 valandas, 56 minutes ir 4,1 sekundę – D. M. Žr.: Observations made at the observatory of Wilna by M. Slawinski, Associate of the society. 1. Of Ocultations; 2. Of Eclipses of Jupiter‘s satellites, *Memoirs of the Astronomical society of London*, vol. III, part. I, London, 1827, p. 368.

mokslininkai priėjo tų pačių išvadų, stebėję dangaus kūnus iš skirtingų vietų[589]. 1830 m. buvo publikuoti kiti 1828 m. P. Slavinskio Marso, Urano ir Jupiterio atlikti stebėjimai Vilniaus observatorijoje[590]. L. Klimkos teigimu, kruopščiai atlikti P. Slavinskio matavimai buvo esminis indėlis į svarbius Žemės formos nustatymo bei krašto kartografavimo darbus[591]. Akivaizdu, kad šie darbai domino ir kitus mokslininkus, apie ką liudija jų publikavimas draugijos mokslinėje spaudoje.

Verta pažymėti, kad pirmajame draugijos žurnalo numeryje taip pat yra įrašas apie dovanojimus, iš kurio sužinome, kad 1820 m. lapkričio 10 d. daktaras P. Slavinskis draugijai padovanojo J. Sniadeckio knygą *Discours sur Nicolas Kopernik*[592]. L. Klimka pastebėjo, kad Karališkajai astronomų draugijai pažymint garbingą 150 m. jubiliejų, Londone buvo surengta paroda, tarp kurios eksponatų buvo P. Slavinskio pasirašyta knyga *Teorinės ir praktinės astronomijos pradmenys* bei jo dovanotas M. Koperniko medalis[593]. Tai liudija apie P. Slavinskio ir Karališkos astronomijos draugijos produktyvų bei aktyvų bendradarbiavimą, nepaisant to, kad, kaip teigia M. Cavazza, koresponduoti su Londonu praktiškai buvo labai sudėtinga[594].

Taigi P. Slavinskio stebėjimų publikavimas greta kitų Europos mokslininkų astronomų darbų rodo kelis dalykus: pirma, kad jo darbas domino mokslininkus ir buvo aktualus; antra, kad astronominė įranga, esanti IVU atitiko mokslininko poreikius ir leido jam atlikti stebėjimus, o savo stebėjimų rezultatus pateikti viešai, trečia – Karališkoji astronomijos draugija vykdė jos įstatuose numatytus tikslus – bendro visuotinio astronomijos supratimo propagavimą, bendros komunikacijos ir klasifikacijos centro sukūrimą, suteikė visiems draugijos nariams galimybę publikuoti naujausius

---

589 Report of the Council of the society to the seventh annual general meeting this day, *Astronomical society of London*, February 9, 1827, no. I, p. 3., [Interaktyvus], [Žiūrėta 2018 m. rugsėjo 4 d.]. Prieiga per internetą: http://articles.adsabs.harvard.edu/full/seri/MNRAS/0001/0000004.000.html
590 Of the planets Mars, Jupiter and Uranus, at the observatory of Wilna, in the year 1828, By professor Slawinski, asocciate of the society. *Memoirs of the Astronomical society of London*, vol. IV, part. I, London, p. 194.
591 L. Klimka, min. veik.
592 Memoirs of the Astronomical society of London, vol. IV, part. I, London, p. 221, [Interaktyvus], [Žiūrėta 2018 m. rugsėjo 4 d.]. Prieiga per internetą: https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=chi.51130951;view=1up;seq=245
593 P. Sławiński, *Początki astronomii teoretyczney i praktyczney*, w Wilnie, 1826, 426 p.; L. Klimka, min. veik.
594 M. Cavazza, The institute of science of Bologna and the Royal society in the eighteenth century, *Notes and Records*, vol. 56, issue 1, London, 2002, p. 7.

savo stebėjimus ir taip plėtė astronomijos mokslo naujienų cirkuliaciją, kuri prisidėjo prie didžiųjų astronomijos atradimų XIX a. pradžioje.

Astronomijos mokslo atstovai nebuvo vieninteliai, turėję ryšių su mokslinėmis Didžiosios Britanijos draugijomis. IVU profesoriai medikai, įkūrę Imperatoriškąją Vilniaus medicinos draugiją palaikė ryšius su Karališkąja Jennerio draugija (*Royal Jennerian society*). Pastaroji buvo įkurta žymioje Londono smuklėje 1803 m. sausį, o 1813 m. prijungta prie Londono vakcinacijos instituto gyvavo iki 1852 m. Draugijos pastangomis 1810 m. buvo vakcinuoti 2 087 Londono gyventojai, o 19 685 vakcinos medžiagos buvo išsiųsta 3 973 aplikantams, tarp kurių buvo ir IVU[595]. Draugijos įkūrėjas buvo „vakcinacijos tėvas“, Karališkosios Londono draugijos ir IVU garbės profesorius, didysis meistras Karališkoje masonų ložėje E. Jenneris, kuris buvo vienas pirmųjų Imperatoriškosios Vilniaus medicinos draugijos narių korespondentų. 1820 m. gegužės 6 d. draugija iškilmingai atšventė 70-ąjį jo jubiliejų. 1821 m. Spalio 15 d. laiške V. Herberskis rašė, kad E. Jenneris ketina IVU muziejui atsiųsti savo biustą atminimui[596].

Kita ne kontinentinė Europos draugija buvo Edinburgo Vernerio gamtos istorijos draugija (*The Wernerian Natural History Society*), gyvavusi 1808–1858 metais. Draugija buvo Karališkosios Edinburgo draugijos „elitinė“ atšaka, taip pavadinta žymaus geologo Abrahamo Gottlobo Wernerio garbei. IVU profesoriai I. Jakovickis ir F. Dževinskis buvo išvertę jo darbus, kuriuos naudojo kaip vadovėlius paskaitų dėstymui[597]. Draugijos įkūrėjais buvo A. Wernerio mokinys Robertas Jamesonas bei karališkosios Londono draugijos narys J. Banksas. Tarp 1811–1839 m. draugija išleido 8 tomus *Memoirs of the Wernerian Natural History Society*. 1821 m. kovo 10 d. V. Herberskis, L. H. Bojanus buvo išrinkti šios draugijos užsienio nariais[598]. Kadangi jie surašyti ne abėcėlės tvarka, vadinasi M. Herberskis buvo išrinktas

[595] A. A. Rusnock, Historical context and the roots of Jenner's discovery, *Human Vaccines & Immunotherapeutics*, volume 12, issue 8, 2016, p. 2025–2028. [Interaktyvus], [Žiūrėta 2018 m. rugsėjo 4 d.]. Prieiga per internetą: https://www.tandfonline.com/doi/ref/10.1080/21645515.2016.1158369?scroll=top

[596] Listy i raporty do Wincentego Herberskiego adjunkta Uniw. Wil. z podróży zagranicznej w latach 1818–23 do Rządu Uniw. i do dziekana Oddz. Nauk lekarskich, 1817–1823, VUB RS, f. 2, b. KC-399, l. 45.

[597] *Początki mineralogii podług Wernera*, ułożone dla słuchaczow akademickich przez Felixa Drzewińskiego, 1816; *Krótki wykład oryktognozyi i geognozyi podług ostatniego układu Wernera,* ułożony przez Ignacego Jakowickiego, Wilno, 1825.

[598] *Memoirs of the Wernerian Natural History Society*, Volume 3 for the years 1817,–18,–19,-20, 1821.

pirmiau. Deja, apie IVU mokslininkų darbus pastaruosiuose draugijose trūksta duomenų.

Reikia pažymėti, kad dar XVIII a. įvesdintas į svariausias mokslo draugijas M. Počobutas ėmė garsinti universiteto vardą ir Vilnių. Jis susirašinėjo su žymiausiais Europos astronomais, siuntė savo darbus apie kuriuos buvo žinoma ir kalbama tarptautiniu lygiu ir tokiu būdu atvėrė bei palengvino į draugijas kelią kitiems Vilniaus mokslininkams. Svarbu, kad M. Počobutas buvo vietinis mokslininkas, padėjęs pagrindą IVU modernėjimui tarptautiniame lygmenyje. Savo užsienio spaudoje publikuotose darbuose P. Slavinskis minėjo ir pirmtakus, taip pabrėždamas astronominių stebėjimų ilgalaikę tąsą ir produktyvumą Vilniaus astronomijos observatorijoje. Būdamas Londone jis atsidūrė tarp *Karališkosios astronomijos draugijos* įkūrėjų ir aktyviai dalyvavo jos veikloje. Jo kolegai V. Herberskiui ne mokslo laipsnių ar tiriamųjų darbų, bet dėl santykio su J. Franku ir A. L. Bécu, buvo atvertos mokslo draugijų durys. Šiuo atžvilgiu priklausymas mokslo draugijai buvo labiau prestižo reikalas ir neturėjo aktyvių bendradarbiavimo formų, nei tuomet, kai mokslininkas savo pastangomis į ją įstojo. Analizuojant Didžiosios Britanijos mokslo draugijų ryšius su IVU profesoriais ir adjunktais, pastebima tam tikra stagnacija. Galbūt XIX a. pr. korespondencija tarp mokslininkų buvo apsunkinta dėl karų su Napoleonu, kurie nualino Didžiąją Britaniją, Prancūziją ir Rusiją, o mokslo draugijų aktyvumą, augimą ir potencialą nustūmė į kitas šalis.

4. 3. Mokslo draugijų forumas – Paryžius

Kai kurių mokslininkų teigimu, Paryžiaus mokslų akademija buvo svarbiausias XVIII a. mokslo ir mokslininkų institucijų centras[599]. 1666 m. gruodžio 22 d. Liudvikas XIV įsteigė seniausią Prancūzijos ir vieną seniausių pasaulyje mokslo draugijų – Paryžiaus mokslų akademiją. Paryžiaus ir Londono mokslų akademijų skirtumas buvo ryškus: pirmąją finansavo valstybė, antroji save išlaikė pati, t.y. iš savo narių mokesčių. 1795 m. Paryžiaus mokslų akademija tapo Nacionalinio instituto dalimi, tačiau 1816 m. gavo autonomiją. J. E. McClellan teigimu, XIX a. mokslo draugijos paseno ir jų vaidmenį perėmė specializuoti tyrimų institutai[600]. Nacionalinį institutą sudarė penkios akademijos: *Académie Française (*Prancūzų akademija*)*, *Académie des Inscriptions et Belles-Lettres* (Raštijos ir grožinės

[599] J. E. McClellan III, min. veik., p. 541.
[600] Ten pat, p. 542

literatūros akademija), *Académie des Sciences* (Mokslų akademija), *Académie des Beaux-Arts* (Dailės akademija), *Académie des Sciences Morales et Politiques* (Moralinių ir politinių mokslų akademija), kurių nariai automatiškai tapdavo ir instituto nariais[601]. Iš to išryškėja kitas Londono ir Paryžiaus draugijų skirtumas: Londono mokslo draugijos buvo labiau universalios, o Paryžiaus – specializuotos. Kadangi kitų šalių mokslo draugijos susikūrė šių draugijų pavyzdžiu, galima atsekti kieno struktūra buvo perimta draugijų organizacijoje – britų ar prancūzų.

Dar XVIII a. antroje pusėje Vilniaus mokslininkai pradėjo bendradarbiauti su Paryžiaus mokslų akademija. 1771 m. *Mémoires de l'Académie royale des sciences* buvo paskelbtas M. Počobuto straipsnis *Dangaus poliaus aukščio stebėjimai Vilniuje*, o 1786 m. J. Lalandas publikavo jo Merkurijaus stebėjimus. 1778 m. rugpjūčio 19 d. G. Le Gentile laiške, kuriame išvardyti visi Počobuto pasiekimai, minimi įvairūs jo atlikti astronominiai stebėjimai ir siūloma kandidatą paskirti Paryžiaus akademijos nariu korespondentu, atstovu Lenkijai[602]. Laiško autorius pažymėjo, kad jie (t. y. Paryžiaus mokslų akademija) neturi jokio korespondento Lenkijoje. Tiesa, istoriografijoje kartais klaidingai teigiama, kad M. Počobutas tapo Paryžiaus mokslų akademijos nariu korespondentu 1776 m. – anksčiau nei minėtame laiške planuojama padaryti[603]. Sutinkama ir 1768 metų data, kuomet M. Počobutas vėl išvyko į mokslinę kelionę. A. Girniaus teigimu, 1768 m. Londone Karališkasis britų astronomas Nevilis Meskelynas davė rekomendacinį laišką J. Lalandui ir Paryžiuje pastarasis, dar iš anksčiau turėjęs karališkojo hidrografo Esprito Pezeno rekomendacijas apie jo mokinį Počobutą, įvedė jį į Paryžiaus karališkosios mokslų akademijos posėdį ir pristatė kaip žymų astronomą iš Rytų[604]. M. Počobutas buvo išrinktas Paryžiaus mokslų akademijos nariu korespondentu 1780 m. Tam svarbų vaidmenį suvaidino A. Stšeckio ir Tautinės edukacijos komisijos korespondento Paryžiuje Remigijaus Kosakovskio misija 1778 m., kurios tikslas buvo įvesdinti M. Počobutą Paryžiaus karališkosios mokslų

[601] H. Leridon, *The Demography of a Learned Society: the Académie des Sciences (Institut de France*), 1666–2030, 2004, p. 83.
[602] Rekomendacija, Paryžius, 1778 08 09, VUS RS, f. 2, b. DC-38/31, l. 1.
[603] A. Udias, min. veik., p. 32.
[604] A. Girnius, min. veik., p. 176.

akademijos korespondentu. Dėl šio reikalo R. Kosakovskis 1778 m. spalio 23 d. laiške Ignacijui Potockiui visus nuopelnus priskyrė sau[605].

Paryžiaus mokslų akademija specializavosi matematikos, mechanikos, astronomijos, botanikos, anatomijos, chemijos srityse. 1793 m. duomenimis, Nacionalinio instituto fizikos ir matematikos skyrius turėjo 62 vietinius ir 60 užsienio narių, 1803 m. užsienio narių buvo 100, vietinių – 65, 1816 m. kovo 21 Nacionalinis institutas turėjo 175 narius, įskaitant užsienio korespondentus[606]. Ši kategorija buvo didžiausia ir sudarė 55 procentus, tačiau narių iš Lenkijos ir Rusijos buvo tik 13, kas sudarė mažiau nei 2 procentus.[607]. Visi norintys į jį įstoti turėjo būti rekomenduoti dviejų tikrųjų narių, kurie teikė raštą su kandidato vardu, pavarde, gimimo laiku ir vieta, gyvenamąja vieta, mokslinių darbų ir publikacijų sąrašu. M. Crosland teigimu, institutas rengė mėnesinius susirinkimus, o kas tris mėnesius viešus posėdžius, tačiau, anot autoriaus, daugumai narių tai buvo laiko švaistymas, dėl to naujoji 1803 m. konstitucija įtvirtino vieną metinį susirinkimą[608].

Paryžiaus mokslų akademijos nariais korespondentais sekretoriaus Alexander Lenoir 1825 m. spalio 31 d. patvirtintame sąraše buvo Motiejus Barankevičius (šaltinyje įvardintas kaip *Mathias Baranskiewicz*, IVU medicinos daktaras), J. Frankas, Z. Nemčevskis (šaltinyje *Niemezewski*, IVU matematikos profesorius), Steponas Stubelevičius, J. Znoska ir matematikos profesorius iš Vilniaus (dėl įsivėlusios gramatinės klaidos įrašyta *Zieki*) Tomas Žickis[609]. Z. Nemčevskis priimtas mokslų akademijos ir Galvanizmo draugijos nariu savo mokslinės kelionės metu apie 1803 metus. Šiame reikale galėjo tarpininkauti Rusijos pasiuntinys I. Markovas, kuriam buvo įpareigota padėti tuometiniam IVU adjunktui[610]. Z. Nemčevskis stebėjosi, kad draugijose buvo ne tik skaitomi moksliniai darbai, bet ir skelbiami konkursai. Vienas tokių, kuomet buvo paskelbti nugalėtojai, paliko jam nepamirštamą įspūdį. Tuo metu medaliais, lauro lapų vainikais ir garsiomis ovacijomis buvo apdovanoti du žmonės: vienas išradęs būdą atskirti odą į 4 ar 5 sluoksnius,

---

605 Korespondencja Ignacego Potockiego w sprawach edukacyjnych (1774–1809), pod redakcją Kaliny Bartnickiej; opracowała Bożenna Michalik, Wrocław, 1978, s. 37.
606 Ten pat, p. 85–89.
607 J. E. McClellan III, min. veik., p. 553.
608 M. Crosland, min. veik., p. 87.
609 *Statuts de la societe royale academique des sciences*, C. Farcy, imprimeur et membre titulaire de la societe, Paris, 1825.
610 Дело о командировании адъюнктов Виленского университета З. Я. Немчевского, Ф. П. Нишковского, С. З. Стубилевича за границу с научной целью, РГИА, ф. 733, оп. 62, д. 13, л. 9.

kitas sukūręs prietaisą žmonių gyvybių gelbėjimui, kuomet dega aukšti pastatai.

1809 m. lapkričio 1 d. mokslo kelionės ataskaitoje J. Znoska pažymi, kad IVU profesoriai, būdami daugybės mokslo draugijų nariais ir jam atvėrė galimybę įsilieti į jų veiklą[611]. Šioje ataskaitoje jis pasirašė kaip Varšuvos mokslo mylėtojų, Įstatymų leidybos ir akademinės draugijos Paryžiuje narys. J. Znoska mokslo pasaulyje buvo žinomas, nes apie 1805 m. jis tapo Paryžiaus įstatymų draugijos nariu. Galima daryti logišką prielaidą, kad buvo įvesdintas į šią draugiją savo bičiulio A. Povstanskio dėka. 1811 m. J. Znoska išleido veikalą *Nauka ekonomii polityczney podług układu Adama Smith*, kuri buvo pateikta 1814 m. Varšuvoje ir Vilniuje išleistoje Varšuvos licėjaus bibliotekininko ir istorijos profesoriaus, Karališkosios Krokuvos mokslų mylėtojų draugijos nario Felikso Bentkovskio knygos (pirmos lenkiškos bibliografijos) antrame tome[612]. 1816 m. minėto veikalo ištrauka buvo publikuota pirmajame tome *Pamiętnik lwowski*, išnašoje pažymint, kad Adamo Smitho veikalo turinys aiškiai išdėstytas, tačiau nedidelis knygelės formatas neleido autoriui pasireikšti plačiau[613]. Ateityje galima būtų plačiau ištirti ar J. Znoskos darbai buvo publikuojami užsienio spaudoje ir kaip pasireiškė jo mokslinis bendradarbiavimas tarptautiniu lygiu.

Paryžiaus mokslų akademija XIX a. pr. buvo inkorporuota į Nacionalinį institutą ir gali būti maišoma su šio instituto moksliniu skyriumi – Prancūzų akademija. Prancūzų akademija (*Académie française*) įkurta 1625 m., Napoleono laikais tapo nacionalinio instituto dalimi. Istoriografijoje minima, kad Z. Nemčevskis priklausė *Prancūzų akademijai*, kuri buvo atsakinga už kalbos puoselėjimą. Nepaisant to, kad Z. Nemčevskis buvo matematikas, dar jis rimtai domėjosi lietuvių kalbos norminimu[614]. 1803 m. Paryžiaus instituto Fizikos–matematikos skyrius priėmė savo nariu korespondentu M. Počobutą. P. Kosmač ištyrė, kad šios institucijos direktoriaus žymaus mokslininko L. Karlo pasirašytame dokumente, pažymėtas M. Počobuto nuolatinis,

[611] J. Dybiec, min. veik., s. 107.

[612] F. Bentkowski, *Historia literatury polskiej wystawiona w spisie dzieł drukiem ogłoszonych*, t. 2, 1814, Wilno, Warszawa, s. 78

[613] *Pamiętnik Lwowski*, t. 1, styczeń, luty, marzec, kwieceń, we Lwowie, 1816, s. 213–214.

[614] Š. Liekis, „Uoliojo lietuvio“ ložės masono Zacharijo Niemczewskio genealoginė *vs* pilietinė tapatybė, *Laisvoji mūrininkija pasaulyje ir Lietuvoje: idėjos, istorija, asmenybės*, sudarytojas Vytautas Jogėla, Vilnius, 2012, p. 197–205.

besitęsiantis darbas Vilniaus observatorijoje ir kvietimas tęsti bendradarbiavimą[615].

Be mokslo akademijų ir institutų, Paryžiuje buvo ir kitokių mokslinių įstaigų. Paryžiaus pramonės rėmėjų draugija (*Société d'encouragement pour l'industrie nationale)* buvo įkurta 1801 metais privačių asmenų iniciatyva vidaus reikalų ministro Joseph Marie Degérando, kuris buvo vienas 1804–1808 m. ėjusio žurnalo *Archives littiraires de l'Europe ou milanges de littirature, d'histoire et de philosophie* bendraautorių, aplinkoje. Andrew Butrica pažymi, kad su tokiu privačiu draugijos įvaizdžiu siejasi viena problema – jos įkūrėjai buvo Vidaus reikalų ministerijos biurokratai[616]. Tačiau draugija telkė ne tik valdžios aparatą, bet ir inžinierius, mokslininkus, prekybininkus, pramonininkus, bankininkus, investuotojus, žemdirbius ir žemės savininkus. Ji teikė paramą ir apdovanojimus išradėjams, skatino technologijų ir technikos plėtrą, inžineriją, darbo edukaciją, organizavo mokslo populiarinimo pamokas, demonstracijas. Paryžiaus pramonės rėmėjų draugija susikūrė Napoleono pramonės skatinimo programos dėka, o jos prototipas buvo Karališkoji Londono menų draugija. 1802 iki pat 1943 m. draugija leido savo periodiką *Bulletin de la Société d'encouragement pour l'industrie nationale*. A. Butrica pavadina šią draugiją *premium society*, kas reiškia, kad žurnalo prenumeravimas garantavo draugijos įplaukas – pagal britišką pavyzdį draugija bandė išsilaikyti pati[617]. Pirmajame draugijos žurnalo numeryje, išėjusiame 1803 m., buvo paskelbti priėmimo nuostatai, pagal kuriuos draugiją sudarė administracinė taryba (prezidentas, du viceprezidentai, sekretorius, notaras, kuris atliko iždininko funkciją), fondų ir leidybos komisija, ir techniniai komitetai: mechanikos, chemijos, ekonomikos, žemdirbystės amatų, prekybos[618]. Kiekvienas komitetas turėjo savo atskirą prezidentą, rinkosi skirtingose vietose ir skirtingu metu.

1818/1819 m. *Bulletin* numeryje su įsivėlusia klaida – vietoj *docteur* įrašyta „*directeur de l'Académie de Wilna*“ randama V. Gurskio pavardė[619].

---

615 П. Г. Космач, Научные связи М. Почобута-Одляницкого, с. 62.

616 A. J. Butrica, Creating a Past: The Founding of the Société d'Encouragement pour l'Industrie Nationale Yesterday and Today, *The Public Historian*, vol. 20, no. 4 (Autumn, 1998), p. 22

617 A. J. Butrica, Historical Collections in Jeopardy, p. 297.

618 *Bulletin de la Société d'encouragement pour l'industrie nationale* v. I, 1803–1805, [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. balandžio 4 d.]. Prieiga per internetą: https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=mdp.39015056698932;view=1up;seq=15

619 *Bulletin de la Société d'encouragement pour l'industrie nationale*, v. 17–18. 1818–19. [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. balandžio 4 d.]. Prieiga per internetą: https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=osu.32435071105456;view=1up;seq=926

1821 m. leidinio numeryje tarp narių užsieniečių yra įrašas: „Gorski (Valérien), docteur de l'Académie de Wilna (Pologne)"[620]. Atrodo, kad į draugiją jis buvo priimtas 1819 m. sausio 27 d. ir įvesdintas draugijos administracijos tarybos nario, prancūzų botaniko-agronomo, mokslų akademijos nario Louiso Augustino Bosco d'Antic dėka[621]. 1819 m. sausio 29 d. datuojamu sąskaitos išrašu, draugijos iždininkas patvirtino gavęs 36 frankus iš V. Gurskio už 1819 m. *Bulletin* metinį abonementą-prenumeratą[622]. Laiškas buvo pasirašytas vidaus reikalų ministro J. A. Chaptal.

Šiame užsieniečių sąraše pastebėtas dar vienas vilnietis – Niepokojecki „gradué de l'Université de Wilna, en Lithuanie", tačiau nepavyko identifikuoti šio asmens. Atrodo, jis įstojo į draugiją anksčiau nei V. Gurskis, nes tarp narių korespondentų jo vardas minimas jau 1816 m.[623] Žurnale nenurodyta kokiu būdu į draugiją buvo priimtas V. Gurskis ar kitas vilnietis Niepokojeckis. Nariai korespondentai negaudavo narystės pažymėjimų, diplomų ar kokių nors kitokių narystės draugijoje liudijimų, tačiau norint tapti jos nariu (ordinariniu ar korespondentu) asmuo turėjo būti rekomenduotas ir pristatytas draugijai kito jos nario. Kuomet atvykdavo į Paryžių, nariai korespondentai galėjo laisvai lankyti visus draugijos susirinkimus.

Verta atidžiau panagrinėti personalinę šios draugijos narių sudėtį, idant suprasti kokioje aplinkoje tuo metu galėjo būti V. Gurskis. Daugiausia narių buvo iš Kopenhagos, Italijos kunigaikštysčių, trys nariai iš Vienos ir Sankt Peterburgo, du varšuviečiai – Narcizas Mackovickis ir Voluinės licėjaus mechanikos profesorius Michovičius, po vieną narį iš Maskvos, Kijevo, Norvegijos, Stokholmo, Rio de Ženeiro, Ženevos ir t. t. Didžioji dalis narių korespondentų buvo visuomenės veikėjai. Ypač daug iš Rytų Europos – Rusijos, Austrijos, Bohemijos, Lenkijos, Prūsijos, mažiau reprezentuota buvo Ispanija, Portugalija, Italija. Draugijai priklausė Viktoras Kočiubėjus (Виктор Кочубей) – Rusijos imperijos konsulas Paryžiuje ir Londone, užsienio reikalų, o vėliau ir vidaus reikalų ministras; kapitonas Aleksėjus Gurjevas (Алексей Гурьев), kuris tarp 1801–1802 m. nebuvo tarnyboje, o 1812 m.

---

[620] *Bulletin de la Société d'encouragement pour l'industrie nationale*, v. 20–21, 1821–1822, [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. balandžio 4 d.]. Prieiga per internetą: https://books.google.lt/books?id=-71DAQAAMAAJ&printsec=frontcover&hl=lt&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

[621] Asmeniniai V. Gurskio dokumentai, VUB RS, f. 15, b. 2, l. 9.

[622] Asmeniniai V. Gurskio dokumentai, VUB RS, f. 15, b. 2, l. 1.

[623] *Bulletin de la Société d'encouragement pour l'industrie nationale*, v. 14–15, 1815–1816. [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. balandžio 4 d.]. Prieiga per internetą: https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=mdp.39015056699179;view=1up;seq=710

kovojo prieš Napoleoną, dalyvavo užimant Paryžių 1814 m.; generolas Dmitrijus Šepeliovas (Дмитрий Шепелев), dalyvavęs Kosciuškos sukilimo numalšinime, Austerlico mūšio dalyvis, tarp 1816–1826 m. nebuvęs karo tarnyboje. Atleisti nuo tiesioginių savo pareigų, Rusijos imperijos valdininkai atliko kitas funkcijas, kurios pasitarnautų valstybei. Viena tokių buvo dalyvavimas valstybės svarbių sričių (pavyzdžiui, besiplėtojanti pramonė) draugijų veikloje. Kas pasakytina dėl žymių užsienio mokslininkų, draugijai priklausė Aleksandras von Humboldtas, Kopenhagos chemijos profesorius Gottfriedas Beckeris, chemikas ir mineralogas Edinburgo karališkosios draugijos narys, nuo 1801 m. Londono karališkos draugijos narys Richardas Chenevix. Visgi daugiausia užsienio draugijos narių buvo biurokratai.

Kaip ir jo kolegos iš Vilniaus, būdamas mokslo kelionėje 1820 m. M. Pelka-Polinskis įstojo į Paryžiaus Filomatų draugiją, kuri buvo įkurta 1788 m. gruodžio 10 d. agronomo Augustin-François Silvestre ir mineralogo Alexandre Brongniarto iniciatyva. M. Pelka-Polinskis lankėsi draugijos posėdžiuose, tačiau apie aktyvesnį bendravimą ar draugijos pobūdį trūksta duomenų.

Prancūzijos geografijos draugija (*Société de Géographie*) įkurta 1821 m. gruodžio 15 d. buvo viena seniausių pasaulio geografinių draugijų. Tarp 217 pirmųjų jos narių buvo garsiausi mokslininkai, tokie kaip Pierreas Simonas Laplacas – pirmasis draugijos prezidentas, Georges Cuvier, Charles Pierre Chapsalis, Vivantas Denonas, Josephas Fourieras, Josephas Gay-Lussacas, Claude Louis Bertholletas, Alexanderis von Humboldtas ir kt. Nuo 1822 m. draugija leido savo mėnesinį žurnalą *Bulletin de la Société de Géographie,* be pertraukų ėjusį iki 1899 m. 1827 m. kovo 4 d. J. Lelevelis buvo išrinktas šios draugijos nariu korespondentu, gegužę draugija atsiuntė narystės pažymėjimą ir kvitą už metinį mokestį[624]. Kitais metais J. Lelevelis gavo Paryžiaus technikos mylėtojų draugijos nario diplomą, už kurį privalėjo susimokėti ir šios draugijos laišką, kuriame įvardinti jo nuopelnai dėl kurių istorikas buvo priimtas nariu korespondentu[625]. Atrodo, kad jį draugijai rekomendavo žurnalistas revoliucionierius Marcas Antoine Jullienas ir prancūzų istorikas Georges Bernardas Deppingas. Laiške paminėta, kad planuojama išleisti draugijos veikalus, kuriuose būtų pateiktas Lelevelio biografinis aprašymas: *Biographie universelle et portative des contemporains*,

---

[624] „La Société de Géographie admet..." [Pranešimas], Paryžius, 1827 03 04, VUB RS, f. 12, b. 36, l. 1; Pranešimai (2) J. Leleveliui, Paryžius, 1827 05 04, 1827 06 08. VUB RS, f. 12, b. 35, 2 l.

[625] „Société Philotechnique de Paris..." [Pranešimai], Paryžius, 1828, VUB RS, f. 12, b. 37.

kuris išėjo 1836 m. ir *La Revue encyclopédique*, kurį 1819 m. ėmė leisti minėti M. A. Jullienas ir G. B. Deppingas. 1788–1830 m. laikotarpį apimančioje „Biografijoje“ tarp kitų žymių mokslininkų ir politikų aprašytas J. Lelevelio gyvenimas[626]. Be to, jame pagerbtas ir Pranciškus Norvaiša, Julijonas Ursinas Nemcevičius, I. Masalskis, Adomas Mickevičius ir kt. Enciklopedijos 49 tome, išleistame 1831 m., trumpai pristatomos leidinio sukūrimo aplinkybės, jo tikslas, redaktoriai ir korespondentai. Publikuota anoniminio prancūzo kareivio brošiūra *Apie Lenkiją ir Rusiją*, kurioje ne kartą minimas ir Lelevelis[627]. Jis įvardijamas kaip „Le grand historien“, „le célèbre historien“, minima, kad puikiai parašė savo šalies istoriją[628]. *La Bulletin universale* 1827 m. J. Lelevelis taip pat ne kartą minimas[629]. Išspausdintas Varšuvos universiteto profesoriaus Jono Bandtkės (Jan Wincenty Bandtkie) tyrimas apie Martyną Galą, pažymint ir J. Lelevelio indėlį į šį darbą, mat jis nurašė svarbius Osolinskių bibliotekos rankraščius. Kitame žurnale, publikuotame Johanno Gottliebo Korn straipsnyje-rezenzijoje *O zabytkach mowy polskiej i innych dyalektow slawianskich z roznych wiekow pozostalych w modlitwie Oycze nasz* autoriui prikišamos klaidos, rašymas ne pagal tuometines kalbos taisykles ir žodžių norminimą, klausiama, kodėl jis nekreipė dėmesio į Lelevelio publikuotą *Recueil bibliographique,* kuriame būtų radęs 1400 metų senumo Jean Sylvain rankraščius[630]. Kitame straipsnyje įvertinamas 1826 m. Konrado Malte Brun VI tomų *Universalios geografijos – viso pasaulio dalių aprašymas* ir jo įnašas, sprendžiant bohemiečių kilmės problemą[631]. Pažymėta, kad jis nurodė J. Lelevelį, kuris siūlė naują požiūrį šiuo klausimu. Įdomu tai, kad žurnale publikuotos ir kitos mokslinės naujienos iš Vilniaus. Pasirodo, 1822 m. IVU buvo pasiūlęs prizą teisės tematikos darbui, į kurį atsiliepė du IVU studentai: Aleksandras Mickevičius [Adomo Mickevičiaus brolis – D. M.] su darbu *Jaki wplyw prawodawstwo rzymskie na prawodawstwo polskie i litewskie miec moglo* ir Pranciškaus Možės *Dissertations relatives à l influence des lois romaines sur la jurisprudence de*

---

626 *Biographie universelle et portative des contemporains*, tome troisièse, Paris, 1836, p. 247.

627 *Revue Enciclopédique ou analyse raisonnée des productions les plus remarquables dans les sciences, les arts industriels, la litterature et lec beaux-arts; par une réunion de membres de l'Institut, et d'autres hommes de lettres*. T. 49, Paris,1831.

628 Ten pat, p. 441, 646–647.

629 *Bulletin des sciences historiques, antiquites, philologie*, Rédigé par MM. Champollion, septième section du bulletin universel des sciences et de l'industrie, tome septième, Paris, 1827.

630 Ten pat, p. 28.

631 Ten pat, p. 23.

Pologne et de Lithuanie[632]. Laimėjo pirmasis autorius, o darbai, kuriuos redagavo J. Lelevelis 1825 ir 1826 m. buvo publikuoti dienraštyje *Dziennik Warszawski*. 1844 m. J. Lelevelis Poznanėje išleistame *Rozbiory dzieł* šiuos darbus prisiminė dar kartą ir jiems pateikė pastabas ir pasiūlymus[633]. Nuo 1819 m. ėjęs *Les Annales des voyage,* kuriame publikuoti Prancūzijos ir užsienio keliautojų aprašymai, naujos kelionės, istoriniai prisiminimai apie tautų kilmę, kalbą, būdą, meną, taip pat apie mažai žinomų šalių kūrinius ir prekybą. 1826 m. 29 tome publikuotas Malte Bruno straipsnis *Notice sur Strabon*, kuriame autorius pažymėjo ir Lelevelio geografinius ir kartografinius tyrimus. Atrodo, mokslininkai bendradarbiavo, rekonstruojant Agripos žemėlapį ir Strabono „Geografijos" klaidas[634]. Per 3 metus J. Lelevelis įstojo net į keletą draugijų, todėl 1830 m. lapkričio 25 d. datuotu laišku Karališkajai mokslo bičiulių draugijai jis atsisakė jam suteiktos garbės būti draugijos bibliotekos inspektoriumi ir motyvavo savo sprendimą tuo, kad turi daug darbo. Atrodo, lapkričio mėnesį įvykusiame susirinkime šią neprašytą „paslaugą" – būti bibliotekos inspektoriumi, J. Leleveliui nedalyvaujant, jo kandidatūrą pasiūlė F. Bentkovskis[635]. Suprantama, kad mokslininkai, priklausę mokslo draugijoms nebuvo lygiaverčiai; nebuvo lygiavertis ir jų mokslinis indėlis. Nedaug vilniečių mokslininkų savo buvimu draugijoje suteikdavo mokslinio svorio draugijos veiklai, kaip J. Lelevelis, kuris turėjo tokį aukštą statusą, kad galėjo atsisakyti jam suteiktos garbės daryti karjerą draugijos viduje.

Paryžius buvo mokslo draugijų centras, į jį būrėsi mokslininkai, politikai, įvairių sričių atstovai. Napoleono laikais atsirado į pramonę ir praktinę naudą (geografiją, kartografiją, technologijas) orientuotos draugijos. IVU mokslininkai gana aktyviai įsitraukdavo į draugijų veiklą savo mokslo kelionių metu. Dėl to 1818–1821 m. suaktyvėjo dalyvavimas akademijų ir

---

632 Aleksandras Mickevičias klaidingai įvardintas IVU profesoriumi. Jis buvo universiteto auklėtinis, priklausė filaretų draugijai, dėstė teisę Kremeneco licėjuje, o vėliau – Kijevo šv. Vladimiro universitete. Bulletin des sciences historiques, antiquites, philologie. Rédigé par MM. Champollion, septième section du bulletin universel des sciences et de l'industrie, tome septième, 1827, p. 90.

633 *Rozbiory Dziel Obejmujacych Albo Dzieje, Albo Rzeczy Polskie*, przez J. Lelewela, Poznań, 1844, p. 233–248.

634 *Nouvelles Annales Des Voyages, de la Géographie Et de L'histoire,* vol. 29, 1826, Paris, p. 36–70. [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. balandžio 4 d.]. Prieiga per internetą: https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k69794g/f7.image

635 Do Towarzystwa Królewskiego Przyjacól Nauk, [Raštas], Varšuva, 1830 11 25, VUB RS, f. 12, b. 166, l. 1.

draugijų veikloje, jie lankėsi draugijų posėdžiuose, tačiau draugijų spaudoje, išskyrus J. Lelevelį nepasireiškė.

4. 4. Imperatoriškojo Vilniaus universiteto mokslininkai elitinėse ir agrarinėse Italijos mokslo draugijose

Siekiant integruoti tradicinį universitetinį mokymą Italijoje XVIII a. pr., užgimė pirmosios mokslo draugijos, kurios savo organizacinę struktūrą perėmė iš Paryžiaus *Académie des Science*[636]. Italijos akademijų, veikiančių 1525–1700 metais, duomenų bazėje yra užfiksuota 585 akademijos 44 Italijos miestuose ir 7000 žmonių juose[637]. Ši *akademijos* sąvoka vartojama plačiąja prasme, apima mokslo draugijas ir institutus. XIX a. pr. Ne visos draugijos išgyveno, kai kurios nustojo veikusios, pakeitė savo pavadinimus arba prisijungė prie kitų institucijų.

Pirmosioms Italijos mokslinio tipo draugijoms buvo būdingas ceremonijinis Apšvietos laikų masoniškų ložių pobūdis. Kita vertus jos pasižymėjo saloniniu charakteriu, buvo atviros bendrai vyrų ir moterų narystei. Arkadijos akademija (it. *Accademia dell'Arcadia*, *Pontificia Accademia degli Arcadi*) įkurta 1690 metais, kuomet Švedų karalienė Kristina Vaza atsisakė sosto, perėjo į katalikybę ir apsigyveno Romoje. Ten ji aktyviai dalyvavo visuomeniniame gyvenime, subūrė aplink save literatus, menininkus ir mokslininkus, kurių diskusijos išsivystė į Arkadijos akademiją. Pagrindinis draugijos tikslas buvo italų poezijos gryninimas. Draugijos konstitucijos prototipas buvo senovės Romos įstatymai (12 molinių lentelių), tęsiant tokią tradiciją ji buvo iškalta ant marmuro, o jos susirinkimai vyko 7 kartus per metus atvirame lauke. Draugijai priklausė apie 1300 žmonių, tarp kurių, Wandos Roszkowskos skaičiavimu, buvo apie 30 lenkų[638]. 1977 m. yra išleistas draugijos narių 1690–1800 m. biografinis žodynas, iš kurio paaiškėja, kad draugijoje buvo Ignacijus Masalskis, Adomas Kazimieras Čartoriskis, Ignacijus Chodzka (Ignacy Chodźko), Pranciškus Ževuskis (Franciszek Rzewuski), Aleksandras Potockis (Aleksander Potocki), Stanislovas Poniatovskis ir Jeronimas Stroinovskis[639]. Pastebėta, kad tarp draugijos narių buvo ir R. Boscovichius, su kuriuo artimai bičiuliavosi Remigijus

---

636 M. Cavazza, min. veik., p. 5.
637 *The italian academies 1525–1700*, [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. balandžio 4 d.]. Prieiga per internetą: http://www.bl.uk/catalogues/ItalianAcademies/
638 W. Roszkowska, min. veik. p. 14–51.
639 Ten pat.

Kosakovskis, I. Masalskis, M. Počobutas, A. Stšeckis. Mokslininkas susirašinėjo su vilniečiais astronomais ir pats norėjo aplankyti Vilnių[640].

1783 m. J. Stroinovskis buvo išrinktas LDKVM profesoriumi, 1787–1788 m. keliavo po Italiją, kur susipažino su italų teisininku ir teisės filosofu, garsiuoju Cesare Beccaria. 1787 m. buvo išrinktas Florencijos akademijos nariu, o kitais metais priimtas į Arkadiją[641]. Draugijos narių vardų rodyklėje aptikome įrašą „Stroynowski, Girolamo – Filomazio temideo“ bei datą 1772-’90 su prierašu scolopio -„narys“ [642]. W. Roszkowska Potockių archyve atrado du Arkadijos patentus, kurių vienas žymėjo įstojimą į Arkadiją, kitas – priklausymą ekstraordinariniams nariams. Vadinasi, dokumentą, liudijantį apie priklausymą Arkadijai, privalėjo turėti ir J. Stroinovskis. Vilnietis profesorius arkadijoje buvo vadinamas *Filomazio temideo* slapyvardžiu, reiškiančiu teisybės mylėtoją. Toks slapyvardis puikiai tiko J. Stroinovskiui, studijavusiam teisės filosofiją Italijoje ir vėliau prisidėjusiam prie Gegužės 3-sios dienos Konstitucijos parengimo. W. Roszkowska analizavo šiuos įrašus ir nustatė, kad ganytojiškas vardas reiškė toponimą, kurį paskyrė Arkadijos valdantieji, o data – narystės kadenciją[643]. Anot kai kurių autorių, neretai draugijos nariai slapyvardžius vartojo ne tik draugijos susirinkimų metu, bet ir kasdieniniame gyvenime, tačiau sunku patikėti, kad tokie žymūs asmenys kasdienybėje galėtų vadintis išgalvotais vardais[644]. Draugija pasižymėjo demokratišku charakteriu ir luomų lygybe, kuo priartėjo prie masonų draugijų.

Remiantis tarnybos lapais A. Cappellis priklausė karališkajai Pistojos literatūros draugijai. Greičiausiai tai buvo *Accademia dei risvegliati* „Pažadintųjų akademija“, vienintelė Pistojoje buvusi draugija, įkurta 1642 m[645]. Apie jo priklausymą kitoms mokslo draugijoms duomenų nėra, kaip ir trūksta duomenų apie pačią draugiją, kuri galbūt XIX a. pr. tiesiog nustojo gyvuoti. XIX a. pr. senosios mokslo draugijos stengėsi reformuotis, o tos kurioms nepavyko – išnyko. Šis reiškinys žymėjo perėjimą nuo Apšvietos į moderniuosius laikus.

---

640 Laiškas adresuotas Streckiui arba Počobutui, [Paryžius, 1778 04 14, VUB RS, f. 17, b. 4, l. 1.

641 W. Roszkowska, min. veik., p. 29.

642 *Arcadia. Accademia letteraria italiana 1690–1800*, Onomasticon, Aces a cura di Anna Maria Giorgetti Vichi, Roma, 1977, p. 391

643 W. Roszkowska, min. veik., p. 18.

644 П. В Луцкер, И. П. Сусидко, Итальянская опера XVIII века, *Под знаком Аркадии*, т. 1, Москва, 1998 с. 21.

645 M. Fedi, Tuo lumine l'Accademia dei Risvegliati e lo spettacolo a Pistoia tra Sei e Settecento, Firenze, 2012, 968 p.

P. Slavinskis taip pat priklausė 1718 m. įkurtai Palermo mokslo ir literatūros akademijai (*L'Accademia di Scienze e lettere di Palermo* arba *Accademia nazionale di scienze, lettere e arti*). Draugijos žurnalas *Atti della Accademia di scienze, lettere e arti di Palermo* buvo leidžiamas nuo 1755 m. Viename žurnalo numerių publikuotas draugijos narių sąrašas, kuriame figūruoja Vilniaus mokslininko pavardė: „Slawinski (prof. Pietro) Astronomo. Direttore dell' Imp. Osser. di Wilna. Soc. Stran. della soc. Astr. Vilna".[646] Atrodo, vilnietis įstojo į draugiją jau po IVU uždarymo, nes ankstesniuose draugijos žurnalo numeriuose jo pavardės nebuvo.

XIX a. pr. Italijos draugijos tapo praktiškesnės. M. Pelka-Polinksis priklausė Paduvos mokslų ir menų akademijai (*Accademia galileiana di scienze, lettere ed arti in Padova)* arba tiesiog *Accademia Galileiana*, įkurtai 1599 m. Venecijos didiko Federico Cornaro iniciatyva. Iš pradžių jai priklausė tik Paduvos universiteto profesūra, kol 1779 m. akademija susijungė su Žemės ūkio akademija ir persivadino į Literatūros ir meno akademiją. Tai buvo viena pirmųjų Europos akademijų, priimanti ir moteris. 1810 m. gruodžio 25 dekretu, kuris susidėjo iš 17 straipsnių, akademija buvo suskirstyta į tris skyrius: eksperimentinės filosofijos, matematikos, moralės ir dailiųjų menų. Pagal draugijos statutą ji susidėjo iš ordinarinių, garbės, ekstraordinarinių narių, narių korespondentų ir alumnų[647]. Taip pat prie jos buvo 24 studentai, rodantys gabumus ir uolumą konkrečioje mokslo sferoje. Nariai, gyvenantys Paduvoje buvo įrašomi į pirmą kategoriją, gyvenantys kitur – į antrąją korespondentų kategoriją, taip pat į garbės narius. Draugija turėjo prezidentą, viceprezidentą, trijų skyrių direktorius, sekretorių, iždininką, archyvistą-bibliotekininką. Tarp draugijos garbės narių buvo gerai vilniečiams pažįstami prof. Fischeris, N. Fussas, N. Gay-Lusacas, A. von Humboltas.

1815 m. gruodžio 21 d. Austrijos imperatorius Pranciškus I patvirtino naujuosius akademijos statutus, vadinamuosius *Nuovi saggi* ir suteikė akademijai karališkosios akademijos vardą[648]. 1826 m. reformavus akademijos statutą, aktyvūs jos nariai buvo suskirstyti į 4 klases: fizikos, medicinos, matematikos, filosofijos ir dailiųjų menų. Akademijoje negalėjo

[646] *Giornale di scienze, lettere e arti* per la Sicilia diretto dal bar. Vincenzo Mortillaro, anno 13, vol. 51, Luglio, Agosto, Settembre, Palermo, 1835, p. 72.
[647] *Nuovi saggi della Imperiale regia Accademia di scienze, lettere ed arti in Padova,* volume IV, Padova, 1838, p. V.
[648] *Nuovi saggi della Cesareo regia Accademia di scienze lettere ed arti di Padova*, volume primo, Padova, 1817.

būti daugiau 24 užsienio narių[649]. Nagrinėjant jos publikacijas, netikėtai į mūsų akiratį pateko 1833 m. žurnalas *Biblioteca Italiana*[650]. Skyriuje „Įvairenybės“ aprašyta profesoriaus Melchiorre Missirini paroda, kurioje eksponuota Fra Bartolommeo šventojo Marko paveikslo graviūra, atlikta Giuseppės Sanderso. Minėtas meistras tai ne kas kitas kaip vilnietis profesorius Juozapas Saundersas, mat žurnale jis yra pristatomas, kaip Rusijos kolegijos tarėjas ir IVU profesorius, kuris dėl didelės meilės italų menui ir labai vertinamas italų meno mokyklų, buvo pasirinktas atlikti šią graviūrą, apdovanotas pačių imperatorių Pavlo I ir Aleksandro I, Sankt Peterburgo akademijos narys ir daugybės akademijų Stokholme, Dresdene, Romoje, Florencijoje, Milane narys. Jis atkūrė šį garsų dailės kūrinį originaliais matmenimis. Panegirikoje rašoma, kad pasaulis žavėjosi jo Rusijoje sukurtais darbais: Andrea del Sarto, Antonio Kanovos ir Alberto Thorwaldseno portretais. Ši informacija yra labai svarbi, nes nėra žinomi visi J. Saunderso sukurti darbai. Anot autoriaus, Saunderso graviūra buvo atlikta rūpestingai ir skoningai, veikėjų fiziologija buvo gyvybinga, lengvai perteiktas judėjimas, išraiška, spalvų žaismas – kas išdavė puikų jo talentą ir meistriškumą, o jis pats lyginamas su tokiais menininkais kaip Gaspard Duchange ar Charles-François Nanteuil-Leboeuf[651].

Apie 1794 m. J. Saundersas atvyko į Sankt Peterburgą, kur pirmiausia pagarsėjo kaip poetas. 1800 m. išrinktas Imperatoriškosios menų akademijos nariu už italų baroko dailininko Guido Reni paveikslo *Dukteriška romėnės meilė* graviūrą ir olandų menininko Frans van Mieris vyresniojo portreto *Jaunos damos rytas* graviūrą[652]. 1807 m. J. Saundersas buvo išrinktas Stokholmo menų akademijos nariu, buvo Aleksandro I graveris. 1805 m. išleistame F. I. Labenskio 2-jų tomų veikale apie Ermitažo meno kolekcijas, iš 75 darbų priskaičiuojami 48, kurių autoriumi buvo J. Saundersas[653]. Bene

---

649 Accademia Galileiana, [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. balandžio 4 d.]. Prieiga per internetą: https://www.accademiagalileiana.it/accademia/storia-dell-accademia
650 *Biblioteca italiana, o sia giornale di letteratura, scienze ed arti*, compilato da varji letterati. Tomo LXXI, anno diciottesimo, Luglio, Agosto e Settembre, Milano, 1833.
651 Ten pat.
652 И. Свирида, Джозеф Саундерс в истории искусства и как историк искусства, *Meno istorija ir kritika,* vol. 7, Meno istorijos riboženkliai, Kaunas, 2011, s. 20–32; Harvard art museums. [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. balandžio 4 d.]. Prieiga per internetą:
https://www.harvardartmuseums.org/collections/person/33552?person=33552
653 *Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона*, т. XXVIIIa, 1900, [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. balandžio 4 d.]. Prieiga per internetą: http://www.rulex.ru/01180230.htm

svarbiausias jo darbas buvo Fra Gartolomeo paveikslo *Madonna della misericordia* graviūra, kunigaikščių Petro Bagrationo ir Aleksandro Bezborodko, didžiosios kunigaikštienės Jekaterinos Pavlovnos, Aleksandro Nariškino, italų architekto Giacomo Quarenghi portretai. 1818 m. J. Saundersas išvyko gydymui į Italiją ir apsigyveno Florencijoje. Buvimas greta imperatoriškojo dvaro, suteikė jam galimybių priklausyti garsioms mokslo draugijoms.

Pagal IVU gautų dovanojimų duomenis, 1818 m. kovo 9 d. buvo gautas laiškas iš Karališkojo Paduvos mokslo, literatūros ir menų instituto (akademijos), rašytas 1817 m. gruodžio 26 d.[654] Deja, nėra žinomas nei adresatas, nei kokiu tikslu ar apie ką jis rašytas. 1840 m. penktame draugijos žurnalo numeryje tarp dovanotų draugijai knygų yra įrašas apie Eduardo Eichwaldo knygą *De pecorum et pachydermorum reliquiis fossilibus, in Lithuania, Volhynia et Podolia repertis*[655]. Tad, atrodo Paduvos mokslų akademija palaikė ryšius su mokslininkais iš Vilniaus ir po Universiteto uždarymo.

Tarp įvairių V. Gurskio laiškų rasta viena nedidelės apimties žinutė italų kalba: „AM ornati simo Signore di fisico Abbate Salvatore Dal Negro socio onorario dell‘Imp. Universita di Vilno et di varia. Padova“[656]. Joje minimas abatas Salvatore Dal Negro – eksperimentinės fizikos ir geometrijos profesorius, IVU ir kitų akademijų garbės narys iš Paduvos[657]. Jis priklausė *Accademia Galiliena*, Veronos mokslinei draugijai *L'Accademia nazionale delle scienze detta dei XL*, taip pat Virgilijaus akademijai (*L'Accademia nazionale virgiliana*)[658]. Galbūt Vilniaus ir Italijos fizikus supažindino M. Pelka-Polinskis, kuris, kaip ir abatas, priklausė Galilėjaus akademijai. Šioje žinutėje užfiksuoto asmens dėka, pavyko identifikuoti Veronos mokslo draugijos pavadinimą, kuri vilniečių tarnybos lapuose buvo minima tiesiog kaip Veronos draugija. Įdomus išskirtinumas tarp kitų draugijų yra toks, kad jos susirinkimų vieta priklausė nuo jos prezidento buvimo vietos: pirmasis Antonio Maria Lorgna buvo kilęs iš Veronos, todėl tai buvo Veronos draugija,

---

654 Материалы (рапорты, письма, выписки из протоколов заседаний физико-математического факультета и др., 1818, LVIA, f. 721, ap. 1, b. 492, l. 1.

655 *Nuovi Saggi della (Cesarea) Regia Accademia di Scienze, Lettere ed Arti di Padova*, vol. V, Padova, 1840, p. XI.

656 1815–1863 [Varia], VUB RS, f. 15, b. 31, l. 7.

657 *Di Giovanni Colombini, Dizionario Biografico degli Italiani*, volume 32, 1986, [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. balandžio 4 d.]. Prieiga per internetą: (1986)http://www.treccani.it/enciclopedia/salvatore-dal-negro_%28Dizionario-Biografico%29/

658 Ten pat.

vėlesniais laikais ji persikėlė į Milaną, Modeną, Romą, o galiausiai gavo tiesiog „italų draugijos“ pavadinimą. Ją 1782 m. įkūrė 40 vyrų, todėl dažnai vadinama „Keturiasdešimties draugija“. Tais pačiais metais pradėti leisti draugijos atsiminimai.

Idėja įsteigti tokią draugiją gimė dar 1766 m. matematiko A. M. Lorgna, jį parėmė Alessandro Volta, Lazzaro Spallanzani, R. Boscovich ir kiti. Draugijos narių kategorijos buvo dvi: vietiniai ir užsienio nariai. Iš pradžių buvo leista turėti tik 12 užsienio narių, vėliau jų skaičius išaugo iki 25[659]. Tarp pirmųjų užsienio narių 1786 m. priimtas P. Norvaiša, taip pat mokslininkai iš Amsterdamo, Berlyno, Filadelfijos, Kopenhagos, Londono, Madrido, Paryžiaus, Sankt Peterburgo, Stokholmo, Vienos, Ženevos[660]. Tarp 1786–1832 m. buvo išrinkti tik 49 užsienio nariai. Draugijos žurnale buvo publikuoti italų mokslininkų straipsniai, tarp kurių nemažai buvo vilniečiams gerai pažįstamo draugijos garbės nario ir Pizos universiteto rektoriaus Angelo Fabronio tyrimai. Draugija buvo orientuota į tiksliuosius ir gamtos mokslus – fiziką, matematiką, astronomiją, botaniką. Buvo rašoma apie kūnų judėjimą, integralų formules, naujų planetų stebėjimus, potvynius, taip pat iš grybų išgaunamus nuodus, alyvuogių aliejaus medicininį panaudojimą ir kt. Straipsniai įvairavo savo tematika, bet pastebimas ir jų praktinis aspektas, juolab kad XVIII a. ištikus žemdirbystės krizei, buvo bandoma ją įveikti moksliškai pagrįstais darbais. Dėl šios priežasties atsirado mokslinės žemdirbystės draugijos.

1753 m. birželio 4 d. Florencijoje susirinkę 18 vyrų įsteigė pirmą žemdirbystės tyrimų instituciją Italijoje – Georgofilo akademiją (*Accademia dell‘ agricoltura ossia degli Georgofili*) arba Florencijos Žemdirbystės draugiją[661]. Susidomėjimas naująja agronomijos mokslo šaka buvo pasiekęs savo piką, todėl tokių draugijų kūrimas buvo itin aktualus. Draugija tarnavo šalies ūkio poreikiams, pavyzdžiui, itališko vyno kokybės pagerinimui. Ją globojo Šventosios Romos imperijos imperatorius Leopoldas II, todėl draugija buvo prestižinė. 1828 m. balandžio 14 d. laišku nuo draugijos sekretoriaus

---

[659] *Accademia Nazionale delle Scienze detta dei XL*, [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. balandžio 4 d.]. Prieiga per internetą: https://www.accademiaxl.it/en/accademia/storia/

[660] *Catalogo de' Membri della Società Italiana*, serie 1, volume 3, p. XIII–XVII. [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. balandžio 4 d.]. Prieiga per internetą: http://media.accademiaxl.it/memorie/S1-V3-1786/CatalogodeMembriXIII-XVII.pdf

[661] V. Becagli, The Georgofili of Florence, 1753–1783: From „perfect anarchy“ to Royal Academy, *The Rise of Economic Societies in the Eighteenth Century*, London, p. 96–129.

Emanuele Repetti, J. Lelevelis balandžio 13 d. eiliniame draugijos posėdyje buvo išrinktas akademijos nariu korespondentu[662]. Taip pat laiške buvo informuotas apie tai, kad jam yra išsiųstas draugijos Konstitucijos egzempliorius, o draugijos sekretorius išreiškė padėką dėl tiesioginio susirašinėjimo[663]. J. Lelevelis tiesiogiai bendradarbiavo ir su kitomis draugijomis Italijoje. 1829 m. sausio 15 d. Florencijos *Colombaria* (*Accademia Toscana di Scienze e Lettere "La Colombaria*) akademijos sekretoriaus François del Furia laiške dėkojama už draugijai per tarpininką Ciampi perduotas knygas[664]. Sekretorius susirinkime perskaitė J. Lelevelio laišką ir pranešė apie jo dovanojimus. Italijos mokslininkai itin vertino J. Lelevelio aukštą mokslinį lygį ir bendradarbiavimą, tačiau yra gana keista, už kokius nuopelnus agronomijai istorikas yra išrenkamas į žemės ūkio draugiją?

1817 m. draugijos konstitucija buvo pasirašyta dešimties asmenų, tarp kurių buvo IVU garbės profesorius Giovanni Fabbroni. Atrodo, jis suvaidino ne menką vaidmenį, priimant Vilniaus mokslininkus į Italijos mokslo draugijas. Be to, IVU perorganizavimo pradžioje, jis padėjo surasti ir pritraukti mokslininkus iš užsienio. Įdomu tai, kad nuo 1753 m. iki 1911 m. draugija turėjo savo archyvą, kuriame išsaugota per 12 000 rankraščių ir apie 8000 laiškų, tarp kurių tikėtina gali būti ir J. Lelevelio. VU bibliotekoje yra saugoma Vilniaus medicinos draugijos antspaudu pažymėta 1818 m. išleista knyga *Continuazione degli atti dell'imp. e reale accademia economico-agragia dei Georgofili dei Firenze*[665]. Leidinio turinys ir jos narių publikuotų pranešimų pavadinimai rodo, kokius klausimus sprendė ir kokios temos rūpėjo draugijai. Publikuoti tokie darbai, pavyzdžiui, „Linų ir kanapių ruošimo be maceravimo metodas“, „Žinios apie naują bulvių miltų (krakmolo) gavimo būdą“, „Apie senovės romėnų žemės skaičiavimo matus“, „Vilkų migracijos stebėjimai“, „Elbos salos aprašymas“ ir pan.

Italų mokslo draugijos, priešingai nei seniausios tokios draugijos Didžiojoje Britanijoje ar Prancūzijoje, turėjo stipriai išreikštą simbolinį

---

[662] „Imperiale e Reale Accademia Economico-Agraria“, Florencija, 1818 04 14, VUB RS, f. 12, b. 9, l. 1.

[663] Laiškas J. Leleveliui, Florencija, 1828 04 30, VUB RS, f. 12, b. 10, l. 1.

[664] „Notre société après avoir reçu avec le plus grand intérêt ce témoignage de votre affection, me donna la charge de vous renouveler ses remerciements plus sincères et vous signifier le même temps son plaisir, pour les sentiments gracieux, que vous avez lui déclaré“. Essendo ben nota alla Societa' Colombaria Fiorentina, Florencija, 1828–1829, VUB RS, f. 12, b. 32, l. 5.

[665] Ten pat.

elitinių visuomeninių draugijų (pirmiausia masoniškų ir į jas panašių) pobūdį – suteikdavo savo nariams slapyvardžius, rinkosi sakraliose vietose, priimdavo į savo tarpą moteris, nariai ėmė susitikinėti atvirame lauke, diskutuoti apie mokslą. Visgi XVIII a. pab.–XIX a. pr. tarp tokių draugijų ėmė rastis praktiškesnės, žemės ūkiu, geografija, menais susirūpinusios grynai mokslo draugijos, o atmetus senųjų laikų reliktus, italų apsišvietę žmonės susirūpino institucionalizuoti mokslą per akademijas ir kitokias mokslo draugijas. Italijos draugijų analizė leido identifikuoti kai kurias IVU profesorių tarnybos lapuose užfiksuotas mokslo draugijas ir jų pavadinimus, biogramų spragas (pavyzdžiui, kai kuriuos J. Saunderso darbus), taip pat atskleidė, kad draugijų, akademijų ir institutų pavadinimas dažnai vartojamas sinonimiškai. Kai kurių asmenų priklausymas draugijoms (pavyzdžiui, R. Boscovich, kun. Fabronio) ir artimas, ilgalaikis bendravimas su Vilniumi rodo, kad jų dėka IVU profesoriai turėjo lengvesnį priėjimą prie mokslo institucijų.

4. 5. Imperatoriškojo Vilniaus universiteto profesoriai užsieniečiai Vokietijos mokslo draugijose

Vokiškos mokslo draugijos ir akademijos pasižymėjo išskirtiniu charakteriu, būdingu tik vokiškai akademinei kultūrai: aukšta erudicija, kritine faktų analize, griežtu taisyklių laikymusi, civilizuota polemika[666]. Seniausia be pertraukų veikianti mokslo draugija pasaulyje buvo nacionalinė Vokietijos mokslų akademija – Leopoldino akademija, įkurta keturių fizikų 1652 m. sausio 1 d. Šveinfurto mieste (Bavarijos regione)[667]. Iš pradžių jį gavo lotynišką pavadinimą *Academia Naturae Curiosorum*. Netrukus draugija ėmė leisti savo žurnalą *Ephemeriden* (*Miscellanea Curiosa*), daugiausia dėmesio skirianti medicinos ir jai artimiems mokslams (botanikai, fiziologijai). Šventosios Romos imperijos imperatorius Leopoldas I 1687 m. pripažino draugiją ir suteikė jei „Leopoldino“ epitetą, taip pažymėdamas savo globą ir suteikdamas jai imperatoriškos draugijos statusą. Iki pat XIX a. pan. draugija neturėjo vienos lokacijos ir rinkosi nereguliariai ten, kur buvo jos prezidentas.

---

[666] В. Е. Алексеева, Европейский вклад в становление и развитие российской науки (XVIII–XIX вв.), Из истории науки, *Вестник ДВО РАН,* Владивосток, 2007, № 3, с. 129.
[667] *Большая российская энциклопедия 2005–2019*, [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. balandžio 4 d.]. Prieiga per internetą https://bigenc.ru/education/text/4094237; В. Е. Алексеева, min. veik., p. 129.

1803–1832 m. draugijai vadovavo trys prezidentai: 1791–1810 m. Johann Christian Daniel von Schreber (Erlangenas), 1811–1818 Friedrich von Wendt (Erlangenas), 1818–1858 m. Christian Gottfried Daniel Nees von Esenbeck (Erlangenas, Bona, Vroclavas). Erlangene privalu buvo apsilankyti visiems IVU stažuotis į užsienį išsiųstiems mokslininkams. Paskutinis draugijos prezidentas buvo itin produktyvus mokslininkas, kurio šešis 1817–1823 m. išleistus veikalus turėjo ir IVU. Vienu iš jų – dviejų tomų botanikos vadovėliu – naudojosi profesoriai savo paskaitose. 1804 m. liepos 5 d. į šią draugiją buvo priimtas Haidelbergo matematikos ir technologijų profesorius, tuo metu įsidarbinęs IVU, K. Langsdorfas ir dar 7 nariai iš Berlyno, Jėnos ir kitur[668]. K. Langsdorfas gavo Archimedo VII slapyvardį.

1818 m. lapkričio 28 d. L. H. Bojanus kartu su kitais 30 vyrų taip pat įstojo į šią draugiją ir gavo Peter Camper I slapyvardį[669]. Tais metais iš viso buvo priimti 55 nauji nariai: Philippas Antonis Bayer, Karlas Ludwigas von Blume, Johannas Jakobas Freiherris von Berzelius ir kt. 1822 m. lapkričio 28 d. į draugiją pateko ir E. Eichvaldas (slapyvardis Rondeletius), kuris tuo metu profesoriavo Sankt Peterburge. Kartu su juo priimtas Fridrichas Heine, F. Rosenthal, H. Von Struve. Kitų metų lapkritį draugijos nariu išrinktas J. F. Wolfgangas, gavęs slapyvardį Paullus. Labai daug garsiausių Europos mokslininkų pateko į draugiją gerokai vėliau nei vilniečiai profesoriai. Pavyzdžiui, Vienos patologijos, terapijos ir klinikinės medicinos profesorius Johanas Hilderbrandas tapo draugijos nariu tik 1823 m., Getingeno gamtos ir antropologijos profesorius Johann Friedrich Blumenbach, išskiręs penkias žmonių rases, išrinktas tik 1825 m., kaip ir embriologijos pradininkas Martin Rathke, 1828 m. Berlyno universiteto botanikos profesorius Franz Meyen, 1829 m. Joseph Johann von Littrow. 1803–1832 m. į draugiją buvo priimti 344 žmonės[670].

1831 m. draugijos žurnale *Nova acta Leopoldina* akademijos adjunktas dr. Adolph Wilhelm Otto išleido nedidelį straipsnelį apie L. H. Bojanus, pridėjo jo darbų bibliografiją, o tuometinis draugijos prezidentas Nees von Esenbeck pridėjo paaiškinimus. Šio straipsnio pradžioje suminėti visi L. H. Bojanaus nuopelnai ir apdovanojimai (Antro laipsnio šv. Onos ordinas, 4 laipsnio Šv. Vladislovo ordinas), visos draugijos kurioms jis priklausė: Sankt Peterburgo ir Stokholmo karališkosios mokslų akademijos, Imperatoriškoji

---

[668] F. Frommann, *Johann Daniel Ferdinand Neigebaur: Geschichte der Kaiserlichen Leopoldino-Carolinischen Deutschen Akademie der Naturforscher während des zweiten Jahrhunderts ihres Bestehens*, Jena, 1860, s. 243.
[669] Ten pat, p. 246–248
[670] Ten pat, p. 242–262.

Leopoldino Karolingų gamtos tyrėjų draugija, Imperatoriškoji Maskvos gamtos tyrėjų draugija, Leipcigo ir Edinburgo gamtos tyrėjų draugija, Paryžiaus medicinos draugija, Imperatoriškoji mediko-chirurgų akademija Sankt Peterburge, Berlyno medicinos-chirurgijos draugija, Farmacijos draugija Sankt Peterburge, Kopenhagos gyvulininkystės draugija, Paryžiaus Société des Observateurs de l'homme. Autorius pažymėjo, kad Bojanaus darbai nusipelnė gyvūnų lyginamosios anatomijos mokslui, o jo pirmasis traktatas užtikrino puikaus gamtos tyrėjo vardą, pasaulinį žinomumą, gero mokslininko reputaciją[671]. Nepaisant to, kad mokslininkas neturėjo priėjimo prie retų užsienio kolekcijų, sugebėjo pasireikšti ir lyginamojoje anatomijoje: darbas apie vėžlių anatomiją buvo itin kruopštus, aiškus, tiksliai parašytas, puikaus mokslinio tiriamojo darbo rašymo pavyzdys. Jį pagyrė ir garsusis Georges Cuvier su kuriuo L. H. Bojanus palaikė glaudžius mokslinius ryšius. A. W. Otto žinojo, kad L. H. Bojanus šiam darbui skyrė kelerius metus ir savo sąskaita (5 tūkstančiai reichstalerių) sumokėjo už graverio Friedricho Leonhardo Lehmanno iliustracijas. Be to, buvo paminėti ir kitų draugijų spaudoje pasirodę L. H. Bojanaus darbai. Pasirodo, itin daug jų buvo spausdinama periodiniame enciklopediniame leidinyje *Isis*, ėjusiame nuo 1816 m. pabaigos iki 1850 m. Jėnoje[672]. Jame buvo publikuojami medicinai, technologijoms, ekonomikai, menui ir istorijai skirti tyrimai.

L. H. Bojanus priklausė ir Stokholmo Karališkajai mokslų akademijai, kuri susikūrė Londono karališkosios akademijos pavyzdžiu 1739 m. birželio 2 d. gamtininko Carlo von Linnaeus pastangomis[673]. Stokholme tuo metu nebuvo universiteto, todėl draugija turėjo patenkinti mokslinių tyrimų poreikį. Tarp 1739–1974 m. akademija leido savo žurnalą *Vetenskapsakademiens handlingar* (*Mokslų akademijos aktai*) švedų kalba, nuo 1826 m. publikavo kasmetinius darbus fizikos ir chemijos srityje, o nuo 1827 m. leido technologijų, 1831 m. – botanikos, 1832 m. – zoologijos publikacijas. Gamtos istorijai, anatomijai ir fiziologijai skirtame žurnale, zootomijos dalies

---

[671] *Nova Acta Physico medica academiae caesareare Leopoldino-Carolinae naturae curiosorum*, Voluminis quinti decimi pars posterior, cum tabulis aeneis et lithographicis, Vratislaviae et Bonnae, 1831, p. XLI.

[672] *Isis: encyclopädische Zeitschrift*, vorzügl. für Naturgeschichte, [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. balandžio 4 d.]. Prieiga per internetą: https://zs.thulb.uni-jena.de/receive/jportal_jpjournal_00000024;jsessionid=7858355FDE3B919F4D3215D174260205?lang=en

[673] *The Royal Swedish Academy of Sciences*, [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. balandžio 4 d.], Prieiga per internetą: https://www.kva.se/en/om-oss/historik

literatūros sąraše yra L. H. Bojanaus veikalo pozicija[674]. Darbas apie arklius ir avis buvo išspausdintas Leopoldino akademijos metraštyje. Už 1830 metus išleistame draugijos žurnale *Vetenskapsakademiens handlingar* publikuotas Anders Retzius straipsnis apie Birmos pitono (lot. Python bivittatus) anatomiją[675]. Straipsnyje autorius nepamiršo paminėti savo pirmtakų L. H. Bojanaus, Meckelio, Tiedemano nuopelnų žuvų ir roplių anatomijos tyrimų srityje ir jų indėlį. Nepaisant to, kad L. H. Bojanusą siejo asmeninė pažintis ir draugystė su Jöns Jakob Berzelius, jis tapo Stokholmo akademijos nariu tik 1826 m. 1828 m. žurnalo numerio įvade kreipiantis į Dievą ir garbingus ponus, apgailestaujant pranešama, kad akademija patyrė milžiniškų nuostolių – daug jos narių mirė. Iš užsienio narių Stokholmo karališkoji draugija neteko P. S. Laplaso, Vasilijaus Severgino, Friedrich Theodor von Schubert, Charles de Nieuport ir L. H. Bojanus, o į jų vietą pakviesti kiti nariai[676]. Savo spaudoje draugija paminėjo narių mirtį, pagerbė jų atminimą.

Karališkoji Getingeno mokslo draugija įkurta 1751 m., priešingai nei kitos akademijos, buvo ypatinga dviem aspektais: pirmiausia, ji glaudžiai siejosi su Getingeno universitetu. Atrodo, kad nuo pat pradžių buvo sumanyta sujungti abi institucijas, tad pirmieji jos nariai buvo universiteto profesoriai. Antra, jos struktūrinis pasidalijimas išliko nepakitęs per visą egzistavimo laiką iki šių dienų. Draugija, kaip būdinga klasikinių vokiškų akademijų struktūrai, buvo suskirstyta į matematikos-fizikos ir filologijos-istorijos skyrius, jai vadovavo prezidentas[677]. Draugiją sudarė 32 garbės nariai „sodales honorarii", 38 ordinariniai nariai „sodales ordinarii", tarp kurių 1784 m. buvo priimtas Johanas Peteris Frankas. 1785 m. jis tapo užsienio nariu. 1786 m. G. E. Groddeckas buvo draugijos narys asesorius (šaltinyje jis įvardintas kaip tuometinis IVU profesorius – „Godofredus Ernestus Groddeck – Philos. M. nunc Professor Univers. Vilnensis"), o 1792 m. jis tapo nariu korespondentu. Išnašoje pažymėtas jo darbas apie Herodoto istorijos šaltinio pobūdį *De oraculorum quae Herodoti historiis continentur natura et indole*,

---

674 Bojanus Adversaria ad dentionem equini generis et ovis etc, *Act. Ant. Cur*., XII, p. 695, Tab. 58, 59. Jahresbericht der Schwedischen Academie der Wissenschaften über die Fortschritte der naturgeschichte, anatomie und physiologie der thiere und pflanzen. 1825 Der Uebersetzung zweit er Jahrgang, Bonn, 1828, p. 89.

675 A. Retzius, Anatomisk undersökning öfver några delar af Python bivittatus jemte comparativa anmärkningar, *Kongliga Svenska Vetenskaps-Akademiens handlingar för ar 1830*, Stockholm, 1831, p. 81.

676 *Årsberättelser om vetenskapernas framsteg afgifne af Kongl. Vetenskaps academies embetsmän*, d. 31 Mars 1828, Stockholm, 1828, p. 96

677 Ю. Х. Копелевич, Е. П. Ожигова, *Научные академии стран Западной Европы и Северной Америки,* Ленинград, 1989, с. 212–221.

už kurį ir priimtas į draugiją[678]. Draugijos narių sąrašas parodo, kad narystės lygmuo ir statusas galėjo keistis, buvo susijęs su gyvenamąja vieta.

Nuo 1753 m. iki šių dienų yra leidžiamas akademijos žurnalas *Göttingische Gelehrte Anzeigen.* Pirmajame šio žurnalo numerio tome buvo paskelbtas Getingeno universiteto paskaitų tvarkaraštis: 3 valandas per savaitę G. E. Groddeckas vedė Cicerono vertimų praktiką[679]. Taip pat buvo visų autorių skelbtų darbų rodyklė: J. P. Franko *Observationes medico chirurgicae* šiame žurnale buvo paskelbti 1784 m.[680] Nuo 1785 m. leidžiamame žurnale *Allgemeine Literatur* pirmame tome, išėjusiame 1809 m. Halėje buvo pristatyta 1808 m. Getingeno akademijos veiklos ataskaita, kurioje tarp vietinių ordinarinių narių yra minimas ir G. E. Groddeckas[681]. 1831 m. numeryje publikuota recenzija apie jo *Senovės graikų literatūros istoriją*[682]. Autorius konstatuoja, kad tarp graikų literatūros istorijos kūrinių, kurie buvo parašyti moderniais laikais, G. E. Groddecko darbas užima svarbią vietą, tačiau nėra pakankamas. Recenzijos autorius nesiekė supažindinti su knyga, kuri jau seniai buvo žinoma mokslo pasaulyje, bet norėjo išnagrinėti šio darbo metodą ir turinį, pataisyti trūkumus. Recenzento įvertinimas buvo gana kritiškas: jam užkliuvo antros dalies turinio sistema, nagrinėjamos problemos, pritrūko literatūros apžvalgos ir epochos konteksto, turėjo pastabų ir dėl nerišlaus, atsietų dalių teksto, dalyko gilumos ir platesnės literatūros (pavyzdžiui ne tik Homero, bet ir kitų giesmių) įvesdinimo. Sausas atrodė dievų teogonijos ir kosmogonijos paaiškinimas, mat buvo pateikti tik jų vardai be detalesnio įvykių aprašymo. Nepaisant tokios kritikos, autorius pažymėjo G. E. Groddecko darbo svarbą, pagyrė bibliografijos rodyklę, akcentavo pasirinkto chronologinio išdėstymo privalumą, tačiau pastebėjo, kad jis gali būti derinamas ir su personalijomis.

1797 m. į Getingeno draugiją buvo priimtas K. Langsdorfas „Car. Chr. Langsdorf, Regi. Boruss a Consiliis Professor Acad. Erlangensis, nunc Haidelbergensis“. Dar 1779 m. žurnalo numeryje buvo paskelbtas mokslinių darbų sąrašas, kuriame minėtinas ir Langsdorfas su Darmštate 1778 m.

---

678 G. E. Groddeck, De oraculorum quae Herodoti historiis continentur natura et indole. G. G. A. J. 1786, s. I980.

679 *Göttingische gelehrte Anzeigen*, t. 1, Göttingen, 1786, p. 584.

680 J. P. Franck, 1784 *Observationes medico chirurgicae*, Göt. Gel. Anz. J. 1784, s. 1937, s 2017, Commentat. Soc. Sc. Gotting., vol. 7, p. 63

681 *Allgemeine Literatur-Zeitung vom jahre 1809*, Erster Band, Januar bis April, Halle: in der Expedition dieser Zeitung und Leipzig in der König. Sächft. Privil. Zeitungs-Expedition, 1809.

682 G. E. Groddeck, Initia Historiae Graecorum litterariae, *Göttingische gelehrte Anzeigen*, t. 2, Göttingen, 1831, p. 1345.

parašytu darbu apie begalybės teoriją[683]. Jis buvo perleistas dar ir 1781 m. Iš anotacijos apie autorių paaiškėjo, kad K. Langsdorfas tuo metu priklausė Karališkajai Švedijos patriotų draugijai (*Königlich Schwedischen patriotischen Gesellschaft*), fizikos-ekonomikos draugijai Pfalce (*Kurfürstl Pfälzischen physikalisch oekonomischen Gesellschaft zu Lautern*), Bavarijos mokslų akademijai (*Bayerische Akademie der Wissenschaften*). 1808–1824 m. draugija leido žurnalą *Denkschriften der Königlichen Akademie der Wissenschaften zu München*[684]. Pirmajame jo numeryje pristatyta draugijos istorija, nuostatai, nariai, struktūra, vokiškai ir lotyniškai publikuoti draugijos narių straipsniai. Akademijos struktūra buvo tradicinė – padalinta į matematikos-gamtos mokslų ir istorijos-filologijos klases. Pirmame skyriuje buvo 11 žmonių, tarp kurių Haidelbergo profesorius K. Langsdorfas[685]. 1807–1808 m. akademijoje buvo 340 nariai.

1812 m. akademija išleido K. Langsdorfo tyrimą apie vandens judėjimą atviruose kanaluose[686]. 1810 m. vasario mėn. laikraštyje *Allgemeine Literatur* buvo publikuotas tyrimas apie fotometrikos optikos teoriją[687], o 1809–1810 m. Bavarijos akademijos žurnale – tyrimas apie traukos dėsnį hidrauliniuose cilindruose[688]. Prieš atvykstant į Vilnių, K. Langsdorfas buvo gana žymus ir produktyvus mokslininkas, be pertraukų tęsęs savo mokslinius tyrimus.

Verta paminėti, kad 1830 m. balandžio 30 d. laišku Johannas Heinrichas Bartelsas ir J. C. G. Fricke (1790 – 1848), Vokiečių Fizikų draugijos (*Phisicorum societati*) konvento Hamburge vardu, išrinko Vaclovą Pelikaną savo nariu korespondentu ir pakvietė rugsėjo 12 d. į susirinkimą adresu des Stadthauses, Neuenwall No 166[689]. Deja, tai yra bene vienintelis

---

683 Car. Chr. Langsdorf, *Erläuterungen über die Kästnerische Analysis des Unendlichen,* Giessen: in der Kriegerischen Buchhandlung, 1778.

684 *Denkschriften der Königlichen Akademie der Wissenschaften*, München, 1809.

685 *Akademisches Taschenbuch für die Mitglieder der Königlichen akademie der wisscheschaften zu München*, München, 1811, in Commission bei E. A. Fleischmann, s. 164.

686 Langsdorf C. Ch., *Physisch-mathematische Abhandlung über die Bewegung des Wassers in offenen Canälen*, Denkschriften der Königlichen Akademie der Wissenschaften, München, 1809, s. 313–436.

687 C. Ch. Langsdorf, *Grundlehren der Photometrie od der optischen Wissensch*, iu. 2e Abth, EB. 18, p. 137.

688 C. Ch. Langsdorf, *Ueber die Gesetze des Stosses vorzüglich in Anwendung auf den hydraulischen Stösser (Belier hydraulique*), Denkschriften der Königlichen Akademie der Wissenschaften, München, 1812, p. 517–581.

689 Listy różnych osób do rektora Wacława Pelikana, 1824–1832, VUB RS, f. 2, b. KC–293, l. 15.

žinomas ne vokiečio mokslininko iš Vilniaus įstojimo į vokišką draugiją pavyzdys jau XIX amžiuje. Atrodo, kad vokiškos mokslo draugijos mieliau į savo tarpą priimdavo tautiečius.

IVU profesoriai vokiečiai buvo mokslo draugijų nariai dar XVIII a. pab. ir į Vilnių atvyko žinomi mokslo pasaulyje, nes žinomumas ir rekomendacijos buvo vienas iš kriterijų įstoti į prestižinę mokslo draugiją. Vokiečiai profesoriai aktyviai publikavo savo darbus vokiškų mokslo draugijų spaudoje. Todėl nenuostabu, kad būtent tarp vokiečių atsirado idėja įkurti mokslo draugiją Vilniuje ir leisti mokslinę spaudą. Mat jie gerai žinojo tokios mokslo institucijos sukūrimo aplinkybes ir veiklos organizavimą. XIX a. pr. Vilniuje trūko vietinių profesionalų ir vargu, kad tarp jų galėjo atsirasti tokia mintis. Norėdamas geriau pažinti savo aplinkos žmones, kurie domisi moksliniu darbu, vos atvykęs į Vilnių Josephas Frankas organizavo kas savaitinius susitikimus su profesoriais, medikais ir gabesniais studentais savo namuose, kur diskutuodavo apie naujausius mokslinius pasiekimus. Todėl 1805 m. gruodžio 12 d. buvo įkurta Imperatoriškoji Vilniaus medicinos draugija[690]. Pagal Europos mokslo draugijų pavyzdį draugija turėjo prezidentą, viceprezidentą, sekretorių ir iždininką, susidėjo iš vietinių ir narių korespondentų. Vieni pirmųjų narių korespondentų buvo Anglijos karaliaus dvaro gydytojas Gilbertas Blane‘as, Vienos universiteto akušerijos profesorius Johannas Lucas Boëris, Krokuvos universiteto klinikinės terapijos profesorius Janas Bodušinskis (Jan Boduszyński), vakcinos nuo raupų išradėjas E. Jenneris, Paryžiaus medicinos profesorius Philippe Pinel[691]. Taigi, galima sutikti su ligšioline istoriografija, jog vokiečiai profesoriai į Vilnių atvyko jau būdami garsūs ir įsitvirtinę mokslininkai. Šį teiginį paliudija jų intensyvūs publikacijų srautai ir mastai mokslo draugijų spaudoje.

4. 6. Imperatoriškojo Vilniaus universiteto profesorių priklausymo Europos mokslo draugijoms reikšmė

Nagrinėjant IVU profesorių priklausymo užsienio mokslo draugijoms problemą paaiškėjo, kad tik nedidelis vietinės kilmės profesorių skaičius įsijungdavo į tarptautinio mokslininkų bendradarbiavimo tinklą. Dauguma IVU profesorių ir adjunktų grupės narių priklausė Varšuvos mokslo mylėtojų draugijai. Tarp aktyviųjų narių buvo A. J. Čartoriskis, J. Lelevelis, įrašytas kaip IVU buvęs profesorius, IVU prof. emeritas J. Sniadeckis, narys

[690] H. Ilgiewicz, min. veik., s. 58.
[691] Ten pat, p. 61.

partneris – Charkovo universiteto profesorius I. Danilavičius, garbės narys – Valerijonas Stroinovskis, nariai korespondentai – A. Daugirdas, F. Dževinskis, J. Frankas, buvęs IVU profesorius J. Goluchovskis, prof. emeritas S. B. Jundzilas, M. Mianovskis, K. Podčašinskis ir M. Pelka-Polinskis, prof. emeritas J. Znoska, S. F. Žukovskis. Aktyvesnis vietinių mokslininkų įsitraukimas į užsienio mokslo organizacijų veiklą prasidėjo kartu su mokslininkų išsiuntimu į užsienį 1818–1822 metais.

Apskritai, IVU palaikė mokslinius ryšius instituciniame lygmenyje. Pagal 12 universiteto nuostatų punktą, 1825 m. balandžio 9 d. IVU garbės nariais buvo išrinkti ordinarinis profesorius Krokuvos universitete Samuelis Bandke, ordinarinis Varšuvos universiteto profesorius Feliksas Bentkowskis, Prancūzų instituto narys, mechanikos ir dailės profesorius Paryžiuje Carlas Dupinas, Karališkos Varšuvos mokslų mylėtojų draugijos narys F. Fischeris, Karališkosios astronomijos draugijos narys Anglijoje Williamas Herschelis, Vilniaus gubernatorius Petras Hornas, generolas majoras Leonas Karbonjeras, Vienos bibliotekininkas Bartolomėjus Kopitaras, Karališkosios mokslų akademijos ir prancūzų instituto narys Gay Lussacas, Imperatoriškosios Sankt Peterburgo bibliotekos direktorius Aleksėjus Oleninas, Vilniaus katedros kanauninkas Aloyzas Osinskis, Karališkosios Grinvičo observatorijos astronomas Johnas Pondas, valstybės tarėjas Kristijonas Styvenas, valstybės tarėjas Afanasijus Stoikovičius, Berlyno universiteto rytų kalbų profesorius Karlas Benediktas Tase, Sankt Peterburgo mokslų akademijos prezidentas Sergejus Uvarovas, imperatoriaus adjutantas Karlas Tenneris[692].

Dziennik Wileński publikavo naujienas iš artimų mokslo draugijų, pavyzdžiui, iš Krokuvos ir Leipcigo Jablonovskių mokslo draugijų. Jablonovskių draugija atnaujino savo veiklą 1815 m. gruodžio 23 d., kuomet Saksų karaliaus gimtadienio metinėmis atvėrė susirinkimą ir skaitė du darbus: vieną istorinį dar 1812 m. užduotai temai, kuris vadinosi *O wplywie niemcow na oświecenie Polski od czasu wprowadzenia wiary chrzescijanskiej az do zeyscia pierwszego z familii Jagiellonskiej krola Wladyslawa*. Darbų autoriais buvo Leipcigo filologijos seminaro dalyvis Harold Stenzel ir Antoni Jozef Walenty Topolski, kuriems apdovanojimas buvo padalintas pusiau. Dienraštyje taip pat buvo skelbiamas pranešimas, kurį Paryžiaus mokslų akademijoje skaitė Fizikos skyrius sekretorius G. Cuvier. Pranešimo ištrauka buvo gerai žinoma IVU, nes buvo perpublikuota iš periodinio leidinio *Magasin encyklópedique* 1816 m. *Dziennik Wileński*.

[692] Дело о выборе и утверждении почетных членов Виленского университета і о выдаче им соответствующих дипломов, 1825–1830, LVIA, f. 721, ap. 1, b. 228, l. 19.

IVU taip pat gaudavo dovanas iš užsienio akademijų: Turino akademijos sekretorius Antonio Maria Vassalli Eandi atsiuntė du veikalus apie galvanizmą ir draugijos analus, Berlyno mokslų akademija padovanojo savo atsiminimus nuo 1787 iki 1800 m., Paryžiaus mokslų akademijos narys ir Luvro direktorius R. Tourlet padovanojo Kvinto Smirniečio poemą, Amerikos filosofijos draugija padovanojo savo 6 tomus raštų, išleistų Filadelfijoje 1786, 1789, 1793, 1902, 1804 m., Sankt Peterburgo mokslų akademija padovanojo savo atsiminimų pirmo tomo egzempliorių. Nuo 1813 m. labiau pastebimi vietiniai dovanojimai iš Rusijos imperijos“[693].

Taigi, dėka priklausymo užsienio mokslo draugijoms, mokslininkai sužinodavo ne tik apie naujausius mokslo atradimus, bet ir mokslo šakų klasifikaciją, mokslo organizaciją. Mat mokslo akademijos, draugijos, institutai dažnai kurdavosi prie universitetų arba juos atstodavo ir, kas svarbiau, buvo susiskirstę į atskiras mokslo klases. Tokią struktūrą galima buvo pritaikyti, organizuojant mokslo tyrimo institucijas prie IVU. Nenuostabu, kad tokios reformos IVU atsirado mokslininkų užsieniečių (ypač vokiečių), kurie dar XVIII a. pab. tapdavo mokslo organizacijų nariais, tarpe ir atvykę į Vilnių, panoro įeuropietinti universitetą. Jų dėka IVU turėjo garbės profesorių korespondentų iš garsiausių Europos švietimo centrų, kurie siuntė naujausią spaudą, įrašytą IVU dovanojimų knygose. Taip pat, dėka Europos šalių draugijų veiklos pavyzdžio, IVU aplinkoje atsirado mokslinė spauda, kurioje skelbiami mokslo draugijų konkursai ir svarbūs įvykiai mokslo pasaulyje. Tarptautiniai IVU profesorių ir adjunktų mokslo ryšiai, įstojimas į Vakarų Europos mokslo draugijas, tarptautinė veikla vystėsi greta svarbių vidinių pokyčių ir reformų. Tarptautinė veikla, kaip akademinės galios ir mokslinio prestižo indikatorius, liudijo apie IVU mokslo ir komunikacijos lygį XIX a. pr., tačiau vienareikšmiškai jį įvertinti jį kol kas būtų keblu, mat integracija į tarptautinę mokslo aplinką istoriografijoje iki šiol tirta nebuvo ir ši disertacija suteikia pagrindą tokiam tyrimui ateityje.

---

[693] *Memoires del Academie de sciences et beaux artes de Turin*,pour les Annes 10 ex de republique Francaise, 2 vol., *Tableu de l'Academie de sciences litterature ex beaux arts de Turin*; *Annales de l'observatione de l' Academie de Turin* 1809 i 1810; *Memoires de l'Academie de Turin* 1805, 1808; Depuis la mort d'Hector jusqu'à la ruine de cette ville par Quintus de Smyrne, Tome second, a Paris, 1800; *Memoires de l'Academie Imperiale de St.* Petersbourg pour les Annees 1803, 1806, 1809 avec l'histoire de l'academie de St. Petersbourg; Księga darow uczynionych do bibliot. Akademickiei Wilensk., LVIA, f. 721, ap. 2, b. 68, l. 15.

IŠVADOS

1. Disertacijos tikslas buvo ištirti IVU profesorių ir adjunktų kolektyvinę biografiją socialinės ir akademinės charakteristikos aspektu bei nagrinėti šios ypatingos socialinės grupės įsitraukimo į europinį akademinį tinklą formas. Remiantis prozopografiniu tyrimu, nustatyta, kad IVU profesorių ir adjunktų grupės sudėtis 1803–1832 m. pastebimai pasikeitė: nuo universiteto reorganizavimo pradžios iki jo uždarymo ši grupė padidėjo beveik keturgubai ir buvo didžiausia palyginti su kitais Rusijos imperijos universitetais, ir didesnė nei kai kuriuose Vakarų Europos universitetuose (pavyzdžiui, Oksforde, Erfurte). Sudaryto biografinio žodyno 115 profesorių ir adjunktų duomenų analizė leido apibrėžti tipinį IVU profesorių ir adjunktą socialiniu ir akademiniu požiūriu. Tai yra bajoras, dažniausiai Romos katalikas, retai – unitas, kilęs iš buvusios LDK žemių, vedęs ir turintis vaikų, anksti pradėjęs mokslus viešosiose mokyklose, IVU ar jo pirmtako LDKVM auklėtinis, turintis daktaro laipsnį ir savo akademinę karjerą pradėjęs apie 30-uosius gyvenimo metus. Beveik trečdalį universiteto dėstytojų sudarė užsieniečiai, tačiau svarbu pažymėti, kad užsienio mokslininkai IVU niekada nedominavo, preferencija buvo rodoma saviems auklėtiniams. Užsienio mokslininkas – paprastai iš vokiškų žemių kilęs miestietis, evangelikas liuteronas, vedęs ir turintys vaikų, baigęs pažangiausius XVIII a. vokiškus ar itališkus universitetus, turintis daktaro laipsniui prilygstantį magistro laipsnį, į Vilnių atvykęs su turima moksline patirtimi ir statusu. Nors šie du XIX a. pr. IVU žmogaus tipai skyrėsi savo socialine kilme, jie turi universalių – virš luominių, virš socialinių bruožų, tokių kaip aukštasis išsilavinimas ir kvalifikacija, kurie ir leidžia tuos žmones priskirti vienai IVU profesorių ir adjunktų grupei.

2. Remiantis biogramų duomenimis, apskaičiuota, kad per visą aptariamąjį laikotarpį IVU dirbo 29 mokslininkai iš užsienio, tai sudarė 25 procentus visos profesūros. Daugiausia jų atvyko iš Vokietijos žemių, nes ten, kaip ir kituose Vakarų Europos universitetuose vyko aukštojo mokslo reformos – buvo mažinamas universitetų skaičius ir jų mokslininkams teko ieškoti darbo kitur. Šis momentas labai svarbus, nes prieštarauja nusistovėjusiai istoriografijos minčiai, kad užsienio mokslininkų įdarbinimas priklausė nuo IVU administracijos poreikių. Disertacijoje naujai pažvelgta į šią problemą ir 1803–1832 m. IVU mokslininkų iš užsienio karjeros dinamika ir indėlis į universiteto mokslą analizuoti platesniu europiniu kontekstu, akcentuojant ir kitų Rusijos imperijos universitetų pavyzdį. Tiriamoji dalis aiškiai parodė, kad būtent užsienio mokslo atstovai atsivežė naujausius mokslo organizavimo ir sklaidos metodus: jų dėka IVU atsirado naujos mokslo šakos (fiziologija,

toksikologija, lyginamoji anatomija), steigtos mokslo draugijos, pradėti leisti pirmieji mokslo žurnalai ir naujo žanro mokslinė spauda (recenzijos), panaudoti inovatyvūs mokymo metodai (seminaras, korepeticijos), tarp jų atsirado asistentų poreikis, pirmą kartą gimė idėją versti viešų paskaitų tvarkaraštį į dvi – lotynų ir lenkų kalbas. Konkurencija tarp atvykėlių ir vietinių dėstytojų tapo paskatos forma, kurios dėka universitetas turėjo ambicijų tapti mokslo tyrimų institucija. Tad empirinė dalis atskleidė ne tik ypatingus atvejus, tokius kaip Augusto Ludwiko Bécu pastangos įrodyti aukštą mokslo lygį ir atstovėti savo pozicijas, atvykus garsiems užsienio medikams, bet ir iškėlė mokslo kompetencijos klausimą, parodė nelygiavertišką užsienio mokslininkų kvalifikaciją bei protekcijų vaidmenį italų mokslininkams, kurie nepasižymėjo aukštu moksliniu darbu.

3. Prozopografijos metodas mokslo kelionių kaip akademinės karjeros kriterijui ir mokslinių ryšių užsienyje radimosi sąlygai nagrinėti nebuvo pakankamas, todėl pasinaudota kolektyvinės biografijos prieiga: visos IVU mokslininkų kelionės nagrinėtos bendrai, remiantis pirmą kartą istoriografijoje kompleksiškai ir visapusiškai ištirtais šaltiniais (kelionių ataskaitomis, instrukcijomis, kelionių dienoraščiais). Tokiu būdu pastebėta IVU mokslo išvykų periodizacija ir jos etapų skirtumai (mokslininkų keliavimas už savo lėšas, keliavimas neturint aukščiausio mokslo laipsnio, savavališkas Mikolajaus Mianovskio išvykimas į užsienį). Universiteto instrukcijos apibrėžė elgesį mokslinėje kelionėje ir konkrečias užduotis, atitinkančias kiekvieno skyriaus ir specialisto poreikius, kurių laikytis buvo labai svarbu. Įdomu, kad instrukcijos atskleidė ir jų autorių, dažniausiai viršesnio profesoriaus ir mokslo skyriaus dekano, intencijas. Apie jų vykdymą kas pusę metų reikėjo siųsti raportus, kurie buvo pristatomi posėdžiuose, svarstomi, o ataskaitų turinys keliavo į aukščiausią Rusijos imperijos švietimo ministeriją, kuri privalėjo kontroliuoti lėšų panaudojimą. Ligšiolinėje istoriografijoje nebuvo atkreiptas dėmesys į palankų imperinės valdžios požiūrį savo valdinių – profesorių ir adjunktų kvalifikacijos kėlimą ir siuntimą į užsienį. Aukščiausios valdžios sąveika su mokslo aplinka atsiskleidė per IVU globėjo Adomo Jurgio Čartoriskio vaidmenį mokslo kelionių organizavimo procese – jam rūpėjo, kad gerai užsienyje pasirengė mokslininkai, sugrįžtų į IVU, todėl netgi ne pagal universiteto taisykles susiklosčiusioje situacijoje, kuomet Ignacijus Ablamovičius nesiuntė ataskaitų apie kelionės eigą, jį vis vien bandyta sugražinti atgal ir jam suteiktas profesoriaus darbas. Mokslinės kelionės didino asmenines IVU dėstytojų kompetencijas ir ilgainiui leido jiems užimti aukštesnes ordinarinių profesorių

pareigas universitete, garantavo karjerą, be to, užtikrino aukštą universiteto mokslo lygį kaip svarbų „intelektualinio žinomumo“ indikatorių.

4. Vakarų Europos draugijos ir IVU dėstytojų veikla jose, istoriografijoje nebuvo tirtos. Ši disertacija tai pirmasis bandymas analizuoti IVU mokslininkų priklausymo europinėms mokslo draugijoms, akademijoms ir institutams kaip įsitraukimo į europinį mokslo tinklą sąlygą, leidęs plačiau pažvelgti į IVU profesorių ir adjunktų mokslinio pažinimo plotį ir tarptautinę mokslinę komunikaciją. 31 IVU profesorius ir adjunktas priklausė apie 40 įvairių mokslo draugijų ir akademijų ne tik Rusijos imperijoje, bet ir Vakarų Europoje, daugiausia Italijoje ir Prancūzijoje. Disertacijos tyrimas parodo, kad priklausymas mokslo draugijoms imperijoje buvo labiau formalus, IVU profesoriai ir adjunktai nebuvo suinteresuoti aktyviai reikštis imperijos mokslo draugijų veikloje. Visgi mokslo draugijos buvo svarbios, nes bandė įtraukti IVU profesorius ir adjunktus į europinį mokslo tinklą: suteikė galimybę publikuotis draugijų spaudoje, per narius korespondentus vykdė mokslo tyrimų sklaidą. Tiesa, tik nedaugelis IVU profesorių ir adjunktų, daugiausia 1803–1805 m. atvykusių užsienio mokslininkų, kurie dar XVIII a. prisijungė prie mokslo draugijų veiklos, asistentai pasinaudojo šiomis galimybėmis. Vienintelis iš vietinių IVU profesorių ir adjunktų grupės narys Martynas Počobutas dar XVIII a. padėjo pagrindus tarptautinei komunikacijai ir gerokai paankstino IVU modernėjimo procesus. Ne mokslo laipsniais ar savo tiriamąja veikla jaunieji IVU mokslo atstovai pagrindė savo pretenzijas tapti europinių mokslo draugijų nariais, bet pažintimi su garsiais Europoje IVU profesoriais. Vienintelis Joachimas Lelevelis drįso atsisakyti garbės tapti kai kurių mokslo draugijų nariu ir netgi užimti pareigas draugijų viduje, mat svarbiausia jam buvo užsiimti mokslo tiriamąja veikla, o bet kokie pašaliniai darbai, tarp jų ir mokslo kelionės, trukdė jo veiklai. Priklausymas mokslo draugijoms nario korespondento statusu leido IVU profesoriams ir adjunktams pasijausti visuminio mokslo pasaulio dalimi, kuri pasižymėjo naujausių mokslo pasaulio žinių apsikeitimu, spartesne komunikacija, savo tyrimų patikslinimu ir galimybe būti išgirstu ir atpažintu už vienos šalies ribų. 1803–1832 m. IVU profesorių ir adjunktų priklausymas Europos ir Rusijos imperijos mokslo draugijoms yra itin svarbus modernėjimo elementas. Ši problema – tarptautinė mokslininkų komunikacija ir jos formos, mokslo darbų publikacija užsienio spaudoje, moksliniai ryšiai ir jų plėtotė, ir neištirti gausūs šimtametes tradicijas skaičiuojantys Vakarų Europos mokslo draugijų archyvai dar laukia mokslininkų dėmesio.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Archyviniai šaltiniai

Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius (VUB RS)

f. 2 (Vilniaus švietimo apygardos globėjo kanceliarija. A. Čartoriskio kuratoriumas), b. KC–12; KC–133, DC–134, KC–141, KC–143, KC–147, DC–175, DC–177b, DC–227, KC–238, KC–247, DC–253, KC–277, KC–325.

Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyrius (LMAVB RS)
f. 8 (Pavienių rankraščių rinkinys), b. 1929,
f. 9 (Bendrasis fondas), b. 759–761, 809, 1488, 1528–1531, 1533–1537, 1544, 1702, 2040,
f. 18 (Rankraščių kolekcija B4), b. 107, 186, 208, 210/1, 210/2, 255,
f. 40 (Lietuvos evangelikų – reformatų sinodas), b. 169/2,
f. 151 (Lucijono Uziemblos kolekcija), b. 181, 294, 476, 674, 700, 714, 727, 740, 748, 880, 1002,
f. 273 (Alberto Liudviko Zoštauto kolekcija), b. 910, 920, 956, 1223, 1320, 1625, 1704, 1717, 1815, 1827, 1828, 1909, 1953, 1974, 2252, 2775, 2804, 2812, 2830.

Lietuvos valstybės istorijos archyvas (LVIA)
f. 721 (Vilniaus Imperatoriškasis universitetas), ap. 1, b. 9, 12, 61, 66, 87, 93, 94, 97, 100, 101, 103, 106, 108, 109, 149, 228, 255, 369, 382, 385, 438, 454, 492, 613, 621,
f. 721 (Vilniaus Imperatoriškasis universitetas), ap. 2, b. 4, 68, 74.

Rusijos valstybės istorijos archyvas (Российский государственный исторический архив, РГИА)
Ф. 733 (Департамент народного просвещения Министерства народного просвещения), Оп. 62 (Дела Департамента народного просвещения по Виленскому учебному округу), Д. 6, 16, 27, 28, 30, 31, 34, 87, 88, 219, 222, 274, 309, 355, 379, 435, 436, 438, 446, 510, 511, 512, 551, 552, 555, 599, 648, 702, 708, 789, 836.

Publikuoti Šaltiniai

1. Abicht A., *De Intestinorum coarctatione: diarrhoeae chronicae causa minus vulgata: specimen inaugurale medicum, quod in Caesarea Litterarum Universitate Vilnensi ad gradum doctoris medicinae legitime capessendum*, Vilnae: typis Congregationis Missionis, 1816.
2. Abicht A., *Praelectionum pathologiae generalis*: libri duo, Vilnae: Lith. Przybylskiego, 1831–1833.
3. Abicht A., *Institutiones therapiae generalis*, Vilnae: Typis Josephi Zawadzki, 1840.
4. *Adam Jerzy Czartoryski, Letters to Vilna 1805 = Adam Jerzy Czartoryski, Listy do Wilna 1805*, Edited and translated, with an introduction Richard Sokoloski, foreword Sergej Ivanovich Nikolaev, Ottawa: Slavic Research Group at the University of Ottawa and Institute of Russian Literature (Pushkin House) Russian Academy of Sciences, 1999.
5. Adamowicz A., *Dissertatio inauguralis medico-veterinaria, morborum inter animalia domestica observatorum indicem singulorumque constantissima signa exhibens: adnexa synonymia Germanica, Gallica, Rossica et Polonica*, Vilnae: typis B. Neumann, 1824.
6. Barankiewicz M., *Na pismo O łączeniu medycyny z chirurgią przez Augusta Bécu, profesora patologii i higijeny, w Dzien. Wileń. Nr 31 umieszczone, odpowiedź*, w Warszawie: drukiem Zawadzkiego i Węckiego, 1817.
7. Barankiewicz M., Niektóre uwagi i postrzeźenia, a szczególniey czemu, o wakcynie, nie wszędzie dobrze mowią, *Dziennik Wileński*, 1815, t. 2, nr. 11, s. 506–525.
8. Becu A., *O wakcynie czyli tak nazwaney ospie krowiey*, Wilno: w Drukarni Imperatorskiego Uniwersytetu, 1803.
9. Becu A., *Rozprawa o doskonałości szpitalów miana na publiczném posiedzeniu przy rozpoczęciu kursów rocznych w Imperatorskim Wileńskim Uniwersytecie dnia 15. 7bra 1807 roku*, Wilno: w Drukarni Dyecezyalney u XX. Missyonarzów, 1807.
10. Bentkowski F., *Historia literatury polskiej wystawiona w spisie dzieł drukiem ogłoszonych*, t. 2, 1814, Wilno, Warszawa, Zawadzki i Komp.

11. *Biographie universelle et portative des contemporains*, tome troisièse, Paris, Chez l'éditeur rue du colombier 21, 1836.
12. Bobrowski M., *Mowa na uroczystym obchodzie żałobnego nabożeństwa za duszę ś. p. Piusa VII*, Wilno: w Drukarni A. Marcinowskiego, 1823.
13. Bojanus L. H., Adversaria ad dentionem equini generis et ovis etc, *Act. Ant. Cur.*, XII, p. 695, Tab. 58, 59. Jahresbericht der Schwedischen Academie der Wissenschaften über die Fortschritte der naturgeschichte, anatomie und physiologie der thiere und pflanzen. 1825 Der Uebersetzung zweit er Jahrgang, Bonn Bei Adolph Marcus, 1828.
14. Bojanus L. H., *De uro nostrate eiusque sceleto commentatio = Rozważania nad żubrem i jego kośccem*: w 140-lecie krytycznie opracowali i komentarzem opatrzyli Tadeusz Roskosz, Wojciech Empel, z łacińskiego na polski przełożył Czesław Łukasik, Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo PAN, 1965.
15. Bohatkiewicz A. W., *Veikalas apie visuotinę bibliografiją*, parengė Braziūnienė A., Navickienė A., Rankelienė S., Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2004.
16. Borowski L., Wiadomość o życiu i pismach E. Słowackiego, profesora wymowy i poezji w Imperatorskim Uniwersytecie Wileńskim, *Dziennik Wileński*, 1815 t. 1, s. 20–28.
17. *Cahiers des observations astronomiques faites à l'observatoire royal de Vilna*, 1773, présentés au Roi, par l'abbé Poczobut, fol. Vilna, 1777.
18. Cappelli A. L., *Manuale juris canonici, quod in usum auditorum quinquaginta tabulis synopticis,* Vilna: Joseph Zawadzki, 1819.
19. Cappelli A. L., O źródłach i zasadach prawa kanonicznego, *Dziennik Wileński*, 1815, t. 2, nr. 10, s. 348–383
20. Cappelli A. L., *Oratio habita*, Wilnae: [s.n.], 1806.
21. Cappelli A. L., *Petrarch uważany jako poeta, filolog i moralista*, Wilno: drukiem Józefa Zawadzkiego, 1817.
22. Chodani J. K., *Nauka chrześciiańskiey katolickiey religii: w trzech częściach*, Wilno: J. Zawadzki, 1823.
23. Condillac E. B., *Logika czyli pierwsze zasady sztuki myślenia*, przeł., uzup. i oprac. Jan Znosko, Wilno: druk. Akademicka, 1802.
24. Czartoryski A. J., *Pamiętniki ks. Adama Czartoryskiego i korespondencya jego z cesarem Aleksandrem I* /słowo wstępne Lubomira Gadona; przedmowa Karola de Mazade; z francuskiego

wydania przełożył K. Scipio, t. 1–2, Kraków: Spółka Wydawnicza Polska, 1905.
25. Czartoryski A. J., *Książe Adam Czartoryski i Józef Twardowski: korespondencya, 1822–24*, do druku ułożył J. Ogończyk, Poznań: czcionkami Drukarni Dziennika Poznańskiego, 1899.
26. Daniłowicz I., *Latopisiec Litwy i Kronika Ruska*: z rękopisu sławiańskiego przepisane, wypisami z wremennika sofiyskiego pomnożone, przypisami i objaśnieniami dla czytelników polskich potrzebnemi opatrzone, Wilno, nakładem i drukiem Antoniego Marcinowskiego, 1827.
27. Daugirdas A., *Raštai: logika, pažinimo teorija, moralės filosofija: rinktinė*, Vilnius: Margi raštai, 2006.
28. *Dissertatio inauguralis medico-practica exhibens observationum par in morbum qui croup dicitur*, cum epicrisi: quam in Caesarea Litterarum Universitate Vilnensi pro gradu doctoris medicinae rite obtinendo, publice defendet Felix Rymkiewicz Mohileviensis, Vilnae [Vilnius]: typis Josephi Zawadzki, 1821.
29. Dobszewicz T., *Wspomnienia z czasów, które przeżyłem*, Kraków: Przegląd Polski, 1883.
30. *Dziennik Mikołaja Malinowskiego*, z rękopisu Biblioteki Ordynacyi Krasińskich wydał, z oryginału łacińskiego przełożył, wstępem i objaśnieniami opatrzył Manfred Kridl. *Album promienistych*, opracował J. Hodi (Tokarzewicz), Wilno: Kurjer Litewski, 1914.
31. Eichwald E., *Dissertatio inauguralis zoologica de Selachis Aristotelis quam in caesarea,* Vilnae: Josephi Zawadzki, 1819.
32. Eichwald E., *Zoologia specialis*, t. 1, Propaedeuticam zoologiae atque specialem heterozoorum expositionem continens, Wilnae: J. Zawadzki, 1829.
33. Fonberg I., *Wiadomość o cholerze i o sposobach oczyszczania powietrza w czasie panuiącey zarazy*, Wilno: T. Glücksberg, 1830.
34. Fonberg I., *Wiadomości początkowe chemii: ułożone dla klassy III szkół powiatowych*, Wilno: N. Glücksberg, 1827.
35. Fonberg, I., *Słownik wyrazów chemicznych*, Wilno: B. Neuman, 1825.
36. Fonberg, I., *Wykład teoryi gorzenia*, W Wilnie: [s.n.], 1821.
37. Frank J., *De l'influence de la révolution françoise sur des objets relatifs à la médecine pratique,* Vilna: de l'imprimerie de Joseph Zawadzki imprimeur ordinaire de l'Université, 1814.
38. Gałęzowski S., *Dissertatio inauguralis medico-practica De variola mitigata*: quam in Caesarea Litterarum Universitate Vilnensi ad

consequenda doctoris medicinae jura et honores / publice defendet Severinus Gałęzowski Ucraniensis, Vilnae: typis Manesii et Zymelii, 1824.

39. Golański F., *Rys moyżeszowego prawodastwa w głosie professora Golanskiego na publiczney sessyi Imperator. Uniwersytetu 15. wrzesnia 1804*, Wilno: Drukarnia Diecezalna u XX. Missyonarzów, 1825.
40. *Grammatyka grecka Buttmanna: tłumaczenie z łacińskiego*, skrócona przez Godfr. Ern. Grodka, Wilno: Zawadzki, 1823.
41. Groddeck G. E., *Observations sur une dissertation présentée au concours pour la Chaire d'Éloquence de l'Univeristé Impériale de Vilna*, Wilno, 1815.
42. Groddeck G. E., *Initia historiae Graecorum litterariae*, 2 ed., Vilnae: I. Zawadzki, 1821–1823.
43. Haustein B. F., *Śposob łatwy uczenia się czytac po angielsku podług reguł Sheridana i Walkera*, z niektoremi kawałkami prozą i wierszem przez Beniamina Hausteina, w Wilnie: u Józefa Zawadzkiego, 1806.
44. Haustein B. F., *An Exact account of some men of learning and genius in Great Britain: intended for the use of those who are fond of the English literature*, Vilna: printed for Joseph Zawadzki, 1810.
45. Herberski W., *Dissertatio inauguralis medico-practica De hydrope specus vertebralis*, Vilnae: Typ. Josephi Zawadzki Universitatis typographi, 1812.
46. Jundziłł S. B., *Dissertacya mineralogiczno-geograficzna: o krajach gdzie się kruszce znayduią i o wielości rocznego ich wydobywania*, W Wilnie: w drukarni Akademickiey Wilenskiey, 1798.
47. Jundziłł S. B., *Dyssertacya o szaranczy i sposobach jey wygubienia czytana na publicznym posiedzeniu Akademii Wilenskiey w dzien obchodu koronacyi nayiasnieyszego imperatora Aleksandra I*, [Wilno]: [s.n.], 1801.
48. Kado M., *O kamieniach wapiennych z opisaniem konstrukcyi pieca do doskonałego ich wypalania na wapno*, Wilno: Drukarnia Akademicka, 1800.
49. *Kazanie na uroczystych exekwijach w kościele akademickim świętego Jana, ku pamiętce Hieronima Strojnowskiego*, przez X. F. N. Golańskiego it. D. Wilno, 1815.
50. *Korespondencja Ignacego Potockiego w sprawach edukacyjnych (1774–1809)*, pod redakcją Kaliny Bartnickiej; opracowała Bożenna Michalik, Wrocław: Ossolineum, 1978.

51. *Korespondencja Jana Śniadeckiego: listy z Krakowa, do druku przygotował Ludwik Kamykowski,* Kraków, 1932, t. 1: 1780–1787, t. 2: 1787–1807, Kraków, 1932.
52. *Listy Jana Śniadeckiego w sprawach publicznych od roku 1788 do 1830: pisane z autografów,* wstęp i przypiski J. I. Kraszewskiego, Poznan: nakładem Księgarni Jana Konstantego Żupańskiego, 1878.
53. *Listy Jędrzeja Śniadeckiego do księcia Adama Czartoryskiego, kuratora Wileńskiego Okręgu Naukowego:* z autografów, znajdujących się w Archiwum XX. Czartoryskich w Krakowie, odpisał oraz wstępem i uwagami zaopatrzył Adam Wrzosek, Warszawa: W. Łazarski, 1903.
54. *Korespondencya Joachima Lelewela z Karolem Sienkiewiczem*, Poznań: Księgarnia Żupańskiego, 1872.
55. *Krótki wykład oryktognozyi i geognozyi podług ostatniego układu Wernera,* ułożony przez Ignacego Jakowickiego, Wilno: w Drukarni Zymela typografa i szryft-gissera Grodzieńskiego, 1825.
56. *Księga wspomnień M. Malinowskiego,* Kraków: Akademia Umiejętności, 1907.
57. Langsdorf C. C., *Erläuterungen über die Kästnerische Analysis des Unendlichen,* Giessen: in der Kriegerischen Buchhandlung, 1778.
58. Langsdorf C. C., *Principia staticae et mechanicae corporum solidorum ac fluidorum*, Vilna: Acad. Imper. Vilnensis, 1806.
59. Langsdorf C. C., *Institutiones technologicae*, Vilna: Acad. Imper. Vilnensis, 1806.
60. Langsdorf C. C., *Physisch-mathematische Abhandlung über die Bewegung des Wassers in offenen Canälen,* Denkschriften der Königlichen Akademie der Wissenschaften, München, auf Kosten der K. akademie, 1809, s. 313–436.
61. Langsdorf C. C., *Grundlehren der Photometrie od der optischen Wissensch*, iu. 2e Abth, EB. 18.
62. Langsdorf C. C, *Ueber die Gesetze des Stosses vorzüglich in Anwendung auf den hydraulischen Stösser (Belier hydraulique),* Denkschriften der Königlichen Akademie der Wissenschaften, München, 1812, p. 517–581.
63. Laupman H. E., *O kuciu koni i obchodzeniu się z kopytami tak zdrowemi jako i choremi: instrukcja według zasad Larigenbachera dla korzyści uczniów weterynarji przy Cesarskim uniwersytecie Wileńskim*, cz. 1, Wilno: J. Zawadzki, 1827.

64. Laupmann H. E., *O wypychaniu i zachowaniu żwierząt klass wszystkich oraz urządzaniu i utrzymaniu ich po gabinetach historyi naturalney dla pożytku przełożonych nad gabinetami, uczących się i amatorów historyi naturalney lub myśliwych*, Wilno: Manes i Zymel, 1829.
65. Lelewel J., *Listy do rodzienstwa pisane*, t. 1, Poznań: nakł. Księgarni J. K. Żupańskiego, 1818.
66. Lelewel, *Nowosilcow w Wilnie, w roku szkolnym 1823/1824*, przez I. Onacewicza, Warszawa, [s. n.], 1831.
67. Lelewel J., *Rozbiory Dziel Obejmujacych Albo Dzieje, Albo Rzeczy Polskie*, Poznań, Nakładem księgarni Jana Konstantego Żupańskiego, 1844.
68. Lelewel J., *Pamiętnik z roku 1830–31*; przedmową i przypisami zaopatrzył Janusz Iwaszkiewicz, Warszawa: Instytut Wydawniczy „Bibljoteka Polska", 1924.
69. Lelewel J., *Dzieła*, t. 3. Wykłady kursowe z historii powszechnej w Uniwersytecie Wileńskim, 1822–1824: ogłoszenia o wykładach w Uniwersytecie Wileńskim (1821/2–1823/4), wykład inauguracyjny w Uniwersytecie Wileńskim (1822), prospekt wykładów na rok 1824/5 i ich krytyka przez kuratora L. Magnickiego, wykład dziejów powszechnych, aneksy; opracował Marian Henryk Serejski, Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1959.
70. List ks. Adama Kaz. Czartoryskiego do J. Lelewela i odpowiedź J. Lelewela (1808–1809), wyd. T. E. Modelski, *Ateneum Wileńskie,* 1926, zeszyt 3/4, s. 593–609.
71. *Listy emigracyjne Joachima Lelewela,* wydała i wstępem poprzedziła Helena Więckowska, t. 1–6, Kraków: nakładem Polskiej Akademii Umiejętności, 1948–1956.
72. *Listy Joachima Lelewela. Oddział pierwszy: Listy do rodzeństwa pisane,* Poznań: Księgarnia Żupańskiego, 1878–1879.
73. Lobenwein J. A., *De Paracentesi Thoracis*, Fickelscherr-Stranckmann, 1782.
74. Lobenwein J. A., *Pamiatka życia Jakuba Briotet*, Wilno: w Drukarni A. Marcinowskiego, 1819.
75. Malthus R. T., *An essay on the principle of population*, London, Printed for J. Johnson, in St. Paul's Church-Yard 1798, [Interaktyvus], [Žiūrėta 2017 m. gruodžio 11 d.]. Prieiga per internetą: http://www.esp.org/books/malthus/population/malthus.pdf

76. Moravskis S., *Keleri mano jaunystės metai Vilniuje: atsiskyrėlio atsiminimai (1818–1825)*, iš lenkų kalbos vertė Reda Griškaitė, Vilnius: Mintis, 1994.
77. *Observations faites à l'Observatoire royal de Wilna* […] depuis le mois d'Avril 1770, jusqu'au mois de Mars 1771, par le P. Poczobut, observations published by Louis Cotte, Traité de météorologie, Paris, 1774, p. 365–68. [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 balandžio 4 d.]. Prieiga per internetą: https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k94863w/f664.image
78. Oczapowski M., *Zasady chemii rolniczey*, Wilno: [s.n.], 1819.
79. *Odpowiedź Romana Symonowicza filozofii i medycyny doktora adiunkta Imperatorskiego Wilenskiego Uniwersytetu na pismo pod tytułem „Uwagi nad pismem P. Symonowicza o dzisieszym stanie mineralogii przez X.B.S. Jundziła w Wileńskim Uniwersytecie professora botaniki"*, Wilno: J. Zawadzki, 1806.
80. *O ogniach ochotnych czyli Nauka robienia faierwerku zebrana z różnych autorów, szczególniej z dzieła p. Frezier*; przekładanie z francuzkiego [przez Michała Kado], Wilno: Drukarnia Imper. Wileńskiego Uniwersytetu, 1803.
81. O osobach wysyłanych z uniwersytetu wilenskiego w podróże naukowe do cudzych krajów*, Dziennik Wileński*, 1817, t. 6, nr. 33, s. 245–247.
82. *Pamiętniki ks. Adama Czartoryskiego i korespondencya jego z cesarzem Aleksandrem I.* Wyd. Autoryzowane, t. 2, Kraków: Spółka Wydawnicza Polska, 1905.
83. *Pamiętniki ks. Stanisława Jundziłła profesora uniw. Wileńskiego*, wydał Antoni M. Kurpiel, W Krakowie: nakładem Akademii Umiejętności, 1905.
84. Paulian A. H., *Traité de paix entre Descartes et Newton*, 3 t., Avingnon, Vve Girard, 1763.
85. *Pauli Tarenghi Romani literarum latinarum in imperiali Vilnensi lyceo professoris publici ordinarii Odarum libri IV, quarum singulæ singulis Horatianis tam metris, quam versibus respondent*, Vilnae: Typis Iosephi Zawadzki Universitatis Typographi, 1805.
86. *Pismo zbiorowe wileńskie na rok 1859*, Wilno, T. Glücksberg, 1859.
87. *Początki mineralogii podług Wernera*, ułożone dla słuchaczow akademickich przez Felixa Drzewińskiego, Wilno, Drukarnia XX. Bazylianów, 1816.

88. Poczobut M., *Essai sur l'époque de l'antiquité du Zodiaque de Denderah (Tinthyris),* À Vilna: de L'Imprimerie de L'Université Impériale de Vilna, 1803.
89. Poliński M. P., *Recenzya: Nauka matematyki do użycia szkoły elementarnéy artyleryi i inżenierów przez Alexandra Konkowskiego*, Wilno, 1816.
90. *Praelectiones in Universitate Litterarum Caesarea Vilnensi*, Vilnae: I. Zawadzki, 1820.
91. Retzius A., *Anatomisk undersökning öfver några delar af Python bivittatus jemte comparativa anmärkningar,* Kongliga Svenska Vetenskaps-Akademiens handlingar för ar 1830, Stockholm, ryckte hos P. A. Norstedt & Söner, 1831, p. 81.
92. *Revue Enciclopédique ou analyse raisonnée des productions les plus remarquables dans les sciences, les arts industriels, la litterature et lec beaux-arts; par une réunion de membres de l'Institut, et d'autres hommes de lettres.* T. 49, Paris, Au Bureau central de la revue encyclopédique, et chez sédilot, libraire; rue de L'odéon n. 30, Janvier-Mars, 1831.
93. Rewkowski Z., *Pamiętniki*, t. 1: *Wilno. Ostatnie lata uniwersytetu*; z oryginału do druku przygotował, wstępem i przypisami opatrzył Witold Więsław, Wrocław: Instytut matematyczny uniwersytetu Wrocławskiego, 2011.
94. Rewkowski Z., *Pamiętniki*, t. 2: *Zesłanie. W sołdaty na Kaukaz*; z oryginału do druku przygotował, wstępem i przypisami opatrzył Witold Więsław, Wrocław: Instytut matematyczny uniwersytetu Wrocławskiego, 2011.
95. Rudomino J. G., *Żywot Hieronima Strojnowskiego, rektora Cesarskiego Wileńskiego Uniwersytetu, biskupa Wileńskiego*, Wilno: Drukiem Józefa Zawadzkiego, 1839.
96. Scherff J. Ch. F., *Archiv der medizinischen Polizey und der gemeinnützigen Arzneikunde: Erster Band*, in der Weygandschen Buchhandlung, 1783.
97. Sławiński P., *Początki astronomii teoretyczney i praktyczney*, w Wilnie: w Drukarni Antoniego Marcinowskiego, 1826.
98. Słowacki E., *Dzieła: z pozostałych rękopismów ogłoszone*, t. 2, Wilno, Józef Zawadzki własnym nakładem, 1826.
99. Skimborowicz H., *Wspomnienie życia ś. p. Jędrzeja Śniadeckiego*, Warszawa: Księg. Orgelbranda, 1840.

100. Stubielewicz S., *Zbior krotki początkow fizyki,* Wilno: Druk. XX Pijarów, 1816.
101. Śniadecki J., *Żywot uczony i publiczny Marcina Odlanickiego-Poczobuta*, Wilno, 1810.
102. Śniadecki J., Konkurs do katedr wymowy i poezji w Imperatorskim Uniwersytecie Wileńskim, *Dzieła*, t. 3, 1837, s. 145–163.
103. Straszewicz J., *I polacchi della rivoluzione del 29 novembre 1830: Ossia ritratti dei personaggi che hanno figurato nell'ultima guerra dell'indipendenza polacca*, in litogr. sopra disegni Orig., accompagnati da una biogr. per ogni ritratto, 1 t., Tip. e. Libr. Elvetica, 1833.
104. Twardowski J., *Posiedzenie publiczne Cesarskiego Uniwersytetu Wileńskiego w rocznicę koronacyi Nayiaśnieyszego Cesarza Wszech Rossyy Alexandra I*, Wilno: Józef Zawadzki, 1823.
105. Twardowski J., *Zagajenie posiedzenia publicznego Cesarskiego Uniwersytetu Wileńskiego dnia 30 czerwca 1824*, Wilno: druk A. Marcinowskiego, 1824.
106. *Versuch einer akademischen Gelehrtengeschichte von der Georg Augustus* Universität zu Göttingen; Bd. I, II, Göttingen 1765–1788; Bd. III v. Friedr, Saalfeld, Hannover, 1820; Bd. IV v. Dr. Oesterley, Göttingen, 1832, t. II.
107. *Wiadomość o życiu i uczonych pracach ś.p. professora Narwoysza*: na publiczney sessyi Jmp. Uniw. 13 czerwca 1820 roku przez wysł. professora, dziekana Oddziału Nauk Fizycznych i Matematycznych, radcę stanu, Tomasza Życkiego czytana, Wilno: w Drukarni XX. Bazylianów, 1822.
108. *Wspomnienia z papierów pozostałych po ś.p. Karolu Kaczkowskim, generał sztab-lekarzu wojsk polskich*, Lwów: Nakł. księgarni Gubrynowicza i Schmidta, 1876.
109. *Wyklad sztuki litograficznej*, Rzecz czytana na sesji literackiej Cesarskiego uniwersytetu Wileńskiego przesz profesora Ludwika Bojanusa, dnie 15 wrzesnia 1817, *Dzienik Wileński*, 1819, t. 2, p. 28–41.
110. Zbiór ułamkowych wiadomości o osobach i zakłdach naukowych w dawniejszym i obecnym (1829) stanie wileńskiego uniwersytetu, przez X. Stanisława Jundziłła, *Pismo zbiorowe wileńskie na rok 1859*, Wilno, T. Glücksberg, 1859, s. 132–150, 117–132.
111. *Z Pamiętników Ottona Śliźnia*, Pamiętnik Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza, Lwów, 1888.

112. Лепехин И. И., *Способы к отвращению в рогатом скоте падежа и средства к излечению сея болезни служащие*, Санктпетербург: Императорская академия наук, 1800
113. Лобойко И., Мои воспоминания, *Вильна 1823–1824: Перекрестки памяти*, Сост. Федута А. И, Минск: Лимариус, 2008, с. 81–179
114. Лобойко И. Н., *Мои воспоминания. Мои записки*, Москва: Новое литературное обозрение, 2013.
115. *Начальные основания прикладной математики*, сочиненная Авраамом Готгельфом Кестнером. Ч. 1, Санктпетербург: Императорская Академия наук, 1802.
116. Некролог Глушневича, *Виленский вестник*, 1862, № 57.
117. *Опыт минералогического землеописания Российского Государства*: в двух частях, изданный трудами Василья Севергина, ч. 1–2, С.-Петербург: Императорская Академия наук, 1809.
118. Российская академия наук, *Регламент Академии Наук 1803 г.,* [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. balandžio 4 d.]. Prieiga per internetą: http://www.opentextnn.ru/history/historiografy/institut/ran/index.html@id=3503
119. Сегюр Л. Ф., *Сокращенная всеобщая история древняя и новая для употребления юношества*. В 5 ч. Ч.1–4 / пер. с фр. [П.В. Кукольника]. Санкт-Петербург: в тип. Департамента Внешней торговли, 1818.
120. *Собрание актов торжественного заседания Императорской Санктпетербургской академии наук бывшего по случаю празднования столетнего ее существования 29 декабря 1826 года*, Санктпетербург: Типография Императорской академии наук, 1827.
121. Список иностранцев Лобенвейна и Боянуса, прибывших в С.-Петербург из Вильны, профессоров тамошнего университета, *Сборникъ Русскаго историческаго общества,* Томъ сто тридцать девятый, Тип. А. Траншеля, СПб, 1912.
122. *Труды Академии наук*, ч. I, с. XXI. СПб., 1821.
123. Эйхвальд Э. И. *Палеонтологія Россіи: описаніе молассовой и намывной формацій Россіи, по образцам хранящимся в музее императорской Медико-Хирургической академіи,* Санктпетербург: [s.n.], 1850.

124. Фусс Н. И., Начальные основания чистой математики. Санктпетербург: Императорская академия наук, ч. 3, отд. 1, *Приложение алгебры к геометрии*, 1817.

Spauda

1. *Address of the Royal Jennerian Society, for the extermination of the small-Pox, with the plan regulations, and instructions for vaccine innoculation. To which is added, a list of the subscribers*, London: W. Phillips, 1803.
2. *Allgemeine Literatur-Zeitung vom jahre 1809*, Erster Band, Januar bis April, Halle: in der Expedition dieser Zeitung und Leipzig in der König. Sächft. Privil. Zeitungs-Expedition, 1809.
3. *Akademisches Taschenbuch für die Mitglieder der Königlichen akademie der wisscheschaften zu München*, München: in Commission bei E. A. Fleischmann, 1811.
4. *Årsberättelser om vetenskapernas framsteg afgifne af Kongl. Vetenskaps academies embetsmän*, d. 31 Mars 1828, Stockholm, ryckte hos P. A. Norstedt & Söner, 1828.
5. *Biblioteca italiana, o sia giornale di letteratura, scienze ed arti, compilato da varji letterati*. Tomo LXXI, Anno diciottesimo, Luglio, Agosto e Settembre, Milano, Presso la direzione del giornale, 1833.
6. *Bulletin de la Société d'encouragement pour l'industrie nationale*, v. I, 1803–1805, [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. balandžio 4 d.]. Prieiga per internetą: https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=mdp.39015056698932;view=1up;seq=15
7. *Bulletin de la Société d'encouragement pour l'industrie nationale*, v. 14–15, 1815–1816. [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. balandžio 4 d.]. Prieiga per internetą: https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=mdp.39015056699179;view=1up;seq=710
8. *Bulletin de la Société d'encouragement pour l'industrie nationale,* v. 17–18, 1818–19. [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. balandžio 4 d.]. Prieiga per internetą: https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=osu.32435071105456;view=1up;seq=926
9. *Bulletin de la Société d'encouragement pour l'industrie nationale,* v. 20–21, 1821–1822, [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. balandžio 4 d.]. Prieiga per internetą: https://books.google.lt/books?id=-

71DAQAAMAAJ&printsec=frontcover&hl=lt&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false
10. *Bulletin de la Société impériale des naturalistes de Moscou*, t. 29: no. 1–2, Moscou: Typ. de l'Université impériale, 1856, p. 56; [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. balandžio 4 d.]. Prieiga per internetą: https://archive.org/details/bulletindelasoci2912mosk/page/n63
11. *Bulletin des sciences historiques, antiquites, philologie*, Rédigé par MM. Champollion, septième section du bulletin universel des sciences et de l'industrie, tome septième, Paris, 1827.
12. *Bulletins de la Société Philomathique de Paris*, Paris, 1823, 192 p. [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. balandžio 4 d.]. Prieiga per internetą: http://www.archive.org/stream/bulletindesscien22soci#page/n213/mode/2up/search/Polinski
13. *Costituzioni della imperiale e reale Accademia economico-agraria dei Georgofili di Firenze*, Firenze, Dalla Stamperia Piatti, 1817.
14. *Denkschriften der Königlichen Akademie der Wissenschaften*, München, auf Kosten der K. akademie, 1809.
15. *Dziennik Wileński*, Wilno: nakładem i drukiem Józefa Zawadzkiego, 1819, t. II.
16. Gazeta Literacka Wileńska, r. 1, nr. 1–52 (1806 styczeń-grudzień), Wilno: u Józefa Zawadzkiego, 1806.
17. *Giornale di scienze, lettere e arti per la Sicilia diretto dal bar.* Vincenzo Mortillaro, anno 13, vol. 51, Luglio, Agosto, Settembre, Palermo, Tipografia del Giornale Letterario, 1835.
18. *Göttingische gelehrte Anzeigen*, t. 1, Göttingen, gedruckt bey Johann Christian Dieterich, 1786.
19. Hieronom Strojnowski, *Wizerunki i Rozstrząsania Naukowe*, nr. 5, 1839.
20. Inventaire détaillé des archives de la Société royale de médecine, *Bibliothèque de l'Académie de Médecine,* [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. balandžio 4 d.]. Prieiga per internetą: http://bibliotheque.academie-medecine.fr/static/SRM/.
21. *Isis: encyclopädische Zeitschrift,* vorzügl. für Naturgeschichte, [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. balandžio 4 d.]. Prieiga per internetą: https://zs.thulb.uni-jena.de/receive/jportal_jpjournal_00000024;jsessionid=7858355FDE3B919F4D3215D174260205?lang=en
22. *Jenaische allgemeine Literatur-zeitung,* numero 50, november, 1822.

23. La geografia ai Georgofili fra studio della terra e passione per i viaggi, *Catalogo della Mostra allestita presso l'Accademia dei Georgofili, piazzale degli Uffizi*, Firenze (23 novembre - 23 dicembre 2004), [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. gegužės 30 d.]. Prieiga per internet: http://www.polistampa.com/scheda_libro.php?id=3575
24. *Mémoires de la Société Impériale des Naturalistes de l'Université Impériale de Moscou*, Moscva, Impr. N.S. Vsévolojky, 1811, 2. éd. imprimés aux frais des frères zosima, t.1,[Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. balandžio 4 d.]. Prieiga per internetą: p.https://babel.hathitr ust.org/cgi/pt?id=chi.085960065;view=1up;seq=1; https://babel.hath itrust.org/cgi/pt?id=chi.085960065;view=1up;seq=67
25. *Memoirs of the Royal Astronomical Society*, vol. 1, London, Published by Baldwin, Cradock and Joy, Paternoster-Row, 1822, p. 1–9.
26. *Memoirs of the Wernerian Natural History Society*, volume 1 for the years 1808,–9,–10; 1811.
27. *Monthly Notices of the Royal Astronomical Society*, volume 1, issue 1, 9 february 1827. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2018 m. rugsėjo 4 d.]. Prieiga per internetą: https://doi.org/10.1093/mnras/1.1.1
28. *Nuovi saggi della Imperiale regia Accademia di scienze, lettere ed arti in Padova*, volume IV, Padova, Dalla tipografia della Minerva, 1838.
29. *Nuovi saggi della Cesareo-regia Accademia di scienze lettere ed arti di Padova*, volume primo, Padova, per Nicoló Zanon Bettoni, 1817.
30. Necrologia di Giuseppe Frank, *Bullettino delle scienze medicine*, Bologna, 3, 1843, p. 99–100
31. *Nouvelles Annales Des Voyages, de la Géographie Et de L'histoire,* vol. 29, 1826, Paris, Libraire de Gide Fils.[Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. balandžio 4 d.]. Prieiga per internetą: https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k69794g/f7.image
32. *Nova Acta Physico medica academiae caesareare Leopoldino-Carolinae naturae curiosorum*, voluminis quinti decimi pars posterior, cum tabulis aeneis et lithographicis, Vratislaviae et Bonnae, 1831.
33. *Statuts de la societe royale academique des sciences*, Paris, C. Farcy, imprimeur et membre titulaire de la society, rue de latabletterie N. 9, 1825.

34. *The Critical Review: Or, Annals of Literature by a society of gentlemen,* Volume the fourty-sixth, London, Printed for A. Hamilton, in Falcon-Court, Fleet- street, 1778, p. 146
35. *The Literary Gazette and Journal of the belles lettres*, no. 1, Saturday, Jan. 25, 1817, p. 296.
36. *Pamiętnik Lwowski*, t. 1, styczeń, luty, marzec, kwieceń, we Lwowie, 1816: nakładem Karola Wilda, w drukarni Józefa Schnaydera.
37. *Philosophical Transactions of the Royal Society of London,* For th year 1804, part II.
38. Premiums proposed by the university and Imperial academy of Wilna in the year 1805, *Edinburgh Medical and surgical Journal 2*, 1806, p. 118–122.
39. Report of the Jennerian Society on Vaccination, *The Belfast Monthly Magazine*, vol. 3, no. 17, 1809, p. 421–423.
40. *Rocznik Wydzialu Lekarskiego w uniwersytecie Jagiellonskim*, t. 6. Przednia okładka. w Tłoczni Stanislawa Gieszkowskiego, 1843.

LITERATŪRA

1. Abramowiczówna Z., X. Paweł Tarenghi, *Z dziejów filologji klasycznej w Wilnie: studjum zbiorowe*, Wilno: skł. gł. Księgarnia św. Wojciecha, 1937, s. 357–395.
2. A Brief History of Ocular Prostheses, [Interaktyvus], [Žiūrėta 2017 m. gruodžio 11 d.]. Prieiga per internetą: http://www.dallaseye.net/history-of-artificial-eyes.php.
3. A brief history of Royal astronomical society, *Advancing astronomy and geophysics*. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2018 m. rugsėjo 3 d.]. Prieiga per internetą: https://www.ras.org.uk/about-the-ras/a-brief-history
4. *Accademia Galileiana*, [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. balandžio 4 d.]. Prieiga per internetą: https://www.accademiagalileiana.it/accademia/sto ria-dell-accademia
5. Adamowicz A., Professor Józef Frank i jego teorya lekarska, *Gazeta Lekarska*, Warszawa, 1868, t. 5, nr. 5, s. 72–75, 136–141.
6. Adomonis T., Dailės mokymas senajame Vilniaus universiytete, *Lietuvos TSR aukštųjų mokyklų mokslo darbai*, serija menotyra, 1979, t. 8, p. 44–59.
7. Adomonis T., Pedagoginė ir kūrybinė Kazimiero Jelskio veikla, *Dailėtyra*, Vilnius, 1981, p. 165–189.
8. Albert D. M., Blodi F. C., Georg Joseph Beer: A review of his life and contributions, *History of Ophthalmology* 1, *Academiae Ophthalmologicae Internationalis*, vol 1, Springer, Dordrecht, p. 79–103.
9. *Album biograficzne zasłużonych Polaków i Polek wieku XIX,* t. 1, Warszawa: Laskauer i W. Babicki, 1901–1903.
10. Aleksandravičius E., *Lietuvių atgimimo kultūra XIX amžiaus viduryje*, Vilnius: Baltos lankos, 1994.
11. Aly I., Tubbs S. R., Shoja M. M., Loukas M., Samuel Thomas von Söemmerring (1755–1830), *International Journal of History and Philosophy of Medicine,* 2016, [Interaktyvus], [Žiūrėta 2017 m. gruodžio 11 d.]. Prieiga per internetą: http://www.ijhpm.org/index.php/IJHPM/in dex.
12. *Alma Mater Vilnensis: Vilniaus universiteto istorijos bruožai*: kolektyvinė monografija, [A. Bumblauskas [et al.], Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2009.

13. *Alma Mater Vilnensis: Vilniaus universiteto istorijos bruožai*, kolektyvinė monografija, [A. Bumblauskas [et al.], 2-asis pataisytas ir papildytas leidinys, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2012.
14. *Alma Mater Vilnensis: Vilniaus universiteto turtai istorijos skersvėjuose (XVI–XXI amžiai)*, red. Vygintas Bronius Pšibilskis, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2016.
15. *Arcadia. Accademia letteraria italiana 1690–1800*, Onomasticon, Aces a cura di Anna Maria Giorgetti Vichi, Roma, 1977.
16. Armonaitė G., Receptų, užregistruotų Vilniaus universiteto vaistinėje XIX amžiaus pradžioje, turinio analizė. *Magistro baigiamasis darbas*, Lietuvos sveikatos mokslų universitetas, Kaunas, 2015.
17. Baliński M., *Dawna Akademia Wileńska*, Petersburg: Nakładem i drukiem Jozafata Ohryzki, 1862.
18. Baliński M., *Pamiętniki o Janie Śniadeckim, jego życiu prywatnym i publicznym i dziełach jego*, t. 1, Wilno: J. Zawadzki, 1865.
19. Baliński M., *Pamiętniki o Janie Śniadeckim, jego życiu prywatnym i publicznym i dziełach jego*, t. 2, Wilno: J. Zawadzki, 1865.
20. Baltrūnas V., Akmens kelias į Lietuvą, *Acta humanitarica universitatis Saulensis*, t. 6, 2008, p. 14–22.
21. Banionis J., *Matematinė mintis Lietuvoje (istorinė apžvalga iki 1832 m.),* Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas, 2001.
22. Barentine J. C., *The Lost Constellations – A History of Obsolete, Extinct, or Forgotten Star Lore*, New York: Springer, 2015.
23. Baronas V., Akušerija Vilniaus aukštojoje mokykloje XIX a. pirmojoje pusėje, *Iš mokslų istorijos Lietuvoje,* t. 1, p. 97–104.
24. Baronas V., Vilniaus aukštosios mokyklos akušerijos katedra pirmojoje XIX a. pusėje, *Mokslo darbai*, Vilnius, 1958, t. 17, Medicinos mokslų serija, t. 4, p. 77–84.
25. Bartnicka K., *Działalność edukacyjna Jana Śniadeckiego*, Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1980.
26. Bartnicka K., Człowiek uniwersytetu: Michał Pełka-Poliński (1783–1848): kariera akademicka ubogiego szlachcica na Uniwersytecie Wileńskim, cz. 1, *Rozprawy z Dziejów Oświaty,* t. 41, 2002, s. 75–91.
27. Bartoszewicz J., Hieronim Stroynowski, *Tygodnik Ilustrowany,* nr. 95, t. IV, 1861.
28. Becagli V., The Georgofili of Florence, 1753–1783: From „perfect anarchy“ to Royal Academy, *The Rise of Economic Societies in the Eighteenth Century*, London: Palgrave Macmillan, p. 96–129.

29. Bertomeu-Sánchez J. R., Nieto-Galan A., Chemistry, Medicine, and Crime. Mateu J. B. Orfila (1787–1853) and His Times, *Science History Publications*, USA: Science History Publications, 2006.
30. Bażenowa A., *Historycy Cesarskiego Uniwersytetu Warszawskiego 1869–1915: nauka i polityka,* Lublin: Instytut Europy Środkowo-Wschodniej, 2016.
31. Bednarczuk M., Wielojęzyczność w kontekście akademickim: sieci naukowe, samodoskonalenie i polityka w Wilnie (w końcu XVIII i pierwszych dekadach XIX wieku), *Wielogłos*, 2016, nr. 2 (28), s. 27–62.
32. Bendžius A., *Vilniaus universitetas*, Vilnius: Mintis, 1966.
33. Beauvois D., *Szkolnictwo polskie na ziemiach litewsko-ruskich*, 1803–1832, Rzym, Lublin: Fundacja Jana Pawła II, t. 1, 1991.
34. Beauvois D., *Wilno polska stolica kulturalna zaboru rosyjskiego 1803–1832*, Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2012.
35. Beerens A., *Friends, Acquaintances, Pupils and Patrons: Japanese Intellectual Life in the Late Eighteenth Century: A Prosopographical Approach*, Amsterdam, Leiden university press, 2006.
36. Berenis V., Problem dziedzictwa kulturowego Wielkiego Księstwa Litewskiego w ideologii litewskiego ruchu narodowego w XIX i na początku XX wieku, *Europa nieprowincjonalna: przemiany na ziemiach wschodnich dawnej Rzeczypospolitej: (Białoruś, Litwa, Łotwa, Ukraina, wschodnie pogranicze III Rzeczypospolitej Polskiej) w latach 1772–1999*, 1999, p. 467–473.
37. Berenis V., Lietuvos istorija tarp apšvietos ir romantizmo, *Apšvietos ir romantizmo kryžkelės: filosofijos kryptys ir kontroversijos Lietuvoje XVIII a. pabaigoje–pirmoje XIX a. pusėje*, Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 2008.
38. Bieliński J., *Pamiętniki o Janie Śniadeckim, jego życiu prywatnym i publicznym i dziełach jego*, t. 1–2, Wilno: nakładem i drukiem Józefa Zawadzkiego, 1864 – 1865.
39. Bieliński J., Adam Ferdynand Adamowicz, szkic biograficzny. *Ateneum*, Warszawa, t. 2 (38), 1885, s. 116–145.
40. Bieliński J., *Doktorowie medycyny promowani w Wilnie*, Warszawa: druk K. Kowalewskiego, 1886.
41. Bieliński J., *Stan nauk matematyczno-fizycznych za czasów wszechnicy Wileńskiej.* Szkic bibliografuczny, Warszawa: W drukarni Józefa Sikorskiego, 1890.

42. Bieliński J., *Cesarskie Towarzystwo Lekarskie Wileńskie, jego prace i wydawnictwa (1805 – 1864),* Warszawa: Druk K. Kowalewskiego, 1890.
43. Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 1, Kraków: [s.n.], 1899.
44. Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831),* t. 2, Kraków: [s. n.],1900.
45. Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 3, Kraków: [s. n.], 1899.
46. Bieliukas K., Iš geografijos istorijos Lietuvoje, *Geografijos metraštis*, t. XI, Vilnius: Lietuvos TSR geografijos draugija, 1971.
47. Biliukevičiūtė J., *Izidorius Veisas*, Visuotinė lietuvių enciklopedija, [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 rugpjūčio 8 d.]. Prieiga per internetą: https://www.vle.lt/Straipsnis/Izidorius-Veisas-100233
48. Biržiška M., *Senasis Vilniaus universitetas*, 2 leidimas, London: Nida Press, 1955.
49. Biziulevičius S., Pagrindiniai Vilniaus medicinos-chirurgijos akadenuhis bruožai, *Iš mokslų istorijos Lietuvoje*, t. 5, Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1960, p. 105–117.
50. Biziulevičius S., Anatomijos ir fiziologijos mokslo raida Vilniaus universitete XVIII a. pabaigoje ir XIX a. pirmojoje pusėje, *Iš mokslų istorijos Lietuvoje*, t. 1, Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1960, p. 88–96.
51. Biziulevičius S., Medicinos mokslai senajame Vilniaus universitete 1781–1842 m., *Vilniaus medicinos istorijos almanachas*, t. 1, Vilnius, 1997, p. 32–39, 51–64, 80–86.
52. Biziulevičius S., *Zoologijos istorijos bruožai*, Vilnius: Lietuvos mokslas, 1999.
53. Biziulevičius S., Iš farmacijos raidos Lietuvoje (iki 1914), *Iš mokslų istorijos Lietuvoje*, t. 1, Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1960, p. 145–146.
54. Bynum W. F., *William Hunter and the Eighteenth-Century Medical World*, Cambridge University Press, 2002.
55. Blažiūnas J., Vilniaus bažnyčių ir vienuolynų paveikslų restauravimas XVIII a. pabaigoje – XIX a. pradžioje, *Lietuvos katalikų mokslo akademijos metraštis*, t. 34, Vilnius, 2011, p. 169–182.
56. Bochenek M., Zygmunt Rewkowski – nieznany polski ekonomista i statystyk, *Acta universitatis Nicolai Copernici*, Ekonomia XXXVIII, Nauki humanistyczno-społeczne, z. 388, Toruń, 2008, s. 239–253.

57. Boizou L., La Correspondance en français des savants de l'université de Vilnius de la n du XVIIIe siècle au début du XIXe; *Correspondances d'érudits aux XVIIIe et XIXe siècles: France, Pologne, Lituanie*, 2014, p. 201–209.
58. Bokszyski A., *Wilnianie znani i nieznani, Niezmordowany w pracy umysłowej*, [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. birželio 5 d.]. Prieiga per internetą: http://www.tygodnik.lt/200950/bliska3.html
59. Brensztejn M., *Biblioteka uniwersytecka w Wilnie do roku 1832*, Wilno: nakł. księgarni Józefa Zawadzkiego, 1925.
60. Brzęk J., Historia polskiego ruchu naukowo-przyrodniczego ze szczególnym uwzględnieniem zoologii w Wielkopolsce w czasach zaborczych (1793–1918), *Kronika Miasta Poznania,* 4, Poznań: Druk. Chojnackiego, 1938, s. 405–467.
61. Brzęk G., Historia zoologii w Polsce do 1860 roku, *Prace Komisji Historii Nauki PAU*, t. 3, Polska Akademia Umiejętności, 2001, s. 115–158.
62. Budreika E., Новые атрибуты архитектурных произведений, созданных зодчими Литвы в период классицизма, *Actes du XIe congres international d'histoire des sciences*, t. 6, Cracovie: Ossolineum, 1965, p. 142–153.
63. Bukantis A., *Meteorologiniams matavimams Lietuvoje – 240 metų*, 2010, [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. gegužės 27 d]. Prieiga per internetą: http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2010-12-14-meteorologiniams-matavimams-lietuvoje-240-metu/54638
64. Butrica A. J., Creating a Past: The Founding of the Société d'Encouragement pour l'Industrie Nationale Yesterday and Today, *The Public Historian*, vol. 20, no. 4, 1998, p. 21–42.
65. Butrica A., J., Historical Collections in Jeopardy: The Societe d'Encouragement pour l'Industrie Nationale, *Isis*, vol. 88, no. 2, 1997, p. 296 – 301
66. Buts C. T., Social network analysis: A methodological introduction, *Asian Journal of Social Psychology* (2008), 11, p. 13–41.
67. Butterfield H., *The origins of modern science, 1300–1800*, Rev. ed., New York: The Free Press, 1966.
68. Butterwick R., *Poland's Last King and English Culture-Stanisław August Poniatowski 1732–1798*, 1 edition, Oxford Historical Monographs, Clarendon Press, 1998.

69. Butvilaitė-Petrauskienė R., Mykolo Šulco paskaitų konspektai, *Acta Academiae Artium Vilnensis*, t. 17: XIX–XX a., *Lietuvos dailė. Edukacinis aspektas*, sudarė V. Jankauskas. Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2000, p. 5–14.
70. Carter J. M., Prosopography as a Teaching Tool: Understanding the Essence of Power, *The Clearing House*, vol. 58, no. 1, 1984, p. 14–17.
71. *Catalogo de' Membri della Società Italiana*, serie 1, volume 3, p. XIII–XVII. [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. balandžio 4 d.]. Prieiga per internetą: http://media.accademiaxl.it/memorie/S1-V3-1786/CatalogodeMembriXIII-XVII.pdf
72. Casriglioni A., The Vienna School of the Eighteenth century-from Gerard van Swieten yo Johann Peter Frank, *Ciba Symposia 9*, 1947, p. 642–647.
73. Cavazza M., The institute of science of Bologna and the Royal society in the eighteenth century, *Notes and Records*, vol. 56, issue 1, London, 2002, p. 3–25.
74. Chmielowski P., *Liberalizm i obskurantizm na Litwie i Rusi (1815–1823*), Warszawa: Wyd. S. Sikorski, 1898.
75. Chodźko D. C., Jan Fryderyk Wolfgang, profesor farmacji, farmakologii i chemii policyjno-sądowej w b. Uniwersytecie Wileńskim, *Przegląd Europejski, Naukowy, Literacki i Artystyczny*, r. I, t. 3, 1863, s.145–162.
76. Chodynicki K., *Lata uniwersyteckie Lelewela, (1804–1808),* Wilno: druk Józefa Zawadzkiego, 1929.
77. Chrzanowski I., *Joachim Lelewel człowiek i pisarz*, Warszawa: Czytelnik, 1946.
78. Cybulski R., Józef Zawadzki - twórca nowoczesnego ruchu wydawniczego w Polsce, *Wilno i Kresy Pólnocno-Wschodnie*, t. 2: *Kultura i trwanie*, 1996, s. 315–326.
79. Cohen I. B., *History and the Philosopher of Science*, *The Structure of scientific theories*, Urbana: University of Illinois Press, 1974.
80. Cole F. J., *A History of Comparative Anatomy: From Aristotle to the Eighteenth Century,* London: Macmillan & Company Limited, 1944.
81. Cook S. A., The Purpose of a Scientific Society, *Social Science*, vol. 1, no. 1, 1925, p. 42–44.
82. Cross A., *'By the Banks of the Neva': Chapters from the Lives and Careers of the British in Eighteenth-Century Russia*, Cambridge University Press, 1997.

83. Crosland M., *Science under control: The French academy of sciences 1795–1914,* Cambridge-New York-Port Chester, Cambridge University Press, 1992.
84. Crosland M., The French Academy of Sciences in the Nineteenth Century, *Minerva*, vol. 16, no. 1, 1978, p. 73–102.
85. Crosland M., A Science Empire in Napoleonic France, *History of Science*, vol. 44, 2006, p. 29–48.
86. Czernianin W., *Wokół „Tygodnika Wileńskiego“ 1815–1822: studia i szkice*, Wrocław: Oficyna Wydawnicza ATUT–Wrocławskie Wydawnictwo Oświatowe, 2011.
87. Čepėnas P., *Lietuvos universitetas 1579–1803–1922*, Chicago: Lietuvių Profesorių Draugija Amerikoje, 1972.
88. Dagys J., Medžiaga tirti biologijos istorijai Lietuvoje XIX a., *Iš mokslų istorijos Lietuvoje*, t. 1, Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1960, p. 34–49.
89. Darnton R., *Mesmerism and the End of the Enlightenment ir France,* Cambridge: Harvard University Press, 1968.
90. Daszkiewicz P., Poszukiwanie śladów pobytu Ludwika Henryka Bojanusa w Paryżu, *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki,* r. 47, 2002, nr. 4, s. 63–67.
91. Daszkiewicz P., Tarkowski R., Polscy uczestnicy ćwiczeń mineralogicznych Aleksandra Brongniarta (1770–1847)–nieznane informacje z rękopiśmiennych zbiorów Narodowego Muzeum Historii Naturalnej w Paryżu, *Przegląd Geologiczny*, t. 57, nr. 2, 2009, s. 122–124.
92. Daugirdas A., *Raštai: logika, pažinimo teorija, moralės filosofija*; rinktinė; iš lenkų kalbos vertė, įvadą ir paaiškinimus parašė Romanas Plečkaitis, Vilnius: Margi raštai, 2006.
93. Davies B., Schauwer E., Claes L., De Munck K., Van De Putte I., Verstichele M., Recognition and difference: A collective biography, *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 2013, vol. 26, no. 6, p. 680–691.
94. Die Universitäten Dorpat/Tartu, Riga und Wilna/Vilnius 1579–1979 = The universities in Dorpat/Tartu, Riga and Wilna/Vilnius, 1579–1979: Beiträge zur ihrer Geschichte und ihrer Wirkung im Grenzbereich zwischen West und Ost / herausgegeben von Gert von Pistohlkors [et al.], Köln: Böhlau, 1987.

95. *Di Giovanni Colombini, Dizionario Biografico degli Italiani*, volume 32, 1986, [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. balandžio 4 d.]. Prieiga per internetą: (1986)http://www.treccani.it/enciclopedia/salvatore-dal-negro_%28Dizionario-Biografico%29/
96. Di Marco Maiorini, *Dizionario Biografico degli Italiani*, volume 58 (2002), [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019-08-20]. Prieiga per internetą: http://www.treccani.it/enciclopedia/pietro-gravina_res-45dade06-87ee-11dc-8e9d-0016357eee51_(Dizionario-Biografico)/
97. Dirsė A., Chirurgijos vystymasis Lietuvoje iki Didžiosios Spalio socialistinės revoliucijos, *Mokslo darbai*, Vilnius, 1958, t. 17, Medicinos mokslų serija, t. 4, p. 73–81.
98. Dybiec J., Zagraniczne studia naukowe stypendystów wileńskich (1803–1831), *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego, Prace Historyczne*, z. 64, 1979, s. 101–121.
99. Dybiec J., *Dziewiętnastowieczne podróże do Francji i tworzenie się stereotypu francuskiego w Polsce. Nauka i oświata a społeczności lokalne na ziemiach polskich w XIX i XX wieku.* Prace ofiarowane profesorowi Adamowi Massalskiemu w sześćdziesiątą rocznicę urodzin, Kielce, 2003, s. 19–28.
100. Dybiec J., Studia zagraniczne Polaków w latach 1795–1918 i wydawnictwo raportów o ich przebiegu, *Prace Komisji Historii Nauki Polskiej Akademii Umiejętności,* t. 5, 2003, s. 61–74.
101. Domejko I., *Pamiętniki (1831–1838),* Kraków: Polska Akademia Umiejętności, 1908.
102. Dreyer J., & Turner H., *In History of the Royal Astronomical Society,* 1820–1920, Cambridge: Cambridge University Press, 2014, p. 1–49.
103. Drėma V., Estetinės minties raida Lietuvoje 1770–1832 m., *Problemos*, 1978, nr. 2 (22), p. 52–59; 1979, nr. 1 (23), p. 94–100.
104. Dutkowa R., *Uniwersytet Jagielloński w czasach Księstwa Warszawskiego: Szkoła Główna Krakowska w latach 1809–1814*, Wrocław-Warszawa-Kraków, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1965.
105. Dziewulski S., *Polska myśl ekonomiczna na wszechnicy wileńskiej: zgłoszone jako referat na VI Zjazdzie Prawników i Ekonomistów Polskich*, Warszawa: Drukarnia Jan Cotty, 1920.
106. Dziewulski W., Michał Hłuszniewicz (1797–1862), *Fizyka i Chemja w Szkole*, z. 1, Warszawa, 1937, s. 1–6.
107. Edel Ph., Daszkiewicz P., *Louis Henri Bojanus*, [iš prancūzų kalbos vertė Rima Meškutė], Vilnius: Gamtos tyrimų centras, 2016.

108. Fedi M., *Tuo lumine l'Accademia dei Risvegliati e lo spettacolo a Pistoia tra Sei e Settecento*, Firenze University Press; 1st edition, 2012.
109. Fedorovič I., Profesorius Leonas Borovskis (1784–1846) – Vilniaus romantizmo mokyklos poetų mokytojas, *Środy Literackie*, Vilnius: Vilniaus universitetas, 2012, p. 47–56.
110. Fedorowicz Z., Katedra historii naturalnej w dawnej wszechnicy Wileńskiej, *Studia i Materiały z Dziejów Nauki Polskiej*, seria B, 5, Historia nauk biologicznych i medycznych, Warszawa, 1958, z. 1, s. 73–126.
111. Fedorowicz Z., *Ludwik Henryk Bojanus*, Wrocław-Warszawa, Zakład Narodowy im. Ossolinskich, 1958
112. Fedorowicz Z., Dotychczasowe badania nad historią zoologii w Polsce, *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki*, t. 15, nr. 3, 1970, s. 579–592.
113. Feliksiak S., *Słownik biologów polskich*, Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1987.
114. Finkel L., Pawja-Wilno (z końcem XVIII i w początkach XIX wieku), 1929, *Księga pamiątkowa Uniwersytetu Wileńskiego,* Wilno: [s.n.], 1929, s. 65–76.
115. Flynn J. T., *The University reform of tsar Alexander I 1802–1835,* Washington, DC, Catholic University of America Press, 1988.
116. Fontes da Costa P., The Culture of Curiosity at The Royal Society in the First Half of the Eighteenth Century, *Notes and Records of the Royal Society of London*, vol. 56, no. 2, 2002, p. 147–166.
117. Foucault M., *The archeology of Knowledge*, New York: Pantheon Books, 1972.
118. Fritz J., *Aus dem Briefwechsel deutscher Philologen mit G. E. Groddeck,* Leopoli [i.e] Lvovas: Ministerium instructionis publicae, 1929.
119. Frommann F., *Johann Daniel Ferdinand Neigebaur: Geschichte der Kaiserlichen Leopoldino-Carolinischen Deutschen Akademie der Naturforscher während des zweiten Jahrhunderts ihres Bestehens*, Jena: Verzeichniss der Mitglieder der Akademie, nach der Zeitfolge, 1860.
120. Galaunė P., Lietuvos grafika XVI–XIX a., *Lietuvių kultūros istorija,* t. 3, Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1961, p. 268–288.
121. Galinis V., Jonas Fridrichas Volfgangas – Lietuvos floros tyrinėtojas. *Biologija*, t. 4, 1964, p. 5–21.

122. Gascoigne J., The Eighteenth-Century Scientific Community: A Prosopographical Study, *Social Studies of Science*, vol. 25, no. 3 (1995), p. 575–581.
123. Gasiūnas V., *XIX amžiaus Lietuvos grafika*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2007.
124. Gečiauskas E., Antanas Virvičius – Vilniaus universiteto matematikos profesorius (1817–1831), *Lietuvos matematikos rinkinys*, 47, spec. nr., 2007, p. 307–309.
125. Gielgud A., *Memoirs of Prince Adan Czartryski*, London, 1888, reprint ed. New York, Arno Press, 1971.
126. Girdzijauskas V., Bizulevičius S., Vilniaus medicinos draugijos vaidmuo vystant medicinos mokslo ir gydymo pagalbą Lietuvoje, *Vilniaus Universiteto Mokslo Darbai*, Medicinos Mokslų Serija, 1958, p. 36–50.
127. Girnius A., Martynas Počobutas–žymusis astronomas ir geodezininkas, *Lietuvių katalikų mokslo akademijos suvažiavimo darbai*, t. 11, Roma, Lietuvių katalikų mokslo akademija, 1987, p. 173–202.
128. Glixelli S., *Rozmowa Wyspiańskiego ze szkieletami. O nauce języków romańskich w Wilnie*, [Wilno]: [s.n.], 1932.
129. Goclon J., The role of prince Ada Jerzy Czartoryski in developing the contacts between the Vilna scientific district and England (1803–1824), *Słupskie Studia Historyczne*, nr. 17, r. 2011, s. 93–116.
130. Godek S., Kilka uwag na temat roli III Statutu litewskiego w wykładzie prawa krajowego na przełomie XVIII i XIX wieku, *Zeszyty Prawnicze,* 10/2, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe UKSW, 2010, s. 129–161.
131. Green J., *Astronomical recreations, or, Sketches of the relative position and mythological history of the constellations*, Philadelphia: A. Finley, 1824.
132. Grębecka W., Jan Wolfgang – organizator zespołowych badań szaty roślinnej, *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki*, 1980, t. 25, nr. 1, s. 27–46.
133. Grębecka. W., *Wilno-Krzemieniec: botaniczna szkoła naukowa (1781–1841*), Warsawa: Retro-Art, 1998.
134. Grigelis A., Gelumbauskaitė I. Ž., Nauji archyvų radiniai apie Romaną Simonavičių ir jo „mineraloginę“ kelionę (1803), *Geologijos akiračiai*, 2011, nr. 1–2, p. 8–14.
135. Grigelis A., Development of geological studies in Lithuania: Imperatoria Universitas Vilnensis, *Geologija*, 2007, nr. 59, p. 82–89.

136. Grigelis A., Development of geological studies in Lithuania: R. Symonowicz's mineralogical travel, *Geologija*, 2007, nr. 58, p. 49–55.
137. Griška A., Sveikas protas ir mokslas prieš tamsą ir prasimanymus (Materialistinė ir ateistinė mintis Vilniaus universitete pirmoje XIX a. pusėje), *LTSR aukštųjų mokyklų mokslo darbai, filosofija,* Vll, 1966, p. 201–210.
138. Griškaitė R., Adam Jerzy Czartoryski. Letters to Vilna 1805, [recenzija], *Lietuvos istorijos metraštis*, 2000 meti, Vilnius, 2001, p. 342–361.
139. Griškaitė R., Ivanas Loboika istorijoje ir istoriografijoje, *Lietuvos istorijos metraštis*, 2009 metai, t. 1, Vilnius, 2010, p. 89–126.
140. Griškaitė R., *Nuo botanikos iki istorijos: Paluknio dvaro literatė Aleksandra Volfgangaitė*, Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2016.
141. Grochmal S., Michał Homolicki jako profesor fiziologii w dawnym uniwersytecie wileńskim, *Archiwum Historii i Filozofii Medycyny oraz Historii Nauk Przyrodniczych*, Poznań, t. 16, 1936–1937, s. 135–152.
142. Gruzdytė R., *G. E. Grodekas - Vilniaus universiteto bibliotekos prefektas*, Diplominis darbas; Vilniaus valstybinis V. Kapsuko universitetas, Vilnius, 1979.
143. Gubrynowicz B., *Z nieznanej korespondencji Jana Śniadeckiego z Tadeuszem Czackim, (1806–1811),* Wilno: J. Zawadzki, 1929.
144. Hayes A. N., Gilbert S. G., Historical milestones and discoveries that shaped the toxicology sciences. *Molecular, Clinical and Environmental Toxicology*. Experientia Supplementum, vol. 99, 2009, p. 1–35.
145. Hall M. B., Public Science in Britain: The Role of the Royal Society, *Isis*, University of Chicago Press, 72 (4), p. 627–629.
146. Harabaszewski J., *Jędrzej Śniadecki: nauczyciel chemii i pisarz rzeczy chemicznych*, Lwów, Warszawa: Książnica-Atlas, 1938.
147. Harassek S., *Józef Gołuchowski: zarys życia i filozofji*, Kraków: Skł. gł. w Księg. im. J. Mianowskiego, 1924.
148. Hoffmann S. F. W., *Bibliographisches Lexicon der gesammten Litteratur der Griechen,* Publisher Leipzig, Ernst Geuther, 1845.
149. Hogg S. H., Out of Old Books (Le Gentil and the Transits of Venus, 1761 and 1769), *Journal of the Royal Astronomical Society of Canada*, vol. 45, 1951, p. 37–46.
150. Hoßfeld U, Olsson O., *The history of comparative anatomy in Jena – an overview*, May 2003, volume 122, issue 2–3, p. 109–126.

151. Ilgiewicz H., Kwestia językowa w wileńskich towarzystwach naukowych w XIX wieku, *Rocznik Stowarzyszenia Naukowcow Polakow Litwy*, Wilno, 2001/2002, s. 57–69.
152. Ilgiewicz, H. Polityka caratu wobec towarzystw naukowych w Wilnie, *Wilno i swiat: dzieje srodowiska intelektualnego*, t. 1, 2002, s. 185–202.
153. Ilgiewicz H., *Wileńskie towarzystwa i instytucje naukowe w XIX wieku*, Toruń: A. Marszałek, 2005.
154. Im Hof U., *Švietimo epochos Europa,* Vilnius: Baltos lankos, 1996.
155. Institut de France, *Index biographique des membres et correspondants de l'Académie des Sciences*, du 22 décembre 1666 au 15 décembre 1967. Paris: Gauthier-Villars, 1968.
156. *Iš mokslų istorijos Lietuvoje*, 7 t., Vilnius t. 4, Mokslo draugijos Lietuvoje = Научные общества в Литве, [red. kolegija: P. Slavėnas (ats. red.) et al, Vilnius: Mokslas, 1979.
157. Iwaszkiewicz I., I. Ż. Onacewicz – historyk Litwy: Z dziejów dawnego uniwersytetu wileńskiego. *Studia i Materiały z Dziejów Nauki Polskiej*, Seria A, 1961, z. 4, s. 41–126.
158. Yla S., Tautybių sankirtis Vilniaus universitete 1803–1832 metais, *Aidai*, [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. gegužės 27 d.]. Prieiga per internetą: http://www.aidai.eu/index.php?view=article&catid=100%3A7909&id=527%3Ais&option=com_content&Itemid=108
159. Jacob M. C., Scientific culture in the Early english Enlightenment, *Anticipations of the enlightenment in England, France and Germany*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1987.
160. Jakubauskaitė G., *Vilniaus universiteto bibliotekininkas Kazimieras Kontrimas. Gyvenimas, Bibliotekinė ir visuomeninė veikla*, Diplominis darbas, Vilnius, Vilniaus Valstybinis V. Kapsuko universitetas, 1959.
161. Jakubowska A., Brzuchalski M. A., Pliszkiewicz M., Jeśman Cz., Profesor August Becu – Doktor z Dziadów. Przyczynek do rozważań nad początkami medycyny nowożytnej na Wileńszczyźnie, *Forum Bibliote. Med*ycznych, 2015, r. 8, nr. 2 (16), s. 268–279.
162. Janonienė R., *Kazimieras Jelskis (1782–1867),* Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2003.
163. Janonienė R., Mykolo Homolickio indėlis į Lietuvos meno istoriją, *Meno istorija ir kritika,* t. 7, 2011, p. 55–62.
164. Janowski L., O pismach historyczno-literackich Jundziłła, *Rocznik Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Wilnie*, 1910, t. 3, p. 3–68.

165. Janowski L., Historiografia uniwersytetu Wileńskiego, cz. 1, *Roczniki Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Wilnie,* 7 (1919–1921), s. 7–139.
166. Janowski L., *Słownik bio-bibliograficzny dawnego Uniwersytetu Wileńskiego*, Wilno: Towarzystwo Przyjaciół Nauk, 1939.
167. Janowski L., *Uniwersytet Wilenski i jego znaczenie*, Lwów: Macierz Polska, 1903.
168. Janowski L., *Uniwersytet Charkowski w początkach swego istnienia (1805–1820)*, Charków: Majdan, 2004.
169. Janowski L., *Wszechnica Wilenska 1579–1842*, Wilno: L. Chomiński, 1921.
170. Jasinski W., Działalność wydawnicza Wilenskiego Towarzystwa Lekarskiego w pierwszym stuleciu jego istnienia 1805–1905, *Pamiętnik Wilenskiego Towarzystwa Lekarskiego*, 1936, 12, z. 1–2, s. 3–92.
171. *Joachimas Lelevelis: respublikinės mokslinės konferencijos, skirtos įžymaus mokslininko ir demokrato, Vilniaus universiteto profesoriaus Joachimo Lelevelio 200-osioms gimimo metinėms paminėti, medžiaga: [1786–1861],* Vilnius: Vilniaus V. Kapsuko universitetas, 1987.
172. Jocher A., Wspomnienie o Symonie Feliksie Żukowskim, *„Znicz“*, Wilno: wyd. J. Krzeczkowski, 1835, s. 172–173.
173. Jocher A. B., *Obraz bibliograficzno-historyczny literatury i nauk w Polsce*, od wprowadzenia do niej druku po rok 1830 włącznie, z pism Janockiego, Bentkowskiego, t. 1, Wilno: druk. Józefa Zawadzkiego, 1840.
174. Jocher A. B., *Obraz bibliograficzno-historyczny literatury i nauk w Polsce,* od wprowadzenia do niej druku po rok 1830 włącznie, z pism Janockiego, Bentkowskiego, t. 2, Wilno: druk. Józefa Zawadzkiego, 1842.
175. Jocher A. B., *Obraz bibliograficzno-historyczny literatury i nauk w Polsce*, od wprowadzenia do niej druku po rok 1830 włącznie, z pism Janockiego, Bentkowskiego, t. 3, Wilno: druk. Józefa Zawadzkiego, 1857.
176. Jučas M., Prigimtinės, politinės ir tautų teisės kursas Vilniaus universitete 1780–1825 m., *Vilniaus universiteto sukaktis 1579–1989*, Mokslinės konferencijos, skirtos VU 410 metų sukakčiai pažymėti, medžiaga, Vilnius, 1989, p. 36–45.
177. Kamińska J., *Universitas Vilnensis: Akademia Wileńska i Szkoła Główna Wielkiego Księstwa Litewskiego 1773–1792*, Warszawa: Pułtusk, 2004.

178. Kamińska J., *Universitas Vilnensis 1793–1803: od Szkoły Głównej Wielkiego Księstwa Litewskiego do Imperatorskiego Uniwersytetu Wileńskiego*, Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, 2012.
179. Kanopkaitė S., Trumpa biochemijos mokslo raidos apžvalga, *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis,* t. 17, Vilnius, 2000, p. 325–346.
180. Kaplan V., *Historians and Historical Societies in the Public Life of Imperial Russia,* Bloomington: Indiana University Press, 2017.
181. Karosas J., Vilniaus XIX amžiaus medicininė spauda, *Sveikatos apsauga*, 1960, nr. 11 (59), p. 42–49.
182. Kauffman G. B., From Triads to Catalysis: Johann Wolfgang Döbereiner (1780–1849) on the 150th Anniversary of His Death, *The Chemical Educator,* 1999, vol. 4, issue 5, p. 186–197.
183. Keats-Rohan K. S. B., *Biography, Identity and Names: understanding the pursuit of the individuali in prosopography, Prosopography Approaches and Applications*, A Handbook, Oxford, 2007, p. 139–181.
184. Kieniewicz S., *Joachim Lelewel*, Warszawa: Książka i Wiedza, 1990.
185. Kieniewicz S., *Samotnik brukselski: opowieść o Joachimie Lelewelu*, Wyd. 2., Warszawa: Wiedza Powszechna, 1964.
186. Kierzek A., Wacław Pelikan (1790–1873) oraz jego zmagania się z problemami otorynolaryngologicznymi, *Otorynolaryngologia*, 2014, 13 (4), s. 191–196.
187. Kirkoras A. H., *Pasivaikščiojimai po Vilnių ir jo apylinkes*, Vilnius: Mintis, 1991.
188. Kivilšienė R., Klimka L., Pirmasis sumanymas steigti Mokslų akademiją Lietuvoje, *Istorija*, t. 56, 2003, p. 48–50.
189. Klemme H. F., Žmonijos tikslai ir žmonijos teisės J. H. Abichto veikale apie prigimtinę teisę, *Problemos*, 2005, 68, p. 159–166.
190. Klimka L., *Etnožinija ir tiksliųjų mokslų genezė Lietuvoje*, Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas, 2010.
191. Klimka L., *Astronomo Petro Slavinskio 220 m. gimimo sukaktį pažymint,* [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. gegužės 28 d.]. Prieiga per internetą: http://www.etnokosmomuziejus.lt/lt/astronomo-petro-slavinskio-220-m-gimimo-sukakti-pazymint-prof-libertas-klimka/
192. Klimka L., *Fizikos ir taikomųjų mokslų pradžia Lietuvoje*, Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 2005.

193. Klimka L., Kivilšienė R., Profesorius Steponas Stubelevičius apie elektros ir magnetizmo ryšį, *Lietuvos mokslas ir pramonė*, Fizika, Kaunas, 1997.
194. Klimka L., Kivilšienė R., Edukacinė komisija ir fizikos mokymas senajame Vilniaus universitete, *Istorija,* t. 62, 1999, p. 31–41.
195. Klimka L., Kivilšienė R., Mokslinis Vilniaus universiteto fizikos profesoriaus S. Stubelevičiaus (1762–1814) paveldas, *Istorija,* t. 49–50, 2000, p. 56–65.
196. Klimka L., Senosios Vilniaus astronomijos observatorijos instrumentarijus, *Istorija*, t. 48, 2001, p. 41–47.
197. Klimka L., Klivišienė R., Mokslinis Vilniaus universiteto fizikos profesoriaus S. Stubelevičiaus (1762–1814) paveldas, *Istorija*, t. 45, 2000, p. 28–34.
198. Klimka L., Klivišienė R., Gabinet Fizyczny pod rządami profesora Józefa Mickiewicza (Materiały do historii nauczania fizyki w Uniwersytecie Wileńskim); *Analecta : studia i materiały z dziejów nauki*; t. 12, nr. 1–2 (23–23), 2003, s. 25–67.
199. Klimka L., Prisimenant profesoriaus Zakarijaus Nemčevskio 250-ąją sukaktį, *Mokslo Lietuva*, 2017 m. gegužės 16 d., [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. Rugpjūčio 1 d.]. Prieiga per internetą: http://mokslolietuva.lt/2017/05/prisimenant-profesoriaus-zakarijaus-nemcevskio-250-aja-sukakti
200. Kmiecik R., Aleksander Korowicki i jego zapomniany podręcznik procedury karnej: (w 200. rocznicę urodzin Autora), *Palestra*, t. 42, nr. 7–8, 1998, s. 106–111.
201. Kolmogorov N. A., Yushkevich A. A. P., *Mathematics of the 19th Century: Geometry, Analytic Function Theory*, Birkhäuser Basel, 1996.
202. Kondratas R. A., *Joseph Frank (1771–1842) and the Development of Clinical Medicine. A Study of the Transformation of Medical Thought and Practice at the end of the 18th and the beginning of the 19th centuries*. Harvard University, Massachusetts, 1977.
203. Kondratas R., The Brunonian Doctrine and Joseph Frank, *Senior honors thesis*, Harvard University, 1970.
204. Korybut-Marciniak M., Życie prywatne profesorów Uniwersytetu Wileńskiego w latach 1804–1830, *Życie prywatne Polaków w XIX wieku*, pr.zb. pod red. M. Korybut-Marciniak i M. Zbrzeźniak, Olsztyn, 2013.

205. Kosiński W. J., Feliks Drzewiński i „elektrogeneza” meteorytów, *Acta societatis metheoriticae polonorum*, Rocznik Polskiego Towarzystwa Meteorytowego, vol. 5, 2014, s. 81–88.
206. Kosiński W. J., Ignacy Horodecki – jeden z zapomnianych pionierów meteorytyki, *Acta Societatis Metheoriticae Polonorum*, Rocznik Polskiego Towarzystwa Meteorytowego, t. 4, 2013, s. 55–70.
207. Kosiński W. J., Stanisław Bonifacy Jundziłł i meteoryt Brahin, *Acta Societatis Metheoriticae Polonorum*, Rocznik Polskiego Towarzystwa Meteorytowego, t. 4, 2013, s. 46–54.
208. Koter M., Michał Oczapowski jako twórca chemii rolniczej w Polsce, *Roczniki Gleboznawcze*, t. XXII, z. 2, Warszawa, 1971, s. 25–33.
209. Kowalska-Śmigelska A., Dzieje katedry anatomii w dawnym uniwersytecie wileńskim, *Pamiętnik Wileńskiego Towarzystwa Lekarskiego*, r. 14, z. 2, 1938, s. 177–194.
210. Köhler P., Rośliny z terenu Białorusi w zielniku Józefa Jundziłła, *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki,* t. 39, nr. 3–4, 1994, s. 93–102.
211. Köhler P., Badania Józefa Jundziłła nad florą Litwy po 1830 r. (w świetle nieznanych materiałów rękopiśmiennych), *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki*, t. 42, nr. 1, 1997, s. 43–74.
212. Köhler P., Biblioteka naukowa Józefa Jundziłła (1794–1877), *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki*, t. 42, nr. 3–4, 1997, s. 63–84.
213. Köhler P., Józef Jundziłł (1794–1877): materiały do bibliografii, *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki,* t. 49, nr. 1, 2004, s. 83–118.
214. Köhler P., Herbarium of Józef Jundziłł (1794–1877), *Taxon*, 46(2), 1997, s. 365–366.
215. Köhler P., Czy Stanisław Bonifacy Jundziłł napisał pierwszą florę Polski? *56 Zjazd Polskiego Towarzystwa Botanicznego*, Olsztyn, 2013, s. 92–93.
216. Köhler P., Komisja Fizjograficzna i jej rola w rozwoju badań botanicznych w Polsce, *Wiadomości Botaniczne*, 59 (1/2), 2015, s. 1–19.
217. Kozanecki T., Rozprawa konkursowa (1821) Józefa Gołuchowskiego, *Archiwum Historii Filozofii i Myśli Społcznej*, t. 8, Warszawa, 1963, p. 261–270.
218. Krakytė A., Senojo Vilniaus universiteto akademinės bendruomenės skaitybos tyrimai: istoriografijos aspektai, *Knygotyra*, 2006, t. 46, p. 118–137.

219. Krakytė A., Vilniaus akademinė bendruomenė ir jos biblioteka XIX amžiaus pirmoje pusėpirmoje pusėje: imperinio valdymo įtaka, *Knygotyra*, 2008, t. 51, p. 7–30.
220. Ks. Antoni Melchior Fijalkowski Arcybiskup Metropolita warszawski, *Tygodnik Ilustrowany*, t. 4, nr. 107, Warszawa, 1861.
221. Kuhn T., *The Structure of scientific revolutions*, 2nd ed., Chicago: University of Chicago Press, 1970.
222. Kukuła A. J., *Hieronim hrabia Stroynowski: prawnik, ekonomista, fizjokrata (1752–1815*), Lublin: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, 2009.
223. Kułakowski K., Nauczanie teologii w oddziale nauk moralnych i politycznych uniwersytetu Wileńskiego (1803–1832), *Studia Teologiczne*, Bialystok-Drohiczyn–Lomza, 1986, t. 4, s. 51–77.
224. Kuryło-Omelianiuk J., Profesorowie Uniwersytetu Wileńskiego w latach 1803–1832, *Rozprawy Uniwersytetu Warszawskiego*, Białystok: Uniwersytet Warszawski, 1993.
225. Kupś T., Viliūnas D., Usakiewicz J., *Konkurs na Katedrę Filozofii w Uniwersytecie Wileńskim w 1820 roku. Recepcja filozofii Immanuela Kanta w filozofii polskiej w początkach XIX wieku*, Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2017.
226. Lagovskis B., J. Goluchovskis ir romantizmo pradžia, *Filosofijos: praeitis ir dabartis*, Vilnius: Mintis, 1981, p. 24–36.
227. *Lauree dell'Università di Pisa 1737–1861*, a cura di D. Barsanti, Commissione rettorale per la storia dell'Università di Pisa, Università degli Studi di Pisa, Pisa, 1995.
228. Leridon H., *The Demography of a Learned Society: the Académie des Sciences (Institut de France),* 1666–2030, 2004, p. 81–114
229. Levandauskas V., Mykolo Šulco kalba apie architektūrą ir meno istorija Vilniaus universitete XIX a. pirmojoje pusėje, *Menotyros ištakos Lietuvoje*, 2011, nr. 7, p. 11–19.
230. Levandauskas V., *Architektas Karolis Podčašinskis*, Vilnius: Vilniaus dailės akademija, 1994.
231. Libiszowska Z., *Życie polskie w Londynie w XVIII wieku*, Warszawa: „PAX“ 1972.
232. Liekis Š, „Uoliojo lietuvio“ ložės masono Zacharijo Niemczewskio genealoginė *vs* pilietinė tapatybė, *Laisvoji mūrininkija pasaulyje ir Lietuvoje: idėjos, istorija, asmenybės*, sudarytojas Vytautas Jogėla, Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2012, p. 197–205.

233. *Lietuvių klausimas Rusijos imperijoje XIX a.–XXa. pradžioje: faksimilinis valdininkų ataskaitų ir dokumentų rinkinys,* sudarytojas ir įvado autorius Rimantas Vėbra, Vilnius: Baltos lankos, 2001.
234. *Lietuvos literatūros antologija*, 1795–1831: šviečiamasis klasicizmas, preromantizmas.T. 2 /sudarytoja [ir vyriausioji redaktorė] Brigita Speičytė; [parengė Roma Bončkutė [et al.], Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2016.
235. Lisiak B., *Jezuici polscy a nauki ścisłe od XVI do XIX wieku: słownik bio-bibliograficzny,* Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna Ignatianum, Kraków, 2000.
236. Lukšienė M., *Prie tautos kultūros pamatų*, sudarymas ir parengimas Ingė Lukšaitė, Austėja Ikamaitė, Vilnius: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras, 2014.
237. Machovenko J., XIII–XX a. Lietuvos teisinės sistemos istorija, *Habilitacijos procedūrai teikiamų mokslo darbų apžvalga*, Vilnius, 2009.
238. Magowska A., Seweryn Gałęzowski wśród polskich uchodźców w Paryżu w połowie XIX w., *Acta Medicorum Polonorum* 2, 2012, s. 115–121.
239. Magowska A., Życie codzienne polskich lekarzy w służbie Rosji w XIX w. w świetle ich listów, *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej*, 2013, r. 61, nr 3, s. 423–434.
240. Majewski T., Trudne początki fitopatologii w Polsce, t. IX, *Prace Komisji Historii Nauki*, 2009, s. 147–158.
241. Makarevičius A., Ekonominės teorijos Vilniaus universitete 1783–1832 m., *Ekonomika*, 1960, t. 1, p. 113–138.
242. Marchwiński A., *Poglądy filozoficzno-prawne Hieronima Strojnowskiego*, Warszawa: Instytut wydawniczy Kasy Mianowskiego, 1930.
243. Marjanen J., Economic societies in the eighteenth century: remarks on the swedish case, *Discussions*, vol 7, 2012, p. 1–16
244. Mastianica O., *Privatūs mergaičių pensionai Lietuvoje XIX a. pirmoje pusėje*, *Magistro darbas*, Vilnius, 2005.
245. Mastianica O., *Pravėrus namų duris: moterų švietimas Lietuvoje XVIII a. pabaigoje – XX a. pradžioje*, Vilnius: LII leidykla, 2012.
246. Matulaitytė S., Astronomijos dėstymas ir kosmologinės pažiūros senajame Vilniaus universitete (XVIII a. II-ji pusė–XIX a. pradžia), Istorijos kandidato disertacija, Vilnius, 1971.

247. Matulaitytė S., *Senoji Vilniaus universiteto astronomijos observatorija ir jos biblioteka*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2004.
248. Maksimaitis M., Lietuvių ir rusų teisės konkurencija 1837 m. Vakarų Gubernijų vietinių įstatymo sąvado projekte, *Jurisprudencija*, 2000, nr. 15 (7), p. 45–53.
249. Marciuškienė E., Tamošiūnas V., Imunologijos pradžia Lietuvoje, *Medicinos teorija ir praktika,* 2010, t. 16, nr. 3, p. 325–330.
250. Masiūnas V., Vilniaus universitetas ir lietuviškasis XIX amžiaus pradžios sąjūdis, *Rinktiniai raštai: senoji Lietuvos literatūra*, XIV knyga, sudarė Jonas Šlekys, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2003, p. 260–323.
251. Massonius P. M., *Dzieje Uniwersytetu Wileńskiego 1781–1832*: notatki z wykładów w roku akademickim 1924/1925, do druku przygotowali, przypisami, szkicami uzupełniającymi i posłowiem opatrzyli Anna Supruniuk, Mirosław Adam Supruniuk, Toruń: Biblioteka Uniwersytecka, 2005.
252. Maulitz R. C., *Morbid Appearances – The Anatomy of Pathology in the Early Nineteenth Century*; Cambridge University Press, 2002.
253. McClellan III J. E., The Académie Royale des Sciences, 1699–1793: A Statistical Portrait, *Isis*, vol. 72, no. 4, 1981, p. 541–567
254. McConnell A., *Jesse Ramsden (1735–1800): London's Leading Scientific Instrument Maker (Science, Technology and Culture, 1700–1945),* New York: Routledge, 2016.
255. McKeen C. J., The Academy of Sciences, *Science*, New Series, vol. 16, no. 416 (Dec. 19, 1902), p. 965–974.
256. *Medicinos daktarų disertacijos, apgintos arba pripažintos Vilniaus universitete 1793–1842 metais = Диссертации докторов медицины, защищенные или признанные в Вильнюсском университете в 1793–1842 гг.: (bibliografinė rodyklė),* Lietuvos TSR Mokslų akademija, sud. A. Bielinis, Vilnius: Lietuvos TSR mokslų akademija, 1958.
257. Mejor M., Early history of Oriental studies at Vilnius University, *Acta Orientalia Vilnensia,* t. 10, nr. 1–2, 2009, p. 15–28.
258. Mercik S., Michał Oczapowski prekursor nauk rolniczych w Polsce (1788–1854), *Postępy Nauk Rolniczych*, nr. 5–6, 2009, Kronika, s. 139–145.
259. Merkys A., S. B. Jundzilo mokslinė ir pedagoginė veikla, *Iš mokslų istorijos Lietuvoje*, t. 1, Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1960, p. 74–46.

260. Metryki ślubów kościoła św. Jana w Wilnie 1827–1831, *Metryki szlacheckie*, opracował L. Kocoń, [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. birželio 5 d.]. Prieiga per internetą: http://www.katalogszlachty.com/metryki-szlacheckie/metryki-slubow-kosciola-sw-jana-w-wilnie-1827-1831/
261. Mężyński K., *Gotfryd Ernest Groddeck Profesor Adama Mickiewicza: próba* rewizji, Gdańsk: Gdańskie Towarzystwo Naukowe, 1974.
262. Miežutavičiūtė V., Stukas R., Higienos dėstymo pradžia Vilniaus universitete, *Medicinos teorija ir praktika*, 2013, t. 19, nr. 3, p. 311–314.
263. Mikalauskas V., Lietuvos arabistika XIX–XX a., *Acta orientalia Vilnensia*, nr. 1, 2000, p. 224–247.
264. Misiūnienė S., Vilniaus universiteto biblioteka 1803–1832 m., *Tarp knygų*, 2005, nr. 2, p. 15–19.
265. Młodecki S., Gotfryd Ernest Groddeck, studium biograficzne na podstawie notat Mikołaja Malinowskiego, *Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej*, 1958, z. 6, s. 301–350.
266. Modelski T. E., Sprawa powołania J. Lelewela na katedrę historji w Wilnie, *Ateneum Wileńskie*, t. 6, z. 1–2, Wilno, 1929, s. 167–201.
267. Modelski T. E., *Ks. Adam Kaz. Czartoryski, członek honorowy Uniwersytetu Wileńskiego, Protektorem Joachima Lelewela*, Wilno: druk Józefa Zawadzkiego, 1929.
268. Mościcki H., *Z filareckiego swiata. Zbiór wspomnień z lat 1816–1824*, Warszawa, 1924.
269. Mrozowska K., Educational Reform in Polnd during the Enlightenment, *Constitution and Reform in Eighteenth-Century Poland*, red. Samuel Fiszman, Bloomington, Inianapolis: Indiana University Polish Studies Center, 1997, p. 113–154.
270. Narkowicz L., Znani i nieznani profesorowie medycyny Uniwersytetu Wileńskiego I poł. XIX w. Profesorowie wydziału lekarskiego Uniwersytetu Wileńskiego pierwszego ćwierćwiecza XIX wieku oraz Akademii Medyko-Chirurgicznej w Wilnie, *Biblioteka Wileńskich Rozmaitości*, ser. A, nr 19, Bydgoszcz: Towarzystwo Miłośników Wilna i Ziemi Wileńskiej. Oddział, 2001.
271. Narkowicz L., Dzieje środowiska intelektualnego Wilna pierwszej ćwierci XIX w. na przykładzie rodziny dr. Józefa Franka, *Wilno i świat. Dzieje środowiska intelektualnego*, 2002, nr. 1, s. 93–105.
272. Navickienė A., *Besikeičianti knyga XIX amžiaus pirmosios pusės Lietuvoje*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2010.

273. Navickienė A., Knygotyros raida Lietuvoje: periodizacija ir chronologija, *Knygotyra*, t. 46, 2006, p. 9–35.
274. Navickienė A., Dokumentai, teikiantys faktų apie knygos mokslo teoretiko Aleksandro Wiktoro Bohatkiewicziaus gyvenimą, *Knygotyra*, t. 45, 2005, p. 210–229.
275. Navickienė A., Joachimas Lelewelis – knygotyros ir kai kurių kitų komunikacijos ir informacijos mokslų kūrėjas Lietuvoje, *Knygotyra*, t. 60, 2013, p. 33–62.
276. Navickienė A., Dokumentas apie pasirengimą knygos mokslų studijoms Vilniaus universitete ir bibliotkos komplektavimo strategijas pirmaisiais XIX a. dešimtmečiais, *Knygotyra*, t. 69, 2017, p. 216–252.
277. OCLC WorldCat identities, [Interaktyvus],[Žiūrėta 2019-08-20]. Prieiga per internetą: http://www.worldcat.org/identities/lccn-no2009-44082/
278. Oko J., *Z dziejów filologji klasycznej w Wilnie*: studjum zbiorowe, Wilno: Druk. Krajowa; Skł. gł. Księgarnia św. Wojciecha, 1937.
279. Opałek K., Hieronim Sroynowski-przedstawiciel postępowej myśli prawniczej polskiego oświecenia, *Państwo i Prawo,* 1952, r. 7, s. 9–33.
280. Ostasiewicz W., Rozwój myśli statystycznej w Polsce w XIX wieku, *Przegląd Statystyczny*, numer specjalny 1, t. 59, 2012, s. 33–46.
281. Ostrowska T., Polskie czasopiśmiennictwo lekarskie na Wileńszczyźnie w XIX wieku, *Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego*, t. 7, z. 1, 1968, s. 5–24.
282. Pacevičius A., Nusikaltimo anatomija: nebaigta XIX amžiaus byla apie knygų vagystę iš Vilniaus universiteto bibliotekos, *Knygotyra*, t. 51, 2008, p. 245–266.
283. Palubinskas F., Ekonominės minties vystymasis ir Vilniaus universitetas, *Aidai*, [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. gegužės 28 d.]. Prieiga per internetą: http://www.aidai.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=7083:is&catid=418:198301&Itemid=475
284. Palukordas H., Farmakologija ir farmacija Vilniaus universutete, *Mokslo darbai*, Vilnius, 1958, t. 17, Medicinos mokslų serija, t. 4, p. 166–173.
285. Parent A., Prancūzai Abiejų Tautų Respublikos pertvarkyme Stanislovo Augusto valdymo laikotarpiu (1764–1795 m.), Vilnius, 2018.
286. Parent A., The work of French surgeons in disseminating obstetrics in the Polish-Lithuanian Commonwealth in the 18th century, *Acta medica lituanica*, vol. 20, 2013, nr. 3, p. 103-108.

287. Parent A., XVIII a. prancūzų gydytojų medicinos mokslo paveldas Lietuvoje XVIII a. paskutiniame ketvirtyje (Jeanas-Emmanuelis Gilibert'as, Nicolas Regnier, Jacques'as Briotet), *XVIII amžiaus studijos*, t. 2, Vilnius, 2015, p. 128–140
288. Parka S., Stopnie naukowe w Cesarskim uniwersytecie Warszawskim (1869–1915), *Rozprawy z Dziejów Oświaty*, t. XXXIX, 2000, s. 129–146.
289. Paškevičius J., Profesoriaus Stanislovo Jundzilo darbai geologijos mokslo aušroje, *Geologija*, 2011, vol. 53, no. 2(74), p. 107–120.
290. Pawlikowska-Butterwick W., Butterwick-Pawlikowski R., Najjaśniejsza gwiazda wileńska. Ks. Rektor Marcin Poczobut w ostatnich latach Rzeczypospolitej, *XVIII amžiaus studijos. Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė. Valstybė. Kultūra. Edukacija*, t. 2, 2015, p. 88–101.
291. Pearce J. M. S., A brief history of the clinical thermometer, *An International Journal of Medicine*, volume 95, issue 4, 1 april 2002, p. 251–252.
292. Petkus V., *Vilniaus vyskupai Lietuvos istorijoje*, Vilnius: Petro ofsetas, 2002.
293. Pigoń S., *Z dawnego Wilna. Szkice obyczajowe i literackie*, Wilno: Wydawnictwo Magistratu M. Wilna, 1829.
294. Piotrowska B., *Józef Gołuchowski (1797–1858), W 150 Rocznicę śmierci*, Bibliografia, Kielce, 2008.
295. Piročkinas A., Šidlauskas A., *Mokslas senajame Vilniaus universitete*, Vilnius: Mokslas, 1984.
296. Prašmantaitė A., Dziennik Wileński (1805–1830) kaip mokslo istorijos šaltinis, *Iš Lietuvos istorijos tyrinėjimų*, Jaunųjų istorikų darbai, kn. 7, Vilnius, 1991, p. 51–57.
297. Prašmantaitė A., *Vilniaus universitetas ir visuomenė 1803–1832 metais. Gamtos mokslų populiarinimas* (serija „Iš mokslų istorijos Lietuvoje“, t. VII), Vilnius: Academia, 1992.
298. Prašmantaitė A., Dėl 1832 m. katalikų katekizmo apie pagarbą carui lenkų kalba autorystės ir jo vertėjo į lietuvių kalbą, *Lituanistica*, 2001, nr 1 (45), p. 27–38.
299. Prašmantaitė A., Vilniaus vyskupijos ganytojo sosto link: vyskupo Andriaus Benedikto Klongevičiaus bažnytinės karjeros pakopos, *Lietuvos istorijos metraštis*, 2016 metai, t. 2, Vilnius, 2017, p. 141–168.
300. Puschmann T., *A history of Medical Education*, New York; Hafner Publishing co, 1966.

301. Raila E., Karalius ir jo karališkasis astronomas. Saulės užtemimas Augustave, *Naujasis židinys-Aidai*, nr. 11–12, 2008, [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 rugpjūčio 8 d.]. Prieiga per internetą: http://kultura.lrytas.lt/-12291538981227444588-karalius-ir-jo-karali%C5%A1kasis-astronomas-saul%C4%97s-u%C5%BEtemimas-augustave.htm;
302. Ramonas H., Januškevičius T., Grigutis M., Urologijos raida Vilniaus universitete, *Medicinos teorija ir praktika*, 2015, t. 21, nr. 2., p. 148–154.
303. Ražinskas A., Vilniaus universiteto geodezinė veikla XVIII–XIX amžiuje, *Geodezijos darbai*, t. VI, 1972, p. 31–35.
304. Rąkowski G., *Wołyń. Przewodnik po Ukrainie zachodniej*: część I, Pruszków: Oficyna wydawnicza „Rewasz“, 2005.
305. *Reforma Uniwersytetu Wileńskiego i szkół jemu podwładnych za rektoratu Twardowskiego*, dokumenta urzędowe z „Teki Twardowskiego” podał i słowem wstępnem poprzedził Dr. Szeliga, Kraków: Akademia Umiejętności, 1895.
306. Rendal J. H., *The school of Padua and the emergence of Modern Science*. Padua: Editrice Antenore, 1961.
307. Riauba B., Vasiliauskaitė N., Senojo Vilniaus universiteto matematikos istorija: Jėzuitų kolegija (1570–1579), *Vilniaus universitetas (1579–1832)*, Vilnius, Vilniaus universiteto leidykla, 2012.
308. Rickevičiūtė K., J. Goluchovskio veikla Vilniaus universitete, *Problemos*, t. 9, 1972, p. 57–63.
309. Riedel S., Edward Jenner and the history of smallpox and vaccination, *Proceedings,* Baylor University Medical Center. 18 (1), p. 21–25.
310. Riessówna Z., *Euzebjusz Słowacki jako tłumacz Wergiljusza*, Wilno: [s.n.], 1930.
311. Rymar S., Zarys historii badań geologicznych obszaru pogórza karpackiego, Referaty z VIII konferencji naukowo-technicznej „Błękitny San”, Dynów, 2011, s. 181–193.
312. Rostafiński J., *Ludwik Henryk Bojanu: (w stulecie śmierci 1776–1827),* Wilno: [s. n.], 1929.
313. Roszkowska W., Polacy w rzymskiej „Arkadii“ (1699–1766), *Pamiętnik Literacki: czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce literatury polskiej*, r. 56, z. 3, 1994, s. 33–78
314. Rothe H., *Gottfried Ernst Groddeck und seine Korrespondenten*, Berlin: Walter de Gruyter GmbH, 2015.
315. Rusnock A. A., Historical context and the roots of Jenner's discovery, *Human Vaccines & Immunotherapeutics*, volume 12, issue 8, 2016.

[Interaktyvus], [Žiūrėta 2018 m. rugsėjo 4 d.]. Prieiga per internetą: https://www.tandfonline.com/doi/ref/10.1080/21645515.2016.1158369?scroll=top

316. Rüegg W., *A History of the University in Europe: Volume 3, Universities in the Nineteenth and Early Twentieth Centuries (1800–1945),* Cambridge University Press, 2004.

317. Sabat D., The Historical outline of Vilnius pathological anatomy in the first half of the 19th century, *Polish Journal of Pathology*, 2004, vol. 55, no 2, p. 75–81.

318. Sakalauskaitė-Juodeikienė E., Eling P., Finger S., The reception of Gall's organology in early-nineteenth-century Vilnius, *Journal of the History of the Neurosciences Basic and Clinical Perspectives*, vol. 26, issue 4, 2017, p. 385–405.

319. Sakalauskaitė-Juodeikienė E., Jatužis D., Nervų sistemos ligos ir psichikos sutrikimai Jozefo Franko "Atsiminimuose", *Neurologijos seminarai*, 2015, nr. 4 (66), p. 296–307.

320. Saladžinskas S., Juodagalvienė B., Pankrašovaitė I., Pioneers of teaching of descriptive geometry in the universities of Krakow and Vilnius, *The Journal of Polish Society for Geometry and Engineering Graphics*, vol. 26, 2014, p. 61–69.

321. Schneider S., *Godfryd Ernest Groddeck: w setną rocznicę powołania jego do Wilna na Katedrę Literatury Greckiej*, Lwów: Związkowa Drukarnia, 1904.

322. Senn A. E., Vilna as the Cultural Center of Lithuania before 1861, *East Europoean Quarterly* 2, 1968, p. 139–146.

323. Serejski M. H., *Koncepcja historii powszechnej Joachima Lelewela*, Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1958.

324. Sigerist H., Johann Peter Frank: Un Pionero de la Medicina Social, *Salud colectiva*, 2006, vol. 2, nr. 3, p. 269–279.

325. Sjögren I., Nils Rosén von Rosenstein – The Father of Paediatrics, *Upsala Journal of Medical Sciences*, volume 111, issue 1, 2006, p. 3–16.

326. Skardžiuvienė V., Telyčėnas A., *Onkologijos raida Lietuvoje iki XX a*., Vilnius: Mokslas, 1988.

327. Skulimowski M., Nauki medyczne w Polsce w latach 1795–1864, *Studia i Materiały z Dziejów Nauki Polskiej*, Seria B. 10, 1966, s. 105–120.

328. Skuodienė-Šarkiūnaitė I., Geologija Lietuvoje XIX-ojo amžiaus pradžioje, Paskaita, skaityta VI Mokslo ir kūrybos simpoziume 1989 m. lapkričio 17–26 dienomis Čikagoje. *Aidai*, [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019

m. gegužės 28 d.]. Prieiga per internetą: http://www.aidai.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=7881:is&catid=446:2&Itemid=499
329. Skuodis V., *Vilniaus universiteto filomatai ir filaretai, jų likimai*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2003.
330. Skwarczyński Z., O działalności K. Kontryma na tle ruchu umysłowego i społecznego w Wilnie w latach 1812–1822, *Przegląd Nauk Historycznych*, t. 4, Lódż, 1955, s. 99–150.
331. Slavėnas P., Vilniaus senoji astronominė observatorija, *Astronominis kalendorius,* 1956, Vilnius, 1955, p. 48–54.
332. Sławiński K., Jędrzej Śniadecki – życie i dzieła, *Wykład wygłoszony na Akademii ku czci Jędrzeja Śniadeckiego podczas IV Zjazdu Chemików Polskich w Wilnie w dniu 30 czerwca*, Wilno, 1938.
333. Sławiński W., *X. Stanisław Bonifacy Jundziłł, profesor historii naturalnej wszechnicy wileńskiej*, *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska*, suplementum I, sectio E, Lublin, 1947.
334. Śliwiński A., *Joachim Lelewel: zarys biograficzny, lata 1786–1831*, Warszawa: Wydawnictwo M. Arcta, 1918.
335. Smith-Peter S. Enlightenment from the East: Early Nineteenth Century Russian Views of the East from Kazan University, *Знание. Понимание. Умение*, 2016, № 1, c. 318–338.
336. Snarskis P., S. B. Jundzilo floristiniai darbai ir jų reikšmė Lietuvos floros tyrimui, *Iš botanikos mokslų istorijos Lietuvoje,* Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1960, p. 78–85.
337. Sobieszczański F. M., *Wiadomość bibliograficzna o życiu i pracach naukowych Ludwika Bojanusa*, Warszawa: [s.n.], 1849, p. 169–176.
338. Sorrenson R., Towards a History of the Royal Society in the Eighteenth Century, *Notes and Records of the Royal Society of London*, vol. 50, no. 1, 1996, p. 29–46.
339. Sredniawa B., Reception and Research in Electricity and Magnetism in the 19th Century in Poland, *Twenty-first-century Science & Technology*, 1996, p. 193–198.
340. Stasiewicz I., *Rzecz o Jędrzeju Śniadeckim,* Warszawa: Wiedza Powszechna, 1970.
341. Statistica in Pillole, Comune di Pistoia, [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019-08-20]. Prieiga per internetą: https://www.comune.pistoia.it/media/74/lac_2014/2017_cognomi_finito.pdf

342. Stichweh R., The institutional structure of the german university, 2010, [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. rugpjūčio 15 d.]. Prieiga per internetą: https://www.fiw.uni-bonn.de/demokratieforschung/personen/stichweh/pdfs/76_institutional-structure-german-university.pdf
343. Stone L., Prosopography, *Daedalus*, vol. 100, no. 1, 1971, p. 46–79.
344. *Storia dell'Università di Pisa*, a cura della Commissione rettorale per la storia dell'Università di Pisa, vol. 2 (1737–1861), tomo 2, Edizioni Plus, Pisa: Università di Pisa, 2000.
345. Strojnowski J., Psychofizjologia Jędrzeja Śniadeckiego, Wrocław [etc.]: Ossolineum, 1968.
346. Świętochowski B., Michałal Oczapowski i jego zasługi dla rozwoju nauk rolniczych, *Roczniki Gleboznawcze*, t. XXII, z. 2, Warszawa, 1971, s. 17–24.
347. Szybiak I., *Z dziejów edukacji w Polsce XVIII wieku*, Warszawa: „Żak" 1995.
348. Szymkiewicz J., O życiu i pismach Stefana Stubelewicza, Professora w Uniwersytecie Imperatorskim Wileńskim, członka kilku towarzystw uczonych, *Dziennik Wileński*, 1815, t. II, s. 54–67.
349. Šenavičienė I., Vilniaus universiteto fizikos profesorių mokslinės kelionės (XIX a.), *Istorija*, Vilnius, 1994, t. 33, p. 99–115.
350. Šenavičienė I., Ignoto Danilavičiaus raportas apie kelionę į Maskvą ir Peterburgą (1818 m.), *Lietuvos istorijos metraštis*, 1998 metai, Vilnius, 1999, p. 187–206.
351. Šenavičienė I., Moksliniai laipsniai Vilniaus universitete Fizikos–matematikos mokslų fakultete 1803–1832 m., *Lituanistica*, 1991, nr. 4, p. 43–57.
352. Šidlauskas A., Tomas Husaževskis–Vilniaus universiteto istorijos profesorius, *Istorija. Mokslo darbai*, t. 1, Vilnius: Mintis, 1969, p. 143–159
353. Šidlauskas A., *Istorija Vilniaus universitete XIX a. pirmojoje pusėje*, Vilnius: Mokslas, 1986.
354. Šidlauskas R., *Jonas Rustemas-Vilniaus universiteto profesorius*, Disertacija, Vilnius, 1987.
355. Šinkūnaitė L., Jozepho Saunderso pranešimas apie Simono Čechavičiaus tapybą, *Meno istorija ir kritika*, t. 7: Meno istorijos riboženkliai, Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2011, p. 33–40.

356. Štikonaitė I., Lietuvos kultūriniai ir akademiniai ryšiai su Šveicarija XVI–XX amžiuje, Vilniaus universitetas, *Archivum Lithuanicum*, t. 6, 2004, p. 199–238.
357. Šurkienė G., Vaikų higiena Vilniaus universitete, *Higienos mokslui Lietuvoje–190 metų*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1997.
358. Udias A., *Jesuit Contribution to Science: A History*, Switzerland, Springer, 2014, p. 32–33
359. Uzięblo L., Nowa praca profesora Rewkowskiego, *Kraj,* nr. 5, 1893, s. 9.
360. Tarandaitė D., Jeronimo Stroinovskio portreto mįslės, *Acta Academiae Artium Vilnensis*, *Meno kūrinys: paviršius, figūra, reikšmė*. 52, 2009, p. 123–134.
361. *The Royal Swedish Academy of Sciences*, [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. balandžio 4 d.]. Prieiga per internetą: https://www.kva.se/en/om-oss/historik
362. Triaire D., Lalande, Bernoulli, Poczobut... Letters from Western Scholars to Astronomers of the East, *Revue d'histoire des sciences* 2012/1, vol. 65, p. 159–180.
363. Trynkowski J., Problemy religii Getów w korespondencji Godfryda Ernesta Groddecka i Joachima Lelewela, *Miccellanea*, 1980, t. 71, z. 3, s. 326–331.
364. Trumpa V., Vilniaus universitetas ir Vilnius Stanislovo Moravskio atsiminimuose, Trumpa V., *Lietuva XIX-tame amžiuje*, Chicago: A. Mackaus Knygų leidimo fondas, 1989.
365. Tamašauskas A. V., Vilniaus universiteto įtaka Lietuvos architektūrai, *Lietuvių katalikų mokslo akademijos Suvažiavimo darbai*, Lietuvių katalikų mokslo akademija, Roma: [s.n.], 1987, p. 155–170.
366. Taluntytė N., Karolio Podčašinskio architektūrologinės terminijos bruožai, *Meno istorija ir kritika*, t. 7: *Meno istorijos riboženkliai*, Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2011, p. 41–54.
367. Taluntytė N., Karolio Podčašinskio dailės teorijos darbai, *Logos*, t. 78, 2014, p. 112–120.
368. Tarandaitė D., Vilniaus labdarių draugijos portretų rinkinys, *Ars memoriae: atmintis – dailės funkcija ir tema (XVIII–XXI a.),* Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 2008, p. 43–65.
369. Thornton H., *An Enquiry into the Nature and Effects of the Paper credit of Great Britain*, Reprints of economic classics, Augustus M. Kelley, Bookseller New York, 1965.

370. Trzebiński S., Feliks Rymkiewicz jako profesor propedeutyki lekarskiej w Akademji Wileńskiej: *referat wygłoszony 11 października 1926 r. w Poznaniu na III. Zjeździe Polskich Historyków i Filozofów Medycyny*, Poznań: [s.n.], 1927.
371. Triponienė D., Vilniaus universiteto chirurgijos klinikai – 200 metų, *Medicinos teorija ir praktika*, 2009, t. 15, nr. 2, p. 178–179.
372. Triponienė D., *Vilniaus medicinos draugija (1805–1998)*, Vilnius: Gamta, 1999.
373. Trzebiński S., Materjały do życiorysu Wincentego Herberskiego, *Archiwum Historii i Filozofji Medycyny*, t. 7, 1927, s. 90–96, 210–220.
374. Tunaitis S., J. H. Abichtas – Vilniaus universiteto profesorius, *Filosofijos istorijos apybraižos,* Vilnius: p. 53–57.
375. Tunaitis S., J. H. Abichto filosofijos ištakos, *Filosofija. Sociologija*, 2009, t. 20, nr. 1, p. 19–27.
376. Vabalaitė M. R., Moralės filosofijos ypatybės Jozefo Goluchovskio „Konkursiniame traktate“, *Logos*, t. 73, 2012, p. 6–14.
377. Vaškelienė A., Literatūriniai XVIII amžiaus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės autoritetai: teorija ir praktika, *Senoji Lietuvos literatūra*, 25, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2008, p. 51–72.
378. Venclova T., Loboika Ivan (1786–1861), *Vilniaus vardai,* Vilnius: R. Paknio leidykla, 2006.
379. Verboven K., Carlier M., Dumolyn J., A short manual to the art of prosopography, *Prosopography Approaches and Applications*, A Handbook., Oxford, Unit for Prosopographical Research (Linacre College), 2007, p. 35–70.
380. Verbruggen Ch., Combining social network analysis and prosopography, *Prosopography Approaches and Applications*, A Handbook., Oxford, Unit for Prosopographical Research (Linacre College), 2007, p. 579–601.
381. Vileišis A., Vaitkevičius K., E. Dženerio laiškas Vilniaus universiteto profesoriui J. Frankui, *Kauno Valstybinio medicinos instituto darbai*, t. 8, 1959, p. 297–306.
382. Viliūnas D., *Filosofija Vilniuje XIX amžiaus pirmoje pusėje*, Vilnius: Lietuvos Kultūros tyrimų institutas, 2014.
383. *Vilniaus universitetas. Filosofijos fakultetas, 1579–1989–2009*, [sud.: V. Jakutienė, Z. Norkus, G. Šopaitė-Šilinskienė], Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2009.
384. *Vilniaus universiteto istorija*, 1940–1979, Vilnius: Mokslas, 1979.

385. *Vilniaus universiteto istorija: 1579–1994*, [įžanga R. Pavilionio], Vilnius: Valstybinis leidybos centras, 1994.
386. Vilniaus universiteto Medicinos fakultetas: kasdienis ir modernus: Vilniaus universiteto Medicinos fakultetas 1781–2006 metais: jubiliejinis 225-ųjų metų leidinys = Faculty of Medicine at Vilnius University: it's modern everyday life: Faculty of Medicine at Vilnius University in 1781–2006: publication dedicated to the 225th anniversary year, red. Z. A. Kučinskienė [et al.]; į anglų kalbą vertė Justinas Vancevičius], Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2006.
387. *Vilniaus universiteto medicinos fakulteto dekanai: skiriama Vilniaus universiteto medicinos fakulteto 235 metų sukakčiai*, redakcinė parengimo ir sudarymo grupė: Irma Kušeliauskaitė, Aistis Žainora, Ramūnas Kondratas, Vilnius: Vilniaus universitetas, 2017.
388. Waga T., *Historia książąt i królów polskich*, Wilno, Józef Zawadzki własnym nakładem, 1824.
389. Warnka S., *Joachima Lelewela zasługi na polu geografii*, Poznań: nakładem Księgarni J. K. Żupańskiego, 1878.
390. Wengenroth U., Science, Technology, and Industry in the 19th Century, *Munich center for the history of science and technology*, 2000, p. 1–33.
391. Więckowska H., *Joachim Lelewel uczony, polityk, człowiek*, Warszawa: Czytelnik, 1980.
392. Więsław W., Mathematics at Polish universities (Cracow and Vilnius) in the XVIII century, *Mathematics throughout the ages*, Contributions from the summer school and seminars on the history of mathematics and from the 10th and 11th Novembertagung on the history and philosophy of mathematics, Holbaek, Denmark, October 28–31, 1999, and Brno, the Czech Republic, November 2–5, 2000, Praha: Prometheus, 2001, p. 101–121.
393. Więsław W., Matematyka wileńska za czasów Adama Mickiewicza, Archiwalia. *Roczniki Polskiego Towarzystwa Matematycznego*, Seria II: Wiadomości matematyczne XLII, 2006, s. 143–166.
394. Więsław W., Kryminalistyczne i medyczne ekspertyzy Jędrzeja Śniadeckiego, *Archiwum Historii i Filozofii Medycyny*, 2006, t. 69, z. 1–2, Krakow, 2006, s. 61–66.
395. Wilczyński P. L., Joachim Lelewel's geographical ideas and heritage, *EJG*, 1, 2013, p. 95–108. [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. rugpjūčio 19 d.]. Prieiga per internetą: http://ptg.edu.pl/wp- content/uploads/2015/03/ Nr_1_- __artyku%C5%82_4_Wilczy%C5%84ski.pdf.

396. Wiśniewski S., Studia Polaków we Francji od końca XVIII w. do 1830 r., *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska*, Sectio F, Historia 50, 1995, s. 157–181.
397. Witold W., Analiza matematyczna w Polsce w latach 1750–1880, *33 Mezinarodni Konference Historie Matematiky*, Univerzita Karlova v Praze, 2012, s. 285–290.
398. *Wkład Wileńskiego Ośrodka Naukowego w przyrodnicze poznanie kraju (1781–1842),* Praca zbiorowa pod redakcją J. Babicza, W.Grębeckiej, Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1988.
399. Wrzosek A., *Zarys życia Jędrzeja Śniadeckiego i krótki rozbiór jego „Teoryi jestestw organicznych",* Poznań: [s.n.], 1905.
400. Wrzosek A., Jędrzej Śniadeki: życiorys i rozbiór pism, t. 1–2, w Krakowie: Akademia Umiejętności, nakładem Funduszu Nestora Bucewicza, Skład Główny w Księgarni Spółki Wydawniczej Polskiej, 1910.
401. Wrzosek A., Autobiografia Augusta Becu, *Archiwum Historii i Filozofii Medycyny*, 1931, t. 11, z. 1, s. 156–163.
402. Zabieglik S., Od antykantyzmu do „szkoły szkockiej": przyczynek do filozofii Jana Śniadeckiego, *Wokół archeologii słów i ich funkcjonowania. Księga jubileuszowa ofiarowana Prof. Andrzejowi Bańkowskiemu*, red. S. Podobiński i M. Lesz-Duk, Częstochowa: Wydawnictwo WSP Częstochowa, 2001.
403. Zabieglik S., Józef Gołuchowski – profesor filozofii w Wilnie. *Principia*, XXXV–XXXVI, 2003, t. 35/36, s. 123–149.
404. Zacharijo Niemczewskio genealoginė vs pilietinė tapatybė, *Laisvoji mūrininkija pasaulyje ir Lietuvoje: idėjos, istorija, asmenybės.* Sud. V. Jogėla, Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2012, p. 197–205.
405. Zahorski W., *Zarys dziejów Cesarskiego Towarszystwa Lekaskiego w Wilnie (1805–1897),* Warsawa: Druk. K. Kowalewskiego, 1898.
406. Zahorski W., Profesor Józef Frank w Wilnie, *Krytyka Lekarska*, Warszawa, nr. 4, 1900, s. 110–119.
407. Zahorski W., Profesor Józef Frank w Wilnie, *Krytyka Lekarska*, Warszawa, nr. 6, 1900, s. 173–181.
408. Zamecki S., Europejskie inspiracje w pracach polskiego chemika Ignacego Fonberga (1801-1891): studium historyczno-metodologiczne, *Monografie z dziejów nauki i techniki*, t. CLXV, Warszawa: Wydawnictwo IHN PAN, 2015.

409. Zbróg Z., Collective Biography Writing – Theoretical Foundations, Methods and Outline of the Research Procedure, *The new educational review*, 2016, vol. 43, no. 1, p. 287–294.
410. *Z dziejów filologji klasycznej w Wilnie*, Koło Filologiczne Studentów Uniwersytetu Stefana Batorego; pod redakcą Jana Oki, Wilno: Księgarnia św. Wojciecha, 1937.
411. Ziołkowski A., Frołowicz T., Jędrzej Śniadecki The Originator of The Polish Thought on Physical Education, *European Journal of Physical & Health Education Social and Humanistic Perspective*, vol. 1, Gdansk – Oradea – Palma, 2009, p. 7–13.
412. Złotkowski D., Udział akademików wileńskich w zrywach niepodległościowych w 1 połowie XIX wieku, *Wilno i świat*, t. 1, 2002, s. 65–82.
413. Zubovas V., *Tomas Žebrauskas ir jo mokiniai*, Vilnius: Mokslas, 1986, p. 83.
414. Zuckerman A., Plague and contagionism in eighteenth-century England: the role of Richard Mead, *Bulletin of the history of medicine*, 78 (2), 2004, p. 273–308.
415. Žibutis T., Apie fanatizmą ir internacionalizmą Vilniaus universitete, atsakymas J. Aničui, *Aidai*, [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. gegužės 29 d.]. Prieiga per internetą: http://www.aidai.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=7385:is&catid=406:1-sausis-vasaris&Itemid=461
416. Žalūdienė G., Mineralogijos katedros Vilniaus universitete įkūrimo aplinkybės ir jos veikla 1803–1832 metais, *Geologija*, Vilnius, 2003, nr. 43, p. 3–11.
417. Životkevičiūtė V., *Vilniaus periodinė spauda ir visuomenė 1797–1832: magistrinis darbas,* Vilnius, Vilniaus pedagoginis universitetas, 2005.
418. Żukowska K., *Wychowankowie Uniwersytetu Wileńskiego w świetle korespondencji, wspomnień, dokumentów: Joachim Lelewel i Szymon Żukowski*, Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2008.
419. *Życie i dzieło Jędrzeja Śniadeckiego*, opracowali Jerzy Andrzejewski i Lucyna Sułkowska, Łódź: XVIII L. O. im. J. Śniadeckiego: Dzielnicowa Bibl. Publiczna Łódź-Polesie, 1990.
420. Абаев Ю. К., У истоков отечественной медицинской науки. Белорусский государственный медицинский университет. *Здравоохранение*, Минск, 2014, № 6, с. 67–75.

421. Абашник В. А., *Харьковская университеская философия (1804–1920)*, т. 1, Харьков: Бурун и К, 2014.
422. Алексеева В. Е., Европейский вклад в становление и развитие российской науки (XVIII-XIX вв.), *Из истории науки*, Вестник ДВО РАН, 2007, № 3, с. 127–136.
423. Андреев А. Ю., *Русско-немецкие университетские связи во второй половине XVIII–первой четверти XIX в.*, Диссертации по гуманитарным наукам, Москва, 2006.
424. Архиепископ могилевский и митрополит римско-католических церквей в России, Антоний Фиалковский (некролог), *Всемирная иллюстрация: журнал*, 1883, т. 29, № 735.
425. Балинский Р. А., *Андрей Снядецкий биографический очерк по поводу 50 смерти*, Вильна: издание Императорского Виленского Медицинского общества, 1888.
426. Барейко Д. В., Историко – правовые исследования профессора Виленского университета И. Н. Даниловича, *Тенденции развития юридической науки в Беларуси* (к 80-летию Белорусского государственного экономического университета и 15-летию факультета права БГЭУ), Минск, 19–20 ноября 2013 г., Минск: БГЭУ, 2013, с. 5–6.
427. Басевич А. М., *Иоахим Лелевель: польский революционер, демократ, ученый*, Москва: Издательство социально-экономической литературы, 1961.
428. Бахтияров Р. Ш., *Достояние Российской империи: Моренгеймы=The Mohrenheims: national treasure of the Russian empire*, Санкт-Петербург: Петербургский модный базар, 2016.
429. Беларускі навуковец, хрысьціянін, астраном - Марцін Пачобут, 2015, *Сайт Борисовское благочиние*, [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. gegužės 30 d.]. Prieiga per internetą: Адляніцкihttp://www.blagobor.by /article/person/paczobut
430. Берёзкина Н. Ю., Научная и издательская деятельность Мартина Почобута-Одляницкого (по материалам XIX–начала XX в. из фондов ЦНБ НАН Беларуси), *Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития*, 2012, вып. 10, с. 327–332.
431. Беспамятных Н. Д., *Математическое образование в Белоруссии. Исторический очерк*, Минск: «Вышэйшая школа», 1975.

432. Бизюлявичюс С. К., Наука в Прибалтике в XVIII–начале XX вв.: *Тез. докл. межреспубл. конф. по истории науки в Прибалтике,* Рига, 1962, с. 121–122.

433. *Большая российская энциклопедия 2005–2019*, [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. balandžio 4 d.]. Prieiga per internetą: https://bigenc.ru/education/text/4094237

434. *Биографический словарь профессоров и преподавателей Императорского Казанского университета: За сто лет (1804—1904):* В 2 ч. / Под ред. заслуж. орд. проф. Н. П. Загоскина, Казань: типо-лит. Имп. ун-та, 1904.

435. Бобровский П. О., *М. К. Бобровский (1785–1848), учёный славист ориенталист,* Санкт-Петербург: Тип. В. С. Балашева и К°, 1889.

436. *Братья Кукольники. Очерк их жизни: Биография, служебно-литературная деятельность и Хроника современных им событий в Северо-Западном крае*. Составил А. И. Шверубович, Вильна: Типография Губернскаго Правления, 1885.

437. Венгеров С. А., Абламович, Игнатий Карлович, *Критико-биографический словарь русских писателей и ученых (от начала русской образованности до наших дней),* СПб.: Семеновская Типо-Литография (И. Ефрона), 1889.

438. Венцеслав Венцеславович Пеликан: биография*, Столетие военного министерства. 1802–1902*. Окончание исторического очерка развития деятельности военно-медицинского ведомства в царствование Императора Николая I. Приложения, СПб., 1909, т. 8, ч. 3, с. 100 – 105.

439. Волков В. А., Куликова М. В., Логинов В. С., *Московские профессора XVIII — начала XX веков. Гуманитарные и общественные науки*, Москва: Янус-К: Московские учебники и картолитография, 2006.

440. Грималаускайте Д., Истоки нумизматического собрания Виленского императорского университета (1803–1832), *Крыніцазнаўства і спецыяльныя гістарычныя дысцыпліны: навук. зб., вып. 4,* рэд. С. М. Ходзін, Мінск: БДУ, 2008, с. 44–49.

441. Гринченко Н. А., Профессор в цензурном ведомстве России в первой половине XIX в., *Книжное дело: вчера, сегодня, завтра*, т. 201, 2001, с. 9–19.

442. Грицкевич В. П., *С факелом Гиппократа: из истории белорусской медицины*, Минск: Наука и техника, 1987.

443.Гусев М., Столетнее существование Виленской астрономической обсерватории (1753 – 1853), *Памятная книжка Виленской губернии на 1853 г.*, ч. 2. *Историко-статистические очерки Виленской губернии*, Вильна: в типографии Осипа Завадского, 1853.
444.Дарашэвіч Э. К., Зноска Ян, Асветнікі зямлі Беларускай, *Энцыклапедычны даведнік*. Мінск: Беларуская Энцыклапедыя, 2001, с. 184–185.
445.Дёмин М., Немецкий университет XIX века и дисциплинарная специализация философии, *Логос*, Фонд „Институт экономической политики им. Е.Т. Гайдара“, Москва, 1 (91), 2013, с. 240–261.
446.Дорошевич Э. К., *История Вильнюсского университета (1579–1979*), Вильнюс: Мокслас, 1979.
447.Дорошевич Э. К., *Философия эпохи Просвещения в Белоруссии*, Диссертация по философии, Минск, 1987.
448.Дубровский П. П., Іоаким Лелевель и его ученая деятельность, *Из очерков новейшей польской литературы*, Санктпетербург: в Типографіи И.И. Глазунова и комп., 1859.
449.*Дзеячы аховы здароуя і медыцынскай навукі Беларусі і Літвы на пераломе XVIII–XIX стагоддзяу*: Матэрыялы навук.-практ. канф., Гоодна-Белав'ны, 1992.
450. Жарова Е., Экзамены в университетах Российской империи в первой половине XIX в., *Вопросы образования*, 2014, № 4, с. 246–259.
451.Жемайтис З., Профессор Вильнюсского университета З. Ревковский (1807 – 1893) и математическое исследование производственных процессов, *Литовский математический сборник*, т. 3, Вильнюс, 1963, с. 289–314.
452.Жуковская Т. Н., Казакова К., *Anima universitatis: студенчество Петербургского университета в первой половине XIX века*, Москва: Новый хронограф, 2018.
453.Загорский В. Б., *Императорское Виленское медицинское общество (1805 – 1895)*, Вильна: Вильнюсское медицинское общество, 1896.
454.*Идеи А. А. Иностранцева в геологии и археологии*, Геологические музеи: Материалы научной конференции, под ред. В. В. Аркадьева, Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский государственный университеет, 2009.
455.*Иосиф Франк в Вильне как профессор и общественный деятель: читано в 1000-м заседаніи Императорскаго Виленскаго*

медицинскаго общества 12 ноября 1899 года, составил В. Загорскій, Вильна: изданіе Императорскаго Виленскаго медицинскаго общества, 1900.
456.*История Вильнюсского университета, (1579–1979)*, ред. Й. Кубилюс, С. Лазутка, Вильнюс: Мокслас, 1979.
457.Каграманова Т. И., *История присуждения ученых степеней в Российской империи: анализ источников и научной литературы*: диссертация кандидата исторических наук, Невинномысск, 2004.
458.Каупуж А. З., Доленга-Ходаковский и Н. И. Лобойко, *Советское славяноведение*, 1968, № 5, с. 55–58.
459.Каупуж А. З., Вклад Н. И. Лобойко в развитие русско-польско-литовских культурных связей в первой четверти XIX века, *Lietuvos TSR aukštųjų mokyklų mokslo darbai*, *Kalbotyra*, t. 7, 1963, p. 45–61.
460.Кларк У., *Академическая харизма и истоки исследовательского университета,* Пер. с англ. под науч. ред. М. Добряковой, Москва: Издательский дом Высшей школы экономики, 2017.
461.Копелевич Ю. Х., *Возникновение научных академий. Середина XVII–середина XVIII в.*, Ленинград: Изд-во „Наука“, Ленинградское отделение, 1974.
462. Копелевич Ю. Х., Ожигова Е. П., *Научные академии стран Западной Европы и Северной Америки*, АН СССР. Институт истории естествознания и техники, Ленинград: Наука, 1989.
463.Космач П. Г., К вопросу о роли религиозного фактора в истории эпохи Просвещения, *Актуальные проблемы и перспективы изучения новой и новейшей истории зарубежных стран*, редкол.: В. С. Кошелев (пред.) [и др.], Минск: Изд. центр БГУ, 2012, с. 102–104.
464.Коровенков Р. И., Открытия Иоганна Цинна – мифы и реальность Российская офтальмология онлайн № 21, *Из истории офтальмологии*. [Interaktyvus], [Žiūrėta 2017 m. gruodžio 11 d.]. Prieiga per internetą: http://www.eyepress.ru/article.aspx?20614
465.Космач П., Кушнер Н., Марцін Пачобут-Адляніцкі: каралеўскі астраном і рэктар Галоўнай школы ВКЛ, *Беларускі гістарычны часопіс*, 2012, № 9, с. 11–19.
466.Космач П. Г., Научные связи М. Почобута-Одляницкого с французскими и английскими учеными, *Гісторыя і грамадазнаўства*, 2012, № 11, с. 58–63.
467.Космач П. Г., *М. Почобут – Одляницкий: Очерк истории жизни и деятельности*, Минск: РИВШ, 2012.

468. Красиков В. И., Университетская философия в России XIX в.: особенности и модель эволюции, *Вестник Томского государственного университета. Философия. Социология. Политология*, № 3 (7), 2009, с. 25–33.
469. Крючок Г. Р., *Развитие медицины и здравоохранения Белоруссии (конец XVIII - начало XX вв.)*, Диссертация доктора медицинских наук, Минск, 1964 (в 2 т.)
470. Куль-Сяльверстава С., Варшаўскі и Віленскі Ўніверсітэты падчас Ўніверсітэцкай рэформы 1819–1823 гг., *Rocznik Centrum Studiów Białoruskich*, r. 1, nr. 2, Warszawa, 2016, p. 85–112.
471. Лабынцев Ю. А., Издания Франциска Скорины и других славянских первопечатников в библиотеке Супрасльского монастыря, *Белорусский просветитель Франциск Скорина и начало книгопечатания в Белоруссии и Литве,* Москва: Наука, 1979.
472. Лаўрэш Л., *«І зорнае неба над галавой...»: Нарысы з гісторыі астраноміі,* Мінск: Лімарыус, 2013.
473. Лебедынцев Ю., Михаил Бобровский – первый исследователь болгарского «Абагара» 1651 г., *Русско-болгарские связи в области книжного дела:* сборник научных трудов, Москва, 1981.
474. Лелевель И., Новосильцов в Вильне*, Вильна 1823–1824: Перекрестки памяти*, сост. Федута А. И., Минск: Лимариус, 2008, с. 19–71.
475. *Летопись Библиотеки Российской академии наук*, т. 1: 1714–1900, науч. рук. В. П. Леонов; отв. ред. Н. В. Колпакова; отв. сост. Г. В. Головко, Санкт-Петербург: БАН, 2004.
476. *Летопись Российской академии наук*, е. 1. 1724–1802, гл. ред. акад. Ю. С. Осипов. Отв. ред. д.филос.н. Н. И. Невская. СПб.: Наука, 2000 [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. balandžio 4 d.]. Prieiga per internetą: http://www.ipme.nw.ru/mirrors/test/history/chronicle.htm
477. Ловянникова Н. В., *История присуждения ученых степеней в Российской империи: Разработка и реализация отечественных программ научных исследований*, диссертация кандидата исторических наук, Невинномысск, 2003.
478. Луцкер П. В, Сусидко И. П., Итальянская опера XVIII века, *Под знаком Аркадии*, т. 1, Москва, 1998.
479. Матулайтите С. П., Астрономия в Вильнюсском университете во II половине XVII в.–начале XIX в., *Lietuvos TSR Mokslų akakdemijos darbai,* A serija, t. 1(29), 1969, p. 69–84.

480. Маурер Т., *«Барометры» или «маяки» общества? Избранные статьи по социальной истории русских и немецких университетов*. Москва: Германский исторический институт в Москве, 2015. (Ubi universitas, ibi Europa).
481. Мелешко О. П., *Развитие законодательства о производстве в богословские ученые степени в Российской империи:* диссертация кандидата юридических наук, Пятигорск, 2009.
482. Мирский М. Б., *История медицины и хирургии: учебное пособие для студентов учреждений высш. проф. образ*. Москва: ГЭОТАР-Медиа, 2010.
483. Мирзоян Э. Н., Московское общество испытателей природы: 200 лет служения России (1805- 2005 гг.), Доклады Московского общества испытателей природы. Том 37, Москва, Издательство «Графикон-принт», 2005. [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. balandžio 4 d.]. Prieiga per internetą: http://viperson.ru/articles/moskovskoe-obschestvo-ispytateley-prirody-200-let-sluzheniya-rossii-1805-2005-gg
484. Московское о-во испытателей природы (до 1917 г.), *Общий алфавитный список членов Императорского Московского общества испытателей природы*, Москва, 1838. [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. balandžio 4 d.]. Prieiga per internetą: https://dlib.rsl.ru/viewer/01003813504#?page=12
485. Мысліцелі і асветнікі Беларусі [М. Почобут]: *энцыклапедычны даведник*, Мінск, 1995, с. 271–274.
486. Намавичюс З. В., *Лелевель*, Москва: Юридическая литература, 1991
487. Оболевич Т., Польские философы и Петербург, *Соловьёвские исследования*, выпю 2(46), 2015, с. 130–158.
488. *Общий алфавитный список членов Императорского Московского общества испытателей природы*, Москва, ценз. 1838, [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. balandžio 4 d.]. Prieiga per internetą: https://dlib.rsl.ru/viewer/01003813504#?page=12
489. *Очерки истории науки и культуры Беларуси IX- начала XX в*., П. Т. Петриков [и др.], Минск: Навука і тэхніка, 1996.
490. Перковский Т. А., Мартин Почобут – ученый, педагог и общественный деятель, *Из истории науки и техники Белоруссии: тезисы докладов республиканской конференции по истории науки и техники*, 26–27 мая г. Минск, ред.: М. О. Бич [и др.], Минск, 1988, с. 106–107.

491. Пономарева В. В., К 275-летию Российской академии наук, Академия наук и становление научного знания в России, *Общественные науки и современность*, 1999, №5, с. 5–16.
492. Почобут-Одляницкий Мартин - Белорусские имена в истории, *Республиканская научно-техническая библиотека*,[Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. gegužės 30 d.]. Prieiga per internetą: http://rntbcat.org.by/belnames/F_HTM/Pochobut.HTML
493. *Прафесар Ігнат Анацэвіч. Жыццё. Спадчына*, Габрусевіч С. А., Марозава С. В., Гродна: ГрДУ, 2005.
494. Пустарнаков В. Ф., Зноско Ян, *Университетская философия в России. Идеи. Персоналии. Основные центры*, СПб.: Изд-во Русского Христианского гуманитарного института, 2003.
495. Райков Б. Е. *Русские биологи-эволюционисты до Дарвина*. Материалы к истории эволюционной идеи в России, т. 2, АН СССР, ин-т ист. естествозн. Москва-Ленинград: Изд-во АН СССР, 1951.
496. Рогожин В. Н., *Материалы для русской библиографии XVIII и первой четверти XIX столетий,* Санктпетербург: Императорская академия наук, 1902–1922, 2 t.
497. *Роль Вильнюсского университета в развитии науки: тезисы докладов XII Прибалтийской конференции по истории науки и техники (23–26 октября 1979 г),* ред. М. Ючас, Вильнюс: Вильнюсский университет им. В. Капсукаса, 1979.
498. *Русский биографический словарь*, Изд. под наблюдением А. А. Половцова, СПб, 1896, т. 1, [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. birželio 5 d.]. Prieiga per internetą: https://ru.wikisource.org/wiki/%D0%A0%D0%91%D0%A1/%D0%92%D0%A2/%D0%90%D0%B1%D0%BB%D0%B0%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87
499. Рынкевіч У. Патрыярх вучонага гравёрства, *«Мастацтва»*, Мінск, 2007, № 7, с. 52–55.
500. Свирида И. И., *Между Петербургом, Варшавом и Вильно: Художник в культурном пространстве XVIII–середина XIX вв.*, Москва: ОГИ, 1999.
501. Свирида И., Джозеф Саундерс в истории искусства и как историк искусства, *Meno istorija ir kritika*, t. 7: *Meno istorijos riboženkliai*, Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2011, p. 20–32.
502. Сидеравичюс Р., Письма русских литераторов профессору И. Н. Лобойко, *Literatūra*, 2008, t. 50 (2), p. 90–96

503.Смагина Г. И., *Санкт-Петербургская Академия наук и просвещение в России XVIII века: образование и распространение знаний*, диссертация доктора исторических наук, место защиты: Ин-т истории естествознания и техники им. С. И. Вавилова РАН, Санкт-Петербург, 2007.
504.*Список членов Императорской академии наук, 1725–1907*, сост. Б. Л. Модзалевский, Санкт-Петербург: Тип. Императорской акад. наук, 1908, VIII, c. 170, c. 171, c. 179, [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. balandžio 4 d.]. Prieiga per internetą: https://www.prlib.ru/item/451270.
505.Сухомлинов М. И., *Исторія Россійской академіи*, Санктпетербург: Типографія Императорской Академіи наук, 1874.
506.Українське небо 2, *Студії над історією астрономії в Україні, збірник наукових праць*; Львів: Інститут прикладних проблем механіки і математики ім. Я. С. Підстригача НАН України, 2016.
507.Улащик Н. Н., *Введение в изучение белорусско – литовского летописания*, Москва: Наука, 1985.
508.Феофанов А. М., *Профессора-иностранцы в российских университетах во второй половине XVIII первой половины XIX века,* [Interaktyvus], [Žiūrėta 2018 m. balandžio 3 d.]. Prieiga per internetą: http://cyberleninka.ru/article/n/professora-inostrantsy-v-rossiyskih-universitetah-vo-vtoroy-polovine-xviii-pervoy-poloviny-xix-veka.
509.Францев В. А. Б., *Польское славяноведение конца XVIII и первой четверти XIX ст*., Прага: Политика, 1906.
510.Фролов Е., Людвик Соболевский - филолог и библиограф: к истории Вильнюсского государственного университета им. В. Капсукаса, *Vilniaus valstybinio V. Kapsuko universiteto mokslo darbai,* 31, *Literatura*, 1960, 2, p. 139–170.
511.Чайковский Ю. В., Старейшее общество и его библиотека, *Москва научная*, Москва: Янус-К, 1997, с. 392–415.
512.Чикалова И. Р., *Великобритания: осмысление исторического опыта в Российской империи (XIX - начало XX в.)*, Минск: Беларуская навука, 2018.
513.Ченакал В., Мартин Почобут и Петербургская академия наук, *Историко-астрономические исследования*, 1961, вып. 7, с. 297–306.
514.Шалькевич В. Ф., Общественно-политические мысли Белоруссии в первой половине XIX века, дис. доктора философских наук, Гос. ун-т., Минск, 1993.

515.Шалькевич В. Ф., М. Массониус как историк польской философии, *Философия и социальные науки: научный журнал,* 2008, № 4, с. 14–20.
516.Швед В. В., *Между Польшей и Россией: общественно-политическая жизнь на землях Беларуси (1772–1863 гг.) = Паміж Польшчай и Расіяй: грамадска-палітычнае жыццё на землях Беларусі (1772-1863 гг.*), Гродна: ГрДУ, 2001.
517.Шылабрыт Т., Штрыхі да партрэта гісторыка Юзафа Ярашэвіча (1793-1860), *Гістарычны Альманах*, т. 2, 1999, с. 110–115.
518.*Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона*, т. XXVIIIa, 1900, [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. balandžio 4 d.], Prieiga per internetą: http://www.rulex.ru/01180230.htm
519.Яго Ж. Б., *К биографии М. К. Бобровского (славянского филолога ориенталиста)*, Санкт-Петербург: тип. В.В. Комарова, 1890.

PRIEDAS. Biogramos. Imperatoriškojo Vilniaus universiteto profesorių ir adjunktų prozopografija.

1. Pavardė, Vardas
2. Gyvenimo datos: a) gimimo; b) santuokos; c) mirties
3. Gyvenimo trukmė
4. Gimimo vieta
5. Mirties arba palaidojimo vieta
6. Socialinė kilmė
7. Konfesija
8. Giminė: a) tėvai; b) broliai/seserys; c) žmona; d) vaikai
9. Išsilavinimas: a) pradinis; b) aukštojo mokslo laipsniai
10. Akademinė veikla: a) adjunkto ir kitos pareigos universitete; b) profesorius; c) dekanas ir kt.
11. Mokslinė veikla: a) priklausymas mokslo įstaigoms (akademijoms, mokslo draugijoms, institutams); b) tyrimai; c) kitos pareigos

Pastabos: po biogramomis nurodyta naudota literatūra (L) ir šaltiniai (Š). IVU pirmtakams naudojamos santrumpos: Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės vyriausioji mokykla (LDKVM), o nuo 1797 m. – Vilniaus vyriausioji mokykla (VVM).

1. **Abichtas Adolfas (Abicht Adolf)**
2. a) 1793 m. b) - c) 1860 m. rugpjūčio 3 d.
3. 67 m.
4. Erlangenas (Prūsijos Karalystė)
5. Vilniaus evangelikų senųjų kapinių komplekso senosios kapinės
6. -
7. Evangelikas liuteronas
8. a) - b) - c) - d) Johanas Heinrichas
9. a) 1810 m. baigė Vilniaus gimnaziją; b) 1811 m. birželio 30 d. IVU Filosofijos kandidatas, 1815 m. birželio 30 d. IVU medicinos magistras, 1816 m. liepos 5 d. IVU medicinos daktaras
10. a) 1824 m. IVU Patologijos katedros adjunktas; b) 1827 m. IVU patologijos profesorius; c) -
11. a) 1823 m. Vilniaus medicinos draugijos narys, 1837 m. Sankt Peterburgo medicinos chirurgijos akademijos narys, 1839 m. Varšuvos gydytojų draugijos narys; b) *De Intestinorum coarctatione:*

diarrhoeae chronicae causa minus vulgata (1816); *Praelectionum pathologiae generalis*; *Institutiones Therapiae generalis* (1840); c)-

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831),* t. 3, Kraków, 1899, s. 107–109.
Š: „Teki Polińskiego". Notaty do biografii profesorów, uczniów i urzędników Uniwersytetu Wileńskiego A-G, VUB RS, f. 2, b. DC–175, l. 8, l. 9.

1. **Abichtas Johanas Heinrichas (Abicht Johan Heinrich)**
2. a) 1762 m. b)? c) 1816 m. kovo 16 d.
3. 53 m.
4. Folkštetas (Volkstedt), Švarcburgas Rudolštatas (Schwarzburg-Rudolstadt) (Šventoji Romos imperija)
5. Vilniaus evangelikų senųjų kapinių komplekso senosios kapinės
6. –
7. Evangelikas liuteronas
8. a) - b) - c) vedęs, d) Adolfas
9. a) Baigė Rudolštato mokyklą; b) 1786 m. Filosofijos daktaras Erlangeno universitete (toliau – EU)
10. a) 1790 m. adjunktas EU; b) ekstraordinarinis EU filosofijos profesorius; 1796 m. Ordinarinis filosofijos profesorius EU; 1804 m. ordinarinis filosofijos profesorius IVU; c) -
11. a) - b) *Verbesserte logik*, *Versuch einer kritischen untersuchung üner das Willensgeschäft* (1788), *Initia philosophiae propriae sic* dictae (1814); c)-

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 3, Kraków, s. 109–110.
Š: „Teki Polińskiego". Notaty do biografii profesorów, uczniów i urzędników Uniwersytetu Wileńskiego. A-G, VUB RS, f. 2, b. DC–175, l. 1–7.

1. **Ablamovičius Ignacijus (Abłamowicz Ignacy)**
2. a) 1787 m. b)? c) 1848 m.
3. 61 m.
4. –
5. Palaidotas Voluinės gubernijoje, Ostrovoke
6. Bajoras (Abdank herbas)
7. ?

8. a) Karolis (Smolensko ir Trakų vaivadijos rotmistras); b) broliai IVU medicinos daktarai Vincentas ir Juozapas; c) Ana Hoffman; d) Anelė Ablamovičiūtė
9. a) 1804 m. baigė Vilniaus gimnaziją ir įstojo į Vilniaus mokytojų seminariją; b) 1808 m. birželio 16 d. IVU filosofijos magistras
10. a) 1808–1810 m. Fizikos kabineto adjunktas IVU, 1817 m. chemijos adjunktas IVU; b) 18341837 m. Kijevo universiteto ordinarinis profesorius; c) Kijevo universiteto emeritas
11. a) - b) *Programme du course de Chemie appliquee aux ats ou de Technologie chemique generalis; considerations preliminares du programme d'un cours de chemie appliquie aux arts*; c) -

L.: Абламович, *Русский биографический словарь*, Изд. под наблюдением А. А. Половцова, СПб, 1896, т. 1, [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. birželio 5 d.]. Prieiga per internetą: https://ru.wikisource.org/wiki/%D0%A0%D0%91%D0%A1/%D0%92%D0%A2/%D0%90%D0%B1%D0%BB%D0%B0%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87; Венгеров С. А., Абламович, Игнатий Карлович, *Критико-биографический словарь русских писателей и ученых (от начала русской образованности до наших дней*), СП., 1889, т. I, с. 11; *Биографический словарь профессоров и преподавателей Императорского университета Св. Владимира (1834–1884),* составлен и издан под ред. В. С. Иконникова, Киев, 1884, XXXVI, с. 2.

Š: Akta tyczące prof. ks. Stanisława i Józefa Jundziłłów z lat 1818–30 oraz drobne akta tyczące prof. Eichwalda, 1818–1830, VUB RS, f. 2, b. KC–352; „Teki Polińskiego“. Notaty do biografii profesorów, uczniów i urzędników Uniwersytetu Wileńskiego A-G, VUB RS, f. 2, b. DC–175, l. 10, l. 11; Дело о командировании магистра И. Абламовича в г. Париж для совершенствования знаний в области химии, LVIA, f. 721, ap. 1, b. 110; Дело о командировании магистра философии Виленского университета И.К. Абламовича за границу с научной целью, РГИА, ф. 733, оп. 62, д. 393.

1. **Adamovičius Adomas Ferdinandas (Adamowicz Adam Ferdinand)**
2. a) 1802 m. b) 1828 m. birželio 23 d. c) 1881 m. balandžio 30 d.
3. 79 m.

4. Vilnius
5. Vilniaus evangelikų senųjų kapinių komplekso senosios kapinės
6. –
7. Evangelikas liuteronas
8. a) Juozapas (pirklys); b) - c) Ieva Zboroskytė d) -
9. a) 1818 m. baigė Vilniaus gimnaziją; b) 1819 m. filosofijos kandidatas IVU; 1823 m. kovo 1 d. filosofijos magistras IVU; 1824 m. gegužės 3 d. medicinos daktaras IVU
10. a) 1828 m. adjunktas; b) - c) -
11. a) 1825 m. Vilniaus medicinos draugijos narys, 1825 m. Maskvos gamtos tyrėjų draugijos narys; b) *An Socrates cicuta necatus fuerit, excucurrit* (1817); *Dissertatio inauguralis medico-veterinaria morborum inter animalia domestica observatorum exhibens, odnexa synonymia germanica, gallica, rossica et polinica* (1824); c) -

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831),* t. 3, Kraków,1899, s. 111; Metryki ślubów kościoła św. Jana w Wilnie 1827–1831, Metryki szlacheckie, opracował L. Kocoń, [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. birželio 5 d.]. Prieiga per internetą: http://www.katalogszlachty.com/metryki-szlacheckie/metryki-slubow-kosciola-sw-jana-w-wilnie-1827-1831/; Piročkinas A., Šidlauskas A., *Mokslas senajame Vilniaus universitete*, Vilnius, 1984, p. 243.
Š: „Teki Polińskiego". Notaty do biografii profesorów, uczniów i urzędników Uniwersytetu Wileńskiego. A-G, VUB RS, f. 2, b. DC–175, l. 12–15; Mykolui Pelkai-Polinskiui rašyti laiškai: Adamovičius ir Adamovičienė, 1822–1848, LMAVB RS, f. 151–674, l. 5.

1) **Barankevičius Motiejus (Barankiewicz Maciej)**
2) a) 1769 m. b) - c) 1829 m. sausio 27 d.
3) 60 m.
4) ?
5) Vilnius, Bernardinų kapinės
6) ?
7) ?
8) a)? b)? c)? d)?
9) a) - b) 1804 m. medicinos daktaras IVU
10) a)? b)? c)?
11) a) 1809 m. Vilniaus medicinos draugijos narys; b) *Niektóre uwagi i postrzeżenia, a szczególniey czemu o wakcynie, nie wszędzie dobrze mowią* (1815); c) -

L.: Sakalauskaitė-Juodeikienė E., Nervų ligos Vilniuje XIX-ojo amžiaus pirmoje pusėje, *Daktaro disertacija*, Vilnius, 2019, p. 125.

1. **Bécu August Ludvik**
2. a) 1771 m. gegužės 3 d. b)? c) 1824 m. rugsėjo 26 d.
3. 53 m.
4. Gardinas
5. Vilnius, Rasų kapinės
6. Bajoras (nobilituotas 1775 m.)
7. Romos katalikas
8. a) Jonas Liudvikas (evangelikas reformatas) Karolina Hein (katalikė); b) brolis Jokūbas ir sesuo; c) Aleksandra Pilar, Salomėja Januševičiūtė; d) Aleksandra Mianovskienė, Henrilė Januševičienė, įsūnis Julius Slovackis
9. a)- b) 1789 m. birželio 29 d. filosofijos daktaras LDK Vyriausioje mokykloje (LDKVM), 1793 m. sausio 6 d. medicinos daktaras LDKVM
10. a)- b) 1797 m. patologijos viceprofesorius LDKVM, 1799 m. patologijos profesorius LDKVM, 1806 m. sausio 5 d. ordinarinis patologijos, fiziologijos ir higienos profesorius IVU
11. a) 1804 m. Prancūzijos Centrinio Vakcinacijos komiteto narys korespondentas, 1806 m. Vilniaus medicinos draugijos narys, 1817–1824 m. Biblijos draugijos sekretorius; b) *O wakcynie czyli tak nazwaney ospie krowiey* (1803); *Rozprawa o doskonałości szpitalów* (1807); *Higiena dla panien na pensjach* (1815) c)-

L: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831),* t. 3, Kraków, 1899, s. 118–120; Jakubowska A., Brzuchalski M. A., Pliszkiewicz M., Jeśman Cz., Profesor August Becu – Doktor z Dziadów. Przyczynek do rozważań nad początkami medycyny nowożytnej na Wileńszczyźnie, *Forum Bibliotek Medycznych,* 2015, r. 8, nr. 2 (16), s. 268–279.
Š: Opisy służbowe uniwersyteckie, 1816–1818, VUB RS, f. 2, b. KC–133, l. 365; Opisy służbowe uniwersyteckie, 1821–1823, VUB RS, f. 2, b. KC-141, l. 697–704; „Teki Polińskiego“. Notaty do biografii profesorów, uczniów i urzędników Uniwersytetu Wileńskiego A-G, VUB RS, f. 2, b. DC–175, l. 65; Opisy służbowe uniwersyteckie, 1819–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–138, l. 77.

1. **Belkevičius Adomas (Bielkiewicz Adam)**
2. a) 1797 m. b)- c) 1840 m. vasario 22 d.

3. 43 m.
4. Vilnius
5. Vilnius
6. –
7. ?
8. a) Tėvas muzikantas; b) du broliai, jaunesnis dailininkas Antanas; c) - d) -
9. a) 1815 m. baigė Vilniaus gimnaziją; 1815–1820 m. studijavo IVU; b) 1837 vasario 6 d. medicinos daktaras
10. a) 1824 m. gruodžio 12 d. IVU prosektorius; 1825 m. - adjunktas; b) 1827 m. ekstraordinarinis žmogaus ir patologinės anatomijos profesorius (be daktaro laipsnio) IVU
11. a) - b) *Przykład choroby błękitnej morbus coeruleus z przyczyny otworzenia się kanału arteryjnego Botalla* (1822); Daktaro disertacija *De bursis mucosis subcutaneis* (1837); c)-

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831),* t. 3, Kraków, 1899, s. 124–126; Bokszyski A., *Wilnianie znani i nieznani, Niezmordowany w pracy umysłowej*, [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. birželio 5 d.]. Prieiga per internetą: http://www.tygodnik.lt/200950/bliska3.html; Piročkinas A., Šidlauskas A., *Mokslas senajame Vilniaus universitete*, Vilnius, 1984, p. 226.

1. **Berkmanas Jonas Karolis (Baerkman, Bärkman)**
2. a) 1783/1787 m.? b)? c) 1856 m.
3. 73 m.
4. Vilnius
5. Sankt Peterburgas
6. Bajoras
7. –
8. a) Juzefas; b) - c) vedęs, d) -
9. a) 1804 m. baigė Vilniaus gimnaziją, 1806 m. Filosofijos kandidatas IVU; 1814 m. Medicinos studijos Berlyno akademijoje; b) 1816 m. medicinos daktaro laipsnis IVU
10. a)- b) 1824 m. lapkričio 1 d. teismo medicinos profesorius IVU, 1826 m. higienos profesorius IVU; c)-
11. a) 1820 m. Vilniaus medicinos draugijos narys; b)- c)-

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831),* t. 3, Kraków, Uniwersytet Wileński, 1899, s. 118; Piročkinas A., Šidlauskas A., *Mokslas senajame Vilniaus universitete*, Vilnius, 1984, p. 241.
Š.: „Teki Polińskiego“. Notaty do biografii profesorów, uczniów i urzędników Uniwersytetu Wileńskiego A-G, VUB RS, f. 2, b. DC–175, l. 46–48; Michał Pełka-Poliński, Spis rozmaitych zdarzeń...[Dienoraštis], 1814–1825, VUB RS, f. 14, b. 14, l. 20.

1. **Bobrovskis Mykolas (Bobrowski Michał)**
2. a) 1784 m. lapkričio 8 d. b)- c) 1848 m. rugsėjo 21 d.
3. 64 m.
4. Palenkės vaivadija, Volka, Bielskas
5. Šarašova, Gardino gubernija, Gardino apskritis
6. Dvasininkas (1815 birželio 29 m. Kunigas)
7. Unitas, vėliau stačiatikis
8. a) Kirilas (unitų dvasininkas); b) Juzefas; c)- d)-
9. a) Pijorų mokykla Drohičine, gimnazija Balstogėje; 1808–1812 m. vyriausioji dvasinė seminarija Vilniuje; b) 1811 m. gegužės 15 d. filosofijos magistras IVU, 1812 m. birželio 14 d. teologijos magistras IVU, 1814 m. teisės magistras IVU, 1815 m. teologijos daktaras IVU
10. a) 1814 m. dėstė teisę IVU, 1815 m. IVU adjunktas; b) 1822 m. rugsėjo mėn. ekstraordinarinis Šv. Rašto profesorius IVU, 1823 m. gruodžio 14 d. ordinarinis profesorius IVU
11. a) Azijos draugija Paryžiuje; b) *Pro gradu magistri: De Messiae magnitudine* (1812); c) Surado Supraslio rankraštį

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 3, Kraków, 1899, s. 127–130; Mikalauskas V., Lietuvos arabistika XIX–XX a., *Acta orientalia Vilnensia*, 2000, 1, p. 234.
Š.: Opisy służbowe uniwersyteckie, 1816–1818, VUB RS, f. 2, b. KC–133, l. 265; Opisy służbowe uniwersyteckie, 1822–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–143, l. 507–509; „Teki Polińskiego“. Notaty do biografii profesorów, uczniów i urzędników Uniwersytetu Wileńskiego A-G, VUB RS, f. 2, b. DC-175, l. 69–79; Opisy służbowe uniwersyteckie, 1821–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–141, l. 329–333; LMAVB RS, f. 18–107, l. 16.

1. **Boguslavskis Juzefas Konstantinas (Bogusławski Józef)**
2. a) 1754 m. gruodžio 9 d. b)- c) 1819 m.

3. 64 m.
4. Charkovo gubernija
5. ?
6. Dvasininkas (pijoras), vėliau pasaulietis
7. Romos katalikas
8. a)? b)? c)? d)?
9. a) Pradinis mokslas Zoločive (Zolochiv), Charkovo gubernijoje; b) Teologijos daktaras
10. a)- b)1789–1803 m. moralės teologijos profesorius LDKVM; c) 1799–1810 moralės ir politikos mokslų denakas, IVU emeritas
11. a)- b) *Mowy i wierszy moralnych autorów klassycznych* (1801), *Życia sławnych Polaków* (1814); c)-

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831),* t. 3, Kraków, 1899, s. 131; t. 2., Kraków, 1900, s. 545; Massonius P. M., *Dzieje Uniwersytetu Wileńskiego, 1781–1832*: notatki z wykładów w roku akademickim 1924/1925, do druku przygotowali, przypisami, szkicami uzupełniającymi i posłowiem opatrzyli Anna Supruniuk, Mirosław Adam Supruniuk, Toruń, 2005, s. 21.

1. **Bohatkevičius Aleksandras Viktoras (Bohatkiewicz Aleksander Wiktor)**
2. a) 1795 m. rugsėjo 20 d. b)- c) 1832/1833 m.?
3. 38 m.
4. Minsko gubernija, Pastovių apskritis, Lučiojaus arba Pastovių parapija
5. ?
6. Bajoras
7. ?
8. a) tėvas Mykolas, motina Marcijona Rudzinskaitė; b) Joachimas, Pranciškus Ksaverijus, Hilarijus, c) - d) -
9. a)1807–1813 m. Minsko gubernijos Pastovių apskrities mokykla, 1813 m. įstojo į IVU; b) 1814 m. liepos 30 d. filosofijos kandidatas IVU, 1819 m. birželio 30 d. antras filosofijos kandidato laipsnis už filologijos žinias; 1816–1821 m. mokytojų seminarijos studentas, 1821 m. spalio 10 d. filosofijos magistras IVU
10. a) 1828 m. gruodžio 10 d. adjunktas, 1829 m. skaitė viešas bibliografijos paskaitas; b)- c)-

11. a)- b) magistro darbas *De commodis et utilitatibus quae ex accurata veterum scriptorum interpretatione ad acuendum ingenium cognitadique vim interdendam derivantur* (1820), *Wykazanie ogółowe urządzenia pomocy dla ubóstwa w Angliji i Francji z przedanemi objaśnieniami* (1822); *Wiadomość o Towarzystwie moralnej poprawy w Strassburgu; Uwaga nad wpływem tegoczesnym osad europieskich na zachodnich brzegach Afryki; Rzecz o bibliografji powczechnej* (1830); c) bibliotekininko padėjėjas, IVU Literatūros ir dailiųjų menų skyriaus sekretorius

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831),* t. 3, Kraków, 1899, s. 132; Bohatkiewicz A. W., *Veikalas apie visuotinę bibliografiją*, parengė Alma Braziūnienė, Aušra Navickienė, Sondra Rankelienė, Vilnius, 2004; Navickienė A., Knygos mokslo teoretikas Aleksandras Wiktoras Bohatkiewiczius, *Veikalas apie visuotinę bibliografiją*, Vilnius, 2004, p. 10.
Š.: Uzięblo L., Straipsnelis apie Aleksandrą Bohatkevičių, 1931, LMAVB RS, f. 151–57.

1. **Bojanus Ludvich Heinrich**
2. a) 1776 m. rugpjūčio 16 d. b) 1798 m.? c) 1827 m. balandžio 2 d.
3. 51 m.
4. Buksvileris, Prancūzija
5. Darmštatas
6. Miestietis
7. Evangelikas liuteronas
8. a) Jokūbas, Marija Eleonora Magdalena Kromayer, prosenelis Georgas Gotlibas Bojanus b) Luiza Frederika, Karolis Liudvigas; c) Vilhelminą Roose; d) tiesioginių palikuonių neturėjo, Vilniuje įvaikino mergaitę
9. a)? b) 1797 m. liepos 16 d. medicinos ir chirurgijos daktaro laipsnis Jėnos universitete; 1801 m. studijavo Darmštato medicinos kolegijoje
10. a)? b) 1804 m. IVU ordinarinis profesorius, 1816 m. IVU lyginamosios anatomijos profesorius
11. a) 1801 m. Paryžiaus medicinos draugijos narys, 1806 m. Vilniaus medicinos draugijos narys, 1810 m. Maskvos gamtos tyrėjų draugijos narys, 1810 m. Sankt Peterburgo medicinos chirurgų akademijos narys, 1814 m. Imperatoriškosios mokslų akademijos narys korespondentas, 1818 m. Imperatoriškosios Leopoldo Karolingų gamtos tyrėjų draugijos narys, 1818 m. ordinarinis Karališkosios

Kopenhagos gyvulininkystės draugijos narys; 1819 m. Leipcigo gamtos tyrėjų draugijos garbės narys, 1821 m. Edinburgo Vernerio draugijos narys užsienietis, 1821 m. Stokholmo karališkosios mokslų akademijos narys, Žmogaus tyrėjų asociacija; b) *De veterinaria medicina* (1806); *O ważniejszych zarazach bydła rogatego i koni* (1810); *Ueber die Seuchen der Hausthiere* (1810); *Introductio in anatomen comparatam* (1815); *Anatome testudinis europaeae (*1819–1821); paskaita *Des principales causes de la dégéneration des races des chevaux et des regles á suivre pour les rélever*; *Anatome Testudinis Europae* (1821); *De uro nostrato ejusque sceleto commentatio* (1825), c) -

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831)*, t. 3, Kraków, 1899, s. 132–135; Edel Ph., Daszkiewicz, Louis Henri Bojanus; [iš prancūzų kalbos vertė Rima Meškutė], Vilnius: Gamtos tyrimų centras, 2016; Piročkinas A., Šidlauskas A., *Mokslas senajame Vilniaus universitete*, Vilnius, 1984, p. 212–218, 243.
Š.: Opisy służbowe uniwersyteckie, 1819–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–138, l. 89; Opisy służbowe uniwersyteckie, 1821–1823, VUB RS, f. 2,b. KC–141, l. 709; „Teki Polińskiego“. Notaty do biografii profesorów, uczniów i urzędników Uniwersytetu Wileńskiego A-G, VUB RS, f. 2, b. DC-175, l. 87–98.

1. **Borovskis Leonas (Borowski Leon)**
2. a) 1784 m. gegužės 27 d. b)? c) 1846 m. balandžio 4 d.
3. 62 m.
4. Minsko vaivadija, Pinsko pavietas
5. Vilnius, Bernardinų kapinės
6. Bajoras
7. Romos katalikas
8. a) Sebastijonas, Ona; b) Ignacijus; c) Vedęs du kartus; d) Stanislovas, Marija
9. a) mokėsi privačiuose namuose pas krikštamotę, vėliau Pastovių mokykloje; b) 1803 m. birželio 16 d. filosofijos kandidatas IVU; 1816 m. birželio 20 d. filosofijos magistras IVU.
10. a) 1814 m. iškalbos ir poezijos dėstytojas IVU, 1818 m. rugsėjo 14 d. IVU adjunktas; b) 1821 m. sausio 26 d. ekstraordinarinis profesorius; 1822 m. ordinarinis profesorius c) 1832 m. rugsėjo 19 d. emeritas

11. a)? b) *Dedykacja do burmistrza wilenskiego* (1807); Recenzija J. U. Nemcevičiaus komedijai *Samolub* (1815); *Uwagi nad poezyą i wymową pod względem ich podobieństwa i różnicy* (1821); *Wiadomość o życiu i pismach Euzebiusza Słowackiego*; *Petrarka dla szkół powiatowycz przez pytania i odpowiedzi* (1824); *Rozbiór poematu angielskiego legend of Jon przez Woltera Paterson* (1824); *O poznawaniu zdolności umysowych w młodzieży*, *Wiadomość o życiu i pracach uczonych G. E. Grodka*; c) 1817 m. įstojo į Nenaudėlių (Šubravcų) draugiją; c) 1805 m. universiteto buhalteris, įvairių komitetų narys

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831),* t. 3, Kraków, 1899, s. 138–142; Massonius P. M., *Dzieje Uniwersytetu Wileńskiego, 1781–1832*: notatki z wykładów w roku akademickim 1924/1925; do druku przygotowali, przypisami, szkicami uzupełniającymi i posłowiem opatrzyli Anna Supruniuk, Mirosław Adam Supruniuk, Toruń, 2005, s. 18.
Š.: Opisy służbowe uniwersyteckie, 1816–1818, VUB RS, f. 2, b. KC–133, l. 268; Opisy służbowe uniwersyteckie, 1822–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–143, l. 529; Opisy służbowe uniwersyteckie, 1819–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–138, l. 159; Leon Borowski wspomnienie/ Dominik Chodźko, LMAVB RS, f. 9–1544.

1. **Borsukas Benediktas (Borsuk Benedykt)**
2. a) 1769 m. b)? c) 1807 m.
3. 38 m.
4. Minsko vaivadija, Minskas
5. Reino konfederacija, Badenas
6. Bajoras
7. ?
8. a) Pranciškus; b)? c)? d)?
9. a) mokėsi Minske; b) 1799 m. Filosofijos daktaras Lietuvos Vyriausioje mokykloje, 1806 m. birželio 22 d. medicinos mokslų daktaras.
10. a) 1800 m. chemijos viceprofesorius, adjunktas; b)-
11. a) 1806 m. Vilniaus medicinos draugijos narys; b)- c)-

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831),* t. 3, Kraków, 1899, s. 124–126.

Š.: „Teki Polińskiego“. Notaty do biografii profesorów, uczniów i urzędników Uniwersytetu Wileńskiego. A-G, VUB RS, f. 2, b. DC-175, l. 112–113.

1. **Briotė Jokūbas (Briôtet Jacques)**
2. a) 1749 m. rugpjūčio 19 d. b)? c) 1819 m. gegužės 25 d.
3. 69 m.
4. Prancūzijos Karalystė, Burgundijos provincija, Toras
5. Vilnius
6. Miestietis
7. ?
8. a) Pranciškus; b)? c) Margarita Godinienė; d) Jokūbas Antanas, podukra Helena Godin
9. a) 1768 m. mokėsi medicinos Lione ir Paryžiuje; b) 1787 m. medicinos ir chirurgijos daktaras
10. a) 1787 m. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės vyriausiosios mokyklos (toliau-LDKVM) anatomijos ir praktinės chirurgijos dėstytojas; b) 1803 m. ordinarinis chirurgijos profesorius; c) 1811 m. emeritas
11. a) 1806 m. Vilniaus medicinos draugijos narys; b)- c)-

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831),* t. 3, Kraków, 1899, s. 144–146.
Š.: „Teki Polińskiego“. Notaty do biografii profesorów, uczniów i urzędników Uniwersitetu Wileńskiego. A-G, VUB RS, f. 2, b. DC–175, l. 116–123.

1. **Chodanis Jonas Kantas Kalikstas (Chodani Jan Kanty)**
2. a) 1767 m. spalio 16 d. b)- c) 1823 m. liepos 19 d.
3. 55 m.
4. Krokuva
5. Vilnius, palaidotas Šv. Petro ir Povilo bažnyčios koplyčioje, Antakalnyje
6. Dvasininkas (1793 m. kunigas, 1819 m. Vilniaus katedros kanauninkas)
7. Romos katalikas
8. a) Jokūbas, Agnė; b)? c)- d) -
9. a) 12 m. atiduotas į Dievo Kūno kanauninkų mokyklą; b) Karališkoji vyriausioji mokykla (toliau – KVK) Krokuvoje
10. a)- b) 1805 m. gegužės 15 d. KVK dogminės teologijos profesorius; 1808 m. liepos 4 d. ekstraordinarinis moralinės teologijos profesorius

IVU; 1810 m. gegužės 25 d. ordinarinis profesorius; c) 1817–1823 m. Moralinių ir politinių mokslų fakulteto dekanas

11. a)- b) *Rozprawę okazującą dążenie nauki Jezusa Chrystusa* (1815), *Etyka Chrześciańska, czyli Teologia Moralna, do użycia szkolnego zastosowana przez Reyberga* (1821); *Nauka chrześciańskiey katolickiey religii* (1823); c) 1810–1813 m. Vyriausios seminarijos tarybos narys; 1814 m. mokyklų vizitatorius; 1813–1822 knygų cenzorius

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831),* t. 3, Kraków, 1899, s. 151–153; Жукович П., О профессорах богословского факультета Виленского университета в настоящем столетии. *Христианское чтение*. 1888, ч. I, с. 565–571.
Š.: „Teki Polińskiego“, Notaty do biografii profesorów, uczniów i urzędników Uniwersytetu Wileńskiego. A-G, VUB RS, f. 2, b. DC–175, l. 129–131; Opisy służbowe uniwersyteckie, 1816–1818, VUB RS, f. 2, b. KC–133, l. 334; Opisy służbowe uniwersyteckie, 1819–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–138, l. 25.

1. **Černiavskis Jonas (Czerniawski Jan)**
2. a) 1778? b)? c) 1827 m. sausio 22 d.
3. 49 m.
4. ?
5. Rusijos imperija, Sankt Peterburgas
6. ?
7. Stačiatikis
8. a) Jonas; b)? c) Agafija; d) Radionas, Gabrielius, Natalija.
9. a)? b) 1792 m. liepos 6 d. Sankt Peterburgo mokytojų gimnazija; 1805 m. rugsėjį IVU filosofijos daktaras
10. a)- b) 1805 m. vasario 4 d. ordinarinis rusų kalbos ir literatūros profesorius IVU; c) 1819 m. ištarnautas profesorius emeritas
11. a)? b) *O tolerancji religijnej w Rossji z dawna zachowywanej* (1815); c) 1816 m. mokyklų vizitatorius

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831),* t. 3, Kraków, 1899, s. 153.
Š.: „Teki Polińskiego“, Notaty do biografii profesorów, uczniów i urzędników Uniwersytetu Wileńskiego. A-G, VUB RS, f. 2, b. DC–175, l. 154–155; Opisy służbowe uniwersyteckie, 1819–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–138, l. 129.

1. **Danilavičius Ignacijus (Daniłowicz Ignacy)**

2. a) 1789 m. liepos 30 d. b)? c) 1843 m. birželio 30 d.
3. 54 m.
4. Palenkės Bielskas, Hrinevičių kaimas
5. Vokiečių konfederacija, Bavarija, Gräfenbergas, Frivaldovo parapijos kapinės
6. Bajoras
7. Unitas
8. a) Mykolas, Domicėlė Michnevičiūtė; b) Mykolas, keturios seserys; c) Zofija; d)?
9. a) 1797 m. Lomžos pijorų mokykla; 1806–1807 m. Balstogės gimnazija; b) 1811 m. birželio 20 d. IVU teisės kandidatas, 1812 m. balandžio 25 d. teisės magistras;
10. a) 1814 m. civilinės teisės dėstytojas, 1819 m. liepos 20 d. adjunktas; b) 1822 m. ekstraordinarinis, 1823 m. ordinarinis profesorius.
11. a)- b) Disertacija *„Kodex Napoleona w porównaniu z prawami polskimi i litewskimi*“; *Opisanie bibliograficzne Statutu Litewskiego* (1823); *Latopisiec Litwy i kronika ruska* (1827); c) Balstogės gubernatoriaus sekretorius, Diplomatijos profesorius Charkovo universitete.

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831),* t. 3, Kraków, 1899, s. 153–156; Janulaitis A., *Ignas Danilavičius Lietuvos bei jos teisės istorikas,* Kaunas, Vytauto Didžiojo universiteto Teisių fakultetas, 1932, p. 19; Piročkinas A., Šidlauskas A., *Mokslas senajame Vilniaus universitete*, Vilnius: Mokslas, 1984, p. 279.
Š.: Opisy służbowe uniwersyteckie, 1816–1818, VUB RS, f. 2, b. KC–133, l. 264; Opisy służbowe uniwersyteckie, 1821–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–141, l. 337–342; Opisy służbowe uniwersyteckie, 1822–1824, VUB RS, f. 2, b. KC–143, l. 502–503; Wybory przedzstawienia i utwierdzenia adjunktów Uniwersytetu, LVIA, f. 721, ap. 1, b. 66; Заметки ордин. Проф. Виленского Университета Игнатия Даниловича и материалы для биографии его, писаные рукою Е. Тышкевича и проф. Коровицкаго, LMAVB RS, f. 18–186.

1. **Daugirdas Angelas (Dowgird Anioł)**
2. a) 1776 m. gruodžio 2 d. b)- c) 1835 m. balandžio 26 d.
3. 58 m.
4. Mogiliavo gubernija, Mscislavo pavietas, Jurkovščiznos kaimas

5. Vilnius, Šv. Stepono bažnyčios kapinės
6. Dvasininkas (1791 m. rugpjūčio 17 d. įstojo į pijorų ordiną; 1801 m. Įšventintas kunigu, 1801 – 1809 m. pijorų konvikto prefektas Vilniuje),
7. Romos katalikas
8. a) Stanislovas; b)? c)- d)-
9. a) pradinis išsilavinimas namuose; 1786 m. jėzuitų ir pijorų mokyklos Mogiliavo gubernijoje, Mscislavo vaivadijoje; b) 1820 m. liepos 4 d. IVU teologijos magistras; 1826 m. spalio 24 d. IVU teologijos daktaras.
10. a) 1818–1822, 1824 m. logikos ir filosofijos dėstytojas IVU.
11. a) 1826 m. Varšuvos mokslo bičiulių draugijos narys, b) *O logice, metafizyce i filosofii moralnej* (1821); daktaro disertacija *„Dissertatio inauguralis theologico-dogmatica de miraculis“* (1826); *Wykład przyrodzonych myślenia prawideł czyli Logika teoretyczna i praktyczna* (1828); c)-

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831),* t. 3, Kraków, 1899, s. 157–158;
Š.: „Teki Polińskiego“. Notaty do biografii profesorów, uczniów i urzędników Uniwersytetu Wileńskiego. A-G, VUB RS, f. 2, b. DC–175, l. 169–172.

1. **De Nueve Jean**
2. a) 1785 (1774?) m. b)? c) 1839 m. sausio 11 d.
3. 54 m. (65?)
4. Prancūzijos Karalystė, Senos regionas
5. Vilnius, Bernardinų kapinės
6. ?
7. ?
8. a) Baltazaras; b)? c) Adelaidė; d) Aleksandra, Natalija, Aleksandra, Gabrielė
9. a) 1813 m. baigė mokslus Paryžiuje; b)?
10. a) 1827 m. IVU prancūzų kalbos ir literatūros katedros adjunktas; b) 1829 m. IVU ekstraordinarinis profesorius.
11. a)? b) *Grammatyka francuska* (1826); *Grammaire française demonstrative* (1826); *Lexicographie* (1826), c) Po IVU uždarymo Romos katalikų dvasinės ir Medicinos chirurgijos akademijų profesorius

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831),* t. 3, Kraków, 1899, s. 156; Vengrienė E., Apie kalbų dėstymą senajame Vilniaus universitete (1579–1831), *Kalbotyra*, 1964, t. 10, p. 237–243.
Š.: „Teki Polińskiego". Notaty do biografii profesorów, uczniów i urzędników Uniwersytetu Wileńskiego A-G, VUB RS, f. 2, b. DC–175, l. 165, 166.

1. **Dževinskis Feliksas (Drzewiński Feliks)**
2. a) 1788 m. b) 1820 m. rugpjūčio 14 d. c) 1850 m.
3. 62 m.
4. Lenkijos Karalystė, Voluinės vaivadija
5. Maskva
6. Bajoras
7. ?
8. a) Motiejus; b) Brolis ir seserys; c) Kamilė Lomanaitė; d) Kazimieras, Julija, Zofija, Stanislovas, Feliksas, Aleksandras, Juozapas, Jonas, Konstantinas, Antanas, Kamilis
9. a) 1809 m. IVU Mokytojų seminarija, 1810 m. birželio 27 d. filosofijos kandidatas; b) 1812 m. gegužės 18 d. filosofijos magistras; 1813 m. spalio 1 d. filosofijos daktaras
10. a) 1813 m. spalio 1 d. IVU mineralogijos dėstytojas; 1816 m. birželio 17 d. adjunktas; 1811 m. liepos 5 d. Astronomijos observatorijos studentas; 1813–1816 m. ir 1819–1832 m. mineralogijos dėstytojas, 1819 m. Fizikos katedros vedėjas; b) 1823 m. rugsėjo 21 d. ordinarinis fizikos profesorius
11. a) 1827 m. Varšuvos mokslo bičiulių draugijos narys korespondentas; b) *Rozprawa z hydrauliki* (1815); *Początki mineralogii, podług Wernera dla słuchaczów akademii* (1816); *Kurs roczny fizyki* eksperymentalnej (1823); *O kamniach meteorytycznych* (1825); c) 1824 m. IVU tarybos narys, 1826 m. civilinių pareigūnų paaukštinimo range egzaminavimo komiteto narys; 1832 m. Vilniaus medicinos chirurgijos akademijos fizikos profesorius

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831)*, t. 3, Kraków, 1899, s. 160–161; Piročkinas A., Šidlauskas A., *Mokslas senajame Vilniaus universitete*, Vilnius, 1984, p. 262.
Š.: Rozprawa z hydrauliki (hydrostatyki) z 1815 r. konkursowa do katedry fizyki, VUB RS, f. 2, b. KC–361; Opisy służbowe uniwersyteckie 1816–1818, VUB RS, f. 2, b. KC–133 l. 254; „Teki Polińskiego". Notaty do biografii profesorów, uczniów i urzędników Uniwersytetu Wileńskiego. A-G, VUB

RS, f. 2, b. DC–175, l. 177–180; Opisy służbowe uniwersyteckie, 1819–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–138, l. 157; Opisy służbowe uniwersyteckie, 1822–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–143, l. 308–311; Felikso Dževinskio asmenį liečią raštai, 1820, LMAVB RS, f. 273–956; Osadzenie katedry fizyki Pr. Drzewiński. LVIA, f. 721, ap. 1, b. 61.

1. **Eichvaldas Eduardas (Eichwald Karol Edward)**
2. a) 1795 m. liepos 4 d. b)? c) 1876 m. lapkričio 4 d.
3. 80 m.
4. Kuršo gubernija, Mintauja (Jelgava)
5. Rusijos imperija, Sankt Peterburgas
6. Bajoras
7. Evangelikas liuteronas?
8. a) Jonas; b)? c) Vedęs; d)?
9. a) 1814 m. baigė Mintaujos gimnaziją; 1814–1817 m. Berlyno universitetas; b) 1819 m. IVU medicinos daktaras, 1821 m. habilitacija Dorpate; 1821 m. spalio 21 d. Dorpato universiteto docentas
10. a) Dorpato universiteto privat-docentas; b) 1823 m. gegužės 29 d. ordinarinis lyginamosios anatomijos profesorius Kazanėje; 1827 m. birželio 11 d. IVU ordinarinis zoologijos profesorius; 1838 m. Sankt Peterburgo medicinos chirurgijos akademijos zoologijos ir mineralogijos profesorius; c) 1851 m. emeritas
11. a) 1820 m. lapkričio 15 d. Maskvos gamtos tyrėjų draugijos narys; 1821 m. spalio 5 d. Kuršo mokslo draugijos narys; 1822 m. liepos 24 d. Leopoldino akademijos (Vroclavo universiteto) narys; 1826 m. Sankt Peterburgo mokslų akademijos narys; b) Daktaro disertacija *„De selachis Aristotelis“* (1819); *In ovum humanum disquisitio* (1823? Kazanė); *Naturhistorische Skizze von Lithauen* (1829?); *Zoologia specialis* (1829); *Naturhistorische Skizze von Litauen, Vohlynien und Podolien in geognostisch-mineralogoscher, botanischer und zoologischer hinsicht* (1830); c) 1832 m. Vilniaus Medicinos ir chirurgijos akademija

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński* (1579–1831), t. 3, Kraków, 1899, s. 161–163; Piročkinas A., Šidlauskas A., *Mokslas senajame Vilniaus universitete*, Vilnius, 1984, p. 218–222; Идеи А. А. Иностранцева в геологии и археологии, Геологические музеи. *Материалы научной конференции*, Под ред. В. В. Аркадьева, Санкт-Петербург, 2009.

Š.: „Teki Polińskiego“. Notaty do biografii profesorów, uczniów i urzędników Uniwersytetu Wileńskiego. A-G, VUB RS, f. 2, b. DC–175, l. 181–190; Список членов Императорской академии наук, 1725–1907, сост. Б. Л. Модзалевский, Санкт-Петербург, 1908, VIII, с. 179, [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019. 07. 09]. Prieiga per internetą: https://www.prlib.ru/item/451270.

1. **Fijalkovskis Melchioras Antanas (Fijałkowski Melchior Antoni)**
2. a) 1778 m. sausio 3 d. b)- c) 1861 m. vasario 11 d.
3. 83 m.
4. Lenkijos Karalystė, Poznanės vaivadija
5. Mirė Sankt Peterburge, palaidotas šv. Jono Krikštytojo arkikatedroje bazilikoje Varšuvoje
6. Dvasininkas (1824 m. gegužės 28 d. kunigas)
7. Romos katalikas
8. a) Steponas, Beata; b)? c)- d)-
9. a) jėzuitų akademija Polocke; 1820 m. rugsėjo 8 d.–1824 m. gegužės 28 d. Vilniaus Vyriausioji dvasinė seminarija; 1823 m. birželio 25 d. teologijos kandidatas; b) 1824 m. gegužės 28 d. IVU teologijos magistras; 1825 m. liepos 3 d. teologijos ir kanonų teisės daktaras
10. a)- b) 1828 m. rugpjūčio 4 d. IVU ekstraordinarinis dogminės teologijos ir Bažnyčios istorijos profesorius
11. a)- b) Disertacija „*De patis authenthiae et exageseos Apocalypsis*“ (1825); *Wyobrażenie Boga i jego przymiotów oraz wypływające stąd dla nas obowiązki* (1828); c) paskutinis IVU dogminės teologijos profesorius

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński* (1579–1831), t. 3, Kraków, 1899, s. 165–166; Ks. Antoni Melchior Fijalkowski Arcybiskup Metropolita warszawski, *Tygodnik Ilustrowany*, t. 4, nr. 107, Warszawa, 1861; Жукович П., О профессорах богословского факультета Виленского университета в настоящем столетии, *Христианское чтение*, 1888, ч. I, с. 562.
Š.: „Teki Polińskiego“. Notaty do biografii profesorów, uczniów i urzędników Uniwersytetu Wileńskiego. A-G, VUB RS, f. 2, b. DC–175, l. 195–197.

1. **Fonbergas Ignotas (Fonberg Ignacy)**
2. a) 1801 m. vasario 1 d. b)? c) 1891 m. spalio 23 d.
3. 89 m.
4. Prūsijos Karalystė, Naujosios Rytų Prūsijos Balstogės departamentas

5. Rusijos imperija, Kijevo gubernija, Kijevas
6. Miestietis
7. ?
8. a) Motiejus (dirbo fabrike); b)?; c) Marija Zavadskaitė; d) Motiejus, Vladimiras, Emerikas.
9. a) 1812–1817 m. Balstogės gimnazija, 1819 m. birželio 29 d. IVU filosofijos kandidatas; 1821 m. mokytojų seminarija; b) 1824 m. IVU magistras
10. a) 1821 m. IVU Chemijos katedros vedėjas, 1822 m. chemijos dėstytojas; 1826 m. balandžio 9 d. adjunktas, b) 1828 m. chemijos profesorius, 1829 m. gegužės 30 d. ekstraordinarinis profesorius
11. a)? b) *Chemia zastosowaniem do sztuk i rzemiosł* (1827–1829); *Słownik wyrazów chemicznych* (1825); *Wykład nomenklatury Berzeliusza* (1828); *Wykład teorii gorzenia* (1821); [kartu su Feliksu Rimkevičiumi] *Wiadomość o cholerze i o sposobach oczyszczania powietrza w czasie panującej zarazy* (1830); *Początki chemii dla szkół powiatowych*; c) 1842 m. Kijevo universiteto ordinarinis profesorius, priklausė Nenaudėlių (Šubravcų) draugijai, rašė laikraštyje *Wiadomości Brukowe* (Grindinio žinios)

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński* (1579–1831), t. 3, Kraków, 1899, s. 165–166; Zięborak K., Z historii chemii – Prof. Ignacy Fonberg w 200 rocznicę urodzin, *Przemysł Chemiczny*, nr. 80/12, t. VII/1, z. 31, 1948, s. 51.
Š.: Opisy służbowe uniwersyteckie, 1822–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–143, l. 351; Ignoto Fonbergo biografinės žinios, LMAVB RS, f. 151–727; Ignoto Fonbergo biografinės žinios, LMAVB RS, f. 273–910; Fonbergas I., Wspomnienie o s. p. Jędrzeju Śniadeckim, 1808. 05. 06, LMAVB RS, f. 9–1528–1531.

1. **Frank Johann Peter**
2. a) 1745 m. kovo 19 d. b) 1767, 1770 m. c) 1821 m. balandžio 24 d.
3. 76 m.
4. Šventoji Romos imperija, Badeno markgrafystė, Rodalbenas
5. Austrijos imperija, Viena
6. Miestietis
7. ?
8. a) Tėvas pardavėjas; b) 12 brolių ir seserų; c) dvi santuokos – pirmoji žmona Jekaterina, antroji – Marianne Wittlinsbach; d) dukra, sūnus Jozefas

9. a) pijorų mokykla Raštate, Mece, Nansi; 1763 m. studijavo mediciną Strasbūro universitete; b) 1776 m. daktaratas Haidelbergo universitete
10. a)- b) 1784 m. Getingeno universiteto (toliau GU) profesorius, 1804–1805 m. IVU fiziologijos profesorius; 1805 m. Sankt Peterburgo Medicinos ir chirurgijos akademijos profesorius; c) 1808 m. emeritas
11. a) 1814 m. Nacionalinio Paryžiaus instituto narys korespondentas, 1816 m. Paryžiaus mokslų akademijos narys korespondentas; b) *System einer vollstandingen medizinischen Polizei*, t. 1–6; c) Imperatoriaus Aleksandro I gydytojas

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 1, Kraków, 1899, s. 165–166; *Polski słownik biograficzny*, t. 7, Wrocław, 1958, s. 84–85.
Š.: „Teki Polińskiego“. Notaty do biografii profesorów, uczniów i urzędników Uniwersytetu Wileńskiego. A-G., [182-], VUB RS, f. 2, b. DC–175, l. 200–210.

1. **Frank Joseph**
2. a) 1771 m. gruodžio 23 d. b) 1798 m. c) 1842 m. gruodžio 18 d.
3. 70 m.
4. Šventoji Romos imperija, Badeno markgrafystė, Raštatas
5. Venecijos Karalystė, Lombardija, Laglio kaimas prie Komo ežero
6. Miestietis
7. ?
8. a) Johanas Peteris; b)-; c) Kristina Gerhardi; d) įsūnis Viktoras
9. a)- b) 1791 m. Medicinos ir filosofijos daktaro laipsnis Pavijos universitete
10. a) 1794 m. viešas praktinės medicinos korepetitorius Pavijos universitete; b) 1795 m. ekstraordinarinis praktinės medicinos profesorius Pavijoje, 1804 m. patologijos profesorius IVU; 1806 m. klinikinės terapijos profesorius IVU
11. a) 1806 m. Vilniaus medicinos draugijos narys įkūrėjas, Sankt Peterburgo Farmacininkų draugija, Maskvos gamtos tyrėjų draugija, Medicinos draugija Venecijoje, Žemdirbystės draugija Florencijoje, Medicinos draugija Paryžiuje; b) P*raxeos medicae universae praecepta* (1811); *De l'influence de la révolution françoise sur des objets relatifs à la médecine pratique* (1814); c) 1806 m. įkūrė Medicinos institutą neturtingiems studentams Clinicum Ambulatorium; 1808 m. įsteigė Vakcinacijos institutą

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 1, Kraków, 1899, s. 170–173; Prašmantaitė A., Jozefas Frankas ir jo „Atsiminimai“, *Vilnius XIX amžiuje. Kn. 1, Atsiminimai / Josephas Frankas*; iš prancūzų kalbos vertė Genovaitė Dručkutė, Vilnius, 2013, p. 5–19; *Polski słownik biograficzny*, Wrocław, 1958, s. 85.
Š.: Opisy służbowe uniwersyteckie, 1819–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–138, l. 85; Opisy służbowe uniwersyteckie, 1821–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–141, l. 704–709; „Teki Polińskiego“. Notaty do biografii profesorów, uczniów i urzędników Uniwersyteta Wileńskiego. A-G., [182-], VUB RS, f. 2, b. DC–175, l. 211–222; Jozefo Franko gyvenimo ir veiklos aprašymas, LMAVB RS, f. 151–476; J. Franko gyvenimo aprašymas, LMAVB RS, f. 273–1320.

1. **Fričinskis Mykolas (Fryczyński Michał)**
2. a) 1794 m. b)- c) 1859 rugsėjo 24 d.
3. 65 m.
4. Voluinės vaivadija
5. Vilnius, Rasų kapinės
6. Bajoras
7. Romos katalikas
8. a)? b)? c)? d) Kazimieras
9. a) Kremeneco licėjus; b)?
10. a)? b) 1829 m. IVU praktinės agronomijos profesorius; c)-
11. a)? b)? c) Agronomijos instituto direktorius Pilaitės dvare, Vilniuje.

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 1, Kraków, 1899, s. 173; *Polski słownik biograficzny*, t. 7, Wrocław, 1958, s. 157.

1. **Galenzovskis Severinas (Gałęzowski Seweryn)**
2. a) 1801 m. sausio 25 d. b)? c) 1878 m. kovo 31 d.
3. 77 m.
4. Podolės gubernija, Vinycios pavietas, Vinycia
5. Paryžius, Per Lašezo kapinės
6. Bajoras
7. ?
8. a) Jonas; b) Ignacijus Jonas; c)- d)-

9. a) Vidurinius mokslus baigė Bazilijonų mokykloje Umanėje (Kijevo gubernija, Umanės apskritis), 1819 m. medicinos mokslai IVU; b) 1824 m. liepos 30 d. medicinos daktaro laipsnis IVU;
10. a) 1825 m. adjunktas; b) 1828 m. ekstraordinarinis profesorius IVU; c) -
11. a) b) Disertacija „*De variola mitigala*“; rankraščiai: *Historia Jasney slepoty (amaurosis) powstałey z powodu kawałka drzewa przypadkiem wbitnego do środka spróchniałego zęba*; *Dwa rzadsze przypadki stwardnienia skirowatego gruczolow uleczonych użyciem iodyny*; c) 1834 m. įkūrė universitetą Meksikoje

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t.1, Kraków, 1899, s. 173; Magowska A., Seweryn Gałęzowski wśród polskich uchodźców w Paryżu w połowie XIX w., *Acta Medicorum Polonorum* 2, Poznań, 2012, s. 115–121; Doktor Seweryn Gałęzowski, *Gazeta Narodowa*, nr. 82, z. 9, Lwów: Drukarnia „Gazety Narodowej”, 1878, s. 1–2; *Polski słownik biograficzny*, t. 7, Wrocław, 1958, s. 252–253.

1. **Golianskis Filipas Nerijus (Golański Filip Neriusz)**
2. a) 1753 m. rugpjūčio 30 d. b)- c) 1824 m. rugpjūčio 26 d.
3. 71 m.
4. Krokuva
5. Vilnius
6. Dvasininkas (Vilniaus arkikatedros šv. Kazimiero koplyčios klebonas, pijoras)
7. Romos katalikas
8. a) Juzefas, b)? c)- d)-
9. a) Pradinis išsilavinimas pijorų mokykloje Podolynece, Lenkijos Karalystėje; b)?
10. a) 1787 m. lotynų literatūros viceprofesorius Vilniaus vyriausioje mokykloje; b) 1792 m. ordinarinis profesorius Vilniaus vyriausioje mokykloje; c) 1812 m. garbės profesorius IVU; 1817–1819 m. Literatūros ir laisvųjų menų skyriaus dekanas
11. a) Varšuvos mokslo mylėtojų draugijos narys; b) *Wymowie i poezyi* (1783); *Allegorye starożytne* (1801–1803); *Rys moyżeszowego prawodawstwa w głosie professora Golanskiego na publiczney sessyi Imperator. Uniwersytetu* (1804); *Pacierz wedle swego porządku w objęciu wielkiej treści nauki chześcijańskiej, gdzie oraz o sposobie uczenia się i uczenia jej w szkołach dla pomocy nauczyciela religii tak*

początkowycz, jako i dalszych uczniów (1808); *Katechizm czyli krótszy wykład pacierza w początkach i zasadach wiary i moralności chrześcijańskiej, stosownie do tego, co pospolicie i najmłodsi chrześcijanie na pamięc umieją* (1809); O *czytaniu Biblii w teraźniejszych językach* (1816); c) IVU dirbo 39 metus

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 1, Kraków, 1899, s. 178–180; t. 2, 1900, s. 552; *Lietuvos literatūros antologija*, 1795–1831: šviečiamasis klasicizmas, preromantizmas, t. 2, sudarytoja [ir vyriausioji redaktorė] Brigita Speičytė; [parengė Roma Bončkutė [et al.], Vilnius, 2016.
Š.: Opisy służbowe uniwersyteckie, 1819–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–138, l. 27.

1. **Goluchovskis Juzefas (Gołuchowski Józef)**
2. a) 1797 m. b)- c) 1858 m. lapkričio 2 d.
3. 61 m.
4. Šventoji Romos imperija, Vakarų Galicija, vietovė Łączki Kucharskie
5. Radomo gubernija, Kielcų pavietas, Garbačių kaimas
6. Bajoras
7. Romos katalikas
8. a) Jonas Nepomukas, Emilija Radvilaitė; b)- c)-
9. a) nuo 11 m. amžiaus mokėsi Vienoje *Theresianum* akademijoje; 1817 m. Varšuvos karališkasis universitetas (toliau–VKU); b) 1820 m. VKU teisės magistras; 1821 m. rugpjūčio 12 d. Haidelbergo universiteto filosofijos daktaras
10. a) 1812–1821 m. prigimtinės teisės dėstytojas VKU; 1821 m. gegužės 1 d. ekstraordinarinis filosofijos profesorius IVU; c)-
11. a) 1822 m. Varšuvos elementariųjų rašinių leidybos draugijos narys; b) *O znaczeniu historyi* (1815); *Ansicht des Einflusses der mathematik auf die bildung des Menschen (*1816); *O filozofii moralnej*; *O Rzeczypospolitej Platona*, *Dumania nad najwyższemi zagadnieniami człowieka*; *Die Philosophie in ihrem Verhältnisse zum Leben ganzer Völker und einzelner Menschen* (1822); c)-

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 1, Kraków, 1899, s. 180–182; Harassek S., *Józef Gołuchowski: zarys życia i filozofji*, Kraków, 1924; Piročkinas A., Šidlauskas A., Mokslas senajame Vilniaus universitete, Vilnius, 1984, p. 234, 297; Rickevičiūtė K., J. Goluchovskio veikla Vilniaus

universitete, *Problemos*, 9, 1972, p. 57–63.Viliūnas D., *Filosofija Vilniuje XIX amžiaus pirmoje pusėje*, Vilnius, 2014, p. 201–203.
Š.: Opisy służbowe uniwersyteckie, 1822–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–143, l. 504–507; Eleonora Zamięcka, Wspomnienie o Józefie Goluchowskim, 1860, LMAVB RS, f. 8–1929.

1. **Gurskis Valerijonas (Górski Waleryjan)**
2. a) 1790 m. b) 1827 m. lapkričio 21 d. c) 1873 m.
3. 83 m.
4. Gardino vaivadija, Gardinas
5. Vilnius, Bernardinų kapinės
6. Bajoras (herbas Doliva)
7. Romos katalikas
8. a) Lukas, Kotryna Minkovskytė; b) sesuo; c) Kamilė Mickanevskytė; d) Zofija, Valera
9. a) 1804 m. baigė Naugarduko apskrities mokyklą, 1808 m. spalio 5 d. filosofijos kandidatas IVU; b) 1815 m. birželio 14 d. filosofijos magistras; 1816 m. gegužės 25 d. filosofijos daktaras IVU
10. a) 1816 m. vasario 21 d. IVU mechanikos kabineto prižiūrėtojas; 1821 m. rugsėjo 1 d. praktinės mechanikos kurso dėstytojas; 1824 m. IVU adjunktas; b) 1826 m. inžinerijos profesorius; c) 1850 m. emeritas
11. a) 1819 m. Paryžiaus pramonės rėmėjų draugijos narys korespondentas; b) *Tablice zamiany miar i wag na polski i nawzajem* (1849); c)-

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 1, Kraków, 1899, s. 183; Więsław W., Matematyka wileńska za czasów Adama Mickiewicza, Archiwalia. *Rocznik polskiego towarzystwa matematycznego*, Seria II: Wiadomości matematyczne XLII, Wrocław, 2006, s. 137.
Š.: Opisy służbowe uniwersyteckie, 1816–1818, VUB RS, f. 2, b. KC–133, l. 274; „Teki Polińskiego“. Notaty biograficzne różne A-J, VUB RS, f. 2, b. DC–177b, l. 356; Opisy służbowe uniwersyteckie, 1822–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–143, l. 349; [Asmeniniai Valerijono Gurskio dokumentai], 1817–1841, VUB RS, f. 15, b. 2; [Skelbimas apie Valerijono Gurskio disertacijos filosofijos daktaro laipsniui gauti gynimą], Vilnius, 1816, VUB RS, f. 15, b. 4.

1. **Groddeck Gottfried Ernest**
2. a) 1762 m. lapkričio 17 d. b) 1789 m. balandžio 19 d. c) 1825 m. balandžio 11 d.

3. 62 m.
4. Lenkijos Karalystė, Gdanskas
5. Minsko gubernija
6. Miestietis
7. Evangelikas liuteronas
8. a) Graikų literatūros profesorius Benjaminas, Beata Konstancija Ehlert; b) Benjaminas; c) Joaną d‘Edling d) Vilhelmina, Konstancija, Aleksandras, Marija, mirę vaikai – Adelaidė, Helena, Karolis, Ludvikas, Aleksandras (?)
9. a) mokykla prie Švč. Mergelės Marijos bažnyčios Gdanske; Gdansko akademinė gimnazija b) 1786 balandžio 19 d. GU filosofijos magistras; 1784 balandžio 19 d. GU filosofojos daktaras
10. a)? b) 1803 m. IVU graikų literatūros ordinarinis profesorius; c) 1805, 1808–1811, 1821, 1824 m. Literatūros ir laisvųjų menų skyriaus dekanas
11. a) 1786 m. lapkričio 18 d. Karališkosios Getingeno mokslo draugijos narys, 1821 m. Varšuvos mokslo mylėtojų draugija, Mintaujos mokslo ir meno bičiulių draugija, Genujos Lotynų draugija; b) Daktaro disertacija *De hymnorum Homericorum reliquiis*; *De oraculum, quae Herodoto jistorii continentur, natura et indole*; *O celu i sposobie uczenia starożytnej klasycznej literatury w szkołach i gimnazjach* (1805); *Sophoclis philoctetes graece* (1806); Graikų literatūros istorijos vadovėlis *Historiae greacorum litterariae elementai n usum lectionum conscripsit* (1811); *Observationis sur une dissertation présentée au Concours por la Chaire d‘Eloquence de l‘Université Impériale du Vilna* (1816); *Initia historiae Gracorum litterariae* (1821–1823); c) 1810–1817 m. vadovavo klasikinės filologijos seminarui

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 1, Kraków, 1899, s. 184–189; t. 2, 1900, s. 715; Młodecki S., Gotfryd Ernest Groddeck, studium biograficzne na podstawie notat Mikołaja Malinowskiego, *Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej,* 1958, z. 6, s. 325; Piročkinas A., Šidlauskas A., *Mokslas senajame Vilniaus universitete*, Vilnius, 1984, p. 234, 285; Szantyr A., *Działalność naukowa Godfryda Ernesta Grodka*, Wilno, 1935.
Š.: Opisy służbowe uniwersyteckie, 1816–1818, VUB RS, f. 2, b. KC–133, l. 406; Opisy służbowe uniwersyteckie, 1819–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–138, l. 123.

1. **Haustein Friedrich Benjamin**
2. a) 1778 m. b)? c) 1836 m.
3. 58 m.
4. Šventoji Romos imperija, Saksonijos elektoratas
5. Vilniaus evangelikų senųjų kapinių komplekso kapinės
6. Miestietis
7. Evangelikas liuteronas
8. a) Jurgis (Porceliano fabriko Meisene komisaras); b)? c) Kotryna Šmigelskytė, d) Edvardas, Henrikas
9. a) 1797 m. teisės mokslai Leipcige; privatūs teisės mokslai pas advokatą; namų edukacija Rusijoje
10. a) 1804 m. IVU vokiečių kalbos adjunktas, 1809 m. anglų k. dėstytojas; b) 1821 m. ekstraordinarinis profesorius; c) –
11. a)- b) *Sposób łatwy uczenia się czytać po angielsku podług reguł Sheridana i Walkewa z niektóremi kawałkami prozą i wierszem* (1806); *Biographies of celebrious English authors* (1810); *An Exact account of some men of learning and genius in Great-Britain: intended for the use of those who are fond of the English literature*; *Sammlung deutscher auserlesener Stücke* (1810); *Geschichte des Ursprungs und Fortgangs der deutschen Litteratur* (1818)

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 1, Kraków, 1899, s. 192; Vengrienė E., Apie kalbų dėstymą senajame Vilniaus universitete (1579–1831), *Kalbotyra*, 1964, t. 10, p. 237–243.
Š.: Opisy służbowe uniwersyteckie, 1816–1818, VUB RS, f. 2, b. KC–133, l. 258; Opisy służbowe uniwersyteckie, 1822–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–143, l. 57; „Teki Polińskiego“. Notaty biograficzne różne A-J, VUB RS, f. 2, b. DC–177b, l. 389; Opisy służbowe uniwersyteckie, 1819–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–138, l. 161.

1. **Herberskis Vincentas (Herberski Wincenty Onufry)**
2. a) 1783 m. sausio 23 d. b)? c) 1826 m. lapkričio 29 d.
3. 42 m.
4. Naugarduko vaivadija, Slanimo pavietas, Slanimas
5. Vilnius
6. Bajoras
7. ?
8. a) Danielius; b)? c)? d)-

9. a) Slanimo ir Vilniaus gimnazijos, 1803 m. Studijos IVU Matematikos ir fizikos skyriuje, 1808 m. IVU Filosofijos kandidatas; b) 1811 m. birželio 15 d. medicinos magistras IVU; 1812 m. gegužės 12 d. medicinos daktaras IVU
10. a) 1814 m. vasario 17 d. IVU adjunktas, 1817 m. praktinės chirurgijos dėstytojas, b) 1824 m. lapkričio 1 d. bendrosios ir klinikinės terapijos profesorius; c)-
11. a) Londono medikų ir chirurgų draugija, Vilniaus medicinos draugija; b) *Dissertatio inauguralis medico-practica De hydrope specus vertebralis* (1812); c)-

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 1, Kraków, 1899, s. 192–195.
Š.: Opisy służbowe uniwersyteckie, 1816–1818, VUB RS, VUB RS, f. 2, b. KC–133, l. 250; Opisy służbowe uniwersyteckie, 1822–1823, VUB RS, f. 2, b. KC-143, l. 301–307; Opisy służbowe uniwersyteckie, 1819–1823, VUB RS, f. 2, b. KC-138, l. 151; Michał Pełka-Poliński, Spis rozmaitych zdarzeń... [Dienoraštis], 1814–1825, VUB RS, f. 14, b. 14.

1. **Hlušnevičius Mykolas (Hłuszniewicz Michał)**
2. a) 1797 m. b)? c) 1862 m. liepos 21 d.
3. 65 m.
4. Minsko gubernija, Minskas
5. Vilnius
6. Bajoras
7. ?
8. a) Juzefas; b)? c)? d)?
9. a) Minsko berniukų gimnazija; b) 1815 m. filosofijos kandidatas IVU, 1815 m. birželio 25 d. filosofijos magistras IVU
10. a)1819 m. IVU observatorijos adjunktas ir direktoriaus padėjėjas, b)- c)-
11. a)? b)? c) 1843–1847 m. observatorijos direktorius

L.: Dziewulski W., Michał Hłuszniewicz (1797–1862), *Fizyka i Chemja w Szkole*, z. 1, Warszawa, 1937, s. 1–6.
Š.: „Teki Polińskiego“. Notaty biograficzne róne, A-J, VUB RS, f. 2, b. DC–177b, l. 467; Некролог Глушневича, *Виленский вестник*, Вильно, 1862, № 57.

1. **Holtzas Gabrielius (Holtz Gabryel)**
2. a) 1781m. b)? c)?
3. ?
4. ?
5. ?
6. ?
7. ?
8. a) Juzefas; b)? c) Kotryna Leškievičiūtė; d)-
9. a)? b) 1802 m. įstojo į Vilniaus vyriausiąją mokyklą, 1807 m. birželio 17 d. IVU medicinos chirurgas
10. a) 1807 m. anatomijos prozektorius, 1811 m. adjunktas; b)- c)-
11. a)? b)? c)?

Š.: „Teki Polińskiego“. Notaty biograficzne różne. A-J, VUB RS, f. 2, b. DC–177b, l. 465.

1. **Homolickis Mykolas (Homolicki Michał)**
2. a) 1791 m. lapkričio 22 d. b)- c) 1861 m. sausio 21 d.
3. 70 m.
4. Naugarduko vaivadija, Slanimo pavietas, Bialavičiai
5. Vilnius, Rasų kapinės
6. Bajoras
7. Unitas
8. a) Leontjevas unitų dvasininkas, motina Rafalavičiūtė; b)? c)- d)-
9. a) Žyrovičų bazilijonų mokykla, 1808 m. IVU studijavo mediciną; b) 1809 m. Filosofijos kandidatas IVU; 1814 m. gruodžio 2 d. medicinos magistras; 1815 m. birželio 13 d. medicinos daktaras
10. a) 1816 m. IVU dėstytojas, Medicinos skyriaus sekretorius, 1819 m. gruodžio 17 d. adjunktas; b) 1824–1827 m. ekstraordinarinis fiziologijos profesorius; c) 1827 m. emeritas
11. a) 1815 m. Vilniaus medicinos draugijos narys; b) daktaro disertacija *De vasorum sanguiferorum vi in morbis nervosis producendis* (1815); c) Istorijos tyrėjas mėgėjas

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 1, Kraków, 1899, s. 197–200; Janonienė R., Mykolo Homolickio indėlis į Lietuvos meno istoriją, *Meno istorija ir kritika,* 2011, 7, p. 55–62.

Š.: Opisy służbowe uniwersyteckie, 1816–1818, VUB RS, f. 2, b. KC–133, l. 260; Opisy służbowe uniwersyteckie, 1822–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–143, l. 317–323.

1. **Gorodeckis Ignacijus (Horodecki Ignacy)**
2. a) 1776 m. b)- c) 1824 m. balandžio 6 d.
3. 48 m.
4. Vilniaus vaivadija, Ašmenos apskrities Pastovių reparticija
5. Vilnius, Bernardinų kapinės
6. Bajoras
7. ?
8. a) Pranciškus; b) brolis; c)- d)-
9. a) mokslai Pastovyje, 1795 m. mokytojų seminarija; b) 1797 m. bakalauras Vilniaus Vyriausioje mokykloje; 1799–1800 m. birželio 23 d. filosofijos daktaras Vilniaus Vyriausioje mokykloje
10. a) 1811m. birželio 15 d. chemijos adjunktas, 1817 m. mineralogijos dėstytojas IVU; b) 1823 m. ekstraordinarinis profesorius; c)-
11. a) 1822 m. Vilniaus medicinos draugijos narys; b) *Objaśnienie sposobu odkrytego przez p. Brake z Amiens* (1805); c)-

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 1, Kraków, 1899, s. 200; Žalūdienė G., Mineralogijos katedros Vilniaus universitete įkūrimo aplinkybės ir jos veikla 1803–1832 metais, *Geologija*, Vilnius, 2003, nr. 43, p. 6; *Vilniaus Bernardinų kapinės*, 1810–2010, sud. V. Girininkienė, Vilnius, 2010, p. 504.

Š.: Opisy służbowe uniwersyteckie, 1821–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–141, l. 181–183; Opisy służbowe uniwersyteckie, 1819–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–138, l. 151; Opisy służbowe uniwersyteckie, 1822–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–143, l. 69, l. 298; Материалы, касающиеся деятельности профессора минералогии Виленского университета Игнатия Городецкого, 1805–1827, LVIA, f. 721, ap. 2, b. 4.

1. **Hrinevičius Jonas Stanislovas (Hryniewicz Jan Stanisław)**
2. a) 1791m. b)? c) 1866 m. gruodžio 10 d.
3. 75 m.
4. Bresto vaivadija, Bresto apskritis, Stavyščė

5. Vilnius, Rasų kapinės
6. Bajoras
7. ?
8. a) Kazimieras tarėjas; b)? c)? d)?
9. a) Vinycios gimnazija Podolėje; b) 1815 m. birželio 30 d. filosofijos kandidatas IVU; filosofijos magistras
10. a) 1821 m. IVU lotynų k. dėstytojas, 1825 m. birželio 22 d. lotynų literatūros adjunktas; b) 1829 gruodžio 11 d. ekstraordinarinis profesorius
11. a)? b) *De pugilatu apud Antiquos. Excucurrit studiosa Litter. Antiqu. iuventus in Gymn. Vilnensi* (1818); Gajaus Salustijaus Krispo veikalo *De coniuratione Catilinae* leidimas (1830); c)-

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831)*, t. 1, Kraków, 1899, s. 201; „Teki Polińskiego". Notaty biograficzne różne A-J, VUB RS, f. 2, b. DC–177b, l. 457; Opisy służbowe uniwersyteckie, 1822–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–143, l. 345–347; Дело о выборе и утверждении С. Гриневича и И. Де Нева адъюнктами и экстраординарными профессорами Виленского университета, 1825–1832, LVIA, f. 721, ap. 1, b. 613, l. 1.

1. **Husaževskis Tomas (Husarzewski Tomasz)**
2. a) 1732 m. gruodžio 13 d. b)- c) 1807 m. gruodžio 1 d.
3. 75 m.
4. Varšuva
5. Vilnius
6. Dvasininkas (misionierių ordine nuo 1752 m.)
7. Romos katalikas
8. a) Pranciškus Kazimieras, Mariana Ščigelskytė; b) Aleksas Onufras, Jonas, Jeronimas Mykolas, Karolis, Vaitiekus, Ignacas; c)- d)-
9. a) pradinis išsilavinimas Varšuvoje; b) teologijos daktaras
10. a)? b) 1785–1807 m. visuotinės istorijos profesorius; c) 1805 m. emeritas
11. a)? b) *Tractatus de S. Scriptura* (1798?); *Lectio literalis Psalmorum ex variis versionibus et precipue ex textu Hebreo* (1810) c)-

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831)*, t. 1, Kraków, 1899, s. 201.

1. **Jakovickis Ignacijus (Jakowicki Ignacy)**
2. a) 1794 m. b)? c) 1847 m. gruodžio 28 d.

3. 53 m.
4. ?
5. Vilnius, Bernardinų kapinės
6. Bajoras
7. Romos katalikas
8. a) Stanislovas; b)? c)? d)?
9. a) b) IVU magistras
10. a) 1824 m. mineralogijos dėstytojas; b) 1838 m. daktaro laipsnis
11. a) b) *Oryktognozja i Geognozja* (1825); *Opisu systematycznego gabinetu mineralogicznego Uniwersytetu Wileńskiego*, *zaopatrzonego wstępem historycznym*; *Krótki wykład oryktognozyi i geognozyi podług ostatniego układu Wernera* (1825); *Wykład oryktognozyi i początków geognozyi* (1827), *Podręcznik mineralogii dla młodzieży szkół średnich*; *Mineralogia zastosowana do sztuk, rzemiosł, fabryk i rolnictwa, ułożona dla klassy III. szkół powiatowych* (1827), podręcznik mineralogii dla szkół powiatowych; *Obserwacye geognostyczne w guberniach zachodnich i południowych Państwa Rosyjskiego* (1831)

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 1, Kraków, 1899, s. 204; t. 3, 1899, s. 359–360.
Š.: Jakovickio Ignoto, vėliau Vilniaus universiteto profesoriaus ir veikalų apie mineralogiją autoriaus laiškas tūlam įtakingam asmeniui – profesoriui, 1823.05. 26, LMAVB RS, f. 273–1223.

1. **Jaroševičius Juzefas (Jaroszewicz Józef)**
2. a) 1793 m. b)? c) 1860 m. vasario 1 d.
3. 66 m.
4. Mažosios Lenkijos provincija, Palenkės vaivadija, Bielskas
5. Tėvų name Gardino gubernijoje, Bielsko apskrityje, Bielske
6. Bajoras
7. Romos katalikas
8. a)? b)? c) Emilija; d)-
9. a) 1812 m. birželio 30 d. baigė Balstogės gimnaziją; b) 1815 m. teisės magistras IVU
10. a)? b) 1827 m. ekstraordinarinis, 1828 m. ordinarinis IVU profesorius; c) 1815–1826 m. Kremeneco licėjaus romėnų, lenkų-lietuvių teisės profesorius, emeritas

11. a) - b) *O wpływie religii chrześcijańskiej na cywilizację Słowian* (1826); *O stanie Litwy do przyjęcia wiary chrześcijańskiej* (1834); *Litwa pod względem cywilizacji w trzech pierwszych jej chrześcijaństwa wiekach* (1835); *O Herulach pobratymcach Litwinów* (1840); *Zarysy z czasów pogańskich Litwy* (1858); c) -

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 1, Kraków, 1899, s. 204; Piročkinas A., Šidlauskas A., *Mokslas senajame Vilniaus universitete*, Vilnius, 1984, p. 280; Шылабрыт Т., Штрыхі да партрэта гісторыка Юзафа Ярашэвіча (1793–1860), *Гістарычны Альманах*, т. 2, 1999, с. 110–115.

1. **Jelskis Kazimieras (Jelski Kazimierz)**
2. a) 1782 m. kovo 4 d. b) 1824 c) 1867
3. 85 m.
4. Trakų vaivadija, Gardino pavietas, Eismantų dvarelis
5. Vilnius
6. Bajoras (Sulimos herbas)
7. ?
8. a) Drožėjas Karolis, Ona; b) Jonas, Rozalija; c) Marijana Skrypkinaitė, Pranciška Bartkevičiūtė; d) Liudvikas, Benediktas, Emilija Domicelė, nesantuokinis sūnus Juozapas
9. a) 1795 m. Vilniaus gimnazija; b) 1801–1807 m. LDKVM, IVU; 1809 m. gegužės 25 d. suteiktas meno kandidato laipsnis, 1810 m. meno magistro laipsnis
10. a) 1822 m. adjunktas; b)- c)-
11. a)? b) *O związkach architektury, skulptury i malarstwa* (1822); c)-

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 1, Kraków, 1899, s. 205; Janonienė R., *Kazimieras Jelskis (1782–1867)*, Vilnius, 2003.
Š.: Opisy służbowe uniwersyteckie, 1822–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–143, l. 329–333; Wybory przedzstawienia i utwierdzenia adjuktów Uniwersytetu, LVIA, f. 721, ap. 1, b. 66.

1. **Jundzilas Stanislovas Bonifacas (Jundziłł Stanisław Bonifacy)**
2. a) 1761 m. gegužės 6 d. b)- c) 1847 m. balandžio 27 d.
3. 76 m.
4. Vilniaus vaivadija, Lydos pavietas, Jasionys
5. Vilnius, Bernardinų kapinės

6. Dvasininkas (1779 m. Liubešive buvo patvirtintas pijorų ordino nariu; 1783 m. kunigas)
7. Romos katalikas
8. a) Benediktas Duninas (Laurynas?), Rožė Daugėlaitė; b) Simonas, Mykolas, Marciona, Juozapas; c)- d)-
9. a) Pradinis mokslas Valkininkuose, 1774–1779 m. mokėsi Lydos, Liubešivo (Voluinė) pijorų mokyklose, 1781–1783 m. Vilniaus pijorų kolegijoje, 1782 m. studijavo LDKVM; b) 1799 m. kovo 15 d. VVM filosofijos daktaras; c)
10. a) 1790–1792 m. LDK Vyriausioje mokykloje dėstė gamtos mokslus; b) 1797 m. VVM viceprofesoriaus; 1802 VVM botanikos ir gamtos istorijos ordinarinis profesorius; c) 1823 m. emeritas
11. a) 1807 m. birželio 29 d. Maskvos gamtos tyrėjų draugija; b) *Dissertacya mineralogiczno-geograficzna o krajach, gdzie się kruszcze znaydują i o wielości rocznego ich wydobywania* (1798); *Opisanie roślin litewskich* (1791); *Botanika stosowana* (1799); *Początki botaniki* (1804, 1818, 1829); c) Vienas iš *Dziennik Wileński* redaktorių

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 1, Kraków, 1899, s. 205–208; W. Sławiński, X. *Stanisław Bonifacy Jundziłł, profesor historii naturalnej Wszechnicy Wileńskiej (monografia)*, Lublin, 1947; A. Merkys, S. B. Jundzilo mokslinė ir pedagoginė veikla, *Iš mokslų istorijos Lietuvoje*, Vilnius, 1960; A. H. Kirkoras, *Pasivaikščiojimai po Vilnių ir jo apylinkes*, Vilnius, 1991; W. Grębecka, Stanisław Bonifacy Jundziłł – wybitny uczony polskiego oświecenia (1761–1847), *Wkład Pijarów do nauki i kultury w Polsce XVII–XIX w*., red. I. Stasiewicz-Jasiukowa, Warszawa-Kraków, 1993; W. Grębecka, *Wilno - Krzemieniec. Botaniczna szkoła naukowa (1781–1841)*, Warszawa, 1998; Piročkinas A., Šidlauskas A., *Mokslas senajame Vilniaus universitete*, Vilnius, 1984, p. 204–208.
Š.: Opisy służbowe uniwersyteckie, 1821–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–141, l. 21–27; Opisy służbowe uniwersyteckie, 1822–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–143, l. 439–445, Opisy służbowe uniwersyteckie, 1819–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–138; *Pamiętniki ks. Stanisława Jundziłła profesora Uniw. Wileńskiego*, wydał Antoni M. Kurpiel, Kraków, 1905; Zbiór ułamkowych wiadomości o osobach i zakłdach naukowych w dawniejszym i obecnym (1829) stanie wileńskiego uniwersytetu, przez X. Stanisława Jundziłła, *Pismo zbiorowe wileńskie na rok 1859*, Wilno, 1859, s. 132–150, 117–132.

1. **Jundzilas Juozapas (Jundziłł Józef)**
2. a) 1794 m. sausio 6 d. b)- c) 1877 m. balandžio 5 d.
3. 83 m.
4. Vilniaus vaivadija, Lydos pavietas, Eišiškių parapija, Armonai
5. Vilnius, Bernardinų kapinės
6. Bajoras
7. Romos katalikas
8. a) Eišiškių pavieto civilinis karinis komisaras Dominykas, Agata Stempnowska Brucka; b) brolis Kazimieras; c)- d)-
9. a) 1804–1810 m. Bazilijonų mokykla Barūnuose (lenk. Boruny, Vilniaus gubernija, Ašmenos apskritis), 1810–1812 Vilniaus gimnazija; 1813 m. studijos IVU; b) 1813 m. lapkričio 5 d. IVU filosofijos kandidatas; 1815 m. birželio 14 d. IVU filosofijos magistras
10. a) 1814 m. IVU Botanikos sodo vedėjo padėjėjas, 1825 m. adjunktas; b) 1827 m. ekstraordinarinis, 1828 m. rugsėjo 5 d. ordinarinis botanikos profesorius; 1824–1832 m. Gamtos mokslų katedros vedėjas c) 1817–1820 m. studijavo Vokietijoje, Olandijoje, Didžiojoje Britanijoje, Prancūzijoje
11. a)- b) vadovėlis *Opisanie roślin w Litwie, na Wołyniu, Podolu i Ukrainie dzike rosnących jako i oswojonych. Podług wydania 16 układu roślin Linneusza* (1830); *Rejestr Traw w Herbarzu Weihe zawartych porządkiem alfabetycznym ulozony* (1821); c) Botanikos sodo vedėjo padėjėjas

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831)*, t. 1, Kraków, 1899, s. 208; Köhler P., Badania Józefa Jundziłła nad florą Litwy po 1830 r. (w świetle nieznanych materiałów rękopiśmiennych), *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki*, 42(1), 1997, s. 43–74; Köhler P., Biblioteka naukowa Józefa Jundziłła (1794–1877), *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki*, 42(3–4), 1997, s. 63–84; Köhler P., Józef Jundziłł (1794–1877): materiały do bibliografii, *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki*, 49/1, 2004, s. 83–118; Köhler P., Rośliny z terenu Białorusi w zielniku Józefa Jundziłła, *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki*, 39(3–4), 1994, s. 93–102; Köhler P., Herbarium of Józef Jundziłł (1794 – 1877), *Taxon*, 46(2), 1997, p. 365–366. Piročkinas A., Šidlauskas A., *Mokslas senajame Vilniaus universitete*, Vilnius, 1984, p. 208. Š.: Opisy służbowe uniwersyteckie, 1816–1818, VUB RS, f. 2, b. KC–133, l. 270; Opisy służbowe uniwersyteckie, 1822–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–

143, l. 353; J. Jundzilo „Užrašai apie botaniką“, LMAVB RS, f. 18–210/1, 18–210/2.

1. **Jurevičius Fortunatas (Jurewicz Fortunat)**
2. a) 1798 m.? b)- c) 1827 m. lapkričio 18 d. arba 1828 m. kovo 10 d.
3. 30 m.?
4. Kijevo gubernija, Taraščos apskritis
5. Vilnius
6. Bajoras
7. ?
8. a) Jonas? b)? c)- d)-
9. a) Baigė Umanės mokyklą 1818 m., b) 1820 m. birželio 29 d. filosofijos kandidatas IVU; 1818 – 1825 m. studijavo mediciną IVU
10. a) 1822 m. IVU lyginamosios anatomijos dėstytojas; anatomijos ir zoologijos kabinetų asistentas; b)- c)-
11. a)- b) Kartu su S. B. Jundzilu parašė *Opisy przedmiotów historyi naturalney* (1820); c)-

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 1, Kraków, 1899, s. 208; Feliksiak S., *Słownik biologów polskich*, Warszawa, 1987, s. 241.

1. **Kado Mykolas (Kado Michał)**
2. a) 1764 m. rugsėjo 29 d. b)? c) 1824 m. balandžio 30 d.
3. 59 m.
4. Varšuva
5. Varšuva, Povonzkų kapinės
6. Bajoras (nobilituotas 1786 m.)
7. Romos katalikas
8. a) Tėvas municipalinis pareigūnas; b)? c)? d)?
9. a) pojėzuitinė mokykla; 1785 m. Karūnos artilerijos kadetas; b) 1809 m. spalio 17 d. filosofijos daktaras
10. a) 1799–1809 m. antrasis civilinės architektūros profesorius VVM; 1804 m. adjunktas IVU; 1821 m. architektūros katedros profesoriaus pavaduotojas VKU
11. a) 1811 m. Krokuvos žemdirbių draugijos narys, 1814 m. Mokslo mylėtojų draugijos narys; b) *O początku pomników architektonicznych* (1823); suprojektavo IVU botanikos sodo oranžerijos mansardą; c) IVU ekonomas ir architektas

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 1, Kraków, 1899, s. 211–213; *Polski słownik biograficzny*, t. 11, Wrocław, 1964, s. 408–409.

1. **Kaminskas Cezaris (Kamiński Cezary)**
2. a) 1765 m. b)- c) 1827 m. kovo 20 d.
3. 62 m.?
4. ?
5. Minsko gubernija, Pinsko apskritis, Pinsko priemiestis Leščė
6. Bajoras
7. Unitas (Dvasininkas bazilijonas, 1790 m. kunigas)
8. a) Pranciškus, Pranciška (Kotryna?) Jakubovskytė; b)? c)- d)-
9. a)? b) 1789 m. Studijavo Romoje *Pontificio Collegio Greco di Sant'Atanasio;* 1794 m. Teologijos daktaras Romoje
10. a) 1797 m. VVM astronomijos observatorijos adjunktas; b) 1809 m. astronomijos profesorius; c)-
11. a)? b? c) Įsteigė Žyrovicų gimnaziją

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 1, Kraków, 1899, s. 213; *Polski słownik biograficzny*, t. 11, Wrocław-Warszawa-Kraków, 1964–1965, s. 529.

1. **Karčevskis Vincentas (Karczewski Wincenty)**
2. a) 1789 m. b)? c) 1832 (1827?) m. sausio 4 d.
3. 43 m.?
4. Gardino pavietas, Gardinas
5. Vilnius
6. Bajoras
7. ?
8. a) Stanislovas; b) Juzefas; c) Vedęs; d) Juzefa, Zenonas, Stefanija.
9. a) Naugarduko apskrities mokykla; b) 1808 m. birželio 27 m.–1809 m. birželio 27 d. IVU filosofijos kandidatas; 1811 m. gegužės 27 d. IVU filosofijos magistras; 1812 m. gegužės 25 d. IVU filosofijos daktaras
10. a) 1814 m. rugsėjo 1 d. astronomijos dėstytojas, IVU observatorijos adjunktas; b)- c)-
11. a)? b) *O plamach na słoncu* (1815); *O gwiazdach, konstelacyach i sposobie ich poznawania* (1816); *Gnomonika rysunkowa czyli sposób łatwy i prosty rysowania kompasów na róznych płaszczyznach* (1818); *Historya astronomii* (1825); *Astronomia zawarta w 22 lekcyach*

(1826); *O kometach* (1826); c) 1823 m. dirbo Krokuvos astronomijos observatorijoje, pirmasis išsiaiškino ir pagrindė Mikalojaus Koperniko tautybės klausimą

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 1, Kraków, 1899, s. 215; *Wielka Encyklopedia Powszechna Ilustrowana Saturnina Sikorskiego*, ser. 1, t. 34, Warszawa, 1903, s. 809–810.
Š.: Opisy służbowe uniwersyteckie, 1816–1818, VUB RS, f. 2, b. KC–133, l. 260; „Teki Polińskiego“. Notaty biograficzne różne A-J, VUB RS, f. 2, b. DC–177b, l. 512.

1. **Cappelli Aloisio Luigi**
2. a) 1776/1777 m.? b) 1810 m. kovo 7 d. c) 1838 m.
3. 62 m.
4. Pistoja, Italija
5. Le Selve vilos ant Arno upės kranto koplyčioje, 12 km nuo Florencijos
6. Miestietis
7. Romos katalikas
8. a) Vincentas, Kotryna; b)?, c) Kotryna Tesserytė-Pidoltienė; d) Mauricijus, Albina
9. a)? b) 1799 m. utroque iure (abiejų teisių) daktaras Pizos universitete
10. a) Kanonų teisės dėstytojas 1797–1798 m. Pizos universitete; 1797 m. gegužės 23 d. teisės profesorius Pizos universitete; b) 1804 m. rugpjūčio 25 d. ordinarinis profesorius IVU; c) 1811–1817 m. Literatūros ir dailiųjų menų skyriaus dekanas, 1829 m. emeritas, 1833–1838 m. Romos katalikų dvasinės akademijos kanonų teisės profesorius
11. a) Karališkosios Pistojos literatūros akademijos narys; b) *Oratio habita Wilnae* (1806); *Scelta di poesie italiane per uso dicoloro che si dedicano allo studio della lingua italiana nell'Universita Imperiale di Vilna* (1809); *O źródlach i zasadach prawa kanonicznego* (1815); kalba *Petrarch uważany jako poeta, filolog i moralista* (1816); *Manuale juris canonici, quod in usum auditorum quinquaginta tabulis synopticis* (1819); c) 1808 m. italų kalbos mokytojas IVU

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 1, Kraków, 1899, s. 149; Janulaitis A., *Ignas Danilavičius Lietuvos bei jos teisės istorikas*, Kaunas, 1932, p. 22–23; *Lauree dell'Università di Pisa 1737–1861*, a cura di

D. Barsanti, Commissione rettorale per la storia dell'Università di Pisa, Università degli Studi di Pisa, Pisa, 1995; *Storia dell'Università di Pisa*, a cura della Commissione rettorale per la storia dell'Università di Pisa, Edizioni Plus, Università di Pisa; Жукович П., О профессорах богословского факультета Виленского университета в настоящем столетии, *Христианское чтение*, 1888, ч. I, с. 589–593.
Š.: Opisy służbowe uniwersyteckie, 1819–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–138, l. 103; „Teki Polińskiego“. Notaty biograficzne różne A-J, VUB RS, f. 2, b. DC–177b, l. 507; Opisy służbowe uniwersyteckie, 1822–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–143, l. 483–487.

1. **Kisslingas Gottliebas (Kiesling)**
2. a) 1790 m. b)? c) 1846 m. rugpjūčio 11 d.
3. 56 m.
4. Vilnius
5. Vitebskas
6. Miestietis
7. ?
8. a) Vilniaus amatininkas Christianas Kislingas, b)? c)? d)?
9. a)? b) 1810–1811 m. studijavo IVU; 1818 m. IVU kandidato laipsnis
10. a) 1828 m. rugpjūčio 3 d. IVU Raižybos katedros adjunktas; b)- c)-
11. a)? b) Jono Rustemo portretų ir kortų raižytojas; Jeronimo Stroinovskio antkapio vaizdas (1828); c) Vitebsko gimnazijos raižybos dėstytojas

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), Kraków, t. 1, 1899, s. 219; Gasiūnas V., *XIX amžiaus Lietuvos grafika*, Vilnius, 2007; *Lietuvos dailininkų žodynas*, 1795–1918, t. II, sud. J. Širkaitė, Vilnius, 2012, p. 196.

1. **Klongevičius Andrius Benediktas (Kłągiewicz Andrzej Benedykt)**
2. a) 1765 m. sausio 1 d. b)- c) 1841 m. gruodžio 27 d.
3. 76 m.
4. Livonijos vaivadija, Alūksta
5. Vilnius
6. Pirmas valstiečių kilmės dvasininkas (1808 m. kovo 24 d. pirmasis Vilniaus Vyriausiosios dvasinės seminarijos kapelionas; 1819 m. Vilniaus katedros kanauninkas; 1839 m. Vilniaus vyskupas)

7. Romos katalikas
8. a) Mykolas; b)? c)- d)-
9. a) Alūkstos pavieto mokykla, 1788 m. įstojo į LDKVM; b) 1789 rugsėjo 27 d. filosofijos daktaras LDKVM; 1815 m. gegužės 27 d. teologijos daktaras IVU
10. a)- b) 1815 m. balandžio 27 d. ordinarinis dogminės teologijos profesorius; c)-
11. a)? b) *De Angelis*; *O tolerancji cywilnej* (1815), *Nauka dla pewnego Katechumena* (1822); *Historya S-t. dla szkól powiatowych* (1825); c)-

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), Kraków, t. 1, 1899, s. 221–225; Prašmantaitė A., Dėl 1832 m. katalikų katekizmo apie pagarbą carui lenkų kalba autorystės ir jo vertėjo į lietuvių kalbą, *Lituanistica*, 2001, nr. 1 (45), p. 27–38; Prašmantaitė A., Vilniaus vyskupijos ganytojo sosto link: vyskupo Andriaus Benedikto Klongevičiaus bažnytinės karjeros pakopos, *Lietuvos istorijos metraštis*, 2016 metai, t. 2, 2017, p. 141–168; Жукович П., О профессорах богословского факультета Виленского университета в настоящем столетии. *Христианское чтение*, 1888, ч. I, с. 561.
Š.: Opisy służbowe uniwersyteckie, 1819–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–138, l. 111; Opisy służbowe uniwersyteckie, 1822–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–143, l. 488–493.

1. **Kontrimas Kazimieras (Kontrym Kazimierz)**
2. a) 1776 m. b)? c) 1836 m. birželio 11 d.
3. 60 m.
4. Vilniaus vaivadija, Vileikos pavietas, Bahdanavas
5. Vilniaus gubernija, Raseinių apskritis, Šiluva
6. Bajoras
7. Romos katalikas
8. a) Juozas; b) Ignacijus, Jonas, Ferdinandas, Teresė, Eleonora; c)? d)?
9. a) 1791 m. Vilniaus paapskritinė mokykla; b)?
10. a) 1803 m. birželio 27 d. IVU buhalteris, 1803 m. birželio 30 d. universiteto bibliotekininko padėjėjas, 1805 m. liepos 26 d. adjunktas; b)- c) 1809 m. balandžio 9 d. IVU valdybos sekretorius (1818 m. pakviestas dirbti Karališkojo Varšuvos universiteto bibliotekos direktoriumi, bet atsisakė)
11. a) Tipografijos draugija (1818), Nepasiturinčių mokinių šelpimo draugija (1821), b) *Wiadomości Brukowe*, *Dzieje Dobroczynności*

Krajowei i Zagranicznej ir 1805–1807, 1815–1817 m. *Dziennik Wileński* redaktorius; c) Nenudėlių (Šubavcų) draugijos narys

L.: Brensztejn M., Bibljoteka Uniwersytecka w Wilnie do roku 1832-go, Wilno, 1922, s. 35–46; Jakubauskaitė G., *Vilniaus universiteto bibliotekininkas Kazimieras Kontrimas. Gyvenimas, Bibliotekinė ir visuomeninė veikla*, Diplominis darbas, Vilnius: Vilniaus Valstybinis V. Kapsuko universitetas, 1959.
Š.: Opisy służbowe uniwersyteckie, 1819–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–138, l. 147.

1. **Korovickis Aleksandras (Korowicki Aleksander)**
2. a) 1797 m. b)? c) 1864
3. 67 m.
4. Prūsijos Karalystės Naujųjų Rytprūsių provincijos Balstogės departamento Balstogės pavietas
5. Varšuva
6. Bajoras
7. Romos katalikas
8. a)? b)? c)? d)-
9. a) pijorų mokykla Drohičine, Balstogės gimnazija; b) IVU teisės magistras 1821 m;
10. a) 1822 m. IVU adjunktas, 1826 m. krašto civilinės teisės, 1827 m. Rusijos civilinės teisės dėstytojas; b) 1845 m. ordinarinis Lenkijos teisės profesorius Maskvos universitete; c) emeritas
11. a)- b) *Proces cywilny litewski* (1826); *Porządek sądzenia spraw w Rządzącym Senacie i Radzie Państwa* (1827); *Proces graniczny* (1827); *Porządek sądowy kryminalny podług praw rossyjskich z dodaniem odmian guberniom zachodnim właściwych* (1831); c)-

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 1, Kraków, 1899, s. 228; Godek S., Kilka uwag na temat roli III Statutu litewskiego w wykładzie prawa krajowego na przełomie XVIII i XIX wieku, *Zeszyty Prawnicze*, 10/2, Warszawa, 2010, s. 129–161; Kmiecik R., Aleksander Korowicki i jego zapomniany podręcznik procedury karnej: (w 200. rocznicę urodzin Autora), *Palestra*, t. 42, nr. 7–8, 1998, s. 106–111; Piročkinas A., Šidlauskas A., *Mokslas senajame Vilniaus universitete*, Vilnius, 1984, p. 282.

1. **Koža Benjaminas (Korza Benjamin)**
2. a) 1762 m. b)- c) 1809 m.
3. 47 m.
4. Naugarduko vaivadija, Slanimo pavietas, Dziarečyno parapija
5. ?
6. Bajoras
7. Unitas
8. a) Jurgis, Kotryna b)? c)- d)-
9. a) Pradiniai mokslai Žyrovičuose, teologijos studijos Romoje; b) 1799 m. baigė VVM; Filosofijos ir teologijos daktaras Romoje
10. a) 1799 m. moralinės teologijos adjunktas, b)- c)-
11. a)? b)? c)?

Š.: „Teki Polińskiego“. Notaty biograficzne różne. A-J, VUB RS, f. 2, b. DC–177b, l. 584.

1. **Krasovskis Kajetonas (Krasowski Kajetan)**
2. a) 1784 m. b)? c) 1845 arba 1854 m. rugsėjo 12 d.
3. 61 m.
4. Vilniaus vaivadija, Ašmenos apskritis
5. Vilnius
6. Bajoras
7. ?
8. a) Nikodemas; b)? c) Juzefa; d) Emilija, Sofija, Apolinas, Otonas.
9. a) Balstogės gimnazija; b) IVU filosofijos kandidatas 1806 m. kovo 9 d; 1810 m. liepos 20 d. filosofijos daktaras; 1816 m. teisės kandidatas, 1821 m. teisės magistras
10. a) 1813 m. Fizikos kabineto vedėjo padėjėjas; 1814 m. fizikos dėstytojas; 1815 m. birželio 28 d. adjunktas; b) 1815–1819 m. vadovavo Fizikos katedrai; c) emeritas
11. a)? b) *O nawozach, czyli o poprawieniu roli przez nawozy zwierzęce, roślinne i kopalne i o ich działaniu i roli najkorzystniejszem użyciu* (1820); *Ogrodnictwo krótko zebrane* (1823); c) Vilniaus gimnazijos direktorius

Š.: Opisy służbowe uniwersyteckie, 1816–1818, VUB RS, f. 2, b. KC–133, l. 252; Wiadomości o teraźniejszym stanie Uniwersytetu Wileńskiego z wyrażeniem odmian jakie od 30 lipca 1810 r. do końca 1816 nastały, VUB RS, f. 2, b. KC-247, l. 599; Opisy służbowe uniwersyteckie, 1819–1823, VUB

RS, f. 2, b. KC–138, l. 155; Wykłady fizyki przez Kajetana Krassowskiego, notowane przez ucznia Antoniego Juszkiewicza r. 1818, VUB RS, f. 2, b. DC–227, l. 3.

1. **Kukolnikas Pavelas (Кукольник Павел Васильевич)**
2. a) 1795 birželio 24 d.; b)? c) 1884 m. rugsėjo 3 d.
3. 89 m.
4. Šventoji Romos imperija, Vakarų Galicija, Zamostė
5. Vilnius, Liepkalnio stačiatikių kapinės
6. Bajoras
7. Stačiatikis (tėvas unitas, motina katalikė)
8. a) Vazilijus, mokytojas; b) brolis Nestoras; c) Julija; d)-
9. a) parapinė mokykla Sankt Peterburge; b) 1815 m. teisės daktaras Polocko jėzuitų akademijoje
10. a) 1824 m. lapkričio 11 d. visuotinės istorijos ir statistikos dėstytojas; b) Ordinarinis visuotinės istorijos profesorius 1824 m. gruodžio 19 d.; c)-
11. a)? b) išvertė Louis Philippe de Ségur veikalą *Histoire Universelle* (1818); c) Istorijos mokytojas dvasinėje seminarijoje, poetas

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 1, Kraków, 1899, s. 234–236; *Братья Кукольники. Очерк их жизни: Биография, служебно-литературная деятельность и Хроника современных им событий в Северо-Западном крае*, составил А. И. Шверубович, Вильна1885, с. 1–36.
Š.: Michał Pełka-Poliński, „Spis rozmaitych zdarzeń...“ [Dienoraštis], 1814–1825, VUB RS, f. 14, b. 14, l. 20.

1. **Kundzičius Tadas (Kundzicz Tadeusz)**
2. a) 1747 m. lapkričio 25 d.; b)- c) 1829 m. sausio 15 d.
3. 82 m.
4. Trakų vaivadija, Upytės apskritis, Krinčinas
5. Vilnius
6. Dvasininkas (jėzuitas)
7. Romos katalikas
8. a)? b)? c)- d)-
9. a) jėzuitų mokykla Gardine, b) LDKVM filosofijos daktaras
10. a)? b) 1780 m. ordinarinis matematikos profesorius LDKVM, c) emeritas.

11. a)? b)? c) paskutinis IVU jėzuitas

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831)*, t. 1, Kraków, 1899, s. 236; Massonius P. M., *Dzieje Uniwersytetu Wileńskiego, 1781–1832*: notatki z wykładów w roku akademickim 1924/1925, do druku przygotowali, przypisami, szkicami uzupełniającymi i posłowiem opatrzyli Anna Supruniuk, Mirosław Adam Supruniuk, Toruń, 2005, s. 12.

1. **Langsdorfas Karlas (*Karl Christian von Langsdorf*)**
2. a) 1757 m. gegužės 18/15? b)? c) 1834 m. birželio 10 d.
3. 77 m.
4. Šventoji Romos imperija, Bad Nauheimas, Erlangenas
5. Didžioji Badeno kunigaikštystė, Haidelbergas
6. Bajoras (nobilituotas 1803/1806)
7. ?
8. a) Georg Melchior Langsdorff, Maria Margarethe Koch, b) brolis dvinys Danielius Izaokas; c)? d)?
9. a) Gimnazija Idšteine 1773 m., b) 1774–1776 m. studijavo matematiką GU, 1777 m. Gyseno universitete, 1781 doktoratas Erfrute
10. a) 1798-1804 m. dėstė mechaninę inžineriją Erlagene; b) 1804–1806 taikomosios matematikos profesorius IVU; c) Haidelbergo universiteto rektorius; 1806 m. IVU garbės profesorius
11. a) 1808 Bavarijos mokslų akademijos narys; b) Vilniuje išleido du vadovėlius: *Principia staticae et mechanicae corporum solidorum ac fluidorum* (1806); *Institutiones technologicae* (1806); c) -

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831)*, t. 1, Kraków, 1899, s. 238; Piročkinas A., Šidlauskas A., *Mokslas senajame Vilniaus universitete*, Vilnius: Mokslas, 1984, p. 250.

1. **Lebrunas (de Bruyn, de Bruyne) André-Jean**
2. a) 1737 m. b)? c) 1811 m. rugsėjo 30 d.
3. 74 m.
4. Paryžius
5. Vilnius
6. ?
7. ?
8. a)? b)? c) Margarita, d)?

9. a)? b) Paryžiaus Karališkoji tapybos ir skulptūros akademija
10. a)- b) 1803 m. Ekstraordinarinis skulptūros katedros profesorius; c)-
11. a) 1765 m. Romos šv. Luko akademijos narys; b) skulptūros Varšuvos pilies Riterių, Posėdžių ir Pokylių salėms; skulptūros Varšuvos Lazienkų rūmams; gipsiniai biustai. c) karaliaus Stanislavo Augusto Poniatovskio rūmų skulptorius Varšuvoje

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831)*, t. 1, Kraków, 1899, s. 241; *Lietuvos dailininkų žodynas*. 1795–1918, t. II, sud. J. Širkaitė, Vilnius, 2012, p. 224–225.
Š.: Дело об открытии в Виленском университете класса скульптуры и о назначении на должность профессора скульптуры Ле Бруна, LVIA, f. 721, ap. 1, b. 396, l. 1; Дело об отказе в пенсионом обеспечении профессору Виленского университета Ле Бруну, LVIA, f. 721, ap. 1, b. 438, l. 3.

1. **Lelevelis Joachimas (Lelewel Joachim)**
2. a) 1786 m. kovo 22d.; b)- c) 1861 m. gegužės 29 d.
3. 75 m.
4. Varšuva
5. Mirė Paryžiuje, palaidotas Vilniuje, Rasų kapinėse.
6. Bajoras
7. Unitas?
8. a) Karolis Lelevelis, Tautinės edukacinės komisijos iždininkas, Ieva iš Šelutų giminės (seneliai Henrikas Lelevelis, karaliaus Augusto II dvaro gydytojas ir Konstancija Jauch iš Saksonijos; b) 3 broliai, 2 seserys; c)- d)-
9. a) 1801 m. pijorų kolegija Varšuvoje, 1804 m. mokytojų seminarijos prie IVU kandidatas; b) 1820 m. birželio 20 d. filosofijos daktaras Jogailaičių universitete Krokuvoje
10. a)- b)1818 m. ekstraordinarinis bibliografijos profesorius VKU, 1821–1824 ordinarinis visuotinės istorijos ir statistikos profesorius IVU.
11. a) 1814 m. gruodžio 27 d. Varšuvos mokslo bičiulių draugija; b) *Eda, chyli Księga religii dawnych Skandynawii mieszkańców* (1807); *Badanie starożytności pod względem geografii*; *Pomniejsze pisma geograficzno-historyczne*; *Rzutem oka na dawność litewskich narodów i związków ich z Herulami* (1808); O *najdawniejszych dziejopisach polskich*; *Rozprawy Bohusza o początku narodu i języka*

litewskiego; Uwagi nad Mateuszem herbu Cholewa (1811); *Historyka* (1815); *Badania starożytności we względzie geograficznym* (1818); *Dzieje starożytne Indii* (1820); *Odkrycia Karthagów i Greków na Oceanie Atlantyckim* (1821); *Ostatnie lata panowania Zygmunta Starego i początek panowania Zygmunta Augusta* (1821); *Bibliograficznych ksiąg dvoje* (1823–1826); c) pirmasis savaitraščio *Tygodnik Wileński* redaktorius.

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 1, Kraków, 1899, s. 242–246; Modelski T. E., Sprawa powołania J. Lelewela na katedrę historji w Wilnie, *Ateneum Wileńskie*, Wilno, 1929, s. 80; *Polski słownik biograficzny*, t. XVIII/1, z. 72, 1972, s. 21; Piročkinas A., Šidlauskas A., *Mokslas senajame Vilniaus universitete*, Vilnius 1984, p. 271–273; Bohatkiewicz A. W., *Veikalas apie visuotinę bibliografiją*; parengė Alma Braziūnienė, Aušra Navickienė, Sondra Rankelienė, Vilnius, 2004, p. 34–44.
Š.: Opisy służbowe uniwersyteckie, 1816–1818, VUB RS, f. 2, b. KC–133, l. 266; Opisy służbowe uniwersyteckie, 1822–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–143, l. 495–499.

1. **Levickis Andriejus (Lewicki Andrzej)**
2. a) 1778 m. b)? c) 1830 m.
3. 52 m.
4. ?
5. Kremenecas, Bazilijonų kapinės
6. ?
7. Stačiatikis
8. a) Tadas; b)? c) vedęs; d) Izalija
9. a)? b) IVU Filosofijos daktaras 1805 m. birželio 18 d.
10. a)1815 m. birželio 28 d. lotynų kalbos adjunktas; b) -; c) -
11. a)? b)? c) 1824–1830 m. Kremeneco licėjaus direktorius

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 1, Kraków, 1899, s. 246; Rąkowski G., *Wołyń. Przewodnik po Ukrainie zachodniej:* część I, Pruszków, 2005, s. 379.
Š.: Opisy służbowe uniwersyteckie, 1816–1818, VUB RS, f. 2, b. KC–133, l. 254.
Fundacja Dziedzictwa Kulturowego, 2020, [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2020 m. balandžio 9 d.]. Prieiga per internetą: https://www.dziedzictwo.org/projekty/konserwacja-nagrobkow-w-krzemiencu/?lang=en

1. **Lehmann Friedrich Leonhard**
2. a) 1787 m. b)? c) po 1836 m.
3. 49 m.
4. Reino Frankonija, Darmštatas
5. ?
6. ?
7. Evangelikas liuteronas
8. a)? b)? c)? d)?
9. a) Mokėsi Darmštate pas rūmų dailininką Konradą Felsingą; b)?
10. a)1820 m. pradėjo darbą IVU, 1822–1828 m. Raižybos katedros vedėjas IVU
11. a)- b) raižiniai L. H. Bojanus veikalui *Anatome Testudinis Europaeae* (1819–1821); portretai (L. H. Bojanaus, 1809, V. Pelikano, 1828); vario technika iliustravo žurnalą *Pamietnik farmaceutyczny Wilenski* (1820); raižiniai K. Podčašinskio knygai *Początki architektury dla użytku młodzi akademickiéy* (1828); 1828–1831 m. žemėlapiai mokykloms; c) 1831–1832 m. Vilniaus gimnazijos mokytojas. Nuo 1832 m. Karaliaučiaus universiteto raižytojas

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831)*, t. 1, Kraków, 1899, s. 756; *Lietuvos dailininkų žodynas*. 1795–1918, t. II, sud. J. Širkaitė, Vilnius, 2012, p. 226–227.

1. **Loebenweinn Joannes Andreas**
2. a) 1758 m. sausio 31 d.; b)? c) 1820 m. gruodžio 12 d.
3. 62 m.
4. Viena
5. Vilnius, Bernardinų kapinės
6. ?
7. ?
8. a) Ksaveras, chirurgas; b)? c) Gertruda Langevičiūtė; d) Sofija, Jozefina, Konstantinas
9. a)? b) 1777/1778 m. Vienos universiteto chirurgijos magistras, 1785 m. daktoratas Jėnoje su darbu *De paracentesi thoracis*; 1779 m. Vienos universiteto medicinos daktaras
10. a)1781 m. Vienos šv. Trejybės ligoninės adjunktas; b) 1787 m. LDKVM anatomijos ir fiziologijos profesorius; c) 1799 m. dekanas;

1812 m. liepos 19 d. ištarnautas profesorius emeritas; 1815 m. spalio 13 d. rektoriaus pavaduotojas

11. a)1806 m. Vilniaus medicinos draugijos narys; 1814 m. Imperatoriškosios mokslų akademijos narys korespondentas, Mediko chirurgijos akademijos narys, 1817 m. Krokuvos ir Kazanės universitetų garbės narys; 1819 m. Farmacijos draugijos narys Sankt Peterburge b) *De monstrosa genitalium deformitate et spina bifida commentatio* (1814); *De fontanellis lateralibus admonitio anatomico-obstetricia* (1818); *De Rochiotomia* (1820); c)-

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 1, Kraków, 1899, s. 247–250; Piročkinas A., Šidlauskas A., *Mokslas senajame Vilniaus universitete*, Vilnius, 1984, p. 225; *Polski słownik biograficzny*, t. XVII/4, z. 75, 1972, s. 506.

Š.: Opisy służbowe uniwersyteckie, 1816–1818, VUB RS, f. 2, b. KC–133, l. 254; „Teki Polińskiego“. Notaty biograficzne różne. A-J, VUB RS, f. 2, b. DC–177b, l. 349; Opisy służbowe uniwersyteckie, 1819–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–138, l. 17.; Akta tyczące prof. Bojanusa, prof. Józefa Franka, prof. Gabriela Haltra, prof. Lobenweina i Spitznagla, 1804–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–398, l. 82; Jan Andrzej Lobenwein, Autografy, LMAVB RS, f. 9–1488.

1. **Loboika Ivanas (Лобойко Иван Николаевич)**
2. a) 1786 m. birželio 21 d.; b)? c) 1861 m. birželio 15 d.
3. 75 m.
4. Charkovo gubernija, Zolochivas
5. ?
6. Bajoras
7. Stačiatikis
8. a) Nikolajus, valdininkas, gubernijos sekretorius; b) Porfirijus, c) Antonina Kodrębska, Henrieta von Klonman; d) Konstantinas Loboika
9. a) Charkovo valstybinė mokykla (vėliau gimnazija); b) 1804–1808 m. Charkovo universiteto studentas
10. a) b) 1821 m. spalio 21 d. ordinarinis Rusų kalbos profesorius IVU; c) 1824 m. IVU rusų kalbos ir literatūros katedros dekanas
11. a) 1816 m. Laisvoji rusų literatūros mylėtojų draugija b) *O literaturze skandynawskiej* (1822); *O ważniejszych wydaniach Herbersteina* (1818); *Groby olbrzymie na Żmudzi i inne zabytki starożytności tego*

kraju (1823); *Opisanie miast polskich i litewskich*; *Badanie o Litwie;* c) -

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 1, Kraków, 1899, s. 247–250; Griškaitė R., Ivanas Loboika istorijoje ir istoriografijoje, *Lietuvos istorijos metraštis*, 2009 metai, t. 1, Vilnius, 2010, p. 89–126; Каупуж А. З., Вклад Н. И. Лобойко в развитие русско-польско-литовских культурных связей в первой четверти XIX века, Lietuvos TSR aukštųjų mokyklų mokslo darbai, *Kalbotyra*, VII, 1963, p. 45 – 61.
Š.: Opisy służbowe uniwersyteckie, 1816–1818, VUB RS, f. 2, b. KC–133, l. 254; „Teki Polińskiego“. Notaty biograficzne różne. A-J, VUB RS, f. 2, b. DC–177b, l. 344; Opisy służbowe uniwersyteckie i członków wydziału wileńskiego, 1826–1827, VUB RS, f. 2, b. KC–144, l. 56; Opisy służbowe uniwersyteckie, 1822–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–143, l. 516, 354.

1. **Malevskis Simonas (Malewski Szymon)**
2. a) 1759 m. b)? c) 1832 m. sausio 27 d.
3. 73 m.
4. Vilniaus vaivadija, Vilniaus apskritis, Vilkija
5. Palaidotas Turgeliuose
6. *Tėvas laisvas valstietis
7. Romos katalikas
8. a) Andrius; b) Antanas; c) Kotryna Vitakovskytė; d) Pranciškus, Mariana, Sofija
9. a) 1781 m. įstojo į Vilniaus mokytojų seminariją; b) 1783 m. birželio 15 d. LDKVM bakalauras; 1785 m. birželio 20 d. filosofijos daktaras; 1800 m. gegužės 14 d. civilinės teisės daktaras; 1806 m. birželio 15 d. teisės daktaras
10. a) 1787 m. liepos 17 d. teisės viceprofesorius; b) 1793 m. ordinarinis prigimtinės teisės profesorius; 1805 m. ekstraordinaris profesorius; c) 1810 m. liepos 19 d. Politinių ir moralinių mokslų skyriaus dekanas; 1817 m. balandžio 4 d. IVU rektorius; 1820 m. birželio 21 d. pakartotinai išrinktas IVU rektoriumi; emeritas
11. a) 1811 m. Paryžiaus mokslų akademijos narys; 1820 m. Krokuvos mokslo draugijos garbės narys; b) kalbų juodraščiai išliko rankraščiuose; c)1803 m. IVU sekretorius; pirmasis politinės ekonomijos profesorius Rusijos imperijoje

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 1, Kraków, 1899, s. 71–75; Федута А., *Филомат в Империи: Документальная повесть о Франтишке Малевском,* Минск, 2019.

Š.: Opisy służbowe uniwersyteckie, 1816–1818, VUB RS, f. 2, b. KC–133, l. 322; Opisy służbowe uniwersyteckie, 1819–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–138, l. 7; Mykolas Pelka-Polinskis, Simono Malevskio biografinės žinios, 1830–1840, LMAVB RS, f. 151–740, l. 1; Mowa przy trumnie rektora Malewskiego, LMAVB RS, f. 9–2040, l. 1; Krokuvos mokslo draugijos raštas Vilniaus universiteto rektoriui S. Malevskiui, išrenkant jį tos mokslo draugijos garbės nariu, 1817, LMAVB RS, f. 273–1625, l. 1; Simono Malevskio teisės daktaro diplomas, LMAVB RS, f. 273–1704, l. 1; Simono Malevskio biografinės žinios, LMAVB RS, f. 151–294, l. 1.

1. **Matusevičius Andrius (Matusiewicz Andrzej)**
2. a) 1760 m. b) 1790 m. c) 1816 m. balandžio 6 d.
3. 56 m.
4. Trakų vaivadija, Gardino pavietas, Gardinas
5. Vilnius
6. ?
7. ?
8. a)? b)? c)? d)?
9. a) 1777–1781 m. mokėsi Gardino medicinos mokykloje, ją uždarius studijas tęsė LDKVM; b) 1785 m. *primam lauream* baigė LDKVM, 1797 m. medicinos daktaras
10. a) 1797 m. VU akušerijos viceprofesorius asistentas; b) 1800 m. ordinarinis akušerijos profesorius; c) 1798–1799 m. tobulinosi Vienoje
11. a) Vilniaus medicinos draugijos narys; b) *O zapaleniu krtani, krup zwanem* (1805); *Początki nauki położniczej* (1806); *O związku istotnym i nieoddzielnym nauki chirurgicznej z nauką medycyny*; c) 1803 m. IVU įsteigė Akušerijos katedrą, 1815 m. – Akušerijos kliniką

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 1, Kraków, 1899, s. 255; Piročkinas A., Šidlauskas A., *Mokslas senajame Vilniaus universitete*, Vilnius, 1984, p. 237. Strojnowski J., Matusiewicz Andrzej (ok. 1760–1816), *Polski słownik biograficzny*, t. 20, Wrocław, 1975, s. 212–213.

1. **Mickevičius Juozapas (Mickiewicz Józef)**

2. a) 1744 m. b)- c) 1817 m. liepos 5 d.
3. 73 m.
4. Gardino pavietas
5. Vilnius
6. Bajoras
7. Romos katalikas (dvasininkas, jėzuitas)
8. a)? b)? c)- d)-
9. a) Jėzuitų kolegija Gardine; b) 1768 m. laisvųjų menų daktaras Vilniaus akademijoje;
10. a) b) 1780–1804 m. eksperimentinės fizikos profesorius; c) 1780–1817 m. Fizikos ir matematikos skyriaus dekanas, rektorių pavaduotojas
11. a)- b) *O piecach półeliptychnej fogury* (1801); *Uwagi o meteorologii i sposobie robienia obserwacyy meteorologicznych* (1813); c)-

L.: Klimka L., Klivišienė R., Gabinet Fizyczny pod rządami profesora Józefa Mickiewicza (Materiały do historii nauczania fizyki w Uniwersytecie Wileńskim), *Analecta: studia i materiały z dziejów nauki*, t. 12, nr. 1–2, 2003, s. 25–67; Zbiór ułamkowych wiadomości o osobach i zakłdach naukowych w dawniejszym i obecnym (1829) stanie wileńskiego uniwersytetu, prze X. Stanisława Jundziłła, *Pismo zbiorowe wileńskie na rok 1859*, Wilno, 1859, s. 144; Massonius P. M., *Dzieje Uniwersytetu Wileńskiego, 1781–1832*: notatki z wykładów w roku akademickim 1924/1925, do druku przygotowali, przypisami, szkicami uzupełniającymi i posłowiem opatrzyli Anna Supruniuk, Mirosław Adam Supruniuk Toruń, 2005, s. 12.

1. **Mianovskis Mikalojus (Mianowski Mikołaj)**
2. a) 1783 (1780?) m.; b) 1815 m. vasario 6 d. c) 1843 m. balandis
3. 60 m.
4. Voluinės vaivadija, Lucko pavietas, Luckas
5. Vilniaus gubernija, Vilniaus apskritis, Šalčininkai
6. Bajoras
7. Romos katalikas
8. a) Motiejus; b)? c) Antanina Micevičiūtė; d) Kazimieras, Antanas, Konstantinas, Aleksandras, Sofija
9. a) Lucko mokykla, 1800 m. įstojo į VVM; b) 1801 m. birželio 27 d. VVM filosofijos daktaras; 1804 m. birželio 21 d. medicinos kandidatas, 1804 m. medicinos ir chirurgijos magistras; 1807 m. sausio 31 d. medicinos ir chirurgijos daktaras

10. a) 1809 m. IVU adjunktas, 1815 m. ekstraordinarinis fiziologijos profesorius; b) 1819 m. ordinarinis akušerijos profesorius; c) 1819–1825 m. Medicinos skyriaus dekanas
11. a) 1807 m. Medicinos draugijos narys, Neturtingų studentų paramos draugijos narys; b) *Dissertatio inauguralis medica therapiam febris nervosae exhibens* (1807); *Nauka sztuki położniczej dla niewiast* (1818, 1825); *Zasady medycyny sądowej przez Metzgera, przekład z niemieckiego* (1823); c) 1832–1842 m. Vilniaus medicinos irchirurgijos akademijos Akušerijos katedros ir klinikos vedėjas; 1832–1833 m. ir 1839–1842 m. Vilniaus medicinos ir chirurgijos akademijos rektorius

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 1, Kraków, 1899, s. 255–261; Piročkinas A., Šidlauskas A., *Mokslas senajame Vilniaus universitete*, Vilnius, 1984, p. 236–238.
Š.: Opisy służbowe uniwersyteckie, 1816–1818, VUB RS, f. 2, b. KC–133, l. 212, l. 380; Opisy służbowe uniwersyteckie, 1822–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–143, l. 177–183; Opisy służbowe uniwersyteckie, 1821–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–141, l. 173–179; Vilniaus vyskupo Stroinovskio duotas vedybų indultas dr-rui, Vilniaus univiversiteto adjunktui Mikalojui Mianovskiui ir Vilniaus miestietei Antaninai Micevičiūtei, 1815, LMAVB RS, f. 273–1717, l. 1.

1. **Münnich Vilhelm Friederich**
2. a) 1793 m. b)? c) 1829 m. gruodžio 17 d.
3. 36 m.
4. ?
5. Vilniaus evangelikų senųjų kapinių komplekso senosios kapinės
6. ?
7. Evangelikas liuteronas
8. a) Emilijus; b)? c)? d)?
9. a)? b) filosofijos daktaro laipsnis 1813 m. sausio 5 d. GU; c)-
10. a)? b) Getingeno ir Berlyno universitetų graikų ir lotynų kalbų profesorius 1815 m., Ordinarinis senovės ir rytų kalbų profesorius Krokuvos universitete 1818 m. birželio 11 d.; 1825 m. spalio 9 d. IVU ordinarinis profesorius; c)-
11. a)? b) *Disertacija De facultate mentem a rebus abstratem, Sexti rufi de regionibus urbis libellum edidit et commentario instruxit* (1815); *Le Capitaine Gorecki Goetting*, *Ciceronis Libri de republica molitia*

(1824); *De poesi Persica* (1825); *Sexti rufi breviarum rerum gestarum populi romani* (1829); c)-

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 1, Kraków, 1899, s. 266; V. Mikalauskas, Lietuvos arabistika XIX–XX a., *Acta orientalia Vilnensia*, 2000, 1, p. 236.
Š.: Opisy służbowe uniwersyteckie i członków wydziału wileńskiego, 1826–1827, VUB RS, f. 2, b. KC–144; l. 298–307; Дело о выборе и утверждении В. Мюнниха профессором Виленского университета, 1825–1826, LVIA, f. 721, ap. 1, b. 621, l. 1.

1. **Nemčevskis Zacharijas (Niemczewski Zachariasz)**
2. a) 1766 m. b)- c) 1820 m. gruodžio 10 d.
3. 54 m.
4. Žemaitijos vaivadija, Vainutas
5. Vilnius, Bernardinų kapinės
6. Bajoras (herbas Radvanas)
7. Romos katalikas
8. a)? b)? c)? d)?
9. a) 1788 m. baigė Kražių apygardinę mokyklą; b) 1794 m. spalio 6 d. filosofijos daktaras VVM
10. a) 1797–1802 m. VVM taikomosios mechanikos adjunktas, T. Kundzičiaus asistentas, viceprofesorius; 1809 m. gegužės 15 d. ekstraordinarinis profesorius, b) 1810 m. balandžio 20 d. ordinarinis taikomosios matematikos profesorius; c) 1817 – 1820 m. Matematikos ir fizikos skyriaus dekanas
11. a) 1803 m. Paryžiaus Akademinės draugijos narys; 1806 m. Paryžiaus Galvanizacijos draugija; b) *Tłumaczenie Geometryi analitycznej prze Biota wydania piątego*; *Tłumaczenie mechaniki przez P. Francoeur wydania czwartego*; *Tłumaczenie rachunku różnicowego i całkowego przez P. Lacroix wydania drugiego*; c)-

L.: Klimka L., Prisimenant profesoriaus Zakarijaus Nemčevskio 250-ąją sukaktį, *Mokslo Lietuva*, 2017 m. gegužės 16 d., [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. rugpjūčio 1 d.]. Prieiga per internetą: http://mokslolietuva.lt/2017/05/prisimenant-profesoriaus-zakarijaus-nemcevskio-250-aja-sukakti; Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 1, Kraków, 1899, s. 274–275; Więsław W., Matematyka wileńska za czasów Adama Mickiewicza, Archiwalia,

Rocznik Polskiego Towarzystwa Matematycznego, Seria II: Wiadomości matematyczne XLII, 2006, s. 123.
Š.: Opisy służbowe uniwersyteckie, 1816–1818, VUB RS, f. 2, b. KC–133, l. 326; Opisy służbowe uniwersyteckie, 1819–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–138, l.13; Zacharijaus Nemčevskio biografija, LMAVB RS, f. 273–2830; Nemčevskio Zacharijo, Vilniaus universiteto prof. laiškai (keturi) prof. T. Žickiui, 1805–1806, LMAVB RS, f. 273–1828, l. 1-10; Tomo Žickio rankraščiai (P. Norvaišos nekrologas, Zacharijo Nemčevskio biografija, Jono Znoskos biografija), LMAVB RS, f. 273–2804, l. 11–16.

1. **Niškovskis Jonas Fridrichas (Niszkowski Jan Friedrich)**
2. a) 1774 m. kovo 18 d. b)- c) 1816 m. rugsėjo 3 d.
3. 50 m.
4. Vilnius
5. Vilniaus evangelikų senųjų kapinių komplekso senosios kapinės
6. Valstietis
7. Evangelikas liuteronas
8. a)? b)? c)- d)-
9. a)? b) 1799 m. medicinos daktaras VVM
10. a) 1797 m. VVM chirurgijos viceprofesorius, 1799 m. adjunktas, b) 1808 m. chirurgijos ekstraordinarinis profesorius; c)-
11. a) 1806 m. Vilniaus medicinos draugijos narys; b) *O związku chirurgii z medycyną i o zadtności potrzebnej poświęcająmu się na chirurga* (1814; c)-

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 1, Kraków, 1899, s. 276–277; Piročkinas A., Šidlauskas A., *Mokslas senajame Vilniaus universitete*, Vilnius, 1984, p. 228.

1. **Norvaiša Pranciškus (Narwoysz Franciszek Ksawery Milikont)**
2. a) 1742 m. sausio 15 d. b)- c) 1819 m. birželio 25 d.
3. 77 m.
4. Vilniaus vaivadija, Ašmenos pavietas, Adutiškis
5. Vilnius, Bernardinų kapinės
6. Bajoras (herbas Kościesza)
7. Romos katalikas (nuo 1757 m. jėzuitas)
8. a)? b)? c)- d)-

9. a) 1749 m. jėzuitų mokykla, 1756 m. įstojo į jėzuitų kolegiją Kuršo kunigaikštystėje, Skaistkalnėje; 1760–1769 m. Studijavo Vilniaus akademijoje; b) 1769 m. filosofijos daktaras, 1773 m. teologijos daktaras
10. a)? b) 1769 lapkričio 9 d. matematikos profesorius LDKVM, 1773 m. spalio 15 d. filosofijos profesorius LDKVM, 1782–1808 m. grynosios matematikos profesorius LDKVM ir IVU; c) 1804 m. emeritas
11. a) Italijos mokslo draugijos Veronoje narys (*Societa italiana della szienze*), Varšuvos mokslo bičiulių draugijos narys. b) Spausdintų darbų neišliko. Rankraščiu liko parašytas *Theses mathematiae Isaaci Newtoni* (1784); c)-

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 1, Kraków, 1899, s. 271–273; Więsław W., Matematyka wileńska za czasów Adama Mickiewicza, Archiwalia. *Rocznik Polskiego Towarzystwa Matematycznego*, Seria II: Wiadomości matematyczne XLII, 2006, s. 118.

Š.: Tomo Žickio rankraščiai (P. Norvaišos nekrologas, Zacharijo Nemčevskio biografija, Jono Znoskos biografija), LMAVB RS, f. 273–2804, l. 1–4.

1. **Očapovskis Mykolas (Oczapowski Michał)**
2. a) 1788 m. gegužės 11 d. b)1827 m. rugpjūčio 30 d. c) 1854 m. sausio 9 d.
3. 65 m.
4. Naugarduko vaivadija, Slucko kunigaikštystė, Paceikiai
5. Varšuva (Marymontas)
6. Bajoras
7. Stačiatikis
8. a)? b) Antanas, Jonas; c) Vedęs du kartus: pirmoji žmona nežinoma, antroji – Michalina Stubelevičiūtė (fizikos profesoriaus dukra); d) Juozapas, Bogdanas
9. a) vidurinė mokykla Slucke; b) 1808 m. įstojo į IVU, 1811 m. birželio 30 d. filosofijos magistras, 1818 m. filosofijos daktaras
10. a)- b) 1821 m. žemės ūkio profesorius VKU, 1822 m. birželio 6 d. IVU žemės ūkio profesorius
11. a)? b) Disertacija *Rozprawa o gruntach*; *Zasady chemii rolnej* (1817); *Zasady agronomii* (1818), vadovėlis mokykloms *Rzut oka na terzaniejszy stan gospodarstwa w klimacie północnym,* t. I–II (1828–1830); *Początki gospodarstwa wiejskiego,* t. I–II (1831–1832);

c) 1834 m. žemdirbystės ir miškininkystės instituto direktorius Varšuvoje

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 1, Kraków, 1899, s. 278–279; Koter M., Michał Oczapowski jako twórca chemii rolniczej w Polsce, *Roczniki Gleboznawcze*, t. XXII, z. 2, Warszawa, 1971, s. 25–33; Mercik S., Michał Oczapowski prekursor nauk rolniczych w Polsce (1788–1854), *Postępy Nauk Rolniczych*, nr. 5–6, 2009, Kronika, s. 139–145.
Š.: Listy prof. Michała Oczapowskiego do Rządu Uniwersytetu r. 1819–1827, VUB RS, f. 2, b. KC–345, l. 5.

1. **Oldakovskis Ignacijus (Ołdakowski Ignacy)**
2. a) 1785 m. rugpjūčio 2 d. b)? c) 1821 m. birželio 13 d.
3. 36 m.
4. Lenkijos Karalystės Mazovijos kunigaikštystė, Mazovijos vaivadija, Nuro pavietas, Gonsiorovas prie Bugo
5. Vilnius
6. Bajoras
7. Romos katalikas
8. a)? b)? c)? d)?
9. a) 1802 m. baigė pijorų mokyklą Lomžoje; b) 1806 m. birželio 28 d. IVU teisės magistras; 1809 m. birželio 28 d. teisės daktaras
10. a)? b) 1819 m. IVU prigimtinės, politinės ir tautų teisės profesorius, diplomatikos profesorius
11. a)? b) *O przyczynach upowszechnienia i trwałej powagi prawodawstwa Justyniana po szkołach i w sądownictwach* (1814); kiti darbai liko rankraščiuose c) –

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 1, Kraków, 1899, s. 276–281; Chodynicki I., Dykcyonarz uczonych Polaków, zawierający krótkie rysy ich życia, szczególne wiadomości o pismach i krytyczny rozbiór ważniejszych dzieł niektórych: porządkiem alfabetycznym ułożony, t. 3, R-Z, Lwów, 1833, s. 191–199.
Š.: Дело о командировании доктора права И. Олдаковскова в Геттингенский университет для совершенствования в области юридических наук, LVIA, f. 721, ap. 1, b. 109, l. 6; Ignacijaus Oldakovskio fizikos paskaitų užrašai 1800–1805 m, magistrinio darbo projektas ir daktaro

disertacijos projektas, LMAVB RS, f. 9–759–761; I. Ołdakowski, Dalszy ciąg podróży po Niemczech, 1821. 09. 21, LMAVB RS, f. 9–809.

1. **Onacevičius Ignacijus (Onacewicz Ignacy)**
2. a) 1780 m. b) 1820 m. gegužės 1 d. c) 1845 m.
3. 65 m.
4. Trakų vaivadija, Gardino pavietas, Mažosios Berastavicos kaimas.
5. Sankt Peterburgas
6. Bajoras
7. Unitas
8. a) Semionas, unitų dvasininkas; b) brolis; c) Veronika Markovskytė; d) Mečislovas.
9. a) 1789–1793 m. mokėsi paapygardinėje Valkavisko (Naugarduko vaivadija, Valkavisko pavietas) mokykloje, Luke (Prūsijos Karalystė), 1796–1797 m. apygardinėje Gardino mokykloje; 1803–1806 m. studijavo Karaliaučiaus universitete; b) 1811 m. rugsėjo 22 d. filosofijos magistras IVU
10. a) 1801 m. balandžio 1 d.–1811 m. spalio 1 d. dėstė Rusijos istorijos, Tautų prigimtinės teisės ir Politinės ekonomijos trumpalaikius kursus, 1818 m. Visuotinės istorijos profesoriaus pavaduotojas IVU; b) 1821 m. ordinarinis statistikos ir diplomatikos profesorius; c)-
11. a)- b) Leido kitų darbus: J. Albertrandi, *Panowanie Henryka Walezyusza i Stefana Batorego*, t. I–II (1823), 1820 m. darbo santrauka *Uwagi nad historyą powszechną* (1840); c) bibliotekininko padėjėjas Rumiancevo muziejuje

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 1, Kraków, 1899, s. 282–284; Modelski T. E., Sprawa powołania J. Lelewela na katedrę historji w Wilnie*, Ateneum Wileńskie,* Wilno, 1929, s. 84; Габрусевіч С. А., Марозава С. В, *Прафесар Ігнат Анацэвіч. Жыццё. Спадчына*, Гродна,, 2005.
Š.: Opisy służbowe uniwersyteckie, 1822–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–143, l. 341–343.

1. **Pelikanas Vaclovas (Pelikan Wacław)**
2. a) 1790 m. rugsėjo 11 d. b)? c) 1873 m. birželio 9 d.
3. 84 m.
4. Naugarduko vaivadija, Slanimo pavietas
5. Kauno gubernija, Zarasų apskritis, Pelikanų dvaras

6. Bajoras
7. Stačiatikis
8. a) Vaclovas, žydų kilmės Oginskio orkestro muzikantas; b)? c) Elžbieta; d) Aleksandras, Venceslavas, Viktoras, Eugenijus, Elžbieta
9. a) 1807 m. baigė Slanimo gimnaziją; 1809 m. rugpjūčio 14 d. baigė mokslus Sankt Peterburgo medicinos ir chirurgijos akademijoje; 1813 m. auksiniu medaliu baigė mokslus ir gavo gydytojo laipsnį Sankt Peterburgo akademijoje; b) 1816 m. liepos 4 d. medicinos ir chirurgijos daktaro laipsnis
10. a) 1813 m. kovo 22 d. adjunktas; 1816 m. gruodžio 21 d. Sankt Peterburgo teorinės ir klinikinės chirurgijos katedros adjunktas; b) 1817 m. gegužės 5 d. ordinarinis chirurgijos profesorius IVU; c) 1824 m. birželio 5 d. išrinktas Medicinos skyriaus dekanu; 1824 m. spalio 20 d. rektoriaus pavaduotojas, 1826 m. liepą IVU rektorius
11. a) Vilniaus medicinos draugijos narys, 1825 m. Karališkosios Varšuvos medicinos draugijos narys; b) Disertacija *De aneurysmata*; *Miologija czyli nauka o muskulach dla urzytku uczących się s 12 tablicami sztysowanemi* (1823); c) 1820 m. IVU studentų prefektas

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 1, Kraków, 1899, s. 87–92; A. Kierzek, Wacław Pelikan (1790–1873) oraz jego zmagania się z problemami otorynolaryngologicznymi, *Otorynolaryngologia*, 2014, 13 (4), s. 191–196; Piročkinas A., Šidlauskas A., *Mokslas senajame Vilniaus universitete*, Vilnius, 1984, p. 229.
Š.: Opisy służbowe uniwersyteckie, 1819–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–138, l. 95; Opisy służbowe uniwersyteckie i członków wydziału wileńskiego, 1826–1827, VUB RS, f. 2, b. KC–144, l. 13; Opisy służbowe uniwersyteckie, 1821–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–141, l. 716–720; Opisy służbowe uniwersyteckie, 1822–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–143, l. 805–811.

1. **Pinabel De Verier Jean**
2. a) 1765 m. b)? c)?
3. Paryžius
4. ?
5. ?
6. Bajoras
7. ?
8. a) Fransua, b)? c) Vedęs du kartus; d) Liudvikas, Izabelė

9. a) Mokslai viešoje mokykloje Paryžiuje, b) Paryžiaus universitetas
10. a) 1797 m. VVM prancūzų kalbos mokytojas, IVU adjunktas 1804 m. rugsėjo 9 d., b) 1814 m. ekstraordinarinis prancūzų kalbos profesorius
11. a)? b)? c) 1793 m. Stanislovo Augusto Poniatovskio sesers mokytojas

L.: Glixelli S., O nauce języków romańskich w Wilnie 1781–1832, *Rocznik Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Wilnie,* Wilno, 1922, s. 4.
Š.: Opisy służbowe uniwersyteckie, 1819–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–138, l. 137; Opisy służbowe uniwersyteckie, 1821–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–141, l. 14, 15; Opisy służbowe uniwersyteckie, 1822–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–143, l. 532.

1. **Počobutas-Odlanickis Martynas (Poczobutt-Odlanicki Marcin)**
2. a) 1728 m. spalio 30 d. b)- c) 1810 m. vasario 20 d.
3. 81 m.
4. Trakų vaivadija, Gardino pavietas, Slamiancai (Salomenka)
5. Vitebsko gubernija, Dvinsko (Dinaburgo) apskritis, Dinaburgas (Daugpilis)
6. Dvasininkas (jėzuitas)
7. Romos katalikas
8. a) Kazimieras, Elena Glebavičiūtė; b)? c)- d)-
9. a) 1738–1745 m. Gardino jėzuitų kolegija; b)?
10. a)? b) Vilniaus akademijos matematikos ir astronomijos profesorius; c) 1780 m. spalio 29 d. LDKVM rektorius
11. a) Karališkosios Londono akademijos narys, Varšuvos mokslo mylėtojų draugijos narys, Prancūzijos mokslų akademijos narys korespondentas; b) Disertacija apie trigonometriją, *Essai sur l'époque de l'antiquité du Zodiaque de Denderah* (1803); c)-

L.: Pawlikowska-Butterwick W., Butterwick-Pawlikowski R., Najjaśniejsza gwiazda wileńska. Ksiądz rektor Marcin Poczobut w ostatnich latach Rzeczypospolitej, *XVIII amžiaus studijos. Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė. Valstybė. Kultūra. Edukacija*, t. 2, 2015, p. 88–101; Raila E., Karalius ir jo karališkasis astronomas. Saulės užtemimas Augustave, *Naujasis židinys-Aidai*, nr. 11–12, 2008, [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 rugpjūčio 8 d.]. Prieiga per internetą: http://kultura.lrytas.lt/-12291538981227444588-karalius-ir-jo-

karali%C5%A1kasis-astronomas-saul%C4%97s-u%C5%BEtemimas-augustave.htm; Girnius A., Martynas Počobutas – žymusis astronomas ir geodezininkas, *Lietuvių katalikų mokslo akademijos suvažiavimo darbai,* t. 11, Roma, Lietuvių katalikų mokslo akademija, 1987, p. 173–202; Научные связи М. Почобута-Одляницкого с немецкими учеными, *Этносоциальные и конфессиональные процессы в современном обществе*: сб. науч. ст., ГрГУ им. Я. Купалы; редкол.: М.А. Можейко (гл. ред.) [и др.], Гродно, 2012, с. 121–125; Zubovas V., *Tomas Žebrauskas ir jo mokiniai*, Vilnius, 1986, p. 83.

1. **Podčašinskis Karolis (Podczaszyński Karol)**
2. a) 1790 m. lapkričio 7 d. b) 1821 m. rugpjūčio 8 d. c) 1860 m. balandžio 7 d.
3. 69 m.
4. Trakų vaivadija, Gardino pavietas, Žirmūnų kaimas
5. Vilnius, Rasų kapinės
6. Antros kartos bajoras
7. Romos katalikas
8. a) Jonas Podčašinskis, Justina Miežinskytė-Podčašinskienė; b)- c) Ieva Palčiauskaitė d) Boleslovas Povilas
9. a) Bresto apskr. Bazilijonų mokykla, 1808 (1809) Kremeneco licėjus, 1813 m. rugsėjo 12 d. įstojo į IVU; b) 1814 m. filosofijos kandidatas; 1814 m. balandžio 5 d. filosofijos magistras
10. a) 1817 m. sausio 20 d. pirmoji architektūros kurso paskaita; 1820 m. spalio 2 d. adjunktas; b) 1822 m. spalio 5 d. ordinarinis profesorius; c) 1822–1832 m. IVU Architektūros katedros vedėjas
11. a) 1830 m. sausio 3 d. Varšuvos mokslo bičiulių draugijos narys korespondentas; b) *O piękności w robotach przemysłu* (1821); *Uwagi nad trybem właściwym wykładania architektury po szkołach głównych* (1822); *Początki architektury dla użytku młodzi akademickiéy* (cz. 1: 1828, cz. 2: 1829, cz. 3: 1856); praktiniai darbai – Jašiūnų dvaro projektas, rekonstravo šv. Jonų bažnyčią. c) IVU architektas nuo 1819 m. spalio 25 d.

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 1, Kraków, 1899, s. 290–291; Levandauskas V., Architektas Karolis Podčašinskis, *Acta academiae artium Vilnensis*, Vilniaus dailės akademijos darbai 4, Vilnius, 1994.
Š.: Opisy służbowe uniwersyteckie, 1822–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–143, l. 469–475.

1. **Polinskis-Pelka Mykolas (Pełka-Poliński Michał)**
2. a) 1783 m. gegužės mėn. b)? c) 1848 m. rugpjūčio 19 d.
3. 65 m.
4. Naugarduko vaivadija, Naugarduko pavietas, Naugardukas
5. Vilnius, Bernardinų kapinės
6. Bajoras
7. Romos katalikas
8. a) Modestas; b) Fabijonas? c) Juzefa Gurskytė; d)-
9. a) Žyrovičų bazilijonų pavieto mokykla, 1804 m. priimtas į mokytojų seminariją Vilniuje; b) 1806 m. gegužės 3 d. filosofijos kandidatas IVU; 1808 m. birželio 16 d. filosofijos magistras IVU; 1814 m. rugsėjo 9 d. filosofijos daktaras IVU
10. a) 1816 m. rugpjūčio 12 d. ekstraordinarinis matematikos profesorius, b) 1820 m. gegužės 24 d. ordinarinis profesorius; c) 1824 m. birželio 5 d. Fizikos ir matematikos skyriaus dekanas, emeritas
11. a) 1819 m. Florencijos mokslų akademijos narys, Ekonominės žemdirbystės draugijos narys korespondentas, Paduvos mokslų ir menų akademijos narys, Lukos akademijos narys; Paryžiaus Filomatų draugija, Varšuvos mokslo mylėtojų draugija; b) vadovėlis *Początki trigonometriji płaskiej* (1816); *O geodezyi* (1816); Recenzija *Nauka matematiki przez Alexandra Konkowskiego. Tom pierwszy obejmujący Arytmetykę. Rozbior krytyczny tego dziela przez Michała Polińskiego*) (1816); *Początki geometryi dla pożytku młodzieży* (1817); c)-

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), Kraków, t. 1, 1899, s. 292–293; Piročkinas A., Šidlauskas A., *Mokslas senajame Vilniaus universitete*, Vilnius, 1984, p. 255.

Š.: Opisy służbowe uniwersyteckie, 1816–1818, VUB RS, f. 2, b. KC–133, l. 258; Opisy służbowe uniwersyteckie i członków wydziału wileńskiego, 1826–1827, VUB RS, f. 2, b. KC–144, l. 22; Opisy służbowe uniwersyteckie, 1822–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–143, l. 461–475; Drobne akta tyczące prof. Tomasza Życkiego z lat 1809–24 oraz listy i kopie listów Michała Polińskiego, VUB RS, f. 2, b. KC-346; Mykolui Pelkai-Polinskiui rašyti laiškai, Z. Revkovskis, 1829–1848, LMAVB RS, f. 151–181.

1. **Porcijanka Konstantinas (Porcyanko Konstanty)**
2. a) 1793 m. sausio 1 d. b) 1821 m. balandžio 12 d. c) 1841 m. rugpjūčio 11 d.
3. 48 m.
4. Vilniaus vaivadija, Pastovių apskritis, Pastovys
5. Vilnius, Bernardinų kapinės
6. Bajoras
7. Romos katalikas
8. a) Jonas; b)? c) Klementina Jasinskaitė; d) Stanislava
9. a) Pastovio gimnazija; 1815 m. filosofijos kandidatas IVU, 1815 m. medicinos kandidatas IVU; b) 1817 m. IVU medicinos magistras; 1818 m. gegužės 4 d. medicinos daktaro laipsnis IVU.
10. a) 1819 m. chirurgijos profesoriaus padėjėjas; 1821 m. liepos 22 d. adjunktas; b) 1828 m. chirurgijos profesorius
11. a) 1806 m. Vilniaus medicinos draugijos narys; b) Disertacija *De cancro laborium* (1818); *Chirurgiae operatoriae*; c) Nenaudėlių (Šubravcų) draugijos narys

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 1, Kraków, 1899, s. 294; Piročkinas A., Šidlauskas A., *Mokslas senajame Vilniaus universitete*, Vilnius, 1984, p. 229.
Š.: Opisy służbowe uniwersyteckie, 1822–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–143, l. 325–329; Vedybų indultai, K. Porcijanka, LMAVB RS, f. 273–1974.

1. **Povstanskis Adomas (Powstański Adam)**
2. a) 1768 m. spalio 8 d. b) 1800 m. c) 1848 m.
3. 80 m.
4. Mažosios Lenkijos provincijos Palenkės vaivadijos Drohičino parapija
5. ?
6. Bajoras (herbas Kościesza)

7. Romos katalikas
8. a) Kazimieras, Agota Novickaitė; b)? c) Karolina iš Šklenikų giminės; d) Jonas
9. a) pijorų mokykla Lužkuose (Polocko vaivadija); b) 1802 m. abiejų teisių daktaras VVM, filosofijos daktaras IVU
10. a) Civilinės ir bažnytinės teisės viceprofesorius; adjunktas iki 1810 m. spalio 1 d.; b)? c)-
11. a) Krokuvos mokslo draugija; b) *Wiadomość o archiwum krajowem Królestwa Polskiego* (1824); *Uwagi odnoszące sie do bibliografii Statutu Litewskiego* (1829); c) Krokuvos licėjaus globėjas, Šv. Onos gimnazijos rektorius, Balstogės gimnazijos direktorius

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831),* t. 1, Kraków, 1899, s. 298; Dutkowa R., *Szkolnictwo średnie Krakowa w pierwszej połowie XIX w. (1801–1846),* Monografie z Dziejów Oświaty, t. 19, Wrocław, 1976; *Polski słownik biograficzny*, t. 28, 1985, Wrocław, s. 287.

1. **Reška Ignacijus (Reszka Ignacy)**
2. a) 1758/ 1760 m. b)? c) 1830 m. gegužės 4 d.
3. 72 m.
4. ?
5. Vilnius, Šv. Stepono bažnyčios kapinės
6. Bajoras
7. Romos katalikas
8. a)? b)? c)? d)?
9. a) kadetas; b) LDKVM filosofijos daktaras
10. a) LDKVM Astronomijos observatorijos padėjėjas, 1787 m. adjunktas; b) 1790 m. VVM astronomijos viceprofesorius, 1797–1808 m. astronomijos profesorius; c) emeritas
11. a)? b) rankraštyje išlikęs 1804/1805, 1805/1806, 1807/1808 m. Astronomijos paskaitų konspektas, kurį rašė Mykolas Pelka-Polinskis; c)-

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 1, Kraków, 1899, s. 303; Zbiór ułamkowych wiadomości o osobach i zakłdach naukowych w dawniejszym i obecnym (1829) stanie wileńskiego uniwersytetu, prze X. Stanisława Jundziłła*, Pismo zbiorowe wileńskie na rok 1859*, Wilno, 1859, p. 142.

Š.: Mykolo Pelkos-Polinskio astronomijos traktatas, LMAVB RS, f. 9–1702.

1. **Revkovskis Zigmantas (Rewkowski Zygmunt)**
2. a) 1807 m. birželio 24 d. b)? c) 1893 m. gruodžio 13 d.
3. 86 m.
4. Vilnius
5. Vilnius, Rasų kapinės
6. Bajoras (herbas Swierczek)
7. Romos katalikas
8. a) Dominykas, magistrato pareigūnas, Eva Vojevuckytė; b) dvi seserys ir brolis; c)? d)?
9. a) Vilniaus gimnazija; b)1820–1827 m. studijavo IVU Fizikos ir matematikos skyriuje, 1825 m. filosofijos kandidatas, 1827 m. matematikos magistras (filosofijos daktaras)
10. a)- b) 1829–1831 tikimybių teorijos katedros vedėjas, profesorius
11. a)? b) Magistro darbas *O początkach i wzroście rachunków prawdopodobieństw* (1828); c) suimtas 1833 m. gruodžio 2 d. ir išvežtas į Kaukazą; paskutinis IVU profesorius

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 1, Kraków, 1899, s. 304–307; Bochenek M., Zygmunt Rewkowski – nieznany polski ekonomista i statystyk, *Acta universitatis Nicolai Copernici*, Ekonomia XXXVIII, Nauki humanistyczno społeczne, z. 388, Toruń, 2008, s. 239–253; Piročkinas A., Šidlauskas A., *Mokslas senajame Vilniaus universitete*, Vilnius, 1984, p. 257; Z. Rewkowski, *Pamiętniki*, T. 1: *Wilno. Ostatnie lata uniwersytetu*, z oryginału do druku przygotował, wstępem i przypisami opatrzył Witold Więsław, Wrocław, 2011.

1. **Rumbovičius Ipolitas (Rumbowicz Hipolit)**
2. a) 1798 m. b)? c) 1838 m.
3. 40 m.
4. ?
5. Balstogė
6. Bajoras (herbas Nalenčas)
7. Romos katalikas
8. a)? b)? c)? d)?
9. a)? b) 1817 m. IVU filosofijos magistras
10. a) 1822 m. dėstė braižomąją geometriją IVU; 1823 m. geometrijos katedros viceprofesorius, adjunktas

11. a)? b) *O porządkach architektonicznych* (1822); *Sposób budowania z ubitej ziemi*; *Początki linearnego rysunku ułożone dla szkół parafialnych* (1827); vadovėlis *Geometria wykreślna czyli wykład rzutowych i obrazowych wykreśleń* (1829); c) architektas Balstogėje

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 1, Kraków, 1899, s. 309; Saladžinskas S., Juodagalvienė B., Pankrašovaitė I., Pioneers of teaching of descriptive geometry in the universities of Krakow and Vilnius, *The Journal of Polish Society for Geometry and Engineering Graphics*, vol. 26, 2014, p. 61–69.

1. **Rustemas Jonas (Rustem Jan)**
2. a) 1761 m.? b) 1826 m. c) 1835 m. birželio 21 d.
3. 73 m.
4. Osmanų imperija, Konstantinopolis
5. Vilniaus gubernija, Vilniaus apskritis, Dūkštos
6. Miestietis
7. ?
8. a) Francua Viluazen (Viloison), pirklys; b)? c) dvejos vedybos: Ona Murtenkaitė, Ona Pučinskaitė; d) duktė Ona iš pirmos santuokos
9. a) Dailės studijos Varšuvoje ir Vokietijoje; b) 1800 m. birželio 2 d. laisvųjų menų magistro laipsnis
10. a) 1798 m. gegužės 10 d.– adjunktas, piešimo ir dailės viceprofesorius VVM; 1811 m. birželio 9 d. ekstraordinarinis piešimo profesorius IVU; b) 1821 m. balandžio 26 d. ordinarinis piešimo profesorius; c) 1825 m. rugsėjo 30 d. emeritas
11. a)? b) Portretai, autoportretai, peizažai, buitinės scenos, religiniai paveikslai ir kt.; c) vienintelis visą IVU laikotarpį dirbęs dailininkas

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 1, Kraków, 1899, s. 309; Janonienė R., *Jonas Rustemas*, Vilnius, 1999; Šidlauskas R. A., Jonas Rustemas-Vilniaus universiteto profesorius, *Disertacija*, Vilnius, 1987*; Lietuvos dailininkų žodynas*. 1795–1918, t. II, sud. J. Širkaitė, Vilnius, 2012, p. 341–344.
Š.: Opisy służbowe uniwersyteckie, 1822–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–143, l. 514; Opisy służbowe uniwersyteckie, 1819–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–138, l. 135.

1. **Rimkevičius Feliksas (Rymkiewicz Feliks)**

2. a) 1799 m. b) 1833 m. c) 1851 m. gruodžio 17 d.
3. 52 m.
4. Mogiliavas
5. Vilnius, Rasų kapinės
6. Bajoras
7. Romos katalikas
8. a) Antanas, Agota; b)? c) Amelija; d)-
9. a) Mogiliavo gimnazija; b) 1816 m. rugsėjo 15 d. -1817 m. birželio 29 d. studijavo IVU, 1820 m. medicinos magistras; 1821 birželio 21 d. medicinos daktaras
10. a) 1825 m. adjunktas; 1827 m. specialiosios terapijos dėstytojas; b) 1829 m. gegužės 20 d. ekstraordinarinis profesorius
11. a) 1822 m. Vilniaus medicinos draugijos narys; b) *Dissertatio inauguralis medico-practica exhibens observationum par in morbum qui croup dicitur* (1821); *Prawidła postępowania w niebytności lekarza, dla przywrócenia do życia zmrożonych, uduszonych, oczadzonych, utopionych, zabitych od pioruna i obumarłych od uderzenia lub spadnięcia* (1822); *O użyciu stetoskopu* (1824); *Wiadomość o cholerze i sposobach oczyszczania powietrza w czasie panującej zarazy* (1830, kartu su Ignacijumi Fonbergu); c) Savičiaus ligoninės gydytojas; Globos namų direktorius, žydų ligoninės konsultantas

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831)*, t. 1, Kraków, 1899, s. 309; Trzebiński S., Feliks Rymkiewicz jako profesor propedeutyki lekarskiej w Akademji Wileńskiej: referat wygłoszony 11 października 1926 r. w Poznaniu na III. Zjeździe Polskich Historyków i Filozofów Medycyny, Poznań, 1927; *Polski słownik biograficzny*, Wrocław, t. 33/4, z. 139, 1992, s. 523.

1. **Saundersas Juozapas (Saunders Joseph)**
2. a) 1773 m. b)? c) 1845 m. sausio 1 d.
3. 72 m.
4. Londonas, Didžioji Britanija
5. Voluinės gubernija, Kremeneco apskritis, Kremenecas, Bazilijonų kapinės
6. ?
7. ?
8. a) Jonas; b)? c)? d) Alfredas, Henrikas Viljamas
9. a)? b)?

10. a)- b) 1810 m. balandžio 26 d. ordinarinis meno teorijos ir anglų literatūros profesorius IVU; c)-
11. a) Sankt Peterburgo mokslų akademijos narys, Stokholmo akademijos narys; b) eilėraščiai *Oda na śmierć Alfreda przez strapionego jego ojca* (1815); *Moja modlitwa* (1816); *Sen* (1816); *Wiadomości o życiu i dzielach Symona Czechowicza* (1815); *O wpływie i użytku sztuk naśladowczych* (1816); raižė herbus, portretus, iliustracijas; c) 1794–1810 m. dirbo Sankt Peterburge Ermitaže raižytoju

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 1, Kraków, 1899, s. 316; Š.: *Praelectiones in Universitate Litterarum Caesarea Vilnensi*, Vilnae, [1820?], p. 20; Opisy służbowe uniwersyteckie, 1819–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–138, l. 135.

1. **Simonavičius Romanas (Symonowicz Roman)**
2. a) 1763 m. b); c) 1813 m. spalio 29 d.
3. 50 m.
4. Vitebsko vaivadija
5. Vilnius
6. Bajoras
7. Romos katalikas
8. a)? b) Jokūbas; c)? d)?
9. a) Jėzuitų pradinė mokykla Polocke, 1787 m. LDKVM; b) 1789 m. filosofijos daktaras, 1801 m. gegužės 30 d. medicinos daktaras
10. a) 1797 m. VVM viceprofesorius, 1799 m. adjunktas; b) 1803 m. mineralogijos profesorius
11. a)? b) *O stanie dzisiejszym mineralogii* (1806); c)-

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 1, Kraków, 1899, s. 346–348; Skuodienė-Šarkiūnaitė I., Geologija Lietuvoje XIX-ojo amžiaus pradžioje; Paskaita, skaityta VI Mokslo ir kūrybos simpoziume 1989 m. lapkričio 17–26 dienomis Čikagoje, *Aidai*, [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. rugpjūčio 6 d.]. Prieiga per internetą: http://www.aidai.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=7881:is&catid=446:2&Itemid=499

1. **Skidell Joannes**
2. a) 1793 m. b)- c) 1837 m. lapkričio 20 d.
3. 44 m.
4. Vilniaus vaivadija

5. Vilnius
6. Dvasininkas (1829 m. Vilniaus katedros kanauninkas)
7. Romos katalikas
8. a)? b)? c)- d)-
9. a) Telšių apskrities mokykla; b) 1817 m. rugsėjo 15 d.–1822 m. gegužės 17 d. IVU teologijos magistras; 1823 m. birželio 28 d. teologijos daktaras
10. a) 1827 m. moralinės teologijos profesoriaus pavaduotojas; b) 1828 m. rugpjūčio 3 d. ordinarinis moralinės teologijos ir hebrajų kalbos profesorius
11. a)? b) Disertacija *De eminentia et juribus episcoporum super presbiteros*; *De simoniae crimine* (1823); c) Vilniaus Romos katalikų Dvasinės seminarijos profesorius

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 1, Kraków, 1899, s. 319; Жукович П., О профессорах богословского факультета Виленского университета в настоящем столетии. *Христианское чтение*, 1888, ч. I, с. 588.

1. **Slavinskis Petras (Sławiński Piotr)**
2. a) 1795 m. birželio 29 d. b) 1832 m. c) 1881 m. gegužės 18 d.
3. 86 m.
4. Vilniaus gubernija, Vilniaus apskritis, Kena
5. Vilnius, Rasų kapinės
6. Bajoras
7. Romos katalikas
8. a) Jonas, Marijona Mackevičiūtė; b) 5 broliai; c) Emilija Krasovskytė; d) du sūnūs ir dukra
9. a) 1805–1811 m. Vilniaus gimnazija; b) 1812 m. birželio 5 d. IVU filosofijos kandidatas, 1815 m. sausio 5 d. IVU filosofijos magistras; 1815 m. rugsėjo 1 d. astronomijos observatorijos studentas; 1817 m. sausio 28 d. filosofijos daktaras
10. a) 1818–1819 m. pavadavo astronomijos profesorių IVU; 1822/1823 m. – astronomijos adjunktas, 1825 m. – astronomas stebėtojas ir IVU astronomijos observatorijos direktorius; b) 1826 m. ordinarinis profesorius; c) 1843 m. emeritas
11. a) 1820 m. Londono astronominės draugijos narys, Sankt Peterburgo Akademijos narys, Karališkos Londono observatorijos draugijos narys, Palermo Mokslo ir literatūros akademijos narys korespondentas;

b) Daktaro disertacija *O zaćmieniach*, *Początki astronomii teoretycznej* (1826); *Summary of the observations made for the determination of the latitude if the observatory of Wilnia* (1826); c) Charkovo universiteto garbės profesorius

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 1, Kraków, 1899, s. 322–323; *Polski słownik biograficzny*, Wrocław, t. 38/4, z. 159, 1998, s. 614; Klimka L., Astronomo Petro Slavinskio 220 m. gimimo sukaktį pažymint, [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 m. rugpjūčio 6 d.]. Prieiga per internetą: http://www.etnokosmomuziejus.lt/lt/astronomo-petro-slavinskio-220-m-gimimo-sukakti-pazymint-prof-libertas-klimka/
Š.: Opisy służbowe uniwersyteckie, 1816–1818, VUB RS, f. 2, b. KC–133, l. 272; Opisy służbowe uniwersyteckie, 1822–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–143, l. 337–339; Wybory przedzstawienia i utwierdzenia adjuktów Uniwersytetu, LVIA, f. 721, ap. 1, b. 66.

1. **Slovackis Euzebijus (Słowacki Euzebiusz)**
2. a) 1772 m. gruodžio 14 d. b)? c) 1814 m. spalio 22 d.
3. 41 m.
4. Austrija, Galicijos ir Lodomerijos karalystė, Pidhirciai
5. Vilnius, Rasų kapinės
6. Bajoras (herbas Leliva)
7. Romos katalikas
8. a) Jokūbas; b)? c) Salomėja Januševičiūtė; d) Julijus
9. a) 1807 m. Kremeneco gimnazija; b)?
10. a)? b) 1811 m. balandžio 27 d. ordinarinis literatūros ir iškalbos profesorius; c)-
11. a)? b) *Henryada Woltera* (1803); *Rozprawa o sztuce dobrego pisania w języku polskim*; *Prawidła wymowy i poezji* (1826); c)-

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 1, Kraków, 1899, s. 320–322; Riessówna Z., *Euzebjusz Słowacki jako tłumacz Wergiljusza*, Wilno, 1930.
Š.: Borowski L., Wiadomość o życiu i pismach E. Słowackiego, profesora wymowy i poezji w Imperatorskim Uniwersytecie Wileńskim, *Dziennik Wileński*, 1815, t. 1, s. 20–28; Euzebijaus Slovackio biografinės žinios, LMAVB RS, f. 151–748.

1. **Smuglevičius Pranciškus (Smuglewicz Franciszek)**
2. a) 1745 m. spalio 6 d. b)? c) 1807 m. rugsėjo 18 d.
3. 62 m.
4. Varšuva
5. Vilnius, Rasų kapinės
6. Bajoras
7. Romos katalikas
8. a) Lukošius tapytojas, Regina; b) tapytojai Antanas, Konstantinas c)? d)?
9. a) Pas tėvą namuose, Varšuvos jėzuitų kolegija; b) 1765 m. šv. Luko akademija Romoje.
10. a)? b) 1797 m. tapybos profesorius VVM c)-
11. a)? b) Sienų tapybos kūriniai VU centriniuose rūmuose – Smuglevičiaus salė, 12 apaštalų paveikslų Vilniaus katedrai, paveikslai, freskos, 200 piešinių ciklas istoriniais siužetais; c) 1786–1797 m. Varšuvoje įkūrė privačią dailės mokyklą

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831)*, t. 1, Kraków, 1899, s. 326; *Pranciškus Smuglevičius ir jo epocha*, sud. V. Jankauskas, Vilnius, 1997; *Lietuvos dailininkų žodynas*. 1795–1918, t. II, sud. J. Širkaitė, Vilnius, 2012, p. 374–377.

1. **Sniadeckis Andrius Mykolas Jonas Nepomukas (Śniadecki Jędrzej)**
2. a) 1768 m. lapkričio 30 d. b) 1796 m. c) 1838 m. gegužės 11 d.
3. 69 m.
4. Gniezno vaivadija, Kcynės pavietas, Rydlevas
5. Vilniaus gubernija Ašmenos apskritis, Garodnikai
6. Bajoras (herbas Lelija)
7. Romos katalikas
8. a) Andrius (1767–1770 m. vaitas, 1768 aludarių cecho seniūnas, 1772 m. burmistras, 1775 m. kaip teisėjas ir tarėjas atstovavo Žnino miestą Prūsijoje), Pranciška iš Giščinskių giminės; b) Pranciškus, Jonas, Juozapas; c) Konstancija Mikulovskaitė; d) Sofija, Juozapas, Liudvika
9. a) Tšemešno gimnazija, 1787 m. su apdovanojimu baigė Krokuvos Novodvorskio kolegiją, 1787/1788 iki 1790/1791 studijavo Krokuvos Karališkoje vyriausioje mokykloje; b) 1793 m. Pavijos universiteto

medicinos ir filosofijos daktaro laipsnis, 1793–1795 m. Edinburgo universitetas

10. a) 1797 m. VVM Chemijos katedros vedėjas; 1827 m. vadovavo IVU Terapijos ir klinikinės medicinos katedrai; b)1822 m. emeritas
11. a) 1806–1838 m. Vilniaus medicinos draugijos prezidentas, Varšuvos mokslo mylėtojų draugijos narys; 1817 m. Peterburgo medicinos-chirurgijos akademijos garbės narys; 1828 m. Varšuvos medicinos draugijos narys; b) 1800 parašė pirmąjį chemijos vadovėlį lenkų kalba *Teorya jestest organicznych* (1804); *Krótki wykład systematu Galla z przyłączeniemm niektórych uwag na diego Nauką* (1805); *O fizycznym wychowaniu dzieci* (1805); *O rozpuszczeniu, rzecz do Towarzystwa królewskiego przyjaciół nauk w Warszawie* (1806); *Rozprawa o nowym metallu w surowej platynie odkrytym* (1806); *Początki chemii* (1807); *O żelazie meteorycznem rzeczyckiem* (1822); c) Vienas iš Nenaudėlių (Šubravcų) draugijos narių ir steigėjų, 1834 m. gegužės 15 d.–1834 m. rugpjūčio 15 d. Medicinos ir chirurgijos akademijos rektorius

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 1, Kraków, 1899, s. 327–333; Railienė B., *Andrius Sniadeckis*, Vilnius, 2005.
Š.: Opisy służbowe uniwersyteckie, 1821–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–141, l. 2–6; Opisy służbowe uniwersyteckie, 1819–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–138, l. 47; Fonbergas I., Wspomnienie o s. p. Jędrzeju Śniadeckim, 1808. 05. 06, LMAVB RS, f. 9–1528–1531.

1. **Sniadeckis Jonas (Śniadecki Jan)**
2. a) 1756 m. rugpjūčio 28 d. b)- c) 1830 m. lapkričio 9 d.
3. 74 m.
4. Gniezno vaivadija, Kcynės pavietas, Žninas
5. Vilniaus gubernija, Švenčionių apskritis, Jašiūnų dvaras
6. Bajoras (herbas Lelija)
7. Romos katalikas
8. a) Andrius, Pranciška iš Giščinskių giminės; b) Andrius, Pranciškus, Juozapas; c)- d)-
9. a) 1764–1772 m. mokėsi Poznanėje, 1772–1775 m. studijavo Krokuvos Karališkojoje vyriausioje mokykloje; b) filosofijos daktaras KVM

10. a) Ekstraordinarinis profesorius KVM; b) 1781–1797 m. ordinarinis matematikos ir astronomijos profesorius KVM; 1806 m. astronomas IVU; c) 1807 m. sausio 19 d.–1815 m. IVU rektorius
11. a) 1801 m. Varšuvos mokslo mylėtojų draugija, 1811 m. Sankt Peterburgo mokslų akademijos narys korespondentas; b) disertacija *Propositiones controversae ex philosophia* (1775); *Trygonometrya kulista analitycznie wyłożona* (1817, 1820); *Pisma rozmaite Jana Sniadeckiego* (1822); c) jo vardu pavadintas krateris mėnulyje

L.: Baliński M., *Pamiętniki o Janie Śniadeckim, jego życiu prywatnym i publicznym i dziełach jego*, t. 1, Wilno, 1865; Railienė B., *Andrius Sniadeckis*, Vilnius, 2005; Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 1, Kraków, 1899, s. 57–71.
Š.: Opisy służbowe uniwersyteckie, 1819–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–138, l. 57; Opisy służbowe uniwersyteckie, 1822–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–143, l. 447–458, l. 857–869; Jonui Sniadeckiui rašyti laiškai 1809–1827, LMAVB RS, f. 151–880; Eilėraštis Jono Sniadeckio garbei, 1815, LMAVB RS, f. 151–1002, l. 1.

1. **Sobolevskis Liudvikas (Sobolewski Ludwik)**
2. a) 1791 m. rugsėjo 8 d. b)- c) 1830 m. liepos 22 d.
3. 38 m.
4. Vilnius
5. Vilnius
6. Bajoras
7. ?
8. a) Martynas; b)? c)- d) -
9. a) Vilniaus gimnazija; 1808 m. mokytojų seminarija prie IVU, b) 1811 kovo 25 d. filosofijos kandidatas IVU; 1811 m. gegužės 17 d. filosofijos magistras IVU
10. a) 1819–1821 m. lotynų kalbos dėstytojas; 1821 vasario 10 d. adjunktas; b)- c)-
11. a)? b) *Epistome historiae sacre su lotynų-lenkų žodynų* (1809, II leidimas 1821); *Eutropii breviarium historie romanae* (1817, II leidimas 1821); *Katalog dzieł opuszczonych w Historyi literatury polskiej Bentkowskiego* (1819); *Andryanka* (Terencijaus Komedija 1820); *M. A. Planti Amphitruo* (1821); *Wiadomość o piśmie pod tytułem Feriae Varsavienses* (1821); c) 1826 m. IVU bibliotekos prefektas

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 1, Kraków, 1899, s. 327–333; t. 2, 1900, s. 726.
Š.: Opisy służbowe uniwersyteckie, 1821–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–141, l. 217–219; Opisy służbowe uniwersyteckie, 1822–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–143, l. 312–315; Instrukcyja dla pana Ludwika Sobolewskiego agistra filozofii przeznaczonego z uniwersytetu imperatorśkiego wileńskiego w uczoną podróż do cudzych krajów, *Dziennik Wileński*, 1817, t. 6, nr. 31, s. 247–256.

1. **Sosnovskis Platonas (Sosnowski Platon)**
2. a) 1799 m. gruodžio 31 d. b)? c) 1827 m. spalio 4 d.
3. 27 m.
4. Prūsijos Karalystė, Naujųjų Rytprūsių provincijos Balstogės departamento Bielsko pavietas, Kleščeliai
5. Vilnius, Rasų kapinės
6. Bajoras (herbas Nalenčas), dvasininkas
7. Unitas
8. a) Unitų kunigas Antanas, Julijona iš Dybovskių (Julliana z Dybowskich); b) dvi seserys ir keturi broliai; c) vedęs Antano Tupalskio dukrą; d)?
9. a) Kleščės mokykla, Balstogės gimnazija, 1817 m. spalio 13 d. Vyriausioji dvasinė seminarija; 1819 m. birželio 25 d. IVU teologijos kandidatas; b) 1821 m. birželio 20 d. teologijos magistras; 1823 m. birželio 24 d. teologijos ir kanonų teisės daktaras
10. a) 1823 m. moralinės teologijos viceprofesorius, 1826 m. ekstraordinarinis profesorius; b); c)-
11. a)? b) eilėraštis *Duma* (1816); dvi daktaro disertacijos: *Theologico-herneneutica disquisitio de summo hermeneuticae sacrae principio* ir *Historico-canonico disquisitio de praecipuis differentiis inter disciplinam Ecclesiae Graecae et Latinae*; *Rzecz przy publichnej lekcyi Teologii Moralnej* (1823) c)-

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 3, Kraków, 1899, s. 338–340; Czernianin W., *Wokół „Tygodnika Wileńskiego" 1815–1822: studia i szkice*, Wrocław, 2011, s. 142. Жукович П., О профессорах богословского факультета Виленского университета в настоящем столетии, *Христианское чтение*, 1888, ч. I, с. 571–588.

1. **Szpicnagiel Ferdynand**
2. a) 1760 m. b)? c) 1826 m. balandžio 29 d.
3. 66 m.
4. Švabija
5. Vilnius, Rasų kapinės
6. ?
7. Romos katalikas
8. a) Ferdinandas, medikas; b)? c) Marcijana Ferster?; d) Liudvikas, Aleksandras, Ferdinandas, Kazimiera, Marija
9. a) mokslai Konstancoje; b) medicinos daktaras Vienoje
10. a)? b) 1800 m. VVM terapijos profesorius, 1803 m. IVU toksikologijos profesorius, 1804–1821 m. bendrosios terapijos profesorius; c) 1807 m., 1812 m., 1820 m., Medicinos skyriaus dekanas
11. a) 1806 m. Vilniaus medicinos draugijos narys; b) *De rerum medicarum cotradictionibus apparentibus* (1814); *De dosibus medicamentorum* (1816), c) Mokėjo turkų kalbą

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 3, Kraków, 1899, s. 340–341.
Š.: Opisy służbowe uniwersyteckie, 1816–1818, VUB RS, f. 2, b. KC–133, l. 193; Opisy służbowe uniwersyteckie, 1819–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–138, l. 75; Opisy służbowe uniwersyteckie, 1821–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–141, l. 29–33; Akta tyczące prof. Bojanusa, prof. Józefa Franka, prof. Gabriela Haltra, prof. Lobenweina i Spitznagla, 1804–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–398, l. 91.

1. **Stroinovskis Jeronimas (Stroynowski Hieronim)**
2. a) 1752 m. rugsėjo 20 d. b)- c) 1815 m. rugpjūčio 15 d.
3. 62 m.
4. Voluinės vaivadija, Kremeneco pavietas, Chodačkivo kaimas
5. Vilniaus apskritis, Elniakampis
6. Dvasininkas (iš senųjų Voluinės bajorų, herbas Balnakilpė; 1766 m. įstojo į Pijorų kolegiją Podolynece; 1780 m. pijorų Collegium Nobilium Varšuvoje profesorius; 1776 m. dvasininkas Varšuvoje; 1806 m. sausio 19 d. vyskupas)
7. Romos katalikas (pijoras)
8. a) Benediktas, Marijona; b)? c)- d)-

9. a) Namų mokykla, Zločevo pijorų mokykla; b)1783 m. Krokuvos akademijos teologijos ir abiejų teisių daktaras.
10. a)? b) 1790–1794 m. LDKVM prigimtinės teisės profesorius; c) 1799 m. VVM rektorius
11. a) 1787 m. Florencijos mokslų akademijos narys, 1788 m. Romos arkadijos narys, Varšuvos mokslo mylėtojų narys, Laisvos ekonomikos draugijos narys Sankt Peterburge; b) *Nauka prawa natury politycznego, narodów i ekonomii politycznėj* (17865); *O ugodach dziedziców z włościanam* (1808); c) Pirmasis ėmė dėstyti politinę ekonomiją lenkiškai.

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 3, Kraków, 1899, s. 47–57; Rudomino J. G., *Żywot Hieronima Strojnowskiego, rektora Cesarskiego Wileńskiego Uniwersytetu, biskupa Wileńskiego*, Wilno, 1839; Hieronim Strojnowski, *Tygodnik Illustrowany*, nr. 95, Warszawa, 1861; Hieronom Strojnowski, *Wizerunki i Roztrząsania Naukowe*, nr 5, Wilno, 1839; Jakubauskaitė G., *Vilniaus universiteto bibliotekininkas Kazimieras Kontrimas. Gyvenimas, Bibliotekinė ir visuomeninė veikla*, Diplominis darbas, Vilnius, 1959, p. 11.

1. **Stubelevičius Steponas (Stubielewicz Stefan)**
2. a) 1762 m. lapkričio 2 d. b) 1808 m. vasario 8 d. c) 1814 m. balandžio 17 d.
3. 51 m.
4. Voluinės vaivadija
5. Vilnius, Bernardinų kapinės
6. Bajoras
7. Romos katalikas
8. a)? b)? c) Aleksandra Grevinskaitė; d) Michalina
9. a) Lucko ir Vladimirsko mokyklos, 1787 m. įstojo į LDKVM mokytojų seminariją; b)?
10. a) 1797 m. fizikos viceprofesorius VVM, 1803 m. fizikos adjunktas; b)1807 m. IVU fizikos profesorius
11. a) Galvanizmo draugija Paryžiuje, Karališkųjų menų draugija Getingene, Žemdirbystės amatų draugija Varšuvoje; b) *O fizyce w ogólności* (1804); *Zbiór krótki początków fizyki* (1816); *Wpływ elektryczności na ekonomiją zwierzęcą, czyli, Teoretyczny wykład doświadczeń i postrzeżeń, wyciągniętych z rozmaitych sposobów elektryzowania jestestw żyjących w lekarskim względzie* (1819); c)-

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 3, Kraków, 1899, s. 341–346; Szymkiewicz J., O życiu i pismach Stefana Stubelewicza, Professora w Uniwersytecie Imperatorskim wileńskim, czlonka kilku towarzystw uczonych, *Dziennik Wilenski*, 1815, t. II, s. 54–67; Klimka L., Kivilšienė R., *Fizikos ir taikomųjų mokslų pradžia Lietuvoje*, Vilnius, 2005; Piročkinas A., Šidlauskas A., *Mokslas senajame Vilniaus universitete*, Vilnius, 1984, p. 262.
Š.: Stubelevičiaus vedybų indultas, LMAVB RS, f. 273–2252, l. 1.

1. **Šahinas Antanas (Szahin, Szakin Antoni)**
2. a) 1798 m.? b)? c) 1842 m.?
3. 44 m.?
4. ?
5. Charkovo gubernija, Charkovas
6. ?
7. ?
8. a) Pranciškus; b)? c)? d)?
9. a) b) 1815 m. filosofijos kandidatas IVU; 1816 m. gruodžio 27 d. filosofijos magistras IVU
10. a) 1817 m. IVU adjunktas, astronomijos observatorijos padėjėjas; b) 1827 m. geodezijos profesorius; c)-
11. a)? b) *Geodezja wyższa* (1829); *Miernictwo i równoważenie* (1829); c) 1834 m. Charkovo universiteto astronomijos profesorius

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 3, Kraków, 1899, s. 348; Piročkinas A., Šidlauskas A., *Mokslas senajame Vilniaus universitete*, Vilnius, 1984, p. 255.
Š.: Opisy służbowe uniwersyteckie, 1822–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–143, l. 365.

1. **Šulcas Mykolas (Szulc Michał)**
2. a) 1769 m. b)? c)1812 m. birželio 20 d.
3. 43 m.
4. Kuršo kunigaikštystė
5. Vilnius (nusiskandino Vilijoje)
6. Bajoras
7. ?

8. a)? b)? c) Ana; d)-
9. a) Mitaujos gimnazija, dieciezinė seminarija Vilniuje; b) 1788 m. filosofijos daktaro laipsnis
10. a) 1797 m. VVM architektūros viceprofesorius; 1798 m. Architektūros katedros adjunktas; b) 1798 m. VVM Architektūros katedros vedėjas
11. a)- b) *Mowa o architekturze* (1812/1813); c)-

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 3, Kraków, 1899, s. 349.

1. **Tarenghi Paolo**
2. a) 1767 m. b)- c) 1830 m.
3. 63 m.
4. Italija, Roma
5. Italija, Roma
6. Dvasininkas
7. Romos katalikas
8. a)? b)? c)- d)-
9. a)? b)?
10. a)- b) 1804 m. birželio 14 d. lotynų ir graikų literatūros profesorius; c)-
11. a)? b) Išvertė poemą *La morte di Achille ed i giuchi funebri al suo sepolcro* (1808); parašė komediją *Adelphi*, kurią 1813 m. išleido Leonas Borovskis; *Pauli Tarenghi Romani literarum latinarum in imperiali Vilnensi lyceo professoris publici ordinarii Odarum libri IV, quarum singulæ singulis Horatianis tam metris, quam versibus respondent*; *Pochwała wsi* (1816); c)-

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 3, Kraków, 1899, s. 350; t. 2, 1900, s. 533, s. 683; Oko J., *Z dziejów filologji klasycznej w Wilnie: studjum zbiorowe*, Wilno, 1937.

1. **Tomaševskis Augustinas (Tomaszewski Augustyn)**
2. a) 1759 m. b)- c) 1814 m. sausio 17 d.
3. 55 m.
4. Vitebsko vaivadija
5. ?
6. Dvasininkas (bazilijonas)
7. Unitas

8. a) Timofejus, Elena; b)? c)- d)-
9. a) Vitebsko mokykla, jėzuitų mokykla Polocke, Žyrovičų bazilijonų noviciatas; b) teologijos daktaras Romoje
10. a) 1792–1796 m. teologijos ir Šv. Rašto viceprofesorius LDKVM; b) 1803 m. bažnyčios istorijos ir dogminės teologijos profesorius
11. a)? b) *Dyssertacya o skutkach y korzyściach obiawioney od Boga ludziom nauki* (1795); *Rozprawa o niedostateczności filozofii pogan przed przyisciem Chrystusa Pana przeciw Freretowi miana przy otwarciu lekcyi teologicznych* (1808); *Kazanie miane na uroczystość świętego Jana Kantego: w czasie otwarcia głównego Seminarium przy Imperatorskim Wileńskim Uniwersytecie obranego za Patrona Kleryków maiących się uczyć w témże Seminarium* (1808); *Kazanie miane w akademickim S. Jana kościele przy obchodzie żałobnego nabożeństwa za duszę ś.p. jaśnie wielmożnego Jegomości Księdza Marcina Odlanickiego Poczobuta, Filozofii i Teologii Doktora, Prałata i Dziekana smoleńskiego* (1810); c) 1799 m. liepos 18 d. VVM bibliotekininkas

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 3, Kraków, 1899, s. 351; Jocher A. B., *Obraz bibliograficzno-historyczny literatury i nauk w Polsce, od wprowadzenia do niej druku po rok 1830 włącznie*, z pism Janockiego, Bentkowskiego, t. 2, Wilno, 1842, s. 436; Жукович П., О профессорах богословского факультета Виленского университета в настоящем столетии, *Христианское чтение*, 1888, ч. I, с. 556.

1. **Tomaševskis Mykolas (Tomaszewski Michał)**
2. a) 1756 m. b)- c) 1814 m.
3. 58 m.
4. ?
5. Vilnius
6. Dvasininkas
7. Romos katalikas (jėzuitas)
8. a)? b)? c)- d)-
9. a)? b)? c)?
10. a)? b)1780 m. matematikos profesorius LDKVM; c)1803 m. emeritas
11. a)? b)? c)?

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 3, Kraków, 1899, s. 351; Massonius P. M., *Dzieje Uniwersytetu Wileńskiego, 1781–1832*: notatki z wykładów w roku akademickim 1924/1925, do druku przygotowali, przypisami, szkicami uzupełniającymi i posłowiem opatrzyli Anna Supruniuk, Mirosław Adam Supruniuk, Toruń, 2005, p. 18.

1. **Tvardovskis Juozapas (Twardowski Józef)**
2. a) 1786 m. b) 1812 m. c) 1840 m. birželio 2 d.
3. 54 m.
4. Bresto vaivadija, Pinsko pavietas, Velesnicos dvaras
5. Minsko gubernija, Pinsko apskritis, Achavas
6. Bajoras
7. Romos katalikas
8. a) Petras (generolas), Felicija Ordzianko; b) Marija; c) Teofilija Mikulskytė; d) Kazimieras, Edvardas ir dukra
9. a) 1802 m. VVM studentas b) 1804 m. birželio 28 d. IVU filosofijos kandidatas, 1806 m. gegužės 24 d. IVU filosofijos magistras, 1807 m. balandžio 15 d. IVU filosofijos daktaras; c)-
10. a)? b)? c)1820 m. IVU garbės narys, 1823 m. sausio 31 d. IVU rektorius, 1822–1827 dėstė analitinę geometriją ir aukštąją algebrą
11. a)? b)? c)1812 m. Pinsko apskrities mokyklų garbės prižiūrėtojas

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 3, Kraków, 1899, s. 75–87; Brożek A., *Kazimierz Twardowski – Die Wiener Jahre*, Wien, New York, Springer, 2011, p. 26.
Š.: Opisy służbowe uniwersyteckie, 1821–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–141, l. 221–224; Opisy służbowe uniwersyteckie, 1822–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–143, l. 241–247; J. Tvardovskio paskyrimas rektoriumi, LMAVB RS, f. 273–2812.

1. **Vaškevičius Jonas (Waszkiewicz Jan)**
2. a) 1797 m. b)? c) 1859 m.
3. 62 m.
4. Vilnius
5. ?
6. Bajoras

7. ?
8. a)? b)? c)? d)?
9. a)? b) 1820 m. IVU magistras
10. a)1824 m. IVU politinės ekonomijos adjunktas, ekstraordinarinis profesorius; b)? c)?
11. a)? b) *O rozmaitych układach ekonomii politycznej* (1823); Teoria cywilizacji (1823); *Historya ekonomii politycznej* (1823): *Uwagi nad przyrodzeniem dochodu narodowego przez Storcha z dodaniem krótkiego rysu teorii P. P. Storcha i Saya o płodach niematerialnych, z niemieckiego* (1829); *Nauka o handlu* (1830); c) Vilniaus rabinų mokyklos direktorius

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 3, Kraków, 1899, s. 354; Piročkinas A., Šidlauskas A., *Mokslas senajame Vilniaus universitete*, Vilnius, 1984, p. 234, 284.
Š.: Wykłady z ekonomiki politycznej z 1825 (Jana Waszkiewicza), VUB RS, f. 2, b. DC–253.

1. **Weiss Izidor**
2. a) 1774 m. balandžio 4 d. b)? c) 1821 m. birželio 20 d.
3. 47 m.
4. Austrija, Strignas (Pietų Tirolis)
5. Vilnius, Bernardinų kapinės
6. ?
7. ?
8. a)? b) Dovydas; c) Jono Gotlibo Kislingo sesuo; d) Feliksas
9. a) Mokėsi Vienoje; b)?
10. a)- b)1805 m. IVU raižybos profesorius; c)-
11. a)? b) Prūsijos karalių Frydricho II Didžiojo, Frydricho Vilhelmo II, Frydricho Vilhelmo III, Prūsijos karalienės Luizės portretai, c) IVU Įsteigė raižynių spaustuvę

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 2, Kraków, 1900, s. 756; Biliukevičiūtė J., *Izidorius Veisas*, Visuotinė lietuvių enciklopedija, [Interaktyvus], [Žiūrėta 2019 rugpjūčio 8 d.]. Prieiga per internetą: https://www.vle.lt/Straipsnis/Izidorius-Veisas-100233; *Lietuvos dailininkų žodynas*. 1795–1918, t. II, sud. J. Širkaitė, Vilnius, 2012, p. 419.

1. **Velkas Aleksandras Karolis (Woelk Aleksander Karol)**

2. a) 1801 m. b)? c) 1869 m. rugsėjo 16 d.
3. 68 m.
4. Vilnius
5. Vilniaus evangelikų senųjų kapinių komplekso senosios kapinės
6. ?
7. Evangelikas liuteronas
8. a)? b)? c)? d)?
9. a)? b) 1824 m. IVU medicinos daktaras; c)-
10. a) 1826 m. IVU prozektorius, akušerijos profesoriaus padėjėjas; terapijos, farmakologijos ir receptūros dėstytojas 1830 m.; b)?
11. a)- b) Disertacija *De ligatura arteriae iliacae* (1824), *O sposobie użycia broma i jego preparatów* (1830); c)-

L.: Piročkinas A., Šidlauskas A., *Mokslas senajame Vilniaus universitete*, Vilnius, 1984, p. 234, 240.

1. **Virvičius Antanas (Wirwicz Antoni)**
2. a) 1791 m. b) 1825 m. c) 1856 m.
3. 65 m.
4. Vilniaus vaivadija
5. Vilnius
6. Bajoras
7. ?
8. a) Gvidonas; b)? c)? d)?
9. a) Barūnų bazilijonų mokykla, Vilniaus gimnazija, 1811 m. IVU studentas; b) 1812 m. birželio 5 d. filosofijos kandidatas; 1815 m. filosofijos magistras; 1817 m. rugsėjo 1 d. filosofijos daktaras
10. a) 1816 m. IVU adjunktas, 1817 m. rugsėjo 1 d. matematikos ir algebros dėstytojas, 1819–1821 m. astronomijos dėstytojas, 1821–1825 m. dėstė algebrą, 1826–1831 m. – diferencialinį skaičiavimą; b) 1826 m. IVU matematikos profesorius; c)-
11. a)- b) *Początki geometrii analitycznej przez Biota* (1819); *Początki geometrii dla szkół powiatowych na klasę I, II, III* (1825), (1827); *Początki algebry na klasę I i II*, t. 1–2 (1828); *Przypisy do algebry* (1828); *Początki geometrii analitycznej dla szkół gimnazjalnych na klasę III* (1829); c) -

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 3, Kraków, 1899, s. 359–360; Gečiausias E., Antanas Virvičius – Vilniaus universiteto

matematikos profesorius (1817–1831), *Lietuvos matematikos rinkinys*, t. 47, spec. nr., Vilnius, 2007, p. 307–309; Piročkinas A., Šidlauskas A., *Mokslas senajame Vilniaus universitete*, Vilnius, 1984, p. 256.
Š.: Opisy służbowe uniwersyteckie, 1822–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–143, l. 335, l. 905; Wybory przedzstawienia i utwierdzenia adjuktów Uniwersytetu, LVIA, f. 721, ap. 1, b. 66.

1. **Wolfgang Johann Friedrich**
2. a) 1776 m. liepos 17 d. b) 1804 m. c) 1859 m. kovo 19 d.
3. 83 m.
4. Austrija – Vengrija, Galicijos ir Lodomerijos Karalystė, Ternopilio pavietas, Lozova
5. Vilniaus evangelikų senųjų kapinių komplekso senosios kapinės
6. Bajoras
7. Evangelikas liuteronas
8. a) Johanas gydytojas; b)? c) Aloiza Elena Pacovskytė; d) Aleksandra, Emilija, Julija, Veronika, Vilhelmina, Ksaveras
9. a) Mokėsi namuose, Ščiutine pas pijorus; b) 1801 m. birželio 9 d. farmacijos magistras; 1807 m. balandžio 10 d. filosofijos daktaras
10. a) 1806 m. rugsėjo 20 d. Farmacijos katedros adjunktas, 1810 m. rugsėjo 30 d. ekstraordinarinis profesorius; b) 1822 m. rugsėjo 5 d. ordinarinis profesorius farmacijos ir farmakologijos katedroje; c) 1832 m. emeritas
11. a) 1805 m. Vilniaus medicinos draugijos narys įsteigėjas, 1811 m. Varšuvos žemdirbystės draugija, 1812 m. Vilniaus labdarybės draugijos narys, 1819 m. Sankt Peterburgo vaistininkų draugijos narys, 1823 m. Maskvos gamtos tyrėjų draugijos narys, Leopoldo Karolio Mokslų akademijos garbės narys; b) Disertacija apie sieros vandenilio dujas (1806); *Uwagi historyczne nad stanem Farmacji* (1816); c) 1804 m. universiteto vaistinės vedėjas; *Pamiętnik farmaceutyczny Wileński* bendraautorius

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 3, Kraków, 1899, s. 358–359; Piročkinas A., Šidlauskas A., *Mokslas senajame Vilniaus universitete*, Vilnius, 1984, p. 239; Chodźko D. C., Jan Fryderyk Wolfgang, profesor farmacji, farmakologii i chemii policyjno-sądowej w b. Uniwersytecie Wileńskim, *Przegląd Europejski, Naukowy, Literacki i Artystyczny*, r. I, 1863, t. 3, p. 145–162; Biziulevičius S., Iš farmacijos raidos Lietuvoje, *Iš mokslų istorijos Lietuvoje*, Vilnius, 1960, t. 1, p. 139–153;

Galinis V., Jonas Fridrichas Volfgangas – Lietuvos floros tyrinėtojas, *Biologija*, 1964, t. 4, p. 5–21; Grębecka W., Jan Wolfgang – organizator zespołowych badań szaty roślinnej, *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki*, 1980, t. 25/1, s. 27–46; Griškaitė R., *Nuo botanikos iki istorijos: Paluknio dvaro literatė Aleksandra Volfgangaitė*: (Aleksandra Tekla Sofia Wolfgang, 1805-1861), Vilnius, 2016.
Š.: Opisy służbowe uniwersyteckie, 1819–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–138, l. 99; Opisy służbowe uniwersyteckie, 1821–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–141, l. 720–724; Opisy służbowe uniwersyteckie, 1822–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–143, l. 249–253; Opisy służbowe uniwersyteckie, 1816–1818, VUB RS, f. 2, b. KC–133, l. 210.

1. **Znoska Jonas (Znosko Jan)**
2. a) 1772 m. b)? c) 1829 m. birželio 22 d.
3. 57 m.?
4. Vilnius
5. Vilnius
6. Bajoras
7. Romos katalikas
8. a) Semionas; b)? c) Petronėlė? d)-
9. a) VVM mokytojų seminarijos kandidatas 1790 m. birželio 29 d.; b) filosofijos daktaras 1794 m.
10. a) 1802 m. rugpjūčio 20 d. teisės ekstraordinarinis profesorius; 1815 m. liepos 5 d. ekstraordinarinis ekonomijos profesorius; b) 1816 m. ordinarinis profesorius; c) 1824 m. politinių ir moralinių mokslų dekanas
11. a) 1805 m. Varšuvos mokslo mylėtojų draugijos narys, 1805 m. Paryžiaus įstatymų leidybos draugijos narys korespondentas, 1809 m. Paryžiaus akademijos narys korespondentas, 1821 Edinburgo Vernerio gamtos istorijos draugijos narys; b) vadovėlis *Nauka ekonomii politycznej*, sutrumpintas Adamo Smito darbų rinkinys (1811); į lenkų kalbą išvertė E. B. de Condillaco vadovėlį *La Logique, ou Les premiers développements de l'art de penser,* (1819); c) 1810 m. IVU sekretorius

Š.: Opisy służbowe uniwersyteckie, 1819–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–138, l. 105; Opisy służbowe uniwersyteckie, 1822–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–143, l. 269–279; Opisy służbowe uniwersyteckie i członków wydziału wileńskiego, 1826–1827, VUB RS, f. 2, b. KC–144, l. 38–56; Сборник

бумаг, оставшихся после профессора Виленского Университета Ивана Зноско, LMAVB RS, f. 18–193, l. 31; Tomo Žickio rankraščiai (P. Norvaišos nekrologas, Zacharijo Nemčevskio biografija, Jono Znoskos biografija), LMAVB RS, f. 273–2804, l. 17–22.

1. **Žickis Tomas (Zycki Tomasz)**
2. a) 1763 m. b)- c) 1839 m.
3. 76 m.
4. Vilniaus vaivadija, Vilniaus pavietas, Kupriškiai
5. Vilnius, Rasų kapinės
6. Bajoras
7. Romos katalikas
8. a)? b)? c)- d)-
9. a) Vilniaus gimnazija; b) 1783 m. LDKVM filosofijos daktaras
10. a) 1791–1804 m. matematikos viceprofesorius, adjunktas; 1807 m. ekstraordinarinis profesorius; b) 1817 m. emeritas, 1820 m. IVU Fizikos ir matematikos skyriaus dekanas; c) 1823 m. rektoriaus J. Tvardovskio pavaduotojas
11. a) 1802 m. Galvanizmo draugijos narys korespondentas, 1804 m. Paryžiaus mokslų akademijos narys korespondentas; b)? c) vienintelis aritmetikos profesorius IVU

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 3, Kraków, 1899, s. 364–366; Banionis J., *Matematinė mintis Lietuvoje (istorinė apžvalga iki 1832 m.),* Vilnius, 2001.
Š.: Tomo Žickio rankraščiai (P. Norvaišos nekrologas, Zacharijo Nemčevskio biografija, Jono Znoskos biografija), LMAVB RS, f. 273–2804.

1. **Žukovskis Simonas Feliksas (Żukowski Szymon Feliks)**
2. a) 1782 m. gegužės 25 d. b)- c) 1834 m. vasario 9 d.
3. 51 m.
4. Minsko vaivadija, Barysavo pavietas
5. ?
6. ?
7. ?
8. a) Ivanas; b)? c)- d)-
9. a) Berezvečiaus bazilijonų mokykla, Noviciatas (gavo Sebastijono vardą) Žyrovičuose Slanimo paviete, Naugarduko vaivadijoje; b) 1805 m. birželio 28 d. IVU teologijos magistras

10. a) 1809 m. kovo 23 d. adjunktas, 1810 m. hebrajų kalbos dėstytojas; b)? c)-
11. a) 1829 m. sausio 4 d. Varšuvos filomatų draugijos narys korespondentas; b) vadovėlis *Paczątki języka greckiego* (1806); *Grammatyką grecka* (1807); *Grecka Chrestomatia*; *Grammatyką Herbrajską* (1810); c) hebrajiškų knygų cenzorius, 1806 m. bibliotekininko padėjėjas

L.: Bieliński J., *Uniwersytet Wileński (1579–1831*), t. 3, Kraków, 1899, s. 363–364; Brensztejn M., Bibljoteka Uniwersytecka w Wilnie do roku 1832-go, Wilno, 1922, s. 38–39.
Š.: Opisy służbowe uniwersyteckie, 1816–1818, VUB RS, f. 2, b. KC–133, l. 248; Opisy służbowe uniwersyteckie, 1819–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–138, l. 149; Opisy służbowe uniwersyteckie, 1822–1823, VUB RS, f. 2, b. KC–143, l. 287–299; Varšuvos filomatų draugijos raštas S. F. Žukovskiui apie jo išrinkimą nariu korespondentu, LMAVB RS, f. 273–1815.

PUBLIKACIJŲ SĄRAŠAS

1. D. Milinkevičiūtė, Mokslinių kelionių į Vakarų Europą aplinkybės ir jų organizavimas Vilniaus universitete (1803–1832), *Lituanistica*. 2018, Vol. 64 Issue 1, p. 1–13.
2. D. Milinkevičiūtė, Relations between the professors of the university of Vilnius (1803–1832) and the students' associations, *Będziemy wzorem innym, sobie samym chlubą" – w 200. rocznicę powstania Towarzystwa Filomatów*, pod red. Andrzeja Szmyta i Elżbiety Klimus, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, 2020, p. 35–47

Daiva
MILINKEVIČIŪTĖ

Imperatoriškojo Vilniaus universiteto (1803–1832) profesorių ir adjunktų kolektyvinė biografija

DAKTARO DISERTACIJA

Humanitariniai mokslai,
Istorija ir archeologija H 005

2020 08 07. 19,41 leidyb. apsk. l. Tiražas 15 egz.
Lietuvos istorijos institutas
Kražių g. 5, Vilnius, LT-01108
Spausdino UAB „Baltijos kopija“
Kareivių g. 13B, Vilnius